

# VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

**Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació**

**Departament de Filologia Catalana**

Programa de doctorat en Llengües, Literatures i Cultures, i les seues aplicacions



***LA VIDA DE SANT ONOFRE***

**ESTUDI HISTÒRIC I EDICIÓ FILOLÒGICA**

TESI DOCTORAL

**Presentada per Onofre Espinós Armero**

**Dirigida per Antoni Ferrando Francés**

València, gener de 2022

**Al meu pare, Onofre**

**A la meua família, Carme, Rosella i Estela**

**A totes les Onofres, els Onofres i Nofres**

## AGRAÏMENTS

“Allò que amb molt de treball s’adquireix, més s’estima”, va encertar el savi Aristòtil. Podríem començar parlant sobre aquesta dita i reflexionar sobre quant d’intel·ligent era el vell d’Atenes i com aquest procés m’ha fet estimar, encara més, allò que tant he tractat de treball, però voldria ser sincer i, si més no, el motor, el detonant, el sentiment que em va iniciar en aquesta aventura va ser la por. Por al desconegut, a tot allò que més estimes, el compromís amb mon pare, les meues filles i la meua dona, especialment, i, per descomptat, amb mi mateix. A hores d’ara, done gràcies a la por que em va envair perquè, mitjançant ella, he recorregut els camins més interessants i ambiciosos de la meua vida en el terreny acadèmic i personal. La por tot ho mou, tot ho regira, i giravolta, i trenca i refà, per això, amb el camí deixa de ser la teua companya per esvair-se i perdre’s per sempre.

En l’any 1997 estava realment esglaiat quan, a dos mesos de nàixer la meua primera filla, mon pare va faltar. Jo, per aquells dies que ara s’han escapolit entre la lleu corda del temps, havia iniciat el procés de doctorat amb una tesi sobre sant Onofre. Una matinada a l’hospital, abans de morir mon pare, li vaig prometre, fermament, que l’acabaria i que ho faria per ell.

Onofre és el nom que escolliren els meus pares fent honor a la línia genealògica que em precedia: mon pare, el meu avi, el meu besavi, el meu rebesavi..., amb orgull porte aquest nom que m’evoca a l’home que me’l va posar, perquè “he de tindre un fill que es diga com jo, i com tots els altres Onofres Espinós de la família”, i al meu poble, Quart de Poblet, les meues arrels.

Ja passats els cinquanta t’adones que hi ha coses que sempre et perseguiran: els records de la infantesa, el darrer alé d’un ésser volgut, la primera trobada amb la teua filla, un gran ventall de projectes que esperen al caliu d’un armari, ordinador o prestatgeria... Jo em vaig adonar que sant Onofre i el seu misteri com a personatge històric sempre havia estat present al llarg de ma vida. La por m’engolia al 97 quan vaig haver de dir adeu per sempre a l’home que més he estimat en aquest món. Amb una filla, i amb un treball, a l’esquena, no vaig poder acabar la tesi encara que sabia que només es tractava d’un “fins després” i que, tard o d’hora, la reprendria.

Era el moment de reprendre la tesi...

- Gràcies, Rosella Espinós, pel teu inesgotable compromís d'ànim, de companyia al llarg dels viatges que tant hem gaudit i, com tu saps, de les converses, de pare i filla, que mou el silenci. I a vosaltres, Francisco Valero Olmos, Mateu Rodrigo Lizondo i Alfons Llorenç Gadea, gràcies per les vostres aportacions, oportunes i desinteressades.

- Antoni Ferrando, mil gràcies, per la teua paciència, per acompanyar-me en aquest viatge, com a mestre i com a persona.

## SÍMBOLS, ABREVIATURES I SIGLES

SÍMBOLS-EDICIÓ	
A	Ms. 13 de Barcelona
B	Postincunable de València
FBarc	<i>Flos sanctorum</i> de Barcelona
FVal	<i>Flos sanctorum</i> de València
L	Llatí, traducció del grec de Pafnuci

ABREVIATURES	
aC	abans de Crist
ca.	<i>circa</i> (al voltant de)
cat.	català
cf.	<i>confer</i> (compareu)
dC	després de Crist
<i>ibid.</i>	<i>ibidem</i> (el mateix lloc)
<i>id.</i>	<i>idem</i> (això mateix)
inc.	incunable
manid.	número d'identificació de manuscrit a BITECA
ms.	manuscrit
núm.	número
om.	omissió
<i>op. cit.</i>	<i>opere citato</i> (en l'obra citada)
pàg.	pàgina
trad.	traducció

<b>SIGLES</b>	
ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó
ACV	Arxiu de la Catedral de València
AMV	Arxiu Municipal de València
ARCPV	Arxiu del Reial Convent de Predicadors de València
ARCSCCV	Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València
ARV	Arxiu del Regne de València
BC	Biblioteca de Catalunya
BHG	Biblioteca Hagiogràfica Grega
BHL	Biblioteca Hagiogràfica Llatina
BHO	Biblioteca Hagiogràfica Oriental
BHUV	Biblioteca Històrica de la Universitat de València
BITECA	Biblioteca de Textos Catalans Antics
BNE	Biblioteca Nacional d'Espanya
BNM	Biblioteca Nacional de Madrid
BNP	Biblioteca Nacional de París
BPEB	Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona
BUB	Biblioteca Universitària i Provincial de Barcelona
CICA	Corpus Informatitzat del Català Antic
DCVB	Diccionari Català Valencià Balear
DECat	Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana
GEC	Gran Enciclopèdia Catalana
IIFV	Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana
LA	<i>Legenda aurea</i>
PAM	Publicacions de l'Abadia de Montserrat

<b>AGRAÏMENTS</b> .....	2
-------------------------	---

<b>SÍMBOLS, ABREVIATURES I SIGLES</b> .....	4
---	---

## **ÍNDEX**

### **1. INTRODUCCIÓ**

1.1. L'INTERÉS PER UN SANT UNIVERSAL I ALHORA PRÒXIM .....	10
1.2. OBJECTIUS .....	15
1.3. ESTAT DE LA QÜESTIÓ .....	18
1.4. METODOLOGIA .....	19
1.5. ESTRUCTURA .....	21
1.6. UNA MOTIVACIÓ PERSONAL	
1.6.1. PER QUÈ SANT ONOFRE .....	24
1.6.2. UN SANT INEXHAURIBLE .....	25

### **2. FORMACIÓ I TRANSMISSIÓ DE L'HAGIOGRAFIA ONOFRIANA**

#### **2.1. LA TRANSMISSIÓ PRIMITIVA**

2.1.1. ELS ORÍGENS COPTES: SANT PAU DE TEBES, PRIMER ERMITÀ, I SANT ONOFRE .....	27
--	----

2.2. LA TRANSMISSIÓ GREGA .....	32
---------------------------------	----

2.3. LA TRANSMISSIÓ ORIENTAL .....	38
------------------------------------	----

#### **2.4. LA TRANSMISSIÓ LLATINA**

2.4.1. CONSIDERACIONS PRELIMINARS .....	43
---	----

2.4.2. L'HAGIOGRAFIA OCCIDENTAL .....	45
---------------------------------------	----

### **3. LA TRANSMISSIÓ CATALANA: EL PROCÉS D'AMPLIFICACIÓ DE LA VERSIÓ ORIGINAL**

3.1. CONSIDERACIONS PRELIMINARS .....	55
3.2. DESCRIPCIÓ BIBLIOGRÀFICA .....	61
3.2.1. EL Ms.13 DE LA BC .....	61
3.2.2. EL POSTINCUNABLE DE LA BHUV .....	64
3.2.3. ELS DEBATS SOBRE LA DATACIÓ .....	66
3.2.3.1. EL Ms. 13 DE LA BC .....	66
3.2.3.2. EL POSTINCUNABLE DE LA BHUV .....	72
3.3. L'AMPLIFICACIÓ TEXTUAL .....	83
3.3.1. ANÀLISI CONTRASTIVA .....	83
3.3.2. EL PROCÉS DE LITERATURITZACIÓ DE LA VIDA DE SANT ONOFRE: CAVALLER, PRÍncep, REI, EMPERADOR, ABAT, ERMITÀ I SANT .....	86

### **4. EL CULTE A SANT ONOFRE**

4.1. CONSIDERACIONS PRELIMINARS .....	90
4.2. LES MANIFESTACIONS CULTUALS I FESTIVES AL PAÍS VALENCIÀ .....	92
4.2.1. QUART DE POBLET .....	92
4.2.1.1. LA PASSEJÀ .....	94
4.2.1.2. EL DIA DE L'APARICIÓ: 10 DE JUNY .....	97
4.2.2. MUSEROS .....	100
4.2.3. ALGEMESÍ .....	102
4.2.4. XÀTIVA .....	103
4.2.5. L'ALCÚDIA DE CrespINS .....	106
4.2.6. ESTUBENY .....	108
4.3. LLOCS DE CULTE MÉS CONEGUTS A L'ÀMBIT HISPÀNIC .....	110
4.4. ICONOGRAFIA .....	113



4.4.1. ELS ELEMENTS SIMBÒLICS .....	113
4.4.2. LA ICONOGRAFIA A LA CORONA D'ARAGÓ .....	115
4.4.3. LA ICONOGRAFIA A LA RESTA DE LA PENÍNSULA IBÈRICA .....	117
4.4.4. LA ICONOGRAFIA A L'ÀMBIT INTERNACIONAL .....	119
4.5. SANT ONOFRE EN LA PROCESSÓ DEL CORPUS DE VALÈNCIA .....	124
4.6. SANT ONOFRE A TRAVÉS DELS GOIGS .....	126
4.7. SANT ONOFRE, PATRÓ DE GREMIS I OFICIS .....	136
4.8. UN SANT INTERSEXUAL .....	138

## **5. LA VITA SANCTI ONUPHRII EREMITAE**

5.1. CONSIDERACIONS PRELIMINARS .....	140
5.2. ANÀLISI CONTRASTIVA ENTRE LA VERSIÓ LLATINA I LES VERSIONS CATALANES .....	141
5.3. VALORACIÓ DE CONJUNT .....	188

## **6. LA VIDA DE SANT ONOFRE DEL Ms. 13 (A) I DEL POSTINCUNABLE (B)**

6.1. CONSIDERACIONS PRELIMINARS .....	192
6.2. ANÀLISI CONTRASTIVA ENTRE LA VERSIÓ A I LA VERSIÓ B .....	193
6.2.1. GRAFIES .....	193
6.2.2. FONÈTICA .....	197
6.2.3. MORFOSINTAXI .....	198
6.2.4. LÈXIC .....	206
6.3. CANVIS A B RESPECTE DE A .....	212
6.4. VALORACIÓ DE CONJUNT .....	215
6.5. EDICIÓ DE LES VERSIONS CATALANES .....	217
6.5.1. CRITERIS .....	217
6.5.2. ELS TEXTOS ACARATS .....	218

## **7. LA VIDA DE SANT ONOFRE DE LES EDICIONS FBarc I FVal DEL FLOS SANCTORUM**

7.1. CONSIDERACIONS PRELIMINARS .....	313
7.2. ANÀLISI CONTRASTIVA ENTRE <b>FBarc</b> I <b>FVal</b> .....	314
7.2.1. GRAFIES .....	314
7.2.2. FONÈTICA .....	314
7.2.3. MORFOLOGIA NOMINAL .....	315
7.2.4. MORFOLOGIA VERBAL .....	316
7.2.5. LÈXIC .....	317
7.3. L'OPERACIÓ CORRECTORA DE MOSSÉN CATALUNYA .....	319
7.4. VALORACIÓ DE CONJUNT .....	321
7.5. EDICIÓ DE <b>FBarc</b> I DE <b>FVal</b> .....	321
7.5.1. CRITERIS .....	321
7.5.2. ELS TEXTOS ACARATS .....	323
<b>8. CONCLUSIONS GENERALS .....</b>	<b>342</b>
<b>9. BIBLIOGRAFIA .....</b>	<b>345</b>
<b>10. APÈNDIX .....</b>	<b>366</b>
10.1. TEXT LLATÍ .....	366
10.2. TRADUCCIÓ DEL TEXT LLATÍ AL CATALÀ .....	366
10.3. MANUSCRIT 13 DE LA BC .....	378
10.4. POSTINCUNABLE DE LA BHUV .....	414
10.5. <i>FLOS SANTORUM</i> ROMANÇAT .....	453
10.6. <i>FOLS SANCTORUM</i> CORREGIT PER MOSSÉN CATALUNYA .....	463

## 1. INTRODUCCIÓ

### 1.1. L'INTERÉS PER UN SANT UNIVERSAL I ALHORA PRÒXIM

Sant Onofre és un sant d'origen copte que va viure al voltant de la segona meitat del segle IV i la primera del V a la part egípcia de la Tebaida, a Hermòpolis, si bé les aportacions que en tenim ens arriben a través de Pafnuci, “emissari de Déu”, qui es va encarregar de soterrar-lo i posteriorment de narrar la seua vida als monjos del monestir on van residir.

Els nous models de vida del monaquisme oriental han suscitat l'admiració i exemple al món occidental: personatges despullats, probablement pel deteriorament de les vestimentes amb el pas del temps, i coberts pel fullam de palmeres, llargues barbes, cabells interminables, amb cossos esquelètics i famolencs; n'hi havia alguns que fins i tot caminaven a quatre potes; d'altres parlaven amb les feres, *homo selvaticus*, i menjaven arrels, herbes o com a fruits miraculosos, dàtils que en sabien més dolços que la mel...<sup>1</sup> Però la finalitat no era cap altra que l'acostament a Déu sense intermediaris i, per tant, era molt més pura i immaculada aquesta relació divinal que la vida als monestirs, on els monjos trobaven el recer i l'ajuda entre ells mateixos i no patien la solitud extrema que implicava la vida al desert.

La passió i la mort dels màrtirs al llarg dels primers segles del cristianisme, narrades a les *Acta martyrum*, són el precedent de les hagiografies dels sants. Morir com un màrtir tenia unes connotacions fidedignes basades en un model de cristià sotmés al martiri per no renunciar a la fe cristiana. Les persecucions cristianes durant l'Imperi Romà, que es varen accentuar amb el regnat de Dioclecià, foren la causa perquè molts cristians fugiren cap als deserts d'Egipte, Síria i Palestina, fins a l'edicte de Milà el 313, en què s'establia la llibertat de culte i de proselitisme per a la religió cristiana. Aquesta forma de vida monàstica originària al segle III, o probablement d'abans, tingué el màxim apogeu als segles IV i V, amb figures inicials com sant Antoni Abat, sant Pau de Tebes o santa Maria Egípcíaca.<sup>2</sup> El pas de “màrtir”

---

<sup>1</sup> «La història de sant Onofre ha passat de l'Orient a Europa per més d'una via, en més d'una forma. La fascinació per Onofre es deu a l'interés per les notícies sobre homes sants a Àsia que van nus, per les llegendes sobre el monaquisme en el desert d'Egipte, i pels mites nòrdics d'homes salvatges» (Witllin 1995: 118).

<sup>2</sup> «Si desde la leyenda Egípcíaca, cuya primera versión pudo redactar Sofronio, arzobispo de Jerusalén, en el siglo VII, retrocedemos a sus fuentes, nos encontramos con los primeros eremitas varones, pues parece que uno de los modelos de la *Egípcíaca* fue la *Vida de san Pablo Eremita* compuesta por San Jerónimo. Anterior a

a “sant”, amb la fi de les persecucions, fa que la vida del confessor incorpore detalls biogràfics sobre el protagonista, «perquè en la vida dels confessors no hi ha ara, com en la dels màrtirs, un esdeveniment concret que els convertisca en sants, sinó que és el desenvolupament progressiu del talent i de les virtuts el que els farà mereixedor d’aquest qualificatiu. Per aquest motiu s’imposa també la narració de *prodigis*, perquè l’hagiografia ha d’atorgar una prova definitiva de la santedat, una prova no menys feient i no menys sòlida que el martiri» (Baños 2003: 20). Així, amb el cristianisme, que esdevingué la religió oficial en substitució del politeisme clàssic al Baix Imperi, la figura del sant va reemplaçar la del màrtir, en la qual es varen incorporar al llarg del temps els poders taumatúrgics i sobrenaturals com a adaptacions a les exigències del *nouveau lecteur*. Elements imaginaris que desdeien el contingut històric i que de vegades transmetien la incertesa, fins i tot, de la realitat verídica del mateix sant, en posar en dubte si la seua existència era producte imaginari per part de l’hagiògraf o bé responia a la fidelitat històrica com per a poder-ne acreditar l’autenticitat i la veracitat i, així, encara més, la invenció del mateix sant.

Però l’admiració per les mares i els pares del desert es reforçà amb l’aparició dels ordes mendicants als centres urbans, especialment franciscans i dominicans,<sup>3</sup> sobretot al llarg dels segles XIII i XIV, en què no tenim sols la literatura hagiogràfica o de contingut religiós adreçada exclusivament a la litúrgia o la predicació, sinó que va més enllà, ja que s’adreça a l’espiritualitat del nou lector laic per l’*exempla* edificant. Les vides exemplars de l’antic “anacòrisme” deixaven les seues empremtes tant en el món iconogràfic com en els textos de tradició llatina, que el pes de la laïcitat farà que es tradueixen a les llengües vulgars. La rellevància de la societat laica requeria un nou lector allunyat dels textos llatins intel·ligibles a fi de rebre la nova informació en vulgar. Informació que de vegades s’acompanyaren en la literatura hagiogràfica amb connotacions llegendàries en adaptar els

---

Jerónimo es San Atanasio (siglo IV), que escribió el que se considera el primer relato hagiográfico no martirial, *La vida de San Antoni Abad*. «*La Legenda aurea* de Vorágine, consagra el título de Pablo como “primer ermitaño”, y constata que San Antonio creía que él era el primero, hasta que una revelación divina durante el sueño le sacó de su error, y le informó de la existencia de San Pablo» (Baños 2011: 131).

<sup>3</sup> Com diu Hèctor Càmarà (2013: XXIV): «Després de la preparació doctrinal i cultural, tot bon dominic havia de dedicar-se a la predicació. Aquesta art, d’orígens llunyans (sant Agustí ja en feu ús), vinculada plenament amb l’oratória i la retòrica, es renovà a partir del segle XIII amb la finalitat d’evangelitzar i difondre l’ortodòxia entre les diverses classes socials de l’època, fins i tot entre els fidels de les altres religions. D’ací l’interès per fer la predicació en vernacle, encara que els apunts o la redacció anterior estigueren en llatí».

nous continguts a les exigències dels nous lectors (Baños, 1998).<sup>4</sup> De les noves adaptacions “in volgarizzamento”, en destaquem les de Jacobus de Voragine (Varazze, 1230-Gènova, 1298) i Domenico Cavalca (Vicopisano, ca. 1270-Pisa, 1342).<sup>5</sup> Si bé la *Legenda aurea* de Varazze va constituir un *best-seller*, les *Vite dei santi Padri*, de Cavalca, suposen una resposta reclamada pels laics, que unes vegades es perpetuarà amb versions llatines a través dels *Flos sanctorum*, *Acta sanctorum*, *Vitae patrum*, etc., i d’altres, amb hagiografies *in vulgare* per a la captació dels nous feligresos.

Ara bé, en tota aquesta intencionalitat d’acostament a Déu a través de la vida contemplativa als deserts, la figura del solitari, sense intermediaris, suggeria un cert llibertinatge sense control eclesiàstic. Aquest descontrol havia d’estar contrarestat d’una manera o altra pel poder jeràrquic de l’Església, i, per això, amb el Concili de Trento (1545-1563) i l’austeritat de la Contrareforma, aquells models de vides exemplars marcades per la senzillesa i la simplicitat, adornades amb elements sobrenaturals i fantàstics, estigueren cada vegada més fiscalitzats. Llavors els valors de la vida eremítica entraren en declivi per no estar sotmesos a les regles dels convents i monestirs, com també, a partir del segle XVI, les hagiografies van ser desacreditades tant pels catòlics com pels protestants. Així ho testimonien les *Acta Sanctorum* dels bol·landistes del segle XVII, on aquelles foren sotmeses a una profunda crítica racionalista, sobretot de cara als processos de beatificació i de canonització, cada vegada més rigorosos davant la ingenuïtat i simplicitat medieval. Tanmateix, no oblidem, com diu Witllin (1995: 117): «Però vides de sants eren la literatura de l’home medieval. Eren les úniques fantasies novel·lesques permeses en els monestirs. És escoltant, llegint, copiant i traduint vides de sants que es van formar els escriptors. Són desconeguts en l’edat mitjana els conceptes de propietat intel·lectual i de plagi, i textos hagiogràfics fins i tot convidaven a fer-hi tota mena de canvis per retre’ls més eficaços, més útils. L’acte d’escriure –o d’elaborar o d’adaptar– la vida d’un sant es considerava una obra meritòria».

---

<sup>4</sup> Vegeu sant Onofre al Manuscrit 13 de Catalunya i al postincunable de València, en què parla de la croada contra els infidels per part del fill del rei i emperador d’Hongria.

<sup>5</sup> Vegeu Domenico Cavalca, *Vite dei santi Padri*, a cura de Carlo Delcorno, la traducció manuscrita: els codis de les biblioteques florentines (tercera part), en “Lletres italianes”, XX (1978), pàg. 519-524. Vegeu també de Domenico Cavalca, *Cinque vite di eremite*, a cura de Carlo Delcorno, Venècia 1992, pàg. 13-30. En aquest nou sentir espiritual religiós i secular ha insistit Delcorno en les obres esmentades.

De sant Onofre ens arriba la part cenobítica de la seua vida, que va ser compartida amb els monjos del seu monestir, en el qual fou abat per a retirar-se tot seguit a la solitud del desert i trobar així l'acostament més pur i immaculat amb Déu, segons testimonieja el narrador de la seua hagiografia: Pafnuci.

El culte a sant Onofre es difongué per prompte per tot el Pròxim Orient i per l'Imperi Bizantí. A l'Europa occidental arribà probablement gràcies a les croades. Al segle XIII, s'estengué molt per Itàlia, en ciutats com Florència i Pisa. Al segle XIV, ja tenim dades sobre el culte que se li tributava a Barcelona, Montpeller, Girona i València, entre altres moltes poblacions. Constatem arreu no sols el poder taumatúrgic del sant, sinó també l'arrelament de la seua devoció a través de la construcció de llocs de culte i de les representacions iconogràfiques. Tanmateix, cal advertir que la vida de sant Onofre encara no és inclosa a la *Legenda aurea* o *Flos sanctorum*,<sup>6</sup> com tampoc a les *Vides de sants rosselloneses*, que n'és una traducció-adaptació.

En les primeres hagiografies conservades a la Corona d'Aragó, sant Onofre se'ns apareix representat com a cavaller, rei i emperador d'Hongria o de Pèrsia, que encapçala la croada contra el sultà de Babilònia, al qual va manar escapar el cap; tot seguit es retira a un monestir i renuncia als seus béns per fer via al desert. És així com es va convertir en sant. En aquestes hagiografies –concretament, la del Manuscrit 13 de la Biblioteca de Catalunya (ca. 1395-1435), que s'inicia amb la rúbrica *Comença del benaventurat sant Honoffree la sua santa e virtuosa vida*, i la d'un postincunable de la Biblioteca Històrica de la Universitat de València (ca. 1501-1510), que es titula *La vida de sancto Honofre*– trobem ressenyats els miracles que se li atribueixen i que se situen en llocs concrets de la nostra geografia.

L'admiració pel sant ha perviscut intermitent fins als nostres dies i de manera més continuada a determinades poblacions valencianes que el tenen per patró, com Quart de Poblet, l'Alcúdia de Crespins, Algemesí i Estubeny. Un bon nombre de persones nascudes a Quart de Poblet ha portat i encara porta el nom propi d'Onofre (popularment Nofre), que també hi ha donat lloc a la forma femenina Onofra. La tradició local, no documentada, fa remuntar el culte a sant Onofre al segle XIV. La carta de població de Quart és de 1334. Atesa

---

<sup>6</sup> A la *Legenda aurea* (ca. 1260) de Jacobus de Voragine, no hi és la *Vida de sant Onofre*, la primera versió la trobem al *Flos sanctorum* de 1490-1496, en què es van afegir també la vida de sant Amador, santa Brígida, sant Roch i sanct Vicens Ferrer.

la dependència de Quart de Poblet del monestir de Poblet, és ben probable que l'origen del culte a sant Onofre es dega a la influència eclesiàstica d'aquell monestir. En tot cas, va ser a l'edat mitjana quan sant Onofre va ser molt popular no sols al regne de València, sinó a tota la Corona d'Aragó. En donen fe de manifestacions ben diverses (llocs de culte, representacions iconogràfiques, tradicions populars, goigs, topònims, etc.) i de l'expansió del nom com a llinatge a poblacions com Barcelona, Palau-Saverdera, València, Balaguer, Albal, Campello, etc. (Alcover / Moll, *DCVB*, s. v. Onofre). Al País Valencià en concret han portat el nom d'Onofre personatges notables com Onofre Almudèver, Onofre Bartomeu Guitard, Onofre Esquerdo, Onofre Llorenç, Onofre Micó, Onofre Pelejà, Onofre Salt, Onofre Scals Escrivà de Salcedo, Onofre Vicent d'Íxar i Salcedo, etc.

No cal dir que sant Onofre forma part de la nostra cultura. Encara que el seu culte ha decaigut en temps moderns, no ha deixat d'expandir-se a gran part d'Europa, Àsia i les Amèriques. Més enllà de la dimensió estrictament religiosa, mereix, doncs, la nostra atenció.

## 1.2. OBJECTIUS

El nostre objectiu principal és l'edició filològica de les dues versions més importants que ens han transmés la vida de sant Onofre –la del Ms. 13 de la Biblioteca de Catalunya (ca. 1395-1435) i la del postincunable de la Biblioteca Històrica de la Universitat de València (ca.1501-1510)–, amb l'estudi lingüístic corresponent. Encara que acarem ambdues hagiografies, adoptem com a text base el Ms. 13, per ser el més antic i, com demostrarem, la base de la versió que llegim al postincunable de València.

En efecte, si comparem els dos textos, observarem que les diferències de llengua i de contingut venen condicionades per la separació cronològica d'un segle aproximadament i per l'expansió del culte al sant, amb tot el que això implicava en temps medievals. No sols s'hi pot percebre una evolució de les formes lingüístiques i del lèxic, sinó també una notable ampliació textual provocada per la incorporació de nous miracles, amb un notable component localista. Més encara, s'hi aprecia una evolució dels gustos literaris, a fi d'adaptar-se als reclams receptius de cada època. Car, com és ben sabut, els compiladors de l'època allargaven o abreujaven la versió dels seus respectius antígrafs i l'adaptaven a les tradicions religioses de cada lloc.<sup>7</sup>

També ens proposem analitzar les diferències, molt més nombroses, entre la *Vita Sancti Onuphrii eremita*<sup>8</sup> –probablement de finals del segle IV o començaments del V, escrita en grec per Pafnuci i posteriorment traduït al llatí per un intèrpret anònim<sup>9</sup>– i les dues

---

<sup>7</sup> «En no poques ocasions, el copista era alhora corrector de les proves d'impremta. Si el text a editar no era d'autor viu, l'erudit o encarregat de traure'n la còpia rebia instruccions més o menys concretes per a introduir-hi les modificacions de tipus gràfic, gramatical, lèxic i estilístic escaients a fi d'adaptar-lo a les preferències i gustos dels mecenes o dels destinataris immediats de l'obra» (Ferrando 2018: 407).

<sup>8</sup> *Vita Sancti Onuphrii eremita*, escrita en grec per Pafnuci i posteriorment traduïda al llatí i publicada a Nuremberg 1478 i Colònia 1617; tenim datada, al segle X, una altra *Vida de sant Onofre* de Simeó Metafraste, però no és d'on eixirà la versió catalana; una altra reproducció la trobem a les *Vitae patrum* del jesuïta Heribert Rosweyde (Utrecht, 1569-Anvers, 1629), també és reimpressa a *Acta Sactorum*, ed. de 1698, pàg. 519-593 i a la *Patrologiae Latinae, tomus LXXIII*, fou publicada per Jacques Paul Migne (1844-1855).

<sup>9</sup> En el pròleg es diu que la traducció va ser feta pel “venerable i prudentíssim baró, Gregori”: «Prologus interpretis anonymi, Beati Onuphrii Vitam inter Graecorum commenta scriptam nuper reperi, ut quondam a venerabili ac prudentissimo viro, scilicet Gregorio, ipsius gesta narrante, cognovi. Hanc Paphnutius, vir quoque sanctissimus, Graeco sermone retexit ab exordio. Quem ego secutus, e Graeco transtuli in Latinum, largiente Domino, ut eius probabilis vita secundum vires meas manifestata, admirationem legentibus praebeat et imilationem».

[No fa molt que vaig trobar, escrita en grec, la *Vida del beat Onofre*, com en altre temps la vaig conèixer contada pel venerable i prudentíssim baró, Gregori. Pafnuci, home també santíssim, la va escriure en llengua grega des



hagiografies tot just esmentades. Aquesta versió ha estat l'origen de les versions posteriors. Per a valorar com s'ha transformat i ampliat la versió original, calia partir, doncs, de la versió llatina i procedir a fer una anàlisi comparativa. És gràcies a la comparació entre la versió llatina i les dues versions catalanes tot just citades que donem compte del desenvolupament textual de la tradició hagiogràfica onofriana.

A efectes pràctics, hem designat les tres fonts amb una lletra majúscula: L (*Vita Sancti Onuphrii eremita*), A (*Comença del benaventurat sant Honoffree la sua santa e virtuosa vida*) i B (*La vida de sancto Honofre*).

També ens proposem editar i analitzar filològicament el resum de la vida de sant Onofre que es troba en l'edició barcelonina (**FBarc**) i en l'edició valenciana (**FVal**) del *Flos sanctorum*. Aquella, que citem amb la sigla FBarc, és de finals del segle XV, però en desconeixem l'impressor i el lloc de l'edició pel seu pèssim estat de conservació. Aquesta última, que citem amb la sigla FVal, és de 1514, fou corregida per mossén Catalunya i impresa el 1514. Ambdós textos deriven d'una mateixa font. Ara revisem l'estudi i edició que hem fet en un altre lloc (Espinós 2021: 117-146). Comencen amb la narració amb l'eixida de Pafnucci del monestir i manquen de la secció èpica i llegendària i de la dimensió taumatúrgica de la vida del sant. Per tant, són més fidels a la versió llatina.

La diferència cronològica d'un segle entre A i B i la diferència de llocs de gestació de FBarc i FVal ens permetrà analitzar l'evolució interna i la variació diatòpica de la llengua catalana.

Com a objectiu secundari, ens hem proposat un estudi panoràmic de la difusió del culte al sant com a producte tant religiós com cultural. En primer lloc, ens hem fixat en l'àmbit de la Corona d'Aragó, amb preferència pels pobles que continuen tenint-lo com a patró, concretament Quart de Poblet, Algemesí, l'Alcúdia de Crespins i Estubeny, sense oblidar el gran paper que sant Onofre va tenir a la ciutat de València i al seu antic terme (Museros) en tant que protector de nombrosos gremis i oficis i que, per això mateix, un dels principals protagonistes en la Festa Grossa de la ciutat, és a dir, el dia del Corpus; després ens hem fixat en les manifestacions que el recorden, bé siga amb els goigs, amb relíquies, amb

---

del principi, i jo l'he seguida i l'he traduïda del grec al llatí, amb la generositat de Déu, perquè la seua vida, manifestada per mitjà de les meues forces, done lloc a admiració i imitació als lectors].

retalles i imatges, amb llocs de culte (ermites, esglésies, convents) i amb topònims, una ermita, un convent o de vegades, amb un retaule o iconografia destacada. En segon lloc, hem seguit les petges del sant al món occidental en temps moderns com a expressió de l'expansió que va tenir a l'època medieval, malgrat el medievalisme ideològic associat al sant.

### 1.3. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Per a l'estudi de la vida de sant Onofre, des de l'hagiografia de Pafnuci escrita en copte i traduïda al grec a la fi del segle IV o primeries del V fins a la seua versió en llatí, comptem tant amb la *Biblioteca Hagiogràfica Grega*, i primordialment amb les investigacions fetes per Anna Maria Fagnoni (1996, 2000), com amb la *Biblioteca Hagiogràfica Llatina*, de Rosweyde i dels bol·landistes (segle XVII).

La versió del Ms. 13 de la BC i/o la del postincunable de la BHV han estat objecte de tres edicions: la de Joaquín Hernández (1993-1995), la de Rafael Valdecabres (2004) i la de Vicent J. Escartí (2014, 2015), però sense fer-ne un estudi lingüístic comparat. Vicent Pastor Briones (2012), Hèctor Càmara (2013) i Onofre Espinós (2021) hem estudiat diversos aspectes de la versió dels dos *Flos Sanctorum* impresos. D'altres investigadors com Curt Wittlin (1995) i Marinela García (2012a, 2012b, 2013) s'hi han referit dins d'estudis hagiogràfics de caràcter panoràmic. Miguel Navarro Sorní (1996) és una oferta, una visió molt interessant, "Aproximació històrica a la vida de Sant Onofre anacoreta". Entre els treballs més notables, cal destacar el de Vicent J. Escartí titulat "De la *Vida de sant Onofre* valenciana i anònima de principis del XVI, a la recreació d'Onofre Salt (Barcelona, 1620)" (2017), que posa en relació per primera vegada la versió del postincunable de la BHUV amb la del valencià Onofre Salt publicada el 1620 a la ciutat comtal i se'n ressalten les convergències i les discrepàncies. Ximeno, Ros, Galiana, Villarroya, Fuster Taroncher i Serrano Morales han donat compte de les hagiografies onofrianes majoritàriament en el marc de repertoris bibliogràfics dels segles XVIII i XIX, que també ens han estat d'utilitat.

En canvi, no comptem amb estudis monogràfics sobre la difusió del culte a sant Onofre i de les seues manifestacions artístiques i gogístiques. En aquest sentit, hem hagut de reunir per primera vegada moltes dades soltes per poder oferir una panoràmica sobre la presència de sant Onofre, si bé ens hem circumscrit bàsicament al País Valencià.

## 1.4. METODOLOGIA

Hem adoptat el positivisme històric per donar compte els precedents de la vida onofriana des del seu origen fins a l'actualitat, bé siga en copte, grec, llatí, català o qualsevol altra llengua en la qual s'ha emmarcat l'hagiografia del sant, així com per a oferir-ne el context històric. Això ens ha permés d'entendre millor l'evolució de la tradició hagiogràfica referida al nostre personatge. A tal efecte, hem consultat via internet i via préstec interbibliotecari les fonts documentals i bibliogràfiques que hem localitzat a diversos arxius i biblioteques, sobretot de les terres de l'antiga Corona d'Aragó, d'Italià i d'Egipte.

Els criteris que hem adoptat per a l'edició filològica del text de la vida de sant Onofre del Ms. 13 i del postincunable de València han estat els de la col·lecció *Els Nostres Clàssics* (ENC) de l'Editorial Barcino. L'edició filològica dels dos manuscrits l'hem estructurada en versions acarades a dues columnes, que ens facilitarà i farà més visible l'anàlisi lingüística contrastiva, que tanquem amb les conclusions. També hem presentat acarades en dues columnes el text llatí original i el text català. El mateix sistema adoptem per comparar les dues versions catalanes de les impressions del *Flos sanctorum*.

Hem aplicat la crítica textual per determinar quins són els antígrafs dels quals presumiblement deriven les versions més modernes de la *Vida de sant Onofre* i interpretar les lliçons problemàtiques. Hem utilitzat la gramàtica històrica i els repertoris lexicogràfics a l'ús de la llengua catalana per fer l'anàlisi lingüística de les diverses versions de la seua vida.

La recopilació d'informació sobre la vida, el culte i les expressions iconogràfiques i arquitectòniques de sant Onofre, i de manera especial de la *Vida de sant Onofre*, ha permés fer un seguiment cronològic del desenvolupament, expansió i decadència que han tingut al llarg de la història. Hem fet les consultes bibliogràfiques en línia sempre que hem pogut i tal com indiquem en els llocs corresponents.

Per a la documentació de les petges de diversa mena que ha deixat el culte a sant Onofre hem reunit dades a l'Arxiu del Regne de València, l'Arxiu de la Catedral de València, l'Arxiu Municipal de València, l'Arxiu del Reial Convent de Predicadors de València, l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València i el Museu de Belles Arts de Sant Carles. A més, ens hem documentat de primera mà sobre el culte actual a sant Onofre

amb desplaçaments a les diferents poblacions que hem sabut que el festejaven, a més a més de Quart de Poblet, el nostre poble, Algemesí, l'Alcúdia de Crespins i Estubeny, on la festa se celebra el dia 12 de juny, d'acord amb el calendari litúrgic tant de l'església llatina com de la bizantina. També ens hem desplaçat a altres localitats que testimonien d'una manera o altra el record del culte al sant com són Xàtiva, en què hem fet consultes a l'Arxiu Municipal, al Convent Nou i al Museu de l'Almodí; a Museros, hem visitat el "Mas de sant Onofre"; a Bocairent, hem contemplat el retaule dedicat al sant; a Ontinyent, ens hem il·lustrat sobre la desapareguda ermita de sant Onofre d'Ontinyent; a la Todolella, i encara a altres poblacions que detallem en el nostre estudi.

Així mateix, ens hem desplaçat a Barcelona, Poblet, Montserrat, Badalona, Girona i Palma de Mallorca, on hem sabut que perviuen vestigis del sant amb actes commemoratius. En concret, a Barcelona visitarem el monestir de Santa Maria de Pedralbes, on l'abadessa Beatriu d'Òdena va encarregar el 1389 la predel·la de sant Onofre, i el Museu de la Catedral en el qual es troba ara aquesta predel·la. Fora del nostre àmbit lingüístic, hem fet també desplaçaments a Madrid, per visitar el Museu del Prado, a Sevilla, per visitar la Capilla de San Onofre situada a la plaça Nueva, al convent de Sant Onofre de la vila de La Lapa (Badajoz), construït el 1447 per Lorenzo Suárez de Figueroa, que havia viscut a València, i a la seua església parroquial, que conserva pintures del sant procedents del convent, ara en ruïnes, etc. Així mateix, hem visitat Florència i Munic a la recerca de les petges del nostre sant.

Hem fet treball de camp a Quart de Poblet i a altres poblacions valencianes tant per recollir material gràfic, goigs, estampes, plasmacions gràfiques, etc., com per recollir informacions orals a través d'entrevistes gravades que ens han aportat testimonis directes sobre el grau de la coneixença de la vida i de les tradicions al voltant de sant Onofre. Ens hem interessat, doncs, per la cultura popular viva al voltant de sant Onofre, un aspecte que no se sol trobar en treballs acadèmics sobre edició de textos hagiogràfics.

Hem aplicat les reserves escaients a les informacions obtingudes en les entrevistes orals, si no han estat prou contrastades.

## **1.5. ESTRUCTURA**

Hem estructurat el treball en deu aparats, que descrivim succintament:

### **1. Introducció**

Justifiquem l'interés de l'estudi de la tradició hagiogràfica de sant Onofre en la Corona d'Aragó i, particularment, al regne de València, ja que és ací on van ser i són encara més intenses les manifestacions del seu culte. Concretem els objectius principals i secundaris, la metodologia emprada i l'estructura que adoptem. Finalment, expressem la motivació personal que ens ha impulsat a mamprendre aquest estudi: una promesa a mon pare, Onofre com jo, i tots dos fills de Quart de Poblet, el poble on està més viva una tradició d'arrels medievals.

### **2. Formació i transmissió de l'hagiografia onofriana**

Donem compte de la transmissió copta, grega, oriental, llatina i occidental i, dins de l'Europa occidental, de la catalana, relacionem alguns aspectes de la vida de sant Onofre amb les cultures paganes prèvies i posem en relleu la dimensió ecumènica d'un sant compartit per l'església copta, les esglésies ortodoxes oriental i grega i l'església llatina.

### **3. La transmissió catalana**

Analitzem l'evolució i les particularitats codicològiques i textuals que presenta l'hagiografia de sant Onofre en llengua catalana, que ens ha arribat gràcies a dos testimonis: el Ms. 13 de la Biblioteca de Catalunya i el postincunable de la Biblioteca Històrica de la Universitat de València, produïts en els dos principals centres cultural de l'àmbit lingüístic: Barcelona i València. També estudiem el procés de literaturització religiosa de la vida del sant, lligada sobretot a les diverses manifestacions locals que ha tingut.

### **4. El culte a sant Onofre**

Ens centrem en les diverses manifestacions culturals i festives que es donen actualment en diverses poblacions del País Valencià: Quart, València (Museros), Algemesí, Xàtiva, l'Alcúdia de Crespins i Estubeny, però també donem compte de les petges que ha deixat la

devoció al sant arreu de la geografia valenciana: edificis religiosos, representacions iconogràfiques, processons i goigs. Encara que la recerca se circumscriu al País Valencià, atés que d'altres s'han ocupat de la presència del sant a Catalunya, no hem deixat de considerar les principals manifestacions que hem documentat a tot l'àmbit lingüístic català, a la resta de l'Estat espanyol i a l'àmbit internacional.

### **5. La *Vita sancti Onuphrii eremitae***

Tot seguit comparem el contingut de la versió llatina, que hem traduït, amb el de les versions catalanes, la qual cosa ens ha permés de concretar el procés de progressiva ampliació del relat inicial fins a convertir-se en una mena de quasi novel·la religiosa cavalleresca.

### **6. La *Vida de sant Onofre* del Ms. 13 (A) i del postincunable (B)**

Analitzem i contrastem els principals trets gràfics, fonètics, morfosintàctics i lèxics de la *Vida de sant Onofre* del Ms. 13 (A) de la del postincunable (B), remarcuem l'interés que aquests trets tenen per a l'estudi de l'evolució cronològica i diatòpica de la llengua, i editem, acarats i anotats, els dos textos. L'estudi textual i lingüístic permet una datació fidedigna d'ambdues versions.

### **7. La *Vida de sant Onofre* en les dues versions impreses del *Flos sanctorum***

Analitzem i contrastem els principals trets gràfics, fonètics, morfosintàctics i lèxics de la *Vida de sant Onofre* incorporada a les edicions impreses a Barcelona i de València respectivament, postulem que FBar deriva molt probablement d'una versió feta a València i prestem una atenció a les diferències de caràcter diatòpic, ja que, si bé els editors van optar per un registre lingüístic relativament unitari, no es van estar d'adaptar-lo, sobretot en el camp lèxic, a les preferències locals. Altrament, són d'un veritable interés gramatical i lexicogràfic les correccions lingüístiques de mossén Catalunya.

## **8. Conclusions generals**

Sintetitzem les principals aportacions del treball tant pel que fa a la transmissió en llengua catalana com a la dimensió cultural de l'hagiografia i de les manifestacions de la devoció a sant Onofre.

## **9. Bibliografia**

Se cita la bibliografia sobre la qual recolza la investigació, si bé cal tenir en compte que una part de la recerca s'ha basat en treball de camp.

## **10. Apèndix**

S'ofereix l'edició filològica de tots els textos hagiogràfics que s'han estudiat en el treball, ara sense anotació.



## 1.6. UNA MOTIVACIÓ PERSONAL

### 1.6.1. PER QUÈ SANT ONOFRE

Em diuen Onofre, com a mon pare, al meu avi i com la resta d'avantpassats que portaren el nom del patró del meu poble, Quart de Poblet. «Ací em pariren i acíestic», orgullós de veure com famílies combreguen en quatre generacions amb el nom del sant i, no sols això, sinó que la devoció roman tan forta que tinc dues amigues que s'anomenen: Inés Onofre i Annik Onofra. Ara bé, el fet més cridaner és que no sols parlem de l'onomàstica del patró, també apareix com a cognom: Laura Navarro Onofre.

Conèixer la idiosincràsia del teu poble és saber més de tu i, si portes el nom del patró, Onofre, encara és més motiu per saber per quina raó s'ha mantingut aquesta tradició de posar de pares a fills el mateix nom. I no parlo sols de la gent creient, sinó també dels que no ho són, però per un motiu o altre, alguna relació devia existir, perquè així ho feien. A hores d'ara, la diversitat onomàstica és més dispersa i aquells que són del poble solen posar-lo, de vegades, com a segon nom i no com a primer: «Pau Onofre, Vicent Onofre...».

Però per sempre, he sentit la fascinació de saber qui era aquella persona desmesurada físicament, amb dimensions sobrehumanes i cabells i barba desproporcionades, famolenc i esquelètic, completament nu i cobert de fullam les seues parts, com un animal feréstec; sincerament, amb la innocència dels infants, no en tenia res quan el veia en les iconografies de l'església del meu poble, fins i tot, em tremolava el cos de la por que em feia..., no entenia la devoció de la gent davant de tanta absurditat. Amb el pas del temps, sí que la curiositat m'ha envaït per saber realment de la seua existència, si realment és veritable que podem parlar d'un sant de carn i ossos o, més bé, tot és llegenda i imaginació envoltada d'elements fantàstics literaris. Com que mai no ho he tingut a l'abast la resposta que calia, vaig decidir emprendre aquesta odissea en l'any 1997, però prompte vaig defallir en el meu intent. Mon pare, que em parlava del sant i va ser qui em va alenar per fer-ne l'estudi, malauradament va dir adeu i la matinada d'abans, li vaig dir que, en atenció a ell, el faria, convertit en tesi doctoral. Al cap de dos mesos, nasqué ma filla, Rosella i, sense entendre les circumstàncies que de vegades ens envolta la vida, vaig tancar pàgina i no vaig voler saber res més del sant. Tant és així, que

vaig cercar eixides diferents per doctorar-me en altres matèries. Una d'elles era l'estudi de la documentació administrativa de Quart de Poblet, que ja li vaig plantejar a Antoni Ferrando, que havia estat professor meu. Ben prompte em vaig adonar que la major part de la conservada era en castellà. Això no tenia per a mi gran interès filològic, així que vaig abandonar la idea. Sembla que aquesta no era la meua destinació i un bon dia, recordant les paraules de mon pare, vaig recórrer de nou al professor Ferrando sobre la idoneïtat de l'estudi de la versió catalana de la *vida de sant Onofre* com a tesi doctoral. Animat i orientat per ell, vaig reprendre una altra vegada aquest tema, que havia promès a mon pare d'estudiar. Aprofite l'ocasió per a agrair al professor Ferrando tota la formació que en tinc i, sobretot, pel fet d'haver-me fet reviure la passió per allò que semblava perdut i que ara, en homenatge a mon pare, puc dur a terme.

La matinada del 17 de juliol de 1997, assegut a una cadira de l'hospital, vaig escoltar per última vegada la veu de mon pare: «No digues blat fins que no el tingues al sac i ben lligat, i no t'oblides, Barraqueta –malnom que tenim al poble–, ben cordat». Gràcies, pare.

## **1.6.2. UN SANT INEXHAURIBLE**

Quan vaig plantejar-me el fet d'escorcollar sobre la vida de sant Onofre i tot allò que envoltava la seua biografia, pensava, a primer cop d'ull, que l'escassa documentació que devia trobar, prompte me'n faria defallir en l'intent. Per sort, no ha estat així.

Dia rere dia, em sorprenia més de tot el que esbrinava i descobria: des dels llibres més actualitzats fins aquells més empolsegats i corcats pel pas del temps. A mi, que em semblava que el meu homònim devia estar oblidat i perdut pertot arreu, va i resulta que no sols trobe diverses biografies, sinó, de més a més, imatges, goigs, costums i un fum de coses que m'han servit per a poder acomplir aquesta tasca. Tasca de biblioteca, d'indagació, de consulta, de parlar amb la gent senzilla i de poble, però, al cap i a la fi, un treball que, deixant de banda tota mena d'ideologia estrictament religiosa, pot tenir el seu valor històric i lingüístic i, per què no, distraure el lector dins de l'univers fantàstic i màgic que ens ofereix la vida d'un sant que va modificant-se amb el pas del temps.

De tot el material que he pogut consultar i de vegades recopilar, bé siguen manuscrits, incunables, postincunables o edicions més actualitzades, tant públiques com privades, no hi ha res que més m'ha impactat que el Manuscrit 13 i el postincunable de València, les nostres edicions que acarem a dues columnes i, alhora, les més completes hagiografies que al llarg d'aquests cinc anys he trobat de sant Onofre: cavaller, príncep, rei, emperador, abat, ermità i sant.

M'agradaria convidar-vos a fer un viatge, que naix a la fi del segle IV i que encara no ha arribat a la seua fi, seguint aquell savi consell: «Feu via i que el recorregut siga d'allò més distret i plaent».

## 2. FORMACIÓ I TRANSMISSIÓ DE L'HAGIOGRAFIA ONOFRIANA

### 2.1. LA TRANSMISSIÓ PRIMITIVA

#### 2.1.1. ELS ORÍGENS COPTES: SANT PAU DE TEBES, PRIMER ERMITÀ, I SANT ONOFRE

Al llibre de Jeroni, *Homilies, Vides d'ermitans i cartes*, la introducció feta per Alexandre Masoliver,<sup>10</sup> comenta que escrigué les *Vides* de tres anacoretes: Pau, Hilarió i Malcus. El Decret Gelasià, del segle VI, recomanava les «Vides dels pares Pau, Antoni (?), Hilarió i de tots els ermitans que descriví el santíssim Jeroni». No hem d'oblidar que en aquestes *Vides*, com en la majoria de les ermitanes, sempre hi ha una barreja de llegenda i història. A la de sant Onofre passa el mateix; hi ha fets històrics constatables que queden envoltats pel suau tapís llegendari.

El bressol de l'eremitisme ens situa com a primers eremites, segons alguns crítics, a sant Joan Baptista i a Elies, però de sant Pau de Tebes,<sup>11</sup> se'n diu que fou el primer ermità i que fou la persecució de Deci<sup>12</sup> la que el va empènyer al desert per fugir de la vida massa fàcil que li proporcionava la *pax constantiniana*, fent així de la vida ascètica al desert un substitutiu del martiri, que ja no era possible. Tot seguint la introducció de Masoliver: «Sabem que l'apa Antoni (ca. 250-356), sembla segur que la *Vita Antonii* d'Atanasi d'Alexandria fou la font on s'inspirà Jeroni (ca. 347-420) per a la de Pau, mai no pogué dur per molt de temps una vida de perfecta soledat, perquè, una vegada i una altra, se li ajuntaven, formant una *laura* entorn d'ell, nous deixebles; a part que viatjà, per motius de caritat i petició del bisbe, a Alexandria a predicar contra els heretges almenys dues vegades». Masoliver, en aquest apartat, fa referència a dos llibres des del punt de vista del monacat cristià: el primer escrit per ell

---

<sup>10</sup> Alexandre (Ignasi) Masoliver i Masoliver (Seira, Aragó, 1934-monestir de Poblet, 2019) monjo del monestir de Poblet especialista en història monàstica i eclesiàstica catalana, el 1998 va rebre la Creu de sant Jordi i el 2007 ingressà a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

<sup>11</sup> Sant Pau de Tebes (ca. 228-341), llegenda narrada per sant Jeroni a les *Vitae Patrum, Vita Pauli primi eremita*; festivitat, 15 de gener a Occident, s'acompanya d'elements fantàstics que fan dubtar de la seua veracitat.

<sup>12</sup> Gai Messí Quint Trajà Deci, emperador romà (249-251), famós pel seu edicte que obligava a retre culte als déus dels avantpassats del poble romà; els cristians foren perseguits i assassinats.

mateix, *Història del monaquisme cristià*, (El gra de blat), Montserrat 1978; i el segon de G. Colombàs, *El monacato primitivo*, (BAC), Madrid 1974, en aquest darrer, cal veure la *Vida de Pau, primer ermità*.

Es pot deduir, a través d'aquesta introducció, que, probablement, Pau de Tebes fou el primer ermità, en canvi, altres parlen de sant Antoni<sup>13</sup> i que tot seguit en tindríem un reguitzell, dels quals tenim constància per les diferents hagiografies que ens han arribat. Tot i això, no és de rellevància per a nosaltres saber qui va ser el primer ermità, sinó més bé, volem expressar les similituds que acosten la vida de sant Pau<sup>14</sup> amb l'onofriana. Per exemple, tots dos: esdevenen de famílies riques, renuncien a les possessions materials, són venerats per l'Església catòlica i l'Església copta; l'hagiografia de sant Pau és narrada per sant Jeroni i la d'Onofre per Pafnuci, escrites a partir de la segona meitat del segle IV; varen viure a la Tebaida, en una cova, prop d'una font i una palmera de la qual menjaven dàtils i de fulles de palma vestien la seua nuesa; sant Pau s'alimentava del pa que li portava un corb com en algunes versions de sant Onofre; amb la visita de sant Antoni nostre Senyor doblà la ració de pa que al llarg de seixanta anys rebia sant Pau i el mateix ocorre amb la trobada de Pafnuci amb els quatre ermitans vells; la finalitat de tots dos no és cap altra que soterrar-ne els cossos, amb la túnica<sup>15</sup> que ells vestien i amb l'ajuda de dos lleons,<sup>16</sup> per tornar al monestir i contar als monjos tot allò que hi havien vist. Per altra banda, no hi ha elements fantasiosos, com els encontres de sant Antoni amb l'“ypocentaurum” o “un home molt sotil ab lo nas molt corp e ab lo front ple de corns e havia tals peus com ha cabra”, a la vida onofriana; per tancar, cal dir que les relíquies de sant Pau foren portades des de Venècia al regne magiar i al segle XIII Eusebi d'Esztergom va fundar a Hongria *Ordo Sancti Pauli Primi Eremitae*, on segons la llegenda, sant Onofre va ser rei i emperador.

---

<sup>13</sup> Masip (1999: 22): «El primer dels pares del desert fou sant Antoni. Per un temps va abandonar la vida solitària per fundar un monestir a Alexandria, però va tornar al desert, al Mont Kolzim, on va morir. Retirat al desert de Nítria, va atraure multitud de deixebles dedicats a l'oració i va ser l'iniciador dels primers anacoretas».

<sup>14</sup> Càmara (2009: 141): «Comensa lo pròlech segons sant Hierònim sobre la vida de sanct Pau: “[...] diuen que fonch començador un home qui stava en una cova sots terra e los cabells tocaven-li fins als talons e moltes”».

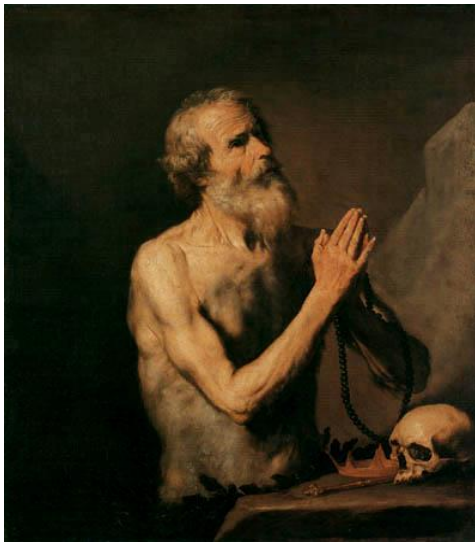
<sup>15</sup> Càmara (2009: 145): «que lo pali que Atanàsius bisbe te donà que l'aports e que m sia cubert lo meu pobre cors», la túnica del bisbe Atanasi d'Alexandria (296-373).

<sup>16</sup> Als relats d'anacoretas solen aparéixer freqüentment feres salvatges sotmeses a la voluntat de Déu, com és el cas de sant Antoni per soterrar sant Pau, però també ho tenim a la vida de santa Maria Egipcíaca, on un lleó ajudà el monjo per soterrar la santa. Ara bé, a la llegenda de sant Mamés tenim com encisava les feres a través de la lectura de l'Evangeli per domesticar-les. Vegeu Baños (2011: 127-135).



*Sant Pau ermità*

1652), *lo Spagnoletto*, on gran part de la seua reproducció la va fer a Nàpols i caracteritzada pel tenebrisme dels flamencs i holandesos, sense deixar de costat els clàssics i el gust per l'intens contrast de llum i d'ombra. Davant d'aquestes dues representacions, oli sobre llenç, tan sols hi ha una diferenciació que ens permet deduir qui és sant Onofre: la **corona** i el **ceptre**, mentre que tant l'una com l'altra s'acompanyen de la calavera, simbolització efimera del temps davant la immortalitat de l'ànima.



*Sant Onofre*

Ens sorprén que en algunes iconografies no és gens fàcil fer-ne la distinció. Les representacions més usuals de sant Pau venen definides per la presència de sant Antoni Abat, el corb, els dos lleons, la calavera i cobert per les fulles de palma; el mateix, llevat de sant Antoni, hi ha a les de sant Onofre, però amb els cabells descomunals que cobreixen el cos. Les dues iconografies de Josep de Ribera (Xàtiva, 1591-Nàpols,

Poques vegades podem descobrir un sant Onofre amb dimensions humanes, és a dir, humanitzat, amb el rostre no envellit i cabells i barba no desmesurades on, sense cap mena de dubte, el podríem confondre amb sant Pau. El cos famolenc, el rosari, la mirada aïllada, meditativa, les mans penitents –sant Pau, al cor i sant Onofre, en oració– són tòpics que ens acosten amb més veracitat a la realitat dels primers ermitans, que de segur Ribera coneixia les seues hagiografies i la de tants altres com sant Andreu, sant Felip, sant Jaume, etc.

Res en sabríem de la *Vita Pauli* de sant Jeroni, si sant Antoni no l'haguera cercat per la revelació divina que va tenir de pensar que l'avantatjava com a primer eremita. El mateix ocorre amb sant Onofre, a través de Pafnuci i de santa Maria Egipcíaca, si no és per Zòsim.

A la *Vita d'Hilarió de Gaza* queda testimoniada un important monacat siríac, no pas procedent d'Egipte com és el cas més usual, sinó que, com testimonia Teodoret de Cir,<sup>17</sup> el moviment es produí al revés, d'Orient cap a Occident. A més a més, hi ha constància que es van fundar multituds de monestirs o colònies d'ermitans, dels quals es coneix amb seguretat el de Maiumà (cap al 330), al port de Gaza, a uns 1400 m de la famosa ciutat de la costa sud de Palestina (*Vida d'Hilarió*, 24).

D'aquest apartat cal subratllar-ne dues coses rellevants:

- En primer lloc, que el desplaçament més habitual que solien fer els eremites era fruit del canvi del món occidental cap a l'oriental, a la recerca de trobar la pau interior i l'acostament a nostre Senyor amb la llunyania de la societat material i la recerca dels espais assossegats, tranquils, inhòspits, desèrtics, per viure plenament en la solitud i penitència del cristianisme, en meditació i reflexió directa amb Déu, en la pregària constant del dia rere dia.
- En segon lloc, el cristianisme després de l'època de Pau, s'endinsà més en una societat educada i respectable. Així, els grans teòlegs alexandrins, Pantenus (m. ca. 190), Climent (ca. 150-215) i Orígens (ca. 185-254), havien reconciliat el cristianisme amb la filosofia grega i l'havien fet intel·lectualment respectable, tot i que donaren pas a la controvèrsia teològica. Cap al segle II, s'havien establert a Alexandria creences teosòfiques conegudes amb el nom de gnosticisme, mentre que d'altres heretgies i cismes que tractaven de dividir l'Església cada vegada més s'associaren amb Marció (m. ca. 160), qui considerava que la matèria era maligna; Novacià (m. 257 o 258) i Donat (segle IV), tots dos estrictes moralistes. Arri (ca. 250-336), qui subordinava el Fill al Pare; i Pelagi (m. després de 419), un moralista que va insistir molt sobre el lliure albir. Però, una de les amenaces més gran per a l'Església era l'arraconament de monjos

---

<sup>17</sup> Teodoret de Cir (393-466), *Vita religiosa* (pàg. 82, 1294-1296); vegeu A. Vööbus, *History of Asceticism in the Syrian Orient*, Louvain, I, pàg. 145-146; II, pàg. 68-69.

i eremites per fer una vida d'absoluta soledat al desert, fins que Pacomi (290-346) i Basili (*ca.* 330-377) a orient, i Benedicte (*ca.* 480-550) a occident, reuniren tots els ascetes en comunitats monàstiques subjectes sota rigoroses normes comunals. I cap a l'any 700 dC, els monestirs s'havien convertit en centres de pietat i aprenentatge en gairebé tot el territori cristià, tot reemplaçant aquella minoria de cristians que adoptaren una vida de renúncia i aïllament. No hem d'oblidar que el monaquisme és un moviment espiritual originari de l'orient, en què els monjos es caracteritzen per dur una vida eremítica i cenobítica. D'acord amb les nostres dades, podríem encasellar l'apogeu de la vida eremítica, si fa no fa, entre els segles III-V dC.

Per concloure, hem de dir que aquestes vides exemplars han inspirat molts escriptors i que podríem parlar d'una literatura monacal basada en la recreació de les vides ermitanes, com la de Pau, Hilarió i Malcus, o la del mateix sant Onofre, per què no, eremita d'eremites. Literatura barrejada de fets històrics i llegendaris amb connotacions fictícies que fan molt més distreta i delectable la lectura.



## 2.2. LA TRANSMISSIÓ GREGA

Si bé les edicions traslladades al llatí tingueren la seua continuïtat i no sols aconseguiren l'admiració i l'interés de la forma de viure eremítica, sinó que també singularitzaren un nou model de vida amb el naixement de les llengües vernacles adreçades a un públic no sols religiós, sinó també laic. Tanmateix, la complexitat de les fonts hagiogràfiques en oriental, grec, llatí i vulgar, fan que la diversitat de les vides del sant no siguen gens ni mica fàcils de determinar la seua procedència o origen. No dubtem de l'expansió hagiogràfica des d'Egipte a Constantinoble, abans de les conquestes islàmiques, i consegüentment per tot l'Imperi Bizantí. Ara bé, també hi ha testimonis cap al sud del Nil, és clar, on a la seu de Faras hi ha una iconografia i arribaria més enllà, a Etiòpia on es va traduir. A través de l'estudi crític de Fagnoni<sup>18</sup> valorem les diferents aportacions que ens permeten acostar-nos més a les indagacions que envolten la figura del sant.

La *Bibliotheca Hagiographica Graeca (BHG)*,<sup>19</sup> «Onuphrius anachoreta in Aegypto, sae. IV-V – Inu. 12», trobem enregistrada a VITA A. PAPHNUTIO, *BHG* 1378: «*Inc.* Ἐν μὴ τῶν ἡμερῶν, ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος Παφνούτιος σπουδὴν μεγάλην ἐποίησάμην... καὶ ἰδεῖν εἰ ἐστὶν ἕτερος... — *Des.* μή εἶναι θέλημα Θεοῦ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον οἰκήσαί με ἔτε- λειώθη... ἀμήν». Aquesta versió reduïda, inèdita, correspon sols a la trobada amb sant Onofre, tenim la transcripció de dos manuscrits, un a Munic publicat a *Acta Sanctorum*, Jun., II, pàg. 527-533 (III ed.: *Iun.*, III, pàg. 24-30) i altre a Venècia (1781).<sup>20</sup>

Una altra versió, **BHG: 1379**, manca encara d'una edició crítica, si bé és la més ampliada en què Pafnuci<sup>21</sup> trasllada les experiències viscudes al desert, perquè siguen els

---

<sup>18</sup> Vegeu Fagnoni.

<sup>19</sup> La *Bibliotheca Hagiographica Graeca (BHG)* ve determinada especialment per uns dels coautors més importants, Hippolyte Delehaye (Anvers, 1859-Brussel·les, 1941), hagiògraf especialitzat en els primers segles de les vides dels sants i màrtirs cristians a l'orient. Erudit belga, sacerdot jesuïta i cap bol·landista el 1912, és qui va editar la *BHG* ("Library of Greek Hagiographies" 1895), a més de ser col·laborador de les *Acta Sanctorum* i de la col·lecció del bol·landistes, *Analecta Bollandiana*, destaquen les seues aportacions a la crítica hagiogràfica amb nombroses publicacions, *Les Légendes hagiographiques*, Brüssels 1905. Vegeu Delehaye (1920: 258-282).

<sup>20</sup> Vegeu *Bibliotheca veterum patrum antiquorumque scriptorum ecclesiasticorum*, graeco-latina, tomus XIV, publicat per Andreas Gallandi, Ex typographia Joannis Baptistae Albritii Hieron, pàg. 122-127.

<sup>21</sup> Fagnoni (1996: 257-258) al·ludeix que sols a la versió llatina s'expressa que Pafnuci és un monjo, probablement per a normalitzar davant el lector occidental la seua condició, que comença des de la seua formació al cenobi per visitar els sants pares al desert, on li agradaria romandre per sempre. Com diu Fagnoni (1996: 257-258), a través de la narrativa grega *BHG* 1379 i *BHG* 1379h tenim mínima informació sobre Pafnuci,

monjos del monestir d'Scete els encarregats d'escriure-les, com l'encontre amb un ermità mort i tot seguit amb Timoteu, on destaquem la secció més rellevant com a eix central de la vida del sant. En tenim d'altres versions més breus: *BHG* 1379e i *BHG* 1379g, i encara d'una altra més breu, *BHG* 1379h,<sup>22</sup> consolidada en la mateixa vida de sant Onofre; tot i això, sembla que totes esdevenen de la més ampliada, d'on han poat per donar pas a la resta de versions:<sup>23</sup> «*Inc.* Ἐν μια τῶν ἡμερῶν σπουδῆν ἐποησάμην... καί θεάσασθαι εἰ ἐστὶν ἄλλος — *Des.* τῶν λόγων τούτων ἀναμέσων ὄντων τῆς θεωρίας ἥς ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος δούλος Παφνουτίου κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ... ἀμήν». Cal dir que hi ha altra versió abreujada de *BHG* 1379, una miscel·lània, amb informació relacionada amb el contingut del sant. Fagnoni (2000: 30) comenta que la difusió del text grec, no sabem si és el resultat d'acotaments successius o si bé, les versions abreujades, es distribuïren de manera independent, però foren extrems de la versió més ampliada.<sup>24</sup>

La versió més antiga correspon a la *BHG* 1379 que abraça tota la història de la qual esdevé la primera traducció llatina enregistrada amb el número *BHL* 6334a. No hi ha testimonis anteriors al segle XI, encara que els trets lingüístics sembla que es refereixen a una època més antiga,<sup>25</sup> amb una gran repercussió als llargs dels segles XIV i XV pel gran nombre de manuscrits rebuts.<sup>26</sup> La segona correspon a *BHL* 6336, versió reduïda, encontre de Pafnuci i d'Onofre, traduïda del grec al llatí per autor desconegut,<sup>27</sup> caracteritzada pel seu refinament

---

però desconexim qui és en realitat, tan sols en la tradició llatina sabem que és un monjo que va eixir del monestir per conèixer la vida dels pares del desert i seguir les passes de sant Onofre. En la tradició copta *BHO* 179, se li anomena com a Pafnuci d'Scete. Vegeu *Bibliotheca Sanctorum*, IX, coll. 1187-1200, "Onofrio" coll. 26-27, X, "Pafnuzio" (Roma, Città Nuova, 1968).

<sup>22</sup> Corresponen a *BHG* 1379e i *BHG* 1379g a l'eixida del monestir i la trobada amb el sant, mentre que *BHG* 1379h és una versió més breu, en la qual es contempla tan sols la trobada. Segons Fagnoni (2000: 30) es poden incloure en aquest apartat les versions *BHG* 2330-2330a (vegeu *Una "Vita" greca*, pàg. 251-255, 260-263, també es fa referència a *BHG* 1379e, 1379g i la forma composta 1379d). Pel que fa a l'edició *BHG* 1379h, vegeu *Hagiographica inedita decem*, «Paphnutius Monachus (dubium) — Narratio de sancto Onophrio» a cura de F. Halkin, pàg. 77-78.

<sup>23</sup> Fagnoni (2000: 30).

<sup>24</sup> Latine Lippomanus, VI, 53-58.

<sup>25</sup> Vegeu Fagnoni (1996: 30).

<sup>26</sup> Fagnoni (2000: 33) assenyalava que foren més de 70 els que ens hi han arribat.

<sup>27</sup> Hi ha interrogants pel que fa a la llengua originària, si bé era copte o grec. Jean-Marie Sauget (alla v. "Onofrio", in *Bibliotheca Sanctorum*, IX, Roma, Città Nuova, 1967, col. 1193) dubtava si era copte o grec; Orlandi (1984: 67), en canvi, més partidari de la segona hipòtesi; mentre que Anualdo (pàg. 126) es va decantar pel copte. A la Città del Vaticano, BAV, Vat. Copto 65, tenim un testimoni copte, fragmentat i sense conclusió, datat al voltant de l'any 979. En aquest apareix Onofre amb el nom de Benofer. Tot i això, hi ha diversitat crítica per determinar si l'antígraf és d'origen copte o grec.

literari. Cal dir que no va arrelar tant com les altres versions, publicada a les *Vitae patrum* per Rosweyde,<sup>28</sup> amb els precedents de Lippomanus<sup>29</sup> i posteriorment de Surius, per passar més tard, amb un breu resum, a les *Acta Sanctorum*. Segons Fagnoni, si depén de *BHG* 1379, és a dir, si la reducció es produeix en el context llatí o per la redacció grega 1378, a més de la relació existent amb *BHL* 6334a. La datació és incerta: en aquest moment només podem fixar el *terminus ante quem* a partir de codis coneguts més antics, que es remunten, també en aquest cas, al segle XI.

**BHG: 1380**, «*Inc.* Ταῖς τῶν ἀνδρῶν ἀρίστοις τε καὶ σπουδαίοις καὶ αγα-θοῖς — *Des.* τούτο πρὸς τὴν ἐκεῖ ζωὴν τε καὶ λήξιν... ἀμήν».

De qua *Act. SS.* t. c. 520, núm. 8; 3aed. Iun. III. 18, núm. 8.

**BHG: 1381**, «*Inc.* Ἀρετῆς ἐπαινος κέντρον τοῖς φιλαρέτοις εἰς ἀρετὴν, ἀρετὴ δε δῶρον Θεοῦ — *Des.* εἰ καὶ τολμηρὸν ἐρεῖν καὶ συμπαραστάται τη μακαρία καὶ ζωοποιῶ Τριάδι... ἀμήν».

De qua *Act. SS.* t. c. 520, núm. 8.

**4. HOMILIA Λ. THEOPHANĒ CERAMEO BHG: 1382**, «*Inc.* Ἐπεστὶ μοι θαυμάσαι τὴν τῆς ἀρετῆς ιδιότητα — *Des.* τὼ ἀμαρτήσαντι καὶ μετανοοῦντι λογίζεται γένοιτο δε... ἀμήν».

*F. SCORSI, Theophanis Ceramei hamiliae* (Parisiis, 1644), 365-369; || *P.G.* CXXXII, 941-952; ||

Γ. Μ. Παλαμάς, *Θεοφάνους Κεραμέως... ὁμιλία* (Hierosolymis, 1860), 230-232.

---

<sup>28</sup> Versió llatina primigènia, amb un estil molt més refinat i acurat, *BHL* 6336, correspon a les *Vitae Patrum* a cura d'Heribertus Rosweyde, (1615: 99-103), *ibid.*, 1628; Lugduni, 1617 i représ en *PL* 73, col·lecció 211-220. «Pafnuci ix cap al desert. Veu sant Onofre, d'aparença espantable, que viu 70 anys al desert. Onofre conta la seua vida. Escolta com parlaren els monjos d'Elies i de sant J. Baptista. Consideren més immaculada i pura la vida al desert sense intermediaris vers la contemplació de Déu que la vida cenobítica. Una nit, en silenci, abandona el monestir. Un àngel que el guarda des del seu naixement, el guiarà. Veu un vell ancià que el va instruir per viure al desert i superar les insídies del dimoni. Estigué amb ell uns dies i després el va acompanyar a Calidiomea, lloc on és la seua cova. Cada any el visitava, fins que va morir. Onofre viu dels dotze dàtils que li dona una palmera i de la comunió dels dissabtes i diumenges que rep de la mà d'un àngel. Amb necessitat de companyia, amb l'ajuda dels àngels, puja al cel i visita els sants. Quan mort Onofre a Calidiomea, l'onze de juny, Pafnuci en soterra el cos i amb la meitat de la seua túnica el cobreix. Tot s'enderroca i cau. Torna a Egipte per narrar allò que ha vist i viscut». Si ens adonem, és una edició en què tan sols apareix com a personatge secundari, l'eremita instructor, tòpic dels pares del desert, a més del diàleg entre Pafnuci i Onofre. La resta de seccions que puguen complementar les següents edicions, no hi són. Per tant, el nucli de l'obra és molt determinant i concret, la vida del sant sense recreacions llegendàries o fantàstiques com a precedents del relat o els fets taumatúrgics transmesos per la devoció *post mortem* al sant.

<sup>29</sup> Primer tenim la versió llatina d'Aloysius Lippomanus, *Sanctorum priscorum patrum vitae*, "Vita sancti Honofrii eremitae" volum VI, Roma 1558, pàg. 53v-58r. Després va ser represa per Laurentius Surius, *De probatis sanctorum historiis*, volum III, Coloniae Agrippinae 1579, pàg. 701-708. Tot seguit passà resumida a les *Acta Sanctorum*, Iun, volum II, pàg. 522-524, 525-527, 3a edició, Iun, volum III, pàg. 19-21, 23-24.

*Historia monachorum in Aegypto*, narra el viatge de set monjos, 394-395 dC, que feren via cap a Egipte. Sembla que varen ser nombrosos els escriptors eclesiàstics, com Cassià, Suplici Sever o Rufí d'Aquileia, que al segle IV, participaren de la inquietud de comprovar *in situ*, com i de quina manera els anacoretas i eremites vivien al desert. En un principi es va pensar que va ser escrita primerament en llatí, amb el suport de l'argumentació feta per Rufí, que havia escrit un llibre amb el mateix títol. Però la llengua originària tingué la seua controvèrsia, si va ser escrita en grec i traduïda al llatí o viceversa. També s'atribueix l'autoria a Timoteu i sant Jeroni,<sup>30</sup> ara bé, sembla que cal fer un estudi més exhaustiu per la mancança de dades fins ara rebudes, no en són suficients per a una confirmació determinant de qui és en realitat l'autor. Pel que fa a la traducció feta per Rufí (ca. 400), no ha estat *sensu stricto*, perquè és més aviat una adaptació. La primera edició crítica la tenim a través de Rosweyde a les *Vitae Patrum* (1614-1617-1628) i la més actualitzada és d'Eva Schulz-Flügel, *Rufinus. Historia monachorum sive de vita sanctorum patrum*, Berlín-Nova York, 1990. També tenim la versió siríaca arreplegada en *The Paradise of the Fathers* d'Ananisho, «un compendi de material monàstic amb l'objectiu de ser la guia completa del monjo siríac a partir dels pares egipcis».<sup>31</sup>

Fagnoni, a través d'«Una Vita grega di s. Onofrio mimetizzata», ens aporta la informació sobre BHG 2330 i BHG 2330a, del primer en tenim cinc testimonis i del segon tres, mentre que hi ha tres còdexs que encara no tenen una específica determinació.<sup>32</sup> Tant l'un com l'altre semblen de diversa procedència al voltant de Pafnuci amb la trobada amb sant Onofre. Fagnoni identifica la font de BHG 2330 en tres apartats:

1. *Socrates Scholasticus, Ecclesiastica historia*, I, 11, 1-7.

---

<sup>30</sup> Pal·ladi d'Henelòpolis, *Història Lausiaca*, contingut que fa referència als pares del desert en els anys 419-420, i del qual es pensava que també formava part de la *Historia monachorum*, però aquesta atribució la va esclarir Butler (1898), *The Lausiaca History of Palladius*, on va separar tots dos textos. Destaquem la traducció de la versió grega, a cura de André-Jean Festugière (1971), edició crítica amb anotacions que comenta la visita que va fer al desert, hivern de 394-395.

<sup>31</sup> Assenyalem la versió de Budge, Ernest A. Wallis (1914: 455-473) i la versió de 1934, *The life of apa Onophrius the anchorite*, traducció d'un manuscrit siríac (ca. XI). Vegeu Romero i Muñoz (2010: 23-41). També, inclou el relat sobre Pafnuci, sense el contingut de sant Onofre, amb la relació que tingué amb un comerciant, pàg. 133-138.

<sup>32</sup> Vegeu Fagnoni (1996: 247-251): pel que fa a BHG 2330, els quatre, datats al segle XVII, provenen dels monestirs del mont Athos i un de Leiden, de la Bibliothek der Rijksuniversiteit, BPG 73B; en canvi, BHG 2330a, un és de la Real Biblioteca de San Lorenzo, El Escorial (XI), altre de la Bibliothèque Nationale de París (XIII-XIV) i el tercer de la Biblioteca Nazionale Marciana de Venezia (XVII); respecte dels tres sense determinar, esdevenen del mont Athos (XVI-XVIII).

2. *Historia monachorum in Aegypto*, c. 14, pàg. 2-24.

3. *Vita s. Onufrii*.

Així i tot, *BHG* 2330a manca del primer apartat corresponent a Sòcrates i comença per la primera pàgina d'*Historia monachorum*, tan sols les variants que hi ha són de transmissió. La *Vita s. Onufrii* és una versió reduïda del manuscrit de la *BHG* 1379 o d'un pas intermedi en el qual es conserven els elements essencials de l'estructura narrativa, però considerablement abreujada. Fagnoni en aquest apartat assenyala que la *Vita s. Onufrii* esdevé de la classificació derivada pels Bol·landistes 1379h,<sup>33</sup> de la qual la primera part correspon a la redacció 1379m<sup>34</sup> i la segona a 1379d,<sup>35</sup> les dues fins ara inèdites. Com a protagonista i narrador tenim Pafnuci que, si bé participa de les tres narracions, no té res a veure el presentat per Sòcrates, ni pel que fa al gènere ni al contingut, amb les altres dues. A pesar de les informacions que hi ha, ens plantegem el dubte de la seua existència, si realment el viatge al desert correspon a una ficció de la literatura copta. Un altre contrapunt és la datació, sense precisar més enllà de la fi del segle IV i inicis del V.<sup>36</sup> No podem excloure que l'autor de *BHG* 2330a, és a dir, *Historia monachorum* i la *Vita s. Onufrii*, amb la reelaboració d'aquesta última inserida al contingut que deriva directament o indirecta de la *BHG* 1379, en què el protagonista té continuïtat al llarg de la història, com bé assenyala Fagnoni. Llavors, han elaborat un text en el qual la figura de Pafnuci adquireix cert protagonisme que no pas la de sant Onofre i la resta d'anacoretas que hi apareixen.

La *BHG* 1379h manca de l'apartat inicial del viatge de Pafnuci, probablement ha estat elaborada per la continuïtat de 2330a, però no esdevé a partir de *BHG* 1379. Anomenem dues redaccions més, *BHG* 1379e i *BHG* 1379g, que comparteixen també la mateixa part inicial de

---

<sup>33</sup> Fagnoni (1996: 253): «Essa risulta attestata finora da due mss.: Gerusalemme, Biblioteca Patriarcale, S. Saba 394, sec. XV, ff. 165r-174r, e Athos (Monte), Pantocrator (=Μονή Παντοκράτορος), 53 (Lambros 1087), sec. XIII (Lambros), sec. XII (Ehrhard; Halkin, in "Anal. Boll.", 81), ff. 30v-42r (ed. F Halkin, *Hagigraphica inèdita decem* [CCSG 21], Turnhout 1989, pàg. 77-88)».

<sup>34</sup> Fagnoni (1996: 253) assenyala com a únic testimoni conegut el manuscrit: «Lesbo, S. Giovanni il Teologo (= Μονή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου), 57, a. 1604, ff. 144r-145v. 2)».

<sup>35</sup> Fagnoni (1996: 253) matisa que en tenim dos manuscrits: «Kjirokastër (Argyrokastro, Albania) βιβλιοθήκη Μητροπόλεως, 5, sec. XVII, ff. 241r-249v, e Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Archivio di S. Pietro, C 149, sec. XVII, ff. 358r-377r».

<sup>36</sup> Winkelmann (1985: 32-24) el data a la fi del segle IV i inicis del V. Orlandi (1984: 17, 24-25) fa la datació entre la segona meitat del segle IV i la primera meitat del V.

la narració, tot i que hi ha diversificació pel que fa a la redacció. Tampoc no podem descartar que aquestes tres reedicions siguin elaborades de mode independent.

Per concloure, segons les anotacions de Fagnoni, sembla que *BHG* 2330-2330a i també a la *Vita s. Onufrii*, la reedició de *BHG* 1379h, no han tingut continuïtat dins l'àmbit llatí, en què no hem conegut fins ara cap escrit que tinga relació amb aquestes versions gregues. Més bé, s'han "mimetitzat" entre els escrits monàstics i ascètics, on els catàlegs no sempre són identificats ni classificats singularment.

La continuïtat del text llatí al món occidental preval sobre els escrits en grec, tant és així que el nombre de manuscrits al segle XI-XIII, si fa no fa, són una vintena, mentre que als segles de màxim apogeu, XIV-XV, arriben als setanta. Així doncs, si afegim els testimonis *in vulgare*, el nombre augmenta considerablement. Anna Maria Fagnoni arreplega 31 còdexs més l'edició d'un manuscrit del qual s'ha perdut el rastre. La distribució geogràfica manifesta una prevalença en vulgar de testimonis d'origen toscà (umbro-toscà), però també en sicilià, en vènet i en abrucés, més genèricament als dialectes de l'àrea septentrional i centremeridional.<sup>37</sup>

---

<sup>37</sup> Vegeu Fagnoni (2000: 35-61), "Volgarizzamenti italiani della *Vita Onufrii*".

### 2.3. LA TRANSMISSIÓ ORIENTAL

Entenem per oriental l'àrea geogràfica que comprén l'anomenat Pròxim Orient (l'Àsia sud-occidental i l'Àfrica nilòtica, que comprén també l'Etiòpia). La primera vida de sant Onofre s'expressà en llengua copta i són els coptes qui fan semblant ús del mateix menologi de l'Església grega d'Alexandria. A la *Patrologia Oriental* trobem que en els menologis<sup>38</sup> copto-àrabs la festivitat de sant Onofre s'assenyala així: «Mois de Baounah,<sup>39</sup> c'est le dixième, 16 (10 juin),<sup>40</sup> Saint Onuphre (*Abou Nefar*)». El desé mes, “Paoni” en copte i “Baounah” – segons la pronunciació àrab–, correspon al 10 de juny i pel que fa a la seua consagració: «Onuphre. Consécration de son église à Misr. 16 Hatour<sup>41</sup> (12 nov.). En ce jour fut consacrée l'église d'Onuphre (*Abou Néfer*)».

A la *Biblioteca Hagiografica Orientalis*<sup>42</sup> amb la numeració **818** llegim: «Onuphrius (Benofer, Abunafer) anachoreta in Aegypto. saec. IV-V. — Iun. 12. VITA AUCT. PAPHNUTIO». Tant Amélineau<sup>43</sup> com Zoega,<sup>44</sup> en francès i llatí, ens aporten la traducció feta

---

<sup>38</sup> Jiménez (2014: 66-79): «Els menologis són diversos. D'entrada, el mot remet a l'Església oriental, ja que deriva de *mén* (“mes” en grec). Els *ménologion*, doncs, són, simplement, llibres ordenats segons els mesos de l'any. El concepte llatí seria *mensari* o *mensuari*. Els menologis són calendaris litúrgics que contenen la vida dels primers cristians i efemèrides evangèliques que es volia commemorar. Els ordes religiosos de l'Església occidental van manllevar aquest concepte per definir les sèries de vides edificants dels seus membres, ordenades pels dies de l'any, segons la data en què tingué lloc cada decés. Cada orde religiós en tingué». «Els sinaxaris solien ser aplecs de vides de sants, si bé alguns portaven també la corona del martiri. De fet, sinaxari significa, en llengua grega, “aplec”».

<sup>39</sup> Vegeu *Patrologia Orientalis*, pàg. 204.

<sup>40</sup> El calendari copte, anomenat també calendari d'Alexandria, es divideix amb de tres estacions (*akhet*: inundacions, *peret*: plantació i *shemu*: collita) per un període de quatre mesos cadascuna, és a dir, 12 mesos de trenta dies, amb la incorporació d'un tretzé que inclou a la fi d'any 5 o 6 dies, segons siga l'any de traspàs o no. Cal dir que el seu inici esdevé quan Dioclecià es converteix en emperador romà (284 dC) amb les tortures i execucions cristianes, per això s'anomena *Anno Martyrum*, Any dels Màrtirs, A.M.; d'altra banda, el sinaxari copte del mes de *Paone*, anomenat amb el nom de *Khenti*, correspon des del dia 8 de juny fins al 7 de juliol; el dia 16 del mes *Paoni*, onomàstica del sant, correspon al 10 de juny julià i al 23 gregorià. El sinaxari copte del més “hathor”, consagració de l'església ortodoxa a sant Onofre, és el tercer del calendari copte i el dia 16 correspon al 12 –julià– i al 25 –gregorià– de novembre.

<sup>41</sup> Vegeu *Patrologia Orientalis*, pàg. 193.

<sup>42</sup> *Bibliotheca Hagiographica Orientalis (BHO)* publicada pel jesuïta Paul Peeters (1910), deixeble de Delehaye i cap bol·landista a partir de 1941 fins a la seua mort el 1950. Arreplega les vides dels sants al món oriental sobretot en copte, àrab, siríac, etiòp i armeni. També va ser un col·laborador directe de la *Societat de Bol·landistes*.

<sup>43</sup> Vegeu Amélineau (1885: 168-194), *Voyage d'un moine égyptien dans le désert*. Tuki o TuKu hi havia fet una còpia que es troba amb altres manuscrits a la Biblioteca de la Propagande, on Zoega amb altres l'havia conegut. Els manuscrits de Tuki són a la Biblioteca del Cardenal Bòrgia. A Roma, l'egipci Rafael Tuki fou consagrat bisbe titular i supervisà la impressió dels llibres litúrgics coptes: missal el 1746, salms el 1749, breviari el 1750,

del manuscrit oriental a la Biblioteca Vaticana, vol. LXV. Zoega coneixia l'existència a través d'una còpia feta per Tuki, on la tipografia de l'Egipte cristià va quedar ben definida pel que fa als monjos de la Tebaida i Escete. Segons Amélineau, a través d'aquesta mena de manuscrits que narren les actes dels màrtirs o els apòcrifs del Nou Testament o les obres dels Patriarques d'Alexandria, entenem els costums i els principals problemes religiosos o polítics entre els segles IV i VII. Ara bé, desconeixem en la immensa realitat com era la vida dels monjos dels nombrosos monestirs a Egipte. Amélineau va traduir del manuscrit copte la part corresponent al «viatge dels monjos», no obstant això, va canviar el títol original: «ceci est la vie et le régime de vie de notre saint père, le pneumatophore abbé Benofer, l'anachorète, laquelle se termina le seizième jour du mois de Paôni dans la paix de Dieu. Amen». Canvi que justifica amb l'eliminació de *Benofer*, on tan sols és una secció més del viatge fet per Pafnuci al desert: «Voyage d'un moine égyptien dans le désert». En canvi, el *Catàleg* del Vaticà anomena: *Voyage, vie de l'Abbé Onuphre*, mentre que el manuscrit matisa exactament: *Benofer*, malgrat que en la narració apareix anomenat una vegada *Onnufér*, correcció que es va fer més tard, i és probable que d'aquests dos noms egipcis n'esdevinguera el nom.

Pel que fa a la datació: «Memento Domine servi tui diaconi Gabrielis filii Menae... de vico Nimanthòut dioeceseos Thmui et Tkehli. Da veniam offensis nostris amen. Anno martyrum DCXCV, Qui est vulgaris aerae annus 979». Amélineau accepta com a possible la data del manuscrit, tanmateix l'obra la considera apòcrifa per la desconeixença del vertader Pafnuci,<sup>45</sup> atesa la diversitat de personatges que tenim documentats amb aquest nom, a més, de matisar la falsedat de la mateixa i situa els esdeveniments a mitjan segle IV o la primera part d'aquest.<sup>46</sup> Pel que fa al contingut, no desmereix a dir que la “literatura copta no és més que les antigues novel·les d'Egipte adaptades a altres idees”, és a dir, encara que el relat siga diferent, en el fons amb puat de la mateixa mare i no vacil·la de fets meravellosos, de contes

---

pontifical el 1761, ritual el 1763 i *Theotokia* el 1764. Aquest bisbe uniat, copte de naixement, publicà una gramàtica amb il·lustracions de l'Antic i Nou Testament, *Rudimenta linguae Coptae sive Aegyptiacae, ad usum collegii urbani de propaganda fidei* (Roma, 1778).

<sup>44</sup> Vegeu Zoega (1810: 14-19). El danés Zoega va publicar nombrosos manuscrits pertanyents a la Biblioteca Borgiana que més tard arribaren a la Biblioteca de la Propaganda.

<sup>45</sup> Amélineau (1885: 191): «ce nom qui signifie “le serviteur de Dieu, celui qui appartient à Dieu”, devait être fort commun en Egypte».

<sup>46</sup> Amélineau (1885: 191): «C'est aussi pour moi un motif de placer la composition de cette fausse vie de Benofer dans l'intervalle qui suivit la persécution de Dioclétien et précéda les divisions intestines dont l'Arianisme fut la cause et le sujet, c'est-à-dire vers le milieu du quatrième siècle, et plutôt dans la première partie de ce siècle».



de fades o de pura imaginació, una novel·la poètica que de vegades té certa rellevància històrica. En aquest ampliat cos literari inclou els apòcrifs del Nou Testament, les Actes dels màrtirs i les Vides dels monjos, com la de *Benofer*, un cicle triple d'epopeies cristianes, on els continguts són rèpliques de transmissions repetitives. Amélineau considera que la literatura és específica d'Egipte i que la *Història Lausiaca*<sup>47</sup> és sols una traducció, en què arximandrites o escriptors coptes en feren ús de l'idioma. De fet, diu que un dels fragments tibetans conservat a Bolonya i publicat per Mingarelli, al desé fragment, es mostren repliques que són idèntiques: soterrament del cos per l'emissari enviat de Déu; vell anacoreta despullat que esglaia el monjo per la seua presència... Tant és així que en *Apotegmes dels pares del desert*,<sup>48</sup> com els passatges publicats per Zoega, tenim similituds de contingut que formen part de la nostra narració. «Un anacoreta comentava als monjos que vivíem a Elim...». Narra la mateixa secció en què Pafnuci va trobar un ermità mort dins la cova i com va veure un serf de Déu entre els búfals, amb els cabells que cobrien el seu cos despullat, seccions que són, al cap i a la fi, si més bé no idèntiques, versemblants amb l'estil i el contingut, on la imaginació de l'autor ha estat palesa o bé ha copiat literalment.

De bell antuvi, hem de dir que és un dels documents més antics que versen sobre la vida del sant. Es caracteritza per l'eixida de Pafnuci del monestir, la trobada amb un ermità mort, després amb Timoteu i seguidament l'encontre amb sant Onofre; segueix amb la tornada a Egipte on de camí romandrà quatre dies amb els ermitans joves i tot seguit amb els vells, per arribar-hi i fer la redacció de la vida del sant per a immortalitzar els esdeveniments que hi havia vist i viscut.

Conclouen les dues versions, Amélineau<sup>49</sup> i Zoega,<sup>50</sup> en assenyalar la data en l'era dels màrtirs:<sup>51</sup> 695 i la corresponent a la nostra, any 979 dC, un dels documents més antics que ens ha arribat de la vida de sant Onofre.

---

<sup>47</sup> La *Història Lausiaca*, escrita en grec i copte pel bisbe Pal·ladi d'Helenòpolis, ens aporta dades sobre els pares del desert egipci, al voltant del segle IV i V, que consagraren la seua vida a Déu.

<sup>48</sup> Els *Apotegmes dels pares del desert* arreplega el primitiu monaquisme egipci d'aquells savis ancians que hi feren vida contemplativa.

<sup>49</sup> Amélineau (1885: 189): «Seigneur, souviens-toi de ton minime serviteur, le diacre Gabriel, fils de Menap... originaire de Nimanthout, du diocèse de Thmoui et Tkehli. Pardonne nos péchés. Amen. Date. Ère des martyrs 695. (979 après J. C.)».

Dins d'aquest apartat, en tenim amb la numeració **819**: «Fragmentum. Mingarelli, *Aegyptorum codicum reliquiae Venetiis in Bibliotheca Naniana asservatae* (Bononiae, 1785), CCCXI–CCCXLI». Brevíssim fragment escrit en copte amb *desinit* mutilat, en què comenta l'esglai de trobar-se amb un home vestit amb els seus cabells dins la cova en la qual vivia.

Com a protagonista narrador Pafnuci, hi ha altra versió amb la numeració **820**: «F. M. Esteves Pereira,<sup>52</sup> *Vida de santo Abunafre (S. Onuphrio), versão Ethiopica* (Lisboa, 1905), 5-26». Edició de la vida del sant, amb les seccions del viatge de Pafnuci amb les trobades de Timoteu i sant Onofre, corresponent al ms. 763<sup>53</sup> del *British Museum Orient*, d'acord amb el *Catalogue* de Wright en copte, que no té continuïtat ni en grec ni en llatí a les *Acta Sanctorum* (Iunii, tomus II, 519-527), ni tampoc a l'edició bohàirica d'Amélineau, copiat durant el regnat de Sarza Dengel en la segona meitat del segle XVI. Tant l'edició d'Amélineau com la d'Esteves autèntiquen més la vida d'*Abunafre* en llegenda –de vegades amb retocs històrics– o, senzillament, en imaginació i fantasia basada en contes meravellosos de la literatura egípcia adaptats a la versió copta. Així, Amélineau no dubta d'anomenar: «Sinbad le marin»,<sup>54</sup> mentre

---

<sup>50</sup> Zoega (1810: 19): «Memento domine servi tui minimi diaconi Gabrielis filii Menae... de vico Nimanthout dioeceseos Thmui et Tkehli. Da veniam offensis nostris amen. Anno martyrum DCXCV, Qui est vulgaris aerae annus 979».

<sup>51</sup> L'Era dels Màrtirs (*anno martyrum*) fa referència a la persecució dels cristians per Dioclecià (*anno Diocletiani*), quan va ser nomenat emperador, 284 dC. El començament de l'any copte és el dia 11 de setembre del calendari gregorià, per tant, un any copte i un any gregorià són coincidents; ara bé, per calcular la data segons l'Era dels Màrtirs respecte de la nostra, cal sumar 284 anys, si és compresa entre l'11 de setembre i el 31 de desembre, i 283 anys si és en la resta dels mesos; així, si fem la suma, l'era dels màrtirs, 695 més 284, nomenament de Dioclecià, el resultat és 979, que correspon al nostre calendari.

<sup>52</sup> Francisco Maria Esteves Pereira (1854-1924), enginyer militar, formació autodidàctica, poliglota especialitat en continguts orientals, sobretot, l'etíop, del qual destaquen les vides dels pares del desert. Va ser membre de l'Acadèmia de Ciències de Lisboa (1922).

<sup>53</sup> Al "Prefaci" del *Catàleg* de Wright (1877: VI): «Even manuscripts of the sixteenth century are rare, for the British Museum possesses only three which are actually dated, all of them belonging to the latter half of the century; viz., Orient. 534, 763, and 782, copied during the long reign of Sarza Dëngël, between A.D. 1563 and 1597. In short, the great bulk of our Ethiopic manuscripts are of the XVII, XVIII and XIX centuries». La data 1563-1597 correspon al regnat de Dëngël, també conegut com a Sarza el Gran, emperador d'Etiòpia que va lluitar contra els otomans.

<sup>54</sup> Amélineau (1885: 191): «L'ancienne Égypte nous a légué des récits merveilleux, de véritables contes de fées: qui pourrait nommer hallucinés ceux qui les ont composés. D'autre part personne ne les croit et l'on a raison. Pour moi, les récits extraordinaires de la littérature copte ne sont autre chose que les anciens romans de l'Égypte adaptés à d'autres idées; non pas que je veuille dire que les événements racontés soient les mêmes, il serait trop facile de me confondre, mais ils procèdent de la même source. Qu'on y trouve au fond quelques faits vrais, des usages, des coutumes qui ont réellement existé, c'est très certain; car même dans les histoires les plus fabuleuses de *Sinbad le marin* par exemple, il y a toujours une certaine somme de faits et d'usages dont l'existence est nécessaire pour pouvoir présenter l'oeuvre au lecteur; mais les récits eux-mêmes ne sont qu'une oeuvre de pure imagination, qu'un roman poétique parfois et parfois historique».

que la revisió crítica d'*Analecta Bollandiana* de l'edició d'Esteves: «Mille et une nuits».<sup>55</sup> No obstant això, coincideixen d'asseverar que les reiteracions del contingut són constants al llarg del relat amb les matisacions personals de cada autor i no sols a la vida del sant, sinó semblant en nombrosos pares del desert com sant Pau de Tebes, la llegenda narrada per sant Jeroni a les *Vitae Patrum*, on Pafnuci, segons *Analecta Bollandiana*, devia haver llegit la seua vida per narrar la de sant Onofre. «II. (De ONUPHRIO). *Vitae Patrum*, ed. Ispah. 517-30; –ed. CP., 422-34;– ed. Venet. I, 165-87 (inc. 1, des. II)» és l'edició llatina que figura al nostre estudi d'Heribert Rosweyde<sup>56</sup> com a possible font d'inspiració per recopilar la vida del sant amb totes les trobades que va tenir Pafnuci al desert, això sí, sense la part principesca i taumatúrgica.

---

<sup>55</sup> *Analecta Bollandiana* (1906: 203): «Ce Paphnuce avait lu la vie de S. Paul de Thèbes; il s'en souvenait un peu trop et cherchait son inspiration à d'autres sources encore. Le tour de son récit, le merveilleux qui alterne régulièrement avec le danger affronté de galté de coeur, la succession rectiligne des péripéties et la symétrie des formules qui les introduissent, bref tout le cadre anecdotiques des deux portraits qu'il retrace, rappelle invinciblement la manière des conteurs orientaux. On dirait d'une page chrétienne des *Mille et une nuits*».

<sup>56</sup> *GEC*: «Historiador holandès (Utrecht, 1569-Anvers, 1629), Jesuïta (1588) i sacerdot (1599), ensenyà història de l'Església a Douai, a Saint-Omer i a Anvers. El seu material hagiogràfic i la publicació (des del 1607) de *Fasti sanctorum* serví de base a l'ulterior treball dels bollandistes. Entre altres, publicà les *Vitae Patrum* (1615)».

## 2.4. LA TRANSMISSIÓ LLATINA

### 2.4.1. CONSIDERACIONS PRELIMINARS

Per a l'estudi de la transmissió llatina, hem agafat com a referència principal les aportacions de la *Société des Bollandistes* pel que fa a la *Bibliotheca Hagiographica*, tant grega com oriental i llatina, i comparem les diferents “vides” a través de l'obertura inicial, *incipit* (inc.) i del tancament final del text, *desinit* (des.). A més, una de les majors discrepàncies que hem trobat en les diferents versions és l'atribució del **nom** del monestir on va romandre, els **anys** que va viure al desert i el dia de l'**onomàstica** del sant.<sup>57</sup>

Han estat diverses les traduccions del grec al llatí i que han tingut continuïtat al món occidental: l'*Apophthegmata Patrum Aegyptiorum*, conegut també com les *Dites dels pares del desert* o *Historia monachorum in Aegypto*, les *Vitae Patrum*, etc. No hem d'oblidar que foren milers de pares i mares els que vivien als deserts, com sant Onofre. Un sant egipcià quan Egipte estava sota domini de l'Imperi Romà i la llengua hegemònica era el grec, tot i que la llengua de parla era el copte, probablement la parlada pel nostre sant. Aquest contacte de llengües ens il·lustra sobre les coneixences lingüístiques del sant.

En aquest apartat analitzem l'evolució diacrònica des de les primeres manifestacions en què hem trobat reflectida la vida de sant Onofre en llatí, sense oblidar-nos de les manifestacions gregues i orientals, encara que no aconseguiren l'expansió que varen tenir en la llengua llatina. Concloem la nostra recerca amb l'aportació de Rosweyde de la traducció feta del grec al llatí, *Vita Sancti Onuphrii eremitae* (L), ho considerem així, perquè és l'inici més antic que en tenim documentat de la vida del sant del llatí i, com hi hem dit, és la base de la qual en sortiran la resta de les vides: enregistrat a la *BHL* amb la numeració 6336. Tot i això, el nostre estudi se centrarà sobretot des del bressol de la vida de sant Onofre fins a les primeres manifestacions en llengua catalana a la Corona d'Aragó, a la fi del segle XIV i les primeries del XVI.

---

<sup>57</sup> Hi ha moltes divergències pel que fa al nom del monestir, *Escete*, *Eretis*, *Aritis*..., i el mateix per al temps que va romandre al desert, seixanta o setanta anys. També l'onomàstica bé determinada en algunes versions com el dia deu o onze de juny i en altres com el dia dotze. No són factors concloents per determinar la seua procedència, però sí que ens ajuden en la interpretació evolutiva del text, per contemplar per què no s'hi han respectat aquestes dades tan essencials, quan no representaven cap dificultat de transcripció per als copistes.

Per tant, la traducció llatina del grec, *Vita Sancti Onuphrii, eremitae*, d'autor Pafnuci, d'intèrpret desconegut i comentada per Rosweyde, serà el punt d'inflexió per a la resta d'adaptacions, tant en llatí com *in vulgare*. Les reproduccions en llatí han continuat paral·lelament el seu curs de transmissió, com la de Simeó Metafraste, *Sanctorum vitae*, que va fer una altra adaptació de la vida del sant al segle X, però no és d'aquesta d'on derivarà la reproducció catalana.<sup>58</sup>

Els santorals renaixentistes posttridentins, amb un major rigor hagiogràfic a partir del Concili de Trento (1545-1563), s'inicien amb les antigues vides dels sants, *Vitarum sanctorum priscorum patrum* (1558) d'Aloysius Lippomanus (Venècia, 1496-Roma, 1559), bisbe de Bèrgam i Verona, qui va traduir del grec al llatí les vides de sants de Metafraste, *Vita sancti Honofrii eremita et aliorum patrum*, narrada per Pafnuci pàg. 53-58. A més hi ha una adaptació de Lippomanus a les vides dels sants, *De vitis sanctorum* (1581), al volum III, que correspon als mesos de maig i juny, *Vita sancti Honofrii*,<sup>59</sup> pàg. 190-192. Laurentius Surius (Lübeck, 1522-Colònia, 1578) va tenir continuïtat amb la història reconeguda dels sants, *De probatis sanctorum historiis* (1572),<sup>60</sup> la primera edició de la qual va aparèixer en sis volums a Colònia (1570-1575), en tenim *Vita Sancti Honofrii Eremitae* pàg. 593-600. Surius ens aporta una altra versió de la història i de les vides dels sants, *Historiae seu vitae sanctorum* (1574), un il·lustratiu i breu martirologi romà, *Vita s. Honufrii eremitae*, junius 12, volum VI, pàg. 266-277. Després passem a la versió resumida a les *Acta Sanctorum*, Iun, volum II, pàg. 522-524, 525-527 (3a edició), Iun, volum III, pàg. 19-21, 23-24.

Tant Lippomanus com Surius anomenen a l'encapçalament de la vida del sant: «Habetur in Simeone Metaphraste». Així tenim la secció eremítica corresponent a les quatre versions ampliades que narren l'eixida de Pafnuci del monestir i la trobada amb Timoteu i sant Onofre, seixanta anys al desert fins a la seua mort el dotze de juny, a més dels quatre ermitans de tornada a Egipte:

---

<sup>58</sup> Simeó Metafraste, hagiògraf bizantí del segle X, venerat com a sant a l'Església Ortodoxa el 9 de novembre. La transmissió del relat oriental, Ἀγίων Βίοι s. Μεταφράσεις, no és d'on sortirà la nostra edició.

<sup>59</sup> Aloysius Lippomanus, «*De vitis sanctorum*, nunc primum a Laurentino Surio Carthusiano emendatis et auctis, tomus tertius».

<sup>60</sup> *De probatis Sanctorum historiis ab Al. Lipomano olim conscriptis nunc primum a Laur. Surio emendatis et auc.* L'obra hagiogràfica continua endavant i Surius corregeix les *Vitae Sanctorum* de Lippomanus.

*Inc.*, Quodam die studium adhibui, ut in interiorem venirem solitudinem, et viderem an esset ullus alius frater monachus, qui interius meo serviret Domino.— *Des.*, cum hi sermones sint pleni contemplatione, quam ego minimus servus Paphnutius, Dei providentiâ dignatus sum assequi. Sit autem gratia et pax Domini nostri Iesu Christi nobiscum, intercessionibus sanctorum patrum, qui ei placuerunt, nunc et semper et in secula seculorum, Amen».

## 2.4.2. L'HAGIOGRAFIA OCCIDENTAL

La *Biblioteca Hagiogràfica Llatina (BHL)*<sup>61</sup> recull aquest primer manuscrit, **BHL: 6334**. Correspon a la versió ampliada i la més antiga que forma part de la secció eremítica, probablement del segle XI per l'escriptura "beneventana".<sup>62</sup> No dubtem que partira del sud d'Itàlia, on hi havia monjos que parlaven el grec i on el culte a sant Onofre ja s'hi havia establert, posteriorment cap al centre i la part septentrional d'Itàlia, per estendre's a Alemanya i a la Corona d'Aragó de nord a sud.<sup>63</sup> En la publicació de **1900-1901**, *Bibliotheca Hagiographica Latina*,<sup>64</sup> **BHL: 6334**, VITA AUCT. PAHNUTIO AB. (?), tenim, *Onuphrius eremita in Aegypto*, segle IV o V (?). — Juny. 12, contrastem com a autor Pafnuci, inserida a *Acta Sanctorum*.<sup>65</sup>

---

<sup>61</sup> La *Bibliotheca Hagiographica Latina (BHL)* versa sobre els catàlegs de contingut hagiogràfics publicats a la sèrie *Subsidia hagiographica* i *Analecta Bollandiana*, vides i llegendes dels sants, a més de les seues relíquies i miracles. La primera publicació la tenim en l'any 1898-1901, a Brussel·les, dos volums més un suplement publicat el 1911. Hi ha una altra reimpressió del 1949. Hagiografia ordenada alfabèticament, en la qual hi ha manuscrits, *incipits* i publicacions impreses, dirigides per diversos autors jesuïtes.

<sup>62</sup> *EC*: «Escriptura, dita també beneventanocassinesa (i abans, per error, longobarda, napolitana, etc.), usada a la Itàlia meridional i a la Dalmàcia des del s. VIII fins a l'inici del XIV. L'origen ve de la minúscula cursiva documental. L'evolució va lligada especialment a l'abadia de Montecassino. Les característiques són: lletres de traçat angulós i en ziga-zaga, té la *i* semivocal allargada, la *a* sembla dues *cc* acostades i més tard *oc* unides, els nexes *ei*, *fi*, *qi*, *li*, *ri* i *ti* són comuns, i es distingeixen dos *ti*, un dels quals sibilant. Les abreviatures característiques són *gloa* (*gloria*), *ama* (*anima*), *oma* (*omnia*) i uns signes com 3 (=m) al final de paraula. La seua puntuació [.,; (pausa) / . (pausa mitjana) /:; (pausa final)] és diferent de la d'altres escriptures nacionals. Es distingeixen quatre períodes: inici (fi del s. VIII i s. IX), evolució (fi del IX i tot el X), esplendor (de l'XI a la fi del XII) i decadència (XIII i inici del XIV). Un tipus d'aquesta escriptura és la denominada *de Bari*, usada també a la Dalmàcia, que és molt més cal·ligràfica i arrodonida».

<sup>63</sup> Vegeu Radhakrishnan (2018: 309-392), fa una edició de l'eix central de la vida del sant, manuscrit il·luminat del segle XIV del NY, Morgan Library and Museum, Ms. M626.

<sup>64</sup> Vegeu *Bibliotheca Hagiographica Latina* (1900-1901: 916).

<sup>65</sup> *Acta Sanctorum*, juny, volum II, (3a ed. III. 18), núm. 9, Ed. Anvers (1698), pàg.520-521. Vita auct. Paphnutio AB. Hi ha tres edicions de les *Acta Sanctorum*, una edició original iniciada a Anvers, una altra a

«*Inc.*, Paphnutius humilis servus vestrae sanctitatis... Volo sollicitus... Quadam die cum essem in monasterio meo cum ceteris —*Des.*, et dirigat te in viam pacis. Amen».

Hi ha una altra versió de la *BHL* corresponent al **suplement de 1911** que segons Fanogni (2000: 30-31) pot ser que deriven de la versió grega, una, la més antiga i la més ampliada amb les tres peregrinacions pafnucianes, **6334a**,<sup>66</sup> del segle XI, probablement més endarrerida pels trets lingüístics; l'altra, de la qual tot seguit especificuem, **6336**,<sup>67</sup> que no sabem si deriva de la versió grega o d'aquesta llatina, amb major riquesa literària però menor èxit en llatí.

**6334a**, «... *vel des.* β) Cum quibus et nos mereamur portionem accipere et remissionem peccatorum ... Amen».

Hi ha altra versió més reduïda al **6334b**, «*vel γ*) Nos vero, quia Dñi misericordia plurimum indigemus, laeto corde et humili prece ... Amen».

*Cf. Catal. Lat. Rom.* 330 (des. β) ; *Anal. Boll.* XXX. 169 (des. γ).

Constatem un epítom, versió ampliada, *BHL*: **6335**,<sup>68</sup> no és d'on sortirà la nostra versió, amb la trobada de Pafnuci amb Timoteu, el qual va romandre per un any i quatre

---

Venècia i l'edició de París. Cap de les tres n'ha tingut una continuïtat semblant, perquè tenim edicions de deu o de tres o de nombrosos volums, de la mateixa manera que les reimpressions no han respectat l'edició original. Per exemple, l'edició original es compon de cinquanta volums impresos a Anvers, d'un volum imprès a Tongerlo i de tretze volums, més les *Auctaria*, imprès a Brussel·les. Volums distribuïts al llarg dels mesos de l'any i que conclou el dia 8 de novembre, i, per tant, roman inacabada. Període realitzat entre el 1643 i 1910. L'edició de Venècia es compon entre el període 1734-1770 i va arribar fins al volum V, setembre. La de París, 1863, començaren la reimpressió a través de l'editor Victor Palmé que va adjuntar un volum de taules en l'any 1875 i es va completar amb els volums de l'edició original, el volum XIII d'octubre i els volums de novembre.

<sup>66</sup> Hi ha una edició de 1628 en la *Patrologia Latina* de Migne *BHL 6334a* sense editar, tot i que hi ha una recent publicació per part de Radhakrishnan (2018: 309-392), però tan sols de l'eix central de *Vita Onuphrii*, d'un manuscrit il·luminat del segle XIV del NY, Morgan Library and Museum, Ms. M.626, en un apèndix en *Aevum*.

<sup>67</sup> Versió breu que correspon a l'eix central: trobada de Pafnuci amb sant Onofre.

<sup>68</sup> Comenta la vida de sant Onofre on Pafnuci ix del monestir, veu Timoteu i tot seguit tingué la trobada amb el sant, el qual roman seixanta anys al desert, que el va soterrar amb l'ajuda de dos lleons el dia 12 de juny: «*pridie idus iunii*». *Florilegium*, toms III, *Vitae Patrum*, Ex codice CXLVIII, "Vita S. Honuphrii Anachoretæ", pàg. 284-288.

mesos amb la voluptuositat de conviure amb una dona en el pecat de la carn i el desig sexual. Després, Pafnuci, trobarà sant Onofre, el qual va témer la seua presència per semblar-se a les bèsties. El sant li diu que hi fa seixanta anys que va eixir del monestir d'Eriti, a la província de la Tebaida i que va rebre les instruccions per superar les temptacions del dimoni i les dificultats de la solitud del desert, a través d'un ermità que va conviure amb ell al llarg de trenta dies. Tòpic que esdevé de la majoria dels novicis ermitans que reben consells dels ancians. Després el visitava una vegada a l'any, fins que un dia va morir i el va soterrar davant de la cova. Combregava els diumenges de la mà d'un àngel que des de la seua infància li havia protegit. Quan va morir, Pafnuci el va cobrir amb la meitat de la seua levita i dos lleons domesticats per Déu el soterraren. El cos es desprén de l'ànima i puja al cel. La palmera i la cova s'enderroquen, perquè Pafnuci no hi habite, ha de continuar el seu camí per difondre els miracles i la vida dels pares del desert que ha conegut. Els diferents passatges d'aquesta narració: eixida del monestir, trobada amb Timoteu, alligonament del sant per altre ermità experimentat, combregar de la mà dels àngels, sepeli assistit per dos lleons..., són elements reiteratius i repetitius, elements versemblants o meravellosos que s'afigen o anul·len segons les diferents versions del sant i que, de vegades, són comuns a altres vides de les mares i pares del desert. Tòpics que s'han materialitzat a través de la diversitat hagiogràfica, on l'ermità, a poc a poc, s'esvaeix com a personatge remarcable i com afirma Masip: «La roda del temps no para de girar i el vent que origina s'enduu tòpics, mites i figures».<sup>69</sup>

Hi ha altra reproducció segons el suplement de 1911 de la *BHL*: «Exc. GATTULA (E.), *Historia abbatiae Casinensis*, I (Venetiis, 1733), pàg. 930-931», desconeguts per la tradició grega.

«*Inc.*, Paphnutius humilis servus vestrae sanctitatis... Volo sollicitus... Quadam vero die dum essem in monasterio meo cum ceteris... — *Des.*, annuntians omnibus mirabilia Dei, qui est super omnia benedictus... Amen».

---

<sup>69</sup> Masip (1999: 181) diu: «L'ermità tòpic com a personatge de cert relleu a la novel·la tendeix a desaparèixer del segle XV al XVI. De fet, l'aparició de la literatura burgesa sembla evitar la utilització d'ermitans a les ficcions literàries. També a la realitat, els eremites han esdevingut monjos en ordes mendicants. El pas, en general, és d'ermità a monjo; només Blanquerna –com el papa Celestí V– realitza la trajectòria inversa. Amb la progressiva absència d'ermitans a la novel·la, desapareix també el tema literari del penediment, molt important a la literatura medieval».



La publicació de les festes dels sants, *Fasti sanctorum* (1607),<sup>70</sup> i la puresa per part de Rosweyde per refusar la part llegendària i fantàstica del contingut històric, per aconseguir la màxima fidelitat al text originari, varen assolir una major credibilitat i reconeixement per part de l'estament eclesiàstic, tant pel que fa a la canonització com al culte de les vides dels sants. **BHL: 6336**, VITA. Aquest és el document base d'on eixiran la resta d'edicions de les vides del sant.<sup>71</sup> *Vita Sancti Onuphrii, eremitae*, probablement de finals del segle IV o començaments del V, autor Pafnuci i traduïda al llatí per intèrpret desconegut. Correspon a la versió reduïda, on tot el relat se centra en la trobada de Pafnuci i Onofre. Edició a càrrec del jesuïta Heribert Rosweyde,<sup>72</sup> *Vitae Patrum sive historiae eremiticae libri decem*, Anvers

---

<sup>70</sup> *Fasti Sanctorum*: «Onophrius C., 12. Iun.», pàg. 50.

<sup>71</sup> Vegeu la nostra edició, text que reproduïm en llatí amb la traducció corresponent al català.

<sup>72</sup> Heribert Rosweyde (Utrecht, 1569-Anvers, 1629), precedent bol·landista, hagiògraf i sacerdot jesuïta (1588) que va recopilar una gran documentació transcrita des dels manuscrits originals escrits en grec durant els segles III i IV que varen ser traduïts al llatí, com les *Vitae patrum* o *Fasti sanctorum*. Aquestes han estat un pas endavant, perquè el jesuïta flamenc, Jean Bolland (1596-1665), revisara la documentació que tenia i continuara amb el projecte que més tard es va convertir en l'Associació de Bol·landistes amb la primera publicació de les *Acta Sanctorum* (1643). Delehaye (1920: 16), considera les *Vitae Patrum*, com l'obra cabdal de Rosweyde i diu: «C'est véritablement la pierre fondamentale des *Acta Sanctorum*». Les aportacions per part de Rosweyde es fonamentaven sobretot en la recopilació hagiogràfica de les primeres manifestacions de les mares i pares del desert d'Egipte, Síria i Palestina, que serà el punt d'inflexió de les diverses versions de la "Vida de sant Onofre". Tot i que les *Vitae Patrum*, traduïdes al llatí, varen tenir una repercussió social molt absorbent i això es va dignificar en nombroses edicions i amb versions diferents que ell mateix sembla que va analitzar i estudiar. Delehaye (1920: 10): «Ces Actes des saints représentés par des manuscrits dans les bibliothèques belges étaient au nombre de mille trois cents, et de la plupart il s'était procuré des copies». El volum de treball és grandios i descomunal, adreçat en divuit volums *in folio*, tres volums preliminars, dotze volums de Vides de sants, un martirologi i deu volums de notes i de taules. Amb tot i això, les "vides" publicades anteriorment, com la de Lluís Lippomano i Llorenç Surio que alteren en alguns passatges el manuscrit original, són modificades i restablertes en tota la seua integritat. Des del segle XIII, segons Delehaye, tenim l'aparició en llengua vulgar de la "Vida dels pares del desert", amb gran èxit les reproduccions es multiplicaren ràpidament. Això va esdevenir en imprecisions i confusions amb les edicions que mancaven del rigor científic. Rosweyde esmenta que foren vint-i-tres els manuscrits que va poder aconseguir. Així, va fer-ne un estudi més rigorós i va examinar les vint edicions de l'obra, des del primer incunable fins a l'edició d'Alcalà de 1596. Els va comparar i classificar amb la finalitat acadèmica de confeccionar les *Vitae patrum* amb l'edició filològica i científica corresponent. Parlem d'un total de deu llibres que amb l'èxit assolit, es varen traduir a un grapat de llengües, com és el cas del català. El llibre I és un recull de vides de sants, *Vitae virorum*, setze homes i *Vitae mulierum*, onze dones. Inicia el seu discurs amb la vida dels primers ermitans, sant Pau i sant Antoni, a més de l'hagiografia completa de sant Jeroni. El llibre II és *Historia monachorum*, la història dels monjos d'Egipte és una traducció al llatí atribuïda a Rufí. El llibre III, *Verba seniorum* ("La saviesa dels antics"), apareix atribuït també a Rufí. El llibre IV és una recopilació d'extractes de les obres de Sulpice Sévère i de Cassien. El llibre V és una segona col·lecció de *Verba seniorum*, traduït del grec al llatí pel diaca Pelagi i dividit en divuit seccions. El llibre VI i VII són la tercera i quarta col·lecció de *Verba seniorum*, traduccions fetes respectivament pel subdífac John i pel dífac Paschase. El llibre VIII, *Paradis d'Héraclide*. En realitat, és la *Histoire Lausiaque* de Palladius que a través de Rosweyde va tornar al seu autor original. La traducció llatina és de l'humanista Gentien Hervet (1499-1584). El llibre IX, *Histoire philothée* de Teodoret, traduïda també per Gentien Hervet. El llibre X, *Pré spirituel* de Jean Moschus va ser traduït per Ambrogio Traversari (1386-1349). Cal dir que els llibres IX i X no apareixen en les *Vitae patrum*

(1615), pàg. 99-105. Aquesta cabalosa iniciativa hagiogràfica va servir de fonament per als bol·landistes, Jean Bolland<sup>73</sup> (1596-1665), col·laboradors jesuïtes que arplegaren les vides dels sants a partir del segle XVII. Tasca que iniciaren el 1643 amb la magna obra dels actes dels sants, *Acta Sactorum*, on hi ha l'edició de 1698, 12 de juny correspon a la festivitat de sant Onofre, volum segon, altra reproducció amb un comentari històric i crític, sobre el culte, les relíquies i la vida del sant.<sup>74</sup>

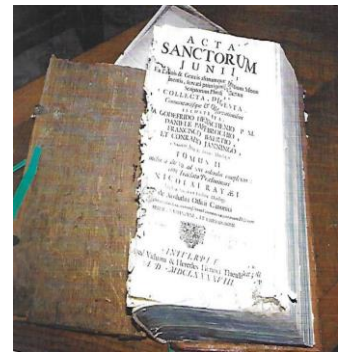


Foto: Onofre Espinós Armero

El *Martyrologium romanum* (1613), llibre litúrgic dels màrtirs i sants, ordenats pel dia de la festivitat, correspon, *In Aegypto sancti Onophrii anachoretæ*. Diu que la celebració del sant és el dia 12 de juny i que després de l'eixida del monestir, *S. Alipii* (sic), va romandre seixanta anys al desert, a Hermòpolis, la Tebaida, allà va ser soterrat per Pafnuci.<sup>75</sup>

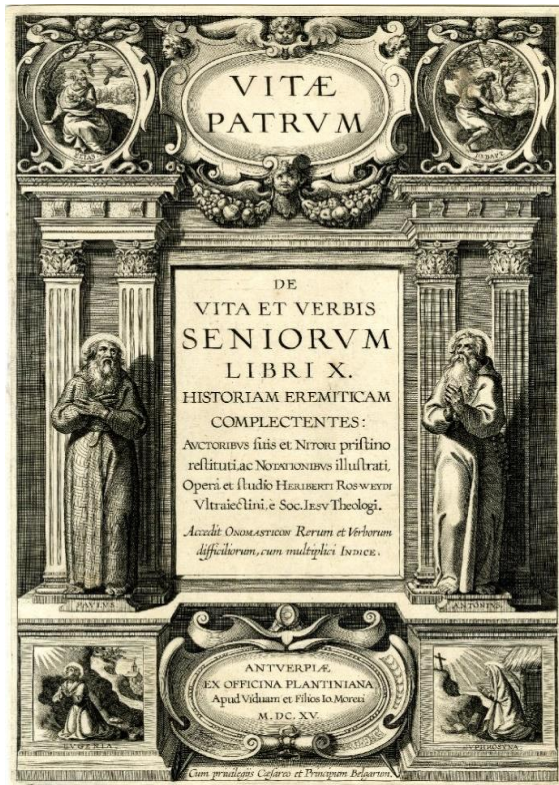
---

de Rosweyde, tot i que els hem inclosos, se sol delimitar per a l'estudi de les *Vitae* els vuit primers llibres. Cadascun dels escrits que componen aquest recull tenen una introducció, *praeludia*, tot seguit de les notes explicatives dels continguts més dificultosos i a la fi de cada volum hi ha un lèxic de mots peculiars per facilitar al lector una millor comprensió, *Onomasticon rerum et verborum difficiliorum*, a més d'una taula de matèries, de noms de persona, de lloc i taules específiques de les matèries tractades dins les anotacions. És a dir, la idea de Rosweyde no era cap altra que la transcripció de l'original amb anotacions crítiques, amb la qual cosa, els afegits per part de les tradicions localistes, pel que fa als miracles o continguts fantàstics que reportaven els seus beneficis per complaure les exigències dels lectors, seran derogats, com el cas del Ms. 13 i el postincunable. Aquesta depuració hagiogràfica marcada per la contrareforma i iniciada pel mateix Rosweyde, tindrà la seua continuïtat amb un grup de jesuïtes encapçalats per Bolland, que n'aprofitarà tota la documentació arplegada, per a la publicació i edició de les *Acta Sanctorum*, la gran i voluminosa col·lecció hagiogràfica estructurada segons el dia de la festivitat dels sants. Els primers dos volums del mes de gener es publicaren, com hem dit adés, el 1643 a Anvers, d'un total de 68 volums *in folio*.

<sup>73</sup> Jean Bolland, Ioannes Bollandus, va entrar en la Companyia de Jesús en l'any 1612, iniciada per Ignaci de Loiola el 1540. Tingueren el màxim auge en la contrareforma, quan es posicionaren fermament contra el protestantisme, però la varen abolir el 1773 pel vot de submissió al papat i el seu poder polític i financer. Malgrat això, l'obra dels bol·landistes va continuar endavant a Anvers i Tongerlo fins al 1778. Quan la guerra del Francès va envair Bèlgica, tot es va haver d'aturar i es va reprendre el fil de nou, l'any 1837, per publicar darrerament una ressenya trimestral, *Analecta Bollandiana* (1882) i els *Subsidia Hagiographica* (1898-1910), publicacions hagiogràfiques més actualitzades. Les *Acta Sanctorum* conté 68 volums complets de les vides de sants, des dels dos volums de gener publicats el 1643, fins al de desembre publicat el 1940. A més, inclou els números de referència de la *Bibliotheca Hagiographica Latina* (BHL), eina indispensable per al coneixement i estudi hagiogràfic. L'obra continua a hores d'ara per part de la *Société des Bollandistes*.

<sup>74</sup> Vegeu *Acta Sactorum* (1698), *Iunii, tomus secundus*, «S. Onophrio Anachoreta, in Aegypto. Commentarius praeuius, historico-criticus», Anvers, pàg.519-533. Introducció crítica sobre el culte, les relíquies i la datació del sant. Narra les tres peregrinacions pafnucianes, segons el ms. de la Biblioteca Ducal de Baviera amb la interpretació de Conrad Jannings, des de l'eixida del monestir d'*Abage* a *Eremopolites*, per romandre seixanta anys al desert, fins que el va soterrar Pafnuci, 12 de juny, per retornar a Egipte.

<sup>75</sup> Vegeu *Martyrologium romanum, Iunii 12. Pridie Idus Iunii. Luna*, pàg. 247-248.



Jacques Paul Migne, després d'intentar-ho en el món del periodisme amb la fundació de diversos periòdics de caire catòlic, deixà la professió per ser prevere de la diòcesi d'Orleans (1836). Va editar nombroses obres de contingut teològic, amb una gran formació acadèmica i amb una publicació que superen els mil volums, és sobretot reconegut per les seues obres patristiques, *Patrologiae cursus completus, series Latina*, 222 vols. (1844-1864);<sup>76</sup> *Patrologiae cursus completus, series Graeca*, 161 vols. (1856-1861). Migne va valer-se de tot allò que s'havia publicat als segles XVII i XVIII, prova d'això són els vint volums anuals que imprimia als tallers del

Petit-Montrouge. La *Patrologia Latina* (PL), iniciada l'any 1844 és completada amb els 217 volums en l'any 1855, però encara va publicar quatre volums més d'*Indices* entre els anys 1862 i 1864. La *Patrologia Grega* (PG), amb una tirada de 18 volums anuals, va publicar-se de 1857 a 1866. A la PL, *tomus LXXIII*, tenim les *Vitae Patrum*, en el qual es narra la *Vita sancti Onuphrii, eremitae*, edició de 1849, París. Aquesta és una reproducció de Rosweyde i s'acompanya també de les *notatio* i n'anomena com a dia de la celebritat el 12 de juny, llibre primer, pàg. 211-222. Hi ha dues reproduccions més, una de 1860 i l'altra de 1879.

Amb això, tenim el Ms. 433 de la Biblioteca Nacional d'Àustria, un manuscrit de les *Vitas patrum* del sud-oest d'Alemanya, datat a la primera meitat del segle XI. D'Aquesta versió reduïda, cal remarcar una edició de sant Jeroni (pseudo), *Vitae sanctorum patrum* (1478), a Nuremberg, i deus posteriors: 1483 i 1483-1484,<sup>77</sup> en les quals les reproduccions

<sup>76</sup> Assenyalem com a referència, *BHL* (1898-1901), Migne, *Patrologiae cursus completus. Series latina. Parisiis, 1844-1864, 221 tomi in-4*, pàg. XXIX.

<sup>77</sup> A més de la publicació de pseudo-Jeroni, *in oppido* Nuremberg, per l'impressor Anton Koberger (ca. 1440-1513), 7 de maig de 1478, constatem les dues edicions següents que considerem importants, la de 1483, també impresa per Koberger a Nuremberg (pàg. LII-LIII) i la de 1483-1484 impresa per Ottaviano Scoto a Venècia (pàg. LXXX-LXXXV). Destaquem el disseny del gravat de la portada, primera edició de 1615, que s'acompanya

manquen de la part llegendària del sant i s'assemblen a l'edició crítica de les *Vitae patrum* (1615),<sup>78</sup> text d'autoria de Pafnuci que ens arriba amb la lliçó de *notatio* del mateix bol·landista.

«*Inc.*, prol. (interpretis). Onuphrii vitam inter Graecorum commenta — *Inc.*, Beatae memoriae Paphnutius quaedam cogitationum et actuum suorum secreta taliter reseravit, dicens: Quodam die dum ego Paphnutius solus tacitusque sederem — *Des.*, III idus eiusdem mensis. Ibi beneficia praestantur usque in praesentem diem, ad laudem... Amen».

Hi ha altra reproducció segons el suplement de 1911 de la *BHL*: «**6336b**, *Inc.prol.* Beati igitur O-ii nuper quoque tempore vitam inter Graecorum commenta — *Inc.* Vir iste sanctus ... sic inchoat, dicens: Quadam die etc.— **6336**, *Des.* Mense iunio die XI. Ubi praestantur eius beneficia ... ad laudem ... Amen. Cf. *Catal. Lat. Vatic. I73*».

Amb l'arribada de Rosweyde, tenim la versió original en copte o en grec, segons diferents autors, que ens ha acompanyat al llarg del nostre viatge sobre la coneixença de sant

---

a la part superior del títol de sant Elies i de sant Joan Baptista; al rectangle central de sant Pau i sant Antoni; als cantons inferiors de santa Eugènia i santa Eufrosina. Tot seguit reproduïm el que diu a la introducció: «De Vitis Patrum earumque recognitione ad Reverendum admodum Dominum ac Patrem Antonium de Winghe Abbatem Laetiensem Ordinis S. Benedicti et Religiosum eius coetum Herberti Rosweydi».

<sup>78</sup> Antoine de Wynghe, abat del monestir de Liessies, va ser el mecenes encarregat, perquè l'obra de Rosweyde aconseguira la reputació i l'èxit per tirar endavant. Els deu llibres de les "Vides dels pares del desert", dedicat al mateix abat, primer publicats en llatí (1615) i posteriorment en flamenc (1617), tingueren el suport dels erudits de l'època a través dels quals havia obtingut nombrosos manuscrits i llibres dels sants. En canvi, les impressions no arribaren mai i, després de la seua mort, els seus superiors es plantejaven la continuïtat del projecte que hi havia emprés. Bolland va ser l'encarregat de desenvolupar-lo amb dues condicions, la primera que els documents, notes i llibres que romanien a la Biblioteca de la Casa Professa dels jesuïtes foren traslladats a altre lloc per fer-ne ús exclusiu; la segona, tenir l'absoluta llibertat per modificar el projecte iniciat per Rosweyde. I llavors, va ampliar un projecte molt més ambiciós amb la implicació, no sols a la recerca de textos originals belgues, sinó que va demanar l'ajut i la col·laboració de jesuïtes arran de tot Europa. Malgrat que el treball de Rosweyde suposava una tasca impensable de concloure per la seua vastitud —el cardenal Romolo Bellarmino de la Companyia de Jesús, de fet, li va dir si pensava viure dos-cents anys—, però va ser Bolland per ordre dels seus superiors qui va prosseguir el projecte i amb tota la documentació que hi havia arreplegat, es va veure amb la necessitat de contractar col·laboradors, entre els quals destaquem Godfrey Henschen que se'n va encarregar dels sants grecs i orientals. El pare Daniel Papebroch va ser un dels altres especialistes que amb Henschenn viatjaren a Itàlia on recolliren nombrosa informació; tanmateix quan hi tornaren, Bolland havia mort i ells esdevingueren els seus successors. Els textos grecs figuraven a la fi del volum com si es tractaren d'un apèndix i va ser amb la publicació del IV volum del mes de maig, on aparegueren per primera vegada publicats al cos de l'obra. Llavors, aparegueren no sols als titulars els noms: Henschen i Papebroch, sinó també s'hi havien afegit els erudits Conrad Janninck i François Baert.

Onofre i que ha esdevingut l'eix central en la resta d'edicions que ens han arribat a hores d'ara amb la continuïtat per part de la *Société des Bollandistes*.

**BHL: 6337**, primera edició de l'incunable, Colònia (1483),<sup>79</sup> *Hystorie plurimorum sanctorum*, editada per Ulrich Zell i la segona edició (Lovaina, 1485), editor Johannes de Westfalia, amb el títol, *De sancto Onufrio heremita et confessore*.<sup>80</sup> Aquest epítom, seqüència breu, és narrat per Pafnuci sense intermediaris. Descriu la trobada amb el sant que va romandre per un període de setanta anys al desert i el situa a Hermòpolis, província de Tebaida. Va morir el mateix dia de sant Bernabé, l'onze de juny, i tot seguit es derrocaren la palmera i la cova en la qual vivia, perquè Pafnuci fera via a Egipte i deixara empremta de tot allò que havia vist. *De sancto Onufrio heremita et confessore*, Colònia (1483: 291-293) i Lovaina (1485: 81-83)<sup>81</sup>

«*Inc.*, Quadam die cum ego Paphnutius solus sederem — *Des.*, in die sancti Barnabae apost. Merito vero ipsius ibidem et undique hominibus beneficia praestantur».

**BHL: 6338**, VITA, libris 3: edició ampliada que, a diferència de les precedents, comenta al pròleg l'etimologia del nom: 'Onoferus' i pel que fa al naixement i la infància que el fan fill d'un rei de Pèrsia sense precedents en les versions gregues. Cal dir que en tenim una traducció anònima de la versió llatina a cura d'Ambrogio Traversari de l'*Scala Paradiso* de *Iohannes Climacus*: «*Sermoni di s. Giovanni detto Climaco ... nuovamente da correttissimi esemplari greci et latini, nella volgar lingua fedelmente tradotti ... Aggiuntoli anchora la vita del glorioso anacorita santo Onofrio ...*, a Venècia (1545), per Giovanni de Farri et fratelli, 238v-253r. Hi ha altra edició de Ferrentilli, Biblioteca Apostòlica Vaticana (1570)». La incorporació de la *Vida de sant Onofre* d'autor anònim esdevé de la fusió de *BHL* 6334a i 6338, és a dir, la part central i la seua infantesa respectivament, en què va afirmar que ho va

---

<sup>79</sup> Colònia (1483), primera edició de l'incunable, *Hystorie plurimorum sanctorum*, editada per Hulrich Zell. A la primera part apareix: *Legenda aurea* de Jacobus de Varagine (1230-1298), amb una addenda d'*Historie plurimorum sanctorum noviter addite, laboriose collecte et prolungate*.

<sup>80</sup> *De sancto Onufrio heremita et confessore*, pàg. 291-293.

<sup>81</sup> La segona edició, Lovaina (1485), editor Johannes de Westfalia, dins *Hystorie plurimorum sanctorum*, tenim íntegrament el text, *Hystorie plurimorum sanctorum noviter et laboriose ex diversis libris in unum collecte*.

treure d'un llibre antiquíssim dels sants pares, probablement en vulgar, de finals del XV i inicis del XVI.<sup>82</sup>

«*Inc., prol.* Inoferus vel Onofrius dicitur ab on, quod est Deus — *Inc. lib. I.* Nativitas beatae. O-i eremitae atque ab. hoc modo fuisse narratur — *Des., lib. III.* et remissionem in vitam aeternam, ipso adiuvante... Amen».

Trad., «*Inc., prol.* Inoferus o Onofre s'anomena pel ser que és Déu — *Inc. lib. I.* Naixement del sant. O-i es diu que va passar d'aquesta manera de l'eremita i de l'abat — *Des., lib. III.* i remissió a la vida eterna, ajudant... Amén».

Petrus de Natalibus (ca. 1330-1406), va ser un bisbe venecià que va escriure un catàleg de sants, *Catalogus sanctorum et gestorum eorum*, amb una gran repercussió per les múltiples edicions que va tenir, sobretot al llarg del segle XVI.<sup>83</sup>

Aquest epítom *De sancto Onophrio eremita*, mes de juny, pàg. XCIXc, representa la imatge de cada sant amb una iconografia a l'inici de la narració. Ens crida l'atenció que la figura del sant al llindar d'una porta apareix, tot vestit de monjo, davant d'un dimoni amb banyes i acompanyat d'un ase que li dona la mà en senyal d'amistat, la qual ell no accepta. Simbologia representativa per vèncer les temptacions malignes,<sup>84</sup> davant l'adversitat i la solitud del desert.



Narra breument la versió més ampliada, en què anomena sant Joan Baptista i sant Elies com a personatges de vida exemplar, des de l'eixida del monestir a la província de la Tebaida. També la trobada amb Hermeus, els consells instructius del vell eremita que el visitava una vegada a l'any.

<sup>82</sup> *Acta Sanctorum, op. cit.*, volum II, (3a ed. III. 18), núm. 9, 1698, pàg.520-521.

<sup>83</sup> Vegeu Petrus de Natalibus, capítol 106, *Catalogus sanctorum et gestorum eorum ex diversis voluminibus collectus*. Col·lecció de dotze llibres, la primera edició de l'any 1493 a Vicenza i la darrera sembla que va ser a Venècia el 1616.

<sup>84</sup> Considerem interessant aquesta representació iconogràfica, atípica i inusual, perquè se sol plasmar la figura del sant amb els cabells que cobreixen la nuesa del seu cos o bé despullat amb fullams que li resguarden de la intimitat. Semblant a aquesta iconografia tenim el retaule de la seu de Barcelona, on en un dels passatges el sant també pareix vestit de monjo a l'eixida del monestir.

L'espantable rencontre amb sant Onofre i de la comunió que rebia cada diumenge de la mà d'un àngel. Un sant que va viure seixanta anys al desert i que Pafnuci el va soterrar amb la meitat de la seua túnica per cobrir el seu cos amb l'ajut de dos lleons, un onze de juny, "tertio idus iunii". El capítol següent correspon a Timoteu i narra l'esdeveniment amb Pafnuci.

Concretem amb dues reproduccions més a la *BHL*, una **6338b**: «MIRACULUM. *Inc. prol.* Hodiernam, ff. cc., sollemnitatem — *Inc.* Frater igitur, qui hoc ministerium cultus nobis iniunxit — *Des.* ...». Al pròleg hi ha l'etimologia del nom que manca a la resta de versions: *Onoferus*, a més de la problemàtica del naixement i la infantesa del sant si era o no fill d'un rei de Pèrsia, que no ha trobat cap resposta en la traducció grega. No en tenim cap edició crítica i algunes seccions estan a les *Act. SS.* Iun. II. 520-521 (3a ed. III. 18), núm. 9, 10.

**6338d**, MIRACULUM. *Inc. prol.* Omnipotentis Dei misericordia — *Inc.* Anno nempe ab inc. Dñi N. I. C. II46 fuit quidam iuvenis — *Des.* ad caelestia gaudia pervenire mereamur. Amen.

### 3. LA TRANSMISSIÓ CATALANA: EL PROCÉS D'AMPLIFICACIÓ DE LA VERSIÓ ORIGINAL

#### 3.1. CONSIDERACIONS PRELIMINARS

Les adaptacions de les vides dels sants en llatí al vulgar comencen al segle XIII amb la *Legenda aurea* i les *Vides de sants rosselloneses* (ms. esp. 44 de la BNF).<sup>85</sup> Paral·lelament, a les primeries del segle XIV tenim les *Vitae Patrum* i els *Diàlegs de sant Gregori*. Les *Vitae Patrum* de Domenico Cavalca (Vicopisano, ca. 1270-Pisa, 1342) es caracteritza per un estil carregat de senzillesa, sotilesa i credulitat. No sols adreçada als lletraferits, sinó més bé encaminada a una literatura popular, que de sobte es troba dins d'una rondalla per a ser llegida o escoltada amb les exigències d'uns receptors tant occidentals com orientals, paga la pena anomenar sant Onofre eremita i copte. Cavalca transgredeix el corpus llatí en fer una lectura distreta i afable, encisadora i agradable als lectors més diversos. Aquells que no en sabien de llegir, escoltaven bocabadats les narracions d'un món allunyat i enriquert de passatges anòmals orientals. Una literatura popular, per a intel·lectuals i per a gent senzilla i humil, il·letrats, que es va convertir en reclam i gelosia de monestirs i convents. Literatura monàstica a l'abast de la veu del poble que servien de model tant a laics com a religiosos que cercaven, si més no, la perfecció moral i espiritual. El mateix ocorre amb el *Specchio di Croce*, un model de perfeccionament basat en l'exemple de Crist, amb la intenció de ressaltar els valors de l'ésser humà.

A la fi del segle XV apareix el *Flos sanctorum* en català,<sup>86</sup> que recull un resum de la vida de sant Onofre. Com a monografies del sant, les primeres manifestacions a la Corona d'Aragó corresponen al Ms. 13 de Catalunya i posteriorment, a inicis del XVI, al postincunable de València, que són obres adreçades a un públic no sols religiós, sinó també laic, on les demandes dels nous lectors expliquen la incorporació d'elements meravellosos i fantàstics per ser llegits o per ser escoltats. No perdem de vista la curiositat que suscitava les

---

<sup>85</sup> El més antic dels cinc manuscrits catalans que ens ha arribat a través de l'estudi de Joan Coromines i la continuïtat dels seus deixebles nord-americans Kniazzezh i Neugaard amb l'edició de 1977. Fidel al text de Voragine, però amb les incorporacions de les vides de santa Bàrbara, sant Feliu i sant Narcís, un testimoni lingüístic de la llengua parlada del català rossellonès d'aquell segle.

<sup>86</sup> Vegeu Onofre Espinós (2021: 117-146).



vides d'aquells sants, que s'acostaven a models de vida completament desplaçats de les rutines de la cultura occidental, sants despallats que vivien com a animals domèstics sota el recer dels àngels que els alimentaven. I si a tot això afegim, als segles XIV i XV, l'esplendor dels sants cavallers que lluiten per una causa justa, ¿per què no podem parlar de la secció èpica de sant Onofre, com a rei i emperador, que tant complauria les necessitats d'aquells llegidors o oïdors capficats en un món novell ple d'aventures i al mateix temps envoltat d'espiritualitat?<sup>87</sup> L'estil narratiu és reiteratiu, a fi de no perdre fil per randa en ser escoltat, i el llenguatge és planer i senzill adreçat a la gent del poble que, al capdavant, era una manera de catequitzar-lo i adoctrinar-lo a través d'un discurs entenedor i distret.

De fet, Pafnuci és l'encarregat de contar les seues experiències al desert, perquè els monjos del monestir s'encarregaren d'escriure-les, segons les dues versions que en tenim: «[...] ordenaren e escriviren un libre de totes les coses que de mi hoÿran, lo traslat del qual fou tramés, scampat per totes les terras dels cristians, e ells materan lo libre que ells havian scrit en una libreria de lur monestir, per memòria dels sants pares hermitans [...]».<sup>88</sup> No és Pafnuci qui va escriure les memòries de sant Onofre, sinó qui les va dictar, de la mateixa manera que ho va fer Jaume I perquè els escrivans la redactaren i Pere el Cerimoniós amb els secretaris de la Cancelleria. Al cap i a la fi, podem trobar un paral·lelisme semblant a les cròniques, perquè la voluntat no és cap altra que esdevenir en un *speculum*, però no per a futurs prínceps, en aquest cas, com el *Blanquerna* de Llull, per al model del perfecte cristià, com un cavaller, sant i “heroi”: Onofre.

Cercar una data a la Corona d'Aragó anterior al 1300, on aparega el nom d'Onofre, amb contrastació acadèmica, no és gens assequible. I destriar en la vida del sant la part llegendària de la part real o versemblant no ha estat una tasca fàcil per la disparitat i varietat de noms que apareixen reflectits en les diferents vides que hem documentat. La penetració de la vida de sant Onofre en la Corona d'Aragó es produeix al segle XIV i ateny el seu apogeu al segle XV, l'època dels Trastàmara, dins un ambient literari de màxima esplendor amb figures

---

<sup>87</sup> Martorell, Joanot (1985:23), al pròleg: «la penitència de Sant Joan Baptista, Santa Magdalena e de Sant Pau ermità, e de Sant Antoni, e de Sant Onofre, e de Santa Maria Egipcíaca. E moltes gestes e innumerables històries són compilades per tal que per obliuó no fossen delides de les penses humanes».

<sup>88</sup> Assenyalem els capítols corresponents: «A i B, cap. XI: Ací recita lo benaventurat sant Pannuci del gloriós sant Honoffre quant passà d'aquesta vida, e les maravellas grans que lo Senyor demostrà abans e après de la sua gloriosa fi, e com II salvatges leons li ajudaren en la sepultura».

tan rellevants com Ausiàs March, Isabel de Villena, Joan Roís de Corella, Jaume Roig i amb les novel·les cavalleresques com el *Curial e Güelfa*, atribuïble a Enyego d'Àvalos, i *Tirant lo Blanc*, de Joanot Martorell. Encara que l'autoria de l'obra no té rellevància en l'edat mitjana, sí que observem que les vides dels sants venen definides per les hagiografies que marquen amb exclusivitat, una única publicació biogràfica, de manera independent i autònoma, la vida del sant. Tret consolidat per escriptors no sols religiosos, sinó també laics que, de vegades, les feien per encàrrec. Cal fer esment que la iniciativa de la creació no era palesa, perquè prenen com a referència obres o documents anteriors sobre els quals es basaven per a la nova composició i així, hi ha passatges amb còpies literals i, d'altres, s'allunyen més de l'original amb un estil més personalitzat, encara que poc importava el plagi, si més bé era considerat el recurs i la finalitat de l'obra.

Amb l'arribada de la impremta, a l'últim quart del segle XV, va haver un canvi substancial amb una major difusió de les obres, amb la mecanització en el procés de producció, la qual cosa implicaria un nou públic. No obstant això, les edicions estaven relacionades principalment amb el contingut religiós, sobretot pel que fa al llibre d'hores i les vides dels sants. Obres més sol·licitades per un lector desitjós de saber les vides exemplars dels bons cristians, amb les expectatives, sense cap mena de dubte, dels models representats per les mares i pares del desert, atesa la singularitat tan diferenciada del prototipus de model dels sants convencionals. El primer llibre imprès el tenim datat en l'any 1474, *Les trobes en lahors de la verge Maria*, editat en el taller de Lambert Palmart qui, quatre anys més tard, editarà la *Bíblia* de Bonifaci Ferrer. València romanien en una etapa d'esplendor cultural i econòmica, en què la majoria dels impressors i editors són deixebles de Gutenberg que inicien les primeres passes a la Corona d'Aragó, a la nostra ciutat, bressol de la impremta.<sup>89</sup> Aquest auge de la producció editorial al voltant del contingut religiós en romanç va adquirir gran popularitat i difusió. No sols tenia una finalitat litúrgica, sinó també privada per al lector laic i, a més, estesa entre el públic femení, que per la qual cosa esdevindria en un dels canvis importants en les hagiografies. Malgrat que amb la implantació del Sant Ofici a la península

---

<sup>89</sup> Nicolau Spindeler (1489), Joan Rosenbach (1491), Pere Hagenbach (1493) o Cristòfor Kofman (1499), entre d'altres.

per part dels Reis Catòlics el 1478, s'haurien de sotmetre a la inspecció i la censura, per adaptar-se a les necessitats del lector en què el català deixarà de ser la llengua àulica.<sup>90</sup>

En un moment de màxima esplendor cultural i espiritual és quan apareixen les primeres manifestacions de la vida de sant Onofre en vulgar, a la fi del segle XIV i principis del següent, amb l'expansió de la popularitat del sant a través en tot el vessant mediterrani occidental. L'èxit del text grec de Pafnuci<sup>91</sup> posteriorment traduït al llatí contrasta amb la nul·la difusió de les hagiografies onofrianes gregues degudes a Nicola el Sinaïta,<sup>92</sup> Teofane Cerameo (Filagato de Cerami),<sup>93</sup> Manuele Fila<sup>94</sup> i Philothea Kokkinos.<sup>95</sup> De tots aquests, com diu Fagnoni,<sup>96</sup> no hi ha deixalles que ens acosten a la traducció al llatí.

---

<sup>90</sup> «La introducció de la impremta coincidí aproximadament amb la unió dinàstica de la Corona d'Aragó i de Castella (1479), la qual, pel seu desequilibri territorial, econòmic i militar, comportà de fet la subordinació política i cultural d'aquella a aquesta última, la substitució del català pel castellà com a llengua àulica i la degradació de l'alt referent lingüístic que havia estat la Cancelleria reial de la Corona d'Aragó, substituïda pel Consell d'Aragó» (Ferrando 2018: 410).

<sup>91</sup> Sobre la identitat de Pafnuci, cal dir que són diversos els que apareixen a les vides dels sants, vegeu Fagnoni una "Vita" greca di s. Onofrio mimetizzata. Osservazioni sulla composizione di BHG 2330-2330a, in "Hagiographica", III (1996: 247-263).

<sup>92</sup> Prevere sinaïta que va viure en una època imprecisa. Stéphane Binon, *La Vie de saint Pierre l'Athonite*, in "Atti del V Congresso internazionale di studi bizantini. Roma, 20-26 settembre 1936", I: Storia, filologia, diritto, Roma, 1939, pàg. 51-52 ("Studi bizantini e neoellenici", V, 1936) lo colloca, con qualche incertezza, nell'XI sec.; Nicolas le Sinaïte, per Halkin, François, *La Vie de saint Onuphre par Nicolas le Sinaïte*, en "Rivista di studi bizantini e neoellenici", Ser. NS., vol. 24 (1987: 7-23), «il semble bien être plus ancien que Syméon Métaphraste (X siècle), mais plus récent que le moine Paphnuce, dont il cite le récit». In ogni modo dobbiamo considerare come *terminus ante quem* il sec. XI, data dei codici piu antichi delle sue opere. *Life of St. Onouphrios* (BHG 1381a): ed. François Halkin, *La vie de saint Onuphre par Nicholas le Sinaïte*, RSBN n.s. 27 (1987), pàg. 7-27.

<sup>93</sup> L'homiliari de Filagato, segle XII, constata la festa de sant Onofre el 12 de juny, segons Fagnoni: «Giuseppe Rossi TAIBBI, Sulla tradizione dell'omiliario di Filagato da Cerami, Palermo, Istituto Siciliano di Studi Bizantini e Neogreci, 1965 ("Quaderni", 1); FILAGATO DA CERAMI, *Omelle per i Vangeli domenicali e le feste di tutto l'anno*, I: *Omelle per le feste fisse*, a c. di G. Rossi Taibbi, Palermo-Roma, Tip. S. Pio X, 1969 ("Istituto siciliano di studi bizantini e neoellenici. Testi e monumenti. Testi", 11), pàg. VII- LVII. L'omelia n. 54 (BHG 1382) fu composta per la festa di Onofrio (12 giugno). Di essa ci sono note due edizioni: THEOPHANIS CERAMEI *Homiliae in Evangelia dominicalia et festa totius anni, graece et latine nunc primum edita...*, a c. di Francesco Scorso, Lutetiae Parisiorum, 1644, pàg. 365-69 (riprodotta in PG 132, coll. 941-52); Τοῦ σοφωτάτου καὶ ῥητορικωτάτου θεράνου... τοῦ ἐπίκλην Κεραμέως... Ομιλία... a c. di Gregorio Palamas, Hierosolymis, 1860, pàg. 230-32. 11».

<sup>94</sup> Poeta de la fi del segle XIII i principis del XIV que va escriure tres poemes dedicats a sant Onofre (BHG 1382c). Per l'ed. cfr. MANUELIS PHILAE *Carmina*, a c. di Emmanuel Miller, II, Paris, excusum in Typ. imperiali, 1857, pàg. 93-94.

<sup>95</sup> Φιλόθεος Κόκκινος (ca.1300-ca.1379), va ser patriarca de Constantinoble de 1353 a 1354 i de 1364 a 1376. Monjo del monester de Vatopedi al mont Athos, el 1344 va ser nomenat abat.

<sup>96</sup> Vegeu Fagnoni (2000: 28): «Di questo insieme di testi solo la narrazione pafnuziana sembra abbia avuto successo nell'occidente latino: dal censimento dei manoscritti in lingua latina infatti non è emersa finora alcuna traccia delle altre opere».

Les primeres manifestacions escrites en català a la Corona d'Aragó són les que podem documentar gràcies al Manuscrit 13 de la Biblioteca de Catalunya al voltant de 1395-1435 i amb el postincunable de la Biblioteca Històrica de la Universitat de València, de ca. 1501-1510. Tant l'un com l'altre, narren la secció llegendària de la vida del sant i inclouen la versió de la traducció de Pafnuci. Versió que ha estat el document base de la resta de vides que han representat la figura del sant, tot i les divergències que per raons estilístiques o personalitzades de l'autor han fet que les coincidències temàtiques del contingut, de vegades, siguin més disperses i inversemblants.

Sí que hi ha un culte, estés a tota la Corona d'Aragó al llarg dels segles XIV i XV, però no generalitzat, sinó centrat en determinades poblacions valencianes com Xàtiva, Estubeny, l'Alcúdia de Crespins, Algemesí, València i pobles de la rodalia com Quart de Poblet i Museros, la Mata i la Todolella (Ports de Morella), i també en alguns indrets de Mallorca, de Catalunya i de Montpeller. Només cal recordar en aquest sentit el retaule de la seu de Barcelona o els miracles de Girona i Montpeller, etc. És una devoció que, com hem assenyalat adés, estava molt estesa al nord d'Itàlia i des d'ací es va estendre a tota la Mediterrània occidental, fins i tot en terres castellanes com Múrcia, Sevilla o Càceres.<sup>97</sup> Llompart (1963: 203) ens recorda que la devoció a sant Onofre era molt més estesa a l'edat mitjana, més que la que nosaltres ens podem imaginar.

Per contra, decaigué a partir del segle XVI i la festivitat va ser eliminada del Breviari i del Missal romans el 1572, tot i que la seua figura va servir d'inspiració de sant Ignasi de Loiola, fundador de la Companyia de Jesús, en els primers moments de la seua conversió, però després el va excloure de les seues memòries autobiogràfiques per prioritzar sant Francesc i sant Domènec. Així, pensem que el misticisme i el fervor pel sant, a poc a poc,

---

<sup>97</sup> Un dels crítics més estudiosos en castellà de la vida de sant Onofre és Joaquín Hernández (1993-1995: 185) que el descriu així: «Mi pueblo tiene dos Patronos: uno, universalmente conocido y simpático, San Antonio de Padua, de aspecto agradable, cariñoso, con el Niño Jesús en sus brazos; es el Patrón del pueblo. El otro, Patrón de la Parroquia, es San Onofre, también universal aunque poco conocido en nuestro ámbito: su vida aparece envuelta en nubes de duda y misterio; su figura es enjuta, cara sufriente, al pie de una palmera de cuyo fruto, dicen las hagiografías, se alimentaba cuando permaneció en el desierto durante sesenta o setenta años, como discuten los expertos; lo contemplamos postrado, con rodillas sanguinolentas, recibiendo la Comunión, como Ribera impresionantemente lo pintara, de manos de un ángel que aparece entre las palmas portando en su mano un sagrado Copón. Junto a San Onofre, en el suelo, una corona, un cetro y una calavera, símbolos ya legendarios en la iconografía del Santo».

minvaren per reduir-se als àmbits locals on s'havia familiaritzat i arrelat molt la devoció i el culte.

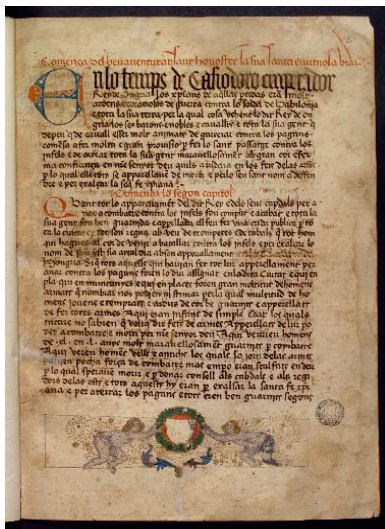
### 3.2. DESCRIPCIÓ BIBLIOGRÀFICA

La *Vita Sancti Onuphrii eremitaie*, contada per Pafnuci als monjos del monestir en grec o copte i posteriorment traduïda al llatí, ha estat objecte de dues traduccions i recreacions en català de tradició medieval:

- *Comença del benaventurat sant Honoffree la sua santa e virtuosa vida* (ca. 1395-1435), Manuscrit 13 de la Biblioteca de Catalunya, a Barcelona.
- *La vida de sancto Honofre* (ca. 1501-1510), postincurable de la Biblioteca Universitària de València CF/3 (01).

#### 3.2.1. EL Ms. 13 DE LA BC

El Manuscrit 13 de la Biblioteca de Catalunya (BC), que s'inicia així: *Comença del benaventurat sant Honoffree la sua santa e virtuosa vida*, era propietat de Marià Aguiló des del 1890 fins el 1908, en què va passar a l'IEC. Figura als catàlegs de manuscrits de la BC.<sup>98</sup>

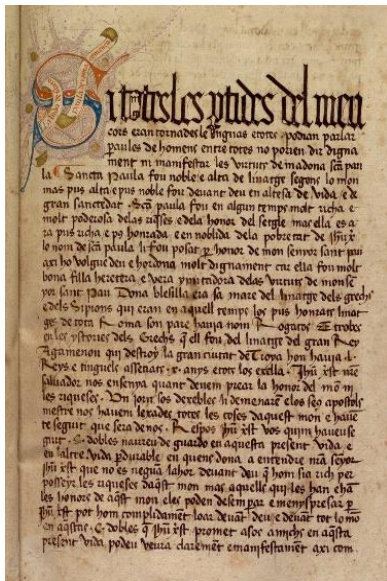


La relligadura d'origen és un document notarial en pergami datat l'any 1435 a Santa Eulàlia de Pallegà; pergami sobre cartró conservat a la Biblioteca de Catalunya: núm. 10.195. L'etiqueta que tanca l'enquadernació posa: «Institut d'Estudis Catalans-Biblioteca de Catalunya, núm. 13».

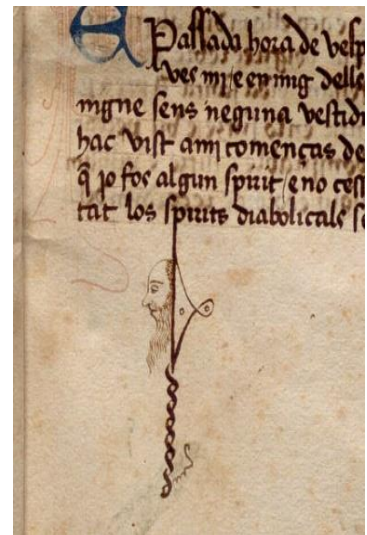
Pertany al gènere dels manuscrits il·luminats i consta de 18 folis escrits en lletra gòtica rodona, gran i acurada, amb rúbriques en vermell i caplletres adornades. Al peu del f.1, hi ha una miniatura tosca del segle XV representada per dues

<sup>98</sup> Massó i Torrents (1914: 157-158).

figures que sostenen un escut d'armes, sense pintar, inserit en una corona de llorer. Caplletra inicial bipartida en blau i vermell amb filigranes en violeta i vermell, ja gairebé esborrades. La resta de caplletres també les trobem en vermell i blau, decorades en vermell i morat respectivament, i les rúbriques en vermell. Les majúscules són safranades des del f. 15v fins al 18r i també es mostren talls tintats en vermell. Encapçala l'inici narratiu: «En lo temps de Casiodoro, emperador, rey de Ongria», ho fa amb lletres cridaneres de més grandària.



A la fi, hi tenim: «Acabada és la vida del gloriós hermità monsenyor sant Honoffre, la vida del qual és celebrada a XI dies del mes de juny, lo jorn de sant Bernabé apòstol». Segueix al f.15v una *Oratio beati Onoffri*, escrita en llatí i d'origen desconegut, i seguidament *Del retrobament del cors de mon senyor sant Onoffre*. I conclou amb la secció taumatúrgica del sant: «Del miracle que s'esdavench en mar». Després, tenim el foli 18v en blanc. Al f. 19r llegim *La*



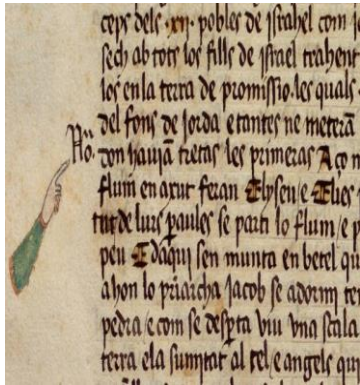
*Vida de santa Paula de Roma comença*, i tot seguit s'inicia la narració (f. 19-35): «Si totes les partides del meu cors eran tornades lenguas e totes podian parlar paraules de hòmens, entre totes no porien dir dignament ni manifestar les virtuts de madona



sancta Paula». S'acaba f. 35v: «Sta segura Eustòchia, filla de bona e virtuosa mare, grans heretats conquistà e ha aconseguit. La tua part es deu en lo regna de paradís, hon troberàs la tua mare en glòria. Amén. *Deo gratias*». Les dimensions d'alçària i amplària són de 350 x 205 mm amb caixa d'escriptura de 207 x 18 mm. Al teixell romanen

restes gràfiques, on es pot llegir amb dificultat: «Vida | de | Sant | Ho[noffre]».

Si ens hi fixem bé, comprovem que aquests textos provenen de mans diferents pel diferent tipus de lletra. En *La vida de sant Onofre* veiem dues carotes: una al f. 2v, al costat de



la *d* intervocàlica i altra al f. 6r, l'allargament de la *p* del mot *spirit* on l'amanuense aprofita per a dibuixar la cara d'un monjo. En canvi, en *La vida de santa Paula* (347-404),<sup>99</sup> que presenta rúbriques en vermell i caplletres adornades, hi ha dues manícules al f. 22v i 24v, una de color verda i altra vermella, que assenyalen amb el dit la importància del contingut, com un senyal d'advertiment per al lector. També hi ha astes ascendents i anotacions als folis 3v, 23v i 30v, i reclams de

quadern en posició vertical al marge interior, als folis 8v i 28v.

No apareix relació d'autor ni lloc de procedència. Pel tipus de lletra podria datar-se entre 1350 i 1400 aproximadament.

No podem saber quina relació té aquest text amb la versió de la vida de sant Onofre, de 20 folis, que apareixia en un manuscrit, probablement del segle XIV, hui perdut, de la biblioteca del convent de sant Onofre, de Museros, que va pertànyer als ducs de Sogorb. En va donar notícia Just Pastor Fuster (1827: 284-285) a la *Biblioteca Valenciana*. El títol era: *Comença la vida del benaventurat monsenyor sant Onoffre, lo qual fet aspra e sancta vida, e de gran perfecció en lo profunde desert ultra cors humanal*. Fuster també en reproduïx el colofó. A continuació, es reproduïa una vida de sant Antoni Abat, que s'iniciava amb aquest títol: *Comença un gentil libre apellat la invenció ho trans[lació] del benaventurat cors de monsenyor sant Anthoni, ermità gloriós, e és molt delitós de legir e molt devot*. Sembla de redacció coetània a la de sant Onofre. Fuster (1827: 285) remarca que era «una narración fabulosa», ja que situa la invenció del cos de sant Antoni a Constantinoble, en temps de l'emperador Constantí, i no a l'església de Sant Joan Baptista, d'Alexandria, en temps de Justinià.

---

<sup>99</sup> Cal dir que hi ha altra versió a la *Real Biblioteca del Monasterio de San Lorenzo de El Escorial*, segons Miquel i Planas (1914: 256): «Comensa la vida de madona Santa Paula segons que la recompte Sent Jeronim». Santa Paula de Roma, deixeblla de sant Jeroni (ca. 342-420).



### 3.2.2. EL POSTINCUNABLE DE LA BHUV

*La vida de sco. Honofre* es conserva a la Biblioteca Històrica de la Universitat de València (BHUV) amb la signatura CF/3(01). A l'interior de la coberta hi ha l'adhesiu amb



exlibris imprés: «Ex Bibliothéca, quam D. D. Onuphrius Solér, Academiae Valentinae Rector, eidem testamento legavit». Donació feta a la Biblioteca de l'únic exemplar, al voltant de 1835, del llegat d'Onofre Soler Rubio<sup>100</sup> (Xàtiva, 1778-València, 1834), bibliòfil, rector de la Universitat, arxiver i bibliotecari de la Catedral de València.<sup>101</sup>

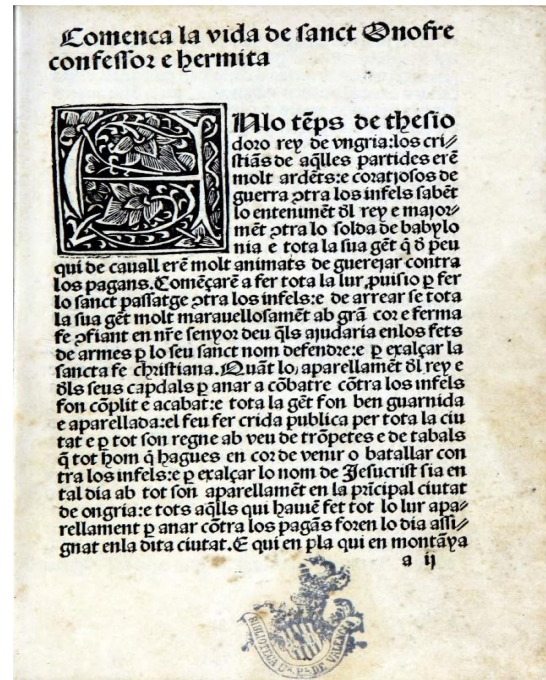
Al f. 1v es reproduïx la xilografia que representa el soterrament de sant Onofre, on Pafnuci amb un bordó a la mà dreta assenyalava el lloc, acompanyat pels dos lleons, destinat a la fossa, i amb la mà esquerra, assenyalava la figura desproporcionada del cos nu del sant, cobert de cabells i amb un cinturó d'herbes; al fons, la barraca i el símbol del palmer. Sota el gravat, llegim el títol amb caràtula a la caplletra i al teixell en lletres daurades; també s'hi reproduïxen diversos segells, en negre i vermell, de la BHUV en diversos indrets. Les dimensions de pàgina són de 194 x 127 mm i les de caixa, 157 x 93 mm. Es compon de 26 folis de 21 cm, sense foliar, de 31 línies, amb format de quart. Al marge inferior dret apareixen les signatures alfabètiques amb exponents numerals romans, dos quaderns: «1v: a i, 2v: a iii, 3v: a iiij; 8v: b i, 9v: b ii, 10v: b iii, 11v: b iiij»; i un quintern: «17r: c i, 18r: c ii, 19r: c iii, 20r: c iiij, 21r: c v».

Lletra gòtica i caplletres ornades amb decoració vegetal, llevat del f. 6v on apareix una *e* minúscula. Al f. 24r, al marge dret superior, hi ha anotacions breus amb gargots.

<sup>100</sup> Vegeu *Caplletra 56*, Martos (2014: 14): «La biblioteca d'Onofre Soler fou, aleshores, una important aportació al fons històric de la Universitat de València, quantitativament i qualitativa. Entre els llibres més antics que contenia el llegat, destaquen els manuscrits de l'*Ètica d'Aristòtil* (ms.724) i de la *Vita Christi* del Pseudo-Bonaventura (ms. 980) o l'imprès de *La vida de Sant Onofre* (València, 1502?) (CF-3/1), entre d'altres».

<sup>101</sup> Vegeu Gisbert & Ortells (1992).

El títol i els inicis de seccions venen diferenciats amb lletres en negreta de més grandària i cridanera. L'estructura interna es caracteritza pel títol: «Comença la vida de sanct Onofre confessor e hermità (1v)»; íncipit: «En lo temps de Thesiodoro rey de Ungria (1v)»; èxplicit: «açí mereixcam pendre remissió dels nostres pecats y en la glòria de paradís vida perdurable. Amén (21r)»; colofó: «Acabada és la vida de sanct Onofre hermità: la qual es celebrada a onze dies del mes de Junio». *La vida de sco. Honofre* té continuïtat amb l'oració escrita en llatí al f. 21r: «Deus qui hodierna [...] per omnia saecula saeculorum. Amen»; amb una relació del trobament del cors del benaventurat sant onofre i dels miracles que feu a Pisa, Florència, Barcelona, València, Girona i Montpeller. Conclou el volum amb l'*Oració al benaventurat sant onofre* (26v): «Déu qui en aquest dia de huy que siam fets digne [sic] de les promissions de Jesucrist. Amén. *Deo gracias*», que és anònima.



No hi consta ni autor ni impressor, ni la data d'edició i manca de colofó. Es troba en bon estat i, a hores d'ara, hi ha un foli de guarda en blanc al davant i al darrere dels folis de l'edició original.

Podria ser la segona edició de *La vida de sanct Honofre*, que Ribelles Comín (1929: 30) data el 2 de desembre de 1501, però també podria tractar-se d'una datació equivocada del 1501 pel 1510, i doncs d'una única edició.

### 3.2.3. ELS DEBATS SOBRE LA DATACIÓ

#### 3.2.3.1. EL Ms. 13 DE LA BC

El Manuscrit 13 de Catalunya, que es titula *Comença del benaventurat sant Honoffree la sua santa e virtuosa vida*, és la primera versió en català que ens ha arribat de la vida de sant. Ha servit d'antígraf per a posteriors edicions ampliades o modificades. En desconeixem la datació, però la majoria de crítics o estudiosos la situen a la fi del segle XIV i no més enllà de la meitat del XV. El manuscrit, segons Massó i Torrents (1914: 157-158) primer va ser propietat de Marià Aguiló (1890), passa després de l'IEC (1908) i finalment és dipositat a la Biblioteca de Catalunya, juntament amb una acta notarial de Santa Eulàlia de Pallejà (1435).<sup>102</sup>

Heus ací les informacions que ens donen els bibliògrafs i estudiosos d'aquest text:

- Onofre Salt (1620). Les primeres informacions sobre el Ms. 13 apareixen a la *Història de la maravillosa vida, angélica conversación y preciosa muerte del glorioso san Onofre, rey, anacoreta y confessor*, publicada el 22 de maig de 1620 pel valencià Onofre Salt, prior servita del convent de la Verge del Bon Succés de la Sagrada Orde Mendicant dels Servents de la Mare de Déu, de la ciutat de Barcelona. Edició feta en castellà amb un estil recaragolat propi del barroc. Onofre Salt<sup>103</sup> esmenta, al pròleg, els autors dels quals ha poat i els manuscrits que han arribat a les seues mans per escriure la vida del sant.<sup>104</sup> Reproduïm les dades que ens aporta:

---

<sup>102</sup> BITECA: «manid. 1299 MS: Barcelona: Catalunya (BNC), 13. 1391-1410. Desconegut, *Vida de sant Onofre*, escrit 1350?-1400?».

<sup>103</sup> Vegeu Escartí, *De la vida de sant Onofre valenciana...*, op. cit., 2017.

<sup>104</sup> El mateix autor diu al pròleg: «Asi yo, rebolviendo librerias antiguas, e sacado el libro de mi padre S. Onofre. Porque desde el año mil quinientos y noventa, que por mi devocion procure con alguna curiosidad saber la Historia, vida y milagros del Santo de mi nombre, asta el dia presente...». Després anomena tot un seguit d'escriptors relacionats amb la vida del sant i continua la seua exposició amb els manuscrits que han passat per les seues mans a través de persones il·lustres com el bisbe de Girona, Onofre Reart, qui li va passar unes meditacions per a cada dia de la setmana, que hi havia escrit el pare Onofre Ille, monjo de la Cartoixa de Montalegre.

- «1- Primeramente, el muy Illustre y Reuerendisimo Señor Don Onofre Reart,<sup>105</sup> meritisimo Obispo de Girona, mi Señor, me onrò con ciertos Manuscritos de unas meditaciones de la vida de S. Onofre que para todos los dias de la semana avia compueto el muy Religioso Padre Don Onofre Illes, monge Cartuxo de Montalegre.<sup>106</sup>
- 2- El muy Reverendo Padre Don Onofre Ripoll,<sup>107</sup> Prior del celebre convento de Vall de Cristo, me comunicó un Manuscrito de la vida de San Onofre en lengua Lemosina que fue del Rey Don Martin fundador de aquel convento.
- 3- El Dotor Blay Navarro,<sup>108</sup> Padre de la buena Teologia y de los que se pueden llamar Teologos consumados, me dexo trasladar otro Manuscrito famoso de la Historia de San Onofre.
- 4- Los muy Reverendos, Doctos y Santos Padres del singular convento de San Onofre de Valencia, tambien me hizieron caridad de comunicarme dos Manuscritos y el uno era trasladado de lengua Egypciaca, eredado de la libreria del gran Duque de Segorve,<sup>109</sup> y el otro muy antiguo del proprio Monasterio, y así mesmo me dieron un officio que sus Paternidades rezan del Santo, compuesto por el Padre Maetsro Fray Luys Martín, hijo del proprio convento.
- 5- Asta de Roma me imbio el Dotor Gabriel Salt mi señor y tio, Canonigo de Tarragona, una famosa Oracion , Sermon, y otros papeles pertenecientes a la vida de San Onofre,
- 6- y yo que de mochacho e guardado perpetuamente un libro Anonimo de la vida de mi Santo impresso en lengua Valenciana y en Valencia, a veynte de Deziembre 1501».

---

<sup>105</sup> Serrano Morales (1995: 249): «Bisbe d'Elna, de Vic i de Girona (1611-1621), Conseller del rei».

<sup>106</sup> Sembla que l'any 1247, aquest monestir de l'orde Cartoixa, orde de sant Bru, situat a la comarca del Maresme, acollia una petita comunitat de monges agustines. El 1399 conviuen un grup d'ermitans, el 1415 fou adquirit pel prior del castell cartoixa de Vallparadís i el 1434 es van traslladar una comunitat de monjos procedents del monestir de sant Pol, conclouen les obres el 1463.

<sup>107</sup> Onofre Ripoll: prior de la cartoixa de Vall de Crist en l'any 1614.

<sup>108</sup> Antonio Mestre (1981:11): «Juan de Ribera encarcelaba el 10 de agosto (1570) a cuatro profesores de teologia: Pedro Juan Monzó, que era el rector, Miguel Juan Luviela, Juan Joaquín Mijavila y maestro Cavaller. Juan Blas Navarro no ingresó en la cárcel por estar en la Corte como mensajero delegado del Ayuntamiento de la Ciudad». Sant Joan de Ribera, virrei de València (1602-1604) i arquebisbe de València (1569-1611).

<sup>109</sup> Donació dels ducs de Sogorb al monestir de Poblet on són soterrats, segons, Jaime Finestres (1753: 269): «Excelentissimo Señor Don Pedro Antonio de Aragon y de su Esposa Doña Ana Catalina de Lacerda, Duques de Segorbe, y Cardona, y singulares Bienhechores de el Monsterio, que entre otras memorias, dieron los Tomos de dicha Libreria, que son en numero 3750».

No en tenim cap referència del manuscrit esmentat a 3. Les donacions de la llibreria dels ducs de Sogorb al monestir de Poblet foren realitzades abans de 1690. No fa cap referència als dos manuscrits, un en llengua egípcia i l'altre, antic, del convent de sant Onofre.

Ara bé, si ens hi fixem, el pròleg d'Onofre Salt especifica ben clar, a l'apartat 2, que es tracta d'«un manuscrit en llengua llemosina» i a l'apartat 6, «en llengua valenciana». És probable que el primer faça referència a A, escrit a la Catalunya oriental, i el segon, a B de València.

L'infant Martí d'Aragó, comte de Xèrica (1372) i senyor de Sogorb, amb l'autorització del papa Climent (1385) i del seu pare, el rei Pere el Cerimoniós (1386), va fundar el monestir cartoixà de Vall de Crist, situat a Altura (Alt Palància). És probable, com suposa Valdecabres,<sup>110</sup> que el Ms. 13 o una còpia del manuscrit de l'infant fos lliurat als monjos de la cartoixa de Vall de Crist. Com bé sabem, Martí l'Humà estigué molt implicat en els afers sicilians i aconseguí que el seu fill, Martí el Jove, fos proclamat rei de Sicília (1409). Les seues relacions amb el regne de Sicília<sup>111</sup> podrien haver estat el fil conductor per a introduir a la Corona d'Aragó la primera vida del sant i que aquesta, llevat de les interpolacions de la secció principesca i taumatúrgica de caire localista, haja estat l'antígraf de A. Sabem que el rei Martí i la seua esposa, Maria de Luna, senyora de Sogorb, sojornaven sovint a Sogorb i solien visitar la cartoixa de Vall de Crist, però no creiem que haguera entregat a aquesta cartoixa un text marcadament catalanooriental. Això sí, s'ha de relacionar la vida de sant Onofre que tindrien els monjos de Vall de Crist amb Maria de Luna i l'infant Martí, senyors de Sogorb, cosa que podria explicar que un dels seus successors en fera lliurament al monestir dominicà de Museros. Si jutgem pels trets lingüístics dels fragments de la *Vida de sant Onofre* del manuscrit del convent de Museros copiats per Villanueva i reproduïts per Just Pastor Fuster, aquesta versió responia als trets del català occidental propis del regne de València.

Heus ací què n'han comentat alguns erudits notables:

---

<sup>110</sup> Valdecabres (2004: XIX): «El 1379 Matí l'Humà és coronat i ordenà l'erecció del nou claustre i de l'església major. Concedí a Vall de Crist el senyoriu d'Altura i les Alcubles i, molt probablement, lliurà el manuscrit als monjos».

<sup>111</sup> Martí l'Humà era el fill segon del matrimoni entre Pere el Cerimoniós i Elionor de Sicília. El seu fill, Martí el Jove, es va casar amb la reina Maria de Sicília i va ser rei fins a la seua mort (1392-1409), el va substituir al regnat son pare fins que va morir (1410).

- Jaume Villanueva (1804),<sup>112</sup> en descriure la biblioteca del convent dominicà de Sant Onofre, de Museros, es refereix al manuscrit que copiava una vida de sant Onofre en els termes següents: «Copia de algunas composiciones lemosinas de los principios del siglo XV, que estan en un códice de la biblioteca del convento de s. Onofre, extramuros de Valencia, el qual fue de los duques antiguos de Segorbe. Despues de la vida de s. Onofre y de la historia del hallazgo del cuerpo de s. Antonio Abad, se halla la siguiente alegoría».

- Just Pastor Fuster i Taroncher (1827: 297) ratifica el que diu Onofre Salt al pròleg de l'edició de B de València (ca. 1501): «En el mismo prólogo dice, un poco antes que “el M. R. D. Onofre Ripoll, Prior del célebre Convento de Valde-Christo, le comunicó un manuscrito de la vida de S. Onofre, en lengua lemosina, que fue del Rei D. Martín, fundador de aquel Convento». El mateix bibliògraf (Fuster 1827: 284-293), en el capítol «Escritores del siglo XIV, “Anónimos reunidos en un solo volumen”», fa referència a les informacions d'Onofre Salt al pròleg de l'edició de la vida del sant imprés a Barcelona l'any 1620 en 8°. Tot seguit, ens aporta les obres que contenia, entre les quals figura la primera de totes la *Vida de sant Onofre*: «En la biblioteca de Dominicos de S. Onofre, se conserva un códice manuscrito, en 4°, muy antiguo, que comprendia en 49 hojas varios tratados anónimos escritos en lemosin, de buen papel, y solo havia padecido de la polilla en las márgenes. Parece ser del último del Siglo XIII ó del principio del XIV. Estaba escrito con limpieza, como para regalar a algun Señor. Todas las mayúsculas tenian un puesto de bermellon en el centro, y antes de cada una de ellas, singularmente en el principio de cláusulas, havia bermeja esta señal ¶, y los títulos también». I encara informa que fra Tomàs Arteaga, frare del convent, va escriure sobre el títol del manuscrit la nota següent: «Este manuscrito antiguo era de la libreria de los Excelentisimos Duques antiguos de Segorbe, y se le dio al M. Fr. Tomas de Arteaga, siendo Lector de Teologia de este Convento de S. Onofre, el Protomédico de este Reino el Doctor Juan Francisco Rey». Hi afeg que el caràcter és antiquíssim i que els seus nexes i abreviatures l'acrediten dels segles insinuats: «el lenguaje es muy semejante al de S. Pedro Pascual». Les dues primeres obres, la de sant Onofre i la de sant Antoni ermità, ocupaven 34 folis i mig, i les altres els 14 i mig restants. La datació del còdex, segons Ferrando (2014) seria una poc posterior: «Nota a propòsit de les *Cobles sobre los Set Salms Penitencials* (ms. del convent de

---

<sup>112</sup> Vegeu Villanueva (1902: 192).

sant Onofre, de València)», i d'acord amb l'estudi de la llengua i la mètrica de les Cobles, el situa a partir de mitjan segle XV, però no gaire posterior a aquesta data.<sup>113</sup> És un còdex que no ens ha arribat a conseqüència de la guerra del Francès.

- Alfred Morel-Fatio (1897: 91) ratifica les paraules de Villanueva al *Grundriss der romanischen Philologie*, amb la possibilitat que la versió del convent de Museros fora impresa en l'any 1489.

- Jaume Massó i Torrents i Jordi Rubió i Balaguer (1989: 80-81)<sup>114</sup> descriuen així el Ms. 13: «Vida de Sant Onofre, Sant Jeroni: Vida de Santa Paula. Lletra del segle XV<sup>e</sup>, gran i cuidada; [...] A l'ingressar en la BIBLIOTECA anava resguardat per un document notarial en pergami, datat a Santa Eulària [sic] de Pallejà l'any 1435».<sup>115</sup> Comenten que hi ha una altra vida del sant a la Biblioteca Universitari de València: «(Jofre 1510?; Serrano Morales, *Diccionario de la imprentas... en Valencia*, València, 1898-1899; p. 228), que representa una redacció diferent de la que dona el nostre text. El P. Villanueva parla d'un manuscrit de la vida de sant Onofre, existent abans en el monestir del mateix Sant, extramurs de València (Gröber, *Grundriss*, II, 2, 91)».<sup>116</sup> La segona part del manuscrit conclou amb: *La vida de santa Paula de Roma comença*, escrita per sant Jeroni.

- Curt Wittlin (1995: 118) al·ludeix a la possibilitat que «un manuscrit llatí o italià – potser derivat de la traducció de Domenico Cavalca– va ser portat a Catalunya. A Barcelona, o prop d'allà, es tradueix al català a la fi del segle XIV, quan Pere Serra hi pinta la gran predel·la. El traductor hi afegeix el miracle del mercader barceloní, germà d'una monja de Pedralbes». Una iconografia necessita un contingut o coneixença hagiogràfica per a poder plasmar-se. Efectivament, una de les primeres manifestacions que tenim a les nostres terres contrastades documentalment és al monestir de Santa Maria de Pedralbes, en què la clarissa Beatriu d'Òdena encarregà una predel·la amb la figura del sant: com a data *ante quem* del

---

<sup>113</sup> Vegeu Ferrando (2014: 115-121).

<sup>114</sup> Massó i Rubió: «Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca de Catalunya», *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* 1 (1914), 157; reimpressió (1989), pàg. 80.

<sup>115</sup> BC: «Enq. pergami BC. La relligadura d'origen és un document notarial en pergami datat l'any 1435 a Santa Eulària de Pallejà; l'actual pergami de la Biblioteca de Catalunya, núm. 10.195».

<sup>116</sup> Gustav Gröber (editor) *Grundriss der romanischen Philologie*, 4 vol., Estrasburg 1888-1902.

manuscrit tenim la mort de la religiosa en l'any 1389,<sup>117</sup> segons consta en el necrològic pedralbí.<sup>118</sup> Del relat, Barniol, comenta: «se'n conserva un exemplar manuscrit, d'entre 1390 i 1410, a la Biblioteca de Catalunya (ms.13)».<sup>119</sup> D'altra banda, Favà i Cornudella (2011: 132) avancen la datació del bancal que representa en nou escenes la vida de sant Onofre des de l'eixida del monestir fins al seu soterrament per Pafnuci amb l'ajuda dels dos lleons, cap a 1350-1360, i no hi ha dubte que «Pel seu més que probable origen, pel seu format, la iconografia, la modalitat figurativa i per la seva notable qualitat artística, la taula amb el cicle de sant Onofre del Museu de la Catedral de Barcelona constitueix una de les mostres més singulars de la pintura catalana trescentista de signe italianista». Probablement, com diu Llompart, la devoció a sant Onofre podria haver arribat des d'Itàlia i primerament al convent de Pedralbes.<sup>120</sup>

- Joaquín Hernández (1993-1995: 187; 2001: 261; 2002: 479), situa el Ms. 13 al XV, sense especificar una data concreta.

- Rafael Valldecabres (2004: VIII-IX) subscriu que el Ms. va ser una donació del rei Martí l'Humà als monjos del monestir de Vall de Crist.<sup>121</sup>

- Vicent J. Escartí (2014: 179),<sup>122</sup> després d'examinar amb atenció l'edició d'Onofre Salt i els estudis d'Hernández, Valldecabres i Witllin conclou: «sembla que va ser fet copiar pel rei Martí l'Humà per tal de donar-lo als monjos de la cartoixa valenciana de Vall de Crist (Valldecabres 2004, XIX). Seria fruit, sens dubte, de la devoció que va assolir el sant, en terres de la Corona d'Aragó, durant els segles XIV i XV (Barniol, 2008)».

---

<sup>117</sup> Barniol (2008: 179): «En los últimos años, ha ido ganando fuerza en la historiografía la hipótesis de que la obra encargada por Beatriu d'Òdena es el magnífico bancal conservado hoy en día en el Museo de la Catedral de Barcelona».

<sup>118</sup> Barniol (2008: 179): «Sor Eulàlia Anzizu dio a conocer esta información como sigue: “Sor Beatriu d'Òdena feu un bancal per l'altar de les onze mil verges [...] ahont es pintada la vida de Sant Onofre, anacoreta, y maná que lo día de la festa de eix sant, á tots los frares que hi assistissen se'ls provehís de *virtualles sollempnites*, deixant per açó cent sous de censal».

<sup>119</sup> Vegeu Barniol (2013: 49).

<sup>120</sup> Vegeu Llompart (2005: 43-47).

<sup>121</sup> Valldecabres (2004: IX): «Efectivament, Pere IV el Cerimoniós, a petició del seu fill l'infant Martí fundà, a poc més d'1 km de la vila d'Altura, el monestir de la Vall de Crist. El 21 d'abril de 1383 papa Climent VI, va concedir el permís per alçar la Cartoixa, els primers cartoixans de la qual preniren possessió el 8 de juny de 1385. En 1386 començà la construcció del claustre primitiu i es col·locà la primera pedra en l'església de Sant Martí. El 1399 Martí l'Humà és coronat i ordenà l'erecció del nou claustre i de l'església major. Concedí a Vall de Crist el senyoriu d'Altura i les Alcubles i, molt probablement, lliurà el manuscrit als monjos».

<sup>122</sup> Vegeu Escartí, *Sobre la vida i els miracles de sant Onofre...*, op. cit. 2014; *De la vida de sant Onofre valenciana...*, op. cit., 2017.



Així doncs, podem concloure que el Ms. 13, pel tipus de lletra i pels trets lingüístics, podria ser datat entre el 1410 i el 1435, però la vida de sant Onofre ja devia circular per Barcelona cap a 1350, quan se'n pintaren les principals escenes en la predel·la de Santa Maria de Pedralbes, i pel regne de València cap a finals del segle XIV, quan se'n recollí la vida al monestir la Vall de Crist.

### 3.2.3.2. EL POSTINCUNABLE DE LA BHUV

Si bé la primera manifestació en català de la *Vida de sant Onofre* que ens ha arribat és el Ms. 13, la primera publicació impresa que hui conservem correspon a *La vida de sancto Honofre*, postincunable datable entre 1501 i 1510, que es guarda a la Biblioteca Universitària de València CF/3 (01).

Paral·lelament a aquestes dues hagiografies, es va editar en català un resum de la vida de sant Onofre al *Flos sanctorum* que es publicà probablement a Barcelona (ca. 1496) i es reedità a València, corregida per mossén Catalunya (1514), desproveït dels elements èpics i taumatúrgics d'aquelles. De l'edició barcelonina se'n conserva un sol exemplar, a la Biblioteca del Seminari Episcopal de Vic (Inc. 58); de l'edició valenciana, que s'ha atribuït a Joan Jofre,<sup>123</sup> se'n conserva l'exemplar R 1/315 de la Biblioteca Universitària de València. Puntualitzem que tant al *Flos sanctorum* de Jacopo da Varazze (ca. 1260) com a la versió catalana de *Vides de sants rosselloneses* (ca. 1300), no hi tenim l'hagiografia de sant Onofre.

Heus ací que han comentat els bibliògrafs i estudiosos que s'han ocupat del postincunable valencià de *La vida de sant Onofre*, datable entre 1501 i 1510:

- Onofre Salt (1620),<sup>124</sup> al pròleg de la seua hagiografia, especifica: «...y yo que de mochacho e guardado perpetuamente un libro Anónimo de la vida de mi Santo impresso en

---

<sup>123</sup> Joan Jofre, impressor occità que s'aveïna a València el 1506, on va imprimir sobretot continguts religiosos o d'autors locals des del 1502 fins al 1530, com *La vida de Santa Magdalena en cobles* (1505) de Jaume Gassull o el *Blanquerna* de Llull (1521), també els *Furs de Montsó* (1501) o la gramàtica de Nebrija (1518). L'any 1530, tercer volum de les *Sentències* de Joan de Salaia, última obra impresa; el seu material i el seu anagrama passen a mans de l'impressor Francisco Díaz Romano.

<sup>124</sup> «*Història de la maravillosa vida, angèlica conversación y preciosa muerte del glorioso san Onofre, rey, anacoreta y confessor*, compuesta por el P.M.F. Onofre Salt valenciano, prior del convento de la Virgen del Buen Sucesso de la Sagrada Orden Mendicante de los siervos de nuestra Señora de la ciudad de Barcelona».

lengua Valenciana y en Valencia, a veynte de Deziembre **1501**». Seria, doncs, la data de la impressió de B, d'anònima autoria.<sup>125</sup>

- Vicent Ximeno (1749, II: 375): «Lope de la Roca Alamany (**1495**), valenciano, compuso en su lengua nativa un libro, a quien se refiere san Luis Bertrán en el tom. 2. de sus *Sermones*, pàg. 265. Col. 2.<sup>126</sup> Le conservan con estimación, por ser rarísimo, en el lugar de Vinalesa que dista una legua de esta ciudad, donde tienen por patrón y espacialísimo abogado a san Honorat obispo.<sup>127</sup> He visto el libro y se titula así: I. *La vida de sant Honorat*. Impresso en Valencia **1495**, en 4. El nombre de la autor está a lo último; y después se sigue otra obra de otro autor anónimo, intutilada: la *Vida de sant Onofre confessor e hermità*, escrita en idioma valenciano y es de la misma impresión que la primera». Ximeno confon la pàtria de l'impressor, Lope de Roca, i la datació de l'obra en fer-la una continuïtat de la vida de sant Honorat; Serrano Morales el corregeix.

- Lluís Galiana i Cervera<sup>128</sup> (1763) demana la reedició de diversos llibres en una carta-pròleg adreçada a Carles Ros, que aquest publicà al seu *Diccionario valenciano-castellano* (1764: s.p.): «Este mismo autor [Miquel Peres] tradujo<sup>129</sup> en valenciano *La vida de santa Catarina de Sena* que escribió en su *Crónica* san Antonino de Florencia, la qual se publicó en Valencia, con otra anónima de san Onofre, escrita en lemosín, año **1498**». Es confon, doncs, d'autor.

- Josep Villarroya (1804: 197), als seus *Apuntamientos para escribir la historia del derecho valenciano y verificar una perfecta traducción de los fueros*, ratifica les paraules de Galiana, *Vida de santa Catalina de Sena*, segueix Galiana: «la qual se publicó en Valencia con otra anónima de san Onofre escrita en lemosín en el año **1498**». L'asseveració de Villarroya respecte de Galina ens fa dubtar si la publicació va ser de les dues obres o si

---

Publicada a Barcelona el 1620. Aquest mateix any i com a prior, va viatjar a Roma per portar les relíquies del sant.

<sup>125</sup> Vegeu Escartí, *De la vida de sant Onofre valenciana...*, op. cit., 2017.

<sup>126</sup> «Fragmentos para s. Honorat obispo».

<sup>127</sup> Honorat Resurrección Ros, *La traducció catalana del text llatí medieval del XIII 'Vita beati Honorati'. Edició i estudi*. Tesi doctoral dirigida per A. Ferrando, Facultat de Filologia, Universitat de València, 2003.

<sup>128</sup> Ros (1764: s.p.): «Carta que el P. Fr. Luis Galiana, de la Orden de Predicadores, Colegial en el Patriarcal de Orihuela, escribió al autor, la que va copiada puntualment».

<sup>129</sup> *Diccionari* de Carles Ros, publicació de la carta de Galiana, aquest autor és: «Miguel Pérez Cavallero de mucha erudición, con este título: *Explanació de latí en valenciana lengua del libre de Mestre Joan Gerson, canceller de París, de la imitació de Jesuchrist e del menyspreu de aquest mon miserable*. Este mismo autor...».

l'encarregat de fer la traducció va ser el Miquel Peres, dubte que aclareix Ribelles Comín (1929: II, 31).

- Just Pastor Fuster i Taroncher (1827: 297), cita literalment el que diu Onofre Salt al pròleg de la seua vida i data B en l'any **1501** com a anònim: «La vida citada que impresa he visto, empieza:

Frontis: la *Vida de sant Onofre*.

Segunda hoja: *Comença la vida de sant Onofre confessor e hermità*.

Está dividida por partes, letra de tortis sin foliar: acaba con una oración al santo; en 4º pequeño. Existe en la numerosa librería del canónigo prebendado de esta metropolitana Iglesia, D. Onofre Soler». No hi ha dubte que fa referència al postincunable de València i que la donació fou d'Onofre Soler Rubio (Xàtiva, 1778-València, 1834), arxiver i bibliotecari de la seu de València.<sup>130</sup>

- Serrano Morales (1898-1899) situa la impressió en aquest context editorial:

En l'entrada COFMAN, Cristòfor (pàg.73-80), afirma: «En efecto, al citar esta obra el P. Fr. Luis Galiana en la carta dirigida a Carlos Ros, que se halla en los preliminares del *Diccionario Valenciano-Castellano* de éste (Valencia—Benito Monfort—1764), además de omitir el nombre del impresor, equivocó la fecha en que se dio a luz luz diciendo: «Este mismo Autor [*Miguel Pérez*] tradujo en Valenciano la *Vida de Santa Catarina de Sena* que escribió en su *Crónica* san Antonino de Florencia; la qual se publicó en Valencia, con otra anónima de san Onofre escrita en lemosín, año 1498. Estimo mucho un ejemplar que tengo (merced del sr. Marqués de Colomer que me lo dió) por lo rara que es esta obra; pues ni don Nicolás Antonio, ni ninguna de las Bibliotecas del Reino han hecho mención de ella (I)». En nota a peu de pàgina comenta: «Es probable que el ejemplar a que se refiere el P. Galiana fuese el mismo que hemos examinado y se conserva hoy en la Biblioteca Universitaria, acompañado también de la *Vida de san Onofre*».

---

<sup>130</sup> Pérez Giménez (2012: 143): «Dejo y lego a la Universidad Literaria de esta ciudad, de que en la actualidad soy Rector, toda mi librería, como también los estantes en que se halla colocada para que se ponga y coloque en su Biblioteca, con el fin y objeto de que se instruya la juventud, exceptuándose solamente las obras duplicadas, pues éstas las lego y mando a la Reverenda Comunidad de Padres Jesuitas de la Compañía de Jesús de esta ciudad, también con el objeto de que se aprovechen los jóvenes de dicho instituto»; en canvi, nota a peu de pàgina: «Archivo del Reino de Valencia [=ARV]: Protocolos de Francisco Sauri. Sig. 9.491, ff. 314 – 317. No deja de resultar llamativo que, habiendo sido archivero y bibliotecario de la catedral, obviase la librería de la misma en su última voluntad».

«D. Justo Pastor Fuster, al describir esta misma obra en el artículo de Miguel Pérez (Bib. Val., tom. I, pág. 48) y en la *Noticia de los libros impresos (en Valencia) en el siglo XV*, que se halla en su *Historia de la imprenta*, inédita, copia el colofón, atribuyéndole la fecha de *xj del mes de maig de Mil. cccclxxxiiij*. El error en este caso no debe atribuirse al cajista, puesto que lo mismo aparece en la obra impresa que en la manuscrita autógrafa e inédita, y consiste sencillamente en la supresión de una *v* después de la cuarta *x*. D. Pedro Salvá, al dar noticia del mismo libro en el *Catálogo* de su biblioteca (tom. II, pág. 760, col. 2.), anticipa otros diez años dicha impresión, omitiendo, por errata de imprenta probablemente, una de las *x*; y por consecuencia de estas dos equivocaciones, resultaba Cristóbal Cofman imprimiendo en Valencia quince años antes de la verdadera fecha de esta obra. Lo que más nos sorprende es ver que en el *Anuario del Cuerpo de Archiveros Bibliotecarios*, correspondiente a 1881, se la cita también entre las incunables de la Universidad de Valencia, como estampada en 1489. Bien es verdad que el mismo impresor y fecha se atribuye a la *Vida de sanct Onofre*, sin duda por hallarse encuadernada juntamente con la obra anterior, por más que carece de señas de impresión, como después veremos».

«Precediendo a esta obra [*La vida de sancta Catherina de Sena*] se halla encuadernada en el mismo volumen, como hemos indicado, la *Vida de Sanct Onofre*, que casi todos los bibliógrafos han atribuido hasta ahora al mismo impresor; y aun el dr. Haebler en la citada *The early printers* la incluye también entre las de Cofman, asignándola el año **1499**. Pero por el detenido examen comparativo que hemos hecho de dicha obra con las indudables de este tipógrafo y con la *Vida de San Vicente Ferrer* estampada por Juan Jofre en 1510, por la identidad que se observa en los caracteres tipográficos de estas dos *Vidas* y la diferencia entre los de la última y los usados por Cofman, creemos que fue Jofre quien estampó la de san Onofre, que en su artículo describiremos». Serrano especifica que l'agrupació de la vida de Caterina amb la d'Onofre correspon als caràcters tipogràfics, no perquè les dues obres siguen semblants, i puntualitza que la impressió correspon a Jofre i no a Cofman, amb datació posterior, 1510.

En l'entrada JOFRE, Joan<sup>131</sup> (225-241) afirma: «Por la identidad de los caracteres tipográficos, abreviaturas etc. de dicha obra, y los que se usaron en las dos siguientes,<sup>132</sup> que carecen de lugar, fecha y nombre de impresor, creemos que también éstas fueron estampadas por Jofre y probablemente hacia el mismo año 1510:

(Vuelta en b. En la h. siguiente, signat. a ij.) “Comença a la vida de sanct Onofre | confessor e hermità (Concluye a la v. de la h. 10 de la signat. c, con las palabras:) Deo gracias.”

EU 8 . ° — I . g. Signats, a. b. c., las dos primeras de 8 hs. y la última de 10. Papel de la mano y la estrella.<sup>133</sup>

Como hemos dicho en el artículo de Cofman, el ejemplar que hemos examinado de esta obra se halla en la Bib. de la Universidad (92-2-35) encuadernado con la *Vida de Santa Catherina* impresa por aquél en 1499, lo cual ha hecho suponer que de las mismas prensas salió la *Vida de s. Onofre* que nosotros atribuimos a Jofre. Los tipos usados en una y otra son distintos, mientras que los de la última y los de la *Vida de s. Vicente* son, como hemos dicho, exactamente iguales. En el mismo caso se encuentra *La història de Joseph, fill del gran patriarcha Jacob, ordenada per lo reverend mestre Joan Roiç de Corella cavaller e mestres en santa theologia*». Serrano remarca que els caràcters tipogràfics en la vida de Caterina són

---

<sup>131</sup> Serrano Morales (226-229): «[...] pues aunque no conocemos ningún libro impreso en aquellos años que lleve su nombre, es indudable que ya en 1498 trabajaba aquí como tipógrafo. Así resulta de la escritura autorizada por el notario Juan Casanova en 17 de septiembre de dicho año, en la cual comparece Jofre asociado con Sebastián de Escocia y Francisca López, viuda de Lope de la Roca, y alquilan a Jacobo de Vila cierta cantidad de letra». La intenció era la impressió d'un llibre, però no se n'ha trobat cap. «En el año 1506 se avecindó Jofre oficialmente en Valencia; “En Johan Joffre stampador natural de Briansona, duchat de Bretania, e de present habitant en la present ciutat de Valencia en la parroquia de sent Johan al molí de na Rovella”». Les primeres impressions les tenim a principi del segle XVI, *Oració molt devota y deprecativa a la verge Maria* (1502); *La vida de Santa Magdalena en cobles* (1505) de Jaume Gassull; *La vida de sanct Vicent Ferrer* (1510) de Miquel Peres; *Vida de Santa Catalina de Siena* de Ramon de Càpua (1511), el traductor d'aquesta obra va ser Tomàs de Vesach, dominic local; *Vida de sant Honorat arquebisbe d'Arles* (1513); *Obres contemplatives en loors de la sanctissima creu*, encarregades pels guanyadors del concurs poètic, Vicent Ferrandis i el seu coautor Jaume Beltran (1515); *Lo credo in deum aplicat per sos articles a la mare de deu de sperança y los goigs* (1515), Narcís Vinyoles; traducció al català del *Blanquerna* (1521), de Ramon Llull, primera edició de l'obra; *Furs de Montsó* (1518), va ser l'única obra purament secular en català; etc., fins als comentaris de Joan de Celaya al tercer volum de les *Sentències* (1530). L'any següent, el seu material i el seu anagrama passaren a l'impressor extremeny Francisco Díaz Romano que, dos anys després, va informar que estava treballant en l'antiga direcció de Jofre, el “Molí de na Rovella”. Part de la seua producció pot haver-se perdut.

<sup>132</sup> La *Vida de sancto Onofre* i *La història de Joseph*.

<sup>133</sup> Estampació de la portada de B (pàg. 228). En tenim una altra reproducció a la *Bibliografía valenciana* de Ribelles Comín (1929: II, 30-33).

diferents als de sant Onofre,<sup>134</sup> mentre que els d'aquest són idèntics als de sant Vicent i *La història de Joseph*.

En l'entrada ROCA, Lope de la (pàg.498-503), afirma: «Mucho se ha discutido acerca de la verdadera fecha de *La Vida de. s. Honorat*<sup>135</sup> estampada por este impresor en Valencia en 1485 según unos, y en 1495 según otros». L'associació que Ximeno fa de la vida de sant Onofre com a annex a la publicació de sant Honorat en 1495 i publicada per Lope de Roca, Serrano la desmenteix: «Ximeno (tomo II, pág. 375) supone que Lope de la Roca fue valenciano y autor de la obra que aquel dice haber visto y que describe en estos términos: “*La Vida de sant Honorat*. Impreso en Valencia 1495, en 4. El nombre del autor está a lo último; y después se sigue otra obra de otro autor anónimo, intitulada: la *Vida de sant Onofre confessor, e hermità*, escrita en idioma valenciano, y es de la misma impresión que la primera”. Pérez Bayer en sus notas y adiciones a la *Bib. Vetus* de D. Nicolás Antonio (tomo II, pág. 344), dice: «*Lupus de la Roca Alamany* Typographus Valentinus (nisi *Alamany* non gentem sed patriam Germaniam denotet) scripsit ediditque Valentiaë Lemosino sermone: *La Vida de Sant Honorat* MCCCCXCV. 4º...». Deixa ben clar que la impressió va ser l'any 1495. En canvi, una segona edició de la *Vida de sant Honorat*, impresa a València per Joan Jofre en l'any 1513, presenta recursos gràfics idèntics als de les vides de sant Onofre, Joseph i sant Vicent Ferrer de Miquel Peres.

- Marià Aguiló (1923: 324) fa les descripcions següents:

«1.076. *La vida de sancto Honofre*. En 4º, letra gótica sin foliar. Sin nombre de autor, lugar ni data. Lo creo impreso en Valencia, en los últimos años del siglo XV. El carácter de letra y alguno que otro castellanismo como errata de imprenta me hace sospechar que debió salir de la prensa de Gumiel».

---

<sup>134</sup> Els caràcters tipogràfics tenen entre si certa relació, però els de la *Vida sancto Onofre* són de més grandària i amplària amb les lletres capitals més remarcades.

<sup>135</sup> Resurrección Ros (2003: 683): «L'edició impresa a València 1495. D'aquesta edició se'n coneixen dos exemplars: el de la Biblioteca del Patriarca o *Col·legi del Corpus Christi de València* i l'exemplar de la *Biblioteca Reial de Stuttgart*. L'exemplar que hi hagué durant segles a la parròquia de Sant Honorat de Vinalesa desaparegué a finals del segle XVIII mentre era responsable de la parròquia Pere Mitjavila. De l'exemplar del "Corpus Christi" es troba una amplíssima descripció a la *Bibliografia* de Ribelles Comín (1915: 76-79) i al *Catàleg* d'Aguiló (1923: 319-322). Es tracta del text més complet dels coneguts perquè conté tots els relats del text llatí, a més del 55. Materialment, és un text de 1495 encara que, en realitat, és un farcit de parts arcaïques i d'altres modernitzades».

«1.077. *La vida de sancto Honofre*. En 8º. La letra es idéntica a la del Paris y Viana.<sup>136</sup> No tiene lugar de impresión; es muy probable que sea de Valencia, pues que acaba contando un milagro acaecido en esta ciudad». A la versió ampliada de B pertanyen quatre miracles i no un com afirma Aguiló. Aquesta versió la desconexem, encara que hi ha la possibilitat que siga la mateixa que esmenten Galiana i Villarroya.

- Frederick John Norton<sup>137</sup> (1966: 133-147) comenta que, entre els pocs tallers actius a València als inicis del segle XVI, singularment els de Cristòfor Cofman i Joan Jofre,<sup>138</sup> n'hi hagué un els tres primers llibres del qual es varen imprimir anònimament i en català, tot i que l'impressor podria haver estat, per indicis lingüístics, castellà: *Flors de virtuts e costums* (1502), amb colofó de València, la *Vida de sancto Honofre*, que no té colofó, i la *Historia de Joseph fill del gran patriarcha Jacob* de Joan Roís de Corella, que no té tampoc colofó. Totes tres obres han estat impreses amb idèntic material, no descrit tipogràficament fins ara: empen de tant en tant una D majúscula modificada toscament perquè servira com a O. Aquesta mateixa D majúscula modificada de l'impressor anònim és la que va utilitzar Jorge Costilla...<sup>139</sup> Les obres signades per ell utilitzen tipus idèntics als tres llibres sense signatura.

---

<sup>136</sup> Novel·la sentimental i cavalleresca de la qual es conserven dos incunables, un de 1495 i altre de 1497; hi ha un manuscrit a la biblioteca del Magnànim de 1417, però el més antic és de llengua francesa de 1432, encara que es desconeix l'origen. Precedent del *Tirant lo Blanc* o del *Curial e Güelfa* on Paris, de condició social humil, s'enamora de Viana, filla del Delfí de França que no admet el casament; per això empresona la seua filla i el pare de Paris. Amb motiu d'una croada contra el sultà de Babilònia, com ocorre també a la *Vida de sant Onofre*, el Delfí és empresonat i alliberat per Paris amb la condició de consumir el matrimoni.

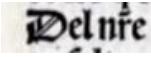
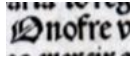
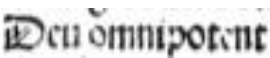

<sup>137</sup> *Printing in Spain, 1501-1520*, Cambridge 1966. Edició anotada, con un nuevo «Índice de libros impresos en España, 1501-1502» por Julián Martín Abad, Madrid, 1997.

<sup>138</sup> Norton (1997: 136): «Entre las que están en prosa figuran los primeros frutos de su renovada actividad de 1510, la *Vida de sant Vicent Ferrer* de Miquel Pèrç, una muy popular *Vida de sant Honorat arquebisbe de Arles* en 1513, y una edición de los propios tratados de san Vicente en 1518, pero por encima de todas una nueva traducción de la *Vida de santa Catalina de Siena*, de Raimundo de Càpua. El traductor de esta obra ricamente ilustrada fue Thomas de Vesach, un dominico local, y se imprimió a su costa en septiembre de 1511 para venderla en el convento de santa Catalina de Siena».

<sup>139</sup> Norton (1997: 141): «Dos bibliógrafos valencianos de comienzos del siglo XIX aportaron testimonios independientes sobre la existencia en una biblioteca de un convento de su ciudad, dispersa desde hace mucho tiempo, de un volumen de folletos que incluía ediciones de las églogas en latín, entre Tovar i Onofre Capella. Estos poemas los imprimió en Valencia, en 1503, un tal Jorge Suriano (presumiblemente indicado en el original como Georgius Surianus). El nombre no es el de impresor conocido y parece ser una latinización de Soriano, el patronímico de Soria, una antigua ciudad en la frontera aragonesa de Castilla. Costilla era sin duda castellano y hay pruebas abundantes de alternancia entre apellidos y patronímicos en esta época; por ejemplo, el veneciano, Petrus de Quarengiis, contemporáneo de Costilla, a veces firmaba sus colofones como Petrus Bergomensis. No resulta descabellada la identificación de Jorge Suriano, y puede que sea irrelevante el hecho de que Soria no se encuentre a una enorme distancia de Gumiel, el lugar de origen del primer maestro de Costilla». Sols hi tenim 13 llibres en aquest període, però són obres de gran interès: una edició en foli de 1511 de les *Corts valencianes*; 1512, una col·lecció de tres nous tractats de Llull; 1513, *Lo quart del Cartoixà*, la part final de Roís de Corella,

En l'edició de la *Suma de todas las Crónicas del mundo* (1510), de Narcís Vinyoles, Costilla encara usa aquesta mena de D modificada en lloc de la O. La primera referència a Costilla apareix en un document de Barcelona de 1500, una procuració donada per Diego de Gumiel a Jorge Costilla «impressor i alumne meu». És probable que, en traslladar-se Gumiel a Castella, Costilla es traslladara a València i ocupara el seu lloc, encara que en una situació més precària fins al 1510, en què va créixer la seua activitat.

Acarem la D modificada de la *Vida de sancto Onofre* amb la O del *Flos sanctorum. Nouament stampat corregit y ben examinat per lo reverent mossén Catalunya, afegides certes vides que fins ací no eren*, de 1514, a càrrec de Costilla:

	D	D mutilada
Postincunable		
<i>Flos</i> , mossén Catalunya		

En conseqüència, sembla raonable postular que l'impressor de la *Vida de sancto Onofre* degué ser Costilla. Mirem, en canvi, la diferència entre la D i la O a l'anònim *Flos sanctorum*, de 1496, conservat a la Biblioteca Episcopal de Barcelona (Inc. 58):<sup>140</sup>

---

del Ludolphus de Saxònia i la *Vita Christi* de sor Isabel de Villena. L'últim llibre de Costilla en català va ser un *Flos Sanctorum* de 1514 i el mateix any es va imprimir la segona edició del *Cancionero General* amb un colofó de Costilla. Després, fins al 1518 no hi ha res de Costilla, on apareix una publicació a Múrcia i el 1520 torna a València definitivament. Al febrer de 1521, Costilla va publicar *Comedia llamada Serafina*, anònima; els dos exemplars coneguts estan enquadernats amb *Comedia llamada Thebayda*, obra impresa amb el material de Vinyau. No podem dir si Costilla utilitzà una obra impresa per Vinyau o si tots dos impressors van estar treballant per al mateix llibreter. La impremta de Costilla continuà activa al llarg de dotze anys més. L'últim llibre és el *Tratado que todo fiel christiano...* de 1532.

<sup>140</sup> Càmera (2013: XLVI): «La Biblioteca del Seminari Episcopal de Barcelona conserva una altra edició incunable del *Flos sanctorum* (Inc. 58), del qual no coneixem ni la data ni l'impressor ni la ciutat pel mal estat de conservació (a partir d'ara l'anomenaré I2). Diversos estudiosos han donat noms d'impressors, llocs d'edició i dates diferents, sempre entre interrogants: Johannes Trechsel, Lió, ca. 1490-1494 (GARCÍA CRAVIOTTO 1988: I 493); Lope de la Roca, València, 1496 (VINDEL 1945-1951: III it. 67); Pere Hagenbach, València, 1496 (RIBELLES 1920: I 65). Per aquest motiu, a l'hora de parlar d'aquesta edició hem agafat com a possibles dates d'impressió la forquilla entre el 1490 i el 1496».



- Emili Casanova i Cecilio Alonso (1988: 148) esmenten B en referència al llegat d'Onofre Soler: «En valencià, Onofre Soler tenia entre els seus llibres l'incunable *Vida de Sant Onofre* (València, 1499)».

- Ana Gisbert i M. Lutgarda Ortells (1992: 453, Vol. II, núm. 3.583) atribueixen B a Costilla: «*La vida de sco Honofre* (S.l.: Valencia, S.i.: Jorge Costilla, S.a.: ca. 1520). 26 h. [Sign.: a<sup>8</sup>, b<sup>8</sup>, c<sup>10</sup>] 4. ° (20,5 cm). Grabado en la portada. Letra gótica. Iniciales adornadas y minúscula para inicial. Único ejemplar conocido. Encuadernado con: ANTONIO DE FLORENCIA, *San. Vita Divae Catherinae de Senis* (en valenciano): *La vida de Sancta Catherina de Sena, arromançat per Miquel Pérez*. – Narcís de Vinyoles: *Cobles en lahor de Sancta Catherina de Sena*. Valencia, Cristofol Cofman, 11 mayo, 1499». I també (Gisbert & Ortells 1992: 453, Vol. I, núm. 1.940), el *Flos sanctorum* «novament stampat corregit y ben examinat per lo reverent mossen Catalunya, afegides certes vides que fins aci no eren [Al fin: Valencia, per art e industria de Gorge Costilla, 1514]. 286 f., grab. Fol. (30 cm). Portada a dos tintas: roja y negra. Marca tipográfica al fin. Letra gótica. Iniciales adornadas.»

- Joaquín Hernández (1993-1995: 185-162) considera que la vida del sant va ser «editada en Valencia a principios del XVI, en 1510», de la impremta de Joan Jofre.

- Curt Wittlin (1995: 103-118) creu que el manuscrit, en llatí o italià, va ser portat a Catalunya o prop d'allà i es va traduir al català a la fi del segle XIV, quan Pere Serra hi pintà la gran pedrel·la; el traductor hi degué afegir el miracle del mercader de Barcelona, germà d'una monja de Pedralbes, i degué inventar tota la prehistòria del jove Onofre, capità d'una croada abans de fer vida monàstica, que abandona per anar al desert. Un lector de la traducció catalana va reemplaçar l'al·lusió a una crida pública per fer la còpia d'un salconduit concret.<sup>141</sup> Una còpia hauria estat portada a València, probablement per un pare de Girona,

<sup>141</sup> Wittlin (1995-110): «Que l'incunable no deriva del ms. 13 ho podem deduir del fet que no s'hi troba rastre de la interpolació de la "crida". L'original llatí o italià al·ludeix a aquesta crida indirectament ("crida, que... donaria"); l'interpolador es recorda d'una crida concreta, d'un salconduit, i l'adapta al context. Veiem, doncs, que el text original, un cop traduït al català, comença la seva pròpia història: algun l'augmenta amb aquesta "crida", i l'editor de València –amb l'ajuda d'un frare gironí, que sap manejar frases llargues– hi afegeix tres

perquè, quan es publicà a València a principis del segle XVI, s'hi afegiren els miracles de València, Girona –amb al·lusió a una confraria– i a Montpeller.

- Rafael Valldecabres (2004) opina, en canvi, que «la hipòtesi més plausible és que la *Vida de sant Onofre* fou acabada d'imprimir al taller de la vídua de Lope de Roca el 20 de desembre de 1501», basada en la informació del pròleg d'Onofre Salt. Valldecabres no dubta que «l'autor del llibre tenia al davant i copiava el manuscrit del rei Martí o un trasllat posterior, millorat i tret i d'aquell» i que el seu adaptador degué ser «Tomás de Vesach, autor de *La Vida de la seraphica Santa Catherina de Sena* el 1511 (Serrano Morales 1898: 229)».

- José Luis Canet (2005): atribueix la impressió a Alfonso de Orta<sup>142</sup> sense aportar cap justificació, i la data al voltant de 1500.

- Marinela García Sempere (2012b: 201) descriu així la *Vida de sant Onofre* (34): «Ms. BC, 13. Ms. València, Convent de sant Onofre. Ms. BUV, Bh CF/3 (1). 1499, València, C. Cofman, (BUB, CF 32). 1502?, València, Jorge Costilla, (BUB, CF 31). Oració de sant Onofre. Ms. BNM, 9562».<sup>143</sup> En les 'observacions' comenta: «Miquel i Planas recull que es conserva en un còdex català del segle XVI, a la biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans, fons Aguiló, i en una edició feta a València vora 1510, que no ha vist». Afig també: «Rubió esmenta que la vida de sant Onofre rei de Pèrsia té molta devoció a Nàpols, Sicília, Barcelona i València; que es conserva al manuscrit 13 de la Biblioteca de Catalunya i a dues edicions valencianes; amb estudis de Bohigas i Balaguer. Les versions del manuscrit conservat a BC i a València presenten versions diferents». Conclou les observacions: «Wilkinson recull les dues edicions següents: *La vida de sancto Honofre*, València, s. n., edició recollida per Norton, i de la qual no se'n coneixen exemplars en l'actualitat; *La vida de sanct Onofre*, València, Joan Jofre, 1510, amb un exemplar a la BUV». García Sempere a la *Vida de santa*

---

miracles i la traducció de l'oració canònica». Wittlin al·ludeix al miracle de Florència on a A sí que hi ha una menció directa de la "crida" per participar el dia de la festa del sant i guanyar la dita joia, mentre que a B s'anomena, però indirectament i sense contingut explícit.

<sup>142</sup> Serrano Morales (429-430): l'única obra atribuïda és la que consta a la seua portada, «Hieronymi Torrella...». Diosdado Caballero anomena l'impressor Ortas de Leira (Portugal) i tot seguit a Alfonso de Orta, on possiblement poden ser el mateix.

<sup>143</sup> Miquel Ortigues, *El Plant de la Verge Maria ab les dolors e labors de aquella, e la visitació de sancta Elizabeth. E altres hores fetes en lahor del sagrament de altar; e de Joachim e sancta Anna; e de sant Miquel; e de sant Onofre, e lo Credo in Deum; ab una protestatió; la Ave Maria; lo Pater noster ; e la Salve Regina. Ab les histories corresponents*, Barcelona, Joan Rosembach, 1528, (Biblioteca Colombina de Sevilla).

*Paula* (37), dins de les ‘observacions’ la relaciona amb la de sant Onofre: «La *Vida de santa Paula* apareix en els còdexs conservats amb la vida de sant Onofre o també amb la de sant Jeroni. Com indica Miquel i Planas, és una traducció de la vida llatina de la santa escrita per sant Jeroni. Esmenta el manuscrit amb la vida de sant Onofre i santa Paula i també el de l'Escorial, que ell publica com *Llegendes de l'altra vida* dins «Biblioteca Catalana», en la qual hi ha, a més: *Vida de Teòfil, Vida de santa Eufrosina, Vida de santa Marina, Vida de santa Maria Egipciaca, Vida de sant Lluís, confessor, Vida de sant Cristòfol, Vida de sant Francesc*. Rubió esmenta els manuscrits de la Biblioteca de Catalunya i el de l'Escorial. El manuscrit de Saragossa està compost bàsicament de textos mèdics i la vida de santa Paula hi ocupa només unes pàgines».

- Vicent J. Escartí (2014), a *Edició filològica i breu comentari de La vida de sanct Honofre, publicada a València a principis del segle XVI*, conclou: «És per això que ens decantem, ara com ara, per datar aquesta edició en els primers anys del XVI, sense atrevir-nos a més, fins que no es constaten completament les dades de què disposem i, també, perquè, al remat, la concreció en l’any de la seua impressió exacta no aportaria molta més informació que la dada per ella mateixa».

- Josep Lluís Martos (2014: 14): «La biblioteca d’Onofre Soler fou, aleshores, una important aportació al fons històric de la Universitat de València, quantitativament i qualitativa. Entre els llibres més antics que contenia el llegat, destaquen els manuscrits de l’*Ètica* d’Aristòtil (ms. 724) i de la *Vita Christi* del Pseudo-Bonaventura (ms. 980) o l’imprés de la *Vida de Sant Onofre* (València, 1502?) (CF-3/1)», entre d’altres.

A falta de les precisions documentals que ens podrien aportar els inventaris de llibres de la primera dècada del segle XVI, podem concloure que almenys un postincunable de la *Vida de sant Onofre* s’edità a València entre 1501 i 1510, sens dubte per Jordi Costilla.

### 3.3. L'AMPLIFICACIÓ TEXTUAL

#### 3.3.1. ANÀLISI CONTRASTIVA

Per una major comprensió de l'evolució de la *Vita sancti Onuphrii eremiate* fins a arribar a la versió amplificada que llegim, amb diverses variants, en la versió catalana que presenten el Manuscrit 13 de la BC (**A**) i el postincunable de la BHUV (**B**), hem considerat cinc seccions en el procés d'amplificació del relat: a) la de la versió llatina originària – *BHL* 6336– traduïda del grec, corresponent a la secció **eremítica** original, que narra la trobada de Pafnuci amb el sant; b) les dues ampliacions hagiogràfiques que denominem **èpica** i **monàstica**, i c) les dues ampliacions taumatúrgiques que denominem **post mortem** i **localista**. No cal explicitar que la majoria de les ampliacions hagiogràfiques són narracions provocades per la devoció al sant en els llocs on ha tingut un culte especial.

#### ● Divisió del text per seccions:

**1- Secció Èpica** (cap. I-III): primera part de la vida del sant com a rei i emperador d'Hongria, a l'edat de tretze anys, va fer crida pública per lluitar contra els infidels; escapçà el sultà de Babilònia; abandonament de la croada per la mort de son pare i regrés al regne; fugida de l'emperador malvat a Bohèmia.

**2- Secció Monàstica** (cap. IV-VI): deixa el seu regne i pren l'hàbit per ser després abat; per enveja el volien matar i més tard decideix fer via cap al desert.

**3- Secció Eremítica i original** (cap. VII-XI): trobades de **Pafnuci** en eixir del monestir i endinsar-se al desert.<sup>144</sup> Inclou l'encontre amb un **ermità mort** i amb **Timoteu** (cap. VII-VIII). Correspon aquest apartat a la secció **original**: versió llatina traduïda del grec, trobada amb **sant Onofre, eix central de tota l'obra**, fins a la mort (cap. IX-XI):

---

<sup>144</sup> La *peregrinatio* pafnuciana (a, b, c) ve determinada pels tres recorreguts que va fer Pafnuci a la *Vida de sant Onofre*, segons les diferents versions.

encontre amb els quatre **ermitans vells** i els quatre **ermitans joves**: Joan, Andreu, Abdon i Teòfil (cap. XI). Finalitza aquesta secció amb la tornada de Pafnuci al monestir d'Egipte per narrar als monjos les seues vivències al desert i redactar la *Vida de sant Onofre*.

- *Oratio beati Onoffri*: oració canònica escrita en llatí en lloança del sant.

**4- Secció taumatúrgica *Post Mortem*** (cap. XII-XV): relíquia del cos del sant, comença amb “Del trobament del cors...”, per continuar amb el següent capítol, “Com los lehons vingueran a descobrir lo cors...” i “Com lo sant cors fou portat en la ciutat de Bohèmia”, per concloure, “Com lo benaventurat cors de sant Onofre resuscità dos hòmens morts”.

**5- Secció taumatúrgica localista**<sup>145</sup> (cap. XVI-XXII): miracles de caire localista, tanmateix hem d'assenyalar que són coincidents, el de Pisa, Florència i Barcelona, mentre que a B n'hi ha quatre més que no ho són a A: un miracle a Girona, dos a València i un a Montpeller. Tanca B amb una oració al benaventurat sant Onofre i el *Deo gracias*.<sup>146</sup>

---

<sup>145</sup> Les petjades taumatúrgiques del sant ens aporten la devoció localista i a més ens indiquen les passes toponímiques per on han transitat el nostre manuscrit i postincunable. Així, els miracles de Pisa i Florència són el punt de partença, per continuar amb el de Barcelona i per concloure, en el cas del postincunable, amb els inserits a València i l'Oració en el català de València, d'origen desconegut, lloança de la gran devoció que hi professaven a la figura de sant Onofre.

<sup>146</sup> Curt Wittlin (1995: 105-106): «El primer miracle traduït tenia lloc a Pisa; el segon va esdevenir a un pisà de visita a Florència. Tenim ací un fort índex d'on procedeix el manuscrit usat pel traductor català. I el tercer miracle ens deixa entreveure on vivia aquest traductor. Però el *Miracle d'un mercader de Barsalona* és l'únic miracle afegit per ell a la fi del ms. 13, mentre que l'incunable de València hi annexa un miracle de Girona, dos de València i un de Montpeller».

●Quadre sinòptic

SECCIONS PRECEDENTS AFEGIDES	
1-ÈPICA	I-III
2-MONÀSTICA	IV-VI
3-EREMÍTICA	VII-VIII
SECCIÓ ORIGINAL <sup>147</sup>	
	IX-XI
SECCIONS POSTERIORIS AFEGIDES	
	XI
4-POST MORTEM	XII-XV
5-MIRACULOSA	XVI-XXII

La vida de sant Onofre no és una estructura cíclica tancada, perquè permet la incorporació de noves seccions, com també la part èpica que s'acosta més bé a un cicle artúric, en què no sols apareix la figura del sant, sinó també la d'un cavaller, fill d'un rei, que farà croada contra els infidels i una vegada acabada la seua vida, la relíquia de recuperar-ne el cos, vanagloriat i venerat, pel seu poder taumatúrgic. Conclourà amb tot un llistat de miracles que s'hi han adjuntat. A més, hi ha tres vides a la nostra versió: la de sant Onofre, la de Pafnuci i la de Timoteu.

En relació amb l'extensió del relat, la podem avaluar segons les trobades de Pafnuci, de la qual formen part les nostres versions, A i B:

- Versió **ampliada**: correspon a les tres trobades, centrada en la vida de sant Onofre, on Pafnuci narra les situacions viscudes abans i després de la trobada amb el sant.
- Versió **intermèdia**: sols tenim l'eixida de Pafnuci del monestir i la trobada amb el sant, manquen les seccions que fan referència a la primera part.
- Versió **reduïda**: la seqüència, encontre directament entre Pafnuci i Onofre, d'on sortiran la resta de les seccions afegides al relat.

---

<sup>147</sup> Arronis (2015: 117): «Miquel Peres parteix de texts llatins que pren com a base, però en crea un de nou a partir d'una profunda reformulació estilística». De mode semblant, tant les seccions precedents com les posteriors, hi són afegides a partir de la secció original i n'han configurat la versió més ampliada.

### **3.3.2. EL PROCÉS DE LITERATURITZACIÓ DE LA VIDA DE SANT ONOFRE: CAVALLER, PRÍncep, REI, EMPERADOR, ABAT, ERMITÀ I SANT**

Hom diu que tota llegenda rau sobre una base històrica, encara que també es poden trobar llegendes o històries fictícies creades per algun escriptor o per la tradició oral d'un poble.

Jordi Rubió i Balaguer (1984: 389-396) quan parla de llegendes hagiogràfiques diu: «El nombre de textos de vides de sants, en vers i en prosa, és molt gran i sovint resulta difícil atribuir a una època determinada la redacció primera de cadascuna. Moltes vegades només ens han arribat en estats ja evolucionats de la transmissió. Algunes d'aquestes vides constitueixen veritables temes literaris l'evolució i la divulgació dels quals, àdhuc en les arts plàstiques, és molt suggestiva i digna de ser estudiada i que hauria de ser-ho comparativament en el conjunt de les literatures romàniques. No sempre n'hem de cercar la font en el Voragine, ni tampoc les nombroses còpies i edicions catalanes del *Flos sanctorum* es corresponen amb els textos llatins de la *Legenda aurea*».

Com diu Jordi Rubió, aconseguir el primer original hagiogràfic sobre un sant, de vegades resulta no sols difícil, sinó pràcticament impossible, per la gran quantitat de versions que hi ha. Versions en les quals, suposem, la majoria d'autors van afegint els seus trets personalitzats que, a poc a poc, s'allunyen de l'original. També fa referència Jordi Rubió a l'especial devoció del sant a Nàpols, Sicília, Barcelona i València, a més, comenta que la llegenda de sant Onofre és al Ms. 13 de la Biblioteca de Catalunya i en dues edicions valencianes (Ribelles, II, 30-33).

Ausades que per a Jordi Rubió la vida de sant Onofre és una llegenda com ho són la majoria de les hagiografies medievals que ens han arribat. Si pensem que tota llegenda és una narració, oral o escrita, d'aparença més o menys històrica, però acompanyada amb una major o menor proporció d'elements imaginatius, llavors arribem a la conclusió que la vida de sant Onofre és més llegendària que històrica.

Això no obstant, no significa que neguem l'existència del sant, entre altres coses perquè la majoria dels autors han documentat que va existir al voltant del segle IV i que Pafnuci en va escriure la vida. Ara bé, sembla difícil creure tot allò que contenen les diferents

versions medievals de la seua vida: la seua naixença, les repetides aparicions celestials, el seu soterrament, l'acollida de la seua ànima al regne del cel, etc. Aquests passatges de la seua vida es poden interpretar o desxifrar de forma molt diversa: com a metàfores hiperbòliques que tenen certa versemblança amb la realitat, com a retocs estètics per emfasitzar i enaltir la figura del sant; per convèncer un públic predestinat i reiterant en lectures d'aquesta mena d'aparicions, pròpies d'aquella època, tot és possible i res descartable.

La predel·la de Santa Maria de Pedralbes amb escenes de la vida de sant Onofre, dels anys 1350-1360, encara reflecteix la versió hagiogràfica de la traducció llatina del text de Pafnuci. La fascinació per una vida eremítica misteriosa, associada als orígens orientals, en facilità el procés de literaturització, és a dir, de conversió en un llibre de lectura que servia alhora per a l'edificació religiosa i per a l'entreteniment literari. El procés pogué tenir dues fases. En un primer moment, potser encara al segle XIV, s'hi degueren incorporar els episodis d'inspiració cavalleresca (capítols I-VI). En un segon moment, la popularitat de la vida *cavalleresca* del sant i l'expansió del culte fora dels cercles monàstics permeté adornar la vida del sant de curacions miraculoses, gràcies a la seua intercessió, vinculades a les poblacions més importants de la Corona d'Aragó. S'hi degueren afegir llavors, ja abans de 1435, els capítols XII-XXII, és a dir, pràcticament la meitat de l'hagiografia. Aquesta segona part del procés és el que observem també en les hagiografies de sant Vicent Ferrer, com *La vida de sant Vicent Ferrer* (1510), de Miquel Peres.

Enmig de tanta imaginació, un té la sensació, de tant en tant, de llegir un d'aquells apassionants llibres de cavalleries en què realitat i ficció es barregen de tal manera que és difícil destriar-ne l'una de l'altra. Història i llegenda es complementen, s'identifiquen totes dues en un mateix univers en què separar-les és força impossible de fer-ho. Història i llegenda fan que la lectura de la seua vida siga més veraç, amena i distreta, com si estiguérem llegint una de les millors novel·les del segle XV. En aquest sentit, la vida literaturitzada de sant Onofre va competir poderosament a la Corona d'Aragó amb la de sant Honorat i, en menor mesura, amb la d'altres sants eremites com sant Antoni Abat i santa Maria Egipcíaca, que, per cert, són esmentats per Joanot Martorell en la seua dedicatòria del *Tirant* a don Ferrando de Portugal.



Amb la transformació de la vida de sant Onofre en relat cavalleresc, es buscava també potenciar la figura del cavaller noble i honest, valent i disposat a morir per una causa justa. La relació d'aquesta vida de sant Onofre amb els llibres de cavalleries es pot apreciar en episodis com el dels dubtes del pare del sant que el seu naixement fora fruit de l'adulteri de la seua esposa;<sup>148</sup> com la croada contra els infidels a l'edat de 13 anys; com les passes que haurà de recórrer per a aconseguir la glòria eterna i l'acostament a Déu, etc. Temporalitat i espais geogràfics de vegades no definits i contradictoris; elements mítics, sobrenaturals i meravellosos. Així, la figura de l'escuder, acompanyant infatigable i submís a les peticions més sublimes i inversemblants perquè puguen complaure el seu senyor. En aquest context, Pafnuci es presenta com a submís, obedient i disciplinat a les ordenances de sant Onofre, rei i emperador.

No és difícil relacionar la transformació d'Onofre en rei d'Hongria com a record de la presència de Violant d'Hongria a la Corona d'Aragó. Uns vincles associats també a tres princeses hongareses que s'hi feren famoses: santa Elisabet,<sup>149</sup> santa Susanna<sup>150</sup> i santa Margarida.<sup>151</sup> La transformació d'Onofre en emperador podria estar associada a un fet històric: la infanta Constança d'Aragó, casada amb Emeric I d'Hongria (1198), quan va enviduar, es va tornar a casar amb Frederic II de Sicília i es va convertir així en emperadriu del Sacre Imperi Germànic.

Cal dir que en cap de les diferents versions de la vida de sant Onofre que hem pogut llegir es troba cap al·lusió a la vida principesca de sant Onofre anterior a les versions de la Corona d'Aragó, com a fill del rei Tesiodoro al Ms. 13, ni com a fill de l'emperador Casiodoro al postincunable, tots dos d'Hongria. Això demostra que el model cavalleresc té les arrels originàries a les nostres terres, probablement per les dimensions que hi havia adquirit la presència de la novel·la cavalleresca tan sol·licitada pels lectors.

---

<sup>148</sup> Vegeu Escartí (2017): *De la vida de sant Onofre valenciana i anònima, de principis del XVI, a la recreació d'Onofre Salt (Barcelona, 1620)*.

<sup>149</sup> Andreu II d'Hongria (ca. 1175-26 d'octubre de 1235) (en hongarés II Andras), rei d'Hongria i de Croàcia entre 1205 i 1235 i del Regne de Galítsia i Lodomèria. Pertanyia a la dinastia *Árpád*. Santa Elisabet era germana de Violant, muller de Jaume I, i quan va morir el seu marit Lluís IV, va ingressar al tercer orde franciscà a Marburg per dedicar-se a les obres de caritat en ajudar els més necessitats al mateix hospital que ella havia aixecat.

<sup>150</sup> Princesa d'Hongria que es va negar al casament que li va proposar son pare i, segons la llegenda de santa Susanna de Maella, es va llançar a la mar i amb una roda de molí per embarcació, va arribar a Amposta, més tard va ingressar al monestir de la Trapa, on va morir amb la invasió dels musulmans.

<sup>151</sup> Santa Margarida (1242-1271) filla del rei Bela IV d'Hongria i neboda de santa Elisabet, religiosa dominica.

Sant Onofre no ha format part mai de cap reialesa.<sup>152</sup> No és conegut ni venerat a terres hongareses. L'invent de l'estadi cavalleresc de la seua vida sembla, doncs, producte dels vincles de la Corona d'Aragó amb el regne d'Hongria. Per cert, el record d'Hongria es reforçà en l'imaginari popular al segle XV amb una nova vinculació matrimonial: el casament de Beatriu d'Aragó, neta d'Alfons el Magnànim i filla de Ferran I de Nàpols, amb el rei d'Hongria Maties Hunyadi, dit Corví, el 1476, i que, viuda, es tornà a casar amb el rei Vladislau II de Bohèmia i Hongria el 1490.

---

<sup>152</sup> Recordem algunes versions en què cataloguen el sant com a rei de Pèrsia o Abissínia.

## 4. EL CULTE A SANT ONOFRE

### 4.1. CONSIDERACIONS PRELIMINARS

Un estudi del culte dedicat a sant Onofre als diferents territoris del que fou la Corona d'Aragó excedeix del nostre propòsit. Ens hem limitat a l'àmbit del País Valencià. Això sí, abordem els aspectes que considerem més interessants o rellevants, com són les tradicions culturals i festives, els llocs de culte, la iconografia i els goigs. Ens fixarem sobretot en les manifestacions que es donen en els pobles valencians que el tenen com a patró local o com a un dels seus patrons principals, concretament, per orde d'antiguitat, a Quart de Poblet (1334), Museros (antigament terme de València) (1473), Algemesí (segle XVI), Xàtiva (segle XVI), l'Alcúdia de Crespins (antigament terme de Canals) (segle XVI) i Estubeny (segle XVI). Tanmateix, complementarem l'estudi amb notícies puntuals sobre la presència del culte al tant a la resta de les terres de llengua catalana, a la resta de l'estat espanyol i a l'exterior. També ens ocuparem del seu vessant com a patró de gremis i oficis, que n'explica la popularitat en la ciutat de València. Finalment, ens ha cridat l'atenció els aspectes relacionats amb les connotacions sexuals de la imatgeria onofriana.

La presència del culte de sant Onofre té una rellevància important a la ciutat de València per ser patró de diversos gremis i oficis que celebrarien el sant el dia 12 de juny. Això afirmaria també el seu considerable testimoniatge a la processó del Corpus.

Entre les manifestacions de la devoció popular pel sant a la ciutat de València es troben els vestigis que encara sobreviuen a la nostra ciutat. Pel que fa a la taulelleria, al carrer Salvador Giner, núm. 1, hi ha un plafó devocional ceràmic de Joan Bru i Plancha amb data de 1804. Representació atípica de la figura del sant ermità, amb barba i cabells no desmesurats, ni esquàlid ni famolenc. Combrega de la mà d'un àngel, amb la mirada posada sobre la creu de Crist, inclinada sobre la calavera que es troba damunt d'un llibre. A la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles destaquem dues representacions, una de Miguel March (València, ca. 1633-1670), sant Onofre, oli sobre llenç, núm. 503, posterior a 1652; l'altra de Pere Cabanes, sant Onofre i santa Maria Egipcíaca, oli sobre taula, entre el 1472 i 1538. Al Museu Diocesà cal assenyalar el retaule d'Agullent, en què sant Onofre amb sant Blai formen part

del guardapols esquerre. A la Llotja de València, Sala de Contractació, a la clau de la volta central, hi ha una imatge de sant Onofre, realitzada entre 1483 i 1498.

La popularitat del sant a València i voltants fou molt important al llarg de l'edat mitjana. Després ha tingut continuïtat fins ara als pobles en què és patró, amb la celebració festiva el dia de l'onomàstica del sant, tal com posem de manifest tot seguidament.

## 4.2. LES MANIFESTACIONS CULTUALS I FESTIVES AL PAÍS VALENCIÀ

### 4.2.1. QUART DE POBLET

La devoció a sant Onofre a Quart de Poblet sembla arrancar des dels primers moments de la construcció de l'església de Santa Maria i de la carta de poblament de 1334 (Sanchis 1922: 202). Deu estar relacionada amb la devoció a sant Onofre al monestir de Poblet, que des dels inicis era regida per un frare cistercenc nomenat per l'abat de Poblet, que tenia representació permanent en les Corts del regne de València. Deu ser, per tant, la més antiga en tot el País Valencià. Ara bé, el nomenament de sant Onofre com a patró de Quart de Poblet, data del 31 de març de 1896, segons el Butlletí Oficial de l'Arquebisbat de València, núm. 1215, vol. IV, Època II, diu: «SAGRADA CONGREGACIÓN DE RITOS. VALENTINA. Concessionis et approbationis S. Onophrii Confessoris in patronum principalem oppidi CUART DE POBLET».<sup>153</sup>



*Foto: Onofre Espinós Armero*

La devoció a sant Onofre reflectida en l'onomàstica ha estat transmesa des del segle XIV de generació en generació fins i tot a hores d'ara. No hem d'oblidar que la font de riquesa no era cap altra que les collites de la terra per a poder sobreviure i que el sant era invocat com a protector contra el tro, el llampec i la tempesta, en coincidència amb la resta de poblacions que el tenen com a patró, tot i que amb el pas del temps han estat moltes i diverses les denominacions i atribucions taumatúrgiques que han envoltat la figura del sant.

<sup>153</sup> No totes les poblacions conserven el document original amb el decret de patronatge, hi ha altres que sí que el tenen com Lliria amb sant Miquel Arcàngel, Païporta amb sant Roc, Sueca amb els sants Abdó i Senén, Torís amb sant Francesc de Borja, Manises amb les santes Justa i Rufina, Banyeres de Mariola amb sant Jordi Màrtir, Museros amb sant Roc i sant Marc Evangelista, Teulada amb sant Vicent Ferrer i Quart de Poblet amb sant Onofre anacoreta.

En l'any 1547 es va ampliar l'ermita de sant Onofre amb la construcció de la capella de la Verge de la Llum, patrona del poble,<sup>154</sup> i la casa ermitana.<sup>155</sup> L'espada es compon per dues campanes, una més petita de 1877, "Skaregrom", probablement nom d'una embarcació escandinava i, l'altra més gran, a l'esquerra, que va ser fosa l'any 1941, batejada amb el nom del sant. Com deia el 'tio' Pep: «Cuando había tormenta y volteaba la "campaneta de Sant Onofre", se rezaba devotamente el trisagio, con aquellas estrofas intercaladas de "Santo Dios, Santo Fuerte, Santo Inmortal, líbranos Señor Dios de todo mal"». <sup>156</sup> A començaments de la Guerra civil va desaparèixer la creu gòtica octogonal, on en cada un dels seus huit costats es representava la figura d'un sant, entre els quals, sant Onofre. A la façana dreta l'ermita hi ha un quadre de taulells que representa la "Batalla de san Onofre", reproducció feta del dibuix fet pel valencià neoclàssic Vicente López Portaña i que el seu col·lega Tomás López Eguídanos va fer l'estampació amb un gravat, al peu diu: «Cinco mil seiscientos Hombres inexpertos y mal armados, mil soldados veteranos con tres cañones, y cien caballos al mando del Brigadier don José Caro pelean en campo abierto con el Ejército del Mariscal Moncey compuesto de doce mil Infantes, mil ochocientos Caballos y diez y ocho Piezas de Artillería». <sup>157</sup> En la commemoració del centenari (1908), l'Ajuntament portà escrits els noms dels caiguts en processó cívica a l'ermita i a l'esquerra de la façana principal es podia llegir en una llosa de marbre el discurs fet per Teodor Llorente: "El ayuntamiento y el pueblo de Quart de Poblet, al cumplirse el centenario de la batalla reñida en estos campos por las tropas españolas contra el ejército muy superior del mariscal Moncey, rinden el presente homenaje a los valientes soldados defensores de la Independencia. Quart de Poblet, 27 de Junio de 1908". L'Ajuntament amb una llosa emmarcada de taulells va commemorar els caiguts en la batalla:

---

<sup>154</sup> Un altre *sentiment de propietat* el tenim amb les reformes importants de l'ermita que són acompanyades amb fets de gran rellevància sense contrastació acadèmica: 1547 "Miracle de la degollà", 1723 la "Passejà". La Mare de Déu de la Llum és proclamada patrona de la vila de Quart de Poble, el 14 de juny de 1630, pel papa Urbà VIII.

<sup>155</sup> L'ermità era un ofici, segons Amador Grinyó, *Festes Majors, Patronals i Populars* (1983), no remunerat, es vivia de les almoines i tres dies a la setmana, diumenge a Quart, dilluns a Manises i dimarts a Aldaia, anava per les cases amb una capelleta de fusta que es penjava al coll amb la imatge del sant i demanava: «A Sant Onofre, fan caritat?!». Al protoc. núm. 6452 de l'ARV (1719) es contempla que també se'n carregava de les cavalleries que hi havia, a més de fer-ne ús de les terres i, com de costum a altres patronatges, segons protoc. núm. 6903: «Otro si que en caso que el sielo amenasase **Nublado de tempesta deva tocar la campanilla** que se alla al tejado de dicha Armita».

<sup>156</sup> Vegeu, *La religiosidad popular y sus "adheridos"*, El tio Pep, pàg. 18-19.

<sup>157</sup> Làmina signada a l'esquerra per López i a la dreta per Enguídanos, treta de Martínez Colomer (1810: 72), *Sucesos de Valencia desde el día 23 de mayo hasta el 28 de junio del año 1808*.

«A los héroes de la independencia” Defensores de esta Villa y sus contornos en la gran “Batalla de san Onofre”. Librada el 27 de junio 1808. El M. I. Ayuntamiento de la Villa de Quart de Poblet, 10 de junio de 1958».

L’arquebisbat de València en l’any 1971 la va erigir en parròquia i des de 2007 és considerada com a Bé Immobile de Rellevància Local. Inicialment gòtica amb incrustacions barroques, consta de sis capelles laterals: Mare de Déu del Consol, Crist dels Afligits, Mare de Déu de la Llum, sant Rafael, sant Antoni i sant Onofre.

#### 4.2.1.1. LA PASSEJÀ

La *Passejà* de sant Onofre, la festa més tradicional, datada emblemàticament el 1723,<sup>158</sup> està oberta sempre a la participació ciutadana amb el suport de l’Ajuntament, amb una data ben definida: el 9 de juny, tres dies abans de la seua festivitat, de la qual participen els *Amics de la Passejà*, i a les festes del poble, al primer dissabte de setembre, els *Clavaris*

---

<sup>158</sup> Segons una publicació a *Las Provincias*, l’onze de juny de 1975, E. Benet diu: «[...] según se cuenta, la “Passejà” tiene su origen en que en el año 1723 se padeció una gran sequía que arruinaba los campos perdiéndose las cosechas, lo que dio motivo a rogativas impetrando la lluvia que en Quart se dirigieron a San Onofre como patrón. Al fin el 8 de Junio se formó una gran tormenta con truenos y rayos, y gran cantidad de agua e incluso granizo que descargó por la noche. La granizada cayó solamente en el casco urbano, pero no en el campo que se vió beneficiado con la lluvia. Al saberlo, llenos de júbilo fueron a dar gracias a San Onofre, cuya imagen, ese día nueve por la noche, la pasearon por toda la villa». Indiquem que hem trobat errada la data de publicació a altres escrits amb el 6 de juny de 1975, corroborem el dia 11 com a correcta. La datació de la *Passejà*, 1723, aportació feta per Jaume Sanmartín –encara que en el *Llibre de Festes Patronals* de 1975, “Construcció de la cisterna”, fa la datació errònia en dir que: «se recibió otra lluvia la noche del 8 de junio de 1733»– i arreplegada pel cronista del poble, Amador Griñó, no tenen cap contrastació acadèmica, més bé amb el pas dels anys s’ha consolidat com una data emblemàtica per commemorar l’inici d’una tradició dels nostres avantpassats. També el mestre Vicente Coll Ferrer (1984: 105) assenyala de la *Passejà*: «En el año 1723 el pueblo creyó escuchadas sus plegarias dirigidas a San Onofre cuando, tras la sequía que arruinaban las cosechas, descargó una gran tormenta para beneficio del campo y júbilo de los vecinos; desde entonces, cada 9 de junio por la noche la imagen del santo es paseada por la villa, recordando aquel acontecimiento entre tracas y destellos luminosos, con gran jolgorio, devoción y pasión ancestral. La repetición de esta *Passejà* en septiembre tiene su origen en la fiesta celebrada como señal de agradecimiento por la siembra ya recogida». La segona es refereix a les festes patronals dels *Clavaris de Sant Onofre*. Pep Sancho Juan, una de les persones amb més informació i recopilació sobre el nostre poble, amb una entrevista feta el juliol de 1984, publicada al núm. 16 del *Butlletí Informatiu Municipal de Quart*, diu: «Tothom de Quart ha cregut i resat a Sant Onofre, inclús (exagerant un poquet), encara que no creguera en Déu. Pel 1723 hi havia una gran sequera [...]» Amb tot i això, no exclouem que el seu començament fora molt abans, probablement a les primeries del segle XVI amb les primeres manifestacions que en tenim del sant a la Corona d’Aragó. El ben cert és que amb contrastació de dades tenim que el 1718 sí que es feia compra de ‘sera’ per a la festivitat de sant Onofre, per tant, la *Passejà* s’havia de fer sense cap mena de dubte. Vegeu apartat “Ermita de Quart de Poblet”.

de sant Onofre.<sup>159</sup> La *Passejà* és del poble, de participació popular i representada en honor al sant i és on l'Associació Cultural dels Amics de la *Passejà* participen d'aquesta representació que amb els anys s'han consolidat com a essencial i imprescindible. Primer s'obri la comitiva de la processó amb tabal i dolçaina seguida dels membres de l'Associació que formen una filera de coeters que, amb brusa negra de llaurador, mocador, guants i un barret, porten un caixó de fusta penjat al muscle ple de coets que cremen amb unes tenalles de fusta en mà, tot seguit l'anda amb el sant i darrere, membres de l'Ajuntament i la gent, per tancar amb la banda de música.<sup>160</sup> A tot això, cal afegir els actes de pirotècnia i les *Rodes de foc*, on destaquem la infantil amb els guardonats del concurs escolar que cremen una bengala amb l'acompanyament d'un adult dels *Amics*. Després es fan la foto davant l'anda del sant,<sup>161</sup>



conclou l'acte amb l'arribada del sant a la parròquia de la Puríssima Concepció, on romandrà fins a la tornada a l'ermita l'últim divendres de juny, amb una cercavila molt més curta i la participació directa de les xiquetes i els xiquets que acompanyen el sant.

Als *Amics*, el 2002 s'hi va constituir el primer concurs pictòric escolar: “Sant Onofre i la *Passejà*”, amb la participació de tot l'àmbit educatiu de primària de Quart de Poblet i amb la posada en funcionament per als guardonats de la primera “Roda de foc infantil”; s'acompanyà amb un inici de festes de 21 salves i un cicle de conferències adreçades sobretot al voltant de la figura del sant. He de dir, com a membre de l'Associació, la plena satisfacció que en tenim que als nostres *Estatuts* de 2003 ens avalen com a identitat

---

<sup>159</sup> Sanchis Sivera (1922: 202) anomena les festes del poble, quan en parla de l'aparició del 10 de juny: «al mismo San Onofre, Virgen de la Luz, Cristo de los Afligidos y Virgen de la Buena Muerte, el primer domingo de septiembre y tres días siguientes».

<sup>160</sup> Bodría Roig (1906: 11) quan parla de *Festes de carrer*, diu que els acompanyants a la processó portaven ciris encesos i que en alguns carrers de València es llogaven les andes i, en altres, el clavari solia dur-lo 'abarhonat': «Estos eren los menys. Música no'n faltava may darrere del Sant, y concorria per lo regular una que donaren en dirli la música de l'Óli. Además tocava en l'entaulat lo dumenge y dilluns per les nits, fins la baixada del Sant».

<sup>161</sup> Acte no compartit amb els *Clavaris de sant Onofre*, la resta és de semblants característiques, tant l'una com l'altra.



la “promoció i ús del valencià”, no sé qui devia ser el president; a més, personalment, he d’afegir la recuperació tradicional de la pilota de “badana”, per a l’alumnat participant del concurs, perquè, abans, fa uns quants anys, a l’avinguda de sant Onofre, hi posaven “paraetes” a la vespra de sant Onofre i els xiquets i les xiquetes les compraven per jugar a “pilotaes”. La *Passejà* ha estat declarada Festa d’Interés Turístic Local de la Comunitat Valenciana el 4 de juny de 2007 i el 2018, Festa d’Interés Turístic Provincial de la Comunitat Valenciana.

Al nostre poble, encara que no com abans, es manté viva la tradició onomàstica de posar el nom del patró; però no puc oblidar-me de dues amigues que tot i que porten el mateix cognom, no són famílies: Annik Onofra Valldecabres i Inés Onofre Valldecabres. Una és Onofra i l’altra, Onofre. Cal dir que a hores d’ara, tenim una davallada d’un 75% de posar “Onofre” com a primer nom; ara bé, sí que és més usual posar-lo en segon lloc: Pau Onofre. Tant la *Clavaria* com els *Amics*, probablement, sense saber-ho, amb les relacions culturals, transmeten el nom del sant i, darrere, el nom del poble i com sempre he dit i diré: «**fent cultura, fem poble**».

Els meus agraïments als primers presidents de les associacions per les seues aportacions en les entrevistes gravades el 2020: Juanjo López Monzó en representació dels *Amics de la Passejà* i Ángel Asunción Rubio dels *Clavaris de sant Onofre*, i a Rosella Espinós Cardona dins l’àmbit periodístic.

#### 4.2.1.2. EL DIA DE L'APARICIÓ: 10 DE JUNY

El 10 de juny ha estat relacionat amb l'aparició de sant Onofre al moliner dels frares de Poblet, on va escriure al seu braç per a credibilitat dels veïns: «soc Onofre»; al mateix lloc, es va alçar l'ermitori, tan sols una capella i un altar, probablement, datat a la primera meitat del segle XV.<sup>162</sup> El dia 10 s'ha commemorat com a festiu per la seua significació religiosa, per això, aprofitant l'avinentesa de l'endemà com a dia no laborable, la *Passejà* es fa la nit del 9 de juny. Hi ha gent que aquest concepte l'ha interpretat malament en creure que la festivitat de sant Onofre se celebra el dia 10 i el Sant **el dia 12**; és clar que la primera data correspon a l'«aparició»,<sup>163</sup> mentre que la segona és l'**onomàstica** del Sant. Com a dia festiu ha estat prohibit treballar el dia de l'aparició en diverses etapes de la nostra història, una d'aquestes és al llarg del segle XVIII com així ho constatem amb les reiterades denúncies formalitzades pel



Foto: Onofre Espinós Armero

fet de treballar en dia festiu, quan s'havia acordat el no fer-ho, no sols a Quart de Poblet, sinó a tot el terme.

Al *Llibre de Privilegis*, vegeu Sanchis Alfonso, hi manifesta: «Recurs posat, en la Real Audiència del Crim i Ofici de don Vicent Carbonell, per Ysidro Monsó, alcalde ordinari de Quart, contra Christòfol Matheu, alcalde ordinari d'Aldaya, per quant isqué este ab mes de 30 homens ab armes de Aldaya contra lo alcalde de Quart, en lo dia 10 antecedent, en que anava per lo terme de Quart trahent prendes als que trobava treballant en lo dia de l'aparició de Sant Onofre, que esta votat en Quart y no's pot treballar en tot lo terme [...] 21 de juny de 1766».

<sup>162</sup> La datació que trobem amb bona voluntat en alguns estudiosos, ens situen entre 1310 i 1320 i, també, 1321, dia de la inauguració. Datació assumida per la població sense cap contrastació acadèmica i que més bé respon al **sentiment de propietat** que tira més del cor que del cap, és a dir, si tenim l'aparició del sant i a més contrastada amb un senyal inesborrable al braç, la credibilitat és indubtable; però, si amb tot i això, la datació és anterior a la resta de fets relacionats amb el sant a altres llocs, la *propietat* encara és més rellevant indubtablement. La "Carta de repoblament" és de 1334, per tant, la datació anterior no té validesa. Nosaltres la situem, com a probable, a la primera meitat del XV, com moltes de les ermites que en tenim de sant Onofre i les primeres manifestacions escrites a la Corona d'Aragó, perquè abans no en tenim cap documentada que ens ho autentique.

<sup>163</sup> Sanchis Sivera (1922: 202), ho testimonia quan diu: «Se celebran fiestas a la Aparición de San Onofre, que es el patrón, el 10 de junio»; més endavant afegint en relació a l'aparició: «Es digna de mención la ermita de San Onofre, sobre cuyo origen se cuenta una piadosa leyenda».

Caixa 869 del clergat de l'ARV, núm. 64: «Ay quatro testigos que afirman que en tiempos del Sr. Abad siendo Vicario, llevaron una carta a Manuel Ferriol para que penase als que encontrase trabajando dia de S. Onofre, y encontrando algunos en Aldaya al tiempo de subir otros testigos a la Masia les dixeron a lo que ivan y a la vuelta ya no encontraron a nadie, y algunos luego dejaron de trabajar». Caixa 869, núm. 79: «Lo que se ha justificar es lo sigte. que el Lugar de Aldaya no tiene termino, y que esta construido en el termino gen. de Quart y antes solo era una Alqueria. Y por esto los Alcaldes de Aldaya no tienen mas jurisdiccion que en los que viven y habitan dentro del casco de la misma poblacion sin extenderse a los que habitan en las Alquerias o casas de campo por mas inmediatas que esten a dicho pueblo [...] Y en consideracion a lo dicho, una vez que el Lugar de Quart de muy antiguo tiene votada la Fiesta de la Aparición de Sn. Onofre es justo que la observen y guarden los de Aldaya, como lo observan los vecinos de Torrent, y de otras Poblaciones que lloguen tierras en la termino genl. de Quart. Y por lo mismo las Justicias de Quart estan en la posesion de penar indistintamente a instancia de su Vicario en todo el territorio de este, a todos los que han encontrado trabajando en el termino genl. de Quart, ya fuesen en Aldaya, ya de torrent, y ya de otras Poblaciones, sin que jamas aya avido oposicion por los de Aldaya hasta ahora, que Christoval Matheu actual Alcalde Ordinario ha hecho con exceso las operaciones que han sido corregides por la Sala del Crimen». Com s'hi pot observar, era penat el fet de treballar en el “dia de l'aparició” de sant Onofre, el 10 de juny, a tot el terme per acord pres, com ho testimonien els enfrontaments entre els alcaldes d'Aldaia i de Quart.

Hi ha una carta datada el 15 de gener de 1884 de Tomás Sala, fuster de València, adreçada a “Bautista Valdecabres”, cacic del poble, perquè arpleguen la porta de l'ermita de sant Onofre que va encarregar de fer-la “Don Pascual Herrero”. Sobre el timpà de la porta d'entrada, tenim des de 1940 la representació en taulellets ceràmics de l'aparició del Sant al moliner en substitució de l'anterior retaule de 1865.

Els Arxius Parroquials de sant Joan Baptista de Manises, tot al contrari que a Quart, es conserven quasi per complet des de 1562 fins el 1900, hem constatat que manisers i maniseres eren batejats amb el nom de “Nofre” com per exemple: «Isabel Nofre». A més hi havia un carrer amb el nom del sant adjacent a Quart. Així el dia 10 de juny molts manisers amb els

seus fills s'acostaven a l'ermita per veure el sant i gaudir de les "paraetes" i fer-se amb la "piloteta de goma", tot un clàssic que es repetia any rere any.<sup>164</sup>

---

<sup>164</sup> Informació treta de José María Moreno Royo (1969), "Algunos apuntes de Quart, en el Archivo Parroquial de Manises", *Fiestas Patronales*, Quart de Poblet.

## 4.2.2. MUSEROS

Encara que a l'edat mitjana no hi havia a la ciutat de València cap parròquia dedicada a sant Onofre, probablement ja fou un sant popular, com sembla confirmar el fet que el senyor de Bonrepòs i Mirambell, Francesc Jardí de Menaguerra, feu construir una ermita dedicada al sant. Després la cedí als dominicans observants amb una casa i terres perquè hi construïren un convent, dedicat a sant Onofre, que fou autoritzat pel papa Sixt IV el 1473 (Sanchis Sivera



Foto: Rosella Espinós Cardona

1922: 310). Amb el temps esdevingué un dels convents dominics més prestigiosos del regne de València. Amb la guerra del Francès (1808-1814), fou espoliat i, amb la desamortització de 1835, exclaustrat; l'any 1885, el convent, en mans privades, fou enderrocat. El mas construït amb les restes del convent es coneix popularment com el "Mas d'Onofre". El record de sant Onofre a Museros està

molt relacionat amb l'ermita o masia del sant, resta de l'antic convent, i amb el miracle del pintor Joan de Nàpols. De la història del convent, ens en donà notícia detallada Onofre Salt:<sup>165</sup> «CAP. XLIX, De la maravillosa fundación de la Ermita de S. Onofre de Museros, cerca de a ciudad de Valencia. [...] Guardando pues el ganado de don Francisco Menaguerra (Cavallero de muy illustre, y antiguo linage de la propia ciudad de Valencia) un venturoso pastor [...]».

Aquell pastor cristià que s'ocupava del ramat del seu senyor, un bon dia se li va apréixer sant Onofre: «No temas hijo, dexa tus ovejas, vete a la ciudad de Valencia, y di a tu Señor que en este propio lugar es la voluntad divina que edifique una Ermita [...]».

Conclou aquest capítol amb la narració de l'aparició del sant a un devot religiós que li va implorar per no caure en pecat mortal: «Y estando un día en su fervorosa oración, le

---

<sup>165</sup> Vegeu Escartí, *De la vida de sant Onofre valenciana...*, op. cit., 2017.

apareció el bendito Onofre, blanco, bello, ermoso y todo resplandeciente de la manera que el pastor». Així, va aconseguir una vida plena de virtuts.

El següent i darrer capítol comença amb aquesta rúbrica: «CAP. L. Del Angelical retablo que en esta Ermita ay del bendito San Onofre: y como fue dada para convento de la Orden de Predicadores». Se'ns conta que, una vegada conclosa l'ermita, la senyora Sibil·la volia fer-li un retaule. Per dur endavant el propòsit, va parlar amb un pintor del convent de Predicadors de València, el frare Joan de Nàpols, tanmateix el problema que hi havia és que sabia de l'existència del sant, però no l'havia vist mai pintat, per això dubtava com representar-lo, si com a rei, com a abat, com a ermità, així la seua confusió. Tant Sibil·la com el pintor li pregaven, perquè tinguera una aparició i sabera com calia fer-ho. I així va ocórrer: «Vio su aspecto grave, y venerando, su estatura proporcionada, los pies descalços, su cuerpo desnudo cubierto con los cabellos de la cabeça y barba, y con el vello crecido de todo el, sus lomos ceñidos con un cinto de ojas verdes en la una mano un cayado, y en la otra un Rosario. El rostro macilento, flaco, y todo su cuerpo tostado del sol; aunque despedía de sí grandes rayos de resplandor». Joan de Nàpols va pregar Déu per la perfecció de l'obra, de fet inicià el començament del rostre sense saber com continuar per acabar-lo. Quan va passar un temps i retornà a la cel·la on el pintava, el tenia conclòs i perfecte per acció divina. Tot seguit, Sibil·la: «[...] la tomó luego, y con muy grande acompañamiento la llevó a su nueva Ermita, y la puso en el Altar mayor della». Pel que fa a la devoció: «Fue tanta la devoción que todos aquellos pueblos comarcanos tomaron al bendito Santo, que no solo acudían los particulares a visitar aquella Santa casa, sino también las comunidades con procesiones, y con mucha ferecuencia, y devoción, y Dios obrava con los devotos de Onofre muy grandes milagros».

### 4.2.3. ALGEMESÍ

Segons Josep Lluís Bausset: «Els protocols del notari d'Algemesí Simó Livillo, guardats a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari del Corpus Christi de València, constaten en 11 de juny de 1575, l'existència d'un "convent e monestir de Sant Onofre"». Esmenta que mossén Belda, en l'any 1579, mencionava en les desaparegudes "Visites eclesiàstiques" l'existència de l'ermita i el culte al sant, així com l'acta d'aprovació del patronatge del 7 de juny de 1643. L'ermita es va construir en l'any 1579<sup>166</sup> i fins ara ha tingut diferents reformes, la darrera el 2014. Actualment té la condició de Bé de Rellevància Local. Al retaule renaixentista de l'altar, hi ha la imatge del sant tallada en fusta. A la llinda de la porta, hi havia plasmada la imatge del sant a taulell. Tan sols hi ha una campana fosa, si fa no fa, de l'any 1750 de fonedor anònim i que es volteja manualment, amb una inscripció amb el nom: «MARIA ONOFRA». També, a la Basílica de sant Jaume en tenim una altra dedicada a sant Onofre, però aquesta de 1940 dels fonedors Hermanos Roses de Silla.<sup>167</sup> Al retaule major de l'apòstol hi ha un llenç de sant Onofre pintat per Francesc Ribalta (1610). Si bé, a hores d'ara, en tenim un altre de Segrelles,<sup>168</sup> mentre que l'original es troba a la sagristia. Ara sí que podem observar la típica estampació del sant ermità amb el ceptre i la corona als peus, penitent i en oració davant una creu de fusta.

La festivitat de sant Onofre és el dia 12 de juny i diuen que la causa de la devoció a Algemesí, segons una llegenda, va ser l'aparició del sant, al mateix moment, als tres pobles: Quart de Poblet, Museros i Algemesí. Coincideix amb la fira de la ciutat, que compta amb activitats populars organitzades per les diverses associacions que hi ha la venda de fruits secs i del temps, sobretot cireres amb les quals s'ornamentava l'anda del sant. Antigament, l'acte més representatiu era la tradicional processó amb el trasllat del sant de la capella de l'ermita a la basílica de la Mare de Déu, on es feia la missa major. Així i tot, amb el pas del temps, encara continua sent un sant devocional i popular arrelat al poble d'Algemesí.

---

<sup>166</sup> Vegeu Sanchis Sivera (1922: 61): «Además hay que contar las ermitas dedicadas a Santiago, que es pròpia de la cofradía, la de San Roque, Santos de la Piedra, San Juan i San Bernardo mártir, todas dentro de la población, y la de San Onofre».

<sup>167</sup> Consulta en línia: «campaners.com», <<http://campaners.com/nou/poblacio.php?numer=63>> [consulta: 6-9-2021].

<sup>168</sup> En l'any 1954 es va complementar el retaule de l'altar major que havia estat iniciat per Ribalta el 1603.

#### 4.2.4. XÀTIVA

El record de sant Onofre a Xàtiva està molt relacionat no sols amb l'ermita i el convent de sant Onofre, sinó amb una tradició molt arrelada gràcies al pintor Josep de Ribera.

El convent de sant Onofre 'el vell', que regentaven els Franciscans Alcantarins o Descalços,<sup>169</sup> va estar fundat per Fr. Francisco Ximénez entre el 1578 i 1579. Durant la guerra de Successió es va destruir i se'n va fer un de nou a extramurs. Actualment, no se'n conserva



Foto: Rosella Espinós Cardona

res, és una propietat particular d'accés tancat, situat entre el Calvari Alt, el Montsant i al peu de la Penya Roja. Personalment, hem de dir que no hem pogut accedir, malgrat els intents que hi férem, sols arribàrem a la tanca de ferro amb control de videocàmeres de vigilància.

El Convent de sant Onofre el 'nou' va ser construït al voltant de 1715 i 1721 per reemplaçar 'el vell', que va ser arrasat en la guerra de Successió. Fins a l'any 1821 el regentaven els Franciscans Descalços. Després se'n feu càrrec una orde femenina i va estar exclaustrat el 1835. La reina Maria Cristina, el 1839, cedí tant el convent com el temple i l'hort de sant Onofre a les Filles de la Caritat de Sant Vicent de Paül, perquè hi constituïren la Casa de Beneficència. L'any 1875 es va posar en funcionament l'escola de pàrvuls i han estat diverses les funcions socials a les quals ha estat destinat l'edifici. El 2010, el col·legi concertat de la Immaculada, d'infantil i primària, situat entre la muralla i la plaça sant Pere, vinculat a les Filles de la Caritat, ha canviat de titularitat en passar a formar part de la xarxa de col·legis diocesans de la Fundació sant Vicent Martir. Cal destacar el claustre de dues alçades i l'església d'estil barroc decorada amb pintures al fresc i taulells. Anomenem una donació D'Elena Bataller Suñer, 22 de novembre de 1983. "San Onofre", iconografia en taulell de Manises molt estesa sobretot en col·leccions particulars a la rodalia de València, més que més, a Quart de Poblet.

<sup>169</sup> L'orde dels franciscans en l'any 1517 es dividiren en observants i conventuals, Alcantarins de Pedro Alcántara, que visqueren amb la màxima austeritat i pobresa. Dins d'aqueta branca, estesa pel sud-est peninsular, vivien els religiosos tant al convent de sant Onofre el vell com el nou.



La devoció del pintor Josep de Ribera (Xàtiva, 1591-Nàpols, 1652), dit *lo Spagnoletto* («el petit espanyol») s'ha plasmat a través de les diverses representacions de la figura del sant. Una d'aquestes és al Catàleg de Solucions ID 01570, segell postal emés el 24 de març de 1963 que correspon al llenç pintat el 1505. El quadre original pertany a la Fundació de la Casa d'Alba. El llenç és de 104 x 83 cm, amb la signatura, P.482 i es troba al Saló Espanyol. Segons les dades de la mateixa Fundació, va pertànyer al rei de Nàpols i el cardenal Joseph Fesch que hi havia anat per comprar quadres per a Napoleó, el va rebre del rei i el va conservar fins a la seua mort, 1839. La col·lecció del cardenal va ser comprada per Jorge Espiridón el 1942. El llenç va estar exposat a les termes de Caracal·la, el 1855, i el papa Pius IX va oferir 12.000 escuts romans, a la qual cosa es va negar Espiridón. Després de la seua mort, els seus fills el podrien vendre. El papa va morir abans i el quadre el va heretar un dels fills, José Espiridón, que el va vendre al XVII duc d'Alba el 1924. Una de les seues obres més exitoses en què es manifesta el tenebrisme extrem i la minuciositat del detall de fort realisme.

N'hi ha un altre a través de la cessió feta en l'any 1924 del Museu del Prado al de l'Almodí de Xàtiva. Cal afegir que hi ha una altra representació de Miquel March (*ca.* 1633 - 1670), oli sobre tela, 189 x 136 cm, pertanyent a la Col·lecció Reial de l'Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles.<sup>170</sup>

La Col·lecció Fundació Bancaixa és propietària d'un quadre titulat "Sant Onofre ermità": «Jusepe de Ribera, Hispanus, Valentinus et Academicus Romanus, faciebat partem operis 1630». És una representació atípica del sant, amb uns cabells i barba tan refinats com primmirats i amb la pell blanquinosa més típica d'un noble que d'un ermità.

Destaquem un altre quadre de pintura barroca tenebrista, acompanyat de la corona, el ceptre i la calavera; semidespullat amb les mans en res, amb un roser i la mirada pietosa, de prec, d'oració. Sense cabells llargs i barbes descomunals, més aviat sembla un ciutadà que un ermità perdut al desert: *St. Onuphrius* de 1637, pintura a l'oli sobre llenç, 104 x 130 cm, es troba a *State Hermitage Museum, St. Petersburg, Russia*.

---

<sup>170</sup> Miquel March, pintor valencià del barroc, fill del pintor Esteve March, del qual va rebre formació; va tenir contacte amb Ribera de qui va imitar alguns dels seus models. Al museu de Xàtiva (dipòsit del Museu del Prado) en tenim una obra: "Sant Jeroni penitent".

Si la devoció al sant estava estesa en l'època de Josep de Ribera a Xàtiva, no cal dir que a Nàpols, residència habitual de l'artista, també ho era, com explicitarem més endavant.

Concloem amb la citació literal de Just Pastor Fuster i Taroncher (1827: 297) sobre el postincunable de la BUV: «La vida citada que impresa he visto, empieza, frontis: *La vida de sant Onofre*. Segunda hoja: *Comença la vida de sant Onofre confessor e hermità*. Está dividida por partes, letra de tortis sin foliar: acaba con una oración al santo; en 4º pequeño. Existe en la numerosa librería del canónigo prebendado de esta metropolitana Iglesia, D. Onofre Soler». Donació feta del llegat d'Onofre Soler Rubio (Xàtiva, 1778-València, 1834), al voltant de 1833, una prova més de la gran devoció que sentia el poble de Xàtiva per sant Onofre.



#### 4.2.5. L'ALCÚDIA DE CRESPINS

L'Alcúdia de Crespins era una població morisca dependent de Canals. En constituir-se com a parròquia independent, es dedicà a sant Onofre. La titularitat de la parròquia es deu al senyor de l'Alcúdia, que tenia com a segon nom propi el d'Onofre: Francesc Onofre Crespí de Valldaura (1527-1581). El temple antic ha estat substituït per un de nova planta, de 1702, que té la condició de Bé de Rellevància Local. Una de les campanes del campanar és la dedicada al patró on es pot llegir: «ME LLAMO SAN ONOFRE. PESO 350 KILOS. ALCUDIA DE CRESPINS AÑO 1940. FUNDICIÓN DE CAMPANAS DE ROSES Hnos. SILLA (VALENCIA)».<sup>171</sup>

A l'altar major del temple hi ha una imatge d'un sant Onofre agenollat, mans en res, recobert de cintura cap avall, sense cabells ni barba poblats, amb la calavera, temps material



Foto: Rosella Espinós Cardona

efímer, i en tenim un altre a la dreta amb dimensions desproporcionades amb el rotllet de pa beneït, específic de l'Alcúdia de Crespins, que combrega de l'àngel; aquest és el que posen a l'anda per a les festes patronals. La veneració pel sant és arran del segle XV i com la resta de pobles amb patronatge cercaven la protecció de les collites amb l'empara del sant, perquè les tempestes no les feren



Foto: Rosella Espinós Cardona

malbé, així el sant del 'tro' és honorat a terres de llauradors per assegurar-se el fet de sobreviure del camp.

Prop de la parròquia hi ha el carrer sant Onofre acompanyat amb la imatge protegida d'aquest, datada el 1991. Hi havia un altre sant Onofre anacoreta al carrer del Sant Crist núm. 16, plafó ceràmic vuitcentista, que a hores no hi és a la via pública. Segons Cebrian:<sup>172</sup> «es tractava d'una obra de 4 x 3 taulells, dels quals faltaven el 3, el 10 i el 12, i la podríem datar al

<sup>171</sup> Consulta en línia: «campaners.com», <http://campaners.com/php/campana1.php?numer=3122> [consulta: 15-9-2020].

<sup>172</sup> Vegeu Cebrian i Molina (2016).

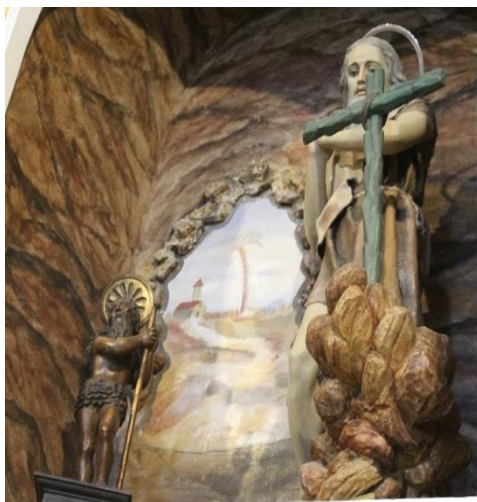
voltant de 1880-1890». Pel que fa a l'autor: «Encara no s'ha identificat amb certesa el nom del pintor, el qual treballava durant la segona meitat del segle XIX en l'àmbit laboral de les factories ceràmiques de Manises».

Les festes patronals de sant Onofre se celebren els dies 6, 7, 8 i 9 de juny. El dia 8 fan l'entrà, l'ofrena al sant i subhasta, i al voltant de les 21.30 h la 'cremà' de la foguera de sant Onofre. La festivitat del sant és el dia 12 de juny, però ho celebren el divendres anterior.

#### 4.2.6. ESTUBENY

Estubeny és una població morisca, eclesiàsticament vinculada a la col·legiata de Xativa, de la qual es va independitzar el 1535. El 1574, l'arquebisbe de València, Joan de Ribera, va ordenar l'edificació d'una església, que es dedicà a sant Onofre (Sanchis Sivera 1922: 226).

A l'altar major de l'església parroquial d'Estubeny hi ha dues imatges de sant Onofre: una representació barroca de sant Onofre anacoreta datada el 1643 i l'altra representa un sant Onofre 'negre', de menudes dimensions, sense datació concreta. Aquesta efígie és la més antiga de l'església i és tot un símbol sense precedents en les imatges representatives pel que fa a la seua figura. Probablement, és la representació més atípica de totes les que fins ara he tingut el plaer de conèixer: "sant Onofre negre". No és el personatge eixut, afamat del desert



*Foto: Rosella Espinós Cardona*

que combrega de la mà de l'àngel, no; ni tampoc l'home allargassat de braços i peus amb el cos cobert de pèls o fullam de palmera; ara bé, no sols és cridaner per la pell morena, sinó per la posició en la qual el trobem, les dues mans al bàcul, alçat, no penitent ni agenollat en res, amb la mirada curosa i amb un cos, més bé, petit i redó. L'altre, sant Onofre el gran, no representa per a res els trets singulars que el caracteritzen; perfectament, podríem definir-lo amb altre sant que no fora ell, perquè no hi ha res que l'identifique, a més de la posició de les mans i la joventut que rau davant una creu que no forma part de la seua simbologia, és a dir, l'àngel, el corb, el ceptre, la corona, la calavera, el roser, la cérvola... Al fons o fora de la cova, un camí cap a l'ermita i una palmera al·legòrica del desert. Tot i això, són dues figures excepcionals de gran valor artístic que no ens podem perdre de conèixer-les algun dia, paga la pena que així siga.

El patronatge d'Estubeny probablement data del segle XVI, quan la mesquita passà a església<sup>173</sup> morisca per influència de la veneració que hi havia a Xàtiva a l'ermita de sant Onofre el Vell.

El segon cap de setmana del mes de juny se celebra la festivitat del sant patró. El dissabte fan el ritual de la foguera i la 'torrà' i el diumenge la processó dels sants, el xicotet i el gran.

Concloem amb el nom del patró a un carrer d'Estubeny que identifiquen el sant com a protector del "tro", perquè les collites del camp siguen profitoses.

---

<sup>173</sup> Sanchis Sivera (1922: 48) enregistra la datació el 1574 quan el Beat Joan de Ribera va manar la seua construcció: «[...] que se edíficase iglesia, la que se dedicó a San Onofre, cuyo titular es el actual, y abadía, pues se venía celebrando la Misa en la casa particular del señor: constaba entonces de diez viviendas ocupadas por cristianos nuevos».

### 4.3. LLOCS DE CULTA MÉS CONEGUTS A L'ÀMBIT HISPÀNIC

Tot seguit presentem, a títol merament informatiu, un llistat d'ermites, esglésies i convents dedicats al sant dins l'àmbit hispànic. Excloem del llistat els noms dels llocs de culte al País Valencià que hem estudiat més amunt. Per raons pràctiques, adoptem un criteri alfabètic. En el cas dels topònims que no són de l'àrea lingüística catalana, que és el marc geogràfic d'aquest estudi filològic de l'hagiografia onofriana, indiquem el nom de la província.

- ALBA DEL CAMPO: ermita molt deteriorada del s. XIII, actualment de propietat privada (Terol).
- ALCUBIERRE: ermita a la serra d'Alcubierre, molt prop de Liceña, del s. XV, hui desapareguda. És una de les cinc ermites del cinturó del santuari de la Verge de Magallón (Osca).
- ALGUAZAS: parròquia de sant Onofre, on és copatró amb sant Antoni de Pàdua, fundada el 1529 (Múrcia).
- BADAJOZ: monestir de sant Onofre, conegut també com el convent de sant Nuflo, del segle XV, que es mantingué fins a la desamortització.
- BENIFALLET: ermita de sant Onofre de l'Agulla, fundada per Jeroni Ferrer, racioner de la catedral de Tortosa, el 1616.
- CANYET: ermita de sant Onofre, petit oratori construït pels monjos de sant Jeroni de la Murtra, al serrat de les Ermites, prop de Badalona, fundada el 1498.
- CARDÓ: ermita en ruïnes, en la ruta de les onze ermites a la serra de Cardó, prop de Tarragona, fundada el 1616.
- CARTAGENA: una de les nou ermites que hi havia al mont Miral, probablement del segle XV.
- CIUTADELLA: església, avui desapareguda, hui recordada pel carrer que porta el nom del sant.
- CHELES: ruïnes d'una ermita de sant Onofre, de segle XV, al despoblat de San Blas, amb un hort contigu denominat de Sant Onofre (Badajoz).

- DEIÀ: ermita en terrenys de Son Rutlan, a l'illa de Mallorca, que decaigué al segle XVII.
- FUENTES DE LEÓN: ermita del segle XV, dedicada a sant Onofre, patró de la vila, que encara celebra festes al sant el darrer cap de setmana de juny (Badajoz).
- GRANADA: capella de sant Onofre, manada a fer per Juan de la Torre, senyor de Vélez de Benaudalla, de 1546.
- LA LAPA: ermita erigida per Lorenzo Suárez de Figueroa, comte de Feria (1447) i després convertida en convent (1489), actualment molt deteriorat (Badajoz).
- MADRID: ermita situada al carrer de sant Onofre, hui desapareguda, que ja es trobava en runes al segle XVI.
- MADRID: capella al temple de Sant Francesc, fundada per Francisco Ramírez, de Madrid, on descasen ell, la seua esposa i el seu fill. El fundador havia participat en la guerra de Granada. El fill primogènit que tingué de les segones núpcies rebé el nom de Nufro.
- MÀLAGA: ermita al barri de La Trinidad, que s'erigí poc després de la conquesta cristiana, però que desaparegué el mateix segle XV a causa d'un terratrèmol.
- MONTSERRAT: ermita al monestir de Montserrat. Segons el *Monasticon hispanicum*, la seua construcció es degué a l'abat Pedro de Burgos (1512-1536), però hi ha historiadors que l'atribueixen a l'abat Cisneros (1499-1510), a la fi del segle XV.
- ONTINYENT: ermita sobre el Pla de Mossén Conca (partida Solana), de 1595. Ja molt deteriorada, es vengué el 1962 per respondre econòmicament a les despeses de la construcció de la parròquia de Sant Rafael.
- PALAU-SAVERDERA: santuari a la Serra de Rodes, a l'Alt Empordà. Conjunt format per l'ermita i la casa de l'ermità amb un sols cos unitari. Al *Llibre Vert* de la catedral de Girona consta que ja existia l'any 1362, però tingué modificacions al llarg del segle XV.
- PORTITXOL: ermita desapareguda, depenent de la parròquia de Santa Eulàlia, de la Ciutat de Mallorca.
- POZOBLANCO: ermita construïda el 1790 pels ermitans de Betlem, de Còrdova, que quedà arruïnada a conseqüència de la desamortització de Mendizábal (Còrdova).
- PUIG DE SANT NOFRE: ermita al Puig homònim, també denominat Puig de sa Bastida, a l'illa de Mallorca, de començament del segle XV, però ara en ruïnes.



- PUIGPUNYENT: ermita de sant Nofre, a l'illa de Mallorca, fundada el 1660 i amb culte fins a la revolució liberal del 1820, en què els pagesos la transformaren en una explotació agrícola.
- SEVILLA: capella, fundada el 1520 per l'Hermandad de las Ánimas de San Onofre. També hi havia el "Templete de San Onofre", una ermita, on resaven les vídues per a demanar un segon casament.
- LA TODOLELLA: ermita de sant Onofre.

## 4.4. ICONOGRAFIA

### 4.4.1. ELS ELEMENTS SIMBÒLICS

L'estudi de la iconografia onofriana no és un objectiu d'aquest treball, però hi està íntimament lligat. És per això que hem considerat oportú donar-ne compte, ni que fora com a preàmbul per a la presentació d'un inventari bàsic dels principals llocs de culte de sant Onofre i de les manifestacions iconogràfiques més importants de què tenim notícia o que ens han arribat fis a hui.

La representació icònica ha tingut com a objectiu transmetre un retrat de sant Onofre que ens ha permès visualitzar allò que de primera mà ha estat escrit, per tant, com a eremita, tant a Orient com a Occident, la figura més ratificada és la de l'“home salvatge” caracteritzat per dimensions desproporcionades de mans i peus, amb un cos ossós i famèlic, amb cabells i barba allargassats i amb un fullam de palmera per cobrir la seua nuesa. A les iconografies bizantines o ortodoxes també el solem trobar amb semblants característiques, encara que ens apareix amb una barba que sol arribar fins als peus, amb una figura plana i sense profunditat, on és més primordial el contingut religiós que el valor estètic. Veure d'altres reproduccions d'un caire més “humanitzat”, com les plasmacions de Josep de Ribera, no és d'assiduïtat; el mateix ocorre amb aquells retrats en què apareix engreixat i xic o com a hermafrodita.

La simbologia iconogràfica es fonamenta en les narracions llegendàries o històriques al voltant del sant, adaptades al contingut religiós. En conseqüència, sovint podem observar la “creu”, guia dels religiosos, de vegades acompanyada per un “breviari” o també un “rosari”. La “calavera”, representació de la mort i del pas del temps. El “bàcul”, eina de guia i suport. La “corona” i el “cepre”, objectes que representen la reialesa del sant, com a rei i emperador. L'“àngel” del qual combregava. La “cova” que li servia d'habitatge amb una “font” i una “palmera” d'on menjava aquells dàtils més dolços que la mel i, per tancar, els dos “lleons” que entrecavaren la fossa per soterrar-lo. Tots aquests trets esmentats apareixen reflectits a la nostra edició, tant al Ms. 13 com al postincunable.<sup>174</sup>

---

<sup>174</sup> Hi ha altres representacions en què apareix un “corb” que com a Elies li portava el pa; també una “cervola” que el va alletar durant 3 anys.

La iconografia de sant Onofre prioritza la seua dimensió de penitent. Per això la seua imatge sol anar acompanyada en molts retaules i altars de la imatge de santa Maria Magdalena. També contrasta notablement amb la d'un altre sant eremita copte, sant Antoni Abat, molt popular a la Corona d'Aragó, ja que a aquest sempre se'l representa vestit, amb bastó i voltat d'animals domèstics, especialment d'un porc. Se l'invocava com a protector dels animals i contra les temptacions del diable.

No cal dir que la iconografia de sant Onofre està molt relacionada amb els llocs de culte a ell dedicats: ermites, esglésies, convents. Molts han desaparegut, d'altres es conserven i n'hi ha encara d'altres de què tenim notícia documental o artística. En els pròxims apartats donem compte dels llocs de culte més coneguts no sols als territoris hispànics de la Corona d'Aragó, sinó també a la resta de la península Ibèrica, ja que hi ha molts indicis que la presència del culte a sant Onofre a l'àmbit hispànic es degué transmetre des d'Itàlia per la via de la Corona d'Aragó.

#### 4.4.2. LA ICONOGRAFIA A LA CORONA D'ARAGÓ

Donem un llistat dels llocs de la Corona d'Aragó on es conservaven o es conserven algunes de les representacions iconogràfiques més conegudes de sant Onofre. Excloem de la llista els del País Valencià que hem estudiat adés.

- AIORA: imatge de sant Onofre i de sant Gabriel retaule de sant Miquel, de l'església parroquial de Nostra Senyora de l'Assumpció, obra de Fernando Llanos y Yáñez (1505-1525).
- BARCELONA: predel·la de la vida de sant Onofre, de Pere Serra o Ramon Destorrents, comissionada per l'abadessa del monestir de Pedralbes, Beatriu d'Òdena († 1389), hui al Museu de la Catedral de Barcelona.
- BENASSAL: imatge del sant al retaule de l'altar major de l'església de l'Assumpció, de *ca.* 1450: es troba a la dreta de la Mare de Déu; a l'esquerra hi ha sant Miquel Arcàngel.
- BOCAIRENT: imatge de sant Onofre, de 1579, a un dels retaules laterals de l'altar major de la parròquia de Nostra Senyora de l'Assumpció, obra per Joan de Joanes (*ca.* 1507-1579) i finalitzada per Cristòfol Llorens (*ca.* 1553-1617).
- CÀRCER: imatge de sant Onofre i de sant Vicent Ferrer,<sup>175</sup> al retaule de l'església parroquial, obra de Joan Torner (1492).
- CATÍ: imatge al retaule major de l'ermita de santa Anna.
- EIVISSA: retaule de Roderic i de Francesc d'Osona, de 1503, a l'església de Jesús, a Santa Eulària des Riu, 1503.
- LA FONT DE LA FIGUERA: imatge de sant Onofre, envellit, cobert pels cabells i la barba, a la polsera del retaule major de Joan de Joanes (*ca.* 1507-1579), de l'església parroquial de la Nativitat de la Mare de Déu.
- GIRONA: retaule de l'església de Sant Pere de Púbol, de 1437, de Bernat Martorell, hui al Museu d'Art de Girona.
- LA MATA: imatge al retaule major de l'ermita de santa Bàrbara, abans hi havia també una sarga amb un ric cicle narratiu dedicat al sant.

---

<sup>175</sup> Vegeu Sanchis Sivera (1922: 176).

- PALMA DE MALLORCA: retaule de sant Bernadí, sant Onofre i santa Catalina, del convent de Sant Francesc, obra de Joan Rosató, el “Mestre de les Predel·les” (1410-1482), hui al Museu de Mallorca. El retaule, de *ca.* 1460, era a la capella dels Pardo, conversos d’origen valencià que foren mercaders de gran renom al segle XV a Mallorca.
- PALMA DE MALLORCA: retaule de sant Onofre a la seua capella, obra de Gaspar Oms, de 161, encarregada per l'abat Onofre Pol.
- POBLET: imatge en la predel·la del retaule de santa Úrsula i les onze mil verges, del monestir de Santa Maria de Poblet, obra de Joan de Reixac, hui al Museu d’Art de Catalunya.
- SOGORB: figura de sant Onofre de fusta policromada i daurada, d’autor anònim castellà, de *ca.* 1550-1560, hui al Museu Catedralici de Sogorb.
- TARRAGONA: escultura de fusta tallada a l’església de Sant Miquel del Pla, de 1759, obra de Francesc Bonifàs, que va pertànyer al gremi dels Teixidors, del qual era patró sant Onofre.
- LA TODOLELLA: retaule gòtic amb la figura del sant, de 1758.
- VILAFRANCA DELS PORTS: predel·la, de Valentí Montoliu, de 1455, a l’ermita de la Mare de Déu del Llosar, amb les imatges de santa Maria Magdalena, de sants Abdó i Senent i de sant Onofre, despullat, amb cabells llargs; hi apareix enterrat per Pafnuci.

#### 4.4.3. LA ICONOGRAFIA A LA RESTA DE LA PENÍNSULA IBÈRICA

Ens limitem a les representacions més importants fora de l'àmbit lingüístic català.

- BURGOS: cadira de fusta al cor, que representa la imatge de sant Onofre, de 1558, a la cartoixa de Miraflores, obra de Simón de Bueras.
- CALATAIUD: escultura sant Onofre, del segle XVIII, a la capella del Crist de la Col·legiata de Santa María la Mayor, de Calataiud.
- DAROCA: estàtua de fusta, de 1576-1600, núm. 00034, Museu Comarcal de Daroca.
- DAROCA: predel·la en què és representat sant Onofre, de *ca.* 1475, Museu Comarcal de Daroca, obra de Bartolomé de Cárdenas "el Bermejo".
- MADRID:
  - *Sant'Onofrio*, pintura a l'oli sobre tela, de 1639, al monestir de Sant Llorenç de l'Escorial, obra de Josep de Ribera.
  - Estampa de sant Onofre, de 1574, núm. 11033, Museu Lázaro Galdiano, obra de Cornelis Cort.
  - Oli sobre tela que representa un paisatge amb sant Onofre, de 1638, núm. 2256, Museu del Prado, obra de Claude Lorrain.
  - Oli sobre llenç sense folrar, de 1645, núm. 3027, Museu del Prado, obra de Francisco Collantes.
  - Oli sobre llenç, del segle XVII, núm. 882, Museu del Prado, obra d'Esteban March.
  - Oli sobre taula, de 1515-1525, núm. 7947, Museu del Prado, obra de Fernando Yáñez de la Almedina.
  - Estampa de S. Onophrius, de *ca.* 1650, Museu de Bellas Artes, Sala Goya, obra de Cornelis Galle.
  - Estampa de sant Joan Baptista i sant Onofre, *ca.* 1504, Museu de Bellas Artes, Sala Goya, obra d'Albert Dürer.
  - Estampa amb la creu de sant Onofre, de 1866, Museu de Bellas Artes, Sala Goya, obra de Rafael Monleón i Torres.

- SALOBREÑA: imatge al temple parroquial, sufragada per Francisco Ramírez, de Madrid, secretari dels Reis Catòlics, que va conquerir la població (1489) en la guerra de Granada. Era gran devot de sant Onofre.
- SAN MATEO DE GÁLLEGO: retaule de sant Onofre, a l'església parroquial de San Mateo de Gállego, de 1462-1505, obra de Miquel Jiménez.
- SARAGOSSA: estàtua d'alabastre, de *ca.* 1520, procedent del convent Damià Forment de Predicadors de Saragossa, núm. 09189, Museu de Saragossa, obra de Damià Forment.
- SÒRIA: representació dels principals sants ermitans, entre els quals sant Onofre, a la cúpula de l'ermita de sant Satori, patró de Sòria, a la fi del segle XVII.
- VALLADOLID:
  - Relleu de fusta, de 1735, procedent del convent de Sant Francesc, núm. CE0616/041, Museu Nacional d'Escultura, obra de Jacinto de Sierra.
  - Escultura d'embaum redó, de fusta, taller germànic, de *ca.* 1500, núm. CE2619, Museu Nacional d'Escultura, obra d'Alejo de Vahía.
  - Escultura de sant Joan Crisòstom i sant Onofre, d'embaum redó, d'alabastre, de 1576-1600, núm. CE2884, Museu Nacional d'Escultura, obra de Juan de Anchieta.
  - Escultura d'embaum redó, de fusta, de 1651-1700, núm. CE2906, Museu Nacional d'Escultura, obra anònima.
  - Retaule de sant Onofre (113 x 69 cm), del darrer quart del segle XV núm. 9952, de l'Escola valenciana, Museu de Valladolid, obra del Mestre de Xàtiva.

#### 4.4.4. LA ICONOGRAFIA A L'ÀMBIT INTERNACIONAL

Al llistat dels següents llocs del món, distribuïts per estats, exposem les manifestacions iconogràfiques de la devoció a sant Onofre, és probablement el millor termòmetre per veure l'expansió internacional del culte al sant.

##### ALBÀNIA

– Berat: icona de sant Onofre, Museu Iconogràfic Nacional "Onufri" (*Muzeu Kombëtar Ikonografik "Onufri"*), rep el nom del pintor d'iconografies bizantines a Berat, a més del seu fill Nikola Onufri, s. XVI.

##### ALEMANYA

– Munic: sant Onuphrius, mosaic al mercat dels ous de grans dimensions sobre la paret roja d'un edifici. *Heinrich Primat* el 1416, quan va tornar de Terra Santa per honrar el sant, va representar-lo a la casa de *Schrannenplatz*, antic ajuntament, amb la doble creu a la mà dreta i la corona per sobre el cap. Enric el Lleó (1129-1195), fundador de Munic, va portar el crani del sant, el qual va triar com a patró, que es troba a la capella de *Heinrichsburg*. L'edifici ha tingut diferents reconstruccions, on la darrera icona del sant és de 1960 que confonen també com a *Christophers am Eiermarkt*, patró dels viatgers, mentre que sant Onofre el consideren patró dels homosexuals, prostitutes i hermafrodites; la llegenda diu que aquell que mire la imatge del sant no morirà sobtadament el mateix dia, protector de la mort sobtada.

##### BÈLGICA

– Bèlgica: Johan Sadeler (Brussel·les, 1550-Venècia, 1600), estampa, sant Onofre penitent en un gran paisatge, Invent/29608, Biblioteca Digital Hispànica, s. XVI.

##### CANADÀ

– Barich: església de saint Onuphrius; Església catòlica ucraïnesa al Canadà a conseqüència dels més de 170.000 immigrants ucraïnesos que van arribar entre 1891 i 1914 per mantenir les seues tradicions religioses a Barich (Smoky Lake), 1907. L'any 1996 ha estat traslladada al Museu Canadenc d'Història de Gatineau, Quebec.



## COLOMBIA

– San Onofre: patró, municipi de Sucre, poblat fundat pel general Antonio de la Torre i Miranda el 1774. Va ser consolidat en municipi el 31 de juliol de 1839 i depén del Departament de Sucre des de l'any 1966, església de sant Onofre, s. XVIII.

## ESTATS UNITS

– Washington: sant Onuphrius, xilografia, acolorida a mà en ocre, rosa, gris i vermell, National Gallery of Art, núm. 1943.3.622, artista alemany, ca. 1450.

– Minneapolis: Salvator Rosa (Nàpols, 1615-Roma, 1673), Saint Humphrey (Onuphrius), oli sobre llenç, Minneapolis Institute of Arts, ca. 1660.

– Baltimore: Josep de Ribera, sant'Onofrio, pintura a l'oli sobre tela, col·lecció privada, 1630.

## ETIÒPIA

– Gheralta: san Onuphrius, fresc dins de la roca de l'església Maryam korkor, icona exclusiva, Tigray, ca. XVII.

## FRANÇA

– Lillebonne: església de Saint-Arnoult, amb imatge de saint Onuphre a la capella de la santa Verge que va ser motiu de peregrinació, Normandie, s. XIII.

## GRÈCIA

– Mont Atos: *Vasily Pavlovich Guryanov* (1867-1920), Onuphrius i sant Pere del mont Atos, 1902.

– Kastoria: anònim, fresc de sant Onofrio a *Agios Nikolaos Theologina*, església de Kastoria, 1663.

## ITÀLIA

– Itàlia és on més arrelat tenim el culte i la devoció al sant; la presència de sant'Onofrio és estesa al llarg de tot el país. Per això, destaquem els municipis de patronatge i uns fets que considerem rellevants dins un llistat interminable.

– Palerm: sant Onofre com a patró, festivitat 12 de juny, "Santu Nofriu lu Pilusu"; església de *Sant'Onofrio Re*, s. XV, a l'altar hi ha l'estàtua de sant Onofre en marbre policromat, obra feta pel *Cieco* de Palermo, 1603; a l'altar major, l'obra que representa la *Morte di Sant'Onofrio*, Gaspare Vazzano (Zoppo di Gangi), 1609; Companyia di Sant'Onofrio constituïda el 1548;

trobem la imatge del sant, amb el roser i el bàcul, acompanyat amb la cérvola, a més del Piano di sant'Onofrio.

- Roma: saint Onuphrius [Humphrey], gravat, Cornelis Cort i Girolamo Muziano, 1575.
- Roma: chiesa di sant'Onofrio al Gianicolo, piazza di Sant'Onofrio, 1446, al claustre hi ha pintures al fresc que representen escenes de la vida de sant'Onofrio, obra de Giuseppe Cesari (Roma, ca. 1568-1640), conegut com el *Cavaliere d'Arpino*.
- Roma: Vespasiano Strada, *Miracolo del pane di sant'Onofrio bambino*, oli sobre taula, Convento di S. Onofrio al Gianicolo, collezione privata, inici del s. XVII.
- Sant'Onofrio: patró del municipi de sant'Onofrio (Santu Nòfhriu), a la província de Vibo Valentia, la regió de Calàbria, festivitat 12 de juny.
- Dicomano: patró, municipi de la província de Florència, oratori d'Onofrio anacoreta, arquitecte, Giuseppe del Rosso, 1785.
- Casacalenda: patró, província de Campobasso, regió de Molise, convent de sant'Onofrio, fundat pel beat Giovanni da Stroncone, 1407.
- Sutera: copatró amb *san Paolino*, província de Caltanissetta, Sicília, relicari de sant'Onofrio, 1649.
- Casalvecchio Siculo: sant'Onofrio eremita, província de Mesina, Sicília, patró des de 1743 per la protecció davant la pesta; a l'església dedicada al sant hi ha un bust de fusta de mig cos del segle XVI.
- Campodimele: patró, província Latina, regió Laci, monestir de sant'Onofrio, fundat per l'abat Desiderio di Montecassino, s. XI.
- Centrache: patró, província de Cantazaro, regió de Calàbria; imatge de sant'Onofrio representada a l'escut del poble, la festa se celebra el segon diumenge d'agost, segons un decret de 1833.

## PALESTINA

- Jerusalem: monestir ortodox grec de saint Onuphrius a Akeldama, a la vall de Gehena, als afores dels murs de Ciutat Vella de Jerusalem; a l'entrada de l'església hi ha una placa tallada amb la figura del sant, a la fi del s. XIX.

## POLÒNIA

– Jableczna: monestir de sant Onuphrius, església ortodoxa, el 1838, a causa del deteriorament es va construir l'església de sant Onuphrius. La imatge del patró del monestir, dempeus i cobert amb un drap, amb la barba grisa i més enllà dels genolls, datada entre els segles XII i XIII.

## PORTUGAL

– Lisboa: escultura de saint Onuphrius, José Almeida (*ca.* 1700-1769), núm. 350, National Museum of Ancient Art, esdevé de l'església de la Santíssima Trindade e Redenção dos Cativos, 1730.

## REPÚBLICA TXECA

– Žireč: estàtua de pedra de sant Onuphrius, “Braunův Betlém Braun”, galeria escultural a l'aire lliure, parc del castell de Kuks, escultor Matyáš Bernard Braune (Innsbruck, 1684-Praga, 1738), Bohemia Oriental, entre 1726 i 1734.

## ROMANIA

– Snagov: monestir de Snagov, ortodox, fresc a l'interior que representen els sants, al centre, sant Onuphrius l'ermità, comtat d'Ilfov, s. XV.

## RÚSSIA

– Anapa: temple d'Onuphrius el Gran, el nom “Onufriy” era molt popular entre els seus habitants, 1874.

– Pskov: catedral ortodoxa russa de sant Joan Baptista, 1120-1130, Onufrio el Grande, reliquiari.

## SUÏSSA

– Zuric: icona de saint Onuphrius, Mestre de la Passió de Darmstadt, 1460.

– Basilea: saint Onuphrius al desert, Museu d'Art de Basilea (Kunstmuseum Basel), Conrad Schnitt, 1519.

## TURQUIA

– Göreme: fresc pintat directament a la paret, sant Onofre hermafrodita amb una fulla de palma amb què es cobreix els genitals. Museu a l'aire lliure, complex monàstic, esglésies excavades a la roca, l'Església de la serp (yilanli kilise), Göreme (Nevşehir), Turquia, icona més antiga de sant Onofre, s. XI.

## UCRAÏNA

- Lviv: monestir sant Onuphrius, ortodox grec, s. XV.
- Pidhirtsi: sant Onuphrius, Santa Anna, Sant Vatslav, escultures representades a la façana de l'església de sant Josep, s. XVIII.
- Volyn: sant Onuphrius amb lleó, icona exclusiva amb lleó personificat, conservat al Volyn Lutsk, Museum Volyn, 1750.

## VENEÇUELA

- Caracas: església san Francisco, pintura de sant localitzada a una capella de darrere de l'altar major. Sant Onofre és un sant molt popular, que rep una gran quantitat d'ofrenes i objectes, ja que se'l té com a patró del treball, amb el ritual d'encendre una espelma groga per aconseguir el desitjat. Construcció d'Antoni Ruiz Ullán, 1593, declarat Monument Nacional el 1956.

No cal dir que la devoció pel sant s'observa sobretot en els quadres que els fidels tenen a les seues cases, que reflecteix estampacions fetes per pintors particulars o ceramistes de consideració.

#### 4.5. SANT ONOFRE EN LA PROCESSÓ DEL CORPUS DE VALÈNCIA

Sant Onofre desfila en la processó del Corpus de València com a patró del gremi dels espadenyers. L'acompanya una danseta de pastorets encapçalada amb dolçaina i tabalet. No hem d'oblidar en cap moment la gran repercussió del sant al llarg de l'època medieval i als segles posteriors com a patró dels diferents gremis: espadenyers, botoners, torners, assoladors, enrajoladors, xocolaters, teixidors, tintorers, cabellerers (cabillers, per influència del castellà), barbers, etc., sovint en competència amb altres sants. I també, per la gran multiplicació de miracles i virtuts que contínuament es publicaven del gloriós i benaventurat sant Onofre. Tant és així que, fa no res, encara teníem la seua imatge en què apareixia a la primera part de la processó, que era la civil, formada pels diferents gremis de la ciutat. Però, a poc a poc, se'n van dissoldre els gremis i amb ells la representació dels seus patrons.

Aquesta làmina de sant Onofre forma part del conjunt de les aquarel·les anònimes



Foto: Onofre Espinós Armero  
AMV, "Sant Onofre a la processó del Corpus de València"

representades en un rotlló de paper, allargat i estret, de 31 m de longitud i 17 cm d'amplària, en què l'autor descriu pictòricament la processó del Corpus a València. Descripció de figures molt realistes que ens aporten un document objectiu i directe sense grans pretensions

artístiques. De fet, algunes imatges de sants o efigies de soldats són retalls d'estampes o fulls de cordell que l'autor va encolar en el lloc adequat del rotllo en comptes de dibuixar-les ell mateix. Amb això, no hem de desmerèixer la gran informació que ens ha arribat a través del testimoni veraç i real de la mà del pintor anònim que, per la gran abundància de comunitats monàstiques i el tipus d'uniforme militar que hi apareixen, permeten de datar aquest rotllo aquarel·lista a principis del segle XIX.

Paral·lelament també en tenim una altra obra anònima datada en l'any 1815 en què es fa una relació i explicació històrica de la processó del Corpus i que, possiblement, el nostre autor desconeixia. Àdhuc, aquesta obra va servir d'inspiració perquè el valencià fra Bernat Tarín i Juaneda, un segle més tard, l'any 1913,<sup>176</sup> fera una de les millors representacions iconogràfiques de les festes del Corpus de València: els dibuixos de Tarín conformen un àlbum de 44 x 32 cm, apaïsat, de 38 pàgines. Tot i que les aquarel·les de fra Bernat discrepen molt de les anònimes del rotllo, considerem escaient citar-les per la gran repercussió que han tingut. La làmina pertany al rotllo anònim de la processó del Corpus que va estar adquirit l'any 1977 per l'Arxiu Municipal de València, tal com hem pogut comprovar personalment.

---

<sup>176</sup> Vegeu Guarner (1978), *La processó valenciana del Corpus*, hi trobareu les làmines representades per Fra Bernat Tarín, 1913.

#### 4.6. SANT ONOFRE A TRAVÉS DELS GOIGS

El més antic que conservem és de Miquel Ortigues. Aquest va ser un notari i poeta valencià dels segles XV-XVI. El 1512<sup>177</sup> publicà a València un cançoner de poesies religioses en forma de goigs amb el títol de *Plant de la Verge Maria*, que posteriorment fou molt reimprés, totalment o parcialment, fins al segle XIX. El 1915 fou editat de nou amb el nom de *Cançoner devot*. Es pensa que també és probable d'atribuir-li la col·lecció anònima de finals del segle XV i publicada el 1912 per Foulché-Delbosc i J. Massó i Torrents, coneguda com a *Cançoner sagrat de vides de Sants*. Per una banda, hi ha el manuscrit 3 que serva la BC i per altra, el manuscrit 6519 de la Biblioteca de Serrano Morales, de l'ajuntament de València, tots dos còdexs del mateix autor. Pel que fa a les *Llaors de sant Onofre*, M. Ortigues ens descriu la trajectòria de la vida del sant amb les seues accions i miracles. S'acompanya de tornada, endreça i una oració a tall de cloenda, en la qual se li prega que per la seua intercessió Déu perdone els nostres pecats.<sup>178</sup>

#### LLAORS DE SANT ONOFRE

Compostes per *Miquel Ortigues*<sup>179</sup>

(Hi apareix un dibuix d'encapçalament que és el mateix que figura al llibre de Joan Joffre ?:

*La vida de/ sco honofre*, 1510, de la biblioteca de D. Onofre Soler, és a dir, la nostra edició acarada amb el Ms. 13).

---

<sup>177</sup> La datació de la publicació d'aquestes llaors és el 1512, per tant, no hi ha dubte que el contingut esdevé de la *Vida de sant Onofre* del postincunable de València, a més de la portada que coincideixen amb la mateixa imatge. Mentre que la resta de goigs que hi presentem, no hi ha cap relacionat amb aquesta temàtica, més aviat són derivats de la versió d'Onofre Salt de 1620.

<sup>178</sup> Vegeu, Ricard Blasco (selecció, pròleg i notes) i d'Enric Valor (unificació i modernització ortogràfica): *Goigs valencians, segles XIV al XX*, Ed. Gorg, València, 1974, pàg. 44-46.

<sup>179</sup> Tomàs Martínez (2014: 85): «El problema es, a mi parecer, que seguimos analizando el contenido del *Cançoner* “solo” a partir del modelo de la *Legenda*, cuando hemos comprobado que su factura externa y sus objetivos desmienten una vinculación “estructural” con ella. Todo es mucho más fácil cuando prescindimos por un momento de las fuentes, de la referencias a Vorágine, y tratamos el conjunto del *Cançoner sagrat* en parte como un cancionero, en parte como libro que mantiene una función religiosa en su origen o en su destino; esto es, cuando aplicamos sobre el terreno las reflexiones anteriores sobre las relaciones entre los cancioneros religioso y otros materiales».

«Tanta és l'excel·lència  
de Vós, Nofre gloriós,  
que l'etern Rei de clemència  
gràcies grans fa per Vós.

Príncep fos e rei d'Hongria  
ab poder molt gran regnant,  
justament e sens falsia  
vostre regne governant;

ab tal ceptre mai lleixàreu  
lo servir de l'etern Déu,  
ans, en mèrits augmentàreu  
desitjant lo regne seu.

Fou la vostra virtut tanta  
que, en edat de tretze anys,  
Vós pregués fent guerra santa  
al Soldà, ab molts afanys.

Grans treballs Vós acceptàveu  
perquè fos lo món lloat  
d'aquell senyor qui amàveu  
ab tan ferma voluntat.

En après lleixàs lo viure  
de l'estat vostre real  
perquè fósseu més deslliure



en lo servir divinal;

d'on guanyà molt gran riquesa  
lleixant los béns temporals,  
elegint tenir pobresa  
per haver los eternals.

Volent fer Vós santa vida,  
entràs en religió,  
i, servant-la molt complida,  
fos de gran perfecció;

tant, que fóreu d'aquell orde  
un abat tan singular,  
que, sens fer james desorde,  
de virtuts fos exemplar.

Per fer vida més perfeta  
Vós entràs en lo desert,  
on la féreu molt estreta,  
de cabells restant cobert:

sobre terra Vós dormíeu  
passant molta fam i set;  
despullat tot nu vivíeu  
comportant calor i fred.

Vostra carn fes quasi morta  
dant-li grans afliccions,  
turmentant-la, perquè porta

terribles temptacions;

al dimoni fes tal guerra,  
a la carn i al món trist,  
que llançàs aquells per terra  
per l'amor de Jesucrist.

Confessor fos venerable,  
i màrtir en pensament,  
i ermità molt comendable,  
i de Déu humil servent,  
mostrant raigs de llum divina  
clarejant per grans virtuts;  
tant, que la vostra doctrina  
és secors per als caiguts.

Verge fos de cor i pensa,  
just, humil i tot suau,  
pur, perfet i sens ofensa,  
ple d'amor ab vera pau;  
mansuet fos ab temprança,  
prudent i ferm en la fe,  
pascient ab esperança  
esperant l'infinít bé.

Tot lo vostre desig era  
fruir Déu en paradís,  
i per ço, ab amor vera,  
a Jesús felment servís;  
puix amau Déu i el proïsme

i d'aquell fos amic fel,  
visitat fos de l'Altisme  
trametent-vos pa del cel.

Per mans d'àngels combregàveu  
tots diumenges dignament,  
i així molt vos alegràveu  
del convit tan excel·lent.

¿Qui pot dir quants goigs teníeu,  
alegries i repòs,  
vent Jesús, lo qual rebíeu  
dins lo vostre digne cors.

Gràcies molt senyalades  
Déu per Vós fa en lo món,  
car perdona les errades  
a aquells qui devots vos són.

Foren tants los vostres mèrits,  
que fos digne de oir  
que nengú per sos demèrits,  
pregant-vos, no pot perir.

Sant Panunci, a gran cura,  
i els lleons, planyent-se fort,  
feren tots la sepultura  
al cors vostre, quan fou mort.

Miracles meravellosos

en la vostra fi mostràs,  
i tan grans i gloriosos,  
que lo món tot confortàs.

Per complir-vos alegries,  
aquell Senyor infinit  
donant fi als vostres dies,  
rebé lo vostre esperit,  
acompanyat de molts àngels  
pujant-vos al cel major,  
e de sants e de arcàngels  
fent-vos tots molt gran honor.

#### TORNADA.

Doncs, record-vos, sant Anofre,  
de mi qui só pecador,  
puix teniu clau en lo cofre  
dels tresors del Creador.

#### ENDREÇA

I al devot i servent vostre  
qui us serveix ab vera amor,  
advocau-lo, perquè es mostre  
que li sou intercessor.

#### ORACIÓ

O, sant gloriós –de molt gran valia,

Onofre beneit– amat de Jesús!  
O, rei excel·lent –qui sense falsia  
servíreu Déu– la nit i lo dia.  
De Vós lo Satan –lleixàs tot confús!  
i en l’aspre desert– puix fes vida estreta,  
lleixant les honors –i els béns mundanals,  
feu Vós que façàssam– la vida perfecta  
servint a Jesús –ab l’ànima neta  
perquè fruïxcam– los béns divinals;  
i, puix són acceptes –a Déu los precis vostres,  
pregau que ens perdone– los greus pecats nostres».

Pel que fa als goigs de sant Onofre, n'aportem unes reproduccions fotocòpiques sense



més intenció que assenyalar la devoció popular al culte. Així, els podem trobar a les poblacions de patronatge escrits en castellà i datats a la fi del segle XIX i principis del XX, a Quart de Poblet, l'Alcúdia de Crespins, Algemesí i Estubeny.

Exposem amb la imatge: «*Gozos del portentós monarca anacoreta san Onofre, patró del lugar de Cuart de Poblet, venerado en seu ermita. Impressor, Gombau, Vicente y Masià, Milagro, 4, València*».

Altrament, a Quart de Poblet, tenim aquesta versió popular de transmissió oral que

abans es cantava en algunes festes o aplecs d'amigues i amics per acompanyar la vetlada. Primer comença amb la tornada inicial:

“Sant Onofre rei d’Hongria,  
de Quart de Poblet patró...”

Tot seguit, la transformació en la versió popular que va fer la gent:

“Sant Onofre rei d’Hongria  
que a Quart vingué a parar  
i els morutxos d’Aldaia  
se’l volgueren emportar,  
i al cap de quatre dies  
el tingueren de tornar  
per donar-li de menjar...”

Aquesta reproducció, probablement és datada de la fi del segle XVIII, amb ironia i sarcasme, en què es contrasta encara més el sentiment de propietat de la veneració al culte del sant: «i el tingueren de tornar».

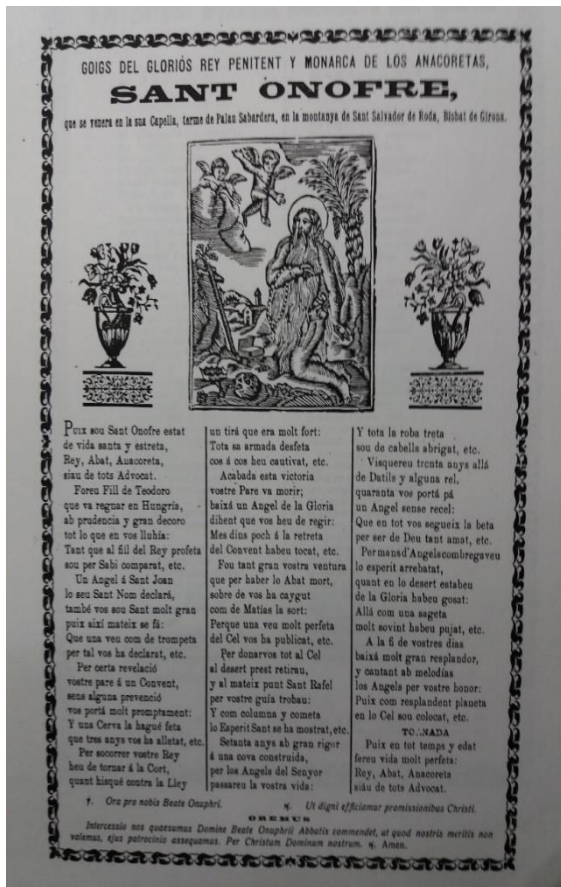
Destaquem, per antiguitat, un gravat xilografat del sant a tres columnes separades per filets: *Romance de la vida, y muerte del glorioso san Onofre Rey de Ungria*. Publicació:

«Herederos de Geronimo Conejos, enfrente S. Martin», Biblioteca de la Universitat de València, signatura: BH CGS/272, any 1759. El contingut és un rei que renuncia als béns materials, per abandonar més tard el monestir i endinsar-se al desert, on combrega els diumenges de la mà d'un àngel i un corb li porta el pa que l'alimenta. S'anomena a Elies i Pafnuci, i és soterrat per dos lleons. Tanca el goig amb *laus Deo*.

Probablement del segle XVII, desconeixem el lloc de la impressió, tenim aquesta reproducció: «Gozos al señor San Onofre, rey de Ungria, venerado en el convento de Religiosos Dominicanos, extramuros de Valencia».



Text a tres columnes amb xilografia inicial amb un sant Onofre penitent i gerros de flors a tots dos costats. Contingut semblant amb abandonament dels béns materials i dedicació exclusiva a Déu. Registrat a l'Arxiu de València amb anterioritat al 1990, amb la signatura D1-A11/1066.



A la resta de la Corona d'Aragó, exposem el següent: «Gozos en honor al glorioso é il·lustre Anacoreta San Onofre», sense estampació iconogràfica a dues columnes, imprés a Voltes Llasat, entre 1851 i 1900, a Tortosa amb la signatura, VE/1445/602; a Badalona: goigs actualitzats d'impressió digital amb la mateixa temàtica que els antics del segle XVIII presentats a Girona, amb l'escrit llatí traduït al català; a Montserrat: «Goig de les ermites de Montserrat, ermita de sant Onofre». Xilografia central amb nota al peu: «Aedicula S. Onuphrius, n. 10». En la segona part tenim els «Goigs en llaor de sant Onofre», amb partitura musical inclosa, exemplar que pertany a la sèrie dels 15 goigs de les ermites de Monserrat; a Girona: «GOIGS DEL GLORIOS REY PENITENT, y

Monarca de los Anacoretas St. Onofre, Ques venera en la sua Capella en lo Terme de Palau Sabardera, en la Montanya de St. Salvador de Roda, Bisbat de Gerona».



#### 4.7. SANT ONOFRE, PATRÓ DE GREMIS I OFICIS

Les passes de sant Onofre a la Corona d'Aragó són on més s'han deixat sentir, tant és així que els pobles amb patronatge com l'Alcúdia de Crespins, Algemesí, Estubeny i Quart de Poblet el tenen contemplat des del segle XV endavant. D'antuvi com el sant protector del tro, de les tempestes o els llampecs, amb exclusiva finalitat perquè les collites no es feren malbé i, el camp com a única productivitat, tingueren "en juny corbella al puny".

Ara bé, al pas del temps, aquest sant, miraculós i força expandit a l'època medieval, va arrelar amb diverses intercessions; així, amb la barba i els cabells allargassats per vestimenta, segons el *Costumari Català*,<sup>180</sup> els cabellerers (posteriorment coneguts com a cabillers), segons una auca valenciana d'oficis, el tenien com a patró. També el veneraven com a patró i portaven el seu nom, els hortolans del Portal nou, encara que anomenar-se Onofre «gairebé comportava ser hortolà o pagès, i hom sentia vers aquest nom la mitja desconsideració burleta que hom sent pels pagesos». A més a més, també representava com a patró els xocolaters, assoladors, torners, mestres botoners, «que obraven botons de banya, d'os, de fusta i d'altres matèries». Tot seguint el *Costumari*, les donzelles que es volien casar, pregaven el sant i en acabar el res, hi afegien:

«Gloriós sant Onofre,  
deu-me un caçador  
amb un bon cofre».

Amés es contempla que invocaven el sant contra el llamp i tanca la invocació amb les fadrines mallorquines «perquè faci que el marit que els espera no sigui baboia:

«Oh gloriós sant Onofre,  
un salteri us diré  
perquè quan me casaré  
no em doneu s'homo bajoca».

---

<sup>180</sup> Vegeu *Costumari Català*, 1898, vol. III, pàg. 862.

Així mateix, es reconeix a Veneçuela com el patró dels desocupats que cerquen el sant per aconseguir treball, casa pròpia i, per això, fan multitud d'ofrenes o lliurament d'objectes o fins i tot el lloen amb fruita i encenen una espelma groga, perquè el desig siga una realitat. D'altra banda, el ventall de possibilitats d'intercessió del sant s'ha expandit de forma considerable, no sols a l'església cristiana, sinó també a l'ortodoxa. Tant és així, que se li prega per les necessitats econòmiques, per deslliurar-se de la mort sobtada, per la protecció dels viudos, de les addiccions, i amb el fullam de palma que es cobria la seua nuesa, no cal dir-ho, és també patró dels teixidors, sobretot reconegut a Florència. I alhora, com a sant hermafrodita, segons la llegenda de la vella dama, també és protector de les persones transgènere. I a Casalvecchio Siculo, Sicília, des de 1743 és venerat per la protecció davant la pesta, on la gent del poble clamaren per la seua intercessió i el feren patró amb una església dedicada al sant.

Ara bé, al capdavant, sí que hem de dir que és un sant de gran veneració i molts oficis, perquè la diversitat de la seua intercessió fa que no tinga sols un reconeixement específic de protecció o sanació com la majoria de la resta de sants. Tampoc no podem oblidar que hi ha miracles que són atribuïts a més d'un sant, com els perills a la mar, si bé recordem el Ms. 13, el mercader que el va invocar per no perir al naufragi i la resta que conclouen amb els afegits al postincunable de l'edició de València.

#### 4.8. UN SANT INTERSEXUAL

De totes les iconografies que ens han arribat a les mans, n'hi ha especialment una, en la qual, per la seua antiguitat i contingut temàtic, única i específica, cal parar esment.

Està datada al segle X. És un fresc de l'Església de la serp, Vall de Göreme, Capadòcia (Turquia), que representa sant Onofre com a mig home i mig dona. Segons la tradició oral de



la zona, Onofre era en realitat una dona frívola que, cansada de les seues aventures amb homes, li pregà a Déu per la salvació de l'ànima. Déu respongué als seus precs, però la convertí en una dona lletja i amb barba.

Una altra llegenda que també circula per la Capadòcia firma que Onofre era en realitat una jove i bella vídua molt sol·licitada sexualment, que cansada de tantes atrocitats, un dia pregà per convertir-se en un home. Déu l'escoltà, i l'endemà es va alçar amb la cara coberta per una barba espessa. Tot seguit va fugir al desert, on portava per vestimenta els seus cabells. Una llegenda semblant conten a Etiòpia, en què Onòfria, per no acceptar els requeriments sexuals d'un home adult, pregà a Déu que li fera créixer la barba. Déu li ho atorgà i després va fugir al desert per fer-se ermità i viure en plena contemplació de Déu.

Del llatí *hermaphroditus*, i aquest del grec *hermaphroditos*, tenim un personatge mitològic que participava tant del sexe masculí com del femení. Hermafrodita era fill d'Hermes (Mercuri) i d'Afrodita (Venus). Hi ha moltes representacions iconogràfiques d'aquest personatge, però la més antiga data del segle IV i és atribuïda a Policles, la majoria d'elles solen representar-se en posicions eròtiques. Sis segles més tard, apareix la de sant Onofre, en la qual, una vegada més, tornen a barrejar-se història i llegenda dins de l'àmbit religiós. Aquesta és la documentació més antiga que preval, no significa això, és clar, que el seu contingut tinga un especial relleu històric, tot i que no deixa de ser cridaner.

És per aquesta raó que s'ha considerat que sant Onofre era hermafrodita, és a dir, que participava tant del sexe masculí com del femení. Era una tradició pagana, que amb

sant Onofre es cristianitza, en eliminar les connotacions eròtiques que solia tenir en les representacions iconogràfiques. La tradició la retrobem en santa Wilfrida. Segons una tradició religiosa, son pare volia obligar-la a casar-se, però com ella s'hi negava, va pregar a Déu de perdre els seus atractius. Déu li ho concedí i així li va créixer una barba poblada i frondosa. No es va casar, va morir verge i crucificada per son pare.

Un altre cas semblant és el de Wilgefortis, Vilgefortis o Lliberada, filla d'un rei pagà de Portugal, que va fer-se monja. Son pare, que no ho sabia, volia casar-la amb un príncep, llavors, ella no va voler trencar el seu vot de castedat i demanà a Déu que la tornara lletja. Miraculosament, li va créixer la barba. En veure-ho, el seu pretendent la va abandonar i son pare la va crucificar.

Hi ha altra llegenda local que diu que Onofre era una dona jove molt bella en què tots els joves del poble l'assetjaven per posseir-la; amb el prec que va fer, un bon dia quan va despertar, Déu li va resoldre el problema amb barba i bigot.

Totes aquestes llegendes es resolen amb la transformació de trets femenins en masculins, tal com posen de manifest moltes icones orientals que representen les santes crucificades per tal d'evitar la imposició del casament o l'assetjament sexual.

No ens pot estranyar, doncs, que en l'actualitat alguns col·lectius transgènere la vegem com a patrona.

La *Historia Monachorum in Aegypto*, 395 dC, l'aïllament al desert tenia la finalitat de l'acostament a Déu sense intermediaris, la solitud i no caure en les temptacions que podien patir els *apas*: la luxúria, el desig carnal, la dona es converteix en la temptació de la qual han de fugir no sols material, sinó en somnis o en representació a través del diable, on fins i tot, hi havia *apas* que predicaven, que els homes casats no entrarien al regne dels cels. Però aquesta visió canvia quan la dona no sols es manté verge, sinó que es consagra a la vida ascètica. Aquesta misogínia palesa al segle IV posa de manifest la visió de la dona com a destructora i salvadora, no podien viure sense elles, perquè eren receptors dels seus ensenyaments i, al mateix temps, eren la temptació de la qual havien de fugir per no caure en la voluptuositat.

## 5. LA VITA SANCTI ONUPHRII EREMITAE

### 5.1. CONSIDERACIONS PRELIMINARS

El nostre objectiu és acarar l'hagiografia que considerem com a document base original, escrita en grec per Pafnuci, traduïda al llatí per intèrpret desconegut i comentada per Rosweyde,<sup>181</sup> que ha estat el punt d'inflexió en què es basen la resta d'adaptacions, tant en llatí com *in vulgare*, amb les altres dues de la Corona d'Aragó, A i B.

El Ms.13 (A), *Comença del benaventurat sant Honoffree la sua santa e virtuosa vida*, de la BC, en la nostra adaptació capitular, segons les titulacions en les quals versa el document, conclou al capítol XVIII, *Del miracle que s'esdavench en mar*, f. 28r.

El postincunable (B), *La vida de sco. Honofre*, de la BHUV, adaptació capitular segons A, conclou al capítol XXII amb l'afegit de l'*Oració al benaventurat sant Onofre*, f. 26v.

La versió original (L), *Vita sancti Onuphrii, eremita*, document base, autor Pafnuci, de la fi de segle IV i principis del V,<sup>182</sup> *Biblioteca Hagiogràfica Llatina*, núm. 6336; es compon de setze capítols i conclou amb la data de la mort del sant, 11 de juny.<sup>183</sup>

Atés que a l'apartat de l'edició constatem la traducció del llatí al català de L, comparem el contingut de les tres versions si són coincidents o no en la nostra llengua. La versió llatina correspon als capítols IX (en part), X i XI, de A i B, és a dir, la secció èpica d'extensió reduïda, on tan sols constatem l'eixida de Pafnuci del monestir amb l'exclusiva trobada amb sant Onofre fins a la seua mort.

Fem l'acarament a dues columnes: L i A amb el número del capítol corresponent i les diferenciacions que en considerem més remarcables en cursiva, mentre que les coincidències

---

<sup>181</sup> Rosweyde, H., *Vitae Patrum*, (1615), dins PL, col. 12-13, Anvers. Paphnutius, auctor. *De vitis patrum, Vita sancti Onuphrii, eremita* (1628), 2n ed., Anvers, pàg. 99-105.

<sup>182</sup> Utilitzem les sigles, L per al document base: llatí; A per al Manuscrit 13 i B per al postincunable de València.

<sup>183</sup> Fem incís que l'eixida de Pafnuci del monestir al capítol VI de A i B, no correspon amb la versió original que és l'inici de la vida de sant Onofre al capítol IX.

ho farem en negreta; tan sols inclourem B, en columna o nota a peu de pàgina, si ho considerem escaient. Per una millor entesa, si és necessari, dividirem els capítols en apartats.

## 5.2. ANÀLISI CONTRASTIVA ENTRE LA VERSIÓ LLATINA I LES VERSIONS CATALANES

Comença L amb el **Pròleg de l'interpret anònim** que manquen a les versions de A i B, com també l'encapçalament de **Vida**:

### PRÒLEG DE L'INTÈRPRET ANÒNIM

«No fa gaire que vaig trobar, escrita en grec, la *Vida del beat Onofre*, com en altre temps la vaig conèixer contada pel venerable i prudentíssim baró, Gregori. Pafnuci, home també santíssim, la va escriure en llengua grega des del principi, i jo l'he seguida i l'he traduïda del grec al llatí, amb la generositat de Déu, perquè la seua vida, manifestada per mitjà de les meues forces, done lloc a admiració i imitació als lectors. No tingueu en compte, per favor, la rusticitat del meu discurs, si no fixeu-vos en la magnanimitat d'aquest treball, la duresa de tant de sofriment que pacientment va suportar aquest home ple de Déu que va menysprear la glòria de la vanitat mundana i, en viure en solitud, va heretar per a si mateix, el regne celestial».

### VIDA

Pafnuci, de felix memòria, va mostrar els secrets de les seues accions i pensaments dient:<sup>1</sup>

### CAP. I<sup>2</sup> / VII-IX

---

<sup>1</sup> Començament de L.

<sup>2</sup> Numeració dels capítols de L i A, B; recordem que a la nostra edició els de B són adaptació de A, perquè no hi tenia. De les tres versions, sols en són titulats els capítols a A.

Aquest capítol s'inicia amb l'eixida de Pafnuci del monestir que correspondria al capítol VII de A i B: «**Jo, Pannuci**, stant **un dia** en lo monastir ab los altres monges (...) E **pensant** jo totes aquestas coses, en lo **meu cor**, per spay de tota la nit, en lo dia següent, leví'm del lit molt yvarsosament e isquí del monastir...», sense relació de contingut a L. La justificació de l'eixida de Pafnuci a L és conèixer: «els sants monjos»; però a A i B és cercar sant Onofre prioritàriament: «Pannuci, Déu te denuncia per mi que tu no romanges pus en lo monastir, mas de continent leve't e partex-te'n en lo nom de Jhesu Christ, e ves a cercar Onoffre, companyó teu».

L-I	A-IX
<p><b>Un dia</b>, estava assegut <b>jo, Pafnuci</b>, a soles i en silenci, <b>vaig pensar</b> dins del <b>meu cor</b> que desitjava anar al desert i a tots els llocs universals dels sants monjos, i que així em purificaria de l'hàbit de la conversa pia, i considerava que a s'administrarien com a través de Déu.<sup>3</sup></p>	<p>om.</p>

---

<sup>3</sup> L: «Quodam die, dum ego Paphnutius solus tacitusque sederem, cogitavi in corde meo quod deserta peterem, et universa loca sanctorum monachorum, piaequae conversationis habitum lustrarem, ac qualiter Deo ministrarent, considerarem».

El començament de A i B, al capítol IX, no correspon amb l'inici de L, perquè primer Pafnuci estigué deu dies al desert i al cap de dos dies, quan havia recuperat forces, hi reprengué el camí. La correspondència amb L, la trobem a A, a la fi de f. 8r i a B, a l'inici de f. 11r: «E portava ab mi...», **començament del capítol IX.**

Puntualitzem d'aquesta secció que les vitualles per emprendre el camí al desert són coincidents en tots tres, pel que fa a la durada de temps: «quatre dies», però no pel que fa a la quantitat.

L-I <sup>4</sup>	A-IX
I així, <b>vaig portar amb mi uns pans i un poc d'aigua</b> , perquè no em faltaren al llarg del camí. Al cap de <b>quatre dies</b> , els aliments que portava, els vaig consumir, i els meus membres van <b>perdre les forces</b> sense el suport de cap aliment.	E <b>portava ab mi poch pa e poca aygua</b> <sup>5</sup> qui·m durà entrò a <b>III dies</b> e après que·m fallí lo pa e l'aygua, haguí molt gran <b>deffalliment</b> e flaqueza en lo meu cor, e gran congoxa.

En aquest apartat, les coincidències són semblants: l'ajut de Déu, reprendre el camí, quatre dies, «cansat, enutjat, las» i defalliment.

L-I	A-IX
Tot seguit, per il·luminació de la <b>divina gràcia</b> , una mort imminent es va evitar, i tot agafant forces, <b>vaig reprendre el camí</b> , i <b>sense menjar</b> res en altres <b>quatre dies</b> , vaig continuar. Transcorreguts aquests, era molt <b>cansat</b> i em <b>vaig gitar a terra com a mort</b> .	E lavons, rebí en mi la <b>virtut de Déu</b> e <b>comansí anar per lo camí</b> , dins lo desert, per spay de <b>III dies</b> , e après fuy <b>las e viat</b> del caminar per la <b>gran fam</b> que havia e <b>defallí'm lo meu spirit</b> , e cayguí en terra.

<sup>4</sup> Número de capítol corresponent a cada hagiografia. Recordem que a la nostra edició, els de B són adaptació de A i, de les tres versions, sols en són titulats els capítols a A.

<sup>5</sup> tant pa e tanta aygua B



Ampliació descriptiva de L amb l'assistència de l'àngel i modificació del contingut a A, en les dues aparicions que n'hi ha. Assenyallem a L: «*dèssset dies*»; en canvi, a A i B: «*set dies*». També: «om. / *III dies e III nits*». Cal dir que L és molt concís i amb una prosa molt més acurada i definida amb la citació que hi fa de *Ioannes, libello III, núm. 12.*; tant a A com a B, manquen de citacions bíbliques.

L-I	A-IX
<p>En aquest moment, abandonat inclús de l'ajut diví, <b>vaig veure un home</b> que m'assistia, <b>admirable per la seua glòria, terrible per la seua esplendor</b>, lloable per la seua pulcritud, alt per la seua grandària, preclar pel seu aspecte. Quan vaig veure'l, em vaig quedar totalment estupefacte.</p> <p>Però, tanmateix, aquell se me'n va acostar amb un rostre plàcid, <b>va tocar-me ara les mans, ara els llavis, i va restaurar les meues forces</b> amb gran vitalitat (<i>Ioannes, libello III, núm. 12</i>).</p> <p>Immediatament, <b>me'n vaig alçar</b> content i, amb l'ajut de Déu, <b>per aquella solitud, vaig fer un camí</b> de <i>dèssset dies</i>, fins que vaig arribar al lloc que el Senyor em volia mostrar com a indigne servidor seu, on vaig finalitzar el trajecte del meu camí.</p>	<p>E lavons, jo sperava fi e acabament de la mia vida, car sperava la mort e <b>viu</b> de prop mi, en aquella hora, <b>un hom molt bell e espaventable</b>,</p> <p>lo qual stès <b>la sua mà</b> e posà-la sobre la mia <b>bocha</b>, e <b>jo rebí virtut tan gran</b> que lo meu cor e lo cors no sentien neguna tribulació ni negun affany.</p> <p>E tantost, <b>leví'm de terra e comansí anar mon camí</b> molt ivarsosament, //8 v.// metent-me en la major spessura del desert, e <b>per aquell desert</b> jo aní per spay de altres <i>III dies e III nits</i>.<sup>6</sup> E jo, lavons, duptí en lo meu cor e comensí a estendre les mies mans a Déu e comensí a fer oració a Déu e soptosament viu</p>

<sup>6</sup> quatre dies e nits B

	<p>aquell hom virtuós, lo qual havia mesa la sua mà sobra la mia bocha, e vench a mi e sobtosament jo rebí virtut de ell, en tal manera <b>que fuy del tot guarit</b> del lassament que en lo meu cors sostenia.</p> <p>E après aní <i>VII</i> dies per terra molt aspre en lo pus pregont desert</p>
--	---

## CAP. II / IX

Trobada de Pafnuci amb sant Onofre. Tots tres hi coincideixen, a L: «aparença de bèstia»; a A i B: «home salvatge». Quan va escoltar la veu del sant és quan va reaccionar i s'hi va acostar: «Vir Dei, descende de monte. Noli timere; ego enim sum homo passibilis, tibi similis».

Remarquem un aspecte significatiu al capítol V de la nostra edició a A i B, on Pafnuci i sant Onofre van conuiuïre al monestir: «Car sant Onofre l'avia pres per son familiar e companyó special, al qual Pannuci tant com podia e en ell era, volia ymitar al sant baró Onofre de totes ses forces». Remarquem també, com hem especificat adés, l'eixida de Pafnuci al capítol VII per cercar-lo. Ens preguntem per què ara, al capítol IX de A i B, no es reconeixen; quan tots dos esdevenen del mateix monestir i no oblidem que és Pafnuci qui assabentà Onofre, quan el volien matar els seus companys en ser nomenat abat. Per què?

L-II	A-IX
<p>Així doncs, mentre reposava descansant i pensava què haguera fet estant malalt, <b>vaig veure</b> de lluny <b>un home</b> d'aspecte <b>terrible</b>, amb <i>aparença de bèstia</i>, <i>envoltat de pèls per tots els costats</i>. El qual, en efecte, tenia tal <b>abundància de cabells que el seu cos n'estava cobert</b>. Com a vestimenta, se servia de <b>fulles i herbes</b> amb les quals, únicament, <i>se cenyia la part baixa dels ronyons</i>. Davant la visió d'aquell home, em vaig <b>atemorir</b> amb horror i ansiós més del que es pot creure de temor i admiració, perquè tan <i>admirable forma mai no havia estat mostrada als meus ulls en l'espècie</i></p>	<p>e en lo setèn dia, jo caminant per aquest tant aspre desert, <b>viu un hom</b>, lo qual era molt <b>spaventable</b> a veure, e <b>los cabells del seu cap eren molt lonchs e blanchs</b>, <i>axí com a neu e tenia lo seu cors tot nuu</i>, e <b>no tenia cobertura ninguna, sinó los seus cabells</b>, e era de la cinta avall tot circuhit de <b>fulles de arbres</b>.</p> <p>E, com jo viu que ell venia envers mi, haguí molt gran <b>pahor e temor</b>. E quant més se acostàs a mi, fuy pres de major temor e <b>pugí-me'n sobre una rocha</b> qui stave prop de mi, <i>per lo gran dupte que haguí que no fos algun home salvatge o</i></p>

<p><i>humana</i>, no sabia què fer, però amb totes les meues forces <b>vaig fugir i vaig pujar a una muntanya</b> propera tan ràpid com vaig poder, i fins allà vaig córrer tremolant, i me'n vaig amagar en la densitat frondosa de la vista mentre donava molts sospirs. Estava esgotat tant per l'edat com pel treball de l'abstinència. Mentre em trobava allà <b>gitat en la muntanya</b>, una gran veu va exclamar i <b>va dir</b>:</p> <p>—<b>Home de Déu, baixa de la muntanya. No tingues por.</b> Jo, en efecte, <b>soc un home patidor similar a tu.</b></p>	<p><i>mal, e que-m volgués devorar.</i> E ell arribat a la rocha sobra la qual jo stava, <b>gità's a la ombra que aquella rocha feya</b> per la gran calor del sol. E après que ell se fou gitat a la ombre de la rocha, alsà lo cap e víu a mi e <b>dix-me</b>:</p> <p>—<b>O, hom de Déu! Devalla a mi e no hages pahor que jo hom so, axí com tu e semblant a tu,</b> <i>e aytals passions he com tu e stich e habite en aquest desert per la amor de nostre senyor Déu e per salut de la mia ànima.</i></p>
---	--

En aquest tancament del segon capítol, tenim explícitament un allargament del contingut a L que han omés A i B.

<b>L-II</b>	<b>A-IX</b>
<p>Consolat, així, amb <b>aquestes paraules</b>, vaig organitzar la ment i després <b>vaig baixar</b> i em vaig presentar davant del baró sant, i tímid <b>em vaig postrar als seus peus</b>. Ell, aleshores, em va prohibir que em gitara davant seu:</p> <p>—<b>Alça't!</b> —<i>digué.</i> Tu, en efecte, <b>ets un servent de Déu i et diuen Pafnuci, l'amic</b></p>	<p>E com jo hoý <b>aquestas paraules</b>, foren al meu cor molt agradables e súbitament jo <b>devallí de la rocha, e genollí'm devant los seus peus</b>, e demaní-li perdó e ell <b>dix-me</b>:</p> <p>—Fill, <b>leva't, que tu est amich de nostre Senyor!</b></p>

*dels sants.*

De seguida, **em vaig alçar** i encara que fatigat, no obstant això, estava content, i **vaig seure davant d'ell**, però ja **amb gran desig de conèixer qui era ell i quina era la seua vida**. I li vaig dir:

*—Heus ací que he fet un vot, pel qual m'he quedat en aquest desert. I els meus fatigats membres senten una certa solitud, però la meua ment, anhelant encara, no ha trobat descans. Per això, a tu, oh, ancià!, et pregue amb devot cor i per aquell, per l'amor del qual vius en aquest desert, et demane que em contes en explícites paraules, on vius i com et diuen o quan vas arribar ací.*

*I l'home de Déu, coneixent que jo escoltaria amb ànim el relat del seu treball, **em va dir:***

E après que **m fuy levat, feu-me asseure davant ell**. E jo lavons preguí'l **ab gran instància** que ell me digués **lo seu nom e ell dix-me:**

## CAP. III / IX

Les matisacions de les respostes que fa sant Onofre a L: «Sovint parle amb les feres i menge contínuament com a pa el fruit de les plantes»; tant a A com a B, no hi apareix cap sant Onofre herbívor, ni de bon tros que parle amb les feres, a tot estirar s'alimentava de dàtils o combregava de l'àngel». No hi ha dubte que ens trobem davant d'un original més desenvolupat i mesurat que no els altres textos.

Hi ha un fet cridaner que no arplega L i és la finalitat del missatger de Déu, Pafnuci, per cercar el sant: «que dones sepultura al meu cors». En canvi, L anomena el nom del monestir coincident a B: *Hermòpolim*; mentre que A, ho anomena *Ariti* i al capítol V de la nostra edició, *Iriti*. També L el situa a la província de Tebes, cosa que no fan les altres dues versions.<sup>7</sup>

L-III	A-IX
<p>—Com que tu, germà dilecte, amb àvidament vols escoltar les llargues afliccions de la meua vida, sens dubte te les relataré des del principi. Jo, encara que immerescudament, <b>em dic Onofre</b>. I heus ací que no fa menys de <b>setanta anys</b> que visc amb treball en aquest desert.</p> <p>»<i>Sovint parle amb les feres i menge contínuament com a pa el fruit de les plantes; el meu cos miserable es reclina en les muntanyes i valls, i en les coves.</i></p> <p>En tots aquests anys no he vist ningú,</p>	<p>—<b>Onofre és lo meu nom</b>. Sàpies, per cert, que <b>LXX anys</b> són passats que jo habite en aquesta solitud e so stat sostengut e ajudat per la gràcia de Déu e de la sua misericòrdia, e jamás dins aquests LXX anys no he vist hom ni figura de hom, sinó ara tu.</p> <p>»E sàpies, per cert, que tu est tramès ací per nostre senyor Déu, <i>per ço que dons sepultura al meu cors</i> e la terra torn a la terra, axí com és ordenat per Déu. E sàpies que en lo primer temps, abans que</p>

<sup>7</sup> En la nostra edició, A i B, al capítol VIII, Timoteu diu: «jo habitava en la terra de *Tebayda*, en un monestir en lo qual havia gran multitud de monjos ab los quals jo obrava cistelles».

sinó sols a tu; no he pres cap aliment de cap persona. **Em vaig criar al monestir que es diu d'Hermòpolis, en la província anomenada Tebes, on a penes vivien cent monjos.** Després, la vida d'ells fou tal que tots vivien de manera equànime en costum i acció, i se sotmetien a un cor i a un esperit, a la disciplina de la santa regla que cultivaven, i en absolut es preocupaven per les inquietuds d'aquest segle. **Allò que agradava a uns, agradava a tots.** Estaven encesos per una ment santa, una fe pura, una caritat perfecta davant Déu, al qual no deixaven de servir de dia i de nit amb mansuetud i paciència. Tan gran era *el silenci* com l'abstinència, de tal manera que ningú no s'atrevia, si no era amb justa pregunta o amb recta resposta, a dir una paraula. Allà també vaig rebre l'aliment de la santa doctrina des de l'**adolescència**; allà em vaig ensenyar la norma de la vida regular dels germans, dels quals amablement era estimat. Per ells **era instruït** amb diligència sobre els mandats instituïts per Déu que havia d'observar.

jo en aquest desert vingués, **habitava en un monastir qui havia nom Ariti,**<sup>8</sup> en lo qual havia entrò a **C monjos**, entre los quals era una //9 r.// fe e un ajustament, e una amor, ab gran caritat, e la pau de Jhesuchrist era ab ells. E havien-se los uns als altres en molt gran reverència e ab gran humilitat, e **donaven-se los uns als altres en les coses** que havien a parlar e fer reverència, ab caritat pura, e jo habitava ab ells.

»E era **de pocha edat** e contínuament jo pensava en **los studis** e en les paraules de las Santas Scriptures, semblantment, pensava de tenir la santa fe de Jhesu Christ dretament, axí com cové als bons cristians.

---

<sup>8</sup> Hermòpolim B

## CAP. IV / IX

Les descripcions d'Elies i de sant Joan Baptista no tenen semblança a A i B, per la minuciositat i ampliació d'informació que ens aporta L.

L-I	A-IX
<p><b>Després vaig escoltar amb freqüència dels meus venerables germans</b> la vida del beat pare nostre <b>Elies</b>, que en el desert es va afligir en tal abstinència i oració que va meréixer rebre la màxima virtut del Senyor, i <i>transportat en un carro de foc, va voler impartir els dons que de l'Esperit Sant havia rebut a un deixeble, i fins i tot no va veure la pena de mort d'un ancià longeu.</i> I al costat d'aquest exemple, van portar també el del beat sant <b>Joan Baptista</b>, <i>que va brillar en la sèrie del Nou Testament com a claríssim, i per mitjà del qual, dedicat a l'ofici diví per espai de molts anys, va macerar el seu cos fins que en les ones del riu Jordà, va ser digne de batejar el redemptor del món, i el mateix anyell de Déu el va assenyalar amb el seu dit.</i></p>	<p>»<b>E hoý parlar jo a ells</b> un dia, rahó molt meravellosa del benaventurat <b>Elyes</b>, <i>com per la sua humilitat e castedat que hac, era en lo desert conortat e consolat per nostre senyor Déu.</i></p> <p>E, encara hoý més del benaventurat sant <b>Johan Baptista</b>, <i>com stech e habità en lo desert, fins que fou sabut e demostrat en Israhel.</i><sup>9</sup></p>

---

<sup>9</sup> Israhel A : om. B



## CAP. V / IX

Són més forts els que viuen al desert que als monestirs? La resposta és tota l'argumentació, més ampliada a L, que es fa tot seguit.

L-V	A-IX
<p>Jo, certament, quan aquestes coses els escoltava recitar, els deia: «Per què, oh senyors meus!, us admireu de la vida i miracles d'ells, o per què recordeu tan assíduament els fets d'aquells? <b>Són si de cas més forts què vosaltres els que viuen al desert o ho són menys?</b>».</p> <p><b>Però ells respongueren:</b> «Fill, són més forts que nosaltres, perquè viuen sense ajut humà. <b>Nosaltres mirem un per altre,</b> i l'<i>ofici diví</i> se celebra igualment per part nostra. <b>Quan volem menjar,</b> el trobem preparat; quan <b>la malaltia</b> o alguna feblesa del cos ens arriba, immediatament <b>la cura dels germans amb tota sol·licitud ens ajuda.</b> <i>En edificis lícidament construïts habitem, en els quals durant l'estiu, estem a cobert del sol, i romanem protegits de la inundació de la pluja i de la força del vent. En canvi, els monjos que són al</i></p>	<p>E jo, lavons, demaní als monges e diguí'ls: "<b>Aquells qui habiten en lo desert, són pus perfets que nosaltres devant Déu?</b>".</p> <p>»<b>E ells respongueran</b> e digueran a mi: "Nosaltres habitam ensemps e <b>vehementos los uns als altres,</b> e ajustam-nos ensemps quant volem <i>parlar,</i> e, axí, consolam-nos e si algú de nosaltres <b>és malalt, és aconsolat</b> de tots los altres monges e com <b>havem fam, tantost nos és donat ço</b> que havem mester per a menjar e a <i>beure;</i> e tota cosa que·ns sia de necessitat, tantost nos és donada al devant. E per tal, aquells qui habiten en lo desert són pus nobles e perfets que nosaltres qui habitam en les congregacions entre les gens, per ço que</p>

<p><i>desert, no reben sinó la consolació de Déu. Quan són presa de les angoixes i tribulacions o quan comencen a lluitar amb el diable, l'antic enemic del gènere humà, qui els assisteix?; per qui són ajudats? Però a ells, <b>tot i que els manca el consol</b>, tenen allò diví. <b>I si tenen fam</b>, qui els donarà pa?; <b>si tenen set</b>, qui els dona aigua, <b>en un lloc on no n'hi ha pa ni aigua?</b> <i>Que és més gran el treball en els llocs deserts és indubtable, en un lloc on no hi ha res d'allò que és necessari.</i></i></p>	<p>a aquells totes coses de aquestas los defallen. E si·ls<sup>10</sup> sdavenan tribulacions o temptacions, o altres treballs e angústies de part dels dimonis, allí no és atrobat algú qui li do consolació e en lo temps que han fam o set, no han ni troben pa ni aygua de què·s puguen socórrer ni ajudar, abans de totes coses han fretura.</p>
--	---

---

<sup>10</sup> om. A : si aquells qui habiten en lo desert esdeve[nen] B

L no sols fa una citació dels psalms, Corintis i Proverbis, sinó que també els anomena, de la qual cosa hem de deduir que tenien plena formació i coneixença del contingut religiós que venia marcat en l'època corresponent i, en canvi, no hi apareix reflectida cap citació a B, mentre que sí que ho fa a A, citació d'Elies: «Tots aquells qui sostenen e sofferan per amor del senyor muden la sua fortalesa e vesten plomes, axí com àguilas, e com van no han fam, e com són cansats no han set, e les herbes del desert los són pus dolces que la mel». Citació que no es correspon amb la realitat, com bé ho assenyala L, és Isaïes, 40, 31, i no Elies.<sup>11</sup>

Atesa la complexitat de no coincidències entre tots tres escrits, hem optat, per a una major exemplificació, incloure-hi B.

<b>L-V</b>	<b>A-IX</b>	<b>B-IX</b>
En primer lloc, doncs, quan decideixen viure en solitud, s'asseguren fermament en el temor de Déu. Consumeixen els seus cossos en el treball i en la passió,	»E altra cose no és lo lur pençament, sinó com poran per dejunis e per oracions vensre, e sobre pujar les sobrevinents temptacions del enemich antich, e semblantment com poram veure aquellas coses que aguaytan o desigen; car los demonis temptan a tots aquells qui aquestes coses desigen a	»E per ço, los qui en la soledat dels aspres deserts habitar delliberen, en la divina temor la torre de la sua vida fermament edifiquen, ab fam, ab set, ab treballs e passions los seus treballats cossos tormenten,

<sup>11</sup> No hi ha cap raó per a argumentar que al voltant de deu segles més tard, la creença i el sentiment religiós havien transformat la societat dins un moviment Renaixentista, on l'incipient Humanisme, esdevingut d'Itàlia, *Lo somni* de Metge, ens deixava les petjades al pas per les nostres terres; però, tampoc no pensem, que fora d'importància saber o tenir coneixença si era esmentat per Elies o Isaïes. Així i to, sí que ens haurem de plantejar la mancança de les citacions bíbliques i per què, tot i la ignorància religiosa dels copistes o amb menys formació que els monjos del monestir, canvia el nom a A i s'omet a B.

<p><b>lluiten virilment contra les insídies diabòliques i, per a guanyar contra els projectils de foc del roïníssim, lluiten amb les espases espirituals.</b></p>	<p>veure;</p> <hr/> <p>om.</p>	<p><b>batallant esforçadament contra les cruels temptacions</b> que l'enemich de natura humana los procurava y ab <b>spirituals armes les cremants sagetes</b> de l'infernai dimoni vencen;</p>
<p>om.</p>	<p><i>car ells vencent totes aquestas coses, hauran e rebran guardó e corona devant Déu. E com les lurs ànimas ixen de lurs cossos, los àngels de Déu los pren a carrera, e-ls servexen e tots aquells qui vençran los desigs del cors o de la carn en aquesta vida present, e mortificaran la sua carn, hauran gran guardó e gran glòria //9 v.// e corona, la qual negú no porà stimar ne pençar, per tal com aquella és la glòria que desigen haver e aconseguir los sants de Déu,</i></p>	<p>om.</p>

<p>En efecte, aquest <b>vell enemic, inventor de tota iniquitat, estudia de fer-los caure</b> i implicar-los en la seua <b>malícia</b>, i apartar-los de la seua bona voluntat, i conduir les seues ments als desitjos <b>mundans</b>, perquè, començat el seu treball, abandonen la persistència.</p>	<p>om.</p>	<p>perquè <b>lo antich inventor de iniquitat e malícia</b> contínuament <b>studia en derrocar</b> l'altitud dels edificis de virtuoses obres y retraure lurs passos dels sancts y bons exercicis, perquè en los perillosos laços de les <b>mundanes</b> conversacions los faça caure</p>
<p><b>Però Déu totpoderós, que no abandona els que esperen en ell, els envolta amb les armes del seu poder, perquè a ells l'atac de Satanàs no els doblegue, els protegeix l'elevació de la divina misericòrdia. Per això, a ells, els àngels de Déu, els són enviats contínuament, i per mans d'ells moltes vegades se'ls administren les coses necessàries. Trauen</b></p>	<p>om.</p>	<p>e axí, l'omnipotent <b>rey, Déu y senyor nostre</b>, qui <b>jamés desempara als qui en la sua magestat segura sperança tenen</b>, los arrea de invencibles armes de la sua divina potència; perquè la força de l'ínich príncep de tenebres no'ls puga noure, per hon ad aquells los celestials àngels sovint són tramesos, administrant-los ab les sues angèliques mans innumerables coses</p>

<p><b>aigua de la pedra, com interpreta Crist.</b></p>		<p><b>per a la sua devota vida necessàries, poant de la eleta pedra, qui és Jesú[s] saboroses aygiues de inestimables gràcies.</b></p>
<p><b>És clar que està escrit:</b></p>	<p>om.</p>	<p><b>E axí és scrit que,</b></p>
<p>“Els sants que esperen el Senyor <b>tindran fortaleza, alçaran les plomes com les àguiles, volaran, i no fallaran, correran, i els seus passos no vacil·laran</b>” (Isaïes, XL). I en altre lloc: “Els que <b>tenen set, se saciaran d’una font superior, i les fulles de les herbes en les seues boques seran dolces com rusc de mel</b>”.</p>	<p>e són aptes a comprendre segons que diu <i>Elies proffeta. Tots aquells qui sostenan e sofferan per amor del senyor muden la sua fortaleza e vesten plomes, axí com àguilas, e com van no han fam, e com són cansats no han set, e les herbes del desert los són pus dolces que la mel.</i></p>	<p>los qui <b>per la divina amor sedejen en la celestial font de la divina misericòrdia, la sua encesa set apaguen y les verdes fulles de les collides herbes com a dolça y suau bresca gusten.</b></p>
<p>Si, per altra banda, <b>el diable</b> alguna vegada contra ells es prepara, immediatament <b>s’alcen: obrin les seues mans al</b></p>	<p>E com han temptacions e <b>batalla del dimoni</b> contra si <b>alsen les lurs mans a Déu, e lo senyor Jhesu Christ</b> e piedós lo sadolla</p>	<p>E si per ventura ab ells algunes vegades <b>lo enemich diable batalla,</b> ab sforçat ànimo se <b>leven,</b> recorrent ab <b>les mans</b></p>

<p><b>Senyor,</b> fan prec fidelment davant sa majestat divina i ràpidament <b>amb suport</b> <b>del cel són ajudats, i els</b> <b>dolosos projectils de</b> <b>l'enemic són totalment</b> <b>destruïts</b></p>	<p>casquin dia, <b>e dalt dels cels</b> <b>los tramet ajuda</b> e consolació, <i>e venen los</i> <i>seus àngells e servexen-</i> <i>los,</i> e tots los consells e <b>temptacions del dimoni</b> <b>lavons fugen,</b> e pertexen- se de aquells.</p>	<p>plegades a les armes de la oració devota, per hon tantost <b>los és tramés</b> <b>celestial socors per a</b> <b>ven//13r.//cre tan</b> <b>infernada força</b>".</p>
<p>No entindràs, oh, <b>fill!</b>, allò que es llegeix en <b>el</b> <b>psalm?</b>: “Perquè <b>no</b> <b>s’oblidarà del pobre, la</b> <b>paciència dels pobres no</b> <b>perirà per sempre</b>” (<i>Psalm IX</i>). I després: “Va escoltar-los el Senyor <b>en el</b> <b>dia de la tribulació,</b> i els va alliberar de tota angoixa” (<i>Psalm CVI</i>). “<i>En</i> <i>efecte, cada un rebrà la</i> <i>seua recompensa d'acord</i> <i>amb el seu treball</i>” (I <i>Corintis, III</i>). “<i>Feliç és, per</i> <i>descomptat, l’home que</i> <i>sempre és temorós i</i> <i>sempre obra aplicat a la</i> <i>voluntat de Déu en</i> <i>aquesta present i fràgil</i></p>	<p>E bé pot ésser <b>fill</b> aquest, car <b>la Santa Scriptura</b> diu que Déu <b>jamés</b> <b>desempare lo pobre e la</b> <b>paciència dels pobres</b> <b>jamés no perirà jamás</b> [sic] <b>en lo dia del judici,</b> <i>e</i> <i>per tant, benaventurats</i> <i>són tots aquells qui fan la</i> <i>voluntat de nostre senyor</i> <i>Déu mentre que viuen</i> <i>sobre la terra, per tal com</i> <i>los àngels de Déu los</i> <i>servexen, els fan exalsar,</i> <i>els coronen, els donen</i> <i>consolacions</i>".</p>	<p>om.</p>

<i>vida” (Proverbis, XXVIII). Que sàpigues que de forma seguríssima, oh fill!, els àngels de Déu als sants i als homes justos cada dia els serveixen, i contínuament il·luminen els seus cossos amb la virtut superior».</i>		
--	--	--

### CAP. VI / IX

Les tres tenen similitud de contingut amb certes matisacions, a L tenim: «Finalment, jo, el pobre Onofre, instruït subtilment amb tal raonament pels santíssims pares del meu monestir»; a A: «E com jo hoý totes aquestas coses, stant ab aquells sants pares»; a B: «Hoýdes per mi, pobre Onofre, de aquells sants pares tan glorioses paraules»; als tres documents tenim les aportacions fetes pels sants pares.

L-VI	A-IX	B-IX
Finalment, <b>jo</b> , el <b>pobre Onofre</b> , instruït subtilment amb tal raonament pels <b>santíssims pares del meu monestir</b> , <b>vaig començar</b> , amb silenciosament, <b>a pensar de quina gloriosa felicitat gaudeixen en els cels</b> , els que han suportat a la terra treballosos certàmens <b>per amor de Déu</b> . El meu cor s’encenia, la meua ment desitjava amb fervor	»E com jo hoý totes aquestas coses, stant ab <b>aquells sants pares</b> e altres bons documents semblants a aquests, e <b>jo, Onoffre</b> , molt humilment, recullint totes aquestas coses en lo meu cor, e en la mia voluntat havia jo, les lurs paraules pus	»Hoýdes per mi, <b>pobre Onofre, de aquells sants pares</b> tan glorioses paraules, <b>començí a stojar en los archius de la mia pensa aquella gran felicitat</b> e benaventura que en los <b>regnes de parahís attenyen</b> , aquells qui en aquesta



<p>menysprear els goigs del món, acostar-se a la pàtria celestial amb totes les forces, com explica el salmista dient: «Per a mi, el bé és acostar-me a Déu, posar en el Senyor Déu la meua esperança» (<i>Psalm LXXII</i>).</p>	<p>dolces, més que la mel, car eran molt dretureras a servir Déu, axí com si jo fos posat en l'altra món».</p>	<p>val de misèria <b>per la divina amor</b> enujosos treballs comporten».</p>
--	--	---

## CAP. VII / IX

En aquest apartat, sí que trobem analogia, l'eixida de nit del monestir, encara que en les provisions s'ha de matisar, a L diu: «un *poc* de pa amb *uns pocs llegums*»; a A: «*pochs pans*»; a B: «*tant pa*». L'acompanyament de l'àngel sí que són coincidents: «una llum esplèndida» / «resplendent com a foch»; també pel temor que representa: «vaig témer molt / gran pahor e spahordiment»; no obstant això, els consells són més pedagògics i extensos a L: «treballa amb l'espasa, conserva el teu cor amb tota custòdia, viu sense querella, persevera en les bones obres». Capítol que narra l'entesa amb l'àngel.

L-VII	A-IX
<p><b>I mentre pensava</b> sol·lícitament aquestes coses, <b>de nit</b>, en silenci, <i>me'n vaig alçar</i> i <b>vaig portar amb mi un poc de pa amb uns pocs llegums</b>, a penes suficient perquè <b>fora prou per a quatre dies</b>, i així, segons la voluntat de Déu i la seua pietat, vaig marxar perquè em mostrara el lloc del meu habitatge.</p> <p>»Quan <b>vaig eixir del monestir fins a la muntanya</b>, <b>vaig arribar al desert</b> i vaig pensar com romandria allà; de sobte, vaig veure <b>una llum esplèndida quasi al meu davant</b>; vista la qual llum, <b>vaig témer molt</b>. Aleshores, <b>vaig pensar que jo havia de tornar al monestir del qual havia eixit</b>.</p>	<p><b>e pensava</b> en mi que ressemblàs a la vida dels sants pares, e per ço, <b>una nit</b>, me penci que <b>m'isqués del monastir e portí ab mi poch pans<sup>12</sup> que·m bastaren a III dies</b>.</p> <p>»E comensí anar per lo camí qui pus dretament <b>anava al desert</b> e, mentre anava per lo camí, viu qui anava davant mi <i>un hom resplendent com a foch</i>, lo qual era <i>molt terrible e spaventable</i> de veure e com jo·l viu, haguí molt <b>gran pahor e spahordiment</b>. E comensí a <b>pençar que me'n tornars al monestir d'on era pertit</b> e que no me'n pertirs, ans</p>

<sup>12</sup> *tant pa* B

<p>Després, vaig veure un <b>home d'aspecte bellíssim</b> des d'un raig de llum clara, <b>davant de mi, i em va dir:</b></p> <p><b>“No tingues por, jo soc, en efecte, un àngel de Déu destinat a custodiar-te des del teu naixement per providència divina, per romandre amb tu amb l'ajuda de Déu, i et portaré a aquest desert. Sigues perfecte, humil davant Déu, treballa amb l'espasa, conserva el teu cor amb tota custòdia, viu sense querella, persevera en les bones obres. Jo, en efecte, no t'abandonaré fins que oferisca la teua ànima en presència de la summa majestat. Açò em va dir l'àngel, que em va acompanyar en el camí començat”.</b></p>	<p>habitars aquí ab los altres.</p> <p><i>»Mas lo senyor Déu totpoderós, qui vol que tots los hòmens sien fets sauls, no-m lexà acabar ni complir tal pensament. E lavons, tornà aquell sant e gloriós e resplendent <b>home, qui anave davant mi, e appellant-me per mon nom, dix-me:</b></i></p> <p><b>“Onoffre, no hages pahor que jo son l'àngel de Déu qui·t son donat //10 r.// en guarda del dia que nasquist fins al dia que has a morir e dich-te, ab veritat, que per aquesta carrera que ara vas que lo senyor Déu és contínuament ab tu, la qual carrera és de salut davant Déu”.</b></p>
---	---

## CAP. VIII / IX

Coincidències entre L i B: «sis o set»; en canvi, A: «LV». També: «Al cinqué dia, vam arribar a un lloc que es diu *Calidiomea*»; en canvi, A: om.; tanmateix, a B: «E al cinqué jorn arribam en lo desert appellat *Calidiomea*, hon havia una cel·la petita ab una palmera e una font d'aygua».

Paral·lelisme a A i B: «que era de linatge de Syria e que havia nom Hermens»; a L: om.

L'home vell condueix sant Onofre a la seua cova.

L-VIII	A-IX
<p>»Caminàrem, <i>així junts, sis o set milles</i> i vam arribar fins a <b>una cova</b> bastant convenient. Me'n vaig acostar volent saber si de cas algú romania dins. Segons el costum dels monjos, vaig començar a clamar i vaig demanar humilment la benedicció. Després vaig veure eixir un baró santíssim, davant del qual <b>em vaig postrar a terra</b>. Aquell, aleshores, em va agarrar amb les seues mans i em va alçar de terra, em va donar l'òscul de pau i em va dir:</p> <p>“Tu ets en efecte <b>el meu germà</b>, el meu cooperador de vida eremítica; <b>passa, oh fill!</b> Déu et concedisca que el seu temor romanga amb tu, que la teua labor siga</p>	<p>»E jo, lavons, stant enfortit e confortat per ses paraules, seguí <i>aquell àngell</i> per aquell desert, per spay de <i>LV milles</i>.<sup>13</sup> E trobí <b>una cova</b> petita en la qual jo entrí e trobí dins un hom vell servidor de Déu e <b>gití'm devant los seus peus</b>, e preguí'l que fahes oració a Déu per mi e après que ell hac feta oració, dix-me: “Fill, acosta't a mi”. E jo acostant-me a ell, donà'm pau e dix-me:</p> <p>“Tu est <b>mon fill</b>, Onoffre, obrador e egual ab mi en lo servir de Déu. <b>Vina, fill, a mi</b>, e Déu sia ton deffenedor e custodi en totes les tues obres”.</p>

<sup>13</sup> sis o set milles B

agradable a la seua vista”.

»Després, vaig entrar amb ell a la cova i hi vaig passar *alguns dies*, i va desitjar ensenyar-me les seues obres i investigar amb més cura el seu habitatge. Ell també va aprovar el meu desig i em va donar honorable consell, i em va mostrar com havia de superar les insídies del diable de manera agradable, amb paraules de caritat. Havent transcorregut alguns dies, em va amonestar amb aquestes paraules dient:

“**Fill, alça't i vine amb mi!** Cal que entres en l’interior del desert, i cal que *habites una cova tot sol*. Si lluites virilment, superaràs totes les temptacions dels dimonis. Certament, Déu et vol provar en aquest desert per veure si vols obeir fidelment els seus manaments, pels segles dels segles, fets en la veritat i en l’equitat (*Psalm CX*)”.

»Aleshores, dient açò, l’home sant es va alçar i amb mi va caminar durant **quatre dies** a l’interior del desert. Al *cinqué dia*,<sup>14</sup> vam arribar a un lloc que es diu *Calidiomea*, on hi havia palmeres a prop.

»E lavons, jo m’aturí e stiguí ab ell *VII dies*. E contínuament ell me amostrava, dient a mi aquellas coses que los sants pares feyen e mostraven en lo desert hon habitaven. E complits los VII dies dix-me:

“**O, fill Onoffre, vine e seguex-me!** *E menar-te en un loch*, lo qual és apperellat e ordonat a tu per nostre senyor Déu, en lo qual nostre Senyor ha menat e promès que tu habites, per ço que fasses a ell servir”.

»Lavons, ell se isqué de la cova e jo anave après ell seguint-lo, e anam per spay de **III dies e nits**. E trobam coves petites, en mig de las quals estava una cel·la petita e una palmera e una font

<sup>14</sup> E al cinqué jorn arribam en lo desert appellat Calidiomea, hon havia una cel·la petita ab una palmera e una font d’aygua B

<p>Aleshores, <i>el baró de Déu</i> va dir:</p> <p>“Heus ací, fill, mira el lloc que el Senyor t’ha preparat per a <b>romandre</b>”.</p> <p>Va estar ell amb mi per espai de <b>trenta dies</b> i em va ensenyar a observar <b>la doctrina</b> dels mandats de Déu amb cauta diligència. <i>Una vegada hi havien transcorregut</i>, em va encomanar al Senyor amb la seua oració santa, i quan es va separar de mi, <b>va tornar al seu mateix lloc</b>. Al llarg <i>d’alguns anys em va visitar</i> i no cessava d’aconsellar-me amb divines paraules, respecte de quina manera i simplicitat havia de viure.</p>	<p>d’aygua molt clara e, lavons, <i>lo vell Hermens</i><sup>15</sup> girà's a mi e dix-me:</p> <p>“Fill, aquesta cel·la és lo loch lo qual Déu ha aperellat <b>ha habitar</b> a tu e ací cové que tu habites”.</p> <p>E pres-me per la mà e mès-me dins la cel·la petita e stech ab mi en aquella cel·la <b>XXX dies</b>, e mostrà'm <b>paraules santes</b> e totes les obres que fahien los sants pares qui vivien en los deserts per servir nostre senyor Déu. E jo demaní-li de qual linatge era, ni qual era son nom, e dix-me que era de <i>linatge de Syria</i> e que havia nom <i>Hermens</i>.<sup>16</sup> E pregà'm que tostemp fos, membrant de Jhesu Christ e que no·s partirs de la mia memòria e, <i>complits los XXX dies</i>, <b>tornàs-se'n en la sua cova</b>. E d’aquella hora avant, <i>cascun any me visitava una vegada</i></p>
--	--

<sup>15</sup> om. B

<sup>16</sup> Nermeus B: corregim segons A

## CAP. IX / IX

La significació de la mort de l'home vell ve determinada per continguts diferents, atés que a L el va encomanar: «a la terra de Calidiomea»; tant a A com a B concorren de soterrar el seu cos: «davant la mia cel·la». Hi ha una demarcació en la coincidència del lloc, amb tot i que és el mateix Onofre qui se'n va encarregar de dur endavant la tramitació del cos del baró de Déu.

L-IX	A-IX
En eixe temps, es va acostar a mi, segons com calia i entre les paraules de salutació, <i>es va postrar i va caure a terra.</i> I remetent la seua ànima al Senyor, <b>va morir.</b> Quan jo vaig veure això, em vaig entristir molt; va tornar a la terra. Jo vaig derramar moltes llàgrimes, <b>vaig fer-me càrrec del seu cos i el vaig encomanar a la terra de Calidiomea.</b>	e aquesta visitació contínuament tench fins que passà d'esta vida e com <b>fou mort, jo soterrí lo seu cors devant la mia cel·la.</b>

## CAP. X / IX

Les citacions que corresponen a L: «Sapientia, X, Mateu, IV i Mateu, VI», tenen correspondència a A i B, llevat de la primera que no hi té. En aquest capítol, tots tres, tenen gaire afinitat; en canvi, sí que contrastem que L manca de la part descriptiva on sant Onofre justifica la seua nuesa: «E les vestidures que yo vestia, per temps defalliren e foren apartades de mi e romanguí tot nuu», «e los cabells del meu cap cobriren lo meu cors».

L-X	A-IX
<p>Per altra banda, mentre jo, Pafnuci, encara escoltava les paraules de raó del santíssim baró Onofre, <b>vaig dir-li:</b></p> <p>“<b>Oh, pare sant!</b>, ja entenc el gran treball que has suportat en aquest desert pel nom de Crist”.</p> <p>I l’home sant <b>em va respondre:</b> «Molt benvolgut germà meu, creu-me; he resistit en el desert de tal manera que de vegades pensava <b>que jo em veuria superat per la mort.</b></p> <p>»Desesperat moltes voltes de la vida, a penes l’alé sentia que mantenia en el cos. De dia, a l’estiu, em cremava el foc del sol ardent; a la nit, afectat per la rosada i la gelada, m’afonava per la fam i la set. Oh, quines i quantes coses vaig patir! No es poden contar els treballs i les plagues que una persona, que morirà per l’amor</p>	<p>»E com totes aquestas coses me hac dites e recomptades, <b>jo li demaní:</b></p> <p>“<b>Pare sant,</b> prech-te que·m digues, si des que //10 v.// habites en aquest desert, has hagudes temptacions”.</p> <p>»<b>E ell me respòs:</b> “Sàpies, fill meu, molt amat, que moltes temptacions e moltes dolors he soffertes e sostengudas, per les quals moltes vegades venie en punt de desesperació, <b>demanant la mort.</b></p> <p>»Emperò, la ajuda de nostre senyor Déu ha sostenguda la mia ànima confortada e neta de aquellas temptacions e affanys. <i>E les vestidures que jo vestia, per temps me falliren e foren-me apartades e romanguí tot nuu.</i></p>



del Déu viu, ha de suportar. Torna el Senyor la mercé dels treballs dels seus sants (*Sapientia, X*), les riqueses dels quals, si no s'augmenten, disminueixen.

»Per això, en efecte, **he suportat fred i calor** i els sofriments de moltes molèsties, tot podent-me consolar amb les riqueses celestials *entre grups d'àngels*. Menyspreava els aliments corporals, perquè fora més digne dels espirituals. Així és, **un sant àngel cada dia m'oferia el pa i m'administrava l'aigua amb mesura**, perquè reconfortara el meu cos, i perseverara constantment en l'elogi de Déu. *Arbres de palmeres*, que hi havia, produïen *fruits de dàtils dotze vegades a l'any*.

Les quals collia durant alguns dies, me'ls menjava *com a pa barrejant-los amb fulles d'herbes*, i eren **a la meua boca com ruscs de mel**.

Doncs, en l'*Evangelí* es llig: “**No només de pa viu l'home, sinó de tota paraula que prové de la boca de Déu**” (*Mateu,*

»E **he soffert molt gran fret e gran calor** en lo meu cors e lo meu senyor Jhesu Christ, piedós e misericordiós, vehent-me sofferir totes aquestas coses, posà e mès en mi molta paciència *e los cabells del meu cap cobriren lo meu cors de fret e de calor*, segons que tu pots ara veure. E lo meu senyor Déu e pare piedós **tramet lo seu àngel, lo qual me portà cascun dia pa e aygua que a mi és de necessitat**. E los primers *XXX anys*, après que del monestir fuy partit, *no mengí pa ne altra cosa*, sinó tan solament herbes, les qui en lo desert naxien e *bevia l'aygua a mesura molt pocha*. E los *XXX anys següents*, que ara se complexen, visità'm Déu cascun dia, e vehent e pensant lo meu senyor Jhesu Crist que jo sofferia totes aquestas temptacions e tribulacions, havent ferma sperança en lo seu adjutori. Tostemps ha haguda de mi misericòrdia e pietat, **e les herbes de la muntanya que jo menjave eren pus dolces que la mel** e contínuament me recordava de la paraula del Senyor qui diu: “**No tan solament viu hom de sol pa material, ans viu de**

<p>IV).</p> <p>»Germà Pafnuci, si vols complir la voluntat de Déu, totes les coses necessàries et seran preparades per ell. Perquè la mateixa veritat t'amonesta en dir:</p> <p>“No us preocupeu en la vostra ànima sobre què menjareu o què beureu, ni amb quina cosa us vestireu; per això, el vostre Pare sap de quines coses manqueu. Busqueu primer el regne de Déu i la seua justícia i totes aquestes coses se us donaran (<i>Mateu, VI</i>)”.</p>	<p><b>la paraula de Déu, la qual és vianda celestial”.</b></p> <p>»E axí, fill meu, Pannuci, aquell qui complex la voluntat de Déu, troba mercè e misericòrdia devant ell, e diu lo senyor en l'<i>Avangeli</i>:</p> <p>“No vullau pensar en aquellas coses que haveu a menjar ni a beura, car lo vostra pare sab totes aquellas coses que us fan mester, per tal [que] demenau primerament lo regna de Déu e la sua justícia e après totes aquestas altres coses vos seran donades”.</p>
---	---

## CAP. XI / IX

La diferenciació de temps és palesa quan poden combregar, a L: «diumenge o el *dissabte*»; a A i B: «diumenge e *en les altres festes*», però no diu res de dissabte. Destaquem també com són portats al paradís en les tres versions: «són portats al cel per un àngel / és pres e rebut per los àngels de paradís / per lo sanct àngel portats en paradís». La citació del psalm a L és la més reiterativa i repetitiva al llarg de tota la vida de sant Onofre als tres escrits, tot i que manca en aquesta secció a A i B.

L-XI	A-IX	B-IX
<p>I quan escoltava açò d'aquest beat baró <b>Onofre</b>, admirant-lo en els seus treballs i accions, vaig dir:</p> <p>—Pare benigne, el <b>diumenge</b> o el <i>dissabte</i> rebies la <b>comunió</b> d'algú?».</p> <p>I ell responent-me, va dir:</p> <p>—Tot <i>diumenge o dissabte</i> trobe preparat un <b>àngel</b> del Senyor que em porta <b>el cos i la sang del nostre senyor</b></p>	<p>E hoynt jo, <i>Pannuci</i>, totes aquestas coses que·m deya aquell sant pare, <b>Onoffre</b>, diguí-li:</p> <p>—Digues-me, pare <i>Honoffre</i>,<sup>17</sup> en lo dia del <b>diumenge</b> e <i>en les altres festes</i>, de hon te era donat per <b>combregar</b> lo preciós cors de Jhesu Christ?</p> <p>E ell, lavons, me respòs:</p> <p>—Sàpies, <i>per</i> cert fill, que l'<b>àngel</b> de Déu ve a mi, lo qual me comunica <b>lo cors e la sanch</b> //11 r.// <b>de</b></p>	

<sup>17</sup> Honoffre A : om. B

<p><b>Jesucrist, de mà del qual em són donats els dons més preciosos, i la salvació perpètua de la meua vida. En efecte, tots els monjos que porten la vida espiritual en el desert participen de tal goig.</b></p> <p>»Aquests sants eremites que viuen en <b>aquesta solitud</b>, si de cas en alguna ocasió, <b>desitgen veure un home, en aquell mateix moment, són portats al cel per un àngel. Allà contempen la visió de l'ànima dels justos</b> que brillen com el sol al regne del seu pare, <b>la multitud dels àngels</b> i les seues ànimes unides i barrejades amb les dels beats. Per això, tots els que pugnen en aquesta lluita, desitgen amb tota la seua ment, tot el seu cor i totes les seues forces posseir i merèixer la glòria de la pàtria celestial, amb</p>	<p><b>nostre senyor Jhesu Christ</b> e no tan solament a mi, <b>mas a tots aquells qui habiten en aquesta solitud</b> e com han rebut lo preciós cors de <i>Jhesu Christ</i>, són complits del <i>Spirit Sant</i>, e d'allí avant <i>no han fam ni set, ni fret ni calor, ni senten alguna altra dolor.</i></p> <p>»Per ço, com ja primerament passaren e sostingueran moltes temptacions e tribulacions, e com algú de aquells desige veure coses celestials, és pres e rebut per los àngels de paradís, e veen tota a glòria dels sants de Déu, e com ells han vistes en lurs pences totes aquestas coses la longuesa de lur vida e aquest món los sembla un punt en comparació del repòs celestial. E lavons, obliden e menyspresen totes tribulacions e engústies</p>	<p>»E si alguna vegada als sants qui la vida hermitana segueixen los ve desig de veure algun home o d'altra mundanal glòria, en continent són per lo sanct àngel portats en paradís e, aquí contemplant les ànimes dels benaventurats sants, ab la gran multitud dels àngels, resten complidament saciats de lurs desigs, de hon //15 v.// resten tan fervents e inflamats en lo servir de Jesucrist que tota la lur pensa, tot lur studi e forces no és altre sinó com,</p>
---	---	--

<p>Crist i amb els sants. Finalment, contant el venerable <b>Onofre totes aquestes coses, les vaig conèixer en el cim d'aquest tauró, on estava davant meu.</b> I així, es va completar el meu goig, <b>de tal forma que vaig oblidar tota l'adversitat que havia suportat en el camí.</b> «Crec, vaig dir jo, que em trobe entre els feliços, perquè t'he vist i he contemplat les teues obres egrègiament.</p> <p><b>Les teues paraules tan boniques, dolces amb la dolçor de la mel, penetren així en el més íntim del cor, de tal forma que podria dir amb el salmista: "Que dolces les teues paraules per a la meua boca, més que una bresca de mel en la meua boca!"</b> (Psalm CXVIII)».</p>	<p><i>que debans havien hagudas. Aquestas són les obres dels sants e les carreras menant a Déu.</i></p> <p>E lo benaventurat <b>Onoffre hac parlat ab mi totes aquestas coses, dix-me:</b></p> <p>—<i>Anem, fill!, anem ensemps!</i></p> <p><b>E jo hoynt aquellas paraules tan dolces e tant santas del gloriós Onoffre, tota fam e tota set e tota angústia que havia sofferta en lo desert, tantost, la oblidí.</b></p>	<p><i>seguint lur bona empresa, puixen fer obres que a la magestat divina sien accept[e]s, per hon sien fets dignes de possehir aquella beatitud eterna que als servidors de nostre senyor Déu stà aparellada.</i></p>
---	--	--

**CAP. XII / IX**

Apareix per primera vegada la definició de Calidiomea: «Calidiomea, un lloc espiritual, agradablement adornat amb arbres de palmeres»; nom del qual no hem tingut cap referència mai a A i sols apareix una vegada a B. Segueix la citació a L: *III Reis, XVII*.

<b>L-XII</b>	<b>A-IX</b>
<p>Ell em va dir:</p> <p>—<i>Fill, vine amb mi, mira el lloc del meu habitatge, oblidem-nos un poc de les paraules.</i></p> <p>Em va portar per un camí, <b>prop de tres milles</b>, i vam arribar a <i>Calidiomea, un lloc espiritual, agradablement adornat amb arbres de palmeres</i>. Allà, vam fer els <b>precis al Senyor</b>, i quan els haguérem completats, <i>vam seure a terra i vam debatre amb col·loquis divins.</i></p> <p>Ja <b>en el moment de l'ocàs del sol</b>, vaig veure <b>un pa</b> posat davant meu amb <b>un poc d'aigua</b>.</p> <p>—Ara, <b>fill</b>, mira que no t'afebleixes si no</p>	<p>E, lavons, jo li diguí:</p> <p>—<i>O, pare! Benaventurat son, jo puscha meresch parlar ab tal servidor de Déu com tu est.</i></p> <p>E jo, ditas aquestas paraules, seguí lo sant de Déu e aní après ell, e com haguem anat per spay de <b>III milles</b>, <i>trobam una cel·la e una palmera</i> qui stava devant la setlla e lavons, lo benaventurat <b>Honoffre comensà a cantar a Déu, fahent oració</b> e com hac acabada la oració, jo responguí:</p> <p>—<i>Amén.</i></p> <p>E era aquella hora <b>que lo sol se declinava a la posta</b> e jo viu en mig de la <i>cel·la un pa e un cànter de aygua</i>, e dix sant <i>Onoffre</i> a mi:</p> <p>—Mon <b>fill</b>, <i>Pannuci!</i>, <b>menja</b> de aquest</p>

<p>menges <i>algun aliment</i>. Alça't, doncs, i <b>menja!</b></p> <p>Jo vaig respondre:</p> <p>—<i>Viu el Senyor (III Reis, XVII) i beneït el meu senyor Déu en vista del qual som. No menjaré ni beuré fins que ens unim en la mateixa caritat pura.</i></p> <p>Així, quasi el vaig forçar perquè fera el que jo volia.</p> <p>D'aquesta forma, perquè complira el meu desig, <b>va partir el pa</b> i em va donar; <b>vam menjar</b> i <b>ens vam sadollar</b>, i ens van sobrar uns trossos després de menjar.</p> <p><b>Aquella nit</b> la vam passar <b>quasi sense dormir</b> i ens <b>vam entretenir</b> en divins elogis.</p>	<p><i>pae beu de aquesta aygua</i> qui stà devant tu, car jo veig e conech que tu est molt lase e cansat, e has fam e set.</p> <p>E jo responguí:</p> <p>—<b>Sàpies, pare, que jo no menjaré ni beuré si tu no menges.</b></p> <p>E après que jo l'haguí pregat que <b>menjars</b>, <i>ell beneý aquell pa, segons que és de costuma dels religiosos</i>, e dix:</p> <p>—<b>Menja de aquest pa</b> que Déu nos ha tramès, car dich-te que cascun dia nostre Senyor me n'envia mig e ara, per tu, fill <i>Pannuci</i>, Déu n'a tramès hu tot complit.</p> <p>E après que haguem menjat <i>de aquell pa</i>, <b>fom tots complits</b></p> <p>e <b>començam a cantar</b> e <i>fer oració</i> a Déu e, axí stiguem <b>tota aquella nit</b>, <i>fahent oració a Déu entrò que fou dia clar.</i></p>
--	--

**CAP. XIII / X**

La finalitat de Pafnuci es palesa a les tres edicions: «metès lo meu cors dejús la terra»; però la data de defunció és omesa a L: «XI dies del mes de juny». Davant de l'ofertament a sant Onofre pel perdó dels pecats, tenim a L: «I si no pot oferir ni una oblació ni una almoïna, per amor meu que encenga *encens*»; mentre que A i B: «offerirà alguna cosa o darà almoïna per amor de Déu e de mi, o servirà *libre de la mia vida* en la mia remembrança». A la pregunta de Pafnuci, si algun pobre no ho pot oferir: «que alce les seues mans i les estenga al Senyor tres vegades en oració dominical / una pocha d'aygua». Omissió a L i preàmbul de l'oració a A i B: «alçà los ulls al cell e feu oració».

<b>L-XIII</b>	<b>A-X</b>
<p><i>Quan es va fer de dia, després de l'hora de l'oració, vaig veure el seu rostre canviat, pàl·lid, i li vaig preguntar què li passava.</i></p> <p>Ell va dir:</p> <p>—No et preocupes, <i>germà Pafnuci</i>, perquè <b>Déu totpoderós t'ha encaminat rectament fins aquesta solitud, perquè em soterres i lliures el meu cos a la terra.</b> En efecte, <b>en aquesta hora la meua ànima és absoluta del vincle de la carn i és conduïda fins al Creador al seu regne celestial.</b></p>	<p><i>Al cap de un poch, jo viuí aquell benaventurat pare servidor de Déu, Onofre, la cara sua tota mudada e groga.</i> E com jo·l viuí axí mudat, <i>fuy molt spaordit e, lavons,</i></p> <p>ell me dix:</p> <p>—O, <i>servidor de Déu e bon amich!</i> No vulles haver <i>pahor, mas sies fort e constant, e stà apperellat,</i> car sàpies que per açò <b>te a tremès a mi nostra Senyor,</b> per tal que <b>metès lo meu cors dejús la terra</b> e sàpies que huy, <b>en aquest dia, la mia ànima exirà del meu càrrec, ço és del meu cors e irà al repòs perdurable.</b></p>



»Oh, germà amatíssim! (*llavors conec el teu desig*), **quan tornes a Egipte recorda'm en presència dels teus germans i de tots els que adoren Crist.**

»Aquesta és la meua **petició que he demanat al senyor Déu. Si algú fa una oblació per amor del meu nom davant la mirada del nostre senyor Jesucrist i fa una invocació a la seua lloança, que quede lliure de tota temptació del diable i del cadenat de la maldat humana, i que amb els sants àngels en el regne dels cels, siga digne de l'herència eterna. A més, si algú no pot oferir una oblació o redimir-se per pobresa, que ell, en el nom del Senyor i en el seu honor, **done una almoïna a un pobre, i jo resaré per ell en presència de Déu, perquè siga digne de fruir de la vida superior en els cels. I si no pot oferir ni una oblació ni una almoïna, per amor meu que encenga encens de suau olor al senyor Déu i jo pregaré per ell, perquè tinga un goig perenne.****

»E sàpies, **Pannuci**, que són vuy *XI dies del mes de juny e segons los romans són XI dies del dit mes*. E tu, *Pannuci*, **com seràs tornat en Egipte, preÿca e digues als nostres frares e a t[ot]s los fahels cristians que fassen memòria e remembrança de mi.**

»Car sàpies que **aquesta gràcia demaní a nostra senyor Déu** e m'és stada atorgada, ço és, que **qualsevol persona qui farà memòria o remembrança de mi o offerirà alguna cosa o darà almoïna per amor de Déu e de mi, o servirà libre de la mia vida en la mia remembrança, que nostre senyor Déu li perdonarà tots los peccats e, com la sua ànima exirà del seu cors, serà sens peccat, axí com si lavons fos nada del ventra de la sua mara.**

<p>Jo li vaig dir:</p> <p>—Pare meu, no t'enfades si parle: si algú <b>no té ni tan sols encens ni cap capacitat, com pot fer-se propici a Déu de tal forma que no manque de la teua benedicció quan t'invoque en alguna?</b></p> <p>Aleshores aquell va respondre:</p> <p>—<b>Si algun pobre en el desert o en altre lloc no té oblació, ni almoïna ni encens per a oferir, que alce les seues mans i les estenga al Senyor tres vegades en oració dominical, és a dir, parenostre, que em tinga present, i que recite psalms en el nom de la santa Trinitat i jo, així, intercediré per ell davant del Senyor, perquè siga mereixedor de la vida celestial i particip amb tots els sants de Déu.</b></p>	<p>E jo, lavons, <i>Pannuci</i>, responguí dient:</p> <p>—O, pare <i>Onoffre!</i> E si algú serà tant pobre <b>que no puscha donar almoïna ni fer oferta per honor e reverència tua, què serà de aquell?</b></p> <p>E sant <i>Honoffre</i> respòs:</p> <p>—<b>Qualsevol pobre qui no offerrà, sinó una pocha d'aygua e aquella darà, per honor e reverència de Déu e de mi, aquella matexa gràcia aconseguirà del nostre salvador Jhesu Christ, car axí m'és atorgat per lo senyor totpoderós.</b></p> <p><i>E dites lo gloriós sant Honoffre totes aquestas coses, stant agenollat en terra ab les mans junctes, alçà los ulls al cell e feu oració per aytal manera:</i></p>
--	--

## ORACIÓ

Reproduïm l'oració de les versions catalanes a A, acarades en la nostra edició i probablement per iniciativa exclusiva, que manca a L:

«—O, Senyor molt alt! Lo qual neguna persona de aquest món no pot ab los ulls corporals veure, lo poder del qual hom no poria pençar, la glòria del qual és honorable e la misericòrdia del qual és sens fi. A tu, Senyor, prech e a tu, lou; e a tu, be//12 r.//neesch, lo qual he amat e seguit del dia que fuy nat entrò ara, e per tal Senyor, pus jo crit a tu, oges-me! Senyor, molt gran! Per ço, Senyor, te exalsaré e et loaré ab la mia ànima, car tu prenguist guarda de la mia humilitat, ara m'as amenat en lo poder del meu enemich, mas tu, Senyor, posist los meus peus en loch molt segur. E ara, Senyor, deffence'm del meu enemich per lo teu sant poder e vinga sobre mi la tua misericòrdia, car la mia ànima és molt treballada e prech-te, Senyor, que com la mia ànima exirà del meu cors que lo dimoni no m'aparega, ni·m sia contrari, ni·l vege, ni·m detinga en loch de tenebres.

»O, Senyor, hages mercè de mi!, per tal que aquella serpent cruel e mala no vinga contra mi e que no veja la mia ànima aquelles scuredats e figuras dels dimonis, los quals són de molt gran crueltat e terribilitat de veure. Mas prech-te, Senyor, que la rebes ab los teus sants àngells, qui són complits de pau e la vulles metre en aquell loch hon ha repòs perdurablement, car tu, Senyor, est e seràs beneÿt per tostemps. Encare, Senyor, te deman e·t prech, per la tua pietat e per la tua infinida misericòrdia, que hages mercè de mi e de ton poble cristià e que oges les lurs pregàries, e que vulles perdonar tots los peccats a tots aquells qui feran festa e memòria de mi, e faran oferta per la mia honor e laor, e per reverència del meu nom e donaran a algun pobre de so del lur propri, que tu, Senyor, lo oges quant ells te appellaran e·ls perdon[e]s lurs peccats. Encara, Senyor, si alguns estaran en angústias de càrcer o presons, o ira de senyor o de jutge, e a tu cridarán dient: “O, senyor Déu totpoderós!, per los mèrits del teu humil servidor, Onoffre, hages mercè de mi”. Prech-te, Senyor, que sens triga alguna oges les lurs pregàries e oracions, e·ls complescas les lurs demandes, car tu, Senyor, est beneÿt e loable per tostemps. Amén».

CAP. XIV / X

La finalitat de Pafnuci és omesa a L: «om. / donar al meu cors cepultura»; en canvi, sí que coincideixen de la tornada a Egipte i predicar tot allò que havia vist i oït Pafnuci.

L-XIV	A-X
<p>Després li vaig dir:</p> <p>—Senyor, si jo fora digne, o si se'm permet gaudir dels dons de la teua gràcia, <i>després de la teua mort, m'agradaria molt obtenir aquest lloc agradabilíssim.</i></p> <p>Però ell va dir:</p> <p>—<b>De cap manera</b>, fill, t'ha sigut concedit, i <i>no per això et va enviar Déu en la peregrinació d'aquesta solitud, perquè obtingueres ací el lloc d'habitatge, sinó perquè estigueres bé amb els justos que estan al desert, i perquè et dediques en el món a aprofundir en aquestes coses que has</i></p>	<p>E com lo benaventurat Onoffre hach dites aquestas paraules, jo, <i>Pannuci, me gití devant los seus peus, ab moltes làgrimes e, plorant, diguí-li:</i></p> <p>—O, pare meu! Si a Déu plau e a tu jo <b>volria habitar en aquest loch</b> <i>hon tu has habitat e ara habites.</i></p> <p>E ell me respòs e-m dix:</p> <p>—<b>No est tu tramès per què stigues ací,</b> mas per ço que <b>dons alagria als servents de Déu que habiten en los deserts,</b> axí bé com alegrist a mi en la tua venguda e <i>donar al meu cors cepultura e cobrir-lo de terra, axí com és ordenat per nostre senyor Déu. //12 v.// Mas torna-te'n tu en Egipte e preÿca a les companýes totes</i></p>

<p><b>conegut en el desert. Ves-te'n a Egipte i</b> <i>queda't allà, fins a la fi de la teua vida!</i> <i>Completa aquesta bona obra i rebràs la corona d'una glòria perpètua.</i></p>	<p><i>aquellas coses que has vistes ni hoïdes en lo desert. E per ço que tu encare sies atrobat e vist en los sants en glòria, recompta totes aquestas coses que has vistes e hoïdes de tots los sants monges, hermitans e altres persones, per tal que fassen tots memòria e recordança de mi.</i></p>
--	---

**CAP. XV / X**

L'extenuació del cos és esmentada a L: «setanta anys» i omesa a A i B. Per contra, mentre que a L tenim la protecció dels àngels per arribar immaculat al dia del judici, a A i B, tenim la benedicció. Tampoc no hi tenim la citació dels *I Corintis, XVI*.

L-XV	A-X
<p><b>Quan l'home de Déu</b> va dir aquestes coses, <i>em vaig posar als seus peus i vaig dir:</i></p> <p>—Pare estimat, sé en efecte que allò que demanes a Déu t'ho donarà el Senyor pel teu immens treball de llarguíssim esforç, <b>amb el qual has afligit el teu cos durant setanta anys</b> en nom del Senyor. Dona'm, doncs, <b>els dons de la teua santa benedicció</b>, perquè obre amb una virtut similar a la teua, i que el meu esperit siga dirigit per la teua intervenció i en el futur siga mereixedor de participar amb tu.</p> <p><i>Ell, tot seguit, va contestar açò:</i></p> <p>—Oh, Pafnuci!, no estigues trist; la teua petició, atribuïda a Déu, serà estable. <i>Mantenint-te en la fe, actua amb valor,</i></p>	<p><b>E jo, Pannuci</b>, diguí-li <i>altre vegada axí:</i></p> <p>—O, pare <i>Onoffre!</i> Deman-te per lo Senyor <b>totpoderós, per lo qual tu has turmentada la tua carn, que tu·m beneschas</b> e <i>que-t membre, quant seràs en la glòria de Déu, la qual te és ja atorgada.</i></p> <p>E sant <i>Onoffre</i> me respòs, dient</p> <p><i>que Déu totpoderós vol que tots los hòmens sien fets salves e vinguen a la conaxença de la veritat, e aquell sia lo</i></p>

<i>adreça els ulls amb la ment cap a Déu, corrobora els manaments, esforça't de fer el bé i aprén la vida eterna (I Corintis, XVI), que et protegissen els àngels del cel i que et conserven de tot pensament de maldat, com a pur davant Déu, i que et trobe immaculat en el dia del judici.</i>	<i>teu deffenedor e guardador e-t desliure de tots los perills de aquest món e de las temptacions del dimoni, e la benedicció del Pare, e del Fill e del Sant Spirit sia ab tu. Amén.</i>
---	---

Començament del capítol XI a A i B, on podem observar que no hi ha col·lació amb L. Citació a L sense anomenar-la (Lc 23, 46): «En les teues mans encomane el meu esperit»; omissió a A.

<b>L-XV</b>	<b>A-XI</b>
<p><i>Després d'açò es va alçar i va plorar a Déu, va orar, va doblegar els genolls i de sobte va dir:</i></p> <p><i>—En les teues mans encomane el meu esperit.</i></p> <p><i>I quan va dir això, una llum esplèndida va enllumenar el seu cos i en la claredat de la mateixa llum, la seua ànima es va separar del cos.</i></p>	<p><i>Aprés que·l sant benaventurat Onofre hac dites totes aquestas coses, no parlà pus e jo, lavons, leví'm de peus e viu la sua cara axí com a foch molt resplendent. E tenia les mans juntas e los ulls envers lo cel, e molt bax feya oració, en tal manera que no hojya paraula que ell digués e besí-li los peus, e besant-los, jo sentí en mi una odor de paradís molt suau e gloriosa.</i></p> <p><i>E en aquella ora jo viu que·s feu gran turbació e brogit en l'ayre molt spaventable e, per lo gran spahordiment que jo haguí de aquestas coses, cayguí en terra mig smortit. E, axí stant, jo viu que lo cel se obrí e viu grans companýes d'àngels qui muntaven e devellaven del cel devant lo sant baró Onoffre e hoj veus qui cantaven en l'ayre càntichs molt melodiosos e plasents, e lahors de gran alegria. E viu star, entorn del cors de sant Onoffre, cors de àngels ab enceners en lurs mans, encensant lo sant cors.</i></p>



	<i>E una veu dix:</i>  <i>—O, ànima de pau! Vina a mi per tal que-t meta en lo repòs de paradís, lo qual has amat ab pura voluntat.</i>
--	---

## CAP. XVI / XI

Segons L, primer escolta càntics angèlics que lloen l'ànima de l'inclit soldat; després plora com a feble, perquè no ha compartit amb ell gaire temps; tot seguit es va tallar la meitat de la túnica i la posà al sant per soterrar-lo a la roca on era la fossa; regressa a Egipte per comunicar el que havia vist i escoltat; clou que va morir al mes de juny, el dia 11, a tres dies dels idus del mateix mes.

Segons A i B no hi ha coincidència amb les seccions dels lleons, ni tampoc es va tallar la túnica per la meitat per cobrir el cos del sant, a més, per soterrar-lo, fa ús d'un bordó per assenyalar el lloc de la fossa; ni tampoc anomena el dia, ni el mes ni els idus quan va morir; ni tampoc finalitza la vida del sant, "in saecula saeculorum. Amen". A més, la vida continua amb la tornada pel desert de Pafnuci vers Egipte, on primer tindrà la trobada amb els quatre ermitans vells i després amb els quatre més jòvens, Joan, Andreu, Abdon i Teòfil.

<b>L-XVI</b>	<b>A-XI</b>
<p><b>De sobte, doncs, vaig escoltar la veu de molts àngels</b> lloant Déu per la marxa de la <b>santíssima ànima</b> de sant <b>Onofre</b>, els cels sonaven amb <b>càntics angèlics</b> que van produir-ne un goig inefable en els astres, per mitjà del qual els exèrcits celestials lloaven l'ànima del seu inclit soldat.</p>	<p>E <b>soptosament</b>, en aquesta hora jo viu per la ubertura del cel, nostre senyor <i>Jhesu Christ qui pres //13 r.//</i> la <b>santa ànima</b> del nostre pare <b>Onoffre</b> ab <b>gran multitut e infinida companya de àngels, cantant gloriosos càntichs e gloriosa celestial companya e alagria, e mès-la en la celestial glòria.</b></p>

**Després**, els meus ulls trencaren en plor, les meues entranyes gemegaven, em van eixir rius de llàgrimes, fluïren per mi planys, el pobre Pafnuci. Vaig plorar aquell com a feble, perquè a penes el vaig trobar i no el vaig poder tenir molt de temps.

**E après** que haguí vistes totes aquestas coses, leví'm de peus e torní en mon recort e toquí ab les mies mans los sants peus de aquell sant cors, e estaven encare blancs e calents. E tot lo seu cors resplandia axí com a raigs del sol e jo, en aquella hora, comensí a dir en mon cor:

—*Què faré que no he ab què cave la terra per fer la fossa en què soterrà aquest sant, sant cors?*

*E jo, stant per tal manera pensant, viu per volentat de Déu II lehons qui vingueran e adoraren aquell sant cors e leparen-li los seus peus ab les lurs lenguas e après de assò, ells stigueran aquí e gitaren-se prop lo cors, donant a entendra que ells se planýen de la mort de aquell, lo qual moltes vegades l'havian hagut per companyó en aquella solitud e ab mi ensemps, ploraren e feyan gran dol.*

*E après que jo haguí molt plorat e feta oració, stant agenollat en terra, leví'm de peus e acostí'm als dits lehons e diguí aytals paraules:*

—*Jo so sert que tots los hòmens fan*

<p><i>Després vaig tallar <b>la meua túnica</b> pel mig i em vaig posar una part, i l'altra li la vaig col·locar <b>al cos del beat, i el vaig soterrar</b> en el sepulcre que havia obert en la roca. Aleshores, veient que estava a soles, <b>vaig començar a plorar</b>. Així, entristit, me'n vaig alçar i vaig voler entrar a la seua cova, però finalment, estant davant, la mateixa <b>cova va caure</b> amb gran soroll, i al mateix temps caigueren les <b>palmeres</b> de soca-rel. Doncs, vaig deduir jo, Pafnuci, que no era la voluntat del Senyor que jo habitara aquell lloc.</i></p>	<p><i>algun servir a Déu e encara per los animals és temut e servit, e dona a tots spirit de vida e per tal, vosaltros lehons sou ací venguts que, ab vosaltres e ab mi ensemps, donem cepultura en aquest sant cors. E man-vos, de part del salvador e creador de totes coses, que fassau-lo per què sou ací venguts.</i></p> <p><i>Lavons, jo prenguí un bordó que tenia e senyalí en terra, deffora la cova, lo loch hon devia ésser la cepultura e tantost, los leons comensaren a cavar la terra ab les unglas molt ivarsosament e fort.</i></p> <p><i>E jo despulli'm <b>la vestidura</b> que tenia e enbolquí'l en aquella <b>aquell sant cors</b>, e besí-li los peus e après, <b>metí'l en la fossa</b> que los lehons havien feta e com haguem soterrat lo cors, los II lehons se humiliaren fins en terra e après se partiren d'aquí e tornaren-se'n en lo desert d'on eran venguts.</i></p> <p><i>E a poch stant que lo cors fou soterrat, <b>caygué tota aquella cetlla</b>, hon aquell sant hom havia habitat e per semblant caygué la <b>palmera</b> e jo, vehent tot açò, fuy comprès de molta gran pahor e tristor, e <b>comensí a plorar</b>. E stant jo axí, plorant e comprès de gran tristor, aparech-me un àngel e dix-me:</i></p>
--	--

<p>Me'n vaig marxar i <b>vaig tornar a Egipte</b>, i <b>allà vaig contar a les comunitats tot el que havia vist i escoltat.</b></p>	<p>—<i>No vulles plorar, Pannuci, ans hages en tu matex gran alegria e plaher, per tant com tu est stat digna de veure tant glorioses e celestials coses. E hix d'ací e ves-te'n en Egipte e preÿca, e digues //13 v.// totes aquestas coses que has vistes e hoÿdes. Axí com te dix aquell nostre amich Onoffre e nostre senyor Jhesu Christ te endreç e-t deffena, e-t fassa personer de la sua glòria per la sua pietat, e hage mercè de tu e tostemps te endreça en los camins de pau.</i></p>
<p>om.</p>	<p>Trobada de Pafnuci amb els quatre vells ermitans.</p>
<p>om.</p>	<p>Trobada de Pafnuci amb quatre ermitans jóvens: «Johan, Andreu, Abdon i Theòphil».</p>
<p>om.</p>	<p>Arribada a Egipte i publicació del llibre.</p>
<p>Així doncs, <b>sant Onofre</b> va morir al mes de <b>juny, el dia 11</b>, a tres dies dels idus del mateix mes. <i>Des d'allà, els beneficis seus es presten, fins a hores d'ara, per a lloança i glòria del nostre senyor Jesucrist, al qual es deu l'honor i la potestat pels segles dels segles. Amén.</i></p>	<p>Acabada és la vida del gloriós hermità monsenyor <b>sant Honoffre</b>, la vida del qual és celebrada a <b>XI</b> dies del mes de <b>juny</b>, lo jorn de <b>sant Bernabé apòstol</b>.<sup>18</sup></p>
<p>om.</p>	<p><b><i>Oratio beati Onoffri</i></b><sup>19</sup></p>

<sup>18</sup> Acabada és la vida de sanct Onofre hermità, la qual és celebrada a onze dies del mes de junio B

<sup>19</sup> Oració de sant Onofre B

### 5.3. VALORACIÓ DE CONJUNT

Les diferències entre la *Vida* de sant Onofre en grec i llatí i les versions catalanes A i B dels segles XIV-XVI són copioses, no debades han transcorregut si fa no fa deu segles. Les versions catalanes se situen al marge de la influència de la prosa humanística i, no cal dir-ho, de la prosa artitzada que s'imposa sobretot a València a partir dels anys seixanta del segle XV.<sup>185</sup>

Els capítols IX i XI de A i B són els més extensos i és on les interpolacions, supressions i afegits són més nombroses, com podem comprovar amb l'acarament a dues columnes.

Entre les diferències entre L, per un costat, i A i B, per l'altre, observem detalls tan importants com:

- la trobada de Pafnuci amb els quatre vells ermitans,
- la trobada de Pafnuci amb «Johan, Andreu, Abdon i Theòphil»,
- l'arribada d'Onofre a Egipte i la publicació del llibre de Pafnuci,
- l'*Oratio beati Onoffri*.

No sols hi ha diversitat de mans, sinó de compiladors, que allarguen o abreugen, modifiquen o afegixen singularitats en relació amb els seus respectius antígrafs.<sup>186</sup> El nostre objectiu ha consistit a destacar-ne les diferències.

- Contrastem algunes particularitats significatives, de L respecte de A i B:

- L comença amb l'eixida del monestir de Pafnuci; en A i B, l'eixida és al capítol VII.

---

<sup>185</sup> Ferrando (2018: 336): «El sintagma “valenciana prosa” només es documenta vuit vegades, entre el 1640 aproximadament i el 1500, als preàmbuls, pròlegs, dedicatòries i colofons de diverses obres i traduccions d'estil ampul·lós pertanyents a tres autors valencians: Joan Roís de Corella, Miquel Peres i Bernadí Vallmanya». Ferrando (2018: 335-359) va puntualitzar les diferenciacions entre «valenciana prosa», forma culta per als escriptors i públic coetanis de dir *llengua valenciana*, i «estil artitzat», per a designar l'estil culte, artificios i estilat.

<sup>186</sup> Ferrando (2018: 407): «En general, però, a penes hi havia preocupació pel text ben establert. De fet, solia partir-se del primer manuscrit a l'abast. Es buscaven guanys ràpids i, en conseqüència, componedors, correctors i premistes havien de treballar a correuita. En totes aquestes operacions solia intervenir més d'una persona i, així, la llengua de la còpia acusava la diversitat de mans».

- L situa el monestir a la província de Tebes; A i B, ho omet.
- L explicita les citacions bíbliques; A i B les omet.
- L defineix el sant com a herbívor i amb capacitat de parlar amb les feres; A i B no en diu res.
- L omet la finalitat que es proposa Pafnuci; en A i B: és «que dones sepultura al meu cors».
- L esmenta el riu Jordà, on batejarem Jesús; A i B, no.
- L defineix Calidiomea; A i B, no.
- L situa el soterrament de l'home vell «a Calidiomea»; A i B, «davant la mia cel·la».
- L no es pronuncia sobre la procedència d'Onofre; A i B diu «que era de linatge de Syria e que havia nom Hèrmens».
- L, situa el combregar el «diumenge o el dissabte»; A i B, el «diumenge e en les altres festes».
- L fa una citació de Lluç, 23, 46: «En les teues mans encomane el meu esperit»; A i B l'omet.
- L proposa que, pel perdó dels pecats, «que encenga encens»; A i B diu que «servirà de libre de la mia vida».
- L diu que, si un pobre no ho pot oferir, «que alce les seues mans i les estenga al Senyor tres vegades en oració dominical»; A i B només suggereix «una poch d'aygua».
- L posa el soterrament d'Onofre en la roca on era la fossa; A i B assenyala el lloc amb un bordó i amb l'ajuda dels lleons, el soterra.

● Contrastem algunes diferències significatives entre les tres versions:

- L i B coincideixen en el nom del monestir: *Hermòpolis*; en canvi, a A és *Ariti* o *Iriti*.
- L no parla d'on vivia Joan el Baptista; A el situa al desert; B ho silencia.

- L invoca *Isaïes*; A: *Elies*; B no en diu el nom.
- L conta que «vam arribar a un lloc que es diu Calidiomea»; A ho omet; B es limita a citar Calidiomea.
- L silencia la secció dels lleons; A i B el contenen.
- L ens situa «a tres dies dels idus del mateix mes»; A a «lo jorn de sant Bernabé apòstol»; B no en diu res.

● Tenim en compte que el capítol IX de A i B correspon al començament de L, bé que amb la diferència que l'eixida del monestir per part de Pafnuci és al capítol VII, observem dues parts als capítols afegits anteriorment:

a) La vida de sant Onofre abans de l'arribada al desert, amb les seccions èpiques (I-II-III) i cenobítiques (IV-V-VI):

- I- Fill del rei: «En lo temps de Casiodoro / Thesiodoro».
- II- Croada: «*Quant* tot lo aparellament del *dit* rey».
- III- Renúncia al regne: «*Aprés* que sant Onoffre»
- IV- Recepció de l'hàbit: «*Aprés* algun temps».
- V- Nomenament com a abat: «*Aprés* algun procehiment de temps».
- VI- Eixida al desert: «*Esdavench-se* un dia que».

b) La vida de Pafnuci (VII) i la vida de Timoteu (VIII):

- VII- Pafnuci ix del monestir: «A mi, Pannuci, servidor humil de la vostre santedat, a tots los servidors de Déu e a tots los faels qui són en les sglésies stablides en la fe de Jhesu Christ, salut e benedicció, pau e gràcia de nostre senyor Jhesu Christ, sia tostemps ab vosaltres. Amén. La mia voluntat és que sapiau».
- VIII- Vida de Timoteu: «*E* passada hora de vespres».

Tots els capítols tenen un **marcador temporal** d'inici que marquen la continuïtat dels capítols precedents, llevat del **primer** i del **seté**, que comença amb la presentació de Pafnuci

amb la voluntat d'informar-nos dels futurs esdeveniments, que veiem narrats als capítols IX-XI de A i B. Aquells són capítols afegits, perquè hi ha un fet inqüestionable pel que fa a la relació de Pafnuci amb sant Onofre: tant l'un com l'altre guarden una relació més que amigable amb el monestir, tant és així que va ser Pafnuci qui va advertir Onofre de les intencions que tenien de matar-lo per enveja quan va ser nomenat abat; en canvi, quan Pafnuci el troba al desert, són dos personatges anònims que no es coneixen de res. Per tant, no hi ha dubte que les seccions precedents a l'eix central, la de la trobada de Pafnuci amb el sant, no tenen cap continuïtat narrativa i són afegides independents. Això posa de manifest, sens dubte, les diferents fonts que han circulat per la Corona d'Aragó.

A i B són coneixedors de la *Vita Sancti Onuphrii eremita*, però no a través de L, sinó d'altra versió més tardana, en què sí que estaven incloses la vida de Pafnuci i la de Timoteu (VII-VIII), mentre que la secció èpica és autòctona i les posteriors a la trobada són afegides amb finalitats localistes.



## 6. LA VIDA DE SANT ONOFRE DEL MS. 13 (A) I DEL POSTINCUNABLE (B)

### 6.1. CONSIDERACIONS PRELIMINARS

Els nostres objectius són dos:

– Primer, pel que fa a l'anàlisi diatòpica contrastiva ens limitarem a comentar els trets més singulars o de més interès filològic de tots dos textos. En els exemples adduïts, si no diem altra cosa, apareixerà en primer lloc la referència a A i, en segon lloc, la referència a B, separades per una barra inclinada i amb l'abreviatura om., indiquem l'absència del terme objecte de comparació. Per als comentaris lingüístics, ens basem fonamentalment en el *Diccionari Català-Valencià-Balear*, d'Alcover i Moll (1926-1968), en el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, de Joan Coromines (1980-1981), i en els estudis sobre la llengua del segle XV reunits per Antoni Ferrando a *Aportacions a l'estudi del català literari medieval* (2018), especialment en «El paper dels primers editors (1473-1523) en la fixació del català modern» (2000) i en «Llengua i espiritualitat en la *Vita Christi* d'Isabel de Villena» (2015), a més de la *Gramàtica Històrica Catalana*, de Francesc de B. Moll, *edició corregida i anotada per Joaquim Martí* i de les referències bibliogràfiques a la nostra edició.

– Segon, pel que fa a l'edició acarada de les dues versions, seguint bàsicament els criteris d'edició de la col·lecció *Els Nostres Clàssics* (ENC), de l'Editorial Barcino, per tal de destacar les diferències gràfiques, fonètiques, morfològiques, sintàctiques i lèxiques més significatives entre tots dos textos. Presentarem primer com a document base el més antic, el Ms. 13 de la BC (A), i després el postincunable de València (B), que en deriva en part. Remarquem en negreta les diferències formals i, en cursiva, les textuals, és a dir, els afegits o les omissions de contingut textual. Els comentaris de naturalesa filològica o històrica aniran en l'aparat crític, a peu de pàgina. Fem ús de les dues barres amb l'abreviatura f. seguida de r. (recto) o v. (verso) per indicar el canvi de foli corresponent. La nostra intenció és ser el més transparent possible a la fidelitat del text i en cas de dubte explicitar-lo tant com siga necessari. Adoptem en B els capítols de A.

## 6.2. ANÀLISI CONTRASTIVA ENTRE LA VERSIÓ A I LA VERSIÓ B

### 6.2.1. GRAFIES

a) La grafia *ch* intervocàlica es conserva a A, però no a B: *pocha* (1r) / *poca* (2r), *tochat* (6r) / *tocat* (8r), *bocha* (8r) / *boca* (11r), *rocha* (8v) / *roca* (21v), *merchader* (18r) / *mercader* (24v), la qual cosa suggereix que A pertany a una redacció més arcaïtzant.<sup>184</sup> En canvi, en posició final, la grafia *-ch* se sol mantenir als dos textos, com ara en *antichs*, *prechs*, *larch*, *cech*, *bosch*, i sobretot a la primera persona del present d'indicatiu: *vench*, *stich*, *dich*, *stech*, *hach*, *supplich*, *tinch*. Aquesta convenció gràfica medieval de mantenir la *-ch* en posició final amb els mots acabats en *-c* se sol donar amb molta més freqüència a A.

b) La grafia *h* antihiàtica és més freqüent a A que a B: *prehicar* (1v) / om., *prehicar* (1v) / *preÿcar* (2r), *lohar* (5r) / *loar* (6v), *lohar* (5r) / om., *pahor* (6r) / *paor* (8r), *cahiment* (7v) / om., *plaher* (15v) / *plaer* (18r). El nom geogràfic *Boèmia* apareix sense *h* intervocàlica a A, però no a B: *Bohèmia*.

c) L'ús de la *h* en posició inicial de mot és molt vacil·lant tant a A com a B: *osts* (1r) / *hosts* (2r), *omenatge* (2r) / *homenatge* (3r), *hàbit* (4r) / *àbit* (5v), *havia* (4r) / *avia* (5v), *ora* (7v) / *hora* (10v), *oges* (12r) / *hoges* (16v), *hon* (13r / 9v), *ix* (14r) / *hix* (19r), *hoÿr* (15v) / *hoir* (21r). Un cas inusual és l'ús a A d'una *h* antihiàtica no justificada etimològicament: *lehons* (13r) / *leons* (17v).

Pel que fa als noms propis, assenyallem les fluctuacions entre *Ongria*, *Ungria* i *Hongria*. En el cas d'*Hongria*<sup>187</sup> apareix una vegada a A; en canvi, el nom del sant és *Onoffre* i minoritàriament *Honoffre* a A, mentre que és *Onofre* i minoritàriament *Honofre* a B.

---

<sup>184</sup> Si no ho advertim explícitament, en tots els exemples en què contrastem A i B la primera forma correspon a A i la segona a B.

<sup>187</sup> CICA: «Ongria: primera meitat del segle XIV, *Llibre dels fets del rei en Jaume*, fol. 67r, línia: 1; *Gestes dels Comtes de Barcelona*, pàg. 136, línia: 2. Ungria: segona meitat del segle XIII, *Crònica* [B. Desclot], pàg. II.138, línia: 10. Hongria: primera meitat del XVI, *Un memorial de la guerra contra el turc* 2, pàg. 77, línia: 1; El 'Libre de Antiquitats' de la Seu de València 1, pàg. 138, línia: 3. Hungria: segona meitat del XIV, *La fiyla del rey d'Ungria*, pàg. 43, línia: 19».

**d)** La consonant palatal fricativa sorda intervocàlica es representa per *x* a A i majoritàriament per *ix* a B: *seguexen* (5v) / *segueixen* (7v), *merexia* (6v) / *mereixia* (9r), *congoxa* (8r) / *congoixa* (11r), *matexa* (11v) / *mateixa* (16r). Els dos textos comparteixen *axí* (2r / 3r), però a B sols tenim *així* (2v); en canvi, una vegada *assí* (3r) a A. Sistemàticament apareix *matex* (11v) a A i *mateix* a B (16r); però, una vegada *metex* (3r) a A. No hi ha vacil·lació en *exir* (2v / 3v), *conaxença* (12v) / *conexença* (17r).

**e)** Els sons palatals africats sonors de la llengua medieval, conservats actualment pel valencià, es representen generalment per *j* davant *a*, *o*, *u* i per *g* davant *e*, *i*: *gent* (1r / 1v), *menjar* (1v / 2r), *jóvens* (2r / 3r), *regir* (2r / 2v), *ymaginé* (5v) / *smaginé* (7v), *jamés* (6v / 8v), *diumenge* (10v / 15r), *juny* (11v / 16r). Excepcions: *menges* (11r) / *menjes* (15v). El masculí *monges* el trobem repetit als dos textos; en canvi, A fa un ús exclusiu de la variant predominant en el català de Barcelona: *monjos* (6v). Observem als dos textos: *desijant* (6v / 9r), *desijava* (8r / 11r).

**f)** Els sons palatals africats geminats sonors de la llengua medieval, conservats actualment pel valencià, es representen per *tj* davant *a*, *o*, *u* i per *tg* davant *e*, *i*: *passatge* (1r / 1v), *homenatge* (2r / 3r), *fetge* (7v / 10r); ara bé, quant a la *tj* sols hi ha un cas a A, *coratjosos* (1r), i un parell a B, *coratjosos* (1v) i *petjades* (20v).

**g)** Normalment s'escriu *ç* davant *a*, *o*, *u* i *c* davant *e*, *i*. Excepcions a A: *assò* (6r) / *açò* (8r), *plassa* (6r) / *plaça* (8r), *sistelles* (6v) / *cistelles* (9r), *pençar* (9v) / *pensar* (13r), *dispençacions* (15r) / om., *cepultura* (12r) / *sepultura* (17r).

**h)** El so palatal lateral es representa per *l-* en posició inicial: *loch* (3r / 4v), *làgrimes* (3v) / *làgremes* (5v); però a B tenim *lloch* (18v); i per *ll* en posició medial: *maravellosamen* (1r / 2r), *vitualles* (1v / 2v), *mullers* (2r / 3r), *batallar* (3r / 4r), *sadollava* (4v / 6v), amb alguna excepció, *vituales* (1v) / *vitualles* (2r). Assenyallem a A dos casos de *àngells* (9v) / om., *àngells* (12r) / *àngels* (16v), i un de *cell* (11v) / *cel* (16r). Destaquem la variant *aquel* a

B: «*aquell* Onoffre (3v) / *aquel* Onofre (5r), *aquell* gloriós àngel (13v) / *aquel* gloriós àngel (18v), *aquell* matex dia (16v) / *aquel* dia mateix (22r)».

**i)** La distinció entre la bilabial *b* i la labiodental *v* és sistemàtica en les dues versions: *balma*, *besant*, *veure*, *nova*, *cavaller*. Llevat d'un cas: *bescomtes* (1v) / *vescomtes* (2r).

**j)** En l'imperfet de subjuntiu trobem en les formes verbals de A la ultracorrecció *-rs* en lloc de *-s*: *confessars* (1v) / *confessàs* (2v), *anars* (2r) / *anàs* (3r), *tornars* (2v) / *tornassen* (4r), *recomanars* (8r) / *recomanàs* (11r), *habitars* (9v) / *habitàs* (13r).

**k)** Tant a A com a B alternen els casos de mots iniciats per *s-* líquida i per *es-*: *sacalfats* (1r) / *escalfats* (2r), *se sdavench* (3v) / *sdevench-se* (5r), *Esdavench-se* (4v) / *Esdevench-se* (6v), *stan* (5v) / *estan* (7v), però amb més reincidència a A.

**l)** Determinats grups consonàntics presenten les solucions següents:

- CCIÓ és una terminació a A que esdevé de vegades la llatinitzant *-CTIÓ* a B: *correcció* (2r) / *correctió* (3r), *elecció* (4r) / *electió* (5v), *benedicció* (5r) / *benedictió* (10v), *affecció* (16r) / *afectió* (21v).

- NCT és un aplec llatinitzant que només apareix algunes vegades tant a A com a B en SANCTUM i derivats: *sant* (1r) / *sanct* (1v), *sant* (1r / 2r), *sancta* (1r / 1v), *sants* (5r / 6v), *sants* (5v) / *sanctus* (7v), *sanctes* (8r / 10v), *santes* (10r / 13v), *santa* (13v / 18v). La variant *sancto*, al títol de B, sembla un cultisme de l'editor.

- FF intervocàlic és freqüent a A: *Honoffre*, *Onoffre*, *deffendre*, *brúffols*, *sofferir*, *soffrir*, *offensa*, *proffit*, *òrffens*, *deffalliment*, *proffitosa*, *affanys*, *soffertes*, *proffeta*, *sofferan*, *deffenedor*, *offerta*, *sofert*, *sofferia*, *sofferta*, *offerirà*, *offerrà*, *deffence*, *deffenedor*, *deffora*, *deffena*, 'Onoffri', *Onoffra*, *ofertes*, *affecció*, *artiffici*, *deffès*, *affer*, *engolffats*; a B tenim els mots següents: *offensa* (5v), *soffrir* (14r), *soffert* (15v), *offerta* (16r), *affectió* (25v), però en la resta de mots no hi ha duplicació de *f*.

- PP sol aparéixer en les formes verbals de *aparellar* i *suplicar*, sobretot a A: *apparellaren* (1r) / om., *apparellament* (1r) / *aparellament* (1v), *apperellats* (2r) / *aparellats* (3r), om. / *supplich-te* (16v), *supplich-te* (24v) / om.; en canvi: *apparré* (7r) / *aparré* (9v).
  
- TT és grup etimològic o pseudoetimològic amb representacions mínimes als dos textos. Els únics casos són a A *sotterrat* (13r) i *retté* (17v) i a B: *attenyen* (13r).
  
- BB, només apareix a B en *abbat* (6r).
  
- TL apareix amb la variant *tll* a A: «jo solitari en aquella *setlla* (9r)». <sup>189</sup>
  
- MPT es documenta en *temptacions* (7v / 10v), *comptar* (17r / 22v), però també amb la variant gràfica castellanitzant *nt* a B: *tentacions* (17r), *recontar* (5v), *reconta* (17r).
  
- MPN apareix només a A: *dampnatge* (16r) / *damnatge* (22r), *sollempnitat* (17v) / *solemniza* (23v).

## 6.2.2. FONÈTICA

**a)** Confusió de vocals àtones *a* i *e*: *apperellada* (1r) / *aparellada* (1v), *aquellas* (1r) / *aquelles* (1v), *havian* (1r) / *havien* (1v), *regna* (1r) / *regne* (1v), *aquestas* (2v) / *aquestes* (3v), *hagueran* (2r) / *hagueren* (3r), *derrera* (2v) / *darrera* (3v), *materan* (2r) / *meteren* (3r), *Onoffra* (2v) / *Onofre* (3v), *romandra* (2r) / *romandre* (3r), *romangueran* (2v) / *romangueren* (3v), *conagut* (3v) / *conegut* (5r), *moura* (3v) / *mover* (5r), *ànimas* (4r) / *ànimes* (6r), *devant* (5r) / *davant* (7v), *prevera* (4r) / *prevere* (6r), *sdavengudas* (4r) / *sdevengudes* (5v), *conaxia* (6v) / *conexia* (8v), *fembre* (6v) / *fembra* (9r), *quatra* (6v) / *quatre* (9r), *veura* (8r) / *veure*

---

<sup>189</sup> Ferrando (2018: 70): «La grafia *tll* és atribuïble als copistes catalans, ja que en la major part dels parlars de Catalunya ja es tendia a palatalitzar aquest aplec».

(11r), *beura* (10v) / *beure* (15r), *vostra* (10v) / *vostre* (15r), *mara* (11v) / *mare* (16r), *ventra* (11v) / *ventre* (16r), *lenguas* (13r) / *lengües* (17v), *unglas* (13r) / *ungles* (18r), *alegra* (14v) / *alegre* (20r), *ovellas* (14r) / *ovelles* (19v), *peraulas* (14r) / *paraules* (19r), *clergas* (16v) / *clergues* (22v), *menoretas* (18r) / *menoretetes* (24r), *Padralbes* (18r) / *Pedralbes* (24r); a més dels mots omesos a B: *jova* (2r), *entendra* (13r), *lahons* (16r).

**b)** No hi ha quasi confusions de les vocals àtones *o* i *u*: *fugir* (7r) / *fogir* (9v), *brugit* (16r) / *brogit* (22r), *muntanyes* (17r) / *montanyes* (22v), *suspirs* (4r) / *sospirs* (5v), *recullint* (9v) / om.; en canvi, constatem vacil·lacions al topònim *Ungria*, majoritàriament a A, i *Ongria*, a B.

**c)** Remarquem la tendència a la dissimilació vocàlica a B: *leuger* (4v) / *lauger* (6r), i també *sancer* als afegits de B (15v). És un tret característic del català de València.

**d)** La *s* davant les consonants velars *c* i *q* se solen palatalitzar a B d'acord amb la tendència del català de València del segle XV: *isquí* (6r) / *ixquí* (7v), *beneschas* (12v) / *beneixques* (17r), *complescas* (12r) / *compleixques* (17r), *meresquist* (13v) / *mereixquist* (18v), *ysqueran* (14r) / *ixqueren* (19v), om. / *creixqué* (26r).<sup>190</sup>

**e)** Constatem la caiguda de la *-r* a A: *soterrà* (13r) / *soterrar* (17v), tret del català oriental.

### 6.2.3. MORFOSINTAXI

#### Morfosintaxi nominal

En destacarem els fenòmens més rellevants:

---

<sup>190</sup> Ferrando (2000: 124) constata que variants palatalitzades com *crexqué* o *creixqué* ja apareixen en molts textos valencians del segle XV fins al punt de convertir-se un tret fonètic predominantment valencià.

a) Vacil·lació en el tractament d'alguns semicultismes: a A: *monastir* (5v) i *monestir* (3v); en canvi, a B sols: *monestir* (5r).

b) El sufix llatí *-ĪTIA* a A conserva les variants cancelleresques amb *-esa*; en canvi, a B, d'acord amb l'ús predominant del valencià a partir de finals del segle XV (Ferrando 2018: 231), no ho fa: *bonesa* (3r) / *bonea* (4r), *granesa* (5v) / *granea* (7r), *flaquesa* (7r) / *flaquea* (10r), *bellesa* (14r) / *bellea* (19v), *suavesa* (16v) / *suavea* (22r), om. / *pobrea* (24v).

c) Els substantius abstractes acabats en *-OREM*, com *AMOREM*, *HONOREM*, *DOLOREM*..., solen mantenir en la forma arcaica femenina: «la tua *honor* (3r / 4r), la *amor* (4v / 6r), per la gran *calor* (8v / 11v)»; però amb alguna vacil·lació: «jo havia molt gran *dolor* (7v) / yo havia molt gran *dolor* (10r), Mostre'm lo loch hon has la *dolor* (7v) / Mostra'm lo loch hon has la *dolor* (10r)».

d) Alternança de gènere en *costum i costuma*: «car a la longa lur vida e lurs *costums* (4r) / car a la longa les lurs *costums* (6r), axí de vida com de *costumes* (4v) / que de vida, que de *costumes* (6r), segons que és de *costuma* dels religiosos (11r) / segons que és *costuma* de les ànimes religioses (15v)».

e) Tendència a la formació del superlatiu absolut *molt*, tant a A com a B: «*molt* bella (6r / 8r)», i excepcionalment amb *fort*, «*fort* tements (15v / 21r)». B presenta casos de tractament llatinitzant *-íssim*: «*molt* bella capella (17v) / *bellíssima* capella (23v)».

f) Predomini sistemàtic del demostratiu reforçat a tots dos textos, amb l'excepció de *esta* a A: «d'*esta* vida (10r)».

g) Oscil·lació entre *altre* i la variant assimilada vulgar *altro* a A: «altros monges (5v) / altres monges (7v), En l'*altro* dia següent (15r) / E en l'*altra* dia següent (20v)».

**h)** Alternança entre *aytal* i *tal*, amb predomini de la solució reforçada *aytal* a A, «*aytal* dia (1r) / en *tal* dia (1v), feu *aytal* oració (4v / 6v), *tals* paraules (17v / 5v)».

**i)** Hi ha uns quants exemples de possessius àtons: «en *mon* lit (5v / 7v), *mos* treballs (7r / 9v), *ton* deffenedor (10r) / *ton* defenedor (13v), *son* consell (2v / 2v), *sa* terra (2v / 3v), *ses* forces (4v) / *ses* forces (6r), *tes* oracions (14r / 19r)». Solen ser més freqüents a B: «om. / *tos* camins (18v), om. / *sos* pecats (16r), om. / *ma* vianda (9v), om. / *ta* infinida (16v)».

Els possessius *lur* i *lurs* apareixen tant a A com a B: «lo *lur* aparellament (1r) / lo *lur* aparellament (1v), *lurs* marits (1v / 2r)», però ocasionalment són reemplaçats per *seus*, *sues* a B: «als *lurs* mèrits (6v) / als *seus* mèrits (8v), en *lurs* oracions (8r) / en les *sues* oracions (11r)». <sup>193</sup>

**j)** A sol utilitzar per als cardinals els números romans mentre que B els lletreja: «Aquí veuríeu hòmens de *XL* en *L* anys (1r) / Aquí veuríeu hòmens de *trenta* en *quaranta* anys (2r)», però no sempre: «que era de edat de *XXV* (2v) / que era en edat de *trenta* anys (3v), per spay de *LV* milles (10r) / per spay de *sis* o *set* milles (13r), *XXXX* anys (13v) / *sexanta* anys (18v), *VI* milles (15r) / *set* milles (20v), *LX* anys (18r) / *setanta* anys (24v)». Pel que fa als ordinals, tenim: *VIII*tèn (14v) / *setén* (20r). No apareix el femení *dues*. <sup>194</sup>

**k)** El relatiu QUI > *qui* sol fer la funció de subjecte en A i B: «Aquí havia molts devots religiosos *qui* anaven per confessar (1v) / Aquí havia molts religiosos *qui* anaven per confessar (2r), tots aquells *qui* havian fet (1r) / tots aquells *qui* havien fet (1v)». Però també observem alguns casos d'alternança *qui* / *que*: «molts d'altres *que* no havian títol (1v) / molts d'altres *qui* no havien títol (2r), ab aquells *qui* (2v) / ab aquells *que* (3v), un malvat emperador *qui* (3v) / un malvat emperador *que* (5r)».

**l)** En la primera persona del pronom personal fort es manté la tendència predominant del català oriental a la variant palatalitzada *jo* a A mentre que és *yo* a B, amb poques

---

<sup>193</sup> Vegeu Coba (2004: 237-256).

<sup>194</sup> Ferrando (1989: 61) diu: «Sobretot en català occidental, on l'ús de numerals *dos* en gènere femení és molt freqüent entre els escriptors valencians del segle XV».



excepcions. Així, en A: «yo parlí (6r), yo usava (6v), yo haguí rebuda (8r), yo viu (8v)»; a B: «jo tant desijava veure (11r), jo viu (13r)».

**m)** Predomini absolut de les formes reforçades *vosaltres* i *nosaltres*, amb un cas de variant formal: *vosaltros* lehons (13r) / *vosaltres* leons (18r). Trobem *vós* una vegada als dos textos: «Pregaré per *vós* (18r) / Yo pregaré per *vós* (24r)». I pel que fa a *nós*, és substituïda a B per *nosaltres*, llevat dels casos següents: «E *nós*, tots III (14v) / E *nós*, tots quatre (19v), *nós* som ací (16r) / *nós* som ací (21v), om. / Prega per *nós* (26v)».

**n)** Pel que fa als pronoms febles, documentem tant les formes assil·làbiques: «no·m responia (6r / 8r), que·t membre (12v / 17r), que·ns són tramesos (14r / 19r)» com les reduïdes: *combregà'ns* (15r / 20v), *membre't* (3r / 5r), *donà'ls* (2r / 3r), i observem alternances del tipus «ell dix·me (8v) / ell me dix (11v), diguí·li (12v) / li diguí (17r)».

**o)** Alguns alternances en le usos dels indefinits *negú* / *algú*, *negun* / *algun*: «*negú* de la part dels infels (2v) / *negun* de la part dels infels (3v)»; «no sentien *neguna* tribulació (8r) / no sentia *alguna* tribulació (11r); sens *neguna* corrupció (16v) / sens *alguna* corrupció (22r)». No hi ha la variant moderna *ningú* a A, però sí a B: «que *negú* no·m responia (6r) / que *ningú* no·m responia (8r)». El mateix ocorre amb *ningun*: om. / *ningun* (25v). *Null* de A és substituït per *negú* a B: *null* (14v) / *negú* (19v).

**p)** *Qualsevol* (11v / 16r) apareix tant a A com a B; en canvi, *qualsevulla* només apareix una vegada a A: *qualsevulla* (17v).

**q)** El pronom indefinit *u*, sovint escrit *hu* als textos antics, apareix així tant a A com a B: «la *hu* après l'altre (5r) / de *hu* en *hu* (7r), e no sap la *hu* del altra què fa ni què obra (14v) / e no sab lo *hu* de l'altre què·s fa ne què obra (20r)».

**r)** Alguns adverbis d'interés:

- *Ad* davant demostratiu en lloc de *a*, característica del valencià de llavors i d'ara, sols apareix una vegada a B: «*ad* aquells (12v)». Amb tot, convé recordar que l'ús de *ad* en textos literaris valencians és molt escàs.<sup>192</sup>
- *Allí*: «reposí *allí* un poch (14r / 19v)».
- *Ans*, *abans*: «*ans* los reprenia (4v / 6r), *abans* que combregàssem (15r / 20v)».
- *Atràs*: «retornar *atràs* (16r) / tornar *atràs* (21v)».
- *Devant*, *davant*: predomini a A de la variant *devant* (5r); mentre que a B *davant* (7v). Destaquem *demunt* a A i *davant* a B: «per orde tot quant *demunt* haveu hoÿt dir (3v) / per orde tot quant *davant* haveu hoït dir (5v)».
- *Debans*, *davant*: «més que *debans* entre los frares (5r) / més que *davant* entre los frares (7r)».
- *Jamés*: «sens que *jamés* no m'havia vist (6v / 8r)».
- *Lavons* té un ús sistemàtic a A, amb l'excepció de *lavòs* (3v); mentre que *ladonchs* o *lavors* a B: *lavons* (6v) / *ladonchs* (8v), *lavons* (10v) / *lavors* (15r); *ladonch* (8r) i *adonche* (4r) a B semblen errades de còpia. el mateix que a B, *adonche* (4r). Finalment, observem aquestes alternances: *Adonchs* (2v / 3v), *Lavons* (6v) / *Adonchs* (8v), *Adonchs* (13v) / *lavors* (19r).
- *Pus*: sistemàtic als dos textos; en canvi, sols una vegada a B: om. / *plus* (25r).
- *Tost*: tant a A com a B, «ves *tost* (6r / 7v)».
- *Tots jorns* i *tots dies*: si bé *tots jorns* (3v / 5r) apareix representat a les dues versions, el segon sols el trobem a B: *tots dies* (26r).
- *Tostemps* en ambdós textos: *tostemps* (4v / 6r).
- *Vuy*, *huy*: l'ús de *huy* és, llevat d'un cas, sistemàtic a B, mentre que *vuy* és exclusiu de A, «que són *vuy* XI dies del mes de juny (11v) / que *huy* són onze dies del mes de juny (16r)».

---

<sup>192</sup> Segons ha fet veure Ferrando (2018), l'ús de *ad* en obres literàries es limita pràcticament a les obres de Miquel Peres i a alguna composició poètica anònima, com el Pròleg d'una no poc devota adoració a Jesús crucificat (ca. 1480).

s) No solen confondre's les proposicions *ab* i *en*: «*ab* gran cor (1r / 1v), regna *ab* major glòria (3r) / regne *ab* major glòria (4v), *ab* grans plors e sospirs (4r / 5v)»; tanmateix, detectem algunes discrepàncies entre A i B: «*en* los sants en glòria (12v) / *ab* los sants en la glòria (17r), Què faré que no he ab què cave la terra per fer la fossa *en* què soterrà aquest sant, sant cors? (13r) / Què faré que no he ab què cave la terra per fer la fossa ne *ab* què soterrar puixa lo sant cors? (17v), *ab* vera penitència (18r) / *en* vera penitència (24v)». Assenyallem com inusual l'omissió a A: «e sàpies quinas són les obres que Déu obre en aquest desert *als* seus servidors (14r) / e sàpies quines són les obres que Déu obra en aquest desert *ab* los seus servidors (19v)». <sup>191</sup>

t) Les preposicions de vegades no són coincidents als dos textos: «que era *de* edat de XXV anys (2v) / que era *en* edat de trenta anys (3v), *per* spay de tota la nit (6r) / *en* spay de tota la nit (7v), que tu sies *a* las sues obsèques (6r) / que tu sies *en* les sues obsèques (7v), aní-me'n *en* un loch (6v) / aní-me'n *a* un loch (9r), sia *ab* tu (12v) / sia *sobre* tu (17r), vench *a* memòria (18r) / vench *en* memòria (24v)»; però també hi ha discrepàncies d'altre tipus: «lo cors *de* aquell mort (6r) / lo cors aquell mort (8r), les quals coses són *a* salut de la mia ànima (7r) / les quals coses són salut de la mia ànima (9v)».

Remarquem els casos següents:

- A: «pregava *a* Déu (7r) / pregava Déu (10r), en servir Déu (14v) / en servir *a* nostre senyor Déu Jesuchrist (20r), pregant *lo* Senyor (15r) / pregant *al* Senyor (20v)».
- *Vers* té un ús sistemàtic a B, mentre que a A trobem la variant arcaica *ves*, a més de *vers* i *envers*: «venien *ves* mi (6r) / venien *vers* mi (8r), venia *envers* mi (8v) / venia *vers* mi (11v), lo camí *vers* Egipte (15r) / lo camí *vers* Egipte (20r)».
- *Entrò* és predominant a A, llevat d'un cas en què també és a B: «*entrò* a VI milles (15r) / *entrò* a set milles (20v)»; la variant *tro* és sistemàtica a B: «*entrò* a C monjos

---

<sup>191</sup> Martí (2006: 305): «La confusió de *amb* i *en* prové de la identitat de pronúncia d'ambdues preposicions quan van seguides de consonants: com per fer fonètica sintàctica la *b* de *amb* desapareix davant consonant inicial (§ 247), resulta *am* o *an* segons el punt d'articulació de la consonant següent, i per tant, en el català oriental (en el qual la *a* i la *e* àtones es confonen en el so de [ə]), resulta idèntica a la preposició *en* i a la variant *an* híbrida de *en* i de *a*».

(8v) / *tro* a cent monges (12r)»; en canvi: «*fins* que passà (10r) / *tro* que passà (14r), *entrò* que fou dia (11r) / *fins* que fon dia (15v)».

u) La conjunció copulativa és normalment *e*. Tanmateix apareix y una vegada a A: «humilment y devota (16v)» i altra *hy*, possible errada de l'original en confondre'l amb un pronom feble: «*hy* devotes matrones (1v)», però és més general a B. La disjuntiva *ne* és la usual a A, però alterna amb *ni* a B: «negunes coses *ni* en negun fet d'armes no faria *ni* tractaria (2r) / negunes coses *ni* en negun fet d'armes no faria *ne* tractaria (3r), jamás no és coronat *ni* guardonat (8r) / jamás no rebrá corona *ne* guardó (10v), *ni* a beura (10v) / *ne* a beure (15r), *ni* d'on venen (14r) / *ne* de hon venen (19r), dels leons *ni* altres bèstias (16v) / dels leons *ne* de altra mala bèstia (22r)».<sup>188</sup>

v) La conjunció *mentre* és sistemàtica als dos textos; en canvi, *dementre* sols apareix una vegada a A i tres a B: «*dementre* que ell stava (3v) / *de mentre* que ell stava (5r), *mentre* que vivia (16r) / *de m[en]tre* que vivia (21v), om. / *de mentre* (6v)».

x) La conjunció *quant* / *quand* presenta a A ús sistemàtic de la forma *quant*; en canvi, a B és quasi exclusiva la forma *quand* o bé una solució alternativa: «Quant sereu perseguits (3v) / Quand sereu perseguits (5r), E quant més se acostàs a mi (8v) / E com més se acostàs a mi (11v)».

### **Morfosintaxi verbal:**

a) Al present d'indicatiu trobem la desinència zero de primera persona als verbs de la primera conjugació: *deman* (6v / 8v); en canvi, B tendeix a la desinència *-e*: «te *deman* e·t *prech* (12r) / te *demane* e *supplique* (16v), pus jo *crit* a tu (12r) / puix *cride* a tu (16v)». Remarquem a A la forma arcaica: *pusch* (18r) / *puch* (24v).

---

<sup>188</sup> Coromines (DECat, s. v. IV) afirma que el canvi de *e/ne* > *i/ni* es consuma a principis del segle XVI, mentre que Ferrando (1983: 413-533) diu que al català de València és sistemàtic un poc abans, com es pot comprovar al certamen immaculista de 1486.

**b)** La primera i segona persona del plural dels presents d'indicatiu i de subjuntiu presenten les desinències *-am* i *-au*, tant a A com a B: *aconseguiau* (5r) / *aconseguescau* (7r), *puxau* (5v) / *pugau*, *vullau* (10v / 15r), *fassau* (13r) / *façau* (18r), *habitam* (13v / 18v).

**c)** A la segona persona del singular del present de subjuntiu, hi ha sistemàticament les variants arcaïques a A: *dons* (8v) / *dones* (11v), *dons* (12r) / *om*.

**d)** Els increments incoatius de la tercera conjugació, s'ajusten a la convenció cancelleresca unitària en *-esc*: *beneesch* (11v) / *benehesch* (16v). Però excepcionalment documentem *-isc* a B: *beneschas* (12v) / *beneixques*.

**e)** La primera persona del present d'indicatiu d'ésser és *so*: «Jo no *so* senyor! (7v) / Yo no *so* senyor! (10v), jo hom *so* (8v) / yo hom *so* (11v)»; en canvi, a A també trobem *son*: «jo *son* (9v) / yo *so* (13r), *son* donat (9v) / *so* donat (13r), jo *son* home peccador (6v) / yo home peccador *so* (8v)».

**f)** La segona persona del singular del verb *ésser* és *est*: «*est* tu vengut ací (6v) / *est* ací vengut (8v), *est* guarit (7v / 10r), Tu *est* (10r / 13v)»; no hi ha cap resultat de *ets* ni de *eres*.

**g)** És sistemàtica la vocalització de la desinència de la segona persona del plural tant a A com a B: *trobàreu* (4v / 6r), *sapiau* (5v / 7r); infreqüent abans de la segona meitat del segle XV.

**h)** El pretèrit perfet simple del verb *ésser*, és *fou* a A i *fon* a B, però també tenim la variant arcaïca analògica *fo* a A: *fo* (3v) / *fon* (5r); la primera persona del plural *fom* la tenim a les dues versions: *fom* (15r / 20v).

**i)** En el passat simple predominen les formes febles: *trobàreu* (4v / 6r), *aní* (6v / 9r), *obrí* (7v / 10r), *demaní* (10r / 13v), *parlà* (12v / 17v), *prengueran* (14r) / *prengueren* (19v);

però hi ha alternança de formes febles i de formes fortes en *diguí* (6v / 8v) *dix* (3r / 4r), *hac* (2v) / *agué* (3v), *volch* (1v) / *volgué* (2v), *stech* (3v) / *estigué* (5r).

**j)** A l'imperfet de subjuntiu s'usen les formes amb *-s*: *fos* (2r / 2v), *fossen* (2r / 2v), *tornàs* (2v / 4r), *diguessan* (14r) / *diguessen* (19r), *poguessan* (16v) / *poguessen* (22r).

**k)** Al futur i condicional hi ha alternança de la *d* epentètica i absència: *sobrevendria* (1v / 2v), *volria* (2r / 3r), *poria* (2r) / *porà* (3r), *vindràs* (3r) / *vendràs* (4v), *puries* (7v) / *poràs* (10v).

**l)** Els participis dels verbs llatins del grup *-CT* ja havien monoftongat en el català oriental i en el de València al segle XV, tal com observem a A i B, amb una excepció a B: *feytes haurem* (7v).<sup>196</sup>

**m)** Els participis presenten concordança amb l'objecte directe: «E com totes aquestes coses me hac *dites e recomptades* (10r) / E com totes aquestes coses me hach *dites e recomptades* (14r)».

**n)** La perífrasi d'obligació es construeix bé amb *deure* + *infinitiu* o bé amb *haver* + *infinitiu*, encara que aquesta última combina les preposicions *a* o *de* davant del verb: *havia a fer* (1v) / *devia fer* (2v), *he de tornar* (2v) / *he de retornar* (4r), *has a morir* (10r) / *hages de morir* (13r); un cas excepcional a B: *he a fer* (18r) / *tinch a fer* (24r). Probabilitat amb condicional a A i amb imperfet a B: *poria star* (13v) / *devia star* (18v).

**o)** També hi ha alternances en altres perífrasis verbals. A sol mantenir les preposicions *a* i *de*, mentre que B l'omet: «ves *a* cercar (5v) / ves cercar (7v), comensí *a* cantar (6r) / començí cantar (8r), comensí *de* anar (6r) / començí anar (8r)»; ara bé: «comensí *a* cridar (6r) / començí *de* cridar (8r), començam *a* cantar (11r) / començam *de* cantar (15v)».

---

<sup>196</sup> Vegeu Pérez Saldanya (1998: 247-260).

**p)** Predomini quasi absolut a les dues versions de les formes rizotòniques de l'imperfet d'indicatiu del verb fer: *feya* (6r / 8r); en canvi, a A trobem més vacil·lacions: «*fa* testimoni (4v) / *feya* testimoni (6r)»; d'altra banda: *vehéssau* (2v) / *véureu* (3v), *dix* (2v / 3v), *stave* (2v) / *stava* (3v), *vench* (4r / 5v), *puxa* (5r) / *puixa* (7r), *fassa* (5r) / *faça* (7r), *vulles* (7v / 10r), *hages* (8v) / *hajes* (11v), *víu* (8v) / *véu* (11v), *deyan* (14v) / *deyen* (20r), om. / *veya* (25v).

#### 6.2.4. LÈXIC

**a)** Són nombrosos els arcaïsmes compartits per ambdós textos: *brúffols* (1v) / *brúfols* (2r), *navilis* (2r / 2v), *pus* (2v / 3v), *romandre* (2r) / *romanir* (3r), *scapsar* (2v) / *scapçar* (4r), *stol* (2r) / *estol* (3r), *finida* (3r / 4r), *eximpli* (4r) / *exemple* (5v), *sadollava* (4v / 6v), *fembre* (6v) / *fembra* (9r), *jamés* (6v / 8v), *sutze* (6v) / *sútzeu* (9r), *vilíssim* (6v) / *vil* (9r), *yvarsosament* (6r) / *ivaçosament* (7v), *abominable* (7r) / *hominable* (9r), *guarit* (7v / 10r), *pahor* (7v) / *paor* (10r), *raor* (7v) / *rahor* (10r), *apperellat* (8r) / *aparellat* (11r), *entrò* (8v) / *tro* (12r), *lassament* (8v / 11r), *mal* (8v) / *damnificar* (11v), *combregar* (10v / 15r), *translat* (15v) / *treslat* (21r), *dampnatge* (16r) / *damnatge* (22r). Destaquem a A que no són a B: *sgleyas* (15r), *roqua* (16r).

#### **b)** Cultismes:<sup>197</sup>

- generals: om. / *cogitant* (2v), *disceblants* (4r) / *dessemblades* (6r), *elet* (4r) / *elegit* (5v), *plasenter* (5r) / *placent* (7r), *vilíssim* (6v) / *hòrreu* (9r), *spaventable* (8v) / *spantable* (11v), *spahordiment* (9v) / *spaordiment* (13r), *angústia* (11r / 15v), *càrcer* (11v) / *carçre* (16r), om. / *ànimo* (12v), *odor* (12v / 17v), *recordança* (12v) / *memòria* (17r), *sollempnitat* (17r) / *solemnitat* (22v), om. / *impetre* (25v);

- cultismes religiosos: om. / *sancto* (1r), *benedichció* (7v) / *benedicció* (10v), *luminós* (8r) / om., *caritat* (9r / 12r), *sauls* (9v) / *salvats* (13r), *cepultura* (12r) / *sepultura* (17r), *diaqua* (16r) / om., *promissió* (18r / 24v), *laychs* (20v), *pregont desert* (8v) / *pregon del desert* (11r), *màrtir* (16r) / om., *vehyns del monastir* (16r) / *circumvehins del monestir* (21v), om. / *spelunca* (21v).

<sup>197</sup> Assenyalem els cultismes amb cursiva.

c) Alguns castellanismes: *per menjar* (1v) / *par a menjar* (2r), *moura* (3v) / *mover* (5r), *permetia* (3v) / *permitia* (5r), *om.* / *quando* (4r), *Pannuci* (4v) / *Pannúcio* (6r), *coses* (5v) / *cosas* (7v), *dàtils* (6r) / *dàtiles* (8r), *rams* (7r) / *ramos* (9v), *temptacions* (12v) / *tentacions* (17r), *Theòphil* (15r) / *Theòfilo* (20v), *juny* (15v) / *junio* (21r), *sollempnitat* (17v) / *solemniza* (23v), *menoretetes* (18v) / *menoretas* (24r), *Pedralbes* (18v) / *Pedralbas* (24r).

d) Com a possibles diatopismes destaquem la variant *chic* a B: «un roçí molt *chich* y *flach* (23v)»; en canvi, a A: «son *poch* roçí (17v)»; *meytat* (6r) que apareix a A, contra *mitat* (8r), de B, una variant occidental.

e) Nombrosos casos de *variatio* sinonímica: *ardents e coratjosos* (1r / 1v), *temprats e ardots* (1r) / *temprats e ardents* (2r), *vells e antichs* (1r) / *vells, antichs* (2r), *ciutats, vilas e castells, e monts e plans* (1v) / *viles e ciutats, castells e plans* (2v), *regir e governar* (2r / 3r), *humilment e devota* (2v / 4r), *gran stretura e pobretat* (3v) / *grans stretures e ab gran pobretat* (5r), *familiar e companyó* (4v / 6r), *senyors frares e pares* (5r) / *senyor e pares e frares* (7r), *pau e gràcia* (5v) / *salut e pau e gràcia* (7r), *bella e nèdea* (6r / 8r), *humil e benigne* (6r / 8v), *cistelles* (6v) / *cistells* (8v), *major mercè e major gràcia* (6v) / *major mercé e gràcia* (9r), *per enveja del dimoni e per la sua malícia* (6v) / *per enveja del diable e per la sua malícia* (9r), *Leve't, mesquí! Scapa! E aparte't e fuig* (7r) / *Leva't mesquí! Fuig! Aparta't* (9v), *lexí e abandoní e desemperí* (7r) / *lexí e desemparí* (9v), *conforta e ajuda* (7r / 9v), *salut e benedició, fi e acabament* (7r / 9v), *stich e habite* (7r / 9v), *torbat e complit de tristor* (7r / 10 r), *treballs e afanys* (7r / 9v), *dolor e desplaer* (7v / 10 r), *coronat ni guardonat* (8r) / *corona ne guardó* (10v), *axí com tu e semblant a tu* (8v / 11v), *dites e recomptades* (10r / 14r), *enfortit e confortat* (10r / 13r), *palmers* (14r) / *palmeres* (19v), *scur e tenebrós* (15v / 21r), *perir* (18r) / *perillar* (24v), *per guarir e per curar* (1v / 2r), *pahor e temor* (8v) / *paor e temor* (11v), *memòria e remembrança* (11v / 16r), *càrcer o presons* (12r) / *presons* (16v), *balma* (16r) / *balma o spelunca* (21v).

f) Variants formals: *se comenaren* (2r) / *s'acomanaren* (2v), *dar* (2v) / *donar* (3v),



*pròmens* (2v) / *prohòmens* (3v), *blasmen* (3r) / *blasfemaven* (4r), *confortat* (3r) / *refortat* (4v), *atribulat* (3v) / *tribulat* (5r), *sperava* (3v) / *spectava* (5r), *home* (4r) / *hom* (6r), *comenar* (5r) / *comanar* (7r), *recordí'm* (6v) / *acordí'm* (9r), *maravellí'm* (7r) / *marvellant-me* (9v), *asseure* (8v) / *seure* (11v), *amostrava* (10r) / *mostrava* (13v), *falliren* (10v) / *defalliren* (14r), *haguda* (10v) / *haüda* (15r), *mudat* (11v) / *demudat* (16r), *làgrimes* (12r) / *làgremes* (17r), *assiguem-nos* (13v) / *siguem-nos* (19r), *amal·lers* (14r) / *ametlers* (19v), *scampat* (15v) / *publicat* (21r), *retornar* (16r) / *tornar* (21v), *demonstrar* (17r) / *mostrar* (22v), *peregrins* (17r) / *pelegrins* (23r), *cavalcats* (17v) / *encavalcats* (23v), *recorregau* (18r) / *acorregau* (24r); destaquem el diminutiu *solet* (4v) a A davant de *solitari* (6r) a B.

**g)** Modernitzacions lèxiques a B respecte de A: *metí'l* (13r) / *posí'l* (18r), *amenat* (14r) / *portat* (19v), *materan* (15v) / *posaren* (21r), *sepellir* (15v) / *soterrar* (21v), però *donaren* (16r) / *reteren* (22r).

**h)** Fraseologismes: *fer crida pública* (1r / 1v), *scalfats en Déu* (1r) / *escalfats en Déu* (2r), *fet d'armes* (2r / 3r), *feu moura guerra* (3v) / *feu mover guerra* (5r), *sospirs e làgrimes* (3v) / *sospirs e làgremes* (5v), *cantava missa* (4v / 6v), *e-t do carreras dretas* (8r) / *e-t do carreres dretes* (10v), *sà e salve* (18r) / *sà e salvo* (24v), *plors e sospirs* (4r / 5v), *fer joventuts* (2r / 3r),<sup>199</sup> *donar les blanques veles* (3r) / *feren vela* (4v).<sup>200</sup>

**i)** Vocabulari cavalleresc que engloba els tres primers capítols: *emperador*, *rey de Ongria*, *guerra*, *soldà de Babilònia*, *barons*, *nobles*, *cavallers*, *infels*, *hosts*, *armes*, *batallar*, *combatre*, *morir per lo nom de Jesucrist*, *poder*, *navilis*, *regne*, *governar*, *estol*, *sant passatge*, *coratge*, *scapçar lo cap*, *sancta magestat*, *victòria*, *enemichs*, *cavalleria*, *honor*, *glòria*.

---

<sup>199</sup> Espinal (2006): «expressió aplicada a persones d'edat juvenívola o que encara són novells en alguna cosa. “Fadrins de la primera calda, de la primera volada, a la flor de l'edat, de la joventut, de la primavera”». A la nostra edició, l'expressió naix davant de la decisió de partir a la croada, millor que romanguera son pare, el rei, a la cura del regne, perquè així, Onofre, amb consell d'hòmens jòvens, podia fer joventuts i posar-lo en perill.

<sup>200</sup> Espinal (2006): «acomiar-se, partir d'un lloc, aixecar el camp, llevar àncores». Segons la nostra edició, assabentat Onofre de la mort de son pare, ha de tornar a Hongria per regir el regne, fer via en nom de Déu, però A, matisa metafòricament que són 'blanques', és a dir, pures, immaculades.

j) Vocabulari específic religiós acompanyat de citacions de les Santes Escripures de la litúrgia i de la vida eremítica: *Santes Scriptures, sperits diabòlics, Sperit Sant, nostre senyor Déu, sant, ànima, misericòrdia, infernal, àngel, Jesucrist, piados, misericordiós, combregar, benaventurats, beatitud, oració, pecats, penitència condigna, confessàs, salvador, benehesch, pregue, diable, servidor, pregàries, sepultura, totpoderós, benedictió, cel, paradís, cors, pau, benaventurat, pans, temptacions, santa comunió, glòria, misteri, sanch, laychs, fahels, catholicichs, creu, clergues, mossenyor, benaventurat, devot, eterna glòria, Amén, monestir, monges negres, pares, frares, abat, pastor, convent, capítol, àbit, orde, prevere, sant retgla, missa, sglésia, hermità, cova, balma, spelunca, desert, vestidura de palma, servidors de Déu, soletari, relíquia, cepultura, miracles, invocació, peticions, capella, festivitat, presentalles, pregàries.*

k) Hiperònims solen ser freqüents: «Aquí havia *metges* de física e de sirurgia, per guarir e per curar los malalts (1v) / Aquí havia *metges*, qui de física, qui de cyrurgia, per guarir e per curar los malalts (2r); Aquí havia molta honrada *cavallaria*, ço és, comtes e bescomtes, nobles e barons, cavallers e fills de aquells, hòmens de paratge e molts d'altres que no havian títol (1v) / Aquí havia molta honrada *cavalleria*, ço és, comtes, vescomtes, nobles, barons, cavallers e fills de aquells, hòmens de paratge e molts d'altres qui no havien títol (2r); Aquí havia moltes *bèsties*, asinines<sup>201</sup> e rossins, e brúffols (1v) / Aquí havia molts àsens e someres, rocins, brúffols (2r); desijant saber qui havia plantat allí aquells *arbres*, cirers, rosers, pomers e amal·lers, e altres molts *arbres* de diverses maneres (14r) / desijant saber qui·ls havia plantat, car aquí eren cirers, noguers, ametlers e altres molts *arbres* de diverses maneres (19v)».

l) La repetició lèxica, en un breu espai, és una tècnica narrativa molt usual en alguns textos hagiogràfics medievals: «E reposí allí un poch e viu entorn de aquell loch molts *arbres* e palm[e]res carregats de molts nobles fruyts. E jo, lavons, entrí entre aquells *arbres* e palmeras, meravellant-me molt de la bellesa d'aquells *arbres*, desijant saber qui havia plantat allí aquells *arbres*, cirers, rosers, pomers e amal·lers, e altres molts *arbres* de diverses maneres. E tots havien en si fruyt e de la font se regaven tots aquells *arbres*. E mentre jo stava

---

<sup>201</sup> CICA: «Memorial del pecador remut, pàg. 217, línia: 7, XVa, OR».

entre aquells *arbres*... (14r) / Reposí allí un poch e viu entorn de aquell loch molts *arbres* e moltes palmeres carregades de singulars dàtils. Entrí entre aquells *arbres* e palmeres, meravellant-me molt de la lur singular bellea, desijant saber qui·ls havia plantat, car aquí eren cirers, noguers, ametlers e altres molts *arbres* de diverses maneres. E tots havien en si fruyts e de la aygua que exia de la font regaven-se'n tots aquells *arbres* (19v)».

**m)** Comparacions reiteratives i constants al llarg de tot el text: així posem uns exemples il·lustratius de l'ús que se'n fan: «*Axí* de vida *com* de costumes (4v) / om., *axí com* ell strenya e castigava (4v / 6r), *axí com* si fos pols (6r / 8r), *axí com* un hom molt resplendent (7v) / om., *axí com* a neu (8v / 11v), *Axí com* tu e semblant a tu (8v / 11v), e aytals passions e *com* tu, e stich e habite en aquest desert (IX), E *com* les lurs ànimas (9r) / om., *Axí com* àguilas, e *com* van no han fam, e *com* són cansats no han set, e les herbes del desert los són pus dolces que la mel (9v) / om., E *com* han temptacions e batalla del dimoni contra si alsen les lurs mans a Déu (9v) / om., *Axí com* si jo fos posat en l'altra món (9v) / om., un hom resplendent *com* a foch (9v / 13r), *Com* la sua ànima (11v / 16r), *axí com* si lavons fos nada del ventra de la sua mara (11v) / *axí com* si lavors fos nat del ventre de la sua mare (16r)».

**n)** Alteració dels constituents oracionals en les dues versions amb alternances de sinònims: «tu est amich (8v) / tu amich est (11v), nostre salvador (11v) / salvador nostre (16r), un hom vell (13v) / un vell hom (18v), en altra dia de la festa (13v) / en dia de altra festa (19r), molt clara manant aygua (14r) / manant aygua molt clara (19v), lo dissapte e lo diumenge (14v) / lo diumenge e lo dissabte (20r), E era venguda ja la hora (15r) / Era ja venguda la hora (20v), sants pares (15v) / pares sants (21r), Fares meus e senyors (16r) / Senyors e frares meus (21v)».

**o)** Diversitat onomàstica: en A, «*Casiodoro*, emperador i rey de Ongria (1r)» i en B, «*Thesiodoro*, rey de Ungria (1v)». Apareix sistemàticament en A *Pannuci* i en B *Pannúcio*; ara bé, en A apareix en tres ocasions *Pannussi* (7r) i una vegada *Pannusi* (11v); el sant ermità: *Thimoteu* (7v) / *Thimotheu* (10v); el profeta *Elies* (9v) / om., *Elyes* (9r) / *Helies* (12r); els quatre joves ermitans: *Johan* (15r) / *Joan* (20v), *Andreu* (15r / 20v), *Abdon* (15r) / *Adaon*

(20v), *Theòphil* (15r) / *Theòfilo* (20v); *Hermens* (10r) / *Hermens* (13v), on hem fet la correcció de *Nermeus* en A.

**p)** Variació formal toponímica: en A, *Iriti* (3v) / *Hermòpolim* (5r), en B, *Ariti* (8v) / *Hermòpolim* (12r); en A, *Israhel* (9r) i en B, *Calidiomea* (13v), i en tots dos, *Jaron* (14r / 19v); *Syria* (10r) / *Síria* (13v) i sistemàticament en A, *Boèmia* (3v), *Egipte* (11v) mentres que en B, *Bohèmia* (5r), *Egipte* (16r).

### 6.3. CANVIS A B RESPECTE DE A

Constatem en aquest apartat les aportacions, amb un segle de diferència, que B versa respecte de A. La nostra intenció és assenyalar les diferències més significatives de tots dos que, d'altra manera, són difícils d'ometre, malgrat les aportacions en què ens ha arribat B. Així, les interpolacions per part del copista, afegits, escurçaments o modificacions, es palesen al llarg del contingut, des del capítol I amb el nom del rei: «Casiodoro, emperador (1r) / Thesiodoro (1v)»; fins al darrer capítol (XI) amb la data de la mort del sant on A especifica que va coincidir amb *lo jorn de sant Bernabé apòstol* (15v), mentre que B, ho va ometre. Ens sorprenen també les modificacions toponímiques que són gaire singulars, com el nom del monestir, en què B sí que coincideix amb la versió traduïda del llatí en anomenar-lo: *Hermòpolim* (5r), davant de *Iriti* (3b) i *Ariti* (8v) a A. El mateix ocorre quan B anomena el lloc on *Hermeus* va portar sant Onofre per habitar al desert: *Calidiomea* (13v), coincident amb la versió llatina i omés a A.

Tanmateix, les interpolacions més nombroses i desenvolupades són, sens dubte, als capítols IX i XI, eix central de la vida del sant, probablement per les intervencions de mans diverses: «E altra cose no és lo lur pençament [...] que·m bastaren a III dies (9r) / E per ço, los qui en la soledat [...] prenguí ma via (12v)». És quan sant Onofre argumenta per què és més immaculada la vida dels pares al desert que no la dels monjos al monestir; mentre que A anomena erròniament *Elies* per *Isaïes* i la *Santa Escriptura*; B, no sols els omet, sinó que en fa una adaptació més actualitzada en remetre el passatge amb les sagetes infernals per véncer el príncep de les tenebres.<sup>202</sup>

Les aportacions de B ens condueixen a una lectura més actualitzada i detallista, com per exemple: «hoÿren aytals *novelles* (3r) / hagueren hoït tals *paraules* (5v), feya la *consecració del cors* (4v) / *lo Corpus* (5v), al foch del teu Sant Sperit (5r) / al foch *de la tua Santa Trinitat, ço és, lo Sanct Sperit* (6v), *molts foren ressucitats* (17r) / *dos cossos de hòmens morts* (22v)».

---

<sup>202</sup> Ferrando (2018: 409): «No hi havia cap respecte pel text de l'autor, fins i tot si era coetani. L'editor o l'impressor solia manipular-ne determinats elements per tal d'adaptar-los als gustos dels destinataris».

Els afegits de vegades ens amplien informació per desfer ambigüitats: «a murmurar (4v) / a murmurar *contra lo sant* (6r)»; d'altres per matisar el contingut: «del abominable peccat, e del mal guardó que jo devia haver per lo meu peccat (7r) / del meu gran e hominable peccat, e de la gran punició que yo sperava haver per lo meu peccat, *si de aquell no fehia condigne penitència* (9r)»; també per explicar amb més coherència les idees que ens transmet amb connectors d'ordre: «om. / Onofre, sàpies que tres coses són a mi molt plasents: *la primera* [...]; *la segona* [...]; *la tercera* [...]; (6v)».

No hi ha nombres romans a B, mentre que a A sí, però en el cas de la vida de Timoteu en referència al temps que hi havia passat amb pecat carnal, coincideixen tots dos: «en un any e quatra mesos (6V) / un any [e] quatre mesos (9r)». D'altra banda, les contradiccions numèriques són constants: «veuríeu hòmens de *XL* en *L* anys (1r) / de *trenta* en *quaranta* anys (2r), edat de *XXV* (2v) / edat de *trenta* anys (3v), om. / que *trenta* anys no hagués menjat pa (9v), per spay de *LV milles* (10r) / per spay de *sis o set milles* (13r), *XXXX* anys són passats (13v) / *sexanta* anys són passats (18v), entrò a *VI* milles, (15r) / entrò a *set* milles (20v)». Però el fet més destacable és que són setanta anys els que ha habitat i viscut al desert sant Onofre: *LXX* (8v) / *setanta* (11v); en canvi, al miracle del mercader de Barcelona, quan li suplica de no perir a la mar, hi ha la contradicció: «per aquells *LX* anys que en aquest món has viscut (18r) / per aquells *setanta* anys que en aquest món has vixcut (24v)». Aquesta contradicció és molt usual a les diferents vides onofrianes, sense matisar si foren seixanta o setanta anys que hi va viure. No obstant això, sí que es pot observar a B rectificacions de A per possible errada del copista: *LV milles* / *sis o set milles*.

Els escurçaments solen donar-se a B per repeticions innecessàries a A; quan Timoteu narra la seua vida a Pafnuci, atés que la mateixa seqüència es repeteix més endavant, B l'omet: «e deffalliments, e l'àngel de Déu tragé a mi lo fetge del meu costat e sanà'l-me, e après tornà'l-me en lo loch d'on l'avia tret en aquesta manera (7v) / om»; tot i això, són més nombrosos els que manquen de significació específica on més bé adornen el contingut, com per exemple al capítol XI en què trobem manta d'interpolacions: «sinó que veges les obres dels sants de Déu [...] ab los sants pares (15r) / om.».

Volem significar dues seccions que consideren rellevants en les aportacions de B:

- Primer, assenyallem la connotació de *màrtir* que sols apareix una vegada a A: «*màrtir* de penitència (16r) / om.» i de *seraphí*, a la titulació del capítol IX, omés a B. Però significatiu és quan l'àngel li comunica a Pafnuci que torne a Egipte i anuncie les coses que ha escoltades i vistes als monjos i religiosos ermitans, en què B inclou *laychs* i A ho omet: «a tots los monges e religiosos hermitans e a tots los altres *fahels cathòlics* (15r) / a tots los monges e religiosos hermitans e *laychs* (20v)». Això ens demostra el canvi evolutiu religiós amb les omissions de *màrtir* i *seraphí* i amb la inclusió de la cultura laica en l'hagiografia o literatura religiosa: *le nouveau lecteur*.

- Segon, el miracle del mercader de Barcelona que abans de fer el seu viatge amb vaixell va visitar la seu germana, sor de les menorettes de Pedralbes, i li va aconsellar que en cas de perill, recorreguera a Déu i a sant Onofre. Així, per la invocació feta al sant, l'únic que es va salvar del naufragi va ser el mercader, encara que entre les dues versions rau una diferenciació ètica considerable, perquè B afigeix l'*ajuda de molts sants*: «com la nau fos ja en punt de perillar, havent ja tots aquells qui eren en la dita nau invocada *la ajuda de molts sants*, al dit mercader vench en memòria lo benaventurat sant Onofre, la prometença que la sua jermana li havia fet, de pregar per ell al beneït sanct Honofre». Per aquesta invocació s'entén, segons B, que la resta moriren per no invocar el sant.

D'altra banda, a B tenim els afegits dels miracles, des del capítol XIX fins al XXII, un a Girona, dos a València i altre a Montpeller, a més del tancament amb l'*Oració al benaventurat sant Onofre* en el català de València.

A tall de cloenda, és indubtable la tendència a la regularització i modernització de B, amb les preferències de la parla localista exercides per curadors i correctors, tot i que no han estat canvis per raó d'estil, sinó per les adaptacions religioses o els costums que diacrònicament han evolucionat, segons les exigències innovadores que van més enllà de l'adreçament exclusiu al públic feligrés, la cultura laica.<sup>203</sup>

---

<sup>203</sup> Wittlin (1995: 110): «No alteren detalls per raons de llengua o d'estil, sinó pels seus propis costums verbals o religiosos».

## 6.4. VALORACIÓ DE CONJUNT

L'acarament textual entre A i B permet constatar que la llengua de cada un presenta diferències de tipus cronològic i de tipus diatòpic. Si bé la Cancelleria<sup>204</sup> reial actuava com a element d'unificació lingüística, afectà només relativament a aquestes dues versions: la primera perquè se situa al marge de l'estil humanístic cortesà; la segona, perquè es veu condicionada per les pautes de la impremta, que intenten acostar-se a les preferències localistes, si bé opten per la regularització i modernització de la llengua.

Pel que fa a les grafies, remarquem que A, per influència del copista oriental, opta per *x* (*matex*) en contra de les convencions cancelleresques, mentre que B adopta sistemàticament el dígraf *ix* (*mateix*).

Quant a la fonètica, A presenta confusió de vocals àtones, però no B, llevat de casos interpretables com dissimilacions (*sancer, lauger*). B presenta palatalització de *s* davant de la consonant velar *c* i *q*, A no.

Respecte de la morfosintaxi, B tendeix a l'ús del sufix *-ea*, al dels possessius àtons, a la variant *ad* de la preposició *a* davant demostratiu, corrent a les obres de Miquel Peres, a la variant *huy*, a la conjunció *y*. En canvi, A tendeix al sufix *-esa*, alterna possessius tòpics i àtones, opta només per la variant preposicional *a*, prefereix *vuy* i opta exclusivament per la conjunció *e*.

Pel que fa a la morfologia verbal, A opta per la desinència zero de la primera persona del present d'indicatiu, per les formes incoatives en *-eix* i pel perfet simple *fonch*, mentre que B opta per la desinència *-e* de la primera persona del present d'indicatiu, presenta casos de formes incoatives en *-ix* i prefereix el passat simple *fon*, d'ús freqüent entre els escriptors valencians de la darrera del segle XV.

En el vessat lèxic podem contrastar opcions cronològiques i diatòpiques diferents entre B i A. Així, respectivament, *mitat* davant *meytat*, *chic* davant *poc*, *monges* davant *monjos*,

---

<sup>204</sup> Com diu Ferrando (2018: 76): «Amb pocs anys de diferència, s'ha produït una mena de relaxació en l'ús de certes convencions cancelleresques, relativa certament, però suficientment visible per a posar de manifest una nova manera d'entendre la llengua literària des del darrer terç del segle XV, més arrelada en l'entorn local, com a conseqüència de l'afluïment de paper rector de la Cancelleria reial després de la guerra civil catalana de 1462-1472».



*ladonchs* davant *lavons*, *nosaltres* davant *nós*. La introducció de castellanismes o aragonesismes a B podria ser imputable a un caixista de parla castellana o aragonesa.

És, doncs, indubtable que les dues versions pertanyen a modalitats diferents, A al català oriental de Catalunya i B al català de València, amb seccions cronològiques diferenciades: el primer pertany a la fi del segle XIV o primeries del XV, i el segon, a les primeries de segle XVI.

## 6.5. EDICIÓ DE LES VERSIONS CATALANES

### 6.5.1. CRITERIS

1. La puntuació, la separació de paraules, de l'apòstrof, del guionet, de l'accent i de la dièresi, els farem d'acord amb els criteris actuals. El mateix farem amb l'ús de les majúscules i les minúscules, llevat de denominacions concretes com Déu, Jesucrist, Mare de Déu i noms singulars toponímics i onomàstics. Pel que fa a la paraula sant, si s'acompanya del nom corresponent, la posem en minúscula, mentre que si el substitueix, ho fem en majúscula.
2. Mantindrem les contraccions *al* i *del* davant de les vocals o mot començat per h muda, per ser un tret generalitzat en els textos de l'època corresponent.
3. Regularitzem l'ús de les grafies *u/v*, *i/j*, *c/ç*.
4. Mantenim l'ús de les grafies dobles tot i que de vegades ho hem remarcat a nota de peu de pàgina per informació comparativa d'altres textos transcrits.
5. Fem ús del punt volat per indicar la geminació de consonants o l'elisió de vocals que a hores d'ara cal representar normativament.
6. Fem ús de les dues barres amb l'abreviatura f. Seguida de r. (recto) o v. (verso) per indicar el canvi de foli corresponent.
7. Pel que fa a l'incunable, hem enumerat els capítols amb una xifra entre claudàtors per facilitar la lectura al lector en correspondència amb el manuscrit.
8. Mantenim les grafies de l'original pel que fa al nom del sant: «Honofre, Honoffre, Onofre, Onoffre, Onoffree, Onofra».
9. El nostre objectiu és ser el més transparent possible a la fidelitat del text i en cas de dubte explicitar-lo tant com siga necessari.
10. Desenvoluparem les abreviatures corresponents al text.
11. Per concloure, bàsicament hem seguit els criteris de l'edició de la col·lecció *Els Nostres Clàssics* de l'editorial Barcino.

## 6.5.2. ELS TEXTOS ACARATS

(Manuscrit 13) A	(Postincunable) B
<p>//1 r.// Comença <i>del benaventurat sant Honoffree</i> la <i>sua santa e virtuosa</i> vida</p>	<p>//1 r.// <b>La vida de sancto<sup>1</sup>Honofre</b>  //1 v.// Comença la vida <i>de sanct Onofre, confessor e hermità</i>  <b>Cap. I</b></p>
<p>En lo temps de <i>Casiodoro</i>,<sup>2</sup> <i>emperador</i>, rey de <b>Ongria</b>, los <b>christians</b> de <b>aquellas partidas eran</b> molt ardents e coratjosos de guerra contra lo soldà de Babilònia <i>e tota la sua terra, per la qual cosa, vehent lo dit rey de Ongria, los seus barons e nobles, e cavallers</i> e tota la sua gent, qui de peu, qui de cavall, <b>ésser</b> molt animats de <b>garrejar</b> contra los pagans.</p> <p>Comensa[ren] a fer <i>molta e gran</i> provisió per fer lo sant passatge contra los infels e de arrear tota la sua gent maravellosament, ab gran cor e ferma <b>confiança</b> en nostre senyor Déu <b>qui·ls ajudarà</b> en los fets de las armes, <i>per lo qual ells tots se apparellaren de morir e</i> per lo seu sant nom <i>a</i> deffendre e per exalçar la sancta fe christiana.</p>	<p>En lo temps de <i>Thesiodoro</i>,<sup>3</sup> rey de <b>Ungria</b>, los <b>cristians</b> de <b>aquelles partides eren</b> molt ardents e coratjosos de guerra contra <i>los infels, sabent lo enteniment del rey, e majorment</i> contra lo soldà de Babilònia e tota la sua gent, qui de peu, qui de cavall, <b>que eren</b> molt animats de <b>guerejar</b> contra los pagans.</p> <p>Començaren a fer <i>tota la lur</i> provisió per fer lo sanct passatge contra los infels e de arrear-se tota la sua gent <i>molt</i> maravellosament, ab gran cor e ferma <i>fe</i>, <b>confiant</b> en nostre senyor Déu <b>que·ls ajudaria</b> en los fets de armes, per lo seu sanct nom defendre e per exalçar la sancta fe christiana.</p>

<sup>1</sup> sancto: *possible cultisme de l'editor.*

<sup>2</sup> Casiodoro: *interpretació original a A.*

<sup>3</sup> Thesiodoro: *opció de l'editor sense precedents en la tradició hagiogràfica onofriana, Teodoro.*

A	B
<b>Comença lo segon capítol</b>	<b>Cap. II</b>
<p>Quant <i>tot</i> lo apparellament del <i>dit</i> rey e dels seus capdals, per anar a combatre contra los infels, fou complit e acabat, e tota la <i>sua</i> gent fou ben guarnida e <b>apperellada</b>, <b>ell</b> feu fer <i>una</i> crida pública per tota la ciutat e per tot son <b>regna</b>, ab veu de trompetes e de tabals, que tothom <b>qui</b> hagués <i>al</i> cor de venir <i>a</i> batallar contra los infels e per exalçar lo nom de <b>Jhesu Christ</b>, sia <b>aytal</b> dia ab son <b>apparallament</b> en la principal ciutat<sup>4</sup> de <b>Hongria</b>. <i>Si que</i> tots aquells, qui <b>havian</b> fet tot lo lur <b>apperellament</b> per anar contra los pagans, foren lo dia assignat en la dita ciutat. E qui en pla, qui en <b>muntanyes</b> e qui en <b>places</b> foren gran <b>moltitud</b> de hòmens armats, que <i>nombràs</i> no·s podien <i>ni</i> stimar, per la qual multitud de hòmens jóvens e temprats, e <b>ardits</b> de cor <b>bé</b> guarnits e <b>apperellats</b> <i>de fer totes</i> armes.</p> <p>Aquí <b>eran</b> <b>infans</b> de <b>simple</b> edat, los quals <b>encare</b> no sabien què volia dir fets d'armes, <b>apperellats</b> <i>de</i> lur poder <i>a</i> combatre e morir</p>	<p>Quant lo aparellament del rey e dels seus capdals, per anar a combatre contra los infels, fon complit e acabat, e tota la gent fon ben guarnida e <b>aparellada</b>, <b>el</b> feu fer crida pública per tota la ciutat e per tot son <b>regne</b>, ab veu de trompetes e de tabals, que tothom <b>que</b> hagués <i>en</i> cor de venir o batallar contra los infels e per exalçar lo nom de <b>Jesucrist</b>, sia <i>en</i> <b>tal</b> dia ab <i>tot</i> son <b>aparellament</b> en la principal ciutat de <b>Ongria</b>. <i>E</i> tots aquells, qui <b>havien</b> fet tot lo lur <b>aparellament</b> per anar contra los pagans, foren lo dia assignat en la dita ciutat. E qui en pla, qui en <b>montanya</b> //2 r.// e qui en <b>plaçes</b> foren gran <b>multitud</b> de hòmens armats, que no·<i>ls</i> podien stimar, per la qual multitud de hòmens jóvens, temprats e <b>ardents</b> de cor e <b>ben</b> guarnits e <b>aparellats</b> <i>a tots los fets d'</i>armes.</p> <p>Aquí <b>eren</b> <b>infants</b> de <b>simple</b> edat, los quals <b>encara</b> no sabien què·s volia dir fet d'armes, <b>aparellats</b> <i>per</i> lur poder <i>de</i></p>

<sup>4</sup> en la principal ciutat: *apareix ratllada a A i no podem interpretar una lectura correcta; agafem com a referència el que posa a B.*

per *nostre senyor Déu*.

Aquí veuríeu hòmens de **XL** en **L** anys molt maravellosament guarnits per combatre. Aquí **vereu** hòmens vells *e* antichs, los quals lo jorn de las armes havien **pocha** força de combatre, mas emperò, **eran scalfats** en Déu, per lo qual speraven morir e per donar consells als **cabdals** e als regidors **de las osts**, e tots aquests **hy eran** per **exalsar** la **santa fe christiana** e per aterrar los pagans, *e* tots eren ben guarnits, segons //1 v.// lur poder. Aquí havia molts *devots* religiosos qui anaven per confessar e per **prehicar**, e *preveres honests per* ministrar lo sant sacrament. Aquí havia metges de física *e* de **sirurgia** per guarir e per curar los malalts. Aquí havia molta honrada **cavallaria**, co és, comtes *e* **bescomtes**, nobles *e* barons, cavallers e fills de aquells, hòmens de paratge e molts d'altres **que** no havian títol, **bé** armats e **bé apperellats** de combatre en totes parts e de morir per lo nom de **Jhesu Christ**. Aquí havia *de* bones dones e honestas, *hy devotes matrones*, les quals, ab gran cor, seguien **les osts** per ajudar en temps de necessitat e portaven les provisions de lurs marits e de lurs companyes. Aquí havia *de bells ramats* de bestiar **per** menjar. Aquí havia moltes *bèsties, asinines e rossins, e brúffols per* **portar** les provisions

combatre e *de* morir per Déu.

Aquí veuríeu hòmens de **trenta** en **quaranta** anys molt maravellosament guarnits per combatre. E aquí **veuríeu** hòmens vells, antichs, los quals lo jorn de les armes havien **poca** força de combatre, mas emperò, **eren escalfats** en Déu, per lo qual speraven morir e per donar consells als **capdals** e als regidors **dels hosts**, e tots aquests **hi eren** per **exalçar** la **sancta fe cristiana** e per aterrar los pagans, tots eren ben guarnits, segons lur poder. Aquí havia molts religiosos qui anaven per confessar e per **preÿcar**, e ministrar lo sant sacrament. Aquí havia metges, *qui* de física, *qui* de **cyrurgia** per guarir e per curar los malalts. Aquí havia molta honrada **cavalleria**, ço és, comtes, **vescomtes**, nobles, barons, cavallers e fills de aquells, hòmens de paratge e molts d'altres **qui** no havien títol, **ben** armats e **aparellats** de combatre en totes parts e de morir per lo nom de **Jesucrist**. Aquí havia *moltes* bones dones honestas *e* devotes, les quals, ab gran cor, seguien **los hosts** per ajudar en temps de necessitat e *aquí* portaven les provisions de lurs marits e de lurs companyes. Aquí havia gran provisió de bestiar **par a** menjar. Aquí havia molts *àsens e someres, rocins, brúffols, qui* **portaven** les

<p><i>del blat e de farina, e altres <b>vituales</b> moltes. Axí que totes quantes provisions <b>a les dites osts eran</b> necessàries, <i>eran aquí.</i></i></p> <p>Axí que tanta era la <b>multitud</b> de la gent <b>qui</b> aquí <b>era venguda</b>, segons los prechs e manaments del rey, que <i>les</i> ciutats, <b>vilas</b> e castells, e <i>monts</i> e plans, tot havien mester e envides hi cabien, e açò per <i>quant</i> tota la gent era <b>inflamada</b> per l'Esperit Sant.</p> <p>Emperò, lo rey de <b>Ungria</b>, axí com a senyor discret, ja havia <b>hagut</b> consell com ho <b>havia</b> a fer de la gent <b>qui</b> aquí sobrevendria, <b>pençant</b> que molt seria gran la multitud de la gent que per lo nom de <b>Jhesu Christ</b> serien aperellats de morir, <i>per assò, ell</i> <b>havia</b> feta gran provisió de vitualles e moltes tendes, e barraques e enremades, ben fornides e ben <b>apperellades</b>, en tant que tothom qui <i>de</i> peu, qui de cavall, se tench bé <i>per</i> content del acolliment e de las grans provisions que lo rey havia fetes a la gent <b>qui</b> aquí <b>eren</b> e per avant, si més <b>ne vinguessan</b>, de la qual lo rey <b>fou</b> molt <b>aconsolat</b> de tan gran adjutori que <b>nostra</b> senyor <i>Déu</i> li <b>hac</b> tramès.</p>	<p>provisions, farina e altres <b>vitualles</b> moltes e totes quantas provisions <b>als dits hosts</b> necessàries <b>eren</b>.</p> <p>Axí que tanta era la <b>multitud</b> de la gent <b>que</b> aquí <b>eren venguts</b>, //2 v.// segons los prechs e <i>los</i> manaments del rey, que <i>nombre quasi hi bastava</i>, que <b>viles</b> e ciutats, castells e plans, tot <i>ho</i> havien mester y envides hi cabien, e açò era per <i>tal com</i> tota la gent era <b>inflammada</b> per lo Sant <b>Sperit</b>.</p> <p>Emperò, lo rey de <b>Ongria</b>, axí com a senyor discret, ja havia <b>haüt</b> <i>son</i> consell com ho <b>devia</b> fer de la gent <b>que</b> aquí sobrevendria, <b>pensant e cogitant</b> que molt seria gran la multitud de la gent que per lo nom de <b>Jesucrist</b> serien aparellats de morir, <i>perquè</i> <b>hac</b> feta gran provisió de vitualles e moltes tendes,<sup>5</sup> e barraques e enramades, <i>segons lur stament</i>, ben fornides e ben <b>aparellades</b>, en tant que tothom qui <i>a</i> peu, qui de cavall, se tench <i>molt</i> content del acolliment e de les provisions que lo <i>dit</i> rey havia fetes <i>per</i> la gent <b>que havien</b> aquí <i>a ésser</i> e per avant, si més <b>ni venien</b>, de la qual cosa lo rey <b>[fon]</b> molt <b>consollat</b> de tan gran adjutori que <b>nostre</b> Senyor li <b>havia</b> tramès.</p>
---	--

<sup>5</sup> dendes B: fem la correcció segons A.

**Per què** un jorn, ell **volch** exir fora *lo mur* per veure les sues gentes qui eren aquí **vengudas** e, un dia assignat, ell **volch** anar visitar les **osts**, consolant *e* pregant, *e* **soplicant** per *la* honor de Déu, *e* **preycave** que tothom hagués bon cor de combatre contra los infels per la salut de lurs **ànimas** e per exalçar la sancta *religió* **christiana**. Axí, ell los **amonestava**, que tothom **confessars** e **combregàs**, per ço //2 r.// que lur bon viatge fos placent a **nostra** senyor Déu. E axí, tothom se confessà e **combraguà**, bé e diligentment, *en* axí que tots se **comenaren** a *les mans de* Déu *e* començaren de caminar e *de* metre's en los navilis qui **eran bé aperellats** *en la mar e ben fornits*, e provehits de totes coses **que** a ells fossen necessàries per lo present e **sdavenidor**.

E **verau** los ciutadans e los **burgesos** e los altres bons hòmens, qui romanien en les **partidas** del **regna** de Ongria per governar e per regir los castells *e les ciutats*, e les gentes *de aquell* **hagueran** lur consell abans que **lo stol pertís**, que molt *fora* millor **cose** que lo rey romangués per regir e governar **son** poble e que **Onoffre**, son fill, **anars** per ell en lo sant passatge; car per ventura, si lo fill del rey romania, *poria e* volria fer joventuts e, ab consell de hòmens jóvens, **destroyria**

**Perquè** un jorn, ell **volgué** exir fora *de la ciutat* per veure les sues gentes qui eren aquí **vengudes** e, un dia assignat, ell **volgué** anar *a* visitar les **hosts**, consolant, pregant, **supplicant** e per honor de Déu, *exortant-los* que tothom hagués bon cor de combatre contra los infels per salut de lurs **ànimes** e per exalçar la sancta *fe* **crisiana**. Així *que* ell los **amonestà**, que tothom **se confessàs** e **combregats**, per ço que lur bon viatge fos placent a **nostre** senyor Déu. E així, tothom se confessà e **combregà**, bé e diligentment, així que tots se **acomnaren** a Déu y *en les sues mans e* començaren de caminar e metre's en los navilis qui **eren ben aparellats** e provehits de totes coses **qui** a ells fossen necessàries per lo present e **sdevenidor**.

E **veuríeu** los ciutadans e los **burjesos** e los altres bons hòmens, qui romanien en les **partides** del **regne** de Ongria per governar e per regir los castells, e les gentes //3 r.// *del regne* **hagueren** lur consell abans que **l'estol partís**, que molt *seria* millor **cosa** que lo rey romangués per regir e governar **lo seu** poble e que **Onofre**, son fill, **anàs** per ell en lo sant passatge; car per ventura, si lo fill del rey romania, volria fer joventuts e, ab consell de

lo regna.

*Per què més valia que lo rey romanguers e que Onoffre anàrs [a] combatre contra los infels e aquí no porà fer joventuts, car no-y hauria loch, jatsia que al present ell sia bon jova e temprat, e apte segons la sua edat e aquí se poria s'provar en lo fet de las armes.*

*En axí que tots digueran e tingueran en bo que lo rey romangués per guardar ses ciutats, viles e castells, e lurs mullers e béns, e Honoffre, son fill, anars al sant passatge, lo qual mils poria portar lo càrrech de las armes que no lo pare.*

E veus que Onoffre fou elet per anar e lo pare per romandre, de la qual desliberació lo rey fou molt torbat, per quant li convenia romandra, segons que tot lo consell havia ja determenat. Perquè, vehent que ell en açò no podia contrestar, revelà a son fill, Onoffre, lo consell determenat e amonestà'l que s' volgués regir sàviament e que stigués a correcció e regiment de XII bons hòmens antichs e plens de saviesa, als quals lo rey lo comanava, e los XII bons hòmens prengueran a ell en custòdia e en comanda ab homenatge que faheran al rey. E Onoffre feu omenatge al rey, que ell en negunas coses ni en negun fet d'armes no

hòmens jóvens, destrohiria e dissiparia lo regne.

*Per ço val més que lo rey romanga e que Onofre vaja a combatre contra los infels e aquí ell se porà exercir en lo fet de les armes e passarà la joventut sua en gloriosos y famosos actes segons la sua edat requir.*

*Axí que tots tengueren per bo que lo rey romangués per guardar lo regne, los béns y les mullers, e que Onofre, son fill, anàs al sanct passatge, lo qual mils poria portar lo càrrech que no son pare.*

E veus que Onofre fon elet per anar e lo rey, son pare, per romanir, de la qual cosa lo rey fon molt torbat, car li convenia romandre, segons que tot lo consell havia ja determinat. Perquè, vehent que açò no podia contrastar, revelà al seu fill, Onofre, lo secret per lo consell determinat, amonestà'l que volgués usar sàviament e que stigués a correctió e a regiment de dotze hòmens antichs e plens de saviesa, als quals lo rey comanà son fill, Onofre, e los dotze bons hòmens antichs prengueren-lo en guarda e en comanda ab homenatge que feren al rey. E Onofre feu homenatge al rey, que ell en



**feria ni** tractaria sens exprés *consell e* consentiment dels **XII pròmens**, *e axí* ells se **materan** tots en los navilis, *bé en orde e* ab gran goig, en lo nom de **Jhesu Christ**.

*E* vehent nostre senyor Déu tanta **multitud** de **gent**, jóvens, vells *e* religiosos, e dones, *tantes* honestas *e* virtuoses, e **apperellats** tots *per* morir per lo seu *sant* nom, donà'ls en la mar tanta de bonança *e tant pròsper vent* que en poch dies foren en **Babilònia**, //2 v.// sans e **salves**, *e* tots **isqueran** en terra per refrescar e **dar** repòs a lurs persones.

Adonchs, **Onoffra** quant *veé que era* en **Babilònia** de edat de **XIII** anys *e jatsia* que la sua edat no fos donada a **sofferir** tants treballs, com **són** los fets *de las* armes e *de las* batalles, emperò nostre senyor Déu li **cresqué** e li **enfortí lo seu** enteniment e **lo seu** coratge que si l'**hoÿsseu** parlar en los consells e l **vehéssau** combatre, *millor diguérau* que era de edat de **XXV** anys que no de **XIII**. En tant que, après spay de poch dies, morien tanta multitud de infels que en tota **Babilònia** no romangueran hòmens combatents *ni* de peu, qui de cavall, pus de **MCC**, segons que **recomptà** lo soldà, lo qual **fou** pres en la **derrera** batalla per

**negunes** coses ni en negun fet d'armes no **faria ne** tractaria sens exprés consentiment dels *dits* **dotze prohòmens**, *en tant que* ells se **meteren** tots en los navilis *per ells* **aparellats**, ab gran goig, en lo nom de **Jesucrist**.

*Ara*, vehent nostre senyor Déu tanta **multitud** de **gents**, jóvens, vells, religiosos e dones honestes, tots e *totes* **aparellats** a morir per lo seu nom, donà'ls en la mar tanta de //3 v.// bonança *de temps e bona hora* que en poch dies *ells* foren en **Babylònia**, sans e **salvos**, *així que* tots **exiren** en terra per refrescar e per **donar** repòs a lurs persones.

*E* adonchs, quant lo noble **Onofre** arribà en **Babylònia**, era en edat de **tretze** anys e *ab tot* que la sua edat no fos donada a **sofrir** tants treballs, com **era fer** fets d'armes e de batalles, emperò nostre Senyor *feu-li* **créxer** e **enfortir son** enteniment e **son** coratge que si l'**hoÿreu** parlar en **sos** consells e l **véureu** combatre, *pus tost judicàreu* que era en edat de **trenta** anys que no de **tretze**. En tant que, après spay de poch dies, morien tanta multitud de infels que en tota **Babylònia** no romangueren hòmens combatens *qui* de peu, qui de cavall, pus de **mil e docents**, segons que *ls* **recontà** lo soldà, lo qual **fon**

**Onoffre**, fill del rey, en la qual moriren gran **multitud** de christians.

Mas, Onoffre, ab aquells **qui** li **eran** romasos, levà lo camp *ab gloriosa* victòria e **hac tota la desferra** dels infels, e *après* que **agueran aguda** la **derrera** victòria, en la qual **fou** pres lo soldà, **negú** de la part dels infels no **gosà** exir a combatre fora de **Babilònia**, mas *que* guardaven e *defenien* la ciutat *axí com podian* ni sabien.

*E*, per consegüent, **se sdavench** que **Onoffre**, *un jorn*, **hac** gran desig de tornar-se'n en sa terra e *dix-ho* als **XII pròmens**, sots lo bon regiment *dels* quals ell **stave**; e *axí*, tengut consell per ço, *com* molt de temps havien *ja* stat, e aquells de **Babilònia** *qui* no volien exir a combatre, e **ha Onoffre** *que* **era** romasa *pocha* gent, *mirant e havent sguart en* totes **aquestas** coses e altres, e *majorment* com havien **entès** que lo rey son pare era mort, *desliberaren* que tothom se'n tornàs.

E **lavons**, ell feu venir lo soldà **devant** si e feu-lo **scapsar** **devant** tot lo **stol** de la qual cosa tots los **christians** **hagueran** gran goig e los pagans ne **faheran** gran **dol** e gran *lament*, e, *majorment*, *com* los tramès lo cap,

pres en la **darrera** batalla per **Onofre**, fill del rey, en la qual *batalla* moriren gran **multitud** de christians.

Mas *emperò*, Onofre, ab aquells **que** li **eren** romasos, levà lo camp e **agué** victòria e **agué totes les despulles** dels infels, e *despuix* que **hagueren haguda** *aquesta* **darrera** victòria, en la qual *batalla* **fon** pres lo soldà, **negun** de la part dels infels no **gosava** exir per combatre fora de **Babyolònia**, mas guardaven la ciutat *lo millor que podien* ni sabien.

On, per consegüent, **s'esdevench** que **Onofre** **agué** gran desig *un dia* de tornar-se'n en sa terra e *dix son desig* als **dotze prohòmens**, *sots los* quals ell **stava a** regiment; *axí que*, tengut consell per ço, *car* molt de temps *hi* havien stat, *en après que* aquells de **Babilònia** no volien exir a *camp per* combatre, *car* **ab Onofre** **havia** romasa gent *per combatre*, *considerades* totes **aquestes** coses e *moltes d'*altres, *speci//4 r.//alment* com havien **entés** que lo rey son pare era *ja* mort, *determenaren* que tothom se'n tornàs.

E **adonche**, ell feu venir lo soldà **davant** si e feu-lo **scapçar** **davant** tot l'**estol** de la qual cosa tots los **crestians** **hagueren** gran goig e los pagans ne **hagueren** gran **dolor** e gran *smarriment*, e, *majorment*, *quando*

per ço que **creguessan** que ell era mort.

E *posat* que **Onoffre** hagués de consell que se'n **tornars** en la sua terra ab tota la sua gent **qui** era romasa, segons lo seu desig, emperò ell se mès en son cor de haver *son* consell *ab* nostre senyor Déu e posà's en oració, e molt humilment e devota, *ell* feu pregària a nostre senyor Déu en **tal** manera, dient:

—Senyor ver Déu, pare totpoderós, creador del cel e de la terra, plàcia **a tu** que si aquesta mia voluntat e aquest meu desig que he de **tornar** en **ma** terra, ve de part **de tu** e a tu és plasant, que *tu-m* vulles donar-me'n algun //3 r.// senyal; car **jo**, Senyor meu, no planch lo meu treball e si no és a tu plasant que vulles *destroyr lo meu* desig; car no **deman**, sinó la tua honor e la glòria del teu sant nom, *a tu*, Senyor, **fas** gràcies; car per la tua **bonesa** e no per mos mèrits has a mi donada victòria dels teus enemichs qui-**m blasmen** nit e dia *e* lo teu sant nom, *han en gran menyspreu e en gran dirrisió*.

E après que **hac** feta **la** oració a Déu e *l'ach* finida, una veu del cel li **sobrevench** qui li dix:

—Sàpies, Onoffre, que a tota *la santa*

los tramés lo cap *seu*, per ço que **creguessen** *de cert* que ell era mort.

E *jatsia* que **Onofre** hagués de consell que se'n **tornassen** en la sua terra ab tota la sua gent **que** era romasa, segons lo seu desig, emperò ell se mès en son cor de haver consell *de* nostre senyor Déu e posà's en oració, molt humilment e devota, e feu pregària a nostre senyor Déu en **aytal** manera, dient:

—Senyor ver Déu, pare totpoderós, creador del cel e de la terra, plàcia **a la tua** *sancta magestat* que si aquesta mia voluntat e aquest meu desig que he de **retornar** en **la** terra *mia*, ve de part **tua** e a tu és plasant, que me'n vulles donar algun senyal; car **yo**, Senyor meu, no *puch exir del teu manament e ni menys* planch lo meu treball e si no és a tu plasant que *aquest* desig vulles *trastornar*; car no **demane**, sinó la tua honor e la glòria del teu sant nom, Senyor, **faç-te** gràcies; car per la tua **bonea** e no per mos mèrits a mi has donada victòria dels teus enemichs qui **blasfemaven** nit e dia lo teu sanct nom.

E après que **agué** feta **sa** oració a Déu e *aquella* finida, veu del cel li **vengué** *prestament e* li dix:

—Sàpies, Onofre, que *a Déu lo pare e a*

Trinitat és stada plasent la tua venguda per batallar contra los infels e ara li és molt plasent la tua tornada, per ço, *com* altra **cavallaria** has [a] exalçar, per la qual **vindràs** al seu **regna**.

E com *lo benaventurat* **Onoffre** per la veu fos confortat e *per semblant per* la visió de **Jhesu Christ fet alegre**, *per la tant preciosa* resposta *com* havia **hoÿt** que altra cavalleria **havia** a fer, de continent **leva't** de la oració, **pençà** de **apperellar** e *metra en execució la sua tornada*, e convocar tots *los capitans* qui li eren romasos, dient-los que **fessan** recollir la gent tota en los navilis qui **eran** aquí **apperellats** *dins breus dies*.

Axí, *lo dia assignat*, tothom **fou** *recollit* molt alegrement per retornar en **Ungria**, cascú en son loch, segons li era assignat, *pençaren de donar les blanques veles als vents* en lo nom de *Jhesu Christ*.

En tant que, *en breus dies* navegant, foren retornats en lurs habitacions. E aquest senyal e miracle *fou lo primer qui* de part de Déu **fou** fet a honor de **Onoffre**, **despuys** que **Jhesu Christ** li **fou** aparegut e *l'ach tyrat*, **assí metex** lo Sant **Spirit** no-s partí d'ell, ni *dels seus negocis*. *Car deveu saber que com*

tota Trinitat és stada *molt* plasent la tua venguda per batallar contra los infels e ara li és molt *pus* plasent la // 4 v.// tua *oració e* tornada, per ço, *car* altra **cavalleria** has a exalçar, per la qual **vendràs** al seu **regne**.

E com *sanct* **Onofre** per la veu fos confortat e *refortat*, *axí mateix de* la visió de **Jesucrist tot alegrat que tant graciosa** resposta *li havia feta e com li* havia **hoït** *dir* que altra cavalleria **hauria** a fer, de continent **levà's** de la oració e **pensà** de **appellar** e convocar tots *capdals* qui li eren romasos, dient-los que **fessen** recollir la gent tota e *metre* en los navilis qui **eren** aquí **aparellats** e *açò lo pus prest que possible los fos*.

E axí, *fon fet e per al dia assignat*, tothom **fon** *aparellat e* *recolliren-se* molt alegrement per retornar en **Ongria** *en los navilis*, cascú en son loch, segons que li era assignat e *ab pròsper vent feren vela* en lo nom de *Déu*.

En tant que, *dins breus dies*, foren retornats en lurs habitacions. E aquest senyal e miracle de part de Déu **fon** fet per honor de sant **Onofre**, **depuix** que **Jesucrist** li **fon** aparegut e **axí mateix**, *après que lo hagué tirat a si*, *jamés* lo Sanct **Sperit** d'el no-s partí, ni *de tots los seus negocis*. E

sant Onofre **fou** en la nau recollit, l'àngel de *nostre Senyor* li **apparech**, dient-li:

—Sàpies, **Onoffre**, que lo rey ton pare és mort en lo món, mas Déu **l'a** col·locat en lo seu regne, per ço, com és stat principi e començament de **aquest** sant passatge e per mèrits encare fahedors *per tu e axí* stà ab cor ferm e no **hages** desplaer de la mort de ton pare, car Déu ha promès a tu aquell **matex regna** ab major glòria e **hages** paciència en ço que·t *deu sdavenir en lo regna de Ungria*, *car en* breu temps lo possehiràs, car en altra cavalleria te ha **Déu** appellat e de açò no murmures contra Déu, **quant** la hora serà venguda, *mas* membre't ço que **jo** t·e dit.

*quand* sant Onofre **fon** en la nau recollit, l'àngel de *Déu* li **aparech**, dient-li axí:

—Sàpies, **Onofre**, que lo rey ton pare és mort en lo món, mas Déu **lo ha** col·locat en lo seu regne, per ço, car és stat principi e començament de **aquell** sant passatge e per mèrits encara fahedors, *perquè* stà ab ferm cor e no **hajes** desplaer de la mort de ton pare, car Déu ha promés a tu aquell **mateix regne** ab major glòria e **hajes** paciència en ço que·t *dich del regne de Ongria*, breu temps lo possehiràs,<sup>6</sup> car en al//5 r.//tra cavalleria te ha **Déu**<sup>7</sup> appellat e de açò no murmures contra Déu, **quand** la hora serà venguda, membre't que **yo** t·o he dit.

<sup>6</sup> possehires *B*: fem la correcció segons *A*.

<sup>7</sup> Deus *B*

A	B
<p><b>Com sant Onoffre renuncià lo regna de Ungria e se n'anà en //3 v.// Boèmia, a hon no conagut stech per spay de gran temps</b></p>	<p><b>Cap. III</b></p>
<p>Après que sant Onoffre <b>fou tornat</b> en <b>Ungria</b>, ell <b>fo noblament</b> rebut per totes les sues gents e après poch temps, se <b>sdavench</b> que un malvat emperador <b>qui lavòs</b> passava per <b>aquellas</b> partides, sabent e <i>veent</i> la venguda de <b>aquell Onoffre</b>, fill del rey de <b>Ungria</b>, e la sua gran fama que tant maravellosament havia obrat <i>nostre senyor</i> Déu per ell contra los infels <i>en les batalles</i>, mogut per <i>enveja</i> diabolical, <b>hac</b> gran enveja de la sua fama e <b>fou</b> en son cor molt torbat, en tant que feu <b>moura</b> guerra contra <i>l'om</i> sant, <b>pretenint</b> que a ell <b>se sperava</b> regir e governar lo <b>regna</b> de <b>Ungria</b>. <i>En tant</i> que veent lo sant hom que Déu <b>permetia</b> ésser ell, axí <b>atribulat</b>, <b>injustament</b> e <i>recordant-se lo</i> que Déu li havia dit ab ferma paciència, donà loch a <i>la</i> ira, <i>reduynt-se a la</i> memòria lo Sant Evangeli <i>qui diu</i>: «<b>Quant</b> sereu perseguits <i>en una</i> ciutat, fogiu-vos-ne en <b>altre</b> e no vullau dar loch al diable». Per què ell desemparà lo <b>regna</b> de <b>Ungria</b>, e <b>fugís-</b></p>	<p>Après que sanct Onofre <b>fon</b> en <b>Ongria retornat</b>, ell <b>fon noblement</b> rebut per totes les sues gents e après poch temps, <b>sdevench-se</b> que un malvat emperador <b>que ladonchs</b> passava per <b>aquelles</b> partides, sabent e <i>hoint</i> la venguda de <b>aquel Onofre</b>, fill del rey de <b>Ongria</b>, e la sua gran fama que tant maravellosament havia obrat Déu per ell contra los infels <i>en los fets d'armes</i>, mogut per <i>sperit</i> diabolical, <b>agué</b> gran enveja de la sua fama e <b>fon</b> en son cor molt torbat, en tant que feu <b>mover</b> guerra contra <i>lo</i> sant, <b>pretenent</b> que a ell <b>spectava</b> regir e governar lo <b>regne</b> de <b>Ongria</b>. <i>Axí</i> que lo sant hom vehent que Déu <b>permetia</b> <i>que</i> ell <i>fos</i> axí <b>tribulat</b>, <b>justament</b> e <i>per consegüent</i>, <i>remembrant-se de ço</i> que Déu li havia dit ab ferma paciència, donà loch a ira, <i>havent</i> memòria del Sant Evangeli, <b>dient</b>: «<b>Quand</b> sereu perseguits, fogiu-vos-ne en <b>altra terra</b> o ciutat e no vullau dar loch al diable». Per què ell desemparà lo <b>regne</b> de <b>Ongria</b> e</p>

<b>se'n en Boèmia</b> e aquí no <b>conagut, stech</b> per molt temps ab <b>gran stretura</b> e pobretat.	<b>fogís-se'n en Bohèmia</b> e aquí no <b>conegut, stigué</b> per molt temps ab <b>grans stretures</b> e <i>ab gran</i> pobretat.
--	---

A	B
<p><b>Com lo benaventurat sant Onoffre, a pregàries de un abat de un sant monestir, ab gran devoció, sospirs e làgrimes, se mès en religió e rebé lo sant hàbit per mans del abat</b></p>	<p><b>Cap. IV</b></p>
<p>Aprés algun temps, <b>dementre</b> que ell stava axí no <b>conagut</b>, ell continuava tots jorns en un monestir de <b>monjes</b> negres <b>appellats Iriti</b>, e per lo <i>contínuament</i>, ell <b>fou</b> fet <i>axí</i> amich dels monges, com si fos <b>I</b> dels monges <i>antics</i>.</p> <p>Per la qual cosa, <b>vehent</b> l'abat e los monges que ell <b>fahia</b> vida honesta e <b>sancta</b>, <b>fou</b> convidat en special, un dia entre los altres, <b>quant</b> l'abat e los <i>altres</i> monges foren levats de taula, l'abat <b>appellà</b> tot lo seu convent a capítol, axí com <b>havia</b> acostumat, en lo qual <b>fou</b> appellat sant <b>Onoffre</b>.</p> <p>E aquí <b>demanat</b> per moltes vegades e <b>interrogat qual</b> era la sua vida <i>ni</i> lo seu stament perquè, <b>ymaginant</b> que <b>açò</b> Déu <b>permetia</b>, <b>recomptà</b>'ls per orde tot quant <i>demunt</i> haveu <b>hoÿt</b> dir, e en qual manera ell era fora de son <b>regna</b> e vengut aquí per la <b>persecussió</b> del emperador.</p>	<p>Aprés algun temps, <b>de mentre</b> que ell stava axí no <b>conegut</b>, ell continuava tots jorns en un monestir de <b>monges</b> negres <b>appellat Hermòpolim</b>, per lo <i>qual continuar</i>, ell <b>fon</b> fet <i>gran</i> amich e <i>familiar de l'abat e</i> dels monges, com si fos <b>un</b> dels monges.</p> <p>Per la qual cosa, <b>veent lo</b> abat e los monges que ell <b>feya</b> vida honesta e <b>santa</b>, <b>fon</b> convidat en special, un dia entre los altres, <i>en comú ab lo abat e tots los altres monges, //5 v.// e</i> <b>quand</b> lo abat e los monges foren levats de taula, <b>lo</b> abat <b>apellà</b> tot lo seu convent a capítol, axí com <b>havien</b> acostumat, en lo qual <i>capítol fon</i> appellat sant <b>Onofre</b>.</p> <p>E aquí <i>li</i> <b>demanà</b> per moltes vegades e <b>enterrogà quina</b> era la sua vida <i>e</i> lo seu stament perquè, <b>imaginant</b> que Déu <b>ho permetia</b>, <b>recontà</b>'ls per orde tot quant <i>davant</i> haveu <b>hoït</b> dir <i>e recontar</i>, <i>ni</i> en qual manera ell era fora de son <b>regne</b> e aquí vengut per la <b>persecució</b> del</p>



<p><b>Quant</b> l'abat e los monges <b>hoÿren aytals</b> <i>novelles</i> com li eren <b>sdavengu</b>//4 r.//<b>das</b>, <b>agueran</b> en ell gran devoció e pregaren-lo que volgués pendre lur <b>hàbit</b> e viure <b>sanctament</b>, segons <i>la</i> lur <b>regla</b>. Perquè lo sant <i>hom</i>, molt humilment e devota, après molts sospirs e moltes <b>làgrimes</b>, <i>rebé</i> lo sant àbit, prometent viure segons la institució de lur <i>sancta</i> <b>regla</b>, fahent gràcias a nostre senyor Déu <b>qui</b> en aquell sant stament lo havia volgut appellar; en lo qual àbit <b>el</b> conversà molt altament, donant bon <b>eximpli</b> als altres de la sua penitència e de la sua molt <b>aspre</b> vida.</p>	<p>emperador.</p> <p><b>Quand lo</b> abat e los monges <b>hagueren hoït tals</b> <i>paraules e les grans coses que</i> li eren <b>sdevengudes</b>, <b>agueren</b> en ell gran devoció e pregaren-lo que volgués pendre <i>lo</i> lur <b>àbit</b> e viure <b>santament</b>, segons lur <i>vida e</i> <b>retgla</b>. Perquè lo sant, molt humilment e devota, après molts sospirs e <b>làgremes</b>, <i>pres</i> lo sant àbit, prometent de viure segons la institució de lur <b>retgla</b>, fahent gràcies a nostre senyor Déu <b>que</b> en aquell sant stament lo havia volgut appellar; en lo qual àbit <b>ell</b> conversà molt alt[a]ment, donant bon <b>exemple</b> als altres de la sua penitència e de la sua molt <b>aspra</b> vida.</p>
---	--

A	B
<p><b>Com los monges, après que lo lur abat fou mort, elegiren per revellació divina lo benaventurat sant Onoffre en pastor e abat lur</b></p>	<p><b>Cap. V</b></p>
<p>Après algun procehiment de temps, nostre senyor <i>Déu</i>, volent honrar lo benaventurat sant <b>Honoffre</b>, <i>volch</i> appellar l'abat <i>al seu regna</i>. <i>En axí</i> que <b>mort</b> l'abat, vench veu del cel, dient als monges que de continent elegissen en abat e <i>en pastor lur</i>, a <b>Onoffre</b>, de la qual cosa lo convent se alegrà <i>molt</i>, per ço, <i>com</i> Déu los havia <b>donat</b> tan gran senyal de la <b>elecció</b> de lur regidor.</p> <p><i>Mas</i> emperò, sant <b>Onoffre</b> fou molt desconsolat de la sua <b>elecció</b>, mas tement que, si <i>ell</i> dubtàs de pendre lo regiment pastoral, no <b>fes</b> ofensa a nostre senyor Déu <b>Jhesu Christ</b>, segons <i>lo</i> que per ell li era stat revelat, rebé <i>e acceptà</i>, ab grans plors e sospirs, e no de grat, lo <i>dit</i> càrrech en què Déu lo havia <b>elet</b>, jatsia que moltes vegades digués als monges que no l'elegissen, car a la longa <i>lur vida e</i> lurs costums serien <b>discemblants</b>, axí com a la fi de la obra ho ha demostrat, <b>per què</b> los monges lo <b>elegiren</b>, <i>e sant Honoffre començà de ordenar-se</i> al sant orde de</p>	<p>Après algun procehiment de temps, nostre Senyor, volent <i>en aquest món a</i> sant <b>Onofre</b> honrar e appellar-lo abat. <i>Après</i> que <b>morí lo</b> abat, vench veu del cel, dient als monges que de continent elegissen en abat e pastor sant <b>Onofre</b>, de la qual cosa <i>tot</i> lo convent se alegrà, per ço, <i>car</i> Déu los havia <b>dat</b> tan gran senyal de <b>electió</b> de lur regidor.</p> <p><b>Fon</b> emperò sant Onofre molt desconsolat de la sua <b>electió</b>, mas tement-<i>se</i> que, si dubtàs de pendre lo regiment pastoral <i>que</i> no <b>fos</b> ofensa de nostre senyor Déu <b>Jesucrist</b>, segons <i>ço</i> que <i>ja</i> li era stat revelat per ell, <i>per què</i>, ab grans plors e sospirs <i>e moltes làgremes</i>, <i>ell ho</i> rebé, no de grat, lo càrrec en què Déu lo avia <b>elegit</b>, jatsia açò que moltes ve//6 r.//gades digués als monges que no l'elegissen, car a la longa <i>les</i> lurs costums serien <b>dessemblades a les sues</b>, axí com a la fi de la obra ho ha demostrat, <b>perquè</b> los monges lo</p>

<p><b>prevera.</b></p> <p>Elegit<sup>8</sup> <b>sant Onoffre</b> divinalment en <b>abat</b>, ell <b>fo</b> molt curós de provehir los monges segons lurs provisions e <b>proffit</b> de lurs <b>ànimas</b>, e de continent <b>fou</b> mudat en altre <b>home</b>, <i>axí de vida com //4 v.//</i> de costumes, e axí com ell strenya e castigava si matex, <i>castigant</i> lo seu <b>cos</b>, axí volia que <i>los frares</i> fossen a ell semblants en ço que tocava la <b>regla</b> e sinó tot, almenys en partida, consellant e amonestant-los que portassen pacientment lo jou de <b>Jhesu Christ</b>, lo qual és molt <b>leuger</b>. Axí, com ell <b>matex</b> ne <b>fa</b> testimoni en lo <i>Sant</i> Evangeli, segons <b>sant</b> Matheu. Axí que convenia que hagués a entendre a les lurs <b>mesquineses</b> e <b>enfermetats</b>, no <i>derogant</i> en res la institució de la lur <b>regla</b>, del qual <b>destrenyement</b> los monges e tot lo convent foren molt torbats, en tant que començaren a murmurar e a tractar la sua mort, <b>acceptat</b> un <b>solet</b> monge appellat <b>Pannuci</b>, lo qual no consentia <i>en</i> lurs tractaments, ans los repreneia molt caritativament. Car sant Onoffre <b>l'avia</b></p>	<p><b>elegissen</b>, <i>consent-se</i> ordenar al <b>sanct</b> orde de <b>prevere</b>.</p> <p>Elegit<sup>7</sup> <b>sanct Onofre</b> divinalment en <b>abbat</b>, ell <b>fon</b> molt curós de provehir los monges segons lurs provisions e <b>profit</b> de lurs <b>ànimes</b>, e de continent <b>fon</b> mudat en altre <b>hom</b>, <i>que de vida, que de costumes</i>, e axí com ell strenya e castigava si mateix e lo seu <b>cors</b>, axí <i>mateix</i> volia que <i>sos monges</i> fossen a ell semblants en ço que tocava a la <b>retgla</b> e sinó en tot, almenys en partida, consellant e amonestant-los que portassen pacientment lo jou de <b>Jesucrist</b>, lo qual <b>era</b> molt <b>lauger</b>. Axí <b>mateix</b>, com ell ne <b>feya</b> testimoni en lo Evangeli, segons <b>sanct</b> Matheu. Axí que convenia que hagués a entendre a lurs <b>mesquinehes</b> e <b>enfermedats</b>, no <i>denegant</i><sup>9</sup> en res <i>a</i> la institució de lur sant <b>retgla</b>, del qual <b>estrenyement</b> los monges e tot lo convent foren molt torbats, en tant que començaren a murmurar <i>contra lo sant</i> e tractar <i>de</i> la sua mort, <b>exceptat</b> un <b>solitari</b> monge appellat <b>Pannúcio</b>, lo qual no cosentia <i>a</i> lurs tractaments, ans los repreneia molt caritativament. Car sant</p>
--	--

<sup>8</sup> Elegit B: hi manca la caplletra i apareix una 'e' minúscula.

<sup>9</sup> denegants B

pres per son familiar e companyó *special*,  
*al qual Pannuci tant* com podia e en ell  
era, volia *ymitar* al sant baró **Onoffre** de  
totes ses forces e, entre les altres virtuts  
de aquest **Pannuci**, si era que tostemps lo  
**trobareu dejú** de tota mala volentat e  
ody. Car tanta era la amor que *ell* portava  
al sant baró **Honoffre** que tot lo jorn e  
quasi tota la nit lo trobàreu prop *de sant*  
**Onoffre**, qui l'**informava** en sancta  
conversació ab paraules de la **Sancta**  
Scriptura, de las quals ell se sadollava  
més que **del** aliment corporal. E aquest  
frare **Pannuci** revelava *a* sant **Honoffre**  
tots los seus secrets e ab lo seu consell tot  
lo monestir, **ell** regia e governava.

Onofre **lo havia** pres per son familiar e  
companyó, **aytant** com podia e en ell era,  
volia *resemblar* al sant baró **Onofre** de  
totes ses forces e, entre les altres virtuts  
de aquest **Pannúcio**, si era que tostemps  
lo **trobarien dejun** de tota mala voluntat  
e o[d]y. Car tanta era la amor que portava  
al sant baró **Onofre** que tot lo jorn e  
quasi tota la nit lo trobàreu prop //6 v.//  
**sanct Onofre**, qui l'**enformava** en sancta  
conversació ab paraules de la **Santa**  
Scriptura, de les quals ell se sadollava  
més que **de** aliment corporal. E *a* aquest  
frare **Pannúcio** revelava sant **Onofre** tots  
los seus secrets e ab lo seu consell tot lo  
monestir, **el** regia e governava.

A	B
<p><b>Com lo benaventurat sant Onoffre, çelebrant la missa e consecrada la òstia, feu oració a Déu e fou-li respost per nostre senyor Déu lo que li era més acceptà e plasent. E com se pertí del monestir après que hac instruÿts los monges en sancta vida e se n'anà al desert</b></p>	<p style="text-align: center;"><b>Cap. VI</b></p>
<p>Esdavench-se un dia que <i>ell</i> cantava missa e feya la consecració del cors de <b>Jhesu Christ</b>, abans que al poble la mostràs, feu aytal oració:</p> <p>—Senyor ver Déu e pare, plàcie al teu //5 r.// sant poder e a la saviesa del teu Fill e al foch <b>del teu Sant</b> Sperit, que-m vulles ensenyar e mostrar en qual manera <b>jo puxa</b> a tu mils servir e complir la tua <b>sancta</b> voluntat, per ço que pus liberalment <b>puxa</b> venir al teu sant <b>regna</b>.</p> <p>E aquí <b>matex li fou</b> feta resposta per <i>nostre senyor Déu</i>, dient:</p> <p>—<b>Onoffre</b>, sàpies que <b>III</b> coses són a mi molt plasents, <i>ço és</i>: stendre les mans als pobres <i>de Jhesu Christ</i>, e fer penitència</p>	<p>Esdevench-se un dia, <i>de mentre</i> que cantava missa del cors de <b>Jesuchrist</b>, <b>ans</b> que mostràs al poble <i>lo Corpus</i>, feu aytal oració:</p> <p>—Senyor ver Déu, plàcia al teu sant poder e a la saviesa del teu Fill e al foch <i>de la tua santa Trinitat, ço és</i>, <b>lo Sanct</b> Sperit, que-m vulles ensenyar e mostrar en qual manera <b>yo puxa</b> a tu mils servir e complir la tua <b>santa</b> voluntat, per ço que pus liberalment <i>la mia ànima</i> <b>puixa</b> venir al teu sant <b>regne</b>. <i>Amén</i>.</p> <p>E aquí <b>mateix fon</b> feta resposta per Déu, dient:</p> <p>—<b>Onofre</b>, sàpies que <b>tres</b> coses són a mi molt plasents: <i>la primera és</i> stendre les mans als <i>meus</i> pobres; <i>la segona és</i> fer</p>

condigna, e en totes prosperitats e adversitats **lohar** lo nom *de Déu*, e si açò fas, *sàpies que*, ab la mia misericòrdia hauràs la glòria que demanes, en la qual habitaràs ab los àngels e ab los sants de paradís e ab *tu* tots aquells qui *a* la tua vida volran *ymitar*.

E après dita la missa, ell fou remembrant de la resposta que nostre Senyor li **havia** feta, ni en qual manera l'havia amonestat, *per què* ell, de continent, **convochà** tots los monges a capítol e aquí ell los **recomptà** que entre les altres vegades que nostre Senyor li era **apparegut** *pur* ara en la missa, *me ha dit* que si *jo* volia salvar la **mia** ànima, que fes penitència, loant lo nom *de Jhesu Christ* totes vegades.

—Perquè senyors, frares e pares, volent *jo* **obeyr** a la sua beneÿta voluntat, vos vull **comenar** tots a Déu, *pregant-lo* que us **fassa** complir lo seu *sant* voler e viure dignament e sancta, segons la institució de la **regla** e en aquella conversar,

penitència condigna; *la tercera és* en totes *coses* e adversitats e prosperitats **loar** lo *meu* nom, e si açò fas, la glòria que *m* demanes, ab la mia misericòrdia hauràs, en la qual habitaràs ab los àngels e *archàngels* e ab *tots* los *altres* sants de paradís e ab tots aquells qui la tua vida volran<sup>10</sup> *resemblar*.

En après dita la missa, ell fon remembrant de la resposta que nostre Senyor li **hac** feta, ni en la qual manera **lo** havia amonestat, *per la qual cosa* ell, de continent, **convocà** tots los monges a capítol e aquí ell los **recontà** que entre les altres vegades que nostre senyor *Déu*, *li era vengut aparéxer e amostrar*, li era **aparegut** ara en la missa e *li avia revelat* que si volia salvar la **sua** ànima, que fes penitència, loant totes vegades lo *seu* //7r.// *sanct* nom.

—Perquè senyor e pares e frares *meus*, volent **obehir** a la sua beneÿta voluntat, vos vull tots **comanar** a Déu, que us **faça** complir lo seu *beneÿt* voler e viure dignament e santa, segons la institució de nostra **retgla** e en aquella conservar,

<sup>10</sup> volran A : volren B

humilment e acabadament, per tal que **aconseguiau** lo loguer promès, car **jo** me'n vaig al hermitatge per fer penitència e **puxa** salvar la mia ànima **qui** és molt peccadora.

E començà-**los** a besar tots, *la hu après l'altre*, e **beneýr** tots ensemps e **pertí's** d'ells e del monestir e comenà'ls a Déu, en **specialment**, al frare **Pannuci**, *qui tostemps era stat son companyó secret*, lo qual romania desconsolat e desconortat per la absència de tan gran pare.

Mas emperò, ell era tan spiritual que en tot volia seguir lo voler de nostre senyor *Déu e après* conversà **altament** e **sancta**, més que **debans** entre los frares e, finalment, fou sant en paradís. *E lexem, doncs* ara, **sant Onoffre** qui fa penitència, *e retornem al benaventurat sant Pannuci*, en qual manera, passats molts anys, Déu li revelà que cuytàs *de anar a* **çercar** //5 v.// *lo benaventurat Onoffre*.

humilment e acabadament, per tal que **aconseguescau** lo *regne* e loguer promés, car **yo** me'n vaig al hermitage per fer penitència, *per tal que* **puixa** salvar la mia ànima **que** és molt peccadora.

E començà'**ls** tots a besar, *de hu en hu, e benehí-los* tots ensemps e **partí's** d'ells e del monestir e comanà'ls a Déu, en **special**, al frare **Pannúcio**, lo qual romania desconsolat e desconortat per la absència de tan gran pare.

Mas emperò, ell era tan spiritual que en tot volia seguir lo voler de nostre Senyor e *de puix* conversà **molt alta** e **santament**, més que **davant** entre los frares e, finalment, fon sant en paradís. *Perquè, ara de present, leixem sanct Onoffre* qui fa penitència *en lo desert, segons que per avant veureu la manera de sa aspra vida* e en qual manera, passats molts anys, Déu li revelà que-*s* cuytàs a **cercar** *sanct Onoffre*.

A	B
<p><b>Com sant Pannuci se partí del monastir per anar a cercar lo benventurat sant Onoffre e com trobà dins I cova un hermità mort</b></p>	<p><b>Cap. VII</b></p>
<p>A mi, <b>Pannuci</b>, servidor humil de la vostre santetat, a tots los servidors de Déu e a tots los <b>faels</b> qui són en les sglésies stablides en la fe de <b>Jhesu Christ</b>, salut e <i>benedicció</i>, pau e gràcia de nostre senyor <b>Jhesu Christ</b>, sia tostemps ab vosaltres. Amén.</p> <p>La mia voluntat és que sapiau, per servir a Déu, que sia revelada a la vostra <b>granesa</b> per mi, la vida de un sant e molt <i>glorios e plasenter</i> a Déu, <b>ermità e enacorita</b>, pare nostre de bones obres, lo nom del qual és <b>Onoffre</b>, per tal que <b>puxau</b> entendre e saber quants són los mèrits seus e quant <i>fou</i> noble la sua vida <b>devant</b> Déu.</p> <p><b>Jo, Pannuci</b>, stant un dia en lo monastir ab los <b>altros</b> monges, <b>pencí e ymaginí</b> dins la <i>mia</i> vida, e quin guardó és aquell qui·ns devia ésser donat <b>devant</b> Déu en aquell dia que darem rahó de la nostra vida, e de les obres que en aquest món <b>fetas</b> haurem. E nosaltres e tots los monges qui <b>són</b> <i>ací</i> en aquest monestir,</p>	<p>A mi, <b>Pannúcio</b>, servidor humil de la vostra santetat, a tots los servidors de Déu e a tots los <b>feels</b> qui són en <i>totes</i> les sglésies stablides en la fe de <b>Jesuchrist</b>, salut e pau e gràcia de nostre senyor <b>Jesucrist</b>, sia tostemps ab vosaltres. Amén.</p> <p>La mia voluntat és que sapiau, per <i>fer</i> servir a Déu, que sia revelada a la vostra <b>granea</b> per mi, la vida de un sant molt <b>plasant</b> a Déu, <b>hermità e anacorita</b>, pare nostre de bones obres, lo nom del qual és <b>Onoffre</b>, per tal que <b>pugau</b> entendre e saber quants són los seus mèrits e quant <i>és</i> noble la sua vida <b>davant</b> Déu.</p> <p><b>Yo, Pannúcio</b>, stant un dia en lo <i>meu</i> monestir ab tots los <b>altres</b> //7 v.// monges, <b>pensí e smaginí</b> dins <i>en lo meu cor quina era</i> la vida e quin guardó és aquell qui·ns devia ésser donat <b>davant</b> Déu en aquell dia que darem rahó de la nostra vida, e de les obres que en aquest món <b>feytes</b> haurem. E nosaltres, tots los</p>



*ab tots los altres monges, e com a algú dels monges se sdavé malaltia, és visitat de tots los altres en lo nostre ajustament, és per tots aconsolat e aministrat, mas los sants hermitans, qui habiten en los deserts, són e stan sens totes aquestas coses e fan servir a Déu, e açò per quant són millors que nosaltres, segons que és scrit, aquests seguexen l'anyell immaculat, lo qual és Déu, e seguexen-lo hon se vol que vage per fer-li servir.*

E com jo, Pannuci, una nit dormís e reposàs en mon lit, viu que sant Onoffre se n'anave deportant per lo nostre ort e érem abduy[s] ensemps e, après de açò, un àngel me dix:

—Pannuci, Déu te denuncia per mi que tu no romanges pus en lo monastir, mas de continent leve't e partex-te'n en lo nom de *Jhesu Christ*, e ves a cercar Onoffre, companyó teu, lo qual encara és viu e habita en lo desert, fahent penitència ab gran humilitat, ves-lo a visitar, car sàpies que Déu lo vol appellar //6 r.// e vol que tu sies axí companyó, en la mort com en la vida, car encara seràs

monges qui som ajustats en aquest monestir e com algú dels monges li sdevé malaltia, és visitat de tots nosaltres en lo nostre ajustament e per tots és consolat e administrat, mas los sancts, qui habiten en los deserts e herms, són [e] estan sens totes aquestes cosas e fan servir a Déu, e açò és per tal com són millors que nosaltres, segons que és scrit, aquests segueixen lo anyell sens màcula, lo qual és Déu, e segueixen-lo hon se vol que vaja per fer-li servir.

E com yo, Pannúcio, una nit dormint e resposant en mon lit, viu que sanct Onofre se anava deportant per lo nostre ort e érem abduys ensemps e, après de açò, un àngel me dix:

—Pannúcio, Déu te denuncia per mi que tu no romanges pus en lo monestir, mas de continent leva't<sup>11</sup> e parteix-te en lo nom de *Déu*, e ves cercar sant Onofre, companyó teu, lo qual encara és viu e habita en lo desert, fent penitència ab gran humilitat e fes-lo visitar, car sàpies que Déu lo vol appellar e vol que tu li sies companyó, axí en la mort com en la vida, e, encara, participant de aquella

<sup>11</sup> levant B: en fem la correcció.

participant de aquella glòria en la qual Déu lo vol convidar, **per què** ves tost *que* Déu vol que tu sies **a las** sues obsèques.

E pensant **jo** totes **aquestas** coses, en lo meu cor, *per* spay de tota la nit, en lo dia següent, leví'm del lit molt **yvarsosament** e **isquí** del **monastir**, e tinguí lo camí del desert e trobí en lo desert una cova *hon* **habitava** algun monge hermità e **comensí** a cridar a la porta e dir:

—O, servidor de Déu! O, servidor de Déu!

E cridant axí per molt gran spay *e* **vehent** que **negú** no·m responia, **lavons jo** obrí la porta de la cova e entrí dins, e trobí un home vell qui stava de peus, fahent oració. E acostí'm a ell e toquí'l e demaní-li perdó, e tantost que l'**aguí tochat**, caygué en terra mort. E com *jo* viu **assò**, fuy molt *spahordit* e, per gran **pahor que aguí, comensí** a cantar e a fer oració a Déu.

E axí com **jo** cantava e feya oració a Déu, viu dins la cova una vestidura feta de palma e toquí-la e, **soptosament**, *que jo*

glòria en la qual Déu lo vol convidar, **perquè** ves tost, car Déu vol que tu sies *en* **les** sues obsèques.

E pensant **yo** totes **aquestes** coses, en lo meu cor, *en* spay de tota la nit *e* en lo dia següent, leví'm del lit molt **ivaçosament** e **ixquí-me'n** del **monestir**, e tenguí lo camí del desert e trobí en lo desert una cova *que era tancada e ladonchs pensí'm que dins aquella cova* **ha//8 r.//bitàs** algun monge hermità e **començí** de cridar a la porta e dir:

—O, servidor de Déu! O, servidor de Déu!

E cridant axí per molt gran spay, **viu** que **ningú** no·m responia, **ladonch yo** obrí la porta de la cova e entrí dins, e trobí un home vell qui stava de peus, fahent oració. E acostí'm a ell e toquí'l e demaní-li perdó, e tantost que *yo* l'**haguí tocat**, caygué mort en terra. E com viu **açò**, fuy molt *spantat* e, per gran **paor qui haguí, començí** cantar e a fer oració a Déu.

E axí com **yo** cantava e feya oració a Déu, viu dins la cova una vestidura feta de palma e toquí-la e, **sobtosament**, *com*

L'haguí **tochada**, se desfeu tota en les mies mans, axí com si fos pols. E tot aquell dia e aquella nit, **jo** stiguí en *la* cova, *cantant* e **fahent** oració a Déu. E com vench per lo matí, **jo** partí la vestidura que *jo* vestia e de la **meytat** cobrí lo cors *de* aquell mort e, après que haguí acabada la oració, **isquí'm** de la cova e tanquí la porta. E **comensí** *de* anar per lo desert, e contínuament **demanave** a *nostre senyor* Déu perdó de mos peccats.

Aprés *que* haguí anat per lo desert per spay de **III** dies, trobí en lo desert altra cova *e* la porta tancada *de* part de fora, entorn de aquella *havia una* molt bella e nèdea **plassa**, e prop de *la* cova stava una *molt* bella palmera plena de molts *bells* dàtils e una bella font.

E, après que tot açò haguí vist, *doní* moltes gràcies a Déu e stiguí allí fins a hora de vespres, sperant que **vingués** aquell servidor de Déu qui en aquella cova habitava.

**yo la** haguí **tocada**, se desfeu tota en les mans mies, axí com si fos pols. E tot aquell dia e aquella nit, **yo** stiguí en *aquella* cova, *tancat* e **fent** oració a Déu. E com vench per lo matí, **yo** partí la vestidura que vestia e de la **mitat** cobrí lo cors aquell mort e, après que haguí acabada la *mia* oració, **ixquí-me'n** de la cova e tanquí la porta. E **començí** anar per lo desert, e contínuament **demanava** a Déu perdó de mos peccats.

Aprés *com* haguí anat per lo desert per spay de **tres** dies, trobí en lo desert altra cova, la porta tancada *a la* part de fora *e* entorn de aquella *stava* molt bella e nèdea **plaça**, e prop de *aquella* cova stava una bella palmera plena *de fruyt* de molts *nobles* dàtils<sup>12</sup> e una *molt* bella font.

E, après que tot açò haguí vist, *fiu* moltes gràcies a Déu e stiguí allí fins a hora de vespres, sperant que **vengués** aquell servidor de Déu qui en aquella cova habitava.

---

<sup>12</sup> dàtils A : dàtils B

A	B
<p><b>Ací de un sant hermità appellat Thimoteu, lo benaventurat sant Pannuci recita la sua venguda</b></p>	<p><b>Cap. VIII</b></p>
<p>E passada hora de vespres, viu gran <b>multitud</b> de <b>brúffols muntesos qui</b> venien <b>ves</b> mi e en mig <b>d'ells</b>, viu venir un hom de cara molt humil e benigne sens neguna vestidura e tot lo seu cors era cubert de cabells. E <i>com</i> hac vist a mi, començàs <b>de spaordir</b> e <b>senyave's</b> molt <b>sovint</b>, cuydant-se que <b>jo</b> fos algun <b>spirit</b> e no cessava de fer oració; car moltes vegades l'havien temptat los <b>spirits diabolicals</b>, segons que <b>ell</b> après me dix, al qual <b>jo</b> parlí ab veu //6 v.// molt alta e diguí-li:</p> <p>—O, servidor de Déu!, per què <b>duptes</b>? <i>No veus</i> que <b>jo son</b> home peccador; <b>tocha'm</b>, que <b>jo</b> carn e ossos <i>tinch</i>, e <b>demunt</b> so vestit de cuyro natural de <b>hom</b> e, vull e deman aquells <b>qui</b> són servidors de Déu, per ço que per ells <b>puga</b> haver perdó de mos peccats.</p>	<p>E passada hora de vespres, viu gran <b>multitud</b> de <b>brúfols montesos que</b> venien <b>vers</b> mi e en mig <b>de aquells</b>, viu venir un hom de cara molt //8 v.// humil e benigne sens neguna vestidura e tot lo seu cors era cubert de cabells. E <i>après que</i> ell hac vist<sup>13</sup> a mi, començà's <b>d'esperdir</b> e <b>senyava's</b> molt <b>sovent</b>, cuydant-se que <b>yo</b> fos algun <b>sperit</b> e <i>contínuament</i> no cessava de fer oració; car moltes vegades <b>lo</b> havien temptat los <b>sperits diabòlichs</b>, segons que <b>el</b> après me dix, al qual <b>yo</b> parlí ab veu molt alta e diguí:</p> <p>—O, servidor de Déu!, per què <b>dubtes</b>? <i>No vullas tembre</i> que <b>yo</b> home peccador <b>so</b>; <i>vine e toca'm</i>, que <b>yo</b> carn <i>he</i> e ossos, e <b>damunt</b> so vestit de cuyro natural de <b>home</b> e, vull e deman aquells<sup>14</sup> <b>que</b> són<sup>15</sup> servidors de Déu, per ço que per ells <b>puixa</b> haver perdó de mos pecats.</p>

<sup>13</sup> vist A : vista B

<sup>14</sup> aquells A : aquelles B

<sup>15</sup> són A : sun B

**Lavons**, ell donà a Déu moltes gràcies e vench a mi molt **ivarsosament** e, com se fou acostat a mi, demaní-li perdó e fiu-li reverència e saludí'l ab paraules de Déu, e après *d'açò, menà'm* e mès-me dins aquella cova e dix-me:

—O, **Pannuci!** E com est tu vengut ací *ni* per qual rahó?

E com **jo** hoý que **ell** me *appellà* per mon nom, sens que jamés no m'havia vist ni *jo no·1 conaxia e, viu* que ell sabia lo meu nom per **Spirit** Sant, **jo** li responguí:

—Per *ço* deman aquells qui són servidors de Déu que **fassa** *les* lurs obres e **puxa** ésser ajustat e companyat als *lurs* mèrits.

E, **lavons**, **jo** diguí-li:

—Prech-te, servidor de Déu, que·m digues en qual temps venguist ací e com *te apellas per propi* nom.

**Lavons**, ell me respòs e dix-me *axí*:

—Frare, abans que *jo* vingués *habitar* en

**Adonchs**, ell donà a Déu moltes gràcies e vench a mi molt **ivaçosament** e, com se fon acostat a mi, demaní-li perdó e fiu-li reverència e saludí'l ab paraules de Déu, e après *que l'haguí saludat, portà'm* e mès-me dins aquella cova e dix-me:

—O, **Pannúncio!** E com est ací vengut *e* per qual rahó?

E com **yo** hoý que **el** me *nomenà* per mon nom, sens que jamés no m'havia vist ni·l **conexia**, *coneguí* que ell sabia lo meu nom per **Sperit** Sant e **yo** responguí-li:

—Per *tal com yo* deman aquells qui són servidors de Déu, *per ço* que **faça** lurs obres e **puixa** ésser ajustat e companyat als *seus* mèrits.

E, **ladonchs**, **yo** demaní-li e diguí-li:

—Prech-te, servidor de Déu, que·m digues en qual temps venguist ací e com *has* nom.

**Ladonchs**, ell me respòs e dix-me *per aytals paraules*:

—Frare, abans que vingués en aquest

aquest desert, *jo* habitava en la terra de Tebayda en un monestir en lo qual havia gran multitud de monjos ab los quals *jo obrava cistelles*, e **jo** stant en aquell monestir e *fahent aquell labor, seguís per temps que en la mia voluntat vench* que, stant **jo solitari**, *rebria* la gràcia de **nostra** senyor Déu.

E isquí'm del **monastir** e aní-me'n en un loch, en lo qual no habitava persona *neguna*, e en **aquella part jo** fiu una cel·la en la qual **jo, solitari**, habitava e *allò feya jo*, desijant contínuament rebre de Déu major mercè e *major* gràcia. E stant **jo solitari** en aquella **setlla**, *exercitàvam en* aquella obra que primer en lo monestir *obrava*.

E moltes companyes dels pobles de aquella **comarcha** venien a mi, per rahó de aquella obra que **jo** usava e *acostumava* de fer, e donaven-me més que *jo* no **merexia** de fer *les sistelles*.

»Emperò, **jo** no prenia **d'ells** altra cosa, sinó tan solament allò que **jo** donava als pobres e als **òrffens** per amor de Déu. **Lavons**, per enveja del *dimoni* e per la

desert, habitava en la terra de Tebayda en un monestir en lo qual havia gran multitud de monges ab los quals *habitava* e allí *fehia obra de cistells*, e **yo** stant en aquell monestir //9 r.// e *usant de la mia obra, vench temps en lo qual sdevench a* la mia voluntat que, stant **yo soletari**, *vendria pus prest a conseguir* la gràcia de **nostre** senyor Déu.

E ixquí-me'n del **monestir** e aní-me'n a un loch, en lo qual no habitava persona *alguna*, e en **aquell loch yo** fiu una cel·la en la qual **yo, soletari**, habitava e *açò fehia*, desijant contínuament rebre de Déu major mercé e gràcia. E stant **yo soletari** en aquella **cel·la**, *fehia* aquella obra que primer en lo monestir<sup>16</sup> *feya e usava de fer*.

Moltes companyes dels pobles de aquella **comarca** venien a mi, per rahó de aquella obra que **yo** usava de fer, e *aquestes companyes molt* més me donaven que no **mereixia** de fer *aquelles cistelles*.

»Emperò, **yo** no prenia **de ells** altra cosa, sinó tan solament allò que **yo** donava als pobres e als **òrfens** per *la* amor de Déu. **Ladonchs**, per enveja del *diable* e per la

<sup>16</sup> monestir A : monvestit B

sua malícia, lo qual és sembrador de tot mal, **sdavench**-se que una **fembre** vestida en **hàbit** de religió vench a mi e pregà'm *que molt era desijosa que jo la volgués rebre an ma companya e açò ella·m dix*, ab gran instància e ab **paraules piedoses e devotes**, e que la volgués rebre en la mia cel·la, e que ensemps, *stiguéssam en companya e féssam vida santa*.

»Aprés, per engan e enginy del diable, vingué'm a consentir *en lo* **sutze e vil** peccat *de la carn*, e stiguem contínuant en aquell abominable e **sutze e vilíssim** peccat, un any e **quatra** mesos.

»E après **jo**, mesquí *e dolorós*, **recordí'm** del //7 r.// **juí** de Déu e del **abominable** peccat, *e del mal guardó que jo devia haver per lo meu peccat*.

»E diguí dins mon cor: “Ay, mesquí! *E* què **diré ni què respondré devant** tan alt e *tan* poderós *senyor*, com és *nostre senyor* Déu, de la mia *malvada* vida e del

sua malícia, lo qual és sembrador de tot mal, **esdevench**-se que una **fembra** vestida en **àbit** de religió vench a mi e pregà'm molt, ab gran instància e ab **paraules piadoses** *yo* la volgués *ab mi* ensemps, en la mia cel·la, e que **féssem** companya.

»E après, per engan e enginy del diable, *enemich mortal*, vingué'm a consentir *e a parrir dolor e tristor*, e vengué'm a *engrenar* lo **sútzeu e hòrreu** peccat abominable *de luxúria*, e stiguem contínuament en aquell **vil sútzeu e hòrreu** peccat un any [e] **quatre** mesos.

»E après **yo**, mesquí *peccador*, molt dolorós, **acordí'm** del **juhí** de Déu e del *meu gran e* **hominable** peccat, *e de la gran punició que yo sperava haver per lo meu peccat, si de aquell no fehia condigne penitència*.

»E diguí, *ladonchs, a mi mateix*, dins mon cor: “Ay, mesquí! Què **respondre**<sup>17</sup> o **dir** *a* tan alt e poderós com és Déu, de la mia vida e del meu defalliment, en lo

<sup>17</sup> respondré A : responder B

<sup>18</sup> ten A

meu deffalliment, en lo qual he viscut e estat tant lonch temps? *O e* en quina manera **aparré davant** la cara de tan<sup>18</sup> alt Senyor e jutge?”. E encara diguí a mi **matex**: “**Leve**’t, mesquí! *Scapa! E aparte*’t e *fui*g de aquest peccat en lo qual vius; car millor e pus **proffitosa** cosa és a tu de *lexar* e **desemperar** totes coses, e **fugir** al **peccat** que no viure e **estar** en aquest **deffalliment** e viltat de luxúria”.

E **lavons**, per la *gran* pietat del salvador nostre **Jhesu Christ**, lexí e *abandoní* e **desemperí** aquella cel·la e aquell peccat.

E venguí-me’n en aquest desert hon **are** stich e habite, e trobí aquesta cova e aquesta palmera e aquesta font, per gràcia de *nostre Senyor*, les quals coses són a salut de la mia ànima e sustentació *del meu cors*, e vida corporal. E aquesta palmera dona *de ci* cada any **XII rams**, e **aquests XII rams** són *complits* de dàtils, *en* tal manera que los dàtils de cascun ram *a mi* **baste al meu menjar**, cascun dia menjant-*ne*, per tot un mes, **axí** que lo fruyt de **aquella** palmera és *lo meu menjar per tot un any e és lo meu sosteniment*.

»E nostre Senyor, per sa **bonesa**, conforta

qual he viscut e stat tan lonch temps? En quina //9 v.// manera **aparré davant** la cara de tan alt Senyor, e *tant alt Senyor e tant poderós* jutge?”. E encara diguí a mi **mateix**: “**Leva**’t mesquí! *Fuig! Aparta*’t de aquest peccat en lo qual vius; car millor e pus **profitosa** cosa és a tu *deixar* e **desemparar** totes *aquestes* coses, e **fogir** al **peccat** que no viure y **star** en aquest **defalliment** e viltat de luxúria”.

E **ladonchs**, per la *gràcia* e pietat del salvador nostre **Jesucrist**, lexí e **desemparí** aquella cel·la, e aquell peccat.

E venguí-me’n en aquest desert hon **ara** stich e habite, e trobí aquesta cova e aquesta palmera e aquesta font, per gràcia de *Déu*, les quals coses són salut de la mia ànima e sustentació *de la mia* vida corporal. E aquesta palmera *engenra* e dona **cascun any dotze rames**, e **aquestes dotze ramos** són *plenes e abundants* de dàtils, *per* tal manera que los dàtils de cascun ram **abasten**, menjant *en* cascun dia, per tot un mes, **així** que lo fruyt de **aquesta** palmera és *ma vianda e mon sosteniment de tot l’any*.

»E nostre senyor *Déu*, per sa **bonea**,



e ajuda en mi per mos treballs e **affanys** e les vestidures *que jo vestia*, com venguí en aquest loch, per temps agueran fi e acabament de son ésser e nostre senyor Déu, per sa *infinida* **bonesa**, *conforta e ajuda a mi en mos treballs e affanys*, e ha **fets créixer** los pèls del meu cors, en tal manera que cobren tots los meus membres corporals, segons que tu ara pots veure en mi, e ell qui és Senyor misericordiós e pacient, benigne e humil. En tot aquest temps me ha sostengut de la sua *gran* gràcia, car dich-te en veritat que **XXX** anys són passats e més que **jo** no viu figura de pa material ni n'he menjat.

E jo, **Pannussi**, hoynt totes **aquestas** coses que *lo* sant hom me *recitava*, **maravellí'm** molt *del que ell rahanave e jo altra vegada* demaní-li, dient:

—Digas-me, servidor de Déu, com tu venguist **ací**, no-t torbist en la tua voluntat e en lo teu cor?

E ell me dix:

conforta e ajuda a mi en mos treballs e **afanys** e les *mies* vestidures, com venguí en aquest loch *e solitud*, per temps hagueren fi e acabament de son ésser e nostre senyor Déu, per sa **bonea**, ha **fet créixer** los pèls del meu cors, en tal manera que cobren tot los meus membres corporals, segons que tu ara pots veure en mi, ell qui és Senyor misericordiós, pacient, benigne e humil. E en tot aquest temps me ha sostengut de la sua gràcia, car dich-te ab veritat que **trenta** anys són passats e més que **yo jamás** no viu figura de pa material ni l'he menjat.

E yo, **Pannúcio**, hoint totes **aquestes** coses que *m deya aquell* sant hom, **marvellant-me** molt *de les coses que m deya, que trenta anys no hagués menjat pa ni l'hagués vist e demaní-li*, dient:

—Digues-me, servidor de Déu, com tu **açí** venguist, no-t torbist<sup>19</sup> en la tua voluntat e //10 r.// en lo teu cor?

E ell *me respòs e dix-me*:

<sup>19</sup> torbist A : trobist B

—O, hom de Déu! Dich-te en veritat que **jo** al **començament** *que* fuy ací vengut, fuy molt torbat e complit de tristor molt gran e havia *soberga* dolor *dels* peccats *que havia fets*. E era molt torbat per les grans tristors e **angoxas** e **flaquesa** que en mi *havia*, e **caýa** en terra e, **estant** en terra, pregava a Déu //7 v.//que **perí's** de mi **aquellas** tristors e **engoxes qui eran** en lo meu cor. E **encare**, **t·e dit** ab veritat que **XXX** anys ha[n] passats que **jo** habite en aquest desert e herm, en lo qual **jo** he *soffertes* moltes batalles e moltes tribulacions e turments de part del *dimoni*, e contínuament no cessava de pregar *nostre senyor Déu* que·m perdonàs mos peccats e *deffalliments*, e *l'àngel de Déu* tragé a mi lo fetge del meu costat e sanà'l-me, e *aprés* tornà'l-me en lo loch d'on l'avia tret en aquesta manera.

»Sdavench-se *una vegada* que **jo** havia molt gran dolor e desplaer en lo meu cor, per *mos* peccats e **cahiments qui·m eran sdavenguts** en lo meu cors, e sostenia gran dolors per la malaltia del fetge.

»E un dia **jo**, **gitat** en terra, sperant fi e acabament de la mia vida, estant en tal

—O, hom de Déu! Dich-te en veritat que com **yo** al **començar** fuy ací vengut, fuy molt torbat e complit de tristor molt gran e havia *molt gran tristor e* dolor *de mos* peccats. Era molt torbat per les grans tristors e **angoixes** e *per la* **flaquea** que en mi *era*, e **cahia** en terra e, **stant** en terra, pregava Déu que **partí's** de mi **aquelles** tristors e **angoixes que staven** en lo meu cor. E **encara**, ab veritat **te dich** que **trenta** anys ha[n] passats, e *més*, que **yo** *vixch e* habite en aquest desert e *en aquest herm e en aquest loch*, en lo qual **yo** he *sostengut* moltes batalles e moltes tribulacions e turments de part del *diable*, e contínuament no cessava de pregar Déu que·m perdonàs mos peccats.

»E sdevench-se *un dia* que **yo** havia molt gran dolor e desplaer en lo meu cor, per *los* peccats e **caýments que eren esdevençuts** en lo meu cors, e *moltes* grans dolors *que en lo meu cors* sostenia per la malaltia del fetge.

»E un dia **yo**, **giti'm** en terra, sperant *ma* fi e acabament de la mia vida y, stant en

manera, **apparech** a mi l'àngel de Déu axí com un hom molt resplendent ab molt gran **bellesa**, e pres-me per la mà e levà'm de terra, e dix-me: “Amich, què has?”

E **jo** responguí: “Pare, soffrir gran dolor en lo fetge”.

E ell dix-me: “**Mostre'm** lo loch hon has la dolor”.

E jo mostrí-li lo loch e **lavons** aquell hom *gloriós*, ab lo seu dit, obrí lo meu costat e tragué'm lo fetge e mostrà'l-me. E jo viu que lo fetge era tot ple de podridura e ell dix-me: “No **hages pahor** ni **dubta** de aquesta malaltia que ja est guarit”.

E axí com a bon metge e **cirurgià**, tenia en la sua mà un **raor**, ab lo qual *ragué* lo meu fetge, *el obrí e-n* tragué *tota* la podridura que-y era e après torna'l-me **dins** lo cors, e dix-me: “Ja est guarit. D'aquí avant prega a Déu e no vullés peccar”.

E ditas **aquestas paraules**, desaperech **devant** los meus ulls e de aquella **ora** fins ara, **jo** no he **sentida** malaltia ni dolor alguna, e ara stich **ací**, donant e *retent* gràcies a Déu totpoderós e tinch **ací** aquesta palmera e aquesta font *qui són sustentació* de la mia vida.

tal manera, **aparech-me** un hom molt resplendent ab molt gran **bell[e]a**, e pres-me per la mà e levà'm de terra, e dix-me: “Amich, què has?”

E **yo** responguí: “Pare, sofrir dolor gran en lo cors per *rahó del* fetge”.

E ell dix-me: “**Mostra'm** lo loch hon has la dolor”.

E yo mostrí-li lo loch e **ladonchs** aquell hom, ab lo seu dit, obrí lo meu costat e tragué *del meu cors* lo fetge que era ple de *molta* podridura e ell dix-me: “No **hajes paor** ni **dubtes** de aquesta malaltia que ja est guarit e *bé*”.

E axí com a bon metge o **cirurgià**, tenia en la sua mà un **rahor**, ab lo qual *obrí* lo meu fetge e tragué *de aquell* la podridura que *stava dins* e après tornà'l **dedins** lo meu cors, e dix-me *que* “Ja est guarit. D'ací avant prega a Déu e no vullés peccar”.

Dites //10 v.// aquestes **paraules**, **davant** los meus ulls, des[a]parech e de aquella **hora** fins ara, **yo** no [he] **sentit** en mi malaltia ni dolor alguna, *ni temptació alguna*, e ara stich **ací**, donant gràcies a Déu totpoderós e tinch **ací** aquesta palmera e aquesta font *que són rahó* de la

<p>E <b>lavons</b>, <i>com jo, Pannussi</i>, haguí <b>oÿdas</b> <b>totas aquestas</b> coses, doní gràcies e <i>lahors</i> a Déu e diguí-li:</p> <p>—O, servidor de Déu molt alt! Prech-te que <b>jo stiga</b> e habite <b>ací</b> ab tu.</p> <p>E ell dix-me:</p> <p>—Tu no <b>puries sofferir</b> les <b>menasses</b> e temptacions dels <b>dimonis</b>, <b>per què</b> no cové que habites <b>ací</b>.</p> <p>E <b>jo</b> diguí-li:</p> <p>—Prech-te, servidor de Déu, que·m digues com has nom.</p> <p>E ell dix me que <b>Thimoteu</b> era son nom e <b>jo lavons</b> gití'm en terra <b>devant</b> ell, e diguí-li que pregàs Déu per mi, e que·m <b>donars</b> la sua <b>benedichció</b>.</p> <p>E lo sant <b>Thymoteu</b> <i>dix-me</i>:</p> <p>—O, amich <i>de Déu</i> molt amat! <b>Jo</b> no so senyor! Mas <b>Jhesu Christ</b>, qui és senyor, do <i>a tu</i> la sua <b>benedicció</b> e·t <b>desliura</b> de las temptacions dels //8 r// <b>dimonis</b>, e·t</p>	<p>mia vida.</p> <p>E ladonchs <b>yo, Pannúcio</b>, <i>après que</i> haguí <b>hoïdes totes aquestes paraules</b> e coses, doní gràcies a Déu e diguí <i>axí</i>:</p> <p>—O, servidor de Déu molt alt! Prech-te que <b>yo stigue</b> e habite <b>ací</b> ab tu.</p> <p>E ell me dix:</p> <p>—No <b>poràs soferir</b> les <b>menaçes</b> e temptacions dels <b>diabls</b>, <b>perquè</b> no cové que habites <b>ací</b>.</p> <p>E <b>yo</b> diguí-li:</p> <p>—Prech-te, servidor de Déu, que·m digues com has nom.</p> <p>E ell me dix que <b>Thimotheu</b> era son nom e <b>yo ladonchs</b> gití'm en terra <b>davant</b> ell, e diguí-li que pregàs Déu per mi, e que·m <b>donàs</b> la sua <b>benedicció</b>.</p> <p>E lo sant <b>Thimotheu</b> <i>respòs-me</i>:</p> <p>—O, amich molt amat! <b>Yo</b> no so senyor! Mas <b>Jesucrist</b>, qui és Senyor, te do la sua <b>benedicció</b> e·t <b>delliure</b> de les temptacions dels <b>demonis</b>, e·t do</p>
---	---

<p>do <b>carreras dretas</b> <i>que</i> <b>puxes</b> ab alegria star e continuar en la companya dels <b>sants</b>, axí com has <b>comensat</b>.</p> <p>E com ell hac dit açò, dix-<i>me</i>:</p> <p>—Ves-te'n en pau e membre't de mi en les tues sanctes oracions.</p>	<p><b>carreres dretes</b> <i>perquè</i> <b>puixes</b> ab alegria star e continuar en la companya dels <b>sanctes</b>, axí com has <b>començat</b>.</p> <p>E com ell hac dit açò, dix:</p> <p>—Ves-te'n en pau e membre't de mi en les tues sanctes oracions.</p>
---	--

A	B
<p><b>Com lo benaventurat sant Pannussi per lo desert e pus aspre solitut, rebuda la benedicció del sant hom Thimoteu, caminà moltes jornades, fins que trobà lo resplendent luminós seraphí, Onoffre, a hon la fi de son desig e camí prenia terma</b></p>	<p><b>Cap. IX</b></p>
<p>Aprés que <b>jo</b> haguí rebuda la <b>benedicció del sant hermità Thimoteu</b>, <b>comencí</b> ab gran alegria anar e <b>caminar</b> per lo desert e anava exalçant e <b>lohant</b> nostre senyor Déu, <i>per què·m volch</i> demostrar lo seu sant servent Thimoteu.</p> <p>E après, vinguí en un desert en lo qual stiguí <b>X</b> dies e contínuament <b>pençava</b> ab gran <b>contricció</b> los meus <b>pecats</b> e deya <i>a mi matex</i>:</p> <p>—Quina és la mia vida e quina <b>mercè</b> rebré <b>jo</b> de nostre senyor <i>Déu</i> com jamés no <b>hage</b> feta neguna bona obra? Ay de mi, mesquí! Que neguna temptació no <b>hage vensuda</b>, quina <b>mercè</b> rebré <i>jo</i> del Senyor? Car tot combatedor que la temptació no <b>venç</b>, jamés no <i>és coronat ni guardonat</i>».</p>	<p>E après que <b>yo</b> haguí rebuda <b>benedictió d'ell</b>, <b>començí</b> ab alegria anar <i>lo camí</i> per lo desert e anava exalçant e <b>loant</b> nostre senyor Déu, <b>qui·m volgué</b> demostrar lo sant servent seu Thimoteu.</p> <p>E après, venguí en un desert en lo qual stiguí <b>deu</b> dies e contínuament <b>pensava</b> ab gran <b>contricció de cor en</b> los meus <b>peccats</b> e deya <i>axí mateix</i>:</p> <p>—Quina és la mia vida? <i>O</i> quina <b>merçé</b> yo rebré de nostre Senyor com jamés no <b>haja</b> feta neguna bona obra? Ay de mi, mesquí! <i>Puix</i> que neguna temptació no <b>he vençuda</b>, quina <b>merçé</b> rebré del Senyor? Car tot combatedor que la temptació no <b>vench</b>, jamés no <i>rebrà corona ne guardó</i>, //11 r.// <i>car Déu no corona a aquells qui no vençen dedins e en les obres defora.</i></p>

Aprés, *passats* **II** dies, trobí'm molt fort e **apperellat** de **batallar** e *de treballar*, e **comensí** anar per lo desert, desijant molt forment trobar e **veura** alguns servidors de Déu, de aquells qui habitaven en lo desert, e majorment aquells que jo tant desijava veure per tal que·m **recomanars** en *lurs* oracions.

E portava ab mi *poch* pa e *pocha* aygua **qui·m** durà *entrò a* **IIII** dies e aprés que·m fallí lo pa e *l'*aygua, haguí molt gran **deffalliment** e **flaquesa** en lo meu cor, e gran **congoxa**. E **lavons**, rebí en mi la virtut de Déu e **comansí** anar per lo camí, dins lo desert, per spay de **IIII** dies, e aprés fuy *las e viat* del caminar per la gran fam que havia e, **defallí'm** lo meu **spirit**, e cayguí en terra.

E **lavons**, **jo** sperava fi e acabament de la mia vida, car sperava la mort e viu, de prop mi, en aquella hora, un hom molt *bell* e **espaventable**, lo qual stès la sua mà e posà-la sobre la mia **bocha**, e **jo** rebí virtut tan gran que lo meu cor e lo cors no **sentien** **neguna** tribulació ni *negun* **affany**. E tantost, leví'm de terra e

Aprés, *acabats* **dos** dies, trobí'm molt fort e **aparellat** de **batalla**, e **començí** anar per lo desert, desijant molt forment trobar e **veure** alguns servidors de Déu, de aquells qui habiten en lo desert, e majorment aquells que jo tant desijava veure per tal que·m **recomanàs** en *les* *sues* oracions.

E portava ab mi *tant* pa e *tanta* aygua **que·m** durà *solament* **quatre** dies e aprés que fallí lo pa e aygua, haguí molt gran **defalliment**, **flaquea** e *dolor* en lo meu cor, *sentí* gran **congoixa**. E **ladonchs**, *súbitament*, rebí en mi la virtut de Déu e **començí** anar per lo camí, dins lo desert, per spay de **quatre** dies, e aprés fuy *enujat* del caminar *per rahó* de la gran fam que havia e, **defallint-me** lo **sperit**, cayguí en terra.

E **ladonchs**, **yo** sperava fi e acabament de la mia vida, car sperava la *mia* mort e viu, en aquella hora, prop de mi, un hom molt **spantable**, lo qual estès la sua mà e posà-la sobre la mia **boca**, e *tantost que ell hach tocat la mia boca*, **yo** rebí virtut tan gran que lo meu cor e lo cors no **sentia** **alguna** tribulació ni **afany**. E *yo*,

**comansí** anar mon camí molt *ivarsosament*, //8 v.// metent-me<sup>20</sup> en la major spessura del desert, e per *aquell* desert **jo** aní per spay de altres **IIII** dies e **IIII** nits. E *jo*, **lavons**, **duptí** en lo meu cor e **comensí a estendre** les mies mans a Déu e **comensí** a fer oració *a Déu* e *soptosament* viu aquell hom virtuós, lo qual havia **mesa** la sua mà **sobra** la mia **bocha**, e vench a mi e *sobtosament* **jo** rebí virtut **de** ell, en tal manera que fuy del tot guarit del lassament que en lo meu cors sostenia.

E après aní **VII** dies per terra molt **aspre** en lo pus **pregont** desert e en lo **setèn** dia, **jo** *caminant per aquest tant aspre* desert, viu un hom, lo qual era molt **spaventable** a veure e los cabells del seu cap eren molt **lonchs** e **blanchs**, axí com a neu e tenia lo seu cors tot nuu e no tenia cobertura **neguna**, sinó los *seus* cabells, e era de la cinta avall tot **circuhit** de fulles de arbres.

E, com **jo** viu que ell venia envers mi, haguí molt gran **pahor** e temor. E *quant* més se acostàs a mi, fuy *pres* de major temor e pugí-me'n sobre una *rocha* **qui stave** prop *de* mi, per lo *gran* **dupte** que

tantost, leví'm de terra e **començí** anar mon camín molt *cuytadament*, metent-me en la major spessura del desert, per *lo qual* desert **yo** aní per spay de altres **quatre** dies e nits. E **ladonchs**, **dubtí** en lo meu cor e **començí de stendre** les mies mans a Déu e **començí** a fer oració e *súbitament* *yo* viu aquell hom virtuós, lo qual havia **mès** la sua mà **sobre** la mia **boca**, *qui* vench a mi e *prestament* **yo** rebí virtut **d'**ell, en tal manera que fuy del tot guarit e del lassament que en lo meu cors sostenia, *restí delliure*.

E après aní **set** dies *contínuament* per terra molt **aspra** en lo pus **pregon del** desert; *al* **seté** dia, *anant* **yo** per lo pus //11 v.// *pregon del* desert, viu un hom, lo qual era molt **spantable** de veure e los cabells del seu cap eren molt **larchs** e **blanchs**, axí com a neu e tenia lo seu cors tot nuu *que* no tenia cobertura **alguna**, sinó los cabells, era de la cinta avall tot **circuyt** de fulles de arbres.

E, com **yo** viu que ell venia vers mi, haguí molt gran **paor** e temor. E *com* més se acostàs a mi, fuy de major temor e *yo* pugí-me'n sobre una *gran pedra* **que stava** prop mi, per lo **dubte** que havia

<sup>20</sup> metent //8 v.// metent-me, *suprimim la reduplicació a A.*



haguí que no fos algun home salvatge *o mal*, e que·m volgués *devorar*. E ell *arribat* a la **rocha** **sobra** la qual **jo** stava, gità's a la ombra que *aquella rocha feya* per la gran calor del sol. E après que *ell se fou* gitat a la **ombre de la rocha**, **alsà** lo cap e **víu** a mi e dix-me:

—O, hom de Déu! Devalla a mi e no **hages pahor**, que **jo** hom so, axí com tu e semblant a tu, e **aytals** passions *he* com tu e stich e habite en aquest desert per **la** amor de nostre senyor Déu e per salut de la mia ànima.

E com jo hoý **aquestas paraules**, foren al meu cor molt agradables e *súbitament jo* devallí de la **rocha**, e genollí'm **devant** los seus peus, e demaní-li perdó e ell dix-me:

—Fill, leva't, que tu est amich de *nostre Senyor!*

E après que·m fuy levat, feu-me **asseure** **devant** ell. E **jo lavons** preguí'l ab gran instància que **ell** me digués lo seu nom e ell dix-me:

—**Onoffre** és lo meu nom. Sàpies, per cert, que **LXX** anys són passats que **jo**

que no fos algun home salvatge que·m volgués *damnificar*. E ell *anà* a la **pedra** **sobre** la qual **yo** stava e gità's a la ombra que *fehia la pedra en què yo stava*, per la gran calor del sol *que feya*. E après que **fon** gitat *en terra* a la **ombra**, **alçà** lo cap e **véu-me** e dix-me:

—O, hom de Déu! Devalla a mi e no **hajes paor**, que **yo** hom so, axí com tu e semblant a tu, e ab **tals** passions com tu stich e habite en aquest desert per **l'**amor de nostre senyor Déu e per salut de la mia ànima.

E com **yo** hoý **aquestes paraules**, *molt* foren al meu cor agradables e *prestant yo* devallí de la **pedra**, e genollí'm **davant** los seus peus, demaní-li perdó e ell me dix:

—*Leva't*, fill, leva't, que tu amich est de *Déu e dels seus sants!*

E après que·m fuy levat, feu-me **seure** **davant** ell. E **yo ladonchs** preguí'l ab gran instància que **el** me digués lo seu nom y ell me dix:

—**Onofre** és lo meu nom. *E* sàpies, per cert, que **setanta** anys són passats que **yo**

habite en aquesta solitud e so stat sostengut e ajudat per la gràcia de Déu e *de la sua* misericòrdia, e jamés dins aquests **LXX** anys no he vist hom ni figura de hom, sinó ara tu.

»E sàpies, per cert, que tu est **tramès ací** per nostre senyor Déu, per ço que **dons sepultura** al meu cors e la terra **torn** a la terra, axí com és ordenat per Déu. E sàpies que en **lo primer** temps, abans que **jo en aquest desert vingués**, habitava en un **monastir** qui havia nom *Ariti*, en lo qual **havia entrò a C monjos**, entre los quals era una //9 r.// fe e un ajustament, e una amor, ab gran caritat, e *la pau de Jhesuchrist* era *ab* ells. E havien-se los uns als altres *en molt gran reverència e ab gran humilitat*, e donaven-se los uns als altres en les coses que havien a parlar *e fer reverència, ab caritat pura*, e **jo** habitava ab ells.

»E era de **pocha** edat e contínuament *jo* pensava en los studis e en les paraules de **las Santas** Scriptures, semblantment, pensava de tenir la **santa** fe de **Jhesu Christ dretament**, axí com cové als bons cristians.

»E **hoý** parlar **jo a ells** un dia, rahó molt

habite y *stich* en aquesta solitud e so stat sostengut e ajudat de la gràcia e misericòrdia de Déu, e jamés dins en aquests **setanta** anys no he vist hom ni figura de hom, sinó ara a tu *solament*.

»E sàpies, per cert, que tu est **tremés ací** per nostre senyor Déu, per ço que **dones sepultura** al meu cors e *que* la terra **torne** a la terra, axí com és ordenat per Déu. E sàpies que en //12 r.// **los primers** temps, abans que **yo açí vengués**, habitava en un **monestir** que havia nom *Hermòpolim*, en lo qual *monestir habitaven tro* a **cent monges**, entre los quals era una fe, un ajustament e una amor, ab gran caritat, e *molt gran pau de Jesucrist* era *entre* ells. E havien-se los uns als altres *ab molt gran humilitat e donaven-se loch los uns als altres en les coses que havien de parlar*, e **yo** habitava ab ells.

»E era de **poca** edat e contínuament pensava en los studis e en les paraules de **les Santes** Scriptures *e*, semblantment, pensava de tenir la **sancta** fe de **Jesucrist**, axí com cové als bons cristians.

»E **yo hoïnt** parlar un dia, una rahó molt

**meravellosa** del benaventurat **Elyes**, com per la sua humilitat e **castedat** que hac, era en lo desert **conortat** e consolat per nostre senyor Déu. E, encara hoý més del benaventurat sant Johan **Baptista**, com stech e habità en lo desert, *fins* que **fou** sabut e demostrat *en Israhel*. E **jo, lavons**, demaní als monges e diguí'ls: “Aquells qui habiten en lo desert, **són** pus perfets que nosaltres **devant** Déu?”.

»E ells **respongueran** e **digueran a mi**: “Nosaltres habitam ensemps e vehem-nos los uns als altres, e ajustam-nos ensemps *quant* volem parlar, e, axí, consolam-nos e si algú de nosaltres és malalt, és aconsolat de tots los altres monges e com havem fam, tantost nos **és donat** ço que havem mester per a menjar e a beure; e tota cosa que *ns* sia de necessitat, tantost nos és donada *al devant*. E per tal, aquells qui habiten en lo desert són pus nobles e perfets que nosaltres, qui habitam en les congregacions entre les **gens**, per ço que a aquells totes coses *de aquestas* los defallen. E si *ls* **sdavenan** tribulacions o temptacions o altres treballs e angústies de part **dels dimonis**, allí no és **atrobat** **algú** qui li do consolació *e en lo* temps

**maravellosa** del benaventurat **Helies**, com per la sua humiltat e **castidat** que hach, era *stat* en lo desert e **coronat** e consolat per nostre senyor Déu. E, encara hoý més del benaventurat sant Johan **Babtista**, com stech e habità en lo desert *tro* que **fon** sabut e demostrat. E **yo, ladonchs**, demaní als monges e diguí'ls: “Aquells qui habiten en lo desert, *en què* **eren** pus perfets que nosaltres **davant** Déu?”.

»E ells **respongueren-me** e **digueren**: “Nosaltres habitam ensemps e vehem-nos los uns als altres, e ajustam-nos ensemps *com* volem parlar, e, axí, consolam-nos e si algú de nosaltres és malalt, és consolat de tots los altres monges e com havem fam, tantost nos **donem** ço que havem menester per a menjar e a beure; e tota cosa que *s* sia de necessitat, tantost nos és donada. E per tal, aquells qui habiten en lo desert són pus nobles e pus perfets que nosaltres, qui habitam en les congregacions entre les **gents**, per ço *com* a aquells totes **aquestes** *coses* los defallen. E si *aquells qui habiten en lo desert* **esdeve[nen]** tribulacions o temptacions o altres treballs e angústies de part **del dimoni**, allí no és **tro**//12

que han fam o set, no han, *ni troben pa ni aygua*, de què·s puguen socórrer ni ajudar, **abans** de totes coses han fretura.

*»E altra cose no és lo lur pençament, sinó com poran per dejunis e per oracions vensre, e sobre pujar les sobrevinents temptacions del enemich antich, e semblantment com poram veure aquellas coses que aguaytan o desigen; car los demonis temptan a tots aquells qui aquestes coses desigen a veure; car ells vencent totes aquestas coses, hauran e rebran guardó e corona devant Déu. E com les lurs ànimas ixen de lurs cossos, los àngels de Déu los pren a carrera, e·ls servexen e tots aquells qui vençran los desigs del cors o de la carn en aquesta vida present, e mortificaran la sua carn, hauran gran guardó e gran glòria //9 v.// e corona, la qual negú no porà stimar ne pençar, per tal com aquella és la glòria que desigen haver e aconseguir los sants de Déu, e són aptes a compendre segons que diu Elies proffeta. Tots aquells qui sostenan e sofferan per amor del senyor muden la sua fortaleza e vesten plomes, axí com àguilas, e com van no han fam, e com són cansats no han set, e les herbes*

v.//**bat algun** qui·ls acórrega ni·ls do consolació o en temps que han fam e set, no han de què·s puguen socórrer ni ajudar, **ans** de totes *aquestes* coses han fretura.

*»E per ço, los qui en la soledat dels aspres deserts habitar delliberen, en la divina temor la torre de la sua vida fermament edifiquen, ab fam, ab set, ab treballs e passions los seus treballats cossos tormenten, batallant esforçadament contra les cruels temptacions que l'enemich de natura humana los procurava y ab spirituals armes les cremants sagetes de l'infernall dimoni vencen; perquè lo antich inventor de iniquitat e malícia contínuament studia en derrocar l'altitud dels edificis de virtuoses obres y retraure lurs passos dels sancts y bons exercicis, perquè en los perillosos laços de les mundanes conversacions los faça caure e axí, l'omnipotent rey, Déu y senyor nostre, qui jamás desempara als qui en la sua magestat segura sperança tenen, los arrea de invencibles armes de la sua divina potència; perquè la força de l'inich príncep de tenebres no·ls puga noure, per hon ad aquells los celestials àngels sovint són tramesos, administrant-*

*del desert los són pus dolces que la mel. E com han temptacions e batalla del dimoni contra si alsen les lurs mans a Déu, e lo senyor Jhesu Christ e piedós lo sadolla cascun dia, e dalt dels cels los tramet ajuda e consolació, e venen los seus àngells e servexen-los, e tots los consells e temptacions del dimoni lavons fugen, e pertexen-se de aquells. E bé pot ésser fill aquest, car la Santa Scriptura diu que Déu jamás desempare lo pobre e la paciència dels pobres jamás no perirà ~~jamés~~ [sic] en lo dia del judici, e per tant, benaventurats són tots aquells qui fan la voluntat de nostre senyor Déu mentre que viuen sobre la terra, per tal com los àngels de Déu los servexen, els fan exalsar, els coronen, els donen consolacions”.*

*»E com jo hoý totes aquestas coses, stant ab aquells sants pares e altres bons documents semblants a aquests, e jo, Onoffre, molt humilment, recullint totes aquestas coses en lo meu cor, e en la mia voluntat havia jo, les lurs paraules pus dolces, més que la mel, car eran molt dretureras a servir Déu, axí com si jo fos posat en l'altra món e pensava en mi que ressemblàs a la vida dels sants pares, e*

*los ab les sues angèliques mans innumerables coses per a la sua devota vida necessàries, poant de la eleta pedra, qui és Jesú[s] saboroses aygües de inestimables gràcies. E axí és scrit que, los qui per la divina amor sedejen en la celestial font de la divina misericòrdia, la sua encesa set apaguen y les verdes fulles de les collides herbes com a dolça y suau bresca gusten. E si per ventura ab ells algunes vegades lo enemich diable batalla ab sforçat ànimo se leven, recorrent ab les mans plegades a les armes de la oració devota, per hon tantost los és tramés celestial socors per a ven//13 r.//çre tan infernada força”.*

*»Hoýdes per mi, pobre Onofre, de aquells sants pares tan glorioses paraules, començí a stojar en los archius de la mia pensa aquella gran felicitat e benaventura que en los regnes de parahís attenyen, aquells qui en aquesta val de misèria per la divina amor enujosos treballs comporten y, contemplant en tan virtuosos pensaments, en la scura nit, me partí del **monestir** e portí ab mi tant pa*

*per ço, una nit, me penci que m'isqués del monastir e portí ab mi pochhs pans que·m bastaren a IIII dies.*

»E **comensí** anar per lo camí **qui** pus dretament anava al desert e, mentre anava per lo camí, viu qui anava **devant** mi un hom resplendent com a foch, lo qual era molt *terrible e spaventable* de veure e com jo·l viu, haguí molt gran **pahor e spahordiment**. E **comensí** a **pençar** que me'n **tornars** al monestir **d'on** era **partit e que no me'n pertirs, ans habitars aquí** ab los altres.

»Mas *lo* senyor Déu totpoderós, qui vol que tots los hòmens sien *fets sauls*, no·m **lexà** acabar ni complir *tal* pensament. E **lavons**, tornà aquell **sant e gloriós** e resplendent **home**, qui **anave** **devant** mi, e appellant·me per mon nom, **dix·me**: “*Onoffre*, no **hages pahor** que **jo son** l'àngel de Déu **qui·t** son donat //10 r.// *en* guarda del dia que **nasquist** fins *al dia* que **has a** morir e dich·te, *ab* veritat, que per aquesta carrera que ara vas *que lo* senyor Déu és contínuament ab tu, *la* qual carrera és de salut **devant** Déu”.

»E **jo, lavons**, stant enfortit e confortat per *ses* paraules, seguí aquell **àngell** per

que **bastar me pogués** per a **quatre jorns** y, *acomenant a la divina providència los meus acompanyats passos, prenguí ma via.*

»E **començí** *de* anar per lo camí **que** pus dretament anava al desert e, mentre anava per lo camí, viu que anava **davant** mi un hom resplendent com a foch, lo qual era molt **spantable** de veure e com jo viu *aquell*, haguí molt gran **paor e spaordiment**. E *per la gran paor que yo havia*, **començí** a **pensar** que me'n **tornàs** al monestir **de hon** era **partit e que habitàs en lo monestir** ab los altres.

»Mas *nostre* senyor Déu totpoderós, qui vol que tots los hòmens sien *salvats*, no·m **leixà** acabar ni complir *aquell meu* pensament. E **lavors**, tornà *a mi* aquell **sanct hom** molt resplendent, qui **anava** **davant** mi, e appellà'm per mon nom, **Onofre, dient**: “No **hajes por** que **yo so** àngel de Déu **que·t** so donat *per* guarda del dia que **naixquist** fins *ara* e fins que **hages de** morir e dich·te, *en* veritat, que per aquesta carrera que *tu* ara vas, Déu és contínuament ab tu, *car* és carrera de salut *a tu*, **davant** Déu”.

»E **ladonchs, yo**, stant enfortit e confortat per *les* paraules, seguí aquell **àngel** per

<p>aquell desert, per spay de <b>LV</b> milles.</p> <p>E <b>trobí</b> una cova petita en la qual <b>jo</b> entrí e trobí dins un hom vell servidor de Déu e <i>giti'm</i> <b>devant</b> los seus peus, e preguí'l que <b>fahes</b> oració a Déu per mi e après <i>que</i> ell hac feta oració, dix-me: “Fill, acosta't a mi”.</p> <p>E <b>jo</b> acostant-me a ell, donà'm pau e dix-me: “Tu est mon fill, <b>Onoffre</b>, obrador e egual <i>ab</i> mi en lo servir de Déu. <b>Vina</b>, fill, a mi e Déu sia ton <b>deffenedor</b> e <i>custodi</i> en totes les tues obres”.</p> <p>»E <b>lavons</b>, <b>jo</b> m'aturí e stiguí ab ell <b>VII</b> dies. E contínuament ell me <b>amostrava</b>, dient <i>a mi</i> <b>aquellas</b> coses que <i>los sants pares feyen</i> e <i>mostraven</i> en lo <b>desert hon habitaven</b>. E complits los <b>VII</b> dies dix-me: “O, fill <b>Onoffre</b>, vine e <b>seguex</b>-me! E <i>menar-te en</i> un loch, lo qual és <b>apperellat</b> e <b>ordonat</b> a tu per nostre senyor Déu, en lo qual <i>nostre Senyor ha menat</i> e promès que tu habites, per ço que <b>fasses</b> a ell servir”.</p> <p>»<b>Lavons</b>, ell <b>se isqué</b> de la cova e <b>jo</b></p>	<p>aquell desert, per spay de <b>sis o set</b> mil//13 v./les.</p> <p>E <b>trobam</b> una cova petita en la qual <b>yo</b> entrí e trobí dins <i>la cova</i> un hom vell servidor de Déu e <i>postrí'm</i> <b>davant</b> los seus peus, e preguí'l que <b>fes</b> oració a Déu per mi e après ell hac feta <i>sa</i> oració, dix-me: “Fill, acostat't a mi”.</p> <p>E <b>yo</b> acostant-me a ell, donà'm pau e, <i>après que ell me hach donada pau</i>, dix-me: “Tu est mon fill, <b>Onofre</b>, obrador e egual <i>de</i> mi en lo servir de Déu. <b>Vine</b>, fill, a mi e Déu sia ton <b>defenedor</b> en totes les tues obres”.</p> <p>»E <b>ladonchs</b>, <b>yo</b> aturí e stiguí ab ell <b>set</b> dies. E contínuament ell me <b>mostrava</b>, dient-me <b>aquelles</b> coses que <b>fehien</b> ne <i>obraven los sants pares qui staven</i> en los <b>deserts</b>. E complits <b>set</b> dies dix-me: “O, fill <b>Onofre</b>, vine e <b>segueix</b>-me! E <i>portar-t'é a</i> un loch, lo qual és <b>ordenat</b> e <b>aparellat</b> a tu per nostre senyor Déu, en lo qual <i>Déu</i> ha promés e <b>manat</b> que tu habites, per ço que <b>façes</b> a ell servir”.</p> <p>»E <b>ladonchs</b>, ell <b>se n'ixqué</b> de la cova e</p>
---	--

**anave** *après ell* seguint-lo, e anam per spay de **IIII** dies e nits. *E trobam coves petites, en mig de las quals* estava una cel·la *petita e* una palmera e una font d'aygua *molt clara e*, **lavons**, lo vell *Hermens* girà's a mi e dix-me: “Fill, aquesta cel·la és lo loch *lo qual* Déu ha **aperellat** *ha* habitar a tu e **ací** cové que tu habites”.

E pres-me per la mà e mès-me dins la cel·la *petita* e stech ab mi en aquella cel·la **XXX** dies, e mostrà'm paraules santes e totes les obres *que fahien los sants* pares qui **vivien** en los deserts per servir nostre senyor Déu. E **jo** demaní-li *de qual linatge* era, ni qual era son nom, e **dix-me** que era *de linatge* de **Syria** e que havia nom *Hermens*. E pregà'm que tostemp fos, membrant de **Jhesu Christ** e *que* no·s **partirs** de la mia memòria e, complits los **XXX** dies, tornàs-se'n en la sua cova. E **d'**aquella hora avant, cascun any me visitava una vegada e aquesta visitació *contínuament* tench *fins* que passà **d'esta** vida e *com* **fou** mort, **jo** soterrí lo seu cors **devant** la mia cel·la.

**yo anava'l** seguint, e anam per spay de **quatre** dies e nits. *E al cinqué jorn arribam en lo desert appellat Calidiomea, hon havia* una cel·la *petita ab* una palmera e una font d'aygua, **lavors**, lo vell girà's a mi e dix-me: “Fill, aquesta cel·la és lo loch *que* Déu ha **app[ar]jellat** *per a ton* habitar e **aquí** cové a tu que habites”.

E pres-me per la mà e mès-me dins la cel·la e stech ab mi en aquella cel·la **trenta** dies, e mostra'm paraules santes e totes les obres *dels sancts* pares qui, **vivents**, *habitaven* en los deserts per servir nostre senyor Déu. E **yo** demaní-li *de quina terra* era, ni qual era son nom, e *ell* **me dix** que era *de la província* de **Síria** e que havia nom *Hermens*.<sup>21</sup> E pregà'm que fos tostemp, membrant de **Jesucrist** e *aquell* no·s **partís** de la mia memòria e, complits los **trenta** dies, *partí's de mi e* tornà-se'n en la sua cova. E **de** aquella hora avant, ca//14 r.//scun any me visitava una vegada e aquesta visitació tench *tro* que passà **de aquesta** vida e *après que* **fon** mort, **yo** soterrí lo seu cors **davant** la mia cel·la.

<sup>21</sup> Nermeus B: *corregim segons A.*



»E com totes **aquestas** coses me hac dites e recomptades, **jo** li demaní: “Pare sant, prech-te que·m digues, si *des* que //10 v.// habites en aquest desert, has hagudes temptacions”.

»E ell me respòs: “Sàpies, fill meu, molt amat, que moltes temptacions e moltes dolors he **soffertes** e **sostengudas**, per les quals *moltes vegades* **venie** en punt de **desesperació**, **demanant** la mort.

»Emperò, la ajuda de nostre senyor Déu ha sostenguda la mia ànima *confortada e neta de* **aquellas** temptacions e **affanys**. E les vestidures que **jo** vestia, per temps *me* **falliren** e foren-*me* apartades e romanguí tot nuu.

»E he **soffert** molt gran fret e gran calor en lo meu cors e lo meu senyor **Jhesu Christ**, **piadós** e misericordiós, vehent-me **sofferir** totes aquestas coses, posà e mès *en mi* molta paciència e los cabells del meu cap cobriren lo meu cors de fret e de calor, segons que tu pots ara veure. E lo meu senyor *Déu e pare* **piadós**

»E com totes **aquestes** coses me hac dites e recomptades, **yo** li demaní: “Pare sant, prech-te que·m digues, *depuis* que habites en aquest desert, si has hagudes algunes temptacions”.

»E ell me respòs: “Sàpies, fill meu, molt amat, que moltes temptacions e moltes dolors e *angústies* he **sofertes** e **sostengudes**, per les quals **venia** en punt [de] **desesperar** e **demanava** la mort.

»Emperò, la ajuda de nostre senyor Déu ha sostenguda la mia ànima *nèdea e la ha delliurada e confortada en* **aquelles** temptacions e **afanys e treballs**. E les vestidures que **yo** vestia, per temps **defalliren** e foren apartades *de mi* e romanguí tot nuu.

»He **sofert** molt gran fret e gran calor *del sol* en lo meu cors e lo meu senyor **Jesucrist**, **piadós** e misericordiós, vehent-me **soffrir** totes aquestes<sup>22</sup> coses, posà e mès molt *gran* paciència *sobre mi* e los cabells del meu cap cobriren lo meu cors e *defené-lo* de fret e de calor, segons que tu pots ara veure. E lo meu Senyor

<sup>22</sup> aquestas B

tramet lo seu àngel, lo qual me portà  
cascun dia pa e aygua que a mi és *de*  
**necessitat**.

E los primers **XXX** anys, après que del  
monestir fuy partit, no **mengí** pa **ne** altra  
cosa, sinó tan solament herbes, *les* **qui** en  
lo desert **naxien** e bevia l'aygua a mesura  
molt **pocha**. E los **XXX** anys *següents*,  
*que ara se complexen*, visità'm Déu  
cascun dia, *e vehent e pensant lo meu*  
*senyor Jhesu Crist* que *jo sofferia* totes  
**aquestas** *temptacions* e tribulacions,  
*havent* ferma sperança en lo seu adjutori.  
Tostemps ha **haguda** de mi misericòrdia  
e pietat, *e les herbes de la muntanya* que  
**jo menjave** eren pus dolces que la mel *e*  
*contínuament* me **recordava** de la  
paraula *del Senyor qui diu*: “No tan  
solament viu hom de sol pa material, ans  
viu *de* la paraula de Déu, la qual és  
vianda celestial”.

»E axí, fill *meu*, **Pannuci**, aquell qui  
**complex** la voluntat de Déu, troba **mercè**

**piadós** tramet lo seu àngel, lo qual  
cascun dia me porta *lo* pa que a mi és  
**necessari** y *ab mesura me dona l'*aygua.

E los primers **trenta** anys, après que del  
monestir fuy partit, no **mengé** pa **ni** altra  
cosa, sinó tan solament *les* herbes **que** en  
lo desert **naixen** e bevia l'aygua  
mesurada molt **pocha**. E los *altres* **trenta**  
anys *que segueixen*, visità'm cascun dia *e*  
*nit lo meu senyor Jesucrist*, que *passí e*  
**sofrí** totes **aquestes** e *altres* tribulacions,  
ha//14 v.//<sup>23</sup> //15 r.//*vent* ferma *fe* y  
sperança en lo seu adjutori. Totstemps ha  
**haüda** de [mi] misericòrdia e pietat, *que*  
les herbes de la **montanya** que **yo**  
**menjava** *me* eren pus dolces que la mel,  
*moltes vegades recordant-me de aquella*  
paraula **que dix** *lo meu senyor Jesucrist*:  
“No tan solament viu hom de sol pa  
material, ans viu *hom per* la paraula de  
Déu, la qual és vianda celestial”.

»E axí, fill **Pannúncio**, aquell qui  
**compleix** la voluntat de Déu, troba

<sup>23</sup> //14 v.// B: full en blanc dins el text. Els fulls: anterior //14 r.// «ha» i posterior //15 r.// «vent», tenen continuïtat. No pensem que siga un oblit per part del copista, ni tampoc que estiguera destinat per fer una estampació o dibuix; pensem, probablement, que per qüestions tècniques, han fet quadrar els plecs. Cada plec té com a mínim 8 fulls, és a dir, 4 pàgines i, per tant, el nombre total ha de ser múltiple de 8 i, si no hi ha coincidència, s'hi sol afegir pàgines de cortesia, normalment a l'inici o final del llibre, encara que de forma més inusual també es fa, perquè les pàgines del «recto» tinguen nombre imparell i totes les del «verso» siguen parells.

e misericòrdia **devant** ell, e diu *lo senyor en l'Avangeli*: “No vullau pensar en **aquellas** coses que **haveu** a menjar **ni** a beura, car lo **vostra** pare sab totes **aquellas** coses que *us fan* mester, per tal [que] **demenau** primerament lo **regna** de Déu e la sua justícia e après totes *aquestas* altres coses vos seran donades”.

E hoynt jo, **Pannuci**, totes **aquestas** coses que·m deya aquell sant pare, **Onoffre**, diguí-li:

—Digues-me, pare *Honoffre*, en lo dia del diumenge e en les altres festes, de hon te era donat per combregar lo preciós cors de **Jhesu Christ**?

E ell, **lavons**, *me* respòs:

—Sàpies, *per* cert fill, que l'àngel de Déu ve a mi, lo qual me *comunica* lo cors e la *sanch* //11 r.// de *nostre senyor Jhesu Christ* e no tan solament a mi, mas a tots aquells qui habiten en aquesta solitud e com han rebut lo preciós cors de **Jhesu Christ**, *són* complits del **Spirit Sant**, e d'allí avant **no** han fam ni set, ni fret ni

**merçé** e misericòrdia **davant** ell, e diu *ell en lo seu Sanct Evangeli*: “No vullau pensar en **aquelles** coses que **haureu** a menjar **ne** a beure, car lo **vostre** pare *celestial* sab totes **aquelles** coses que *havem* mester, per tal [que] *vullau*<sup>24</sup> primerament **demanar** lo **regne** de Déu e la sua justícia e après totes *les* altres coses vos seran donades”.

E hoynt yo, **Pannúcio**, totes **aquestes** coses que·m deya aquell sant pare, **Onofre**, diguí-li:

—Digues-me, pare, en lo dia del *sant* diumenge e en les altres *sanctes* festes, de hon te era donat per combregar lo preciós cors de **Jesuchrist**?

E ell, **lavors**, respòs:

—Sàpies, fill, *que* cert que l'àngel de Déu ve a mi, lo qual me *porta* lo *consagrat* cors de **Jesucrist** e no tan solament a mi, mas *encara* a tots aquells qui habiten en aquesta solitud e com han rebut lo preciós cors de **Jesucrist**, *resten tan* complits *de la gràcia* del **Sanct Sperit** *que* de<sup>25</sup> allí avant **ni** fam ni set, ni

<sup>24</sup> vullan B

<sup>25</sup> dc B

calor, ni *senten alguna* altra dolor.

»Per ço, com ja primerament passaren e sostingueran moltes temptacions e tribulacions, e com algú de aquells desige veure coses celestials, és pres e rebut per los àngels de paradís, e veen tota a glòria dels sants de Déu, e com ells han vistes en lurs pences totes aquestas coses la longuesa de lur vida e aquest món los sembla un punt en comparació del repòs celestial. E lavons, obliden e menyspresen totes tribulacions e engústies que debans havien hagudas. Aquestas són les obres dels sants e les carreras menant a Déu.

E lo benaventurat **Onoffre hac** parlat ab mi totes aquestas coses, dix-me:

—Anem, fill!, *anem ensemps!*

E **jo hoynt aquellas** paraules tan dolces e tant **santas del gloriós Onoffre**, tota fam

fret ni calor, ni altra dolor *per gran que sia, no·ls sembla fatigosa.*

»E si alguna vegada als sants qui la vida hermitana segueixen los ve desig de veure algun home o d'altra mundanal glòria, en continent són per lo sanct àngel portats en paradís e aquí contemplant les ànimes dels benaventurats sants, ab la gran multitud dels àngels, resten complidament saciats de lurs desigs, de hon //15 v.// resten tan fervents e inflamats en lo servir de Jesucrist que tota la lur pensa, tot lur estudi e forces no és altre sinó com, seguint lur bona empresa, puixen fer obres que a la magestat divina sien accept[e]s, per hon sien fets dignes de possehir aquella beatitud eterna que als servidors de nostre senyor Déu stà aparellada.

E com lo benaventurat **sant Onofre hach** parlat ab mi *de* totes aquestes coses, dix-me:

—Anem, fill, *ab temps!*

E **yo hoint aquelles** paraules tan dolces e tant **santes de sant Onofre**, tota fam, tota

e tota set e tota angústia que havia **sofferta** en lo desert, *tantost, la oblidí*. E, *lavons, jo li diguí*:

—*O, pare! Benaventurat son, jo puscha meresch parlar ab tal servidor de Déu com tu est.*

E **jo**, *ditas aquestas paraules, seguí lo sant de Déu e aní après ell*, e com haguem anat per spay de **III** milles, trobam una cel·la e una palmera qui stava **devant** la **setlla** e **lavons**, lo benaventurat **Honoffre** comensà a cantar a Déu, **fahent** oració e com hac acabada la oració, **jo** responguí:

—Amén.

E era **aquella** hora que lo sol *se declinava a la posta* e jo viu en mig de la cel·la un pa e un cànter *de aygua*, e dix **sant Onoffre a mi**:

—*Mon fill, Pannuci!*, menja de aquest pa e beu de aquesta aygua **qui** stà **devant** tu, car **jo** veig e conech que tu *est molt lase e cansat*, e has fam e set.

E **jo** responguí:

set e tota angústia que havia **soffert** en lo desert, *súbitament per mi, fon oblidada*. E lo gloriós sanct **dix**:

—*Segueix-me.*

E **yo**, seguí'l e com haguem anat per spay de **tres** milles, trobam una cel·la e una palmera que stava **davant** la **cel·la** e **lavors**, lo benaventurat **sant Onofre** començà a cantar a Déu, **fehent** oració e com hach acabada la oració, **yo** responguí:

—Amén.

E **aquell dia** era hora *que·s volia pondre* lo sol e viu en mig de *aquella* cel·la un pa e un cànter e **Honofre** dix-me:

—Fill, **Pannúcio!**, menja de aquest pa e beu de aquesta aygua **que** stà **davant** tu, car **yo** veig e conech que tu *stàs molt enujat* e has fam e set.

**Yo** responguí:

—Sàpies, pare, que **jo** no menjaré ni beuré si tu no **menges**.

E après que **jo** l'haguí pregat que **menjars**, ell **beneý** aquell pa, segons que és *de costuma dels religiosos*, e dix:

—Menja de aquest pa que Déu nos ha tramès, car dich-te que cascun dia nostre Senyor *me n'envia* mig e ara, per tu, fill **Pannuci**, *Déu n'a* tramès **hu** tot *complit*.

E après que haguem menjat *de aquell pa*, *fom tots complits e* començam a cantar e fer oració a Déu e, axí stiguem tota aquella nit, **fahent** oració *a Déu entrò* que **fou** dia *clar*.

—Sàpies, pare, que **yo** no menjaré ni beuré si tu no **menjes**.

E après que **yo** l'haguí pregat que **menjàs**, ell **benehí** aquell pa, segons que és *costuma de les ànimes religioses e après dix-me*:

—Menja de aquest pa que Déu nos ha tramés, car dich-te que cascun dia *me tramet* nostre Senyor mig *pa* e ara, per tu, fill **Pannúcio**, **ha'ns** tremés **un pa** tot *sancer*.

E après que haguem menjat *tant com nos era menester*, començam *de* cantar e fer oració a Déu e, axí stiguem tota aquella nit, **fehent** oració *fins* que **fon** dia.

A	B
<p>//11 v.// <b>De les coses qui·s seguiren, ans que lo benaventurat Honofre passàs de aquesta vida, recita en lo següent capítol lo gloriós amich seu Pannusi</b></p>	<p><b>Cap. X</b></p>
<p>Al cap de un poch, <b>jo</b> viu aquell <i>benaventurat pare servidor de Déu, Onoffre</i>, la cara <i>sua</i> tota mudada e groga. E com <b>jo·l</b> viu axí <b>mudat</b>, fuy molt <i>spaordit</i> e, <b>lavons</b>, ell me dix:</p> <p>—O, servidor de Déu <i>e bon amich!</i> No vulles haver <b>pahor</b>, mas sies fort <i>e constant</i>, e stà apperellat, car sàpies que per açò te <b>a tremès</b> a mi <i>nostra Senyor</i>, per tal que metès lo meu cors dejús <i>la terra</i> e sàpies que huy, en aquest dia, la mia ànima exirà del <i>meu càrcer</i>, <i>ço és</i> del meu cors e irà <b>al</b> repòs perdurable.</p> <p>»E sàpies, <b>Pannuci</b>, que són vuy <b>XI</b> dies del mes de juny <i>e segons los romans són XI dies del dit mes</i>. E tu, <b>Pannuci</b>, com seràs tornat en <b>Egipte</b>, <i>preÿca e digues als nostres</i> frares e a t[ot]s los <b>fahels</b> cristians que <b>fassen</b> memòria e remembrança de mi.</p> <p>»Car sàpies que aquesta gràcia demaní a</p>	<p>E a cap de un poch, <b>yo</b> viu a aquell <i>sant beneÿt, Onofre</i>, la ca//16 r.//ra tota mudada e groga. E com <b>yo·l</b> viu axí <b>demudat</b>, fuy molt <i>spantat</i> e, <b>lavors</b>, ell me dix:</p> <p>—O, servidor de Déu! No vulles haver <b>paor</b>, mas sies fort y stà aparellat, car sàpies que per açò te <b>ha tramés</b> a mi <i>Déu</i>, per tal que lo meu cors metès dejús terra e sàpies que huy, en aquest dia, la mia ànima exirà del <b>carçre</b> del meu cors e irà <b>a aquell</b> repòs perdurable.</p> <p>»E sàpies, <b>Pannúcio</b>, que huy són <b>onze</b> dies del mes de juny segons los romans. E tu, <b>Pannúcio</b>, com seràs tornat en <b>Egypte</b>, digues als frares e a tots los <b>fels</b> cristians que <b>façen</b> memòria e remembrança de mi.</p> <p>»Car sàpies que aquesta gràcia demaní a</p>

**nostra** senyor Déu e m'és stada atorgada, ço és, que qualsevol persona **qui farà** memòria o remembrança de mi o *offerirà alguna cosa o darà almoyna per amor de Déu e de mi*, o servirà libre de la mia vida en la mia remembrança, que nostre senyor Déu li **perdonarà** tots los peccats e, com la sua ànima exirà del *seu* cors, serà sens peccat, axí com si **lavons** fos **nada** del **ventra** de la sua **mara**.

E **jo**, *lavons*, **Pannuci**, responguí dient:

—O, pare **Onoffre!** *E si algú serà tant pobre que no puscha donar almoyna ni fer oferta per honor e reverència tua*, què serà de aquell?

E sant Honoffre respòs:

—Qualsevol pobre **qui** no *offerrà*, sinó una **pocha d'aygua** e aquella darà, per honor e reverència de Déu e de mi, aquella **matexa** gràcia aconseguirà *del* nostre salvador **Jhesu Christ**, car axí m'és atorgat *per lo senyor totpoderós*.

E dites *lo gloriós* sant **Honoffre** *totes aquestas coses*, stant agenollat en terra

**nostre** senyor Déu, *la qual per ell me* és stada atorgada, que qualsevol **que fes** memòria e remembrança de mi o *scrivís* libre de la mia vida en remembrança mia, que nostre senyor Déu li **perdonaria** tots los peccats e, *qualsevol qui farà aquestes coses que yo t'è dites*, pregaré a Déu que li *perdó* tots sos pecats e, com la sua ànima li exirà del cors, serà sens peccat, axí com si **lavors** fos **nat** del **ventre** de la sua **mare**.

E **yo**, **Pannúcio**, responguí dient:

—O, pare **Honofre!** *Digues-me, si algú serà pobre e no porà donar per reverència tua oferta ne almoyna*, què serà de aquell?

E sant Honofre respòs:

—Qualsevol pobre **que** no *tendrà*, sinó una **poca de aygua** e aquella darà, per honor e reverència de Déu e de mi, aquella **mateixa** gràcia aconseguirà *de Jesuchrist* salvador nostre, car axí *per ell indubtadament* m'és *stat promés*.

E dites *per* sant **Onofre** *aquestes paraules*, stant agenollat en terra ab les



ab les mans <b>junctes</b> , <b>alçà</b> los ulls al <b>cell</b> e feu oració <i>per</i> aytal manera:	mans <b>junctes</b> , <b>alçant</b> los ulls al <b>cel</b> , feu oració <i>a nostre senyor Déu en</i> aytal manera:
---	---

La oració	Oració
<p>—O, Senyor molt alt! Lo qual neguna persona <i>de</i> aquest món <i>no</i> pot ab <i>los</i> ulls corporals veure, lo poder del qual hom no poria <b>pençar</b>, la glòria del qual és <i>honorable</i> e la misericòrdia del qual és sens fi. A tu, Senyor, <b>prech</b> e a tu, lou; e a tu, <b>be</b>//12 r.//<b>neesch</b>, lo qual he amat e <i>seguit del dia que fuy nat entrò ara, e per tal</i> Senyor, <b>pus jo crit</b> a tu, <b>oges-me!</b> Senyor, molt gran! Per ço, Senyor, <i>te exalsaré e et loaré ab la mia ànima, car tu prenguist guarda de la mia humilitat, ara m'as amenat en lo poder del meu enemich, mas tu, Senyor, posist los meus peus en loch molt segur. E ara, Senyor, deffence'm del meu enemich per lo teu sant poder e vinga sobre mi la tua misericòrdia, car la mia ànima és molt treballada e prech-te, Senyor, que com la mia ànima exirà del meu cors que lo dimoni no m'aparega, ni·m sia contrari, ni·l vege, ni·m detinga en loch de tenebres.</i></p> <p>»O, Senyor, hages mercè de mi!, per tal que aquella serpent cruel e mala no <i>vinga contra mi</i> e que no veja la mia ànima aquelles scuredats e <b>figuras dels dimonis</b>,</p>	<p>//16 v.// —O, molt alt <i>e poderós</i> Senyor! Lo qual neguna persona <i>en</i> aquest món pot ab ulls corporals veure, lo poder del qual hom no poria <b>pensar</b>, la glòria del qual és <i>inefable</i> e la misericòrdia del qual és sens fi. A tu, Senyor, <i>ador</i>; a tu, <i>Senyor, benehesch</i>; a tu, <i>Senyor, lou</i>; a tu, <i>Senyor, suplique e pregue</i>, lo qual yo he amat y [per] tal Senyor, <b>puix cride</b> a tu, <b>hoges-me!</b> <i>Car, Senyor, est molt gran!</i> Per ço, Senyor, <i>t'e servit y serviré e t'e loat y loaré ab la mia ànima, car tu prenguist guarda de la mia humilitat e posist guarda als meus peus. E per ço, Senyor, defensa'm de l'enemich diable e vinga sobre mi la tua misericòrdia, car la mia ànima stà molt tribulada, ara que exir vol del meu cors e prech-te, Senyor, que lo diable no m'apareixca, ni·m sia contrari, ni·l veja, ni·m vinga davant.</i></p> <p>»Oh, Senyor, hages mercé de mi!, per tal que aquella serpent cruel e mala no·m <i>puga en res noure</i> e que la mia ànima no veja aquelles scuredats e <i>infernals</i></p>

los quals són *de molt gran crueltat e terribilitat de veure. Mas prech-te*, Senyor, que la rebes ab los teus sants **àngells**, qui són complits de pau e la vulles metre en aquell loch hon ha repòs perdurablement, car tu, Senyor, est e seràs beneït per tostemps. **Encare**, Senyor, te **deman** e *t prech*, per la tua pietat e per la tua *infinida* misericòrdia, que **hages** mercè de mi e de ton poble cristià e que **oges** les lurs pregàries, e que **vulles perdonar** tots los peccats a tots aquells qui faran festa e memòria de mi, e faran oferta per la mia honor e laor, e per reverència del *meu* nom e donaran a algun pobre de **so** del lur propi, que tu, Senyor, lo **oges quant** ells *te appellaran* e ls perdon[e]s lurs peccats. Encara, Senyor, si **alguns estaran** en **angústias** de **càrcer** o presons, o ira de senyor o de jutge, e a tu **cridarán dient**: “O, senyor Déu **totpoderós!**, per los mèrits del teu humil servidor, **Onofre**, **hages mercè** de mi”. Prech-te, Senyor, que sens triga alguna **oges** les lurs pregàries e oracions, e ls **complexcas** les lurs *demandes*, car tu, Senyor, est beneït e loable per tostemps. Amén».

**figures**, les quals són molt *horribles*. *Supplich-te*, Senyor, que tu la rebes ab los teus sants **àngels**, qui són complits de pau e *aquella*, per ta *infinida pietat y misericòrdia*, vulles col·locar en la tua *sancta e per tostemps duradora glòria*. **Encara**, Senyor, te **demane** e *supplique*, per la tua pietat e misericòrdia, que **hajes** mercè de mi e del teu poble cristià e que **hoges** les lurs pregàries, e que **perdones** tots los peccats *de* aquells qui faran festa e memòria de mi o faran oferta per la mia honor, e per reverència del *teu* nom o donaran a *menjar* a algun pobre de **ço** de lur propi, que tu, Senyor, los **hoges quand** ells *a tu recorran* e ls perdones tots lurs peccats. Encara, Senyor, si **alguna persona starà** en **alguna angústia**, *axí com de pre//17 r.//sons e de altres tribulacions*, o en ira de senyor o de jutge o de *altra persona*, e a tu **cridarà e, invocant, dirà**: “O, senyor Déu, *tu poderós!*, per los mèrits del teu humil servidor, **Onofre**, **hajes mercè** de mi”. Prech-te, Senyor, que sens triga alguna **hojes** lurs pregàries e ls **compleixques** les lurs *peticions*, car tu, Senyor, est beneït e loable per tostemps. Amén».

<p>E <i>com</i> lo benaventurat <b>Onoffre</b> hach dites <b>aquestas</b> paraules, <b>jo, Pannuci</b>, <i>me gití devant los</i> seus peus, ab moltes <b>làgrimes</b> e, plorant, diguí-li:</p> <p>—O, pare meu! Si a Déu plau e a tu, <i>jo</i> volria habitar en aquest loch hon tu has habitat e ara habites.</p> <p>E ell me respòs e-m dix:</p> <p>—No est tu tramès per què stigues ací, mas per ço que <i>dons</i> <b>alagria</b> als servents de Déu que habiten en los deserts, axí <i>bé</i> com alegrist a mi en la tua venguda e donar al meu cors <b>cepultura</b> e <b>cobrir-lo</b> de terra, axí com és ordenat per nostre senyor Déu. //12 v.// Mas torna-te'n tu en <b>Egipte</b> e preÿca <i>a les companýes</i> totes <b>aquellas</b> coses que has vistes ni hoÿdes en lo desert.</p> <p><i>E</i> per ço que tu <i>encare sies</i> atrobat e vist en los sants en glòria, <b>recompta</b> totes <b>aquestas</b> coses <i>que has vistes e hoÿdes de tots los sants monges, hermitans e altres persones</i>, per tal que <b>fassen</b> tots memòria e <i>recordança</i> de mi.</p>	<p>E <i>quand</i> lo benaventurat <i>sant</i> <b>Onofre</b> hach dites totes <b>aquestes</b> paraules, <b>yo, Pannúcio</b>, <i>acostí'm a ell e postrí'm davant ell</i>, als seus peus, ab moltes <b>làgremes</b> e, plorant, diguí-li:</p> <p>—O, pare meu! Si a Déu e a tu plau, volria habitar en aquest loch hon tu has habitat e ara habites y <i>stàs</i>.</p> <p>Ell me respòs e dix-me:</p> <p>—No est tu tramés per <i>ço</i> que <i>habites ni</i> stigues ací, mas per ço, la <b>alegria</b> als servents de Déu que habiten en los deserts, axí com alegrist a mi en la tua venguda, <i>en</i> donar al meu cors <b>sepultura</b> e <b>cobriment</b> de terra, axí com és <i>stat</i> ordenat per nostre senyor Déu. Mas tu torna-te'n en <b>Egypte</b> e preÿca <i>e digues als feels cristians</i> totes <b>aquelles</b> coses que has vistes ni hoïdes en lo desert.</p> <p>Per ço que tu <i>semblantment</i><sup>26</sup> <i>t'est</i> atrobat y vist <i>ab</i> los sants en <i>la glòria de Déu</i>, <i>senyor nostre</i>, <b>reconta</b> totes <b>aquestes</b> coses <i>a tots los sants monges e hermitans e altres persones</i>, per tal que <b>façen</b> tots memòria de mi.</p>
---	---

<sup>26</sup> semblanement *B*

E jo, **Pannuci**, diguí-li *altre vegada axí*:

—O, pare **Onoffre**! Deman-te per lo Senyor totpoderós, per lo qual tu has turmentada la tua carn, que tu·m **beneschas** e que·t membre, *quant* seràs en la glòria de Déu, la qual te és *ja* atorgada.

E sant **Onoffre** *me* respòs, dient

*que* Déu totpoderós vol que tots los hòmens sien *fets* **salves** e vinguen a la **conaxença** de la veritat, e aquell sia lo teu **deffenador** e *guardador* e·t **desliure** *de tots los* perills de aquest món e *de las* **temptacions** del **dimoni**, e la **benedicció** del Pare, e del Fill e del **Sant Spirit** sia *ab* tu. Amén.

E yo, **Pannúcio**, *plorant*, li diguí:

—O, pare **Honofre**! Deman-te per lo Senyor totpoderós, per lo qual tu has turmentat la tua carn, que tu·m **beneixques** e que·t membre *de mi*, *com* seràs en la glòria de Déu, la qual te és *donada e* atorgada *de part de Déu*.

E sant **Onofre** respòs, dient:

—Déu<sup>27</sup> totpoderós, *qui* vol que tots los hòmens sien **salvats** e vinguen a **conaxença** de la veritat, aquell sia lo teu **defenedor** e·t **deliure** *dels* perills de aquest món e **tentacions** del **diable**, e la **benedicció** del Pare, e del Fill e del **Sanct Spirit** sia *sobre* tu. Amén.

---

<sup>27</sup> Deus B

A	B
<p><b>Ací recita lo benaventurat sant Pannuci del gloriós sant Honoffre quant passà d'aquesta vida e les maravellas grans que lo Senyor demostrà abans e après de la sua gloriosa fi, e com II salvatges leons li ajudaren en la sepultura</b></p>	<p><b>Cap. XI</b></p>
<p>Aprés<sup>28</sup> que·l sant <i>benaventurat</i> Onofre hac dites totes <b>aquestas</b> coses, no parlà pus e <b>jo, lavons</b>, leví'm de peus e viu la sua cara axí com a foch molt resplandent. E tenia les mans <b>juntas</b> e los ulls <b>envers</b> lo cel, <i>e molt bax feya oració</i>, en tal manera que no hoÿa paraula que ell digués e <i>besí-li</i> los peus, <i>e besant-los</i>, <b>jo</b> sentí en mi una odor de paradís molt suau e gloriosa.</p> <p>E en aquella <b>ora jo</b> viu que·s feu gran turbació e brogit en l'ayre molt <b>spaventable</b> e, per lo gran <b>spahordiment</b> que <i>jo</i> haguí de <b>aquestas</b> coses, cayguí en terra <i>mig smortit</i>. E, axí stant, <b>jo</b> viu que lo cel se obrí e viu grans companýes <b>d'àngels</b> qui <i>mundaven</i> e <b>devellaven</b> del cel <b>devant</b> lo sant <i>baró Onoffre e hoÿ veus</i> <b>qui</b> cantaven en l'ayre <i>càntichs</i> molt</p>	<p>Aprés que //17 v.// sant Onofre hach dites <b>aquestes paraules</b>, <i>jamés</i> pus no parlà e <b>yo, lavors</b>, leví'm de peus e viu la sua cara axí com a foch molt resplandent. E tenia les mans <b>juntas</b> e los ulls <b>vers</b> lo cel, en tal manera que <i>yo</i> no hoÿa paraula que ell digués e <i>après que li haguí besades les ma[n]s</i> e los peus, sentí en mi una odor de paradís molt suau e gloriosa.</p> <p>E en aquella <b>hora yo</b> viu que·s feu gran turbació en <b>la</b> ayre e brogit molt <b>spantable</b> e, per lo gran <b>spaordiment</b> que haguí de <b>aquestes</b> coses, cayguí en terra smortit. E, axí stant, <b>yo</b> viu que lo cel se obrí e viu grans companýes <b>de</b> àngels que <i>pujaven</i> e <b>devallaven</b> del cel <b>davant</b> lo <i>cors de</i> sant <b>Onofre que</b> en l'ayre cantaven molt <b>melodioses</b> e</p>

<sup>28</sup> AAprés A: caplletra blava «A» seguida de la majúscula inicial.

**melodiosos** e plasents, e **lahors** de gran alegria. E viu star, entorn del cors *de sant Onoffre, cors de* àngels ab **encecers** en lurs mans, encensant lo sant cors.

E una veu **dix**:

—O, ànima de pau! **Vina** a mi per tal que·t *meta* en lo repòs de paradís, *lo qual has amat* ab pura voluntat.

E *soptosament*, en **aquesta** hora **jo** viu per la *ubertura del cel*, nostre senyor **Jhesu Christ qui pres //13 r.// la santa** ànima **del** nostre pare **Onoffre** ab gran **multitud e infinida companya** de àngels, cantant gloriosos **càntichs e gloriosa** celestial *companya* e **alagria**, e *mès·la en la celestial glòria*.

E après que haguí vistes totes **aquestas** coses, leví'm de peus e torní en mon recort e toquí ab les *mies* mans los sants peus **de aquell sant** cors, e **estaven encare blancs** e calents. E tot lo seu cors resplandia axí com a raigs **del sol e jo**, en aquella hora, **comensí** a dir en mon cor:

—Què faré que no he ab què cave la terra per fer la fossa *en* què soterrà *aquest sant*, sant cors?

plasant[s], **laors** de gran alegria. E viu star, entorn del cors, àngels ab **encensers** en lurs mans, encensant lo sant cors.

E *hoý* una veu **dient**:

—O, ànima de pau! **Vine** a mi per tal que·t *col·loque* en lo repòs de paradís, *car* ab pura voluntat *me amist*.

E *súbitament*, **yo** viu en **aquella** hora *que foren uberts los cels e* nostre senyor **Jesucrist rebé la sancta** ànima **de** nostre pare **Onofre** ab gran **multitud** de àngels, cantant gloriosos **cants e fehent** celestial **alegria**.

E après que *yo* haguí vistes totes **aquestes** coses, leví'm de peus e torní en mon recort e toquí ab les mans los sants peus **del cors sanct qui staven encara** calents. E tot lo seu cors resplandia axí com raigs **de sol e yo**, en aquella hora, **començí** a dir en mon cor:

—Què faré que no he ab què cave la terra per fer la fossa *ne ab* què soterrar *puixa lo* sant cors?

E **jo**, stant *per tal manera pensant*, viu per **volentat** de Déu **II lehons** qui **vingueran** e adoraren *aquell* sant cors e leparen-li los *seus* peus ab les *lurs* **lenguas** e après de **assò**, ells *stigueran aquí e gitaren-se prop lo cors, donant a entendra que* ells **se** planýen de la mort de aquell, *lo qual* moltes vegades **l'havian** hagut *per* companyó en aquella solitud e ab mi ensemps, **ploraren** e **feyan** *gran* dol.

E après que **jo** haguí molt plorat e feta oració, stant agenollat en terra, leví'm de peus e acostí'm als *dits* **lehons** e diguí **aytals** paraules:

—**Jo** so **sert** que tots los hòmens fan *algun* **servir** a Déu e encara per los animals és temut e servit, e dona a tots **spirit** de vida e per tal, **vosaltros lehons** sou **ací** venguts *que, ab vosaltres e* ab mi ensemps, *donem cepultura en aquest* **sant** cors. E man-vos, de part del salvador e creador de totes coses, que **fassau-lo per** **què** sou **ací** venguts.

*Lavons, jo* prenguí un bordó que tenia e senyalí en terra, **deffora** la cova, lo loch hon devia ésser la **cepultura** e tantost, los

E **yo**, stant *axí*, viu per **volentat** de Déu **dos leons** qui **vengueren** e adoraren *lo* sant cors e leparen-li los peus ab les **lengües** e //18 r.// après de **açò**, ells *se* **segueren**, **es** planýen de la mort de aquell, *a qui* moltes vegades **lo havien** hagut *axí com a* companyó en aquella solitud e ab mi ensemps, **ploraven** e **fehien** *son* dol.

E après que **yo** haguí molt plorat e feta oració, stant age[no]llat en terra, leví de peus e acostí'm als **leons** e diguí'ls **tals** paraules:

—**Yo** so **cert** que tots los hòmens fan **servey** a Déu e encara per los animals és temut e servit, e dona a tots **sperit** de vida e per tal, **vosaltres leons** sou **açí** venguts, *perquè ab vostra ajuda, ab mi* ensemps, *soterrem e honrem aquest* **sanct** cors. E de part del creador e salvador de totes coses, vos man que *us leveu e que ab mi ensemps, façau ço* **perquè** sou **açí** venguts.

*E dit açò, prenguí un bordó que tenia e senyalí en terra, defora* la cova, lo loch hon devia ésser la *fossa e* **sepultura** e



leons **comensaren** a cavar la terra ab *les* unglas molt *ivarsosament* e **fort**. E **jo** despulli'm la vestidura que tenia e **enbolquí'l** en aquella aquell sant cors, e besí-li los peus e après, **metí'l** en la fossa que los **lehons** havien feta e com **haguem soterrat** lo cors, los **II lehons** se humiliaren *fins* en terra e *après* se partiren **d'aquí** e *tornaren-se'n en lo* desert **d'on eran** venguts.

E a poch *stant* que lo cors **fou** soterrat, caygué tota aquella **cetlla**, *hon aquell sant hom havia habitat e per semblant* caygué la palmera e **jo**, **vehent** tot açò, fuy comprès de molta gran **pahor** e *tristor*, e **comensí** a plorar. E stant **jo** axí, plorant e *comprès de* gran tristor, aparech-me un àngel e dix-me:

—No vulles plorar, **Pannuci**, ans hages en tu *matex* gran alegria e **plaher**, *per tant* com tu est stat **digna** de veure tant glorioses e celestials *coses*. E hix **d'ací** e ves-te'n en **Egipte** e preÿca, e digues //13 v.// totes *aquestas* cosas que has vistes e **hoÿdes**. Axí com te dix aquell nostre amich **Onoffre** e nostre senyor **Jhesu Christ** te **endreç** e-t *deffena*, e-t **fassa** *personer de* la sua glòria per la sua pietat, e **hage** mercè de tu e tostemps te **endreça**

tantost, los leons **començaren** ab *lurs* ungles a cavar la terra molt **fortment** e *a gran pressa*. E **yo** despollí'm la vestidura que tenia e **emboliquí** en aquella aquell sant cors, e besí-li los peus e après, **posí'l** en la fossa que los *dos leons* havien feta e com **haguérem soterrat** lo cors, los **dos leons** se humiliaren en terra e partiren-se **de** aquí e *anaren al* desert **de hon eren** venguts.

E a poch *instant* que lo cors **sant fon** soterrat, caygué *e-s feu* tota aquella **cel·la** *pols e també* caygué la palmera e **yo**, **veent** tot açò, fuy comprès de molta gran **paor** e a **començí** plorar. E **yo** stant axí, plorant e *ab* gran tristor, aparech-me un àngel [e] dix-me:

—No vulles plorar, **Pannúcio**, ans hages en tu gran alegria e *molt gran* **plaer**, *per tal* com tu est stat **digne** de veure tant glorioses e celestials *maravelles*. E hix **de** **aquí** e ves-te'n en **Egypte** e preÿca, e digues totes *les* cosas que has vistes e **hoïdes**. Axí com te dix aquell nostre amich **Onofre** e nostre senyor **Jesucrist** te **en**//18 v.//**dreçarà** e-t **farà** *sanct* en la sua glòria per la sua pietat, e **haurà** mercè de tu e tostemps te **endreçarà** en

en *los camins de pau*.

E après que l'àngel me hac dites **aquestas paraules**, ell desaparech e **jo** tanstost, sens triga *neguna*, partí'm *d'aquí* e **comensí** a anar *per mon camí* per lo desert, e contínuament, *anave* **devant** mi **aque**ll gloriós àngel molt resplendent, lo qual me dix que m'havia guardat **despuys** que fuy nat. E après que haguí *anat* per spay de IIII dies, trobí una casa fundada en un loch molt alt e molt bell, la qual stava closa e **tanchada**. E jo asseguí'm prop *de aquella* e **deya**, en **matex**, que en aquella casa *poria* star algun servidor de Déu e de santa vida.

E *jo* stant **pençant** en **açò**, **apparech**-me un hom vell ple de canes, lo qual vestia una vestidura de **palma** e havia la cara *axí* resplendent, que semblava que *fos* àngel, e **acostars** a mi *benignament* e saludà'm, dient:

—La pau de nostre senyor **Jhesu Christ** sia *per tostemps* ab tu. *Tu* est nostre frare **Pannuci**, obrador equal *ab* nosaltres en les obres de **Jhesu Christ**, e tu est aquell **qui onrist** e **meresquist** veure lo

*tos camins*.

E après que l'àngel me hach dites **aquestes coses**, ell desaparech e **yo** tantost, sens triga, partí'm *de aquell lloch* e **començí** *de* anar-me'n per lo desert e, contínuament, **davant** mi **aque**ll gloriós àngel molt resplendent, lo qual me dix que m'havia guardat y *guiat* **de puix** que fuy nat. E après que haguí *caminat* per spay de **quatre** dies, trobí una casa fundada en un loch molt alt e molt bell, la qual casa stava closa e **tancada**. E yo aseguí'm prop *la porta de la casa* e **diguí**, en *mi mateix*, que *dins* aquella casa *devia* star algun *hom* servidor de Déu e de santa vida.

Stant e **pensant** en **asò**, **aparech**-me un vell hom ple de canes, lo qual vestia vestidures de **palmes** e havia la cara resplendent, que semblava que *tots los* àngels de Déu *lo beneÿssen*, e **acostà's** a mi e saludà'm, dient:

—La pau de nostre senyor **Déu** sia ab tu. Est nostre frare **Pannúcio**, obrador equal *de* nosaltres en les obres de **Jesucrist**, e tu est aquell **que honrist** e **mereixquist** veure lo benaventurat sant **Onofre** e has

<p>benaventurat e <i>bon baró</i> sant <b>Onoffre</b>, <i>frare nostre</i>, e has soterrat lo seu cors.</p> <p>E jo, <b>lavons</b>, agenollí'm <b>devant</b> los seus peus e demaní-li perdó. E en aquella hora <b>vingueran III</b> hòmens vestits de <b>palma</b> e saludaren-me, besant-me en la <b>bocha</b> e <b>digueran-me</b>:</p> <p>—O servidor de Déu e amich dels seus sants, <b>Pannuci</b>! Pau sia ab tu! Tu est <i>lo</i> qui has cubert lo cors del frare nostre <i>Onoffre</i>. <i>Car</i> en aquesta nit nos és stat revelat <b>lo teu</b> adveniment e per tal som ací venguts e ajustats, <i>que</i> <b>ajam</b> consolació e alegria ab tu en <b>Jhesu Christ</b>. E sàpies que <b>XXXX</b> anys són passats que habitam en aquest desert que no havem vist hom negú, sinó a tu ara e com nos ajustam ací lo dia del diumenge o en altra dia de la festa, <b>lavons</b> nos <b>veem</b> los uns als altres, <i>e per tal te</i> pregam que <b>vullas</b> star ací ab <b>nós</b>, <i>l'espay de un dia</i>.</p> <p>E com nos <b>haguem</b> parlat ensemps per spay de <b>II</b> hores del benaventurat sant <b>Onoffre</b>, <b>digueran</b> aquells sants vells:</p>	<p>soterrat lo seu <i>sant</i> cors.</p> <p>E yo, <b>ladonchs</b>, agenol[1]í'm <b>davant</b> los seus peus e demaní-li perdó. En aquella hora <b>vengueren altres tres</b> hòmens <i>vells</i> vestits de <b>palmes</b> e saludaren-me, besant-me en la <b>boca</b> e <b>digueren-me</b>:</p> <p>—O servidor e amich de Déu e dels seus sants, <b>Pannúcio</b>! Pau sia ab tu! Tu est nostre frare qui has cubert lo <i>sant</i> cors de nostre <i>car</i> frare. En aquesta nit nos és stat revelat e <i>demonstrat</i> <b>ton</b> adveniment e per tal som ací venguts, ajustats, <i>perquè</i> <b>hajam</b> consolació e alegria ab tu en <b>Jesucrist</b>. E sàpies que <b>sexanta</b> anys són passats que habitam en aquest desert que no havem vist hom negú, sinó //19 r.// ara a tu e com nos ajustam ací en lo dia del diumenge o en dia de altra festa, <b>ladonchs</b> nos <b>vehem</b> los uns als altres, pregam-te que <b>vulles</b> star ací ab <b>nosaltres</b>.</p> <p>E com <b>hagueren</b> parlat ensemps per spay de <b>dos</b> hores del benaventurat sant <b>Onofre</b>, <b>digueren-me</b> aquells sants vells:</p>
---	--

—O frare **Pannuci**, molt amat! **Mengem** un poch, car tu est vengut *molt viat e llas del camí*.

**Adonchs**, *stant nosaltres orant*, vehem **possats V pans devant nós**, calents axí com si **lavons** fossen **axits** del forn, e no **fou** vist per nosaltres qui·ls havia **portats**, e **assiguem-nos** en terra, e menjam de aquell sant e beneÿt pa, e **digueran-me** aquells sants pares:

—O frare //14 r.// **Pannuci**! Sàpies que cascun dia nos **eran** tramesos **IIII** pans e **vuy** per la tua venguda, nostre senyor Déu nos ha tramès **V** pans e no sabem qui·ls porta **ni d'on** venen, mas creem que·ns són tramesos per nostre Senyor *dellà hon ell plau*.

E **jo** preguí'ls que·m **lexassen** habitar ab ells e ells me **digueran**:

—No est tu tramès per ço que romanges **ací**, mas **ix d'ací** e ve[s]-te'n en **Egipte** e recite aquí totes les coses que has vistes e

—O frare **Pannúcio**,<sup>29</sup> molt amat! **Menjem** un poch, car tu est vengut *molt enujat*.

*E lavors*, vehem **posats cinch** pans **davant nosaltres**, calents axí com si **lavors** fossen **exits** del forn, e no **fon** vist per nosaltres qui havia **aportats aquells pans** e, *fehent primerament oració*, **siguem-nos** en terra e menjam de aquell sant e beneÿt pa, e **digueren-me** aquells sants pares:

—O frare **Pannúcio**! Sàpies que cascun dia nos **eren** tramesos **quatre** pans e **huy** per la tua venguda, nos ha tramès nostre senyor Déu **cinch** pans e no sabem qui·ls *nos* porta **ne de hon** venen, mas creem que·ns són tramesos per nostre senyor *Déu*.

E **yo** preguí'ls que·m **leixassen** habitar ab ells y ells **digueren**:

—No est tu tramès per ço que romanges **aquí**, mas **hix de ací** e ves-te'n en **Egypte** e recita aquí totes les coses que has vistes

<sup>29</sup> O frare Pannuci A : Onofre Pannúcio B, *esmenem segons A*.

<p><b>hoïdes</b> del benaventurat sant <b>Onoffre</b>.</p> <p>E <b>jo</b> preguí'ls que·m <b>diguessan</b> lurs noms e <b>digueran-me</b>:</p> <p>—O, frare <b>Pannuci</b> nostre! Perdona'ns! Déu, qui <b>sap</b> totes coses, <b>sap</b> nostres noms, mas pregam-te que·t recorts de nosaltres en tes oracions, per tal que siam <i>dignes</i>, los uns e los altres, <i>en la casa o palau de nostra senyor Jesu Crist</i>, com <i>casquí donarà rahó de sos propis fets</i>.</p> <p>E <b>digueran-me</b> aquells <b>IIII</b> vells:</p> <p>—O, frare <b>Pannuci</b>! Sies <b>persebut</b> a batallar <i>fortment</i> contra l'enemich <i>mortal</i>.</p> <p>E com aquells sants pares me <b>hagueran</b> dites totes <b>aquellas</b> <b>perales</b> molt <b>dolces</b>, <b>jo·m</b> partí d'<b>ells</b> e tinguí mon camí per la spessura del desert. E, com aguí anat <b>LXX</b> milles, trobí un <b>loch</b> molt bell e placent, en lo qual havia <b>I</b> <i>cova</i> e una bella font, molt clara manant aygua.</p> <p>E reposí allí un poch e viu entorn de aquell loch molts arbres e <b>palmers</b> <b>carregats</b> de <i>molts nobles fruyts</i>. E <i>jo</i>,</p>	<p><i>ni hoïdes</i> del benaventurat sant <b>Onofre</b>.</p> <p>E <b>yo</b> preguí'ls que·m <b>diguessen</b> <i>los</i> lurs noms e <i>ells</i> <b>me digueren</b>:</p> <p>—O, frare e <i>amich</i> nostre, <b>Pannúcio</b>! Perdona'ns! Déu, qui <b>sab</b> totes coses, <b>sab</b> los nostres noms, mas pregam-te que·t recorts de nosaltres en tes oracions, per tal que siam, los uns e los altres, <i>en la benaventurança de Jesucrist col·locats</i>.</p> <p>E <b>digueren-me</b> aquells <b>quatre</b> vells:</p> <p>—O, frare <b>Pannúcio</b>! Sies <b>percebut</b> a <i>fogir</i> e a batallar contra <i>les temptacions</i> de l'enemich.</p> <p>E com aquells sants pares me <b>hagueren</b> dites totes <b>aquestes</b> coses e <b>paraules</b> molt <b>dolçes</b>, <b>yo·m</b> partí d'<b>els</b> e tenguí mon camí e <i>haguí anar</i> per la <i>major</i> spessura del desert. E, com haguí anat <b>setanta</b> milles, trobí un <b>loch</b> //19 v.// molt bell e placent, en lo qual havia una bella font, manant aygua molt clara.</p> <p>Reposí allí un poch e viu entorn de aquell loch molts arbres e <i>moltes</i> <b>palmeres</b> <b>carregades</b> de <i>singulars dàtils</i>. Entrí</p>
---	--

*lavons*, entrí entre aquells arbres e **palmeras**, **meravellant**-me molt de la **belleza d'aquells arbres**, desijant saber qui havia plantat *allí aquells arbres*, cirers, *rosers*, *pomers* e **amallers**, e altres molts arbres de diverses maneres. E tots havien en si **fruyt** e de la font **se** regaven tots aquells arbres. E *mentre jo stava entre aquells arbres*, viu venir vers mi **IIII** hermitans jóvens, molt bells, e venien vestits de pells de **ovellas** e com se **fossen** acostats a mi, saludaren-me per mon nom, dient:

—Déu te sal, frare *nostre* **Pannuci!**

E *jo, lavons*, postrí'm en terra e fiu-los reverència e **assigueran**-se dins la cova e parlaven entre ells, *los uns ab los altres*. E *jo stimave* que fossen àngels de Déu e **ysqueran** de la cova e **prengueran** dels fruyts **d'**aquells arbres, e *assigueran-se* e donaren-me'n, e **eran** pus dolços que *mel ni sucre*, e **jo** diguí'ls:

—En qual manera *sou vosaltres* **venguts ací?**

*Respongueran-me:*

entre aquells arbres e **palmeres**, **maravellant**-me molt de la *lur singular bellea*, desijant saber qui *ls* havia plantat, *car aquí eren* cirers, *noguers*, **ametlers** e altres molts arbres de diverses maneres. E tots havien en si **fruyts e de la aygua que exia** de la font regaven-**se'n** tots aquells arbres. E viu venir vers mi **quatre** hermitans jóvens, molt bells, e venien vestits de pells de **ovelles**, com se foren acostats a mi, saludaren-me per mon nom, dient:

—Déu te salve, frare **Pannúcio!**

E postrí'm en terra e fiu-los reverència. *Ells assegueren*-se dins la cova e parlaren entre ells. E *yo pensava* que fossen àngels de Déu e *après* **ixqueren** de la cova e **prengueren** dels fruyts **de** aquells arbres, e donaren-me'n, **los quals eren** pus dolços que **çucre**, e **yo** diguí'ls:

—*O, servidors de Déu!* En qual manera **vengués ací?**

*Ells digueren-me:*

—O, **Pannuci!** Sàpies que Déu te ha *amenat* **ací** e tramès per ço que tu veges e sàpies **quinas** són les obres que Déu **obre** en aquest desert **als** seus servidors, *e* del nostre fet te direm *que* no·t **denegarem** *neguna cose*. Sàpies que **nós** som naturals de la ciutat qui ha nom Jaron e los nostres pares són //14 v.// los pus honrats de la ciutat. E nós, tots **IIII**, stàvem en *l'estudi* per aprendre *letres*. E estant en *l'estudi*, vench-nos en voluntat que·ns **metéssam** en lo desert e lo salvador, *obrador* de totes coses, **obrant** en tot bé. Un dia consellam-nos entre nosaltres e **isquem**-nos de la ciutat que **null** *hom* no·u sabé *sinó Déu* e vingem-nos-**en** en aquest *bosch*, e **aportam** pa que·ns durà **VII** dies. E anant *nosaltres axí per lo* desert, aparech-nos un hom vell, canut *e* molt honorable de gran santedat, lo qual nos consellà e·ns **informà** que **vinguéssam** en aquest loch. E **aquest** sant vell habità ab nosaltres ensemps tot un any, lo qual nos mostrà, e·ns **instruí** en qual manera **despenguéssam** lo temps en servir Déu. E après complit l'any, **morí** aquell sant *hom* vell, pare nostre spiritual e tramès la sua ànima a *nostre Senyor* e **nós** romanguem en aquest loch. E sàpies que

—O, **Pannúcio!** Sàpies que Déu te ha **ací** portat e tramés per ço que tu veges e sàpies **quines** són les obres que Déu **obra** en aquest desert **ab los** seus servidors, del nostre fet te direm *e res* no·t **negarem**. Sàpies que **nosaltres** som naturals de la ciutat que ha nom Jaron e los nostres pares són los pus honrats de la ciutat. E nós, tots **quatre**, stàvem en **studi** per aprendre *sciència*. E stant en *aquell* estudi, vench-nos en voluntat que·ns **metéssam** en lo desert e lo salvador, Senyor de totes coses, **obrà** en *nosaltres* tot bé. *E* un dia consellam-nos entre nosaltres e **ixquem**-nos de la ciutat que **negú** no sabé *res* e venguem-nos-**ne** en aquest *loch*, e **portam** pa que·ns durà **set** dies. E anant *per aquest* desert, aparech-nos un //20 r.// hom vell, canut, molt honorable *e* de gran santedat, lo qual nos consellà e·ns **enformà** que **venguéssam** en aquest loch. E **aquell** sant vell habità ab nosaltres ensemps tot un any, lo qual nos mostrà, e·ns **instruí** en qual manera **deguéssam** *dispondre* lo *nostre* temps en servir *a nostre senyor Déu Jesuchrist*. E après complit l'any, **moria** aquell sant vell, pare nostre spiritual e tramés la sua ànima a *Déu* e **nosaltres** romanguem *ací*, en aquest loch. E sàpies que **sis** anys

<p><b>VI</b> anys <i>són</i> passats que negú de <b>nós</b> no ha menjat pa <b>ni</b> altra vianda, <i>sinó</i> solament de la fruyta de aquests arbres e bevem de la aygua de aquesta font. E cascuna setmana nos ajustam ací, ço és, lo diumenge e lo <b>dissapte</b>, e après partim-nos e cascú se'n tornà a la sua habitació, e no <b>sap la hu del altra</b>, què fa <b>ni</b> què obra.</p> <p>E <b>jo</b> diguí <i>a ells</i>:</p> <p>—<i>E a</i> hon combregau lo <b>dissapte</b> e lo diumenge?</p> <p>E ells me <b>respongueran</b> <i>que per açò</i>,</p> <p>nos ajustam ací la hu de aquells <b>II</b> dies <i>e</i> sàpies que Déu tramet <b>lo seu</b> àngel, qui·ns <b>porta</b> lo sant cors de <i>nostre senyor Jhesu Christ</i>.</p> <p>E <b>jo, Pannuci, hoynt</b> totes <b>aquestas</b> coses, fuy molt <b>alegra</b> e romanguí <i>aquí</i> ab ells <b>VI</b> dies e, al <b>VII</b>tèn<sup>30</sup> dia, <b>digueran-me</b>:</p> <p>—O, hom de Déu! Stà apperellat que <b>vuy</b>, en aquest dia, vendrà l'àngel de Déu</p>	<p><i>ha[n]</i> passats que negú de <b>nosaltres</b> no ha menjat pa <b>ne</b> altra vianda, <i>mas</i> solament de la fruyta de aquests arbres <i>nos mantenim</i>, bevent de la aygua de aquesta font. E cascuna setmana nos ajustam ací, ço és, lo diumenge e lo <b>dissabte</b>, e après partim-nos e cascú se'n torna a la sua habitació, e no <b>sab lo hu de l'altre</b>, què·s fa <b>ne</b> què obra.</p> <p>E <b>yo</b> diguí·ls:</p> <p>—Hon combregau lo diumenge e lo <b>dissabte</b>?</p> <p>E ells me <i>respongueren</i>:</p> <p>—<i>Per aquesta rahó</i> nos ajustam ací en aquells <b>dos</b> dies, <i>car</i> sàpies que Déu tramet <b>son</b> àngel, qui·ns <b>aporta</b> lo sant cors de <b>Jesucrist</b>.</p> <p>E <b>yo, Pannúcio, hoïnt</b> aquestes coses, fuy molt <b>alegre</b> e remanguí ab ells <b>sis</b> dies e, al <b>setén</b> dia, <b>digueren-me</b>:</p> <p>—O, hom de Déu! Stà aparellat que <b>huy</b>, en aquest dia, vendrà <b>lo</b> àngel qui·ns</p>
--	--

<sup>30</sup> VII *més tē superposada A* : setén *B*



qui-ns **aportarà** la santa comunió e qualsevol qui de la sua mà **lo** pren, tots los seus peccats li són perdonats *e neguna temptació no ha poder en ell, per gràcia e per virtut de nostra Senyor e de la santa comunió.*

E mentre ells me **deyan** açò, vench entre **nós** una odor molt flayrant. E era quasi hora de prima e levam-nos tots de peus e començam a cantar e donar **lahor** a Déu de glòria. E en aquella hora, vench l'**àngell** de Déu e rebem de la sua mà angelical lo cors e sanch de nostre senyor **Jhesu Christ**, e com haguem combregat l'àngel de Déu, nos benehí e acabat son misteri desparech, que no·l **veem**.

E **jo**, rebent lo **sant** cors de *Jhesu Christ* de la mà del àngel, cayguí en terra **smortit** e aquells pares jóvens **digueran-me**:

—Leva't, **Pannuci**, no //15 r.// **hages pahor ni dupta** e conforta't!

*E* era venguda ja la hora de vespres que encara no era retornat en mon **recordament**. **Tant fou gran lo meu regirament** e encara aquella nit no poguí dormir, mas contínuament **stava cantant**

**porta** la santa comunió e qualsevol qui de la sua mà **la** pren, tots los seus peccats li són perdonats *per nostre senyor Déu en honor de la santa comunió.*

E mentre ells me **deyen** aquestes sanctes paraules, vench entre **nosaltres** claror molt preciosa e molt odorant. E lavors era hora de prima e levam-nos de peus e començam a donar **laor** a Déu e glòria. E en aquella hora, vench l'**àngel** e rebem lo cors de **Jesu Christ** e fet son misteri desparech, que *pus* no·l **vehem**.

E **yo**, rebent lo **sanct** //20 v.// cors de la mà de l'àngel, cayguí en terra **esmortit** e aquells pares jóvens **digueren-me**:

—Leva't, **Pannúcio**, no **hajes paor ne tingues dubte**, stà constant!

Era ja venguda la hora de vespres que encara no era retornat en mon **record**. **Tan fon gran la mia alteració** que en aquella nit no poguí dormir, mas contínuament **stiguí fehent oració** e

e pregant **lo** Senyor e com vench per lo matí, en lo dia següent, vench semblant odor entre **nós**, segons *que era stat* lo dia passat, abans que combregàssem, e fom plens de consolació e alegria, *que semblava a nós* que **stiguéssam** en glòria celestial. E en aquella hora vench l'àngel de Déu e combregà'ns a tots de la *sancta* comunió, dient **aquestas** paraules:

—Lo cors e la sanch de nostre senyor **Déu Jhesu Christ** sia ab vosaltres e *goig e vida perdurable*.

E tots **responguem**:

—Amén.

Aprés l'àngel *me* dix aytals paraules:

—Pannuci, **leve't** e **ix** d'ací e ves-te'n en **Egipte** e **prehica** totes les coses que has **vistas** *ni hoïdas* dels *sants* servidors de Déu, *segons te ha dit lo teu frare sant* **Onoffre**, e denuncia-**los** a tots los monges e religiosos hermitans e a tots los *altres fahels cathòlics*, per tal que ells **seguescan**, *per obra e per devoció*, *lo vestigi* dels sants pares qui **habitan** en los

pregant **al** Senyor e com vench per lo matí, en lo dia següent, vench semblant odor entre **nosaltres**, segons **era stada** en lo dia passat, abans que combregàssem, e *tantost* fom plens de gran consolació e alegria, e semblava a **nosaltres** que **stiguéssem** en *la* glòria celestial. E en aquella hora vench l'àngel de Déu; combregà'ns a tots de la *sua* comunió, dient-nos **aquestes** paraules:

—Lo cors e la sanch de nostre senyor **Jesucrist** sia ab vosaltres.

E tots **responguérem**:

—Amén.

E après l'àngel dix *a mi* aytals paraules:

—Pannúcio, **leva't** e **hix** de ací e ves-te'n en **Egipte** e **preÿca** totes les coses que has **vistes** e **hoïdes** dels servidors de Déu, *en la manera que·t dix* **Onoffre**, e denuncia-**les** a tots los monges e religiosos hermitans e *laychs*, per tal que ells **seguesquen** per devoció *les petjades* dels sants pares qui **habiten** en los deserts, **servint** Déu. E no·t vulles tardar

deserts *per servir* Déu. E no vullés tardar ni't desplaçia, car no t'és donat que habites ací, *sinó que veges les obres dels sants de Déu e les providències e dispençacions que Déu obra en ells. E que tu recomptes en totes les sgleyas lurs obres e allò studia pus perfetament que't dix sant Onoffre, per tal que tu sies comptat entre los sants elets de Déu e benventurat, est tu e gran bé és a tu, que hages merescut veure tant grans e tan maravellozes coses en los sants pares hermitans, e sia pau ab tu e stà ferm en ton bon propòsit que has comensat, que com a Déu plaurà, rebràs lo loguer ensemps ab los sants pares.*

E com l'àngel hac dit açò, **beneý'ns** a tots e tantost desaparech. *E après de açò, aquells pares jóvens portaren lo fruyt de aquells arbres e menjam-ne tots ensemps, e haguem en comú gran consolació tot aquell dia.*

En l'**altro** dia següent, per lo matí, partí de la cova e **tenguí** lo camí vers **Egipte**, e anaren ab mi ensemps aquells **IIII** jóvens *hermitans* entrò a VI milles, e *preguí*'ls que·m **diguessan** lurs noms, e *respòs-me la hu*, e dix-me que havia nom **Johan**, e l'*altra*, Andreu, l'*altre*, **Abdon**, lo quart,

ni't desplaçia, car no t'és donat que habites ací.

E com l'àngel hach dit açò, **benehí'ns** a tots e tantost desaparech. Après de açò, *menjam del fruyt dels arbres.*

E en l'**altra** dia següent, per lo matí, *yo-m* partí de la cova e **tinguí** lo camí vers **Egipte**, e anaren ab mi ensemps aquells quatre *sants pares* jóvens entrò a **set** milles, e *demaní*'ls que·m **diguessen los** lurs noms, e dix *lo primer* que havia nom **Joan**, e *lo segon*, Andreu, e *lo terç*,

**Theòphil** e besaren-se tots *en les bochas*, los uns als altres, e tornaren-se'n.

E *com jo fuy partit d'ells*, **comensí** haver gran tristor en //15 v.// mi **matex**, car a mi semblà que fos exit de la glòria *celestial* e que fos entrat en un loch molt scur e tenebrós. Mas, ab la ajuda de Déu, **comensí'm** de alegrar, pensant en les *coses maravellozes* que Déu, *per la sua gràcia*, me havia *demostrades e fetes*, veure e **hoýr** dels seus sants *servidors e pares hermitans*.

E aní per aquell camí **III** dies e venguí en terra **de Egipte** e trobí molts monges, tements *e amans* Déu, e tenien *lur monestir* e reposí ab ells **X** dies. E **recomptí'ls**, per orde, *totes les coses* que havia **vistes** e **hoýdes**, axí de sant **Onoffre** com dels altres sants *pares hermitans* e com ells **hagueran hoýdes** *totes les coses demunt dites*, **digueran-me**:

—Benaventurat est tu **que** *aytals servidors de Déu*, has **merescut** veure.

E aquells monges **eran** fort tements Déu e molt misericordiosos, e *majorment havian* en costuma que **rebian** *ab gran caritat* tots aquells qui **eran** servidors de

**Adaon**, e lo quart, **Theòfilo** e besaren-se tots, los uns als altres, e tornaren-se'n.

E **començí** haver gran tristor en mi **mateix**, //21 r.// car *em* semblà que fos exit de la glòria de Déu, *que és resplendent, en la qual és alegria*, e que fos entrat en un loch molt scur e tenebrós. Mas, ab la ajuda de Déu, **començí** de alegrar-me, pensant en les *grans maravelles* que Déu me havia fetes veure e **hoir** dels seus sants.

E *après*, aní per aquell camí **tres** dies e venguí en terra **d'Egipte** e trobí molts monges *que tenien aquí los lurs monestirs*, tements Déu, e reposí ab ells **deu** dies. E **diguí'ls lo** que havia **vist** e **hoït**, per orde, axí de sant **Onoffre** com dels altres *pares sants* e com ells **hagueren hoït aquestes coses**, **digueren**:

—Benaventurat est tu **qui sabs tals coses**, has **mereixcut** veure.

E aquells monges **eren** fort tements de Déu e *eren* molt misericordiosos, e **havien** *de costuma* que **rebien** *molt graciosament* a tots aquells qui **eren**

<p>Déu e ells, ab gran <b>plaher</b> e consolació, ordenaren e escriviren un libre de totes les coses que de mi <b>hoÿran</b>, lo <b>translat</b> del qual <b>fou</b> tramès, <i>scampat</i> per totes les terras <b>dels</b> cristians, <i>e ells materan</i> lo libre <i>que ells havian scrit</i> en una libreria de lur monestir, per memòria dels <b>sants</b> pares hermitans <i>servidors de Déu</i>, ab los quals quals [sic] <b>merescam pendra guardó</b> e remissió <b>de</b> nostres peccats en la vida perdurable. Amén.</p> <p>Acabada és la vida <i>del gloriós</i> hermità <i>monsenyor</i> <b>sant Honoffre</b>, <i>la vida del qual</i> és celebrada a <b>XI</b> dies del mes de <b>juny</b>, <i>lo jorn de sant Bernabé apòstol</i>.</p>	<p>servidors de Déu e ells, ab gran <b>plaer</b> e consolació, ordenaren e scriveren un libre de totes les coses que de mi <b>hoïren</b>, lo <b>treslat</b> del qual <i>libre fon publicat e tramés e divulgat</i> per totes les terres <b>de</b> cristians, <i>lo qual libre posaren ab gran devoció</i> en la libreria de lur monestir, per memòria dels <b>sanct</b>s pares hermitans, ab los quals <i>nosaltres, açí,</i> <b>mereixcam pendre</b> remissió <b>dels</b> nostres peccats y en la <i>glòria del paradís</i>, vida perdurable. Amén.</p> <p>Acabada és la vida <i>de</i> <b>sanct Onofre</b> hermità, <i>la qual</i> és celebrada a <b>onze</b> dies del mes de <b>junio</b>.</p>
<p style="text-align: center;"><b>Oratio beati Onoffri</b></p> <p><i>Deus qui odierna die beati <b>Onoffri</b>, confessoris tui heremite, preciosis meritis decorasti, da nobis, quae sumus famulis et famulabus tuis, eius precibus gloriosis, ita diligere quod amavit ut ad quod pervenit mereamur felices introire. Per Dominum nostrum Ihesum Christum, filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti, Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.</i></p>	<p style="text-align: center;"><b>Oració de sant Onofre</b></p> <p><i>Deus qui hodierna die beati <b>Onufrii</b>, confessoris tui heremite, preciosis meritis decorasti, da nobis, quae sumus famulis tuis, eius precibus gloriosis, ita diligere quod amavit ut ad quod perve//21 v.//nit mereamur feliciter introire. Per Dominum nostrum Iesum Christum, filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti, Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.</i></p>

A	B
<p style="text-align: center;"><b>Del trobament del cors de monsenyor sant Onoffre</b></p>	<p style="text-align: center;"><b>Cap. XII</b> <b>Del trobament del cors del benaventurat sant Onofre</b></p>
<p>Aprés pochs dies que sant <b>Pannuci fou</b> vengut de <i>sepellir sant Honoffre</i>, la fama fou publicada de la sua santedat e penitència que havia feta en lo desert als pobres qui <b>eran</b> prop lo <b>monastir</b> e <i>encara</i>, per moltes <i>parts del setgle</i>, en qual manera havia <i>donat tan //16 r.// gran do nostra</i> senyor Déu e tan <i>singular e special</i> gràcia a sant <b>Pannuci de haver-li</b> revelat lo <b>traspassament del benaventurat màrtir de penitència monsenyor sant Onoffra</b>, e que fos a la sua <b>cepultura</b>, e com los <b>lahons l'havian ajudat a soterrar e totes les altres maravelles qui seran seguides</b>. Los <b>vehyns</b> del <b>monastir</b> posaren en lur cor de cercar tant lo seu cors <i>per lo desert entrò que, per la gràcia de Déu, los fos revelat</i>.</p> <p><i>E axí anaren</i> tant que, après molts dies, <b>sdavengueran</b> en lo boscatge hon era la balma dins la qual lo <b>sant hom Onoffre</b> havia complida <i>la</i> penitència. <i>E finida la sua vida</i> e anant per lo bosch, ells</p>	<p>Aprés pochs dies que sant <b>Pannúcio fon</b> vengut de <i>soterrar sant Onofre</i>, la fama fon publicada de la santedat e penitència que havia feta en lo desert als pobres qui <b>eren</b> prop del <b>monestir</b> e <i>axí mateix</i>, per moltes <i>partides del món, y</i> en qual manera <b>nostre</b> Senyor havia <i>feta tanta de</i> gràcia e tan gran do <i>que volgués que</i> a sant <b>Pannúcio</b> fos revelat lo <b>traspassament de aquest món de sant Onofre</b>, e que fos stat a la sua <b>sepultura</b>, e com los leons, <i>per voluntat divina, havien soterrat lo seu gloriós cors e moltes altres maravelles, les quals se compten en la història de la sua vida. Per la qual cosa</i>, los <b>circumvehins</b> del <b>monestir</b> posaren en lur cor de cercar tant lo seu cors <i>fins que-l trobassen</i>.</p> <p><i>En tant que</i>, après molts dies, <b>sdevengueren</b> en lo boscatge hon era la balma o <i>spelunca</i> dins la qual lo <b>sanct</b> havia complida <i>sa</i> penitència. E anant per lo bosch, ells <b>veheren quatre</b> leons, stant</p>

**veheran IIII** leons, stant **devant** *un gran tros de rocha, de la vista dels quals* **hagueran** gran **pahor** en tant que alguns staven *ja de* **retornar** atrás.

*Mas, nostre senyor Déu, vehent* **la affecció e devoció** de aquells *qui·ls havien tramesos e de aquells qui aquí* **eran** venguts, *e que lur fe no fos buyda e sens fruyt de aquells qui cercaven tan meravellós tesor, més en lo cor a* **I** *de aquells e dix a tots* **aytals** paraules:

—Fares meus e senyors, si bé **us** recorda, ja haveu **hoÿt** *dir* com frare **Pannuci**, companyó de **sant Onoffre**, per honor del qual nós som **ací**, *com* los leons són acostumats de venir **ací** per visitar lo sant *baró de Déu, mentre* que vivia *e que en semblant manera se han acostumat de venir tota vegada. Per ço que neguna mala bèstia no descobrís lo seu sant cors, per què·m sembla* que Déu **vol** a nós mostrar **aquests senyals** dels leons e **creeu** fermament que aquest **deu** ésser lo loch *dins lo qual és la balma, hon lo sant hom* feu la sua penitència e **és** lo seu sant cors **sepellit**; **per què** comanem-nos a Déu de tot nostre cor e als sants mèrits de **sant Honoffre**, per lo qual tant havem

**davant** *una gran roca e hagueren* gran **paor** en tant que alguns staven *per* **tornar** atrás.

*E, nostre senyor Déu, vehent* **l'afectió** de aquells, *perquè* lur fe no fos buyda, més en lo cor a **hu** de aquells qui aquí **eren** venguts, *lo qual dix* **tals** paraules:

—Senyors e frares meus, si bé **vos** *reco[r]da*, ja haveu **oït** com frare **Pannúcio**, companyó de **sanct Onofre**, per honor del qual nós som **aquí**, *que* los leons són acostumats de vernir **aquí** per visitar lo sant *cors, dem[en]tre* que vivia *e vist que sien ara aquí venguts, m'és semblant* que //22 r.// Déu **volia** [a] nós mostrar **aquest senyal** dels leons e **creure** fermament que aquest **devia** ésser lo loch *e balma, hon lo sant feu la sua penitència e aquí deu ésser* lo seu sant cors **soterrat**; **perquè** comanem-nos a Déu de tot lo nostre cor e als sants mèrits de **sanct Onofre**, per lo qual tant havem treballat, *e Déu, per los seus mèrits, sens dubte, siau certs, complirà* lo **nostre bon**

treballat, *que Déu*, per los seus *sants* mèrits, *nos quart*, *ens* **complecha nostra** desig.

*E jo*, *senyors frares*, *metrem primer ab lo senyal de la creu*, **per què** ells **feeran** de dos bastons a manera de *una* creu *e*, *axí com si fos diaqua*, *tots lo seguiren per orde e quant ells foren devant los lehons*, los **lehons** inclinaren **lo cap** en terra, e sens negun **brugit**, los **feran lo** loch.

Per ço que la multitud de la gent qui **eran** aquí, **coneguessan** que **negun dampnatge** no·ls volien fer e *quant* los bons hòmens *conegueran* que Déu los guiava e que los leons no **eran** braus, ans staven axí com si fossen domèstichs, *e regardaren deçà e dellà*, *e com molt aguessan regardat*, *veeran un gran tros de roqua e*, *pensant-se que allò era la entrada de la balma*, *dins la qual era lo sant cors*, *per què* aquell qui portava //16 v.// la creu:

—Comanem-nos a Déu e **jo** entraré primer.

E veus **ell qui·s meté** primer e tots ab ferm cor lo **seguiren**, e agenollaren-se

desig.

**Perquè** ells **feren** de dos bastons a manera de creu, *anaren vers los leons e los leons inclinaren los caps* en terra, e sens negun **brogit**, los feren loch.

*E per ço que la multitud de la gent qui era* aquí, **conegués** que **algun dampnatge** no·ls volien fer e los bons hòmens *vehent* que Déu los guiava e que los leons no **eren** braus, ans staven axí com si fossen domèstichs, *dix* aquell qui portava la creu:

—Comanem-nos a Déu e **yo** entraré primer.

E veus **el que·s met** primer e tots *los altres* lo **segueixen** ab ferm cor, e



<p><b>devant</b> l'altar, hon era lo sant cors <i>soterrat</i> e pregaren nostre senyor Déu que aquells <b>lehons ni</b> altres males bèsties no·ls <b>poguessan</b> noure, <i>e</i> per virtut de la passió <i>de Jhesu Christ</i> e per mèrits <i>del seu servidor Onoffre</i>. E feta lur oració, tots <b>hoÿren</b> una veu del cel, dient:</p> <p>—Barons, no temau dels leons <b>ni altres bèstias</b>, car <b>veus</b> que ara vendran los <b>lehons</b> per ajudar a vosaltres a descobrir lo <i>sant</i> cors, <b>per què</b> stau ab ferma fe, car Déu complirà los vostres desigs.</p>	<p>agenollaren-se <b>davant lo</b> altar, hon era lo sant cors e pregaren <i>a</i> nostre senyor Déu que aquells <b>leons ne</b> altres males bèsties no·ls <b>poguessen</b> noure, per virtut de la <i>sua santa</i> passió e per mèrits <i>de sant Onoffre</i>. E feta lur oració, tots <b>hoïren</b> una veu del cel, dient:</p> <p>—Barons, no temau dels leons <b>ne de altra mala bèstia</b>, car <b>veureu</b> que ara vendran los <b>leons</b> per ajudar a vosaltres a descobrir lo cors, <b>perquè</b> stau ab ferma fe, car Déu complirà los vostres <i>bons</i> desigs.</p>
---	---

A	B
<p><b>Com los lehons vingueran a descobrir lo cors de sant Onoffre</b></p>	<p><b>Cap. XIII</b></p>
<p>Aprés que hagneran <b>hoÿda</b> la veu, <i>tots foren confortats e donaren lahors e gràcias a Déu e, de continent, los lahons vingueran ab lo cap inclinat, e molt suaus vingueran a la balma,</i><sup>31</sup> faent reverència a tots e, <i>besant los lurs peus e feta la salutació per lo voler de Déu, comensaren a gratar la terra hon era soterrat lo sant cors, fins que apparech lo cors sant e era axí, bell e net, com si aquell matex dia fos stat soterrat, sens neguna corrupció e donava gran fragrància e gran suavesa de odor, axí com si totes les spícies del món eran aquí.</i></p> <p>E <i>lavons</i>, alguns <i>dels majors</i> de la companya <b>se acostaren</b> a la fossa e devallaren en aquella ab gran devoció e molt <i>humilment</i> y <b>devota prengueran</b> lo sant cors en un artifici, lo qual ells <b>havian</b> portat ab si, e aquí·l meteren molt honradament, <b>vehent</b>-lo tota la <i>companya qui</i> aquí era, e los <b>lehons tornaren</b> la terra dins la fossa e, <b>quant assò</b></p>	<p>E aprés que hagneren <b>hoïda</b> la veu <i>del cel, reteren gràcies a Déu e, de continent, los leons, ab lo cap inclinat, entraren en la balma, fent reverència a tots, e, per lo voler de Déu, començaren a gratar la terra hon era soterrat lo sant cors, fins tant que·l trobaren, lo qual era axí, bell e net, com si aquel dia mateix fos stat soterrat, sens alguna corrupció e flayrava per gran suavea de odor, com si aquí fossen stades totes les olors e spècies del món.</i></p> <p>E alguns de la //22 v.// companya <b>acostaren-se</b> a la fossa e devallaren en aquella ab gran devoció e molt <b>devotament prengueren</b> lo sant cors en un artifici, lo qual ells <b>havian</b> portat ab si, e aquí lo meteren molt honradament, <b>veent</b>-lo tota la <i>multitud de la gent que</i> era aquí, e los <b>leons començaren a tornar</b> la terra dins la fossa e, <b>quand açò</b></p>

<sup>31</sup> balma A : en la balma B. S'hi afig una «a» diminuta posteriorment, «a la balma».

<b>hagueran</b> fet, <b>enclinaren</b> <i>lurs caps e</i> <i>anaren-se'n.</i>	<b>hagueren</b> fet, <b>inclinaren</b> <i>los leons los</i> <i>caps, ixqueren-se'n.</i>
--	--

A	B
<p>Com lo <b>sant</b> cors <b>fou</b> portat <i>en la ciutat de Boèmia</i></p>	<p><b>Cap. XIV</b> Com lo cors <i>de sanct Onofre fon</i> portat <i>en Bohèmia.</i></p>
<p>Aprés que los leons <b>hagueran</b> pres comiat de tots <i>aquells bons hòmens</i>, <b>meteran-se</b> en camí ab lo senyal de la creu <i>primera</i> e <b>vingueran</b> en <b>Boèmia</b>. E aquí <b>los ysqueran</b> gran multitud de gent <i>de Boèmia e dels habitants entorn</i>, e tots los <b>clergas</b>, ab gran professó e <i>ab</i> relíquies, molt honradament, e <b>reberan</b> <i>la sancta joya que Déu los havia tramesa, per què ells</i> <b>feran</b> gran festa e gran //17 r.// <b>sollempnitat</b> tot aquell dia e <i>tant que tantost</i>, li <b>edificaran</b> una molt bella <b>sepultura</b> e <i>monument</i>, dins <i>lo</i> qual posaren lo sant cors <i>de Onoffre</i>, a honor de nostre senyor <i>Déu</i>.</p>	<p><i>E</i> aprés que los leons <b>hagueren</b> pres comiat de tots, <i>tota aquella gent que aquí era venguda</i>, <b>se mès</b> en camí ab lo senyal de la creu e <b>vengueren</b> en <b>Bohèmia</b>. E aquí <b>ls ixque[re]n</b> <i>a rebre</i> gran multitud de gent, e tots los <b>clergues</b>, ab gran professó e relíquies, <i>los quals</i> molt honradament, <b>reberen</b> <i>aquella</i> sancta relíquia, <i>per la qual</i> ells <b>feren</b> gran festa e gran <b>solemnitat</b> tot aquell dia e <i>de continent</i>, li <b>edificaren</b> una bella <b>sepultura</b> <i>molt honrada</i>, dins <i>la</i> qual posaren lo sant cors, a honor de nostre senyor <i>Jesucrist e del beneït sant Onofre</i>.</p>

A	B
<p style="text-align: center;"><i>A miracles</i></p>	<p style="text-align: center;"><b>Cap. XV</b> <i>Com lo benaventurat cors de sant Onofre resuscità dos hòmens morts</i></p>
<p><i>Deveu saber que, abans que lo cors sant fos en <b>Boèmia</b> dins la ciutat, molts malats exien per los plans e per les muntanyes, per ço com hoÿen dir que lo sant cors venia per lo camí, per què nostre senyor Déu, a <b>lahor</b> de monseyor sant <b>Onoffre</b>, feu aquí nous<sup>32</sup> miracles, los quals <b>serian larchs</b> de comptar. Mas la conclusió és que nostre senyor Déu, per <b>demostrar</b> la sua gràcia e los mèrits de monsenyor sant <b>Onoffre</b>, molts foren <b>ressucitats</b> e a molts cechs tornada la vista, e als contrets donà poder de anar e moltes altres infirmitats foren guaridas e sanades, que seria innumerable de recomptar e après que <b>fou sepellit, feu</b> e fa, vuy en dia, molts miracles per virtut de Déu.</i></p>	<p><i>E com portaven lo cors del benaventurat sant Onofre en <b>Bohèmia</b>, molts malalts exien per les plaçes e per les montanyes, per ço com hoÿen dir de la venguda del sant cors, car en lo camí, a <b>laor</b> de sant <b>Onofre</b>, Déu feu molts miracles, los quals <b>ací recitar seria molt larch</b> de comptar. Mas <i>tan solament diré com nostre senyor Déu, per la sua gràcia, per <b>mostrar</b> los mèrits del benaventurat sant <b>Onofre</b>, en lo camí, quand portaven lo seu sant cors, dos cos//23 r.//sos de hòmens morts, per virtut de Déu [e] dels mèrits de sanct Onofre, tantost <b>ressucitaren</b> e molts hòmens cechs <b>cobraren</b> la vista, contrets e altres persones de diverses malalties veixats, <b>promptament reberen curació</b> e après que <b>fon soterrat, ha fets</b> e fa molts miracles a honor de Déu, lo qual sia loat per tostemps. Amén.</i></i></p>

<sup>32</sup> nou A

A	B
<p><i>Del <b>monastir</b> de la ciutat de Pisa de dones, fundat a honor del benaventurat sant <b>Onoffre</b></i></p>	<p><b>Cap. XVI</b> <i>Com, per honor e reverència de Déu e del benaventurat sant <b>Honofre</b>, fon edificat un <b>monestir</b> de monges en la ciutat de Pisa</i></p>
<p>En la ciutat de Pisa, la comunitat <i>construí e</i> edificà un <b>monastir</b> de <b>donas</b>, sots la invocació de <b>sant Onoffre gloriós</b>, per los <i>grans e innumerables</i> miracles que <i>del benaventurat sant</i> hoÿen recomptar als <b>peregrins</b> e navegants e <i>altres</i> molts romeus <b>qui</b> per <b>aquella</b> ciutat, venint del <i>sant</i> cors, per allí <b>feyan</b> passatge.</p> <p>En lo qual <b>monastir</b>, són <i>molts</i> miracles fets a honor de <i>monsenyor</i> <b>sant Onoffre</b> e, en la sua festa, <i>venia tot hom a fer reverència, pobres e ríchs, burgesos e cavallers, e tota altra manera de gent qui eran a l'entorn, aportant lurs presentales e complint lurs vots, e après se'n tornaven alegres e pagats, segons la devoció dels demenants e lurs facultats bastave[n], ni complir podien en les offeretes que presentaven, cascú se sforçava.</i></p>	<p>En la ciutat de Pisa, la comunitat edificà un <b>monestir</b> de <b>dones</b>, sots invocació de <b>sanct Onofre</b>, per los miracles que <i>cascun jorn d'el</i> hoÿen dir per navegants e <b>pelegrins</b> e molts romeus <b>que</b> per <b>aquelles parts</b>, hon lo seu cors stava, <b>feyen</b> passatge.</p> <p>En lo qual <b>monestir</b>, <i>s'i</i> són fets <i>innumerables</i> miracles per nostre senyor Déu, a honor de <b>sanct Onofre</b> e, en lo dia de la sua festa, <i>cad-any, tota la multitud del poble, devotament y alegra, concorre a fer oració al gloriós sant, ab aquelles ofertes que lurs devocions poden, cascun segons sa facultat, de hon, de continu, per mijà dels benaventurats sants, molts han conseguit e de tots jorn[s] consegueixen les peticions per ells a nostre senyor Déu demanades.</i></p>

A	B
<p><i>De la capella fabricada a honor del gloriós sant <b>Onoffre</b> en la ciutat de Florença</i></p>	<p><b>Cap. XVII</b> <i>Com fon edificada, en la ciutat de Florença, una capella a honor e reverència de Déu e del benaventurat sant <b>Onofre</b> y de un miracle que-s seguí en la sua festa</i></p>
<p><i>Aprés algun temps, stanent-se la fama del benaventurat //17 v.// monsenyor sant <b>Onoffre</b>, del qual en Florença, pervenguda la fama, los florentís, moguts de devoció, fundaren <b>una molt bella</b> capella, a honor del gloriós monsenyor sant <i>Onoffra</i>, axí que lo comú de Florença fa gran <b>sollempnitat</b> e celebra gran <b>festa</b> per tots los lochs entorn de la dita ciutat.</i></p> <p><i>Sdavench-se que abans del dia de la festa, bé per XV dies, se feu crida pública, per <b>R.</b><sup>33</sup> de sant <b>Onoffre</b>, en aquesta manera: «tot noble cavaller o de paratge, o fills de aquells, ciutadà o romeu, o peregrí o tot altre hom de <b>qualsevulla</b> condició sia, vulla venir a córrer en la ciutat de Florença, lo dia de la festa de mossèn sant <i>Honoffre</i>, a peu o a cavall, segons lo seu stament, que pens</i></p>	<p><i>//23 v.// Creixent aprés de tots jorns la fama del benaventurat sant <b>Honofre</b>, la comunitat de Florença, a honor y reverència sua, feu fer <b>huna bellíssima</b> capella, en la qual tots anys, en la sua gloriosa festa, per tota la ciutat y per los circumvehins, s'i fa y <b>solemniza</b> gran <b>festivitat</b> y alegria.</i></p> <p><i>E seguí's aprés que, per més honra y magnificar del sant la sua festa, la comunitat feu fer <b>crida</b> que per honor y <b>reverència</b> de sant <b>Onofre</b>, en lo dia de la sua gloriosa festa, que-s celebre a onze de juny, <b>donaria</b> per joya <b>quatre</b> canes de <b>finíssima scarlata</b>, ço és, al cavaller, ciutadà, <b>burgés</b> o a altre <b>qualsevol</b> condició de persona, qui ab son cavall millor y més corregués en lo camp del</i></p>

<sup>33</sup> R. A : reverència B

*de venir saul e segur a despesa de la ciutat de Florensa e, anant e venint, serà deffès e guardat de tot perill, e de tot altre dampnatge, e provehit segons lo seu stament e en lo cap del cors ha **IIII** canes de drap d'escarlata, les quals per joya seran donades al millor corrent, per **R.** de la festa de sant **Honoffre**».*

*E esdavench-se que les dites cridas foren oïdas en la ciutat de Pisa, dins la qual, entre los altres, hi havia un cavaller ample e de poch poder. E hoÿda la nova, mès-se en camí ab un rossí, per anar a Florença, per guanyar la dita joya e aquest cavaller, ans que fos en Florença, feu oració a Dèu e a monsenyor sant **Onoffre**, per **R.** del qual ell volia anar a Florença lo dit jorn, dient per tals paraules:*

*—Senyor meu **Jhesu Christ**, e a vos, sant **Onoffre**, plàcia-us que **jo puxa** guanyar aquesta joya, car vos senyor **sabeu** que no **fas** açò per vana glòria, ans tantost que la **hage** guanyada, la presentaré e axí, o promet a tu.*

*Lo cavaller se **met** en lo camí e quant fou en Florença ab son poch rocí e **fou***

*cors, ja per açò dedicat e açò, per **reverència** de la festa de sant **Honoffre** se fehia cascun any.*

*E seguí's en aquell any que un cavaller natural de la ciutat de Pisa, lo qual era molt devot del benaventurat sant Onofre, delliberà venir a la ciutat de Florença, per guanyar la dita joya e aquest cavaller, ans que partís per a Florença, feu oració a Dèu e a sant **Onofre**, per **reverència** del qual ell havia delliberat de anar en Florença lo dia de la sua festa, dient per aytal forma:*

*—Plàcia a tu, senyor Dèu **Jesucrist**, e a tu, sant **Onofre**, que **yo puixa** guanyar aquesta joya, car bé **sabs** que yo açò no **faç** per cobdícia ni per vana glòria, ans de continent que la **haja** guanyada, vote y promet a tu, Senyor, la presentaré al benaventurat sant Onofre.*

*E lo cavaller se **meté** en camí, ab un rocí molt chich y flach que tenia, e arribà en*



**vengut** lo dia de la festa, secretament, *ell se mès* en lo camp *e* los altres, qui **eran** ben **cavalcats** *e* ben **endressats**.

Plagué a nostre senyor Déu demostrar la sua gràcia, per *amor* de *monsenyor* sant Onoffre, *e* lo cavaller, ab son *poch* **rossí**, guanyà la joya *e* *tantost*, **abans** que fos *vengut*, secretament, se'n tornà *a* Pisa *e* al dit **monastir** de **sant Onoffre**, *se'n vench* *e* al seu altar, la dita joya presentà, axí com havia promès *e* per ço, com nostre senyor Déu li havia feta gràcia de guanyar la dita joya, per majors gràcies, **retté** a *nostre senyor* Déu, donà lo **roçí** al **monastir** de sant **Onoffre**, en lo qual se fan molts miracles *e* virtuts, per gràcia de Déu *e* *del benaventurat* sant **Honoffre**.

*la ciutat de* Florença, *e* **vengut** lo dia de la festa *de sant Onofre*, secretament, **mès-se** en lo camp *del cors* ab los altres, qui **eren** ben **encavalcats** *ab cavalls* ben *abillats* *e* ben *corrents*.

E plagué a nostre senyor Déu demostrar la sua gràcia, per *ho*//24 *r.*//*nor* de sant **Onofre**, *que* lo cavaller, ab son *chich* **roçí**, guanyà la joya *e* *de continent*, **ans** que fos *conegut*, secretament, se'n tornà *en* Pisa, *en lo* dit **monestir** de **sanct Onofre** *e* al seu altar, la dita joya present[à], axí com havia promés *e* per ço, com nostre senyor Déu *Jesuchrist* li havia feta gràcia de guanyar la dita joya, per major gràcies, **reté** a Déu lo *chich* **roçí** *e* *aquell* al **monestir** de sant **Onofre** donà, *perquè* *servís* a *les necessitats* del dit *monestir*, en lo qual se fan molts miracles *e* virtuts, per gràcia de Déu *e* per *intercessió* del *beneït* sant **Onofre**, *servent* *seu*.

A	B
<p>//18 r// <i>Del miracle que s'esdavench en mar</i></p>	<p><b>Cap. XVIII</b>  <i>Miracle de un mercader de Barsalona, qui per mèrits de sant Onofre fon delliurat del perill de la mar</i></p>
<p>Un mercader de la ciutat de <b>Barchinona</b>, <i>com stigués per entrar en mar</i>, per fer son viatge ab una nau hon havia mès-<i>es ses</i> <b>mercaderias</b>. Aquest, primerament, <b>abans</b> que-s <b>matès</b> en mar, anà <i>en un monastir de las menoretas de Padralbes</i>, per pendre comiat de una <i>sor germana sua</i>, a la qual <b>dix</b>:</p> <p>—<i>Ma sor</i>, <b>pregau</b> per mi, car lonch <i>camí e viatge</i> <b>he a fer</b>.</p> <p>E <i>ella</i> li dix:</p> <p>—<i>Mon frare</i>, prech-vos que si en <b>negun</b> perill éreu que <b>recorregau</b> a Déu e a <b>sant Onofre</b>, car sapiau <i>per tot</i> cert que <i>molts</i> són grans los miracles que nostre Senyor fa per mèrits de <i>monsenyor</i> sant <i>Onofre</i> a aquells qui <i>l'an</i> en devoció, <b>recorrent e reclamant</b> a ell.</p>	<p>Un mercader de la ciutat de <b>Barcelona</b>, <i>delliberant entrar en mar</i>, per fer son viatge ab una nau hon havia més <b>mercaderies</b>. Aquest, primerament, <b>ans</b> que-s <b>metés</b> en mar, anà <i>al monestir de les monges menoretas de Pedralbes</i>, que és <i>prop la ciutat</i>, per pendre comiat de una <b>jermana</b> que y tenia, a la qual, <i>com li digués</i>:</p> <p>—<i>Jermana</i>, <b>prega</b> per mi, car <i>gran e lonch viatge</i> <b>tinch a fer</b>.</p> <p>E <i>la jermana</i> li dix:</p> <p>—Prech-vos, <i>jermà</i>, e us deman gràcia que si en perill <b>negú</b> éreu <i>posat, en mar o en terra</i>, que <b>acorregau</b> a la ajuda de Déu e de <i>mossenyor</i> <b>sanct Onofre</b>, car sapiau <i>de</i> cert que grans són los miracles e les gràcies que nostre senyor Déu fa <i>en diverses partides del món</i> per mèrits de <i>aquest gloriós sant</i> a <i>tots</i> aquells e <i>aquelles</i> qui en <i>ell</i> <b>han</b> devoció e a ell</p>

<p>E <i>jo</i> dix la <i>sor</i>:</p> <p>—Pregaré per vós, axí com Déu me'n farà gràcia.</p> <p>Lo mercader pres comiat de sa <i>sor</i> e recollí's en nom de bon viatge.</p> <p><b>Sdevench</b>-se un dia, stant <b>engolffats</b> en <i>les altes mars</i>, soptosament se <b>mou tanta</b> de fortuna en la mar <i>que</i> la nau <i>cuydava</i> <b>perir</b> de tot e al dit merchader vench a memòria lo que li havia <i>dit sa sor</i> de <i>monsenyor sant Onofre</i> e feu tal oració:</p> <p>—<i>Supplich-te</i> axí com <b>pusch</b> ni sé, <i>benaventurat Onoffre</i>, per aquells <b>LX</b> anys que en aquest món has viscut <i>ab</i> vera penitència e per la devoció e <i>pregàries</i> que la mia <i>sor</i> ha en tu, que-<i>m</i> vulles <b>aidar</b> e <i>desliurar de</i> aquest <b>perill</b>,</p>	<p><b>recorren</b>, <i>en lurs necessitats</i> e-<b>l reclamen</b>.</p> <p>E dix la <i>germana</i>:</p> <p>—<i>Yo</i> pregaré per vós, axí com Déu me'n<sup>34</sup> farà gràcia.</p> <p><i>E</i> lo mercader pres comiat de sa <i>germana</i> e recollí's en nom de bon //24 v.// viatge.</p> <p><b>Esdevench</b>-se un dia, stant <i>ja la nau</i> en <b>alta mar engolfada</b>, <i>que</i> soptosament se <b>mogué</b> en la mar <i>gran</i> fortuna e <i>mal temps</i> e, <i>com</i> la nau <i>fos ja en punt</i> de <b>perillar</b>, <i>havent ja tots aquells qui eren en la dita nau invocada la ajuda de molts sants</i>, al dit mercader vench <i>en</i> memòria lo <i>benaventurat</i> sant Onofre, la prometença que <b>la sua jermana</b> li havia <i>fet</i>, de <i>pregar per ell al benejyt sanct Honofre</i> e dix <i>humilment e devota</i>:</p> <p>—Axí com <b>puch</b> ni sé, per aquells <b>setanta</b> anys que en aquest món has viscut <i>en</i> vera penitència e per la devoció que la mia <i>jermana</i> ha en tu, <i>te pregue</i> que vulles <i>ara en aquesta hora</i> <b>socórrer</b> e <b>ajudar</b> <i>en</i> aquest <b>peril</b>, <i>que</i> promet a</p>
--	--

<sup>34</sup> meu B

<p><i>e promet a Déu e a tu, que <b>jo</b> faré fer, a tu, una capella <i>al</i> <b>monastir</b> de Pedralbes, a honor del teu <i>sant</i> nom.</i></p>	<p>Déu e a tu, que <b>yo</b> faré una capella <i>en lo</i> <b>monestir</b> de Pedralbes, a honor <i>e</i> <i>reverència de Déu e</i> del teu nom.</p>
<p>E com lo dit <b>merchader</b> hac feta se pregària e <i>sa</i> promissió, <i>sobtosament</i> la nau se <i>tranchà</i> e los qui <b>eran</b> en la nau periren e lo dit <b>merchader</b> se trobà en terra a la vora de la mar, sà e <b>salve</b>, per la <i>ajuda</i> de Déu e mèrits <i>de monsenyor</i> sant <b>Honoffre</b>.</p>	<p>E com lo dit <b>mercader</b> hach feta <b>sa</b> pregària e promissió, <i>súbitament</i> la nau se <i>rompé</i> e los qui <b>eren</b> en la nau <i>tots</i> periren e lo dit <b>mercader</b> se trobà en terra a la vora de la mar, sà e <b>salvo</b>, per la <i>gràcia</i> de Déu e <i>per mèrits del benejyt</i> sant <b>Onofre</b>.</p>
<p>Lo <b>merchader</b>, veent-se axí, <i>estort</i> e <b>desliure</b> de mort, <i>reté</i> gràcies a <i>nostre</i> <i>senyor</i> Déu <i>que per mèrits de</i> sant Onofre <i>li havia ajudat e socorregut</i>.</p>	<p><i>E</i> lo <b>mercader</b>, vehent-se axí, <i>tret</i> e <b>delliurat</b> de mort, <i>feu</i> gràcies a Déu <i>e al seu</i> sant, Onofre.</p>
<p>E <i>prestament</i>, lo <b>merchader</b> feu una honrada capella en lo monestir de las menoretas de <b>Pedralbes</b>, hon és <b>lohat</b> e <i>benejyt</i> lo nom de Déu e <i>de monsenyor</i> <b>sant Onofre</b>.</p>	<p>E <i>de continent</i>, <i>complí son vot e</i> feu fer una honrada capella en lo dit monestir de menoretas <i>de la villa</i> de <b>Pedralbas</b>, hon és <b>loat</b> lo <i>sant</i> nom de Déu e <i>del benaventurat</i> <b>sanct Onofre</b>.</p>

**B** (postincunable de València)

**Cap. XIX**

**Miracle fet en la ciutat de Girona, a un capellà devot de sant Onofre**

En la ciutat de Girona, com un capellà sostengués gran pobrea, no havent benefici ni altra renda, sinó lo treball, continuant de ses mans scriure en la scrivania del //25 r.// bisbe, recomanà's al beneÿt sant Onofre que li recaptàs gràcia de obtenir alguna capellania de la qual pogués devotament servir nostre Senyor e que de la renda pogués honestament passar la vida e, si ho fehia, que de son poder li donaria devotes presentalles.

O, gran maravella! Fetes les dites pregàries, en poch dies, ell hach un bon benefici. Emperò, com per destorb e enginy de l'enemich, lonch temps pledejàs lo dit benefici, e com ell<sup>35</sup> no fos plus bastant a les messions per continuar lo plet, e axí mateix, tement perdre lo benefici, açò per sobergueria de la part contrària, recorregué e feu vot altra vegada a Déu e al beneÿt sant Onofre que, si ell li ajudava en lo dit plet e que lo seu bon dret fos tost vist e preuat, e per tort del jutge e poder de la part contrària, ell no perdés lo benefici, que ell tantost li presentaria devotes presentalles, segons lo seu poder. E, axí mateix, que-s faria confrare e servidor de la dita confraria e capellà de tota la sua vida, e procuraria a la sua confraria renda e tot bé que pogués.

Fet lo vot, tantost, après poch dies, Déu, per intercessió del beneÿt sant Onofre, li ajudà en tal forma que fon pronunciada e donada sentència, per lo jutge, que lo capellà hagués e obtengués la capellania, possehint bé e pacíficament, de aquí avant, aquella, sens tot contrast. E reté moltes gràcies a Déu e al benaventurat sant Honofre complí son vot, segons que havia promés.

---

<sup>35</sup> ells *B*

**B**

**Cap. XX**

**Miracle de la ymatge de sant Honofre en la ciutat de València**

En la ciutat de València, una dona de gran linatge era molt devota del beneït sant Onofre, a la qual lo beneït sant havia so//25 v.//vent acostumat de fer e recaptar moltes gràcies ab nostre senyor Déu.

Aquesta dona, un dia, pregà a un pintor qui era appellat frare Joan de Nàpols, de l'orde dels preycadors, que li fes una imatge petita del beneït sant Honofre per tenir aquella en casa. E com aquesta dona moltes vegades ab gran affectió de son cor pregàs lo dit frare, dient-li que ella lo'n pagaria, lo frare respòs que no podia fer res, car no sabia quina era la imatge de aquell sant hom, com jamés no l'hagués pintat ni vist pintat, ni menys lo dit sant no s'era en ningun temps mostrat a ell. La dona, hoint aytal resposta, estech molt meravellada. E com ella fon a la sua casa, feu oració a Déu e al beneït sant Honofre que li plagués de complir e satisfer a la sua bona devoció e intenció, e com la dona lo dia següent vengués a missa al monestir, lo frare pintor appellà la dita dona, dient a ella:

—Sàpies, dona, que sant Onofre me és aparegut aquesta nit e se és demostrat a mi e ha'm manat que yo de continent pintàs la sua imatge, aytal com a la hora yo veyà que's demostrava a mi e que la us donàs, perquè, dona, véu ací la sua imatge.

La qual, aquella pres ab gran devoció, fehent moltes gràcies a Déu e al benaventurat sant Onofre qui havia satisfet a la intenció del pintor e a la sua bona devoció.

## B

### Cap. XXI

#### **Miracle fet per lo beneït sant Honofre a un religiós de la ciutat de València**

En la ciutat de València, havia hoït un devot religiós les grans maravelles, do[n]s e gràcies que nostre senyor Déu fehia e obrava contínuament als devots del beneït sant Onofre. Devotament, recomanant-se a ell, que·l guardàs de peccat mortal, li presentava tots di//26 r./es, a matines e a vespres, set avemaries e sis paternostres.

E havent dies que ell hac començada la dita oració, lo beneït sant Onofre li aparech en somnis, dient a ell que a matines e a vespres fes tots jorns d'el la memòria, segons santa mare sglésia acostuma de fer de un confessor, perquè lo dit religiós feu gràcies a Déu e al benaventurat sant e pregà'l que ell lo tengués en sa guarda e, de aquí avant, creixqué sa ànima en devoció, fehent-li tots dies la oració que lo sanct de Déu li havia manat. E axí acabà sos dies en grandíssima perfectió per hon fon fet digne de possehir la eterna glòria.

**B**

**Cap. XXII**

**Com fon edificada en Mompeller una capella a honor y reverència del benaventurat sanct Honofre**

Per la gran multiplicació dels miracles e grans virtuts que contínuament se publicaven, del beneÿt sant Onofre, los mercaders de Mompeller edificaren una sglésia a honor y reverència de sant Onofre, en la qual tots dies s'i fan molts miracles, per sanació e guariment de diverses malalties e en special de tota manera de febre e de dolor de cor.

E açò, per virtut del Sant Sperit e per pregàries e intercessions del benaventurat mossényer sanct Onofre, lo qual nos impetre gràcia ab nostre senyor Déu, que·ns faça ben viure e morir, segons la sua voluntat. Amén.



**B**

**Oració al benaventurat sant Onofre**

**Déu, qui en aquest dia de huy** al benaventurat sanct Honofre, confessor teu e hermità, de infinits mèrits honrist, dona a nosaltres, servents teus, //26 v.// per les glorioses pregàries de aquell, aquelles coses<sup>36</sup> amar, les quals ell amà e aquelles coses avorrir que el menyspreà e vorrí e, finalment, a aquelles coses a què ell pervengué feelment, nosaltres mereixcam venir, per lo teu fill Jesucrist, senyor nostre, qui, ab tu, viu e regna en unitat del Sperit Sanct eternament. Amén.

*Vers*

Prega per nós, benaventurat Onofre, per ço que siam fets digne[s] de les promissions de Jesucrist. Amén.

*Deo gracias*

\*\*\*

---

<sup>36</sup> cosos *B*.

## 7. LA VIDA DE SANT ONOFRE DE LES EDICIONS FBarc I FVal DEL *FLOS SANCTORUM*

### 7.1. CONSIDERACIONS PRELIMINARS

De versió catalana de la *Vita Sancti Onuphrii eremitae*, narració de la vida de Pafnuci d'Egipte, un possible deixeble de sant Antoni el Gran, escrita prèviament en grec, ens han arribat bàsicament dues còpies: la del Ms. 13 de Catalunya, *Comença del benaventurat sant Honoffree la sua santa e virtuosa vida* (ca. 1410-1435) i la del postincunable titulat *La vida de sancto Honofre* (ca. 1501-1510), guardat a la Biblioteca Universitària de València CF/3 (01).

Paral·lelament a aquestes dues hagiografies, el *Flos sanctorum* en vulgar, editat probablement a Barcelona (ca. 1496), i la reedició valenciana corregida per mossén Catalunya (1514) n'ofereixen una mateixa versió més breu, desproveïda dels elements èpics i taumatúrgics d'aquelles. De la primera hagiografia, se'n conserva un sol exemplar, que serveix a la Biblioteca del Seminari Episcopal de Vic (Inc. 58); de la segona, el postincunable R 1/315 de la Biblioteca Universitària de València.<sup>205</sup> Cal advertir que sant Onofre no figura entre les hagiografies antologades en el *Flos sanctorum*, de Jacopo da Varazze (ca. 1260), ni en la seua versió catalana coneguda com a *Vides de sants rosselloneses* (ca. 1300).

Els meus objectius ací són dos: editar en paral·lel la versió de les dues edicions del *Flos sanctorum*, seguint bàsicament els criteris d'edició de la col·lecció ENC, de Barcino, i destacar-ne les principals diferències diatòpiques en grafies, fonètica, morfologia i sintaxi, a fi de constatar la tendència a la regionalització lingüística que ja s'observa ben clarament a Barcelona i a València en textos com aquests. Tanmateix, per raons pràctiques, presentarem, en primer lloc, l'anàlisi diatòpica contrastiva i, a continuació, l'edició acarada de la versió de ca. 1496 i de la de 1514, que designarem FBarna i FVal respectivament. En els exemples adduïts, si no diem altra cosa, apareixerà en primer lloc la referència a FBarna i, en segon lloc, la referència a FVal, separades per una barra inclinada. Per a veure'n el context,

---

<sup>205</sup> Aquests textos han estat descrits, comentats i editats, amb criteris i perspectives diferents, però sense atenció a la llengua, per, Joaquín Hernández (1993-1995; 2001; 2002), Curt Wittlin (1995), Rafael Valldecabres (2004), Hèctor Càmarà (2013), Vicent J. Escartí (2014) i Vicent Pastor Briones (2012), amb l'estudi del *Flos sanctorum* imprès a Barcelona ca. 1496, n'ha descrit els trets lingüístics més importants.

remetem a l'edició, on remarquem en negreta els elements diferencials presents en les dues edicions i assenyallem en cursiva l'element diferencial que només apareix en una de les dues edicions. En l'estudi contrastiu ometem, per tant, l'anàlisi de les diferències no pertinents diatòpicament, com són els cultismes o les modernitzacions lingüístiques. Ara bé, dedicarem una atenció especial, ni que siga breu, a l'operació correctora de mossén Catalunya. Per als comentaris lingüístics, ens basem fonamentalment en el *Diccionari Català-Valencià-Balear*, d'Alcover i Moll (1926-1968), en el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, de Joan Coromines (1980-1981), i en els estudis sobre la llengua del segle XV reunits per Antoni Ferrando a *Aportacions a l'estudi del català literari medieval* (2018), especialment en «El paper dels primers editors (1473-1523) en la fixació del català modern» (2000) i en «Llengua i espiritualitat en la *Vita Christi* d'Isabel de Villena» (2015).

## 7.2. ANÀLISI CONTRASTIVA ENTRE FBarc I FVal

### 7.2.1. GRAFIES

Les diferències més destacades afecten la representació de la consonant palatal fricativa sorda. FBarna tendeix a representar-la per *x* tant en posició medial com final, d'acord amb la pronúncia del català oriental, mentre que FVal tendeix a usar *ix*, d'acord amb la pronúncia del valencià general: *proceex* (CVIIIv) / *procehix* (CXIIv), *servexen* (CVIIIr) / *serveyxen* (CXIIr), *conexent* (CIXr) / *coneixent* (CXIIIr), *axí* (CVIIIr) / *ayxí* (CXIIv), *matex* (CVIIIr) / *mateix* (CXIIr), *lexar* (CVIIIr) / *leyxar* (CXIIr). Tanmateix, FVal presenta un bon nombre de casos en *x* en posició medial, d'acord amb la praxi cancelleresca. Així, *matex*, *axí*, *conexent*, *dexeble*, *congoxes*, *lexaré*.

### 7.2.2. FONÈTICA

FBarna presenta un bon nombre de casos de confusió de les vocals àtones *a* i *e*, que no es donen a FVal: «*leve't y menje*» (CIXr) / «*leva't y menja*» (CXIIIr), «*contar-les-te*» (CVIIv) / «*con[t]ar-las-te*» (CXIV), «*aquestas cosas*» (CIXv) / «*aquestes cosas*» (CXIIIr), «*matexas*

ànimas» (CIXr) / «mateyxes ànimes» (CXIIv), «altre» (CIXv) / «altra» (CXIIIv). A FBarna: «speluncas» (CVIIv), que la versió valenciana canvia en «coves» (CXIV). Remarquem, en canvi, la coincidència en l'ús de *u* per *o* àtona en *u* a causa de l'acció tancadora de la *i* tònica: *cullia* (CVIIIv) / (CXIIv).

En el cas de l'adverbi *llavors*, FBarna opta per usar sistemàticament la variant gràfica *lavors*, mentre que FVal opta sempre per la variant fonètica *lavós*, un criteri que sembla imputable a la mà correctora de mossén Catalunya: «E yo, *lavors*, responguí-li» (CIXr) / «E yo, *lavós*, responguí-li» (CXIIIr).

### 7.2.3. MORFOLOGIA NOMINAL

Les divergències que s'observen en uns quants exemples de *sant* (CVIIIv) / *sent* (CXIIv), *eyna* (CIXv) / *ayna* (CXIIIv) responen a unes tendències del català oriental i del valencià respectivament. FBarna fa un ús exclusiu de la variant oriental *monjo* (CVIIIr) enfront de *monge* (CXIIr) a FVal.

La preferència pels demostratius reforçats en ambdós textos és absoluta. Remarquem l'ús del segon grau dels demostratius i dels adverbis de lloc, conservat actualment pel valencià, en la reproducció d'un parlament: «En *aqueix* monestir me ensenyaren de minyonesa la santa Scriptura; *aquí* aprenguí la forma e regla dels frares» *aqueix* (CVIIv) / «En *aqueyx* monestir me mostraren essent chich la santa Scriptura; *aquí* aprenguí la forma e regla dels frares» *aqueyx* (CXIV).

L'ús del possessiu *lur* per a fer referència a diversos posseïdors a FBarna, sol ser reemplaçat per *so* / *sa* / *los seus* / *les sues* a FVal, d'acord amb una tendència ja molt consolidada en el valencià del segle XV: «*lur* pensament» (CIXr) / «*son* pensament» (XCIIv), «les *lurs* excel·lències» (CVIIIr) / «les *sues* excel·lències» (CXIV), «*lurs* matexas ànimes» (CIXr) / «*ses* mateyxes ànimes» (CXIIv), «*lur* vida» (CVIIv) / «*sa* vida» (CXIV), «del principi *lur*» (CVIIv). La variant analògica *vòstron*, freqüent en textos medievals catalano-orientals, apareix tant a FBarna com a FVal: «car *vòstron* pare y Déu eternal sab bé lo que haveu mester» (CVIIIv-CXIIv).

La mà correctora de mossén Catalunya també és perceptible en l'ús del numeral *dues* per *dos* a FVal, quan s'hi podria esperar la variant invariable *dos*, d'acord amb les preferències del català col·loquial, i ben sovint literari, de València: «*dues* legües» (CVIIIv) / «*dues* legües» (CXIIr).

Les dues versions s'oposen en la preferència pels indefinits *quiscú* i *quiscun* a FBarna i *cascú* i *cascun* a FVal: «*quiscú* rebrà» (CVIIIr) / «*cascú* rebrà» (CXIIr), «*quiscun* dia» (CVIIIv) / «*cascun* dia» (CXIIv), «*quiscun* dia» (CVIIIr) / «*quascun* dia» (CXIIr).

El pronom indefinit *u*, sovint escrit *hu* als textos antics, freqüent en textos valencians del segle XV, adopta a FBarna la variant *un*: «miram la *un* a l'altre» (CVIIIr). En canvi, FVal manté *hu*: «la *hu* a l'altre» (CXIv).

La primera persona del pronom personal fort és sempre representada en ambdós textos per *yo*, malgrat la tendència del català oriental a la variant palatalitzada *jo*.

La variant *ad* de l'adverbi de lloc *a* davant demostratiu, característica del valencià de llavors i d'ara, apareix tant en una versió com en l'altra, tot i que el català de Barcelona solia i sol emprar col·loquialment la variant *an*: «vestí'l *ad* aquell sant cos» (CIXv-CXIIIv); «no desempara *ad* aquells» (CVIIIr-CXIV). Amb tot, convé recordar que l'ús de *ad* en textos literaris valencians és molt escàs. Segons ha fet veure Ferrando (2018) es limita pràcticament a les obres de Miquel Peres i alguna composició poètica anònima, com el *Pròleg d'una no poc devota adoració a Jesús crucificat* (ca. 1480).

Pel que fa al sufix llatí –ITIA, hi ha preferència per les formes acabades amb –*ea*, com *bellea*, *fortalea*, *pobrea*. A remarcar que *peresa* (CIXv) a FBarna és substituït per *perea* (CXIIIr) a FVal, d'acord amb l'ús sistemàtic del valencià.

#### 7.2.4. MORFOLOGIA VERBAL

La primera persona del present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació sol presentar la desinència zero. Ara bé, mentre a FBarna només hi ha un cas de desinència en –*e*: *mire* (CIXr), a FVal s'observen molts casos d'alternança d'una i d'altra: *trop* (CIXr), però *trobe* (CXIIv), d'acord amb la preferència per la desinència en –*e* del valencià d'aleshores.

Les variants *merescan* (CIXr) a FBarna i *mereyxquen* (CXIIv) a FVal il·lustren respectivament l'absència i la presència de la palatalització de *s* davant consonant velar, tal com ja ocorria a l'època en un parlar i en l'altre.

La segona persona del singular del present d'indicatiu d'*ésser* adopta la forma *es* a FBarc i *est* a FVal: «Tu *es*» (CVIIv) / «Tu *est*» (CXIr), «qui *es* e com has nom» (CVIIv) / «qui *est* e com has nom» (CXIr). En ambdós casos, *es* era la forma literària en lloc de *ets*, forma llavors predominant en el català oriental, i de *eres*, forma col·loquial que ja tenia llavors el català de València.

La dicotomia *proceex* (CVIIIv) / *procehix* (CXIIv) il·lustra la bipartició entre el dialecte oriental, que fa els incoatius en *-esc*, i el dialecte occidental, que els fa en *-isc*. Però, generalment, les dues versions s'ajusten a la convenció cancellersca unitària en *-esc*: *servexen* (CVIIIr) / *serveyxen* (CXIIr). Això sí, com acabem de constatar, FVal tendeix a l'ús del dígraf *ix* en posició medial.

La presència de casos paral·lels de perfet perifràstic en ambdues hagiografies cal imputar-la a la influència de FBarna sobre FVal, ja que el català de València preferia sistemàticament el perfet simple: *vaig soterrar* (CVIIIv) / *vaig soterrar* (CXIIv), *vaig senya[la]r* (CIXv) / *vaig senyalar* (CXIIIv). Seria una prova de la dependència de FVal respecte de FBarna. Tanmateix, quan FVal opta pel perfet simple en lloc del perfet perifràstic de FBarna, hem de deduir la mà correctora de mossén Catalunya: «*va veure* venir dos grans leons» (CIXv) / «*véu* venir dos grans leons» (CXIIIv).

### 7.2.5. LÈXIC

És en el camp lèxic on s'observen les diferències més cridaneres entre ambdues versions, i on mossén Catalunya se sent amb més llibertat per a oferir solucions més adequades per a un públic valencià. Ja hem vist que la variant *monjo*, característica del català de Barcelona, és substituïda a FVal per *monge*. En alguns casos, les opcions del nostre corrector tenen més a veure amb raons estilístiques que diatòpiques, però també cal advertir que mossén Catalunya no sempre és sistemàtic en els canvis que introdueix. Així, FBarc usa sempre l'adverbi *encontinent*; en canvi, FVal el substitueix per *tantost*, però en una ocasió el

trobem: «*encontinent*, viu exir de la spelunca un home sanct» (CXIIr). Davant el nom d'Onofre, FVal, d'acord amb l'ús valencià, substitueix sempre *sant* per *sent*: «*sant* Onofre» (CVIIIv) / «*sent* Onofre» (CXIIv).

Els exemples que adduïm tot seguit permeten formar-se una idea molt clara de l'adaptació a les preferències lèxiques del català de València que mossén Catalunya aplicà a la versió que s'hi edità el 1514:

- «En aqueix monestir *me ensenyaren de minyonesa* la santa Scriptura» (CVIIv) / «En aqueyx monestir *me mostraren essent chich* la santa Scriptura» (CXIV);
- «los leons, ab les *arpes*, cavaren la fossa tant com *fo* mester» (CIXv) / «los leons, ab les *ungles*, cavaren la fossa tant com *fon* mester» (CXIIIv);
- «Què faré yo, desconsolat, que no *tinc càvec* ni *altre* ferramenta o *eyna*» (CIXv) / «Què faré yo, desconsolat, que no *tinch legó* ni *altra neguna* ferramenta o *ajna*» (CXIIIv);
- «*speluncas* e valls» (CVIIv) / «*coves* e valls» (CXIV);
- «*asseguem-nos* en terra» (CIXr) / «*siguérem-nos* en terra» (CXIIv);
- «*gemegant* yo per la partida sua» (CIXv) / «*gemecant* yo per la partida sua» (CXIIIv).

### 7.3. L'OPERACIÓ CORRECTORA DE MOSSÉN CATALUNYA

En estudiar la tasca dels correctors de les edicions dels primers cinquanta anys de la impremta valenciana i, en concret, la segona edició de la *Vita Christi* (1514), de sor Isabel de Villena, Antoni Ferrando<sup>206</sup> va destacar l'excel·lent formació gramatical i lèxica de mossén Catalunya, que el nostre corrector també va demostrar en els primers capítols de la segona edició de la *Vida del benaventurat sant Honorat* (València, 1513), segons va fer notar Honorat Resurrección Ros.<sup>207</sup> Per a Ferrando, els correctors de la primera impremta valenciana realitzaren una important tasca de regularització gràfica, modernització lingüística i ennobliment lèxic. La modernització lingüística afectava sobretot la morfologia, però també el lèxic. El recurs al cultisme era percebut com una manera de dignificar literàriament la llengua. Mossén Catalunya es va mostrar com un dels correctors més competents de l'època.

En el cas concret de la *Vida de sant Onofre*, mossén Catalunya no sols adaptà el text de FBarna a les preferències lèxiques valencianes, sinó que hi va regularitzar les grafies i la morfologia i hi va optar per aplicar al lèxic, amb bon gust, criteris cultistes i modernitzadors.

Així, en el vessant gràfic, substitueix *jermà* (CVIIv) per *germà* (CXIv), *matex* (CVIIv) per *mateix* (CXIr), *conexent* (CIXr) per *coneixent* (CXIIIr), *deffença* (CVIIIr) per *deffensa* (CXIv), i potencia grafies llatinitzants: *perfeta* (CVIIv) / *perfecta* (CXIv), *affecció* (CVIIv) / *affectió* (CXIv), *benedicció* (CVIIIv) / *benedicció* (CXIIr).

En morfologia verbal, substitueix formes tradicionals de FBarna per formes innovadores ja molt consolidades en el català de València. Així, usa la forma del present d'indicatiu *dones* (/CXIIIr) en lloc de la variant arcaica *dons* (CIXv); el perfet *fon* (CXIIIv) en lloc del més arcaic *fo* (CIXv); el perfet analògic *fores* (CXIIr) en lloc del fort *fuist* (CVIIIv); el perfet analògic *arribàrem* (CXIIr) en lloc del perfet fort *arribam* (CVIIIv); el present d'indicatiu *trobe* (CXIIv) en lloc de *trop* (/CIXr); el present de subjuntiu *demane* (CXIIIr) en

---

<sup>206</sup> A. Ferrando, «El paper dels primers editors (1473-1523) en la fixació del català modern», *Caplletra*, 27 (Tardor 1999 [2000]), pàg. 109-136. Reedició revisada a A. Ferrando, *Aportacions a l'estudi del català literari medieval*, Castelló de la Plana, Universitat Jaume I, (2018), pàg. 405-435. Pel que fa a les correccions de mossén Catalunya en la segona edició de la *Vita Christi* (1514), vegeu A. Ferrando, *Aportacions...*, pàg. 361-404.

<sup>207</sup> Honorat Resurrección Ros, *Vita beati Honorati. Estudi i edició*. Tesi doctoral dirigida per A. Ferrando, Facultat de Filologia, Universitat de València, (2003), pàg. 681-692.



lloc de *deman* (CIXr); el present de subjuntiu *done* (CXIIIr) en lloc de *do* (CIXv); el perfet analògic *diguí* (CXIIIr) en lloc del fort *dix* (CIXv).

En el vessant més estrictament lèxic, opta per variants més modernes, com *home* (CXIIIr) en lloc de *hom* (CIXv); *làgrimes* (CXIIv) en lloc de *làgremes* (CVIIIv); *portava* (CXIIv) en lloc de *aportava* (CVIIIv); *tenia* (CXIIv) en lloc de *havia* (CVIIIv); *palmeres* (CXIIr) en lloc de *palmers* (CVIIIv); *prop* (CXIIv) en lloc de *cerca* (CIXr); *abundantment* (CXIIIr) en lloc de *abastadament* (CIXr); *portar* (CXIIr) en lloc de *menar* (CVIIIv); *tingua* (CXIIIr) en lloc de *tengua* (CIXr); *semblar* (CXIIIr) en lloc de *resemblar* (CIXv); *los dos* (CXIIr) en lloc de *tots dos* (CVIIIv). Les frases següents poden servir per a il·lustrar els criteris aplicats per mossén Catalunya: «E, veent-me ell *jaure* en aquell puig» (CVIIv) / «E, veent-me ell *star* en aquell puig» (CXIr); «no temien les *procel·loses* ones del món» (CVIIv) / «no temien les *tempestuoses* ones del món (CXIV); «e los bons pensaments *lurs il·laquear-los* ab los delits mundanals» (CVIIIr) / «e los bons pensaments *de aquells (e) lançar-los* ab los delits mundanals» (CXIV). Les esmenes afecten fins i tot la toponímia: *Thebas* (CVIIv) / *Thebayda* (CXIV).

El nostre corrector millora el text de FBarna i n'esmena alguns errors. Així, substitueix «*com home mort*» (CVIIv) per «*com a home dèbil e mortal*» (CXIr); reemplaça *soportar* per *comportar* en «lo treball que en aquest desert per nostre Senyor has *soportat*» (CVIIIv) / «lo treball que en aquest desert per nostre Senyor has *comportat*» (CXIIv). Però alguna vegada respecta formes i construcció menys innovadores, com ara: «yo só content contar-**les**-te del principi *lur*» (CVIIv) / «yo só content con[t]ar-**las**-te del principi *lur*» (CXIV). Però el treball dels tipògrafs també li juga alguna mala passada, com quan interpretaren a tort *collet* per *coltell*: «En fi, contat totes aquestes coses, sant Onofre, sabí quant me dix sobra la sima de hun *collet* hon lo trobí e aquí fon mon goig complit» (CIXr) / «En fi, contat totes aquestes coses, sent Onofre, sabí quant me dix sobra la sima de un *coltell* hon lo trobí e aquí fon mon goig complit» (CXIIv). Un altre exemple d'errada tipogràfica és il·lustrada per l'exemple següent: «E dir-te lo que yo he *impetrat* de nostre senyor Déu» (CIXr) / «E dir-te lo que yo he *impretat* de nostre senyor Déu» (CXIIIr). Però aquests casos en són l'excepció.

## 7.4. VALORACIÓ DE CONJUNT

L'anàlisi de les diferències diatòpiques entre FBarna i FVal permet constatar que al llindar del segle XVI s'havien imposat algunes regionalitzacions lèxiques, que els editors procuraven reflectir en les operacions de correcció d'originals per a la impremta. Les reflectides en les nostres versions devien ser menys acusades que les de la llengua col·loquial. El pes de la *scripta* administrativa les restringia. Però és evident que les que adoptà mossén Catalunya ja s'havien consolidat a València, de la mateixa manera que també s'imposaven en la impremta de Barcelona les regionalitzacions lingüístiques i lèxiques més consolidades de la seua àrea d'influència.<sup>208</sup> Així i tot, cal observar que la presència de la preposició *ad* a FBarna indueix a sospitar que l'original de què se serví l'editor barceloní de FBarna podria ser de procedència valenciana, si més no, pel que fa a la *Vida de sant Onofre*.

## 7.5. EDICIÓ DE FBarc I DE FVal

### 7.5.1. CRITERIS

1. La puntuació, la separació de paraules, de l'apòstrof, del guionet, de l'accent i de la dièresi, els farem d'acord amb els criteris actuals. El mateix farem amb l'ús de les majúscules i les minúscules, llevat de denominacions concretes com Déu, Jesucrist, Mare de Déu i noms singulars toponímics i onomàstics. Pel que fa a la paraula sant, si s'acompanya del nom corresponent, la posem en minúscula, mentre que si el substitueix ho fem en majúscula.
2. Mantindrem les contraccions *al* i *del* davant de les vocals o mot començat per h muda, per ser un tret generalitzat en els textos de l'època corresponent.
3. Regularitzem l'ús de les grafies *u/v*, *i/j*, *c/ç*.

---

<sup>208</sup> Arronis (2021: 240): «Per les principals característiques que hem descrit de l'edició realitzada per Jorge Costilla, revisada per mossén Catalunya, podem concloure que l'edició nasqué amb la clara ambició de superar les edicions incunables, acostant la llengua del text a la parla dels lectors, i simplificant la redacció feixuga, que sovint arrossegava males interpretacions i lectures dubtoses».

4. Mantenim l'ús de les grafies dobles tot i que de vegades ho hem remarcat a nota de peu de pàgina per informació comparativa d'altres textos transcrits.
5. Fem ús del punt volat per indicar la geminació de consonants o l'elisió de vocals que a hores d'ara cal representar normativament.
6. Fem ús de les dues barres amb l'abreviatura f. Seguida de r. (recto) o v. (verso) per indicar el canvi de foli corresponent.
7. Pel que fa a l'incunable, hem enumerat els capítols amb una xifra entre claudàtors per facilitar la lectura al lector en correspondència amb el manuscrit.
8. Mantenim les grafies de l'original pel que fa al nom del sant: «Honofre, Honoffre, Onofre, Onoffre, Onoffree, Onofra».
9. El nostre objectiu és ser el més transparent possible a la fidelitat del text i en cas de dubte explicitar-lo tant com siga necessari.
10. Desenvoluparem les abreviatures corresponents al text.

Per concloure, bàsicament hem seguit els criteris de l'edició de la col·lecció *Els Nostres Clàssics* de l'editorial Barcino.

## 7.5.2. ELS TEXTOS ACARATS

FBarna	FVal
<p>//CVIIv// Pafunci, de gloriosa memòria, alguns secrets de sos pensaments en aquesta següent manera, descobrí dient: «Yo, Pafunci, com stigués solitari en ma cel·la, pensí en mi <b>matex</b> de anar-me'n al desert e veure los <b>monastirs</b> dels sants <b>monjos</b> e la vida de aquells y en quina manera servien a Déu. E, havent aquest deliber, me posí en camí e caminí per certes jornades fins que fuy arribat en lo desert. Portava, emperò, ab mi uns quants pans e una poca d'aygua per no defallir en lo camí. Ver és que, al quart dia, me mancà la provisió.</p> <p>Aprés, emperò de moltes congoxes e treballs, havent stat yo en terra prostrat per <b>cançament</b> axí com home <b>mort</b>, Déu, per sa clemència y benignitat, me feu veure ab mos ulls un home molt meravellós e de resplandor molt spantable e de gran bellea, de statura gran y de bella cara.</p> <p>Vist yo aquell, me spantí, emperò ell se</p>	<p>//CXIr// Pafunci, de gloriosa memòria, alguns secrets de sos pensaments en aquesta següent manera, descobrí dient: «Yo, Pafunci, com stigués solitari en ma cel·la, pensí en mi <b>mateyx</b> d'anar-me'n al desert e veure los <b>monestirs</b> dels sants <b>monges</b> e la vida de aquells y en quina manera servien a Déu. E, havent aquest deliber, <i>tantost</i> me posí en camí e caminí per certes jornades fins que fuy arribat en lo desert. Portava, emperò, ab mi uns quants pans e una poca d'aygua per no defallir en lo camí. Ver és que, com <i>fuy</i> al quart dia, me mancà la provisió.</p> <p>Aprés, emperò de moltes congoxes e treballs, havent stat yo en terra prostrat per lo <i>gran cansament</i> axí com <i>a</i> home <b>dèbil e mortal</b>, Déu, per sa <i>infinida</i> clemència y benignitat, me feu veure ab mos ulls un home molt meravellós, e de resplandor molt spantable e de gran bellea, de statura gran y de bella cara.</p> <p>Vist yo aquell, me spantí, emperò ell se</p>

acostà a mi ab gest molt plasant e, tocant-me los braços e les mans, me feu retornar en les primeres forçes mies e axí·m leví molt alegre e, ab la ajuda de nostre Senyor, yo fuy per lo desert XVII dies fins que fuy arribat al **loc** que nostre senyor Déu a mi, indigne servidor seu, havia deliberat mostrar. E, axí **descançat**, stava pensant de quant luny era vengut e, de molt luny, viu un home de spantable statura, tot pelós a manera de una bèstia salvatge, perquè tenia los cabells tant **loncs** que tot lo cors li cobrien. Portava fulles de herbes per vestidura e **senyie's** ab aquelles. En veure'l, yo·m spantí molt e no sabí alre què fer, sinó que·m metí en **fuita**, per quant de ma vida tal cosa havia vista, e me'n pugí en un pujolet e aquí, tot tremolant, cayguí, stant amagat per no veure'l. E, veent-me ell **jaure** en aquell puig, cridà a alta veu e dix: “Servent de Déu, devalla **ací** a mi, car yo só home mortal axí com tu”. Yo, **lavors**, aconsolat de les sues paraules, devallí **encontinent** e acostí'm al **sant hom** e, tot tremolant, me **lancí** als seus peus. Emperò ell no u volgué, ans manà que·m levàs dient: “Tu **es** servidor de Déu e has nom Pafunci, **amic** dels **sants**”. E en aquesta manera me leví ab fervent desig de saber quina e

acostà a mi ab gest molt plasant e, tocant-me los braços e les mans, me feu retornar en les primeres forçes mies e axí·m leví molt alegre e, ab la ajuda de nostre Senyor, yo fuy per lo desert XVII dies fins que fuy arribat al **loch** que nostre senyor Déu a mi, indigne servidor seu, havia deliberat mostrar. E, axí **descansat**, stava pensant de quant luny era vengut e, de molt luny, viu un home de spantable statura, tot pelós a manera de una bèstia salvatge, perquè tenia los cabells tant **lonchs** que tot lo cos li cobrien. Portava fulles de herbes per vestidura e **senyia's** ab aquelles. En veure'l, yo·m spantí molt e no sabí alre què fer, sinó que·m metí en **fuyta**, per quant de ma vida tal cosa *no* havia vista, e me'n pugí en un pujolet e aquí, tot tremolant, cayguí, stant amagat per no veure'l. E, veent-me ell **star** en aquell puig, cridà a alta veu e dix: “Servent de Déu, devalla **ací** a mi, car yo só home mortal axí com tu”. Yo, **lavós**, aconsolat de les sues paraules, devallí **tantost** e acostí'm al **sanct home** e, tot tremolant, me **lançí** als seus peus. Emperò ell no u volgué, ans manà que·m levàs dient: “Tu **est** servidor de Déu e has nom Pafunci, **amich** dels **sancts**”. E en aquesta manera me leví ab fervent desig

qual era la sua vida, alegrant-me e dient en mon pensament: “Déu omnipotent, qui m’ha **conduït** en aquest desert, ha complit gran part de mon desig”.

E, **lavors**, diguí al vell: “Pare, Déu **beneït** e gloriós me ha molt aconsolat de la tua vista, mas, emperò, ab humil e devot cor te **prec** y per aquell, per l’amor del qual tu stàs en aquest desert, te conjur que tu·m digues qui **es** e com has nom e quant ha que **es** en aquest loch”.

Lo servidor de Déu, conexent en sperit com ab gran grat **oiria** yo lo que ell me explicaria de la sua vida e penitència, començà dir:

“Religiós **jermà**, perquè veig ab quanta **affecció** vols saber les **longas** misèries de ma vida, yo só content contar-**les-te** del principi *lur*.

Yo, Pafunci, **jermà** en Jesú **Christ**, he nom Onofre e no ha menys de LXX anys que **visc** y **stic** en aquest desert, e la mia pràctica és stada molt ab los salvatges e és stat lo meu menjar herbes *contínuament*. He albergat en diverses muntanyes, **speluncas** e valls e, en tot aquest temps, **mai** he vist altre home, sinó a tu, ni may ningú m’à dat a menjar. Emperò, yo so stat criat en un monestir qui·s diu

de saber quina e qual era la sua vida, alegrant-me e dient en mon pensament: “Déu omnipotent, qui m’ha **conduÿt** en aquest desert, ha complit gran part de mon desig”.

E, **lavós**, diguí al vell: “Pare, Déu **beneÿt** e gloriós me ha molt aconsolat de la tua vista, mas, emperò, ab humil e devot cor te **prech** y per aquell, per l’amor del qual tu stas en aquest desert, te conjur que tu·m digues qui **est** e com has nom e quant ha que **est** en aquest loch”.

Lo servidor de Déu, conexent en sperit com ab gran grat **oyria** yo lo que ell me explicaria de la sua *vi//CXIV//da* e penitència, començà *ha* dir:

“Religiós **germà**, perquè veig ab quanta **affectió** vols saber les **longues** misèries de ma vida, yo só contenen con[t]ar-**las-te** del principi.

Yo, Pafunci, **germà** en Jesú **Crist**, he nom Onofre e no ha menys de LXX anys que **visch** y **stich** en aquest desert, e la mia pràctica és stada molt ab los salvatges e és stat lo meu menjar herbes. He albergat en diverses muntanyes, **coves** e valls e, en tot aquest temps, **may** he vist altre home, sinó a tu, ni may ningú m’à dat a menjar. Emperò, yo so stat criat en un monestir qui·s diu **Hermòpolim**, en la

**Hermòpolin**, en la província de **Thebas**, en lo qual estaven **cent monjos**. E **lur** vida era tal que en costumes e obres vivien egualment ab la regla e disciplina sana, e axí no temien les **procel·loses** ones del món, e anaven ab pensaments e ymaginacions santes, e fe puríssima e caritat **perfeta**, davant Déu servaven gran silenci en modo que quasi no parlaven, sinó ab senyals.

En **aqueix** monestir me **ensenyaren de minyonesa** la santa Scriptura; aquí aprenguí la forma e regla dels frares, dels quals frares **oí** moltes **voltes** la vida del nostre gloriós pare **Helias**, lo qual estudià en lo desert de **affligir**-se ab tants dejunis e oracions que **meresquen** haver de nostre Senyor gran virtut e, levat en un carro de **foc**, donà part dels dons del **Sant Spirit** al seu pobre dexeble, ja vell, per no veure la pena de la mort.

Por[ta]ven en **eximpli**, axí **matex**, al gloriós **sanct** Johan Baptista, qui en lo Testament Nou fon lo major //CVIIIr// sant nat de dona; lo qual, per molts anys, macerant lo seu **cors**, **meresqué** batejar lo nostre redemptor **Jesús** en lo flum Jordà. E yo, **oïnt-los** contar les **lurs** excel·lències, **dehia'ls**: “Per quina causa vosaltres, més vells, de la vida e miracles

província de **Thebayda**, en lo qual staven **C monges**. E **sa** vida era tal que en costumes e obres vivien egualment ab la regla e disciplina sana, e axí no temien les **tempestuoses** ones del món, e anaven ab pensaments e ymaginacions santes, e fe puríssima e caritat **perfecta**, davant Déu servaven gran silenci en modo que quasi no parlaven, sinó ab senyals.

En **aqueyx** monestir me **mostraren essent chich** la santa Scriptura; aquí aprenguí la forma e regla dels frares, dels quals frares **hoý** moltes **vegades** la vida del nostre gloriós pare **Helies**, lo qual estudià en lo desert de **affligir**-se ab tants dejunis e oracions que **mereyxquen** haver de nostre Senyor gran virtut e, levat en un carro de **foch**, donà part dels dons del **Sanct Sperit** al seu pobre dexeble, ja vell, per no veure la pena de la mort.

Portaven en **exemple**, axí **mateix**, al gloriós **sent** Johan Baptista, qui en lo Testament Nou fon lo major sant nat de dona; lo qual, per molts anys, macerant lo seu **cos**, **mereyxqué** batejar lo nostre redemptor **Jhesús** en lo flum Jordà. E yo, **hoint-los** contar les **seues** excel·lències, **deya'ls**: ‘Per quina causa vosaltres, més vells, de la vida e miracles

de aquexos, vos spantau, e per què tantes vegades contau la **lur història**? Són per ventura los qui stan en lo desert més forts que vosaltres o menys?”. E ells respongueren-me dient: “Fill, més forts són que nosaltres, perquè viuen sens adjutori humà, e nosaltres, qui som en lo monestir, miram la **un** a l’altre e tots plegats diem l’offici. E, si algú de nosaltres ve ninguna infirmitat corporal, los qui són sans, **encontinent**, han **ànxia** de aquell e li ajuden. E, axí com veus, **nós** stam en bona casa, hon no·ns nou la calor del sol ni pluja o altre turment de vents. Mas, emperò, los **monjos** qui stan en lo desert no han consolació alguna, sinó de nostre senyor Déu e, si qualque volta **sofferen** tribulacions, congoxes e affanys o començen pelear ab lo enemich de natura humana, qui·ls ajudarà? Perquè los servidors de Déu qui no tenen consolació humana alguna, cert és que la han de la divina clemència. E, si tenen fam, qui·ls darà a menjar? E, si han set, qui·ls darà a beure? E no és dupte que en lo desert és gran treball, per quant cosa alguna necessària no·s troba.

E **axí**, primerament, los **qui** desigen e **delliberan** fer **lur** vida en lo desert han

de aquexos, vos spantau, e per què tantes vegades contau la **sua hystòria**? Són per ventura los qui stan en lo desert més forts que vosaltres o menys?”. E ells respongueren-me dient: ‘Fill, més forts són que nosaltres, perquè viuen sens adjutori humà, e nosaltres, qui som en lo monestir, miram la **hu** a l’altre e tots plegats diem l’offici. E, si *ha* algú de nosaltres ve ninguna infirmitat corporal, los qui són sans, **tantost**, han **ànsia** de aquell e li ajuden. E, axí com veus, **nosaltres** stam en bona casa, hon no·ns nou la calor del sol ni pluja o altre turment de vents. Mas, emperò, los **monges** qui stan en lo desert no han consolació alguna, sinó de nostre senyor Déu e, si qualque volta **soffiren** tribulacions, congoxes e affanys o començen pelear ab lo enemich de natura humana, qui·ls ajudarà? Perquè los servidors de Déu qui no tenen consolació humana alguna, cert és que la han de la divina clemència. E, si tenen fam, qui·ls darà a menjar? E, si han set, qui·ls darà a beure? E no és dupte que en lo desert és gran treball, per quant cosa alguna necessària no·s troba.

E **ayxí**, primerament, los **que** desigen e **delliberen** fer **sa** vida en lo desert han



necessari de haver temor de Déu e treballen e **affligixen** los **lurs** cossos en fam, set, en treballs e passions; e contra los aguayts del dimoni combaten esforçadament e, perquè vençen les **lances** cremants de l'**enemic**, fan **lur** guerra ab coltells spirituals. E açò fa lo dimoni **enemic** de humana natura e inventor de tota maldat, treballant per trastornar los **servidors** de Déu e tornarlos al compàs de la sua inveterada malícia e **retraure**'ls de la bona voluntat e prepòsit en què han començat, e los bons pensaments **lurs il·laquear-los** ab los delits mundanals. Emperò, Déu totpoderós, qui no desempara ad aquells qui en ell speren, los té **circuïts** ab les armes de la sua gran potència de manera que la temptació del maligne spirit no gosa, ni pot lançar per terra, aquells qui la divina **misericòrdia deffença**. E per ço los tramet nostre senyor Déu moltes vegades àngels e lo que han mester, per quant en lo psalmista és scrit: “Los sants qui tenen ferma speranza en Déu hauran fortalea, pendran ales, axí com les àguiles volaran e no **defalliran**”.<sup>1</sup> E més és scrit en altra part: “Los qui han set, són

necessari de haver temor de Déu e treballen e **aflegeyxen** los **seus** cossos en *molta* fam, *en* set, en treballs e passions; e contra los aguayts del dimoni combaten esforçadament e, perquè vençen les **lançes** cremants de l'**enemich**, fan **la** guerra ab coltells spitituals. E açò fa lo dimoni **enemich** de humana natura e inventor de tota maldat, treballant per trastornar los **servidós** de Déu e tornarlos al compàs de la sua inveterada malícia, e **traure**'ls de la bona voluntat e prepòsit en què han començat, e los bons pensaments **de aquells (e) lançar-los** ab los delits mundanals. Emperò, Déu totpoderós, qui no desempara ad aquells qui en ell speren, los té **circuÿts** ab les armes de la sua gran potència de manera que la temptació del maligne spirit no gosa, ni pot lançar per terra, aquells qui la divina **misiricòrdia deffensa**. E per ço los tramet nostre senyor Déu moltes vegades àngels e lo que han mester, per quant en lo psalmista és scrit: “Los sants qui tenen ferma speranza en Déu //CXIIr// hauran fortalea *e* pendran ales, axí com les àguiles volaran e no **defalliran**”. E més és scrit en altra part:

---

<sup>1</sup> A l'original *defalliren*.

**provehits** de la sobirana font e les fulles de les herbes són dolçes en **lurs** boques com a bresca de **mel**". E **axí**, si lo bon **monjo** luyta algunes vegades ab lo dimoni, no pot caure. Fill, no **sabs** ço que és scrit en lo libre dels Psalms que en la fi lo pobre no serà oblidat e la paciència dels pobres no **perirà** jamay? Car, certament, **quiscú** rebrà **satisfacció** de sos treballs. E per ço és benaventurat aquell qui tem e ama Déu e viu virtuosament. E sàpies, fill, que los àngels **servexen quiscun** dia als hòmens **sants** e per la sobirana virtut los cossos e ànimes d'aquells són il·luminades".

A la fi, per **raó** de açò, yo, pobre Onofre, adocinat molt delicadament per aquells religiosos, pensí de quant gloriosa benaventurança en lo cel se alegren los qui per amor de Déu **sofferen** tribulacions, cremava lo meu cor ab sobiran desig de **lexar** tots los mundanals delits e acostar-me a Déu. E, com yo, ab contínua ànsia, pensàs aquestes coses, sperada certa hora de la nit, leví'm del lit molt secretament, e prenent un **poc** de pa ab cert legum, qui no-m bastà sinó per quatre dies *e, en aquesta manera*, me partí, pregant Déu devotament que li

"Los qui han set, són **proveÿts** de la sobirana font e les fulles de les herbes són dolçes en **les seues** boques com a bresca de **mell**". E **ayxí**, si lo bon **monge** luyta algunes vegades ab lo dimoni, no pot caure. Fill, no **saps** ço que és scrit en lo libre dels Psalms que en la fi lo pobre no serà oblidat e la paciència dels pobres no **perir(i)à** jamay? Car, certament, **cascú** rebrà **satisfació** de sos treballs. E per ço és benaventurat aquell qui tem e ama Déu e viu virtuosament. E sàpies, fill, que los àngels **serveyxen quascun** dia als hòmens **sancts** e per la sobirana virtut los cossos e ànimes d'aquells són il·luminades".

A la fi, per **rahó** de açò, yo, pobre Onofre, adocinat molt delicadament per aquells religiosos, pensí de quant gloriosa benaventurança en lo cel se alegren los qui per amor de Déu **soffiren** tribulacions, cremava lo meu cor ab sobiran desig de **leyxar** tots los mundanals delits e acostar-me a Déu. E, com yo, ab contínua ànsia, pensàs aquestes coses, sperada certa hora de la nit, leví'm del lit molt secretament, e prenent un **poch** de pa ab cert legum, qui no-m bastà sinó per *a* quatre dies, me partí, pregant Déu devotament que li

plagués mostrar-me **loc** al meu viure condecant. E **axí**, arribí a unes grans muntanyes en **loc** desert e pensí en mi **matex** restar-me aquí e, **encontinent**, viu una lum molt resplandent e pensí que, per aquella lum, yo me'n degué tornar al **loc** de hon era partit.

E *axí, encontinent*, isqué del raig de aquella claror un home de molt **bel** aspecte e acostà's a mi e dix-me: “No·t spantes, Onofre, per quant yo so àngel **que** per ordinació divina so dat en //CVIIIv// custòdia tua e so vengut per guardar-te, axí com he fet del dia que **fuist** nat ençà, e vull-te acompanyar e **menar** fins al desert. Sies perfet e camina davant Déu humilment; treballa ab goig e alegria spiritual; guarda bé lo teu cor quant poràs; persevera en ben obrar e sàpies cert que may te lexaré fins a presentar la tua ànima davant Déu”.

Aquestes coses me parlà l'àngel, acompanyant-me per lo camí e, **axí**, anam **tots** dos dues legües e més, e **arribam** a una molt bella cova, a la qual yo m'acostí, volent demanar si per ventura **fos algun** dintre e, segons la costuma dels **monjos**, comencí a cridar e demanar la benedictió. Cosa maravellosa que, encontinent, viu exir de la spelunca un

plagués mostrar-me **loch** al meu viure condecant. E **ayxí**, arribí a unes grans muntanyes en **loch** desert e pensí en mi **mateyx** restar-me aquí e, **tantost**, viu una lum molt resplandent e pensí que, per aquella lum, yo me-n degué tornar al **loch** de hon era partit.

E isqué del raig de aquella claror un home de molt **bell** aspecte e acostà's a mi e dix-me: ‘No·t spantes, Onofre, per quant yo so àngel de *Déu qui* per ordinació divina so dat en custòdia tua e so vengut per guardar-te, axí com he fet del dia que **fores** nat ençà, e vull-te acompanyar e **portar** fins al desert. Sies perfet e camina davant Déu humilment; treballa ab goig e alegria spiritual; guarda bé lo teu cor quant poràs; persevera en ben obrar e sàpies cert que may te lexaré fins a presentar la tua ànima davant Déu”.

Aquestes coses me parlà l'àngel, acompanyant-me per lo camí, e, **ayxí**, anam **los** dos dues legües e més, e **arribàrem** a una molt bella cova, a la qual yo m'acostí, volent demanar si per ventura **hagués algú** dintre e, segons la costuma dels **monges**, comencí a cridar e demanar la benedictió. Cosa maravellosa que, encontinent, viu exir de la spelunca

home **sant**, **al seu** aspecte, e yo, vist aquell, me prostrí en terra per reverència sua, e ell me pres, em levà de terra e, besant-me, dix: “Tu seràs lo meu companyó en aquest desert e vida hermitana, per ço, entra e nostre Senyor te darà la sua gràcia e **benedicció**”.

E, axí, entram los dos en la cova, en companyia del qual yo stiguí per molts dies, demanant-li studiosament de la vida solitària. E, passats alguns dies, amonestant-me, dix: “Fill meu, leva sus e vine ab mi, perquè en lo més secret del desert has [de] entrar e star solitari en altre hermitatge e, si seràs bon cavaller y efforçadament **pelle[ar]às**, aconseguiràs gran victòria del dimoni. E sàpies que per ço vol Déu provar-te en aquest desert e veure si lealment vols servir los seus **sants** manaments”. E, finides aquestes paraules, partim-nos **tots** dos e ell no·s partí de mi per quatre dies anant contínuament per lo desert. E, al **sinqué** dia, arribam a un **loc** qui·s nomena Calidiomea, prop del qual havia **certs palmers**, e aquí **me** dix aquell **sant** hom: “Vet **ací**, fill, lo **loc** que Déu t'à **aparellat**, a hon has de star en lo **sant** servey seu”. E **axí** ensemps stiguem **trenta** dies, en los quals me mostrà

un home **sanct**, **segons lo** aspecte, e yo, vist aquell, me prostrí en terra per reverència sua, e ell me pres, em levà de terra e, besant-me, dix: “Tu seràs lo meu companyó en aquest desert **en** vida hermitana, per ço, entra e nostre Senyor te darà la sua gràcia e **benedicció**”.

E, axí, entram los dos en la cova, en companyia del qual yo stiguí per molts dies, demanant-li studiosament de la vida solitària. E, passats alguns dies, amonestant-me, dix: “Fill meu, leva sus e vine ab mi, perquè en lo més secret del desert has *de* entrar e star solitari en altre hermitatge e, si seràs bon cavaller y efforçadament **pelearàs**, aconseguiràs gran victòria del dimoni. E sàpies que per ço vol Déu provar-te en aquest desert e veure si lealment vols servir los seus **sanct**s manaments”. E, finides aquestes paraules, partim-nos **los** dos e ell no·s partí de mi per quatre dies anant contínuament per lo desert. E, al **V** dia, arribam a un **loch** qui·s nomena Calidiomea, prop del qual havia **certes palmeres**, e aquí·**m** dix aquell **sanct** hom: “Vet **açí**, fill, lo **loch** que Déu t'à **aperellat**, a hon has de star en lo **sanct** servey seu”. E **ayxí** ensemps stiguem **XXX** dies, en los quals me mostrà

observar los manaments de Déu e, **fini[t]s** aquells, me comanà a Déu e tornà-se'n a la sua costumada stància.

E acostumava **quiscun** any venir-me a visitar una vegada, amonestant-me ab quanta puritat devia viure e, venint-me com era costumad a visitar una vegada y, començant-me de saludar, caygué en terra e finí los seus derrers dies; e yo, vist açò, me entristí molt e, prostrat en terra, sap Déu quantes **làgremes** escampí. E, **axí**, prenguí lo seu **cors**, el vaig soterrar prop de Calidiomea”.

E, com yo, Pafunci, **oís** aquestes paraules de la boca de **sant** Onofre, diguí: “Pare, bé **conec** yo no ésser stat **poc** lo treball que en aquest desert per nostre Senyor has **soportat**”. E ell respòs-me: “**Jermà**, Pafunci, creu-me lo que diré, que moltes vegades so vengut en **punt** que pensava morir en aquest desert, defallint-me de fam e de set. O, quantes coses he sostengudes e preuades! No és **convenient** a algú dir los treballs e affanys que l'ome deu sostenir per amor de Déu. Déu remunera **lo treball** dels seus **sants**, per l'amor del qual yo he passat fam, set, fret, calor e turments en moltes maneres. Pot, emperò, lo

observar los manaments de Déu e, **finits** aquells, me comanà a Déu e tornàs-se'n a la sua acostumada stància.

E acostumava **quascun** any venir-me a visitar una vegada, amonestant-me ab quanta puritat devia viure e, venint-me com era costumad a visitar una vegada y, començant-me de //CXIIv// saludar, caygué en terra e finí los seus derrers dies; e yo, vist açò, me entristí molt e, prostrat en terra, sap Déu quantes **làgrimes** escampí. E, **ayxí**, prenguí lo seu **cos**, el vaig soterrar prop de Calidiomea”.

E, com yo, Pafunci, **oýs** aquestes paraules de la boca de **sent** Onofre, diguí: “Pare, bé **conech** yo no ésser stat **poch** lo treball que en aquest desert per nostre Senyor has **comportat**”. E ell respòs-me: “**Germà**, Pafunci, creu-me lo que diré, que moltes vegades so vengut en **punct** que pensava morir en aquest desert, deffallint-me de fam e de set. O, quantes coses he sostengudes e preuades! No és **possible** a algú dir los treballs e affanys que l'ome deu sostenir per amor de Déu. Déu remunera **los treballs** dels seus **sanct**s, per **la** amor del qual yo he passat fam, set, fret, calor e turments en moltes maneres. Pot, emperò, lo misericordiós

misericordiós Senyor aconsolar-me entre la companyia dels àngels, per quant yo me so aconortat dels menjars corporals, per **posseir** los spirituals. L'àngel, emperò, de Déu, **quiscun** dia me **aportava** pa e aygua, quant era mester per sostenir lo **cors** que no deffallís. **Havia** aquí **palmers** qui, dotze vegades en l'any, **fehien** dàtils e yo, **quiscun** dia, los cullia e **mesclave**'ls ab fulles d'erbes e parien-me al gust **tan** dolços com la mel. Segons legim en lo Evangeli: “No viu l'ome en aquest món solament de pa, mas en la paraula que **proceex** de la boca de nostre Senyor”. Pafunci, **jermà**, si tu treballes en complir la voluntat de Déu, ell darà tot ço que tu hauràs necessari, car ell **matex**, Déu, nos amonesta y diu: “No hajau ànsia del que haveu menjar ni beure o del vestir, car vòstron pare y Déu eternal sab bé lo que haveu mester. Cercau primer lo regne de Déu y la sua justícia e totes **aquexas** coses *vos* seran administrades”.

Com yo, Pafunci, ab molta atenció **aquestas** coses per boca del gloriós Onofre hagués **oïdes**, meravellant-me molt de les sues paraules, **fets** e treballs, diguí: “Pare beneÿt, lo sanct diumenge o lo **dissapte**, **axí** com és costuma entre los

Senyor aconsolar-me entre la companyia dels àngels, per quant yo me so aconortat dels menjars corporals, per **posseyr** los spirituals. L'àngel, emperò, de Déu, **quascun** dia me **portava** pa e aygua, quant era mester per sostenir lo **cos** que no deffallís. **Tenia** aquí **palmeres** qui, dotze vegades en l'any, **feyen** dàtils e yo, **cascun** dia, los cullia e **mesclava**'ls ab fulles d'erbes e parien-me al gust **tant** dolços com la mel. Segons legim en lo Evangeli: “No viu l'ome en aquest món solament de pa, mas en la paraula que **procehix** de la boca de nostre Senyor”. Pafunci, **germà**, si tu treballes en complir la voluntat de Déu, ell *te* darà tot ço que tu hauràs necessari, car ell **mateix**, Déu, nos amonesta y diu: “No hajau ànsia del que haveu *de* menjar ni beure o del vestir, car vòstron pare y Déu eternal sab bé lo que haveu mester. Cercau primer lo regne de Déu y la sua justícia e totes **aqueyxes** coses seran administrades”.

Com yo, Pafunci, ab molta atenció **aquestes** coses per boca del gloriós Onofre hagués **hoÿdes**, meravellant-me molt de les sues paraules, **obres** e treballs, diguí: “Pare beneÿt, lo sanct diumenge o lo **dissabte**, **ayxí** com és

**monjos, rebies**<sup>2</sup> lo //CIXr// **cors** preciós de **Jesuchrist?**". E ell respòs e dix-*me*: “**Quiscun** diumenge e dissapte **trop apparellat** l’àngel de Déu **qui m’aporta** la sancta comunió, de les mans del qual yo, indigne, lo reb y no solament yo, mas tots los **monjos** qui fan vida spiritual en lo desert són participants en tal goig. E, si per ventura **algun** dels sancts hermitans, dels qui stan en aquest desert, desija alguna volta de veure algun home, **encontinent** és levat al cel per l’àngel de Déu e aquí contemplen les ànimes dels justs resplandents com lo sol e la bellesa dels àngels, e **lurs mateyas ànimas** ajustades a la companyia dels benaventurats, e per açò, tots quants **pelean** en la liça de aquest món de tot **lur** pensament, cor y forçes, stan fervents en ben obrar **a** tal que **merescan possehir** la glòria del cel”.

En fi, contat totes aquestes coses, **sant** Onofre, sabí quant me dix sobra la sima de **hun collet**, hon lo trobí, e aquí fon mon goig complit, tant que m’oblidí lo treball que en lo camí havia passat, e diguí-li: “Pare Onofre, yo crech que so en lo nombre dels benaventurats, **pus** que

costuma entre los **monges, rebies** lo **cos** preciós de **Jesú Christ?**". E ell respòs-*me* e dix: “**Quascun** diumenge e dissapte **trobe aparellat** l’àngel de Déu **qui m porta** la sancta comunió, de les mans del qual yo, indigne, lo reb y no solament yo, mas tots los **monges** qui fan vida spiritual en lo desert són participants en tal goig. E, si per ventura **algú** dels sancts hermitans, dels qui stan en aquest desert, desija alguna volta de veure algun home, **tantost** és levat al cel per l’àngel de Déu e aquí contemplen les ànimes dels justs resplandents com lo sol e la bellesa dels àngels, e **ses mateyxes ànimas** ajustades a la companyia dels benaventurats, e per açò, tots quants **peleen** en la liça de aquest món de tot **son** pensament, cor y forçes, stan fervents en ben obrar, **per** tal que **mereyxquen posseyr** la glòria del cel”.

En fi, contat totes aquestes coses, **sent** Onofre, sabí quant me dix sobra la sima de **un coltell**, hon lo trobí, e aquí fon mon goig complit, tant que m’oblidí lo treball que en lo camí havia passat, e diguí-li: “Pare Onofre, yo *bé* crech que so en lo nombre dels benaventurats, **puyx**

<sup>2</sup> A l’original *rebres*.

Déu beneÿt me ha feta gràcia, que he **merescut** veure a tu, les tues excel·lents obres e les tues singulars paraules, més dolçes a mi que la més dolça cosa d'aquest món. Car, **axí**, me han penetrades les mies **interiors** que **puc** dir ab lo psalmista: ‘Les tues paraules són pus dolçes que la bresca de la mel’”. E **sanct** Onofre respòs: “Fill, vine ab mi e veuràs lo **loc** hon yo stich”.

E **axí**, **stiguem hun poc** sens parlar y, **axí**, ell se levà e yo seguí'l **cerca** de **huna** legua, e **arribam** a Calidiomea, en aquell spiritual e molt **sanct loc** molt poblat de **palmers**. E aquí nos agenollam y, **stant** en oració e acabada aquella, **asseguem**-nos en terra, disputant e parlant de la Scriptura divina en tant que lo sol se acostava ja a la posta e, en açò, yo viu un pa allí prop nosaltres, ab una poca de aygua.

E vehent lo sant hom que yo m'**afatigava**, dix-me: “Per cert, fill, yo **mire** en molt perill si tu no menjes alguna cosa e, per ço, **leve't y menje**”. E yo, **lavors**, responguí-li: “*Vivit Dominus*, y és beneÿt lo meu Déu y Senyor, en presència del qual stam y starem, que no menjaré ni beuré fins que dos junctament menjem en caritat”. E axí, ab gran pena,

que Déu beneÿt me ha feta gràcia, que he **meritat** veure a tu e les tues excel·lents obres e les tues singulars paraules, més dolçes a mi que la més dolça cosa d'aquest món. Car, **ayxí** me han penetrades les mies **entràmenes** que **puch** dir ab lo psalmista: ‘Les tues paraules són pus dolçes que la bresca de la mel’”. E **sent** Onofre respòs: “Fill, vine ab mi e veuràs lo **loch** hon yo stich”.

E **ayxí**, **stiguérem un poch** sens parlar e, **lavós**, ell se levà e yo seguí'l **prop** de **una** legua, e **arribàrem** a Calidiomea, en aquell spiritual e molt **sanch loch** molt poblat de **palmeres**. E aquí nos agenollam y **steguérem** en oració e acabada aquella, **siguérem**-nos en terra, disputant e parlant de la Scriptura divina en tant que lo sol se acostava ja a la posta e, en açò, yo viu un //CXIIIr// pa allí prop nosaltres, ab una poca de aygua.

E vehent lo sant hom que yo·m **fatigava**, dix-me: “Per cert, fill, yo·t **veig** en molt perill si tu no menjes alguna cosa e, per çò, **leva't y menja**”. E yo, **lavós**, responguí-li: “*Vivit Dominus*, y és beneÿt lo meu Déu y Senyor, en presència del qual stam y starem, que no menjaré ni beuré fins que dos junctament menjem en caritat”. E ayxí, ab gran pena, lo forcí fer



lo forcí fer lo que yo volia. Emperò, **conexent** ell lo meu desig, partí lo pa e donà-me'n un tros e menjam los dos **abastadament** y encara nos sobraren alguns trossos, e **axí**, passam aquella nit sens dormir, reposant-nos en laors divinals.

Lo sendemà, **de** que començà ésser dia, ja quasi clar, yo viu lo home de Déu, après de haver feta oració, molt descolorit en la sua cara, e demaní-li si sentia en si alguna indisposició e dix-me: “No t'espantes jermà, car Déu te ha endreçat per bon camí en aquest desert y açò per soterrar aquest meu **cors** e aquell comanes a la terra de hon és procehit. E sàpies, indubitadament, que en aquesta hora la mia ànima serà deliurada de les cadenas de aquest treballat cos e serà portada al regne dels cels. **Pus** que yo, **jermà** Pafunci, sé lo teu desig, quant, plahent a Déu, tu seràs tornat en Egipte. Recorde't de mi en presència dels teus jermans religiosos y a tots los **chrestians** qui Déu adoren. E dir-te lo que yo he **impetrat** de nostre senyor Déu. Si **algun** serà qui faça dir una missa per honor de Déu e devoció que a mi **tengua** e, per

lo que yo volia. Emperò, **coneixent** ell lo meu desig, partí lo pa e donà-me'n un tros e menjam los dos **abundantment** y encara nos sobraren alguns trossos, e **ayxí**, passam aquella nit sens dormir, reposant-nos en laors divinals.

Lo sendemà, **des** que començà ésser *de* dia, ja quasi clar, yo viu lo home de Déu, après de haver feta oració, molt descolorit en la sua cara, e demaní-li si sentia en si alguna indisposició e dix-me: “No t'espantes jermà, car Déu te ha endreçat per bon camí en aquest desert y açò per soterrar aquest meu **cos** e aquell comanes a la terra de hon és procehit. E sàpies, indubitadament, que en aquesta hora la mia ànima serà deliurada de les cadenas de aquest treballat cos e serà portada al regne dels cels. **Puys** que yo, **jermà** Pafunci, sé lo teu desig, quant, plahent a Déu, tu seràs tornat en Egipte. Recorde't de mi en presència dels teus jermans religiosos y a tots los **crestians** qui Déu adoren. E dir-te lo que yo he **impetrat**<sup>3</sup> de nostre senyor Déu. Si **algú** serà qui faça dir una missa per honor de Déu e devoció que a mi **tingua** e, per

---

<sup>3</sup> A l'original *impretat*.

amor del meu nom, serà delliure de tota temptació del diable e de qualsevulla peccat que **hage** comés en aquest món, **pus** sia confessat, e serà hereu del regne dels cels ab los sants àngels. E qui per pobrea no porà fer dir una missa e farà altra caritat o almoyna, segons la sua facultat o possibilitat, per amor mia en nom de Déu, a qualsevulla pobre qui la **deman** en dit nom, yo pregaré per ell a Déu omnipotent que ell **pusque posseir** vida eterna dignament”.

E yo diguí-li: “Pare reverent, no t’**enujes** del que·t diré: si aquells qui per honor del teu nom no tendran res que donar *pugan* a misses ni a pobres, aquests tals com te poran placar, perquè tu sies **lur** advocat?”. E ell dix: “Si és **algú** pobre qui no **tenga** possibilitat de donar alguna cosa per amor e honor mia, estenga les mans al cel e diga ab devoció tres *pater noster* a honor de la sancta Trinitat e en nom //CIXv// meu, e yo pregaré Déu per ell, que li **do** la glòria de **paradís**”.

Aprés, li torní parlar y **dix**:<sup>4</sup> “Pare senyor, si yo so digne o si, per los dons de la gràcia tua, me fos atorgat, yo volria de

amor del meu nom, serà delliure de tota temptació del diable e de qualsevulla peccat que **haga** comés en aquest món, **puys** sia confessat, e serà hereu del regne dels cels ab los sants àngels. E qui per pobrea no porà fer dir una missa e farà altra caritat o almoyna, segons la sua facultat o possibilitat, per amor mia en nom de Déu, a qualsevulla pobre qui la **demane** en dit nom, yo pregaré per ell a Déu omnipotent que ell **puysqua posseyr** vida eterna dignament”.

E yo diguí-li: “Pare reverent, no t’**enuges** del que·t diré: si aquells qui per honor del teu nom no tendran res que donar [*pugan*] a misses ni a pobres, aquests tals com te poran placar, perquè tu sies **son** advocat?”. E ell dix: “Si és **algun** pobre qui no **tinga** possibilitat de donar alguna cosa per amor e honor mia, estenga les mans al cel e diga ab devoció tres *voltes lo pater noster* a honor de la sancta Trinitat e en nom meu, [e] yo pregaré a Déu per ell, que li **done** la glòria de **paradýs**”.

Aprés, li torní *a* parlar y **diguí**: “Pare senyor, si yo so digne o si, per los dons de la gràcia tua, me fos atorgat, yo volria

---

<sup>4</sup> A l’original *dir*.

bon grat que, après la tua mort, yo·m restàs en aquest **loc**”.

E respòs-me: “Fill, no és atorgat a tu, ni Déu te ha endreçat en aquest desert per star tu en aquest **loc**, sinó solament per aconsolar-te y que t’aconsoles ab los bons y justs qui stan en lo desert y que contes al món lo que has vist en lo desert. Torna-te’n en Egipte e aquí staràs fins a la fi dels teus **darrés** dies, qui acabaran en ben obrar, e rebràs la corona de la glòria eternal”.

Dites **aquestas cosas** [a] aquest **sant hom**, yo m’agenollí als seus peus e diguí: “Amat pare, yo sé que qualsevulla cosa que tu demanes a Déu te serà atorgada, y açò per **lonc** treball de tan gran batalla ab la qual **setanta** anys has affligit lo teu cos per nostre Senyor. **Prec-te, pus que axí** és, que·m **dons** la tua benedictió y que·t **pugue semblar** en la tua tanta virtut y que, per medi teu, sia **endressat** lo meu sperit en lo **segle esdevenidor** star ensemps ab tu”. Lo qual sobre açò me respòs: “Pafunci, no **hajes** tristícia alguna, la demanda tua, Déu la complirà. Sies constant en la fe y **esforce’t** y los ulls de la tua **pença gire’ls** a Déu; sies constant y fort en los manaments de Déu; treballa **sença peresa** en ben fer y hauràs

de bon grat que, après la tua mort, yo·m restàs en aquest **loch**”.

E respòs-me: “Fill, no és atorgat a tu, ni Déu te ha endreçat en aquest desert per star tu en aquest **loch**, sinó solament per aconsolar-te y que t’aconsoles ab los bons y justs qui stan en lo desert y que contes al món lo que has vist en lo desert. Torna-te’n en Egipte e aquí staràs fins a la fi dels teus **darrers** dies, qui acabaran en ben obrar, e rebràs la corona de la glòria eternal”.

Dites **aquestes coses**, a aquest **sanct home**, yo m’agenollí als seus peus e diguí: “Amat pare, yo sé que qualsevulla cosa que tu demanes a Déu te serà atorgada, y açò per lo **lonch** treball de tan gran batalla ab la qual **LXX** anys has affligit lo teu cos per nostre Senyor. **Prech-te, puyx que ayxí** és, que·m **dones** la tua benedictió y que·t **puga semblar** en la tua tanta virtut y que, per medi teu, sia **endreçat** lo meu sperit e en lo **món sdevenidor** star ensemps ab tu”. Lo qual sobre açò me respòs: “Pafunci, no **hages** tristícia alguna, la demanda tua, Déu la complirà. Sies constant en la fe y **esforça’t** y los ulls de la tua **pensa gira’ls** a Déu; sies constant y fort en los manaments de Déu; treballa **sens perea**

la **eterna** vida y guarden-te los àngels de nostre senyor Déu de tot mal consell, perquè en lo dia del juý sies trobat pur y net sens **defalliment**”.

Aprés de açò, se levà y, scampant moltes **làgremes**, ficà los genolls en terra en oració e dix: “En les tues mans, Senyor, coman lo meu spirit”. Dites aquestes paraules, lo **circuhí** una resplandor y en aquella gran claredat la **sancta** ànima se separà del cos. En aquest punt, yo **hoí** grans veus de àngels qui daven laor a Déu e, en la partida de la ànima de **sant** Onofre, resonant tot l’ayre de **angèlics cantars**, fon pujada fins al cel com a noble cavaller. E **lavors**, los meus ulls donaren gran abundància de **làgremes**, **gemegant** yo per la partida sua.

Aprés que totes aquestes coses damunt dites yo hagués de mos ulls vistes, mirí aquell sanct cos en la cara, la qual resplandia **axí** com lo sol, e, plorant yo, Pafunci, diguí en mi **matex**: “Què faré yo, desconsolat, que no **tinc càvec** ni **altre** ferramenta o **eyna** ab què pugue fer fossa per soterrar aquest benaventurat home?”.

en ben fer y hauràs la vida **sempiterna** y guarden-te los àngels de nostre senyor Déu de tot mal consell, perquè en lo dia del juý sies trobat pur y net sens **deffalliment**”.

Aprés de açò, se levà y, //CXIIIv// scampant moltes **làgrimes**, ficà los genolls en terra en oració e dix: “En les tues mans, Senyor, coman lo meu spirit”. Dites aquestes paraules, lo **circuý** una resplandor y en aquella gran claredat la **santa** ànima se separà del cos. En aquest punt, yo **hoý** grans veus de àngels qui daven laor a Déu e, en la partida de la ànima de **sent** Onofre, resonant tot l’ayre de **angèlichs cants**, fon pujada fins al cel com a noble cavaller. E **lavós**, los meus ulls donaren gran abundància de **làgrimes**, **gemecant** yo per la partida sua.

Aprés que totes aquestes coses damunt dites yo hagués de mos ulls vistes, mirí aquell sanct cos en la cara, la qual resplandia **ayxí** com lo sol, e, plorant yo, Pafunci, diguí en mi **mateix**: “Què faré yo, desconsolat, que no **tinch legó** ni **altra** *neguna* ferramenta o **aýna** ab què pugue fer fossa per soterrar aquest benaventurat home?”.

E, metent-se en oració, pregà a nostre Senyor li donàs consell **y** ajuda per soterrar aquell **sanct** cos. Acabada la oració, alçant los ulls, *va veure* venir dos grans leons, los quals, com se foren acostats al cos del **sanct** home, se lançaren per terra e besaren-li los peus y, ab **lurs** gests, mostraren dolre's de la sua mort. Vist açò, Pafunci feu gràcies a nostre Senyor, qui li havia enviats aquells animals per **adjudar** a la sepultura d'aquell cos **sanct** e dix als leons: “De part nostre Senyor **Jesuchrist**, vos man que m'ajudeu a fer la fossa per soterrar aquest cos sanct per los mèrits seus”.

E **axí**, prenguí un bastó e vaig **senya[la]** la fossa quant havia mester e, **lavors**, los leons, ab les **arpes**, cavaren la fossa tant com **fo** mester.

**Despuys**, prenguí lo meu scapolari e vestí'l ad aquell sant cos e comaní'l a la terra y los dos leons **m'i** ajudaren. Feta complidament la sepultura, los leons se agenollaren **devant** mi e yo fiu-los lo senyal de la creu, comanant-los a Déu e, trists y plorosos, se n'anaren. Partits que foren los leons, aquella gloriosa cel·la y **palmers** tot se derrocà, permettent-ho Déu per voler demostrar que **ningú** no

E, metent-se en oració, pregà a nostre Senyor li donàs consell **e** ajuda per soterrar aquell **sant** cos. *E* acabada la oració, alçant los ulls, *veu* venir dos grans leons, los quals, com se foren acostats al cos del **sant** home, *molt mansament*, se lançaren per terra e besaren-li los peus y, ab **los** gests, mostraren dolre's de la sua mort. *E* vist açò, Pafunci feu gràcies a nostre senyor *Jesu Christ*, qui li havia enviats aquells animals per **ajudar** a la sepultura d'aquell cos **sant** e dix als leons: “De part nostre senyor **Jesú Christ**, vos man que m'ajudeu a fer la fossa per *a* soterrar aquest cos sanct per los mèrits seus”.

E **ayxí**, *yo* prenguí un bastó e vaig **senyalar** la fossa quant havia mester e, **lavós**, los leons, ab les **ungles**, cavaren la fossa tant com **fon** mester.

**E après**, prenguí lo meu scapolari e vestí'l ad aquell sant cos e comaní a la terra *allò que seu era* y los dos leons **me** ajudaren. Feta complidament la sepultura, los leons se agenollaren *en terra* **davant** mi e yo fiu-los lo senyal de la creu, comanant-los a Déu [e], trists y plorosos, se n'anaren. Partits que foren los leons, aquella gloriosa cel·la y **palmeres** tot se derrocà, permettent-ho Déu per voler

<p>era digne de habitar pus en aquell <b>loc</b>.</p> <p>E, <b>axí</b>, stant yo tot meravellat del que vist havia, <b>apparegué</b> un àngel qui·m dix: “Pafunci, per los teus mèrits ha plagut a nostre Senyor que hages vistes coses tan maravellooses de la sanctedat de aquest valent cavaller de Déu; per ço, ves-te’n en Egipte a publicar y <b>prehicar</b> tot lo que has vist de la vida e sanctedat del benaventurat <b>sant</b> Onofre e nostre Senyor haurà mercé de tu e col·locar-te-ha en la sua <b>sancta</b> glòria. Amén”».</p>	<p>demostrar que <b>nengú</b> no era digne de habitar pus en aquell <b>loch</b>.</p> <p>E, <b>ayxí</b>, stant yo tot meravellat del que vist havia, <b>aparegué</b> un àngel qui·m dix: “Pafunci, per los teus mèrits ha plagut a nostre Senyor que hages vistes coses tan maravellooses de la sanctedat de aquest valent cavaller de Déu; per ço, ves-te’n en Egipte a publicar y <b>preÿcar</b> tot lo que has vist de la vida e sanctedat del benaventurat <b>sent</b> Onofre e nostre Senyor haurà mercé de tu e col·locar-te-ha en la sua <b>santa</b> glòria. Amén”».</p>
--	---

## 8. CONCLUSIONS GENERALS

L'estudi de l'hagiografia i del culte dedicat a sant Onofre en la Corona d'Aragó i, particularment, al País Valencià, ens ha permés d'arribar a les conclusions generals següents:

- 1) L'edició filològica de tota l'hagiografia onofriana en llengua catalana, concretament de les versions del Ms. 13 de la BC (ca. 1410-1435), del postincunable de València (ca. 1501-1510), de l'edició de Barcelona del *Flos sanctorum* (ca. 1496) i de l'edició de València de la mateixa obra (1514) ens permet oferir tota una tradició textual hagiogràfica que confirma l'arrelament de la devoció i el culte a sant Onofre en tota la Corona d'Aragó, especialment entre els segles XIV i XV inclusivament.
- 2) L'anàlisi contrastiva entre la versió llatina de la *Vita sancti Onuphrii eremitae* i la *Vida de sant Onofre* del Ms. 13 i del postincunable de València ha permés donar compte minucios del procés de literaturització i d'expansió geogràfica de la vida del sant en terres de la Corona d'Aragó. Concretament, el contrast entre aquests dos darrers textos posa de manifest que deriven d'ampliacions diferents del relat original llatí, que era allora traducció de la versió grega.
- 3) L'expansió del culte i de l'hagiografia a sant Onofre a l'Occident llatí podria haver derivat dels contactes bèl·lics, comercials i religiosos amb el Pròxim Orient amb motiu de les croades, tal com suggereixen les interpolacions que s'hi refereixen. Tot plegat fa que sant Onofre siga venerat actualment per l'Església copta, l'Església ortodoxa i l'Església catòlica. En aquest sentit, es pot considerar un sant ecumènic. De fet, les llegendes al voltant de les transformacions sexuals de sant Onofre connecten amb tradicions de la cultura egípcia, grega i llatina, que el cristianisme assimila per a adaptar-les a les seues finalitats religioses
- 4) La vida de sant Onofre ja havia penetrat a la Corona d'Aragó a mitjan segle XIV, tal com demostra la predel·la de Santa Maria de Pedralbes i confirma el manuscrit de la Vall de Crist, avui desaparegut, que passà al convent de Museros al segle XV. Al final d'aquest segle, és a València on sembla que s'havia expandit més la difusió de la vida i del culte al sant.

- 5) La comparació entre la llengua de la versió del Ms 13 de la BC i la del postincunable de València permet constatar els canvis lingüístics que s'operen en la llengua catalana en l'espai d'un segle aproximadament, però en ambdós casos al marge de la influència de la prosa humanística. La primera presenta trets propis del català oriental, mentre que la del postincunable revela les preferències del català de València.
- 6) A diferència de les altres hagiografies onofrianes, la de *Flos sanctorum* de València (1514) es caracteritza per una modernització gràfica, morfològica i, relativament, lèxica, gràcies a l'excel·lent labor correctora de mossén Catalunya, que ja l'havia demostrada en els primers capítols de la segona edició de la *Vida del benaventurat sant Honorat* (València, 1513) i que també demostrarà en la segona edició de la *Vita Christi* (València, 1514), de sor Isabel de Villena.
- 7) El procés de literaturització de la vida de sant Onofre a la Corona d'Aragó, que en aquest sentit va competir amb el que experimentà paral·lelament la vida de sant Honorat, va contribuir a la difusió i progressiva amplificació de l'hagiografia onofriana, sobretot gràcies a la introducció d'elements cavallerescos i a la potenciació del vessant taumatúrgic. En aquest darrer sentit, la vida de sant Onofre competí sobretot amb la de sant Vicent Ferrer, tal com posa de manifest l'hagiografia que en va fer Miquel Peres.
- 8) El gran arrelament del culte a sant Onofre al regne de València a partir del segle XV es posa en evidència a la vista no sols de les petges artístiques i arquitectòniques del seu culte i la seua preservació multiseular en poblacions com València (Museros), Quart, Algemesí, Xàtiva, l'Alcudia de Crespins, Estubeny, etc., sinó també en el fet que l'única hagiografia impresa és valenciana i que el *Flos sanctorum* imprés de Barcelona sembla derivar, per alguns trets lingüístics (com l'ús de la preposició *ad*), d'una font també valenciana. No cal dir que les preferències lingüístiques del *Flos Sanctorum* imprés a València també són valencianes.
- 9) Encara que el canvi religiós i cultural, que va comportar l'aplicació de l'espiritualitat tridentina al segle XVI, va fer decaure les devocions considerades medievalitzants, entre les quals la de sant Onofre, l'arrelament popular que manifesta el fet de ser



considerat patró de diversos gremis i oficis, en preservà el culte i les tradicions lligades a la seua figura després del segle XVI, especialment al País Valencià.

10) Sant Onofre s'ha projectat en la cultura valenciana i catalana amb manifestacions molt diverses: hagiografia, culte litúrgic, goigs, celebracions festives, pintura, escultura, construccions religioses (esglésies, ermites, convents), toponímia, antroponímia, etc.

11) La projecció de sant Onofre a Castella, i d'ací a les colònies que tenia arreu del món la Monarquia hispànica, s'ha produït a partir dels contactes de la Corona d'Aragó amb Castella al segle XV.

## 9. BIBLIOGRAFIA

### A

- AGUILÓ I FUSTER, Marià (1923), *Catálogo de las obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*, Sucesores de Rivadeneyra, Madrid.
- ALCOVER, Antoni Maria i MOLL, Francesc de Borja (2001), *Diccionari català-valencià-balear* [en línia], Institut d'Estudis Catalans - Editorial Moll, Palma de Mallorca, <<http://dcvb.iecat.net/>> [consulta: 19-09-2020].
- ALEJOS MORÁN, Asunción (2001-2002), «Un paisaje que cambia. Monumentos que fueron en tierras valencianas», Homenatge al professor Dr. en Vicenç M. Roselló i Verger, *Saitabi: Revista de la Facultat de Geografia i Història*, núm. 51-52, València, pàg. 527-562.
- AMÉLINEAU, Émile (1885), «Voyage d'un moine égyptien dans le désert», *Recueil de travaux relatifs à la philologie et à l'archéologie égyptiennes et assyriennes: pour servir de bulletin à la Mission Française du Caire*, VIe année, Paris, pàg. 168-194.
- ARRONIS I LLOPIS, Carme (2007), *La vida de santa Caterina de Sena de Miquel Peres*, Departament de Filologia Catalana, Universitat d'Alacant, Sant Vicent del Raspeig, Alacant.
- (2015), *La vida de la sacratíssima verge Maria de Miquel Peres (1494)*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Alacant/Barcelona.
- (2021), «La tradició editorial del *Flos sanctorum català* en el Cinccents», *Magnificat Cultura i Literatura Medievals*, 8, Departament de Filologia Catalana, Universitat d'Alacant, pàg. 229-302, <<https://ojs.uv.es/index.php/MCLM/article/view/20952/19485>> [consulta: 9-12-2021].
- ARRONIS I LLOPIS, Carme i BAÑOS VALLEJO, Fernando (2014), «Las vides de María en el ámbito peninsular pretridentino», *Estudios Humanísticos. Filología*, 36, pàg. 65-105.
- AVENOZA VERA, Gemma i GARCÍA SEMPERE, Marinela (2012), «Santos y santas en la tradición escrita catalana medieval», en Juan Paredes (ed.), *De lo humano y lo divino en la*

*literatura medieval: santos, ángeles y demonios*, Universitat de Granada, Granada, pàg. 47-60.

## **B**

BAÑOS VALLEJO, Fernando (1998), *La hagiografía como género literario en la Edad Media. Tiología de «doce» vidas individuales castellanas*, Departamento de Filología Española, Oviedo.

— (1994), «Plegarias de Héroes y de santos. Más datos sobre la “Oración narrativa”», en *Hispanic Review*, vol. 62, núm. 2 (Spring, 1994), pàg. 205-215.

— (2003), *Las vidas de santos en la literatura medieval española*, Ediciones Laberinto, Madrid.

— (2011), «El ermitaño en la literatura medieval espanyola: arquetipo y variedades», dins *El Monacato espontáneo: eremitas y eremitorios en el mundo medieval*, coord. José Ángel García Cortázar y Ruiz de Aguirre; Ramón Teja, Fundación Santa María La Real, Centro de Estudios del Románico, Aguilar de Campoo, Palencia, pàg. 121-152.

BARNIOL LÓPEZ, Montserrat (2006), «El Culte a Sant Onofre a Catalunya en època gòtica i la seva traducció plàstica», treball d'investigació de doctorat dirigit per la Dra. Anna Orriols i Alsina, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.

— (2008), «El culto a san Onofre en Cataluña durante los siglos XIV y XV», dins *El culto a los santos: cofradías, devoción, fiestas y arte*, Instituto Escorialense de Investigaciones Históricas y Artísticas, San Lorenzo de El Escorial, pàg. 177-190.

— (2013), «Sant Antoni Abat a Catalunya en els segles XIV-XV: relat, devoció i art», Departament d'Art i Musicologia, tesi doctoral dirigida pels Drs. Anna Orriols Alsina i Jordi Cerdà Subirachs, vol. I, UAB, Barcelona.

BERNABEU GALBIS, J. Rafael (2000), *Oratorios y ermitas de Ontinyent*, Caixa d'Estalvis d'Ontinyent, València.

BIBLIOTHECA HAGIOGRAPHICA GRAECA (1909), *Onuphrius anachoreta in Aegypto, saec. IV-V. — Iun. 12*, Socii Bollandiani, Bruxellis, pàg. 191.

BIBLIOTHECA HAGIOGRAPHICA LATINA (1900-1901), *Onuphrius erem. in Aegypto, saec. IV vel V (?) — Iun. 12*, Socii Bollandiani, Bruxellis, pàg. 916.

- (1911), Suplementi, Antiquae et mediae aetatis, *Onuphrius erem. in Aegypto, saec. IV vel V (?)* — *Iun. 12*, Socii Bollandiani, Bruxellis, pàg. 240.
- BIBLIOTHECA HAGIOGRAPHICA ORIENTALIS (1910), *Onuphrius (Benofer, Abunafer) anachoreta in Aegypto, saec. IV-V.* — *Iun. 12*, Socii Bollandiani, Bruxellis, pàg. 179-180.
- BITECA (1980), *Bibliografia de textos antics catalans, valencians i balears* [en línia], University of California Berkeley, <<http://sunsite.berkeley.edu/Philobiblon/proleg.html>> [consulta: 18-11-2019].
- BLASCO CARRASCOSA, Juan Àngel (1987), «Rafael Pérez Contel. Dibujos soñando esculturas», dins *Pérez Contel, escultor*, Generalitat Valenciana, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, València, pàg. 65-158.
- BLASCO LAGUNA, Ricard (1974), *Goigs valencians, segles XIV al XX. Selecció pròleg i notes: Ricardo Blasco. Unificació i modernització ortogràfica: Enric Valor*, Ed. Gorg, Col. Els Quaderns, València.
- BODRÍA ROIG, Joseph (1906), *Festes de carrer, recorts de més de cinquant'anys en arrere*, Imp.de Pau, Torrijos y Cía., València.
- BORJA MOLL, Francesc (2006), *Gramàtica històrica catalana*, edició corregida per Joaquim Martí Mestre, amb la col·laboració de Jesús Jiménez, Publicacions de la Universitat de València, València.
- BRUGUERA, Jordi (2008), «L'edició de textos medievals», *Anuari Verdaguer*, 16, pàg. 345-352.
- BUDGE, Ernest. A. Wallis (1914), «The life of apa Onnophrios the anachorite», *Coptic Martyrdoms etc. in the Dialect of Upper Egypt*, volum I, The British Museum Ms. Oriental, núm. 7027, London, pàg. 455-473.
- (1915), «Histories of the monks in the egyptian desert by Paphnutius», *Miscellaneous Coptic Texts in the Dialect of Upper Egypt. Coptic Texts*, volume V, part 1, contents XIV, New York, AMS Press, 1977, British Library Oriental ms. 7029, London, pàg. 432-495.
- (1934), «The life of apa Onuphrius the anchorite», *The Wit and Wisdom of the Christian Fathers of Egypt: the Syrian version of the Apophthegmata patrum by Ânân Ishô of Bêth 'Abhê*, Oxford University Press, London.

BUSQUETS, Pere (1967), Domenico Cavalca, *Mirall de la creu, versió catalana del segle XV*, 2 vols., Editorial Barcino, Barcelona.

BUTLER, Edward Cuthbert (1898), *The Lausiaca History of Palladius*, Text and Studies, VI, Cambridge University Press, Cambridge.

## C

CÀMARA I SEMPERE, Hèctor. (2009), «El *Flos sanctorum romançat*: els dos incunables de la traducció catalana de la *Legenda aurea*», en Jesús Cañas Murillo *et alii* (eds.), *Medievalismo en Extremadura. Estudios sobre literatura y cultura hispánicas de la Edad Media*, Universidad de Extremadura, Cáceres, pàg. 543-556.

— (2010), *La Mare de Déu en el Flos sanctorum romançat*, Universitat d'Alacant, Alacant.

— (2013), «El *Flos sanctorum romançat*. Edició crítica dels dos incunables de la *Legenda aurea* de Jacobus de Voragine», tesi doctoral dirigida per Marinela Garcia Sempere, Universitat d'Alacant, Alacant.

CÀMARA I SEMPERE, Hèctor i LLORCA TONDA, M. Àngels (2011-2012), «Relatos hagiográficos de un héroe épico: Guillermo de Tolosa», *Cuadernos de Investigación Filológica*, 37-38, Universidad de La Rioja, pàg. 61-96.

CANET, José Luis (2005), «Hagiografia valenciana (1470-1600)», *Les cahiers de Framespa*, núm. 1, Centre National de la Recherche Scientifique, <<https://journals.openedition.org/framespa/411>> [consulta: 13-12-2020].

CARBONELL BUADES, Marià (2005), «Epifania, santa Magdalena i sant Onofre», a V.V.A.A., *Pedralbes. Els tresors del monestir*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, pàg. 74-77.

CASANOVA, Emili (1988), *El lèxic d'Antoni Canals*, Biblioteca Sanchis Guarner, Institut de Filologia Valenciana, Publicacions l'Abadia de Montserrat, València / Barcelona.

— (1989), *Gramàtica històrica catalana: proposta d'un mètode d'estudi*, dins *Caplletra* 6, València, pàg. 7-16.

— (2012), “Contrast lingüístic entre les edicions de Barcelona (1482) i València (1491) de *La Imitació de Jesuchrist e del menyspreu del món*, de Miquel Peres”, en *Lengua, Llengua*,

*Llingua, Lingua, Langue. Encuentros filológicos (ibero)románicos. Estudios en homenaje a la profesora Beatrice Schmid*, München: Peniopo, pàg.157-170.

— (2013), “Un sermó sobre Sant Vicent Ferrer, predicat en un poble vicentí per un dominic l’any 1774”, en *Estudis de llengua i literatura catalanes, LXVI. Miscel·lània Albert Hauf*, 5, Publicacions de l’Abadia de Montserrat, Barcelona, pàg. 85-97.

— (2017), “Oració-invocació a Santa Bàrbera quan trona: Edició i ensenyaments lingüístics”, en *Espiritualidad y territorio*, ed. Francisco A. Cardells-Martí, Universidad Católica de Valencia, València, pàg. 295-308.

— (2018), “Uns goigs a la Concepció Puríssima de Maria Santíssima d’Ontiyent (segle XVII): edició i notes”, en *Almaig*, 34, pàg. 157-162.

— (2020), “Cobles de l’asguinaldo d’Ontinyent: edició i aproximació al seu estudi”, en *Almaig*, 36, pàg. 131-138.

CASANOVA, Emili i ALONSO, Cecilio (1988), «Les actualitzacions lingüístiques de l’*Espill de ben viure* (1559) realitzades en l’edició de 1827 per Onofre Soler», *Caplletra*, 4, València, pàg. 137-166.

CASANOVA, Emili, MARTÍ, Joaquim i SARAGOSSÀ, Abelard (2002), *Estudis del valencià d’ara. Actes del IV Congrés de Filologia Valenciana del 20 al 22 de maig de 2000, en homenatge al Doctor Joan Veny*, Editorial Denes, València.

CAVALCA, Domenico (2009), *Vite dei Santi Padri*, a cura di Carlo Delcorno, ed. del Galluzzo per la Fondazione Franceschini, 2 voll, Firenze.

CEBRIÁN I MOLINA, Josep Lluís (2016), *El plafó de Sant Onofre anacoreta en l’Alcúdia de crespins*, publicat en Art i Patrimoni, <http://artpatrimoni.blogspot.com/2016/08/el-plafo-de-sant-onofre-anacoreta-de.html> [consulta: 3-11-2020].

COBA, Joan (1999), *Els adjectius possessius. Teoria i problemes d’ús*, col·lecció Tesis doctorals en microfitxa, Universitat de València, València.

— (2004), «Apunts per a una anàlisi comparativa dels usos dels possessius en algunes llengües romàniques», *Revista Anual de la Societat Catalana de Llengua i Literatura*, núm. 15, Barcelona, pàg. 237-256.

— (2005), *Els adjectius possessius: teoria i alguns problemes d’ús*, Publicacions l’Abadia de Montserrat, Barcelona.

- COLOMBÀS GARCÍA, Maria (2004), *El monacato primitivo*, Biblioteca de Autores Cristianos, segunda impresión, Madrid, pàg. 36-39.
- COLÓN, Germà (1976), *El léxico catalán en la Romania*, Gredos, Madrid.
- (1978), *La llengua catalana en els seus textos*, 2 vols., Curial, Barcelona.
- (1997), *Estudis de filologia catalana i romànica*, IFV / PAM, València / Barcelona.
- COLL FERRER, Vicente (1984), *Geografía, origen e historia de la muy leal y heroica villa de Quart de Poblet*, Ajuntament de Quart de Poblet, Quart de Poblet.
- COROMINES, Joan (1980-1991), *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana (DECat)*, Curial Edicions Catalanes / «La Caixa», 9 vols., Barcelona.
- COURCELLES, Dominique de (2008), *La paraula de l'àngel: una aproximació plural als goigs*, Fragmenta Editorial, Barcelona.
- CUENCA, Maria Josep (1992), *Teories gramaticals i ensenyament de llengües*, Edicions Tàndem, València.

## D

- DELEHAYE, Hippolyte (1920), *L'oeuvre des Bollandistes a travers trois siecles, 1615-1915*, Bureaux de la Société des Bollandistes 22, Boulevard Saint-Michel, Bruxelles, pàg. 258-282.
- (1906), *Les Légendes hagiographiques*, Deuxième Édition, Bureaux de la Société des Bollandistes 775, Boulevard Militaire, Bruxelles, pàg. 68-120.
- DE PABLO MAROTO, Daniel (2005), *Voces del desierto. Historia. Teología. Espiritualidad, Salmanticensis*, Vol. 52, Fasc. 2, Salamanca, pàg. 255-286.
- DIAGO, Francisco (1599), *Historia de la provincia de Aragón de la Orden de Predicadores desde su origen y principio hasta el año de mil y seyscientos. Dividida en dos libros*, impresa por Sebastià de Cormellas i Jaume Cendrat, Barcelona.
- DUARTE, Carles i ALSINA, Àlex (1984-1986), *Gramàtica històrica del català*, Curial, 3 vols., Barcelona.

## E

- ESCARTÍ, Vicent J. (2014), *Sobre la vida i els miracles de sant Onofre, anacoreta, segons la versió anònima publicada a València a començaments del segle XVI*, Espirelius, València.
- (2015), «Edició filològica i breu comentari de *La vida de sanct Honofre*, publicada a València a principis del segle XVI», *Mirabilia / MedTrans*, 1, pàg. 176-225, <<https://www.revistamirabilia.com/sites/default/files/medtrans/pdfs/01-08.pdf>> [consulta: 25/12/2019].
- (2017), *De la vida de sant Onofre valenciana i anònima, de principis del XVI, a la recreació d'Onofre Salt (Barcelona, 1620)*, Studia Aurea, Universitat de València, València, pàg. 297-318.
- ESPINAL, M<sup>a</sup> Teresa (2004), *Diccionari de sinònims de frases fetes*, Universitat Autònoma de Barcelona, PUV / PAM, València / Barcelona.
- ESPINÓS ARMERO, Onofre (2021), «Anàlisi diatòpica contrastiva entre les versions de la *Vida de sant Onofre* del *Fols Sanctorum* de Barcelona (ca. 1496) i de València (1514)», dins *Estudis de Llengua i literatura catalanes, LXXV, Miscel·lània Antoni Ferrando, 2*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàg. 117-143.
- ESTEVEES PEREIRA, Francisco Maria (1905), «*Vida de Santo Abunafre (S. Onuphrio)*, versão ethiopica», Typographia do commercio, Lisboa.

## F

- FAGNONI, Anna Maria (1996), «Una Vita grega de s. Onofrio mimetizzata. Osservazioni sulla composizione di *BHG 2330-2330a*», en *Hagiographica*, volum III, pàg. 247-263.
- (2000), «Volgarizzamenti italiani della Vita Onufrii: Prime linee di ricerca», *Studi vari di lingua e letteratura italiana in onore di Giuseppe Velli*, (Quaderni di Acme, 41), I, Milano, pàg. 25-62.
- FARAUDO, Lluís, *Vocabulari de la llengua catalana medieval* [en línia], Institut d'Estudis Comarcals, <<http://www.iecat.net/faraudo/>> [consulta: 19-02-2020].
- FAVÀ, Cèsar i CORNUDELLA, Rafael (2011), *Francesc Serra (?)*, *Bancal de la vida de sant Onofre*, Convidats d'Honor. Exposició commemorativa del 75è aniversari del MNAC, Mendonza, C. i Ocaña, M. T. (eds.), Barcelona, pàg. 132-137.



- FERRANDO FRANCÉS, Antoni (1980), *Consciència idiomàtica i nacional dels valencians*, Institut de Filologia Valenciana, Universitat de València, València.
- (1983), *Els certàmens poètics valencians del segle XIV al XIX*, Institut de Literatura i Estudis Filològics, Institució Alfons el Magnànim, Diputació de València, València.
- (1985), «La configuració lingüística del País Valencià després de la conquesta jaumina», *Segon Encontre d'Escriptors del Mediterrani*, Ajuntament de València, València, pàgs. 114-127.
- (1986), Jaume Gassull, *La vida de santa Magdalena en cobles*, 2 vols., Ediciones Saidía, València.
- (1993a), «La vida de sant Vicent Ferrer de Miquel Pereç», *Bibliofilia antiga. Estudios bibliográficos*, 2, pàg. 155-190.
- (1993b), «Sobre una etiqueta historiogràfica de la literatura catalana», *Caplletra*, 15, València, pàg. 11-30.
- (1999), «El paper dels primers editors (1473-1523) en la fixació del català modern» *Caplletra*, 27, pàg. 109-136. Reproduït a A. Ferrando, *Aportacions...*, pàg. 405-435.
- (2012), «Noves aportacions a Narcís Vinyoles. Edició de *Lo Credo in Deum* aplicat per sos articles a la Mare de Déu d'Esperança y los goigs», dins Marta Haro i altres eds., *Estudios sobre el Cancionero General (València, 1511), poesía, manuscrito e imprenta*, Publicacions de la Universitat de València, València, pàg. 479-505.
- (2013), *Sant Vicent Ferrer en la historiografia, la literatura, l'hagiografia i l'espiritualitat al segle XV*, València, Alfons el Magnànim.
- (2014), «Nota a propòsit de les *Cobles sobre los Set Salms Penitencials* (ms. del convent de sant Onofre, de València)», dins *Estudis filològics en homenatge a la professora Maria Antònia Cano*, Departament de Filologia Catalana, Universitat d'Alacant, Alacant, pàg. 115-121.
- (2015), «Llengua i espiritualitat en la *Vita Christi* d'Isabel de Villena», *Scripta. Revista Internacional de Literatura i Cultura Medieval i Moderna*, 6, pàg. 24-59. Reproduït a A. Ferrando, *Aportacions...*, pàg. 361-404.
- (2018), *Aportacions a l'estudi del català literari medieval*, Universitat Jaume I, Fundació Germà Colón, Castelló.

- FERRANDO, Antoni i ESCARTÍ, Vicent Josep (1998), «Impremta i vida literària en el pas del segle XV al XVI», *Butlletí de la Societat Castellonenca de Cultura*, LXXIV, pàg. 161-178.
- FESTUGIÈRE, André-Jean (1971), *Historia Monachorum in Aegypto. Édition critique du texte grec et traduction annotée*, «Subsidia Hagiographica, núm. 53», Société des Bollandistes, Bruxelles.
- FINESTRES I DE MONSALVO, Jaime (1753), *Historia de El Real Monasterio de Poblet : ilustrada con dissertaciones curiosas sobre la antigüedad de su fundacion, catalogo de abades, y memorias chronologicas de sus gobiernos, con las de papas, reyes, y abades generales de Cistèr tocantes a Poblet*, tomo I, Joseph Barber, Cervera.
- FLOS [Anònim] [Catalunya, mossén (ed.)] (1514), *Flos sanctorum nouament stampat corregit y ben examinat, per lo reuerent mossen Cathalunya, afegides certes vides que fins aci no eren*, Jorge Costilla, BHUV, València.
- FLORILEGIUM (1877), «Vita S. Honuphrii Anachoretæ», ex codice CXLVIII, Bibliotheca Casinensis, tomus III, Montis Casinsi, pàg. 284-288.
- FORT COGUL, Eufemià (1965), «L'eremitisme a la Catalunya Nova», *Studia Monastica*, vol. VII, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàg. 63-108.
- FUSTER, Just Pastor (1827), *Biblioteca valenciana*, Josep Ximeno, València.

## G

- GALIANA, Lluís (1764), «Carta», dins Ros, Carles, *Diccionario valenciano-castellano*, Benet Montfortt, València.
- GARCÍA CRAVIOTTO, Francisco (1988), *Catálogo general de incunables en bibliotecas españolas*, 2 vols., Dirección General del Libro y Bibliotecas, Ministerio de Cultura, Madrid.
- GARCÍA RODRÍGUEZ, Carmen (1966), *El culto de los Santos de la España romana y visigoda*, CSIC, Madrid.
- GARCÍA SEMPERE, Marinela (2002), *Lo passi en cobles (1493). Estudi i edició*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Alacant/Barcelona.

- (2010), «Vides exemplars en la literatura catalana medieval», en Imma Creus et alii (eds.), *Actes del Quinzé Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, vol. II, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàg. 95-104.
  - (2012a), «Algunes notes sobre la difusió de les vides de sants a la península Ibèrica en els primers temps de la impremta», en Rafael Alemany et alii (eds.), *Literatures ibèriques medievals comparades*, Selgyc / Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Alacant, pàg. 247-256.
  - (2012b), «Vides de sants en català conservades en manuscrits solts i en impresos anteriors a 1550», en Marinela García Sempere i M. Àngels Llorca (eds.), *Vides medievals de sants: difusió, traducció i llegenda*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Alacant, pàg. 143-157.
  - (2013), «La literatura catalana religiosa en la tardor medieval», en Colón Domènech, Germà (ed.), *Els escriptors valencians del segle XV*, Universitat Jaume I, Castelló, pàg. 39-57.
- GARCÍA SEMPERE, Marinela i MAS MIRALLES, Antoni (2011), «El Plant de la Verge Maria de Miquel Ortigues (segle XVI). Consideracions sobre la difusió i la llengua del text», en premsa, v *Colloque Internationale de l'Association Française des Catalanistes; langue, littérature et civilisations. Les Pays Catalans et la Bretagne*, Université de Bretagne-Sud, Lorient.
- GARCÍA SEMPERE, Marinela i WILKINSON, Alexander (2011), «La producció impresa en català dels ss. XV i XVI: observacions sobre la història de la impremta a través de l'estudi de catàlegs», *Caplletra*, 51, València, pàg. 51-79.
- GINER, Rosa (1991), *Manuscrits del fons de la biblioteca de Serrano Morales*, 2 vols., Ajuntament de València, València.
- GISBERT TEROL, Ana i ORTELLS PÉREZ, M. Lutgarda (1992), *Catálogo de obras impresas en el siglo XVI de la Biblioteca General e Histórica de la Universidad de Valencia*, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, València.
- GOMIS CORELL, Joan Carles (2006), *L'obra pictòrica de Francesc Ribalta a Algemesí*, València, Ajuntament d'Algemesí, Algemesí.

- (2015), «Corroborar llegendes, invocar imatges, renovar la memòria i presentar models. El valor dels goigs en la religiositat valenciana durant la Contrareforma», *Scripta. Revista Internacional de Literatura i Cultura Medieval i Moderna*, 5, pàg. 139-158
- (2020), «Ideari, propòsits i funcions dels goigs en la religiositat contrareformista valenciana. De pregària mariana universal a cant èpic nacional», *e-Humanista/IVITRA*, 18, pàg. 219-247.
- GRAN Enciclopèdia Catalana [en línia], <<http://www.enciclopedia.cat>> [consulta: 5-7-2019]
- GULSOY, Joseph (1995), «El sufix –ILLE / -ILLA en català», dins *Estudis de Lingüística i filologia oferts a Antoni M.Badia i Margarit*, I, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàg. 331-347.

## H

- HAUF, Albert (1987), «La *Vita Christi* de sor Isabel de Villena y la tradición de las *Vitae Christi* medievales», dins *Studia in honorem prof. M. de Riquer*, vol. 2, Quaderns Crema, Barcelona, pàg. 105-164.
- HENSCHENIO, G., PAPEBROCHIO, D., BAERTIO, F., JANNINGO, C. (1698), «De S. Onuphrio Anachoreta in Aegipto», *Acta Sanctorum*, Iunii, tomus II, Heredes Henrici Thieullier, Antverpiae, pàg. 519-533.
- (1867), «De S. Onuphrio Anachoreta in Aegipto», *Acta Sanctorum*, Iunii, tomus III, Victorem Palmé, Parisiis et Romae, pàg. 17-30.
- HERMOSILLA PLA, Jorge (dir.) (2012), *Quart de Poblet. Historia, Arte y Geografia*, Facultat de Geografia i Història, UV, Ajuntament de Quart de Poblet, Quart de Poblet, <[http://www.quartdepoblet.org/portal/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/4\\_3385\\_1.pdf](http://www.quartdepoblet.org/portal/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/4_3385_1.pdf)> [Consulta: 10-5-2021].
- HERNÁNDEZ SERNA, Joaquín (1993-1995), «El manuscrito 13 de la Biblioteca de Catalunya: *Comença del benaventurat sant Honoffre la sua santa e virtuosa vida*», *Estudios Románicos*, 8-9, Universidad de Murcia, Múrcia, pàg. 185-262.
- (2001), «La transformación hagiográfica a través de cuatro Vidas de San Onofre» en *Literatura y Cristiandad*, Homenaje al Profesor Jesús Montoya Martínez, Universidad de Granada, Granada, pàg. 241-289.

— (2002), «Emisión y recepción de textos hagiográficos», dins *Littera scripta in honorem Prof. Lope Pascual Martínez*, Universidad de Murcia, Múrcia, pàg. 477-520.

## J

JAUME I (1982), *Crònica o Llibre dels Feits*, a cura de Ferran Soldevila, Edicions 62, Barcelona.

JERONI (1993), *Homilies, Vides d'ermitans, Cartes*, introducció d'Alexandre Masoliver, traducció de Joan Bellès, Nolasc del Molar i Jaume Fàbregas, Editorial Proa, Barcelona.

JIMÉNEZ SUREDA, Montserrat (2014), *Crist i la història. Els inicis de la historiografia eclesiàstica catalana en el seu context europeu*, Serveis de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, pàg. 66-79.

## L

LIPPOMAMUS, Aloysius (1558), «Vita sancti Honofrii eremitae et aliorum patrum», *Vitarum sanctorum priscorum patrum*, tomus sextus, Roma, pàg. 53-58.

— (1581), «Vita sancti Honofrii», *De vitis sanctorum*, nunc primum a Laurentino Surio Carthusiano emendatis et auctis, tomus tertius, Roma, pàg. 190-192.

LLOMPART MORAGUES, Gabriel (1963), «San Onofre, eremita, en el Medievo mallorquí», dins *Estudios Lulianos*, vol. VII, pàg. 203-208.

— (2005), «Devoció i iconografia al monestir de clarisses de Pedralbes», en V.V.A.A., *Pedralbes. Els tresors del monestir*, Barcelona, pàg. 43-47.

LLORENÇ GADEA, Alfons (2011), *El sant del dia*, Edicions del Bullent (col·lecció La Farga monogràfica), Picanya, València, pàg. 101.

LORENZINI, Lucrezia (1995), *La vita et la morti di lu beatu Honofriu. Testo in vulgare siciliano del segle XV*, III ed. Rubbenttino Editore, Sicília.

## M

MAGGIONI, Giovanni Paolo (2012), «Riletture e rescritture agiografiche del XIII secolo: i leggendari abbreviati», en GARCIA SEMPERE, Marinela, LLORCA TONDA, M. Àngels

- (eds.), *Vides medievals de sants: difusió, tradició i llegenda*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, col. «Symposia philologica», Alacant, pàg. 11-34.
- MALQUORI, Alessandra (1996), «Storie dei padri del deserto nel convento di Santa Maria Novella a Firenze», in *Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa. Classe di Lettere e Filosofia*, vol. 4, Pisa, pàg.79-93.
- MALQUORI, Alessandra, DE GIORGI, Manuele i FENELLI, Laura (2013), *Atlante delle Tebaidi e dei Temi Figurativi*, Edizioni Centro Di, Firenze.
- MARTÍ MESTRE, Joaquim (1994), *El 'Libre de Antiquitats' de la Seu de València. Estudi i edició*, 2 vols., Biblioteca Sanchis Guarner, núm. 30 i 31, IIFV / PAM, València / Barcelona, pàg. 331-347.
- (2006), *Gramàtica històrica catalana*, Biblioteca Lingüística Catalana, Universitat de València, València.
- (2017), «Diccionari de fraseologia (segles XVII-XXI)», PUV / PUA / AVL / Institut Alfons el Magnànim, València.
- MARTINES PERES, Josep (1999), «La proximitat lèxica entre el català i l'aragonés a propòsit de *bard*, *brull*, *caragina* i *xafardejar*», dins *Actas d'a I Trobada d'Estudios y Rechiras arredol d'a luenga aragonesa y a suya literatura (Uesca, 20-22 de febrero de 1997)*, Osca, Instituto d'Estudios Altoaragoneses, Consello d'a Fabla Aragonesa, pàg.125-162.
- (2000a), «Els noms dels llocs i l'estudi del lèxic, a propòsit d'*atzavara*, *farigola* i *bruc*», dins *Estudis de toponímia valenciana*, Universitat de València, Denes Editorial, València, pàg. 255-273.
- (2000b), *El valencià del segle XIX. Estudi lingüístic del «Diccionario Valenciano» de Josep Pla i Costa*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, València/Barcelona.
- (2002), «L'aragonés i el lèxic valencià. Una aproximació», *Caplletra*, 32, pàg. 157-201.
- Gramática del catalán antiguo. FFI2009-13065. Ministerio de Ciencia e Innovación, 2010-2012.

- MARTÍNEZ COLOMER, Vicente (1810), *Sucesos de Valencia desde el día 23 de mayo hasta el 28 de junio del año 1808*, «Combate de S. Onofre», Imprenta de Salvador Faulí, Valencia, pàg. 73-87.
- MARTÍNEZ ROMERO, Tomàs (1998), *Un clàssic entre clàssics, sobre traduccions i recepcions de Sèneca a l'època medieval*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, València/Barcelona.
- (2012a), «Miquel Péreç i la posterioritat de Corella», *Revista de Literatura Medieval*, núm. 24, Universidad de Alcalá, pàg. 193-210.
- (2012b), “L’hagiografia espiritual: a propòsit d’un capítol del Liber d’Àngela de Foligno en català”, dins GARCIA SEMPERE, Marinela, LLORCA TONDA, M. Àngels (eds.), *Vides medievals de sants: difusió, tradició i llegenda*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, col. «Symposia philologica», Alacant, pàg.159-183.
- (2014), “Creación y devoción en cancioneros catalanes: el Cançoner sagrat de vides de sants”, *Revista de poética medieval*, 28, pàg. 77-92.
- MARTORELL, Joanot (1985), *Tirant Lo Blanc*, a cura de Martí de Riquer amb la col·laboració de Maria Josepa Gallofré, ed. 62, Barcelona, pàg. 23.
- MARTOS, Josep (2014), «Còpies manuscrites d’impresos renaixentistes a la Biblioteca Universitària de València: el llegat d’Onofre Soler i Rubio», *Caplletra* 56, València, pàg. 9-41, <<https://www.raco.cat/index.php/Caplletra/article/view/274696>> [Consulta: 13-10-2019].
- MASIP BRACONS, Laura (1999), *Ermitans a la literatura medieval*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàg. 22-181.
- MASOLIVER, Alexandre (1999), «El primer monaquisme. Segles IV-VI», a MIQUEL, M., SALA M. (coords.), *Temps de monestirs. Els monestirs catalans entorn de l'any mil*, Pòrtic, Barcelona, pàg. 16-37.
- (1978), *Història del monaquisme cristià. I. Des dels orígens fins a sant Benet*, El Gra de Blat 19, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 23-91.
- MASSÓ I TORRENTS, Jaume i RUBIÓ I BALAGUER, Jordi (1989), *Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*, vol. I, Mss. 1-154, Biblioteca de Catalunya, Barcelona, pàg. 80-81.

- MESTRE SANCHIS, Antonio (1981), «Jerarquía católica y oligarquía municipal ante el control de la Universidad de Valencia (el obispo Esteve y la cuestión de los pasquines contra el patriarca Ribera)», *Revista de Historia Moderna: Anales de la Universidad de Alicante*, Alacant, pàg. 9-35.
- MIGNE, Jacques-Paul (1844), «Vita sancti Onuphrii, eremitæ, Junii XII», *Patrologiæ cursus completus, series latina*, Iunii, tomus LXXIII, Parisiis, pàg. 211-222, <<https://archive.org/details/patrologiaecurs38unkngoog>> [Consulta: 28-03-2021].
- MIQUEL I PLANS, Ramon (1911-1914), *Bibliofília. Recull d'estudis, observacions, comentaris y notícies sobre llibres en general y sobre qüestions de llengua y literatura catalanes en particular*, vol. I, Barcelona.
- (1915-1920), *Bibliofília. Recull d'estudis, observacions, comentaris y notícies sobre llibres en general y sobre qüestions de llengua y literatura catalanes en particular*, vol. II, Barcelona.
- MOREL-FATIO, Alfred (1897), *Katalanische Literatur* dins Gustav Gröber (ed.): *Grundriss der romanischen Philologie*, vol. 2. Estrasburg, pàg. 70–128.

## N

- NADAL, Josep Maria i PRATS, Modest (1982), *Història de la llengua catalana*, Edicions 62, Barcelona.
- NATALIBUS, Petrus de (1545), *Catalogus Sanctorum et gestorum eorum*, Biblioteca Nacional de Baviera, liber V, ed. 2009, pàg. XCIXc.
- NAVARRO SORNÍ, Miguel (1996), «Aproximació històrica a la vida de Sant Onofre anacoreta», en *Catàleg de l'exposició del Centenari del patronatge de sant Onofre a Quart de Poblet (1896-1996)*, Ajuntament de Quart de Poblet, Quart de Poblet.
- NORTON, Frederick John (1997), *La imprenta en España, 1501-1520*, Edición anotada, con un nuevo «Índice de libros impresos en España, 1501-1520» por Julián Martín Abad [traducción, Daniel Martín Arguedas], Ollero & Ramos, Editores, S. L., Madrid.



## O

OLIVARES TORRES, Enric (2010), «Nuevas lecturas en torno al retablo mayor de San Jaime apóstol de Algemesí», *Revista Imago*, núm. 2, Universitat de València, València, pàg. 110-111.

ORLANDI, Giovanni (1983), «Temi e correnti nelle leggende di viaggio dell'Occidente altomedievale, "Vita Onufrii (pàg. 544-548)"», in *Popoli e paesi nella cultura altomedievale*, Centri Italiano di Studi sull'alto Medioevo", Spoleto, pàg. 523-571.

— (1984), *Vite di monaci copti*, a cura di Tito Orlandi, traduzione di Antonella Campagnano e Tito Orlandi, «Papnute: Storia dei monaci presso Siene», Città Nuova Editrice, Roma, pàg. 67-125.

## P

PALANCA PONS, Abelardo i GÓMEZ GÓMEZ, María del Pilar (1981), *Catálogo de los incunables de la Biblioteca Universitaria de Valencia*, Universitat de València, València.

PAL·LADI (1927), *Història Lausíaca*, traducció d'Antoni Ramon i Arrufat, Fundació Bernat Metge, Tipografia Emporium, vol. 24, Barcelona.

PASTOR BRIONES, Vicent (2012), «La *vita aspera* de sant Onofre: anàlisi i edició», dins *Estudis de Llengua i literatura catalanes*, LXV, *Miscel·lània Albert Hauf*, 4, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàg. 5-30.

PEETERS, Paul (1906), «Francisco Maria Esteves Pereira, *Vida de santo Abunafre (S. Onuphrio)*. Versão ethiopica [recensão]», *Analecta Bollandiana*, vol. 25, Brussel·les, pàg. 203-204.

PEIRATS NAVARRO, Anna Isabel (1998), "L'*Espill* de Jaume Roig: notes per a una edició crítica", *Butlletí de la Societat Castellonenca de Cultura*, 74, pàg. 13-22.

— (2002), «El XIIè Col·loqui de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC), a París». *Llengua i literatura*, pàg. 495-499, <<https://raco.cat/index.php/LlenguaLiteratura/article/view/151228>> [Consulta: 7-02-2021].

— (2004), *Una aproximació a l'Espill de Jaume Roig*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Edicions Bromera, Alzira, València.

— (2019), «La *Vita Christi* d'Isabel de Villena, misericòrdia restaurativa i profitosa doctrina al servei de la meditació», *Scripta. Revista Internacional de Literatura i Cultura Medieval i Moderna*, 14, pàg. 205-228.

PÉREZ GIMÉNEZ, Juan Ignacio (2012), «Aportaciones a la bibliografía de Onofre Soler, archivero y bibliotecario de la Catedral de Valencia», en Navarro y Buenaventura, Beatriu (ed.), *Art i Història a Xàtiva i les comarques centrals. (Actes de les III Jornades d'art. Xàtiva, 2, 3 i 4 d'agost de 2011)*, Ulleye, Xàtiva, pàg. 139-175.

PÉREZ SALDANYA, Manel (1977), «El canvi lingüístic i els conflictes de naturalitat: les desinències del present de subjuntiu», *Caplletra*, 20, València, pàg. 83-110.

— (1998), *Del llatí català. Morfosintaxi verbal històrica*, Biblioteca Lingüística Catalana, Universitat de València, València.

## R

RADHAKRISHNAN, Manu (2018), «An Egyptian Hermit and Italian Laity: Domenico Cavalca, OP (d. 1341) and the Cult of the Desert Father Onuphrius», in *Aevum, Vita e Pensiero*, Milano, pàg. 309-392.

RESURRECCIÓ ROS, Honorat (2003), *La traducció catalana del text llatí medieval del XIII 'Vita beati Honorati'. Edició i estudi*, Tesi doctoral dirigida per A. Ferrando, Facultat de Filologia, Universitat de València, València.

RIBADENEIRA, Pedro de (1604), «La vida de san Onofre, confessor», *Flos sanctorum o Libro de las vidas de los Santos*, Luis Sánchez (ed.), Madrid, pàg. 151-155.

RIBELLES COMÍN, Josep (1929), *Bibliografía de la lengua valenciana*, Tipografía de la Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, vol. II, Madrid.

RIQUER, Martín de (1964), *Història de la literatura catalana*, Ariel, Espluques de Llobregat, Barcelona.

ROMERO LUCAS, Diego (2003), «El grabado en los incunables valencianos», dins Rafael Alemany, Josep Lluís Martos i Josep Miquel Manzanaro (eds.), *Actes del x Congrés Internacional de l'Associació Hispànica de Literatura Medieval*, vol. III, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Alacant, pàg. 1405-1420.

- (2005), «Catálogo gráfico-descriptivo de la imprenta en Valencia (1473-1530)», Tesi doctoral, Universitat de València, València.
- ROMERO, Dámaris i MUÑOZ, Israel (2010), *Historia de los monjes egipcios*, Asociación de Estudios de Ciencias Sociales y Humanidades, Diputación de Córdoba, Córdoba.
- ROSWEYDE, Heribert (1607), *Fasti sanctorum*, ex officina Plantiniana, apud Ioannem Moretum, Antverpiae.
- (1613), «In Aegypto sancti Onuphrii anachoretæ», *Martyrologium Romanum*, ex officina Plantiniana, apud viduam & Filios Ioannis Moreti, Antverpiae, pàg. 247-248.
- (1615), «Vita sancti Onuphrii eremitæ, actore Paphnutio abbate, interprete anonymo», *Vitæ Patrum. De vita et verbis seniorum libri X, historiam eremiticam complectenes*, ex officina Plantiniana Balthasaris Moreti, Antverpiae, pàg. 99-105.
- (1628), «Vita sancti Onuphrii eremitæ, actore Paphnutio abbate, interprete anonymo», *Vitæ Patrum. De vita et verbis seniorum sive historiae eremiticæ libri X*, 2nd ed., ex officina Plantiniana Balthasaris Moreti, Antverpiae, pàg. 99-105.
- (1879), «Vita sancti Onuphrii eremitæ, actore Paphnutio abbate, interprete anonymo», *Patrologiæ latinæ*, tomus LXXIII, *Vitæ patrum sive historiae eremiticæ*, libri decem, accurante J.-P. Minge, Parisiis, pàg. 211-222, <[https://books.google.es/books?idAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=ca&source=gbs\\_ge\\_summary\\_r&cad=0#v=onepage&q&f=false](https://books.google.es/books?idAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=ca&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false)> [consulta: 19-11-2019].
- RUBIÓ I BALAGUER, Jordi (1984), *Història de la literatura catalana I*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàg. 389-396.
- RUBIO VELA, Agustín (1985), *Epistolari de la València medieval*, Insitut de Filologia Valenciana, València.

## S

- SABATÉ, Glòria, SORIANO, Lourdes i AVENOZA, Gemma (2012), «Vides de sants en manuscrits incomplets i membra disiecta, o com completar el nostre coneixement del que foren les biblioteques antigues», dins GARCIA SEMPERE, Marinela i LLORCA TONDA, M. Àngels (eds.), *Vides medievals de sants: difusió, tradició i llegenda*, Institut

- Interuniversitari de Filologia Valenciana, col. «Symposia Philologica», Alacant, pàg. 33-63.
- SALT, Onofre (1620), *Historia de la maravillosa vida, angélica coversación, y preciosa muerte del glorioso San Onofre, Rey, Anacoreta y Confessor*, Esteve Lliberós, Barcelona.
- SANCHIS ALFONSO, Josep Ramon (1999), *El Llibre del privilegis del Priorat de Sant Vicent de la Roqueta de València*, coordinat per Lluç Parreu, Edita Ajuntament d'Aldaia, Aldaia.
- SANCHIS GUARNER, Manuel (1978), *La processó valenciana del Corpus. Làmines fra Bernat Tarín Juaneda, 1913*, Vicent García Editors, València.
- (1980), *Aproximació a la història de la llengua catalana*, Salvat, Barcelona.
- SANCHIS SIVERA, Josep (1922), (1980 facsímil), *Nomenclator geogràfico-eclesiástico de los pueblos de la Diócesis de Valencia*, València.
- (1930) «Los incunables de la Catedral de Valencia», *Almanaque de las Provincias*, València, pàg. 177-183.
- (1931) «Los incunables de la Biblioteca del Palacio Arzobispal de Valencia», *Almanaque de las Provincias*, València, pàg. 177-183.
- (1999), «Bibliología valenciana medieval», dins *Estudis d'història cultural*, a cura de Mateu Rodrigo Lizondo, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, València / Barcelona, pàg. 57-124.
- SANCHO, Pep i SANCHO, Cento (1968), *Contes per als néts*, Ajuntament de Quart de Poblet, Quart de Poblet.
- SANJUST I LATORRE, Cristina (2008), *L'obra del Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes des de la seva fundació fins al segle XVI. Un monestir reial per a l'orde de les clarisses a Catalunya*, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.
- SANMARTÍN FITA, Josep (1984), «Construcción de la ermita», dins *Butlletí d'Informació Municipal*, Quart de Poblet, núm. 16.
- SAUGET, Joseph Marie i CELLETTI, Maria Chiara (1967), «Onofrio», in *Bibliotheca Sanctorum*, vol. 9, coll. 1187-1200: 1194, Roma.
- SERRANO MORALES, José Enrique (1898-1899), *Reseña histórica en forma de diccionario de las imprentas que han existido en Valencia desde la introducción del arte tipográfico en*

*España hasta el año 1868, con noticias bio-bibliográficas de los principales impresores*,  
Imprenta de F. Doménech, València.

SUCÍAS, Pedro (1906-1908), *Los conventos de Valencia*, manuscrito inédito, tomo I, parte 1,  
València.

SURIUS, Laurentius (1572), «Vita sancti Honofrii eremitae», *De probatis Sanctorum  
historiis ab Al. Lipomano olim conscriptis nunc primum a Laur. Surio emendatis et auctis*,  
*tomus tertius*, Coloniae Agrippinae, pàg. 593-600.

— (1877), «Vita s. Honufrii ermitae», *Historiae seu vitae sanctorum*, a cura de Laurentino  
Gastaldi, junius 12, volum VI, Juxta Optimam Coloniensem Editionem, Marietti, Augustae  
Taurinorum, pàg. 266-277.

## T

TORRENT Y CROS, Jaime (1886), *Noticia de imágenes, santos y venerables pertenecientes  
al reino de Valencia*, Impremta. i Llibreria de Ramón Ortega, València.

TORROELLA, Joan, PÉREZ SALDANYA, Manuel i MARTINES, Josep (2009), *Corpus  
informatitzat del català antic (CICA)* [en línia], <<http://cica.cat>> [consulta: 19-11-2021].

## V

VALLDECABRES RODRIGO, Rafael (2004), *Vida de sant Onofre*, Ajuntament de Quart de  
Poblet, Quart de Poblet, València.

VENY, Joan (1982), *Els parlars catalans*, Raixa, Palma de Mallorca.

— (1993), *Dialectologia filològica*, Curial, PAM, Barcelona.

VILLANUEVA, Jaume (1902), *Viage literario a las Iglesias de España*, imprenta de  
Fortanet, Impresor de la Real Academia de la Historia, reimpressió de la edició de  
Madrid de 1804, facsímil edicions digitals 2001, vol. II, pàg.192.

VINDEL, Francisco (1930-1934), *Manual gráfico-descriptivo del bibliófilo hispano-  
americano (1474-1850)*, Imp. Góngora, Madrid.

VÖÖBUS, Arthur (1958), *History of Ascetism in the Syrian Orient*, Louvain, I, pàg. 145-146;  
II, pàg. 68-69.

## W

- WINKELMANN, Friedhelm (1985), «Die Problematik der Entstehung der Paphnutioslegende», in *J. Herrmann: Griechenland – Byzanz – Europa* (= *Berliner Byzantinische Arbeiten*, Band 52), Berlín, pàg. 32–42.
- (1968), «Paphnutios, der Bekenner und Bischof», in *P. Nagel (Hrsg.), Probleme der koptischen Literatur*, Halle, pàg. 145–153.
- WITTLIN, Curt (1991), «Observacions sobre el *Psalteri* de Joan Roís de Corella i d'altres traduccions dels salms», dins *Estudis de Llengua i literatura Catalanes*, XXII, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàg. 25-60.
- (1995), *De la traducció a la creació literària*, IIFV / PAM, València / Barcelona, pàg. 104-118.
- (1998), «La *Vida de santa Caterina de Sena* de Miquel Peres: ampliació literària d'extrets escollits en el *Chronicon* d'Antonino de Florència», en *Actes del Vuité Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica (Bloomington 1995)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàg. 305-332.
- (2003), «Manuscrits i edicions de la *Legenda aurea* rossellonesa catalana: una mina de material per a la lexicologia i dialectologia històrica», *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes/XLVI. Miscel·lània Joan Veny/2*, PAM, Barcelona, pàg. 123-145.
- WRIGHT, William (1877), *Catalogue of the Ethiopic Manuscripts in the British Museum Acquired Since the Year 1847*, Londres, pàg. 173-175.

## X

- XIMENO, Vicent (1749), *Escritores del Reyno de Valencia*, II, Joseph Estevan Dolz, València.

## Z

- ZOEGA, Georgius (1810), *Catalogus codicum Copticorum manu scriptorium qui in museo Borgiano Velitris adservantur*, (reprinted, with an introduction and a bibliography by J. M. Sauget, Hildesheim-New York 1973), Rome, pàg. 14-19.

## 10. APÈNDIX

### 10.1. TEX LLATÍ

No reproduïm el text llatí original, perquè es pot consultar en l'enllaç que s'indica davall. De tota manera, l'edició a cura de Jacques-Paul Minge permet accedir al llibre digital:

ROSWEYDE, Heribert(1879), «Vita sancti Onuphrii eremitae, actore Paphnutio abbate, interprete anonymo», *Patrologiae latinae*, tomus LXXIII, *Vitae patrum sive historiae eremiticae*, libri decem, accurante J.-P. Minge, Parisiis., pàg. 211-222.

<[https://books.google.es/books?id=GBMRAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=ca&source=gbs\\_ge\\_summary\\_r&cad=0#v=onepage&q&f=false](https://books.google.es/books?id=GBMRAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=ca&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false)>.

### 10.2. TRADUCCIÓ DEL TEXT LLATÍ AL CATALÀ



## **VIDA SANCTI ONUPHRII EREMITAE**

PER L'AUTOR, L'ABAT PAFNUCI, SEGONS UN INTÈRPRET ANÒNIM

### **Pròleg de l'intèrpret anònim**

No fa molt que vaig trobar, escrita en grec, la *Vida del beat Onofre*, com en altre temps la vaig conèixer contada pel venerable i prudentíssim baró, Gregori. Pafnuci, home també santíssim, la va escriure en llengua grega des del principi, i jo l'he seguida i l'he traduïda del grec al llatí, amb la generositat de Déu, perquè la seua vida, manifestada per mitjà de les meues forces, done lloc a admiració i imitació als lectors. No tingueu en compte, per favor, la rusticitat del meu discurs, si no fixeu-vos en la magnanimitat d'aquest treball, la duresa de tant de sofriment que pacientment va suportar aquest home ple de Déu que va menysprear la glòria de la vanitat mundana, i en viure en solitud, va heretar per a si mateix, el regne celestial.

### **VIDA**

Pafnuci, de feliç memòria, va mostrar els secrets de les seues accions i pensaments dient:

#### **CAP. I**

Un dia, estava assegut jo, Pafnuci, a soles i en silenci, vaig pensar dins del meu cor que desitjava anar al desert i a tots els llocs universals dels sants monjos, i que així em purificaria de l'hàbit de la conversa pia, i considerava que aquestes coses s'administrarien com a través de Déu. D'on va ocórrer que en silenci vaig emprendre el camí, i em vaig adreçar en desitjable cursa fins al desert. I així, vaig portar amb mi uns pans i un poc d'aigua, perquè no em faltaren al llarg del camí. Al cap de quatre dies, els aliments que portava, els vaig consumir, i els meus membres van perdre les forces sense el suport de cap aliment.



Tot seguit, per il·luminació de la divina gràcia, una mort imminent es va evitar, i tot agafant forces, vaig reprendre el camí, i sense menjar res en altres quatre dies, vaig continuar. Transcorreguts aquests, era molt cansat i em vaig gitar a terra com a mort. En aquest moment, abandonat inclús de l'ajut diví, vaig veure un home que m'assistia, admirable per la seua glòria, terrible per la seua esplendor, lloable per la seua pulcritud, alt per la seua grandària, preclar pel seu aspecte. Quan vaig veure'l, em vaig quedar totalment estupefacte. Però, tanmateix, aquell se me'n va acostar amb un rostre plàcid, va tocar-me ara les mans, ara els llavis, i va restaurar les meues forces amb gran vitalitat (*Ioannes, libello III, núm. 12*). Immediatament, me'n vaig alçar content i, amb l'ajut de Déu, per aquella solitud, vaig fer un camí de dèsset dies, fins que vaig arribar al lloc que el Senyor em volia mostrar com a indigne servidor seu, on vaig finalitzar el trajecte del meu camí.

## **CAP. II**

Així doncs, mentre reposava descansant i pensava què haguera fet estant malalt, vaig veure de lluny un home d'aspecte terrible, amb aparença de bèstia, envoltat de pèls per tots els costats. El qual, en efecte, tenia tal abundància de cabells que el seu cos n'estava cobert. Com a vestimenta, se servia de fulles i herbes amb les quals, únicament, se cenyia la part baixa dels ronyons. Davant la visió d'aquell home, em vaig atemorir amb horror i ansiós més del que es pot creure de temor i admiració, perquè tan admirable forma mai no havia estat mostrada als meus ulls en l'espècie humana, no sabia què fer, però amb totes les meues forces vaig fugir i vaig pujar a una muntanya propera tan ràpid com vaig poder, i fins allà vaig córrer tremolant, i me'n vaig amagar en la densitat frondosa de la vista mentre donava molts sospirs. Estava esgotat tant per l'edat com pel treball de l'abstinència. Mentre em trobava allà gitat en la muntanya, una gran veu va exclamar i va dir: «Home de Déu, baixa de la muntanya. No tingues por. Jo, en efecte, soc un home patidor similar a tu». Consolat, així, amb aquestes paraules, vaig organitzar la ment i després vaig baixar i em vaig presentar davant del baró sant, i tímid em vaig prostrar als seus peus. Ell, aleshores, em va prohibir que em gitara davant seu. «Alça't! —digué. Tu, en efecte, ets un servent de Déu i et diuen Pafnuci, l'amic dels sants». Immediatament, em vaig alçar i encara que fatigat, no obstant això, estava content, i

vaig seure davant d'ell, però ja amb gran desig de conèixer qui era ell i quina era la seua vida. I li vaig dir: «Heus ací que he fet un vot, pel qual m'he quedat en aquest desert. I els meus fatigats membres senten una certa solitud, tanmateix la meua ment, anhelant encara, no ha trobat descans. Per això, a tu, oh, ancià!, et pregue amb devot cor i per aquell, per l'amor del qual vius en aquest desert, et demane que em contes en explícites paraules, on vius i com et diuen, o quan vas arribar ací». I l'home de Déu, coneixent que jo escoltaria amb ànim el relat del seu treball, em va dir:

### **CAP. III**

«Com que tu, germà dilecte, amb àvidament vols escoltar les llargues afliccions de la meua vida, sens dubte te les relataré des del principi. Jo, encara que immerescudament, em dic Onofre. I heus ací que no fa menys de setanta anys que visc amb treball en aquest desert. Sovint parle amb les feres i menje contínuament com a pa el fruit de les plantes; el meu cos miserable es reclina en les muntanyes i valls, i en les coves. En tots aquests anys no he vist ningú, sinó sols a tu; no he pres cap aliment de cap persona. Em vaig criar al monestir que es diu d'Hermòpolis, en la província anomenada Tebes, on a penes vivien cent monjos. Després, la vida d'ells fou tal que tots vivien de manera equànime en costum i acció, i se sotmetien a un cor i a un esperit, a la disciplina de la santa regla que cultivaven, i en absolut es preocupaven per les inquietuds d'aquest segle. Allò que agradava a uns, agradava a tots. Estaven encesos per una ment santa, una fe pura, una caritat perfecta davant Déu, al qual no deixaven de servir de dia i de nit amb mansuetud i paciència. Tan gran era el silenci com l'abstinència, de tal manera que ningú no s'atrevia, si no era amb justa pregunta o amb recta resposta, a dir una paraula. Allà també vaig rebre l'aliment de la santa doctrina des de l'adolescència; allà em vaig ensenyar la norma de la vida regular dels germans, dels quals amablement era estimat. Per ells era instruït amb diligència sobre els mandats instituïts per Déu que havia d'observar».

## CAP. IV

Després vaig escoltar amb freqüència dels meus venerables germans la vida del beat pare nostre Elies, que en el desert es va afligir en tal abstinència i oració que va merèixer rebre la màxima virtut del Senyor, i transportat en un carro de foc, va voler impartir els dons que de l'Esperit Sant havia rebut a un deixeble, i fins i tot no va veure la pena de mort d'un ancià longeu. I al costat d'aquest exemple, van portar també el del beat Sant Joan Baptista, que va brillar en la sèrie del Nou Testament com a claríssim, i per mitjà del qual, dedicat a l'ofici diví per espai de molts anys, va macerar el seu cos fins que en les ones del riu Jordà, va ser digne de batejar el redemptor del món, i el mateix anyell de Déu el va assenyalar amb el seu dit.

## CAP. V

Jo, certament, quan aquestes coses els escoltava recitar, els deia: «Per què, oh senyors meus!, s'admireu de la vida i miracles d'ells, o per què recordeu tan assíduament els fets d'aquells? Són si de cas més forts que vosaltres els que viuen al desert o ho són menys?». Però ells respongueren: «Fill, són més forts que nosaltres, perquè viuen sense ajut humà. Nosaltres mirem un per altre, i l'ofici diví se celebra igualment per part nostra. Quan volem menjar, el trobem preparat; quan la malaltia o alguna feblesa del cos ens arriba, immediatament la cura dels germans amb tota sol·licitud ens ajuda. En edificis lúcidament construïts habitem, en els quals durant l'estiu, estem a cobert del sol, i romanem protegits de la inundació de la pluja i de la força del vent. En canvi, els monjos que són al desert, no reben sinó la consolació de Déu. Quan són presa de les angoixes i tribulacions o quan comencen a lluitar amb el diable, l'antic enemic del gènere humà, qui els assisteix?; per qui són ajudats? Però a ells, tot i que els manca el consol, tenen allò diví. I si tenen fam, qui els donarà pa?; si tenen set, qui els dona aigua, en un lloc on no n'hi ha pa ni aigua? Que és més gran el treball en els llocs deserts és indubtable, en un lloc on no hi ha res d'allò que és necessari. En primer lloc, doncs, quan decideixen viure en solitud, s'asseguren fermament en el temor de Déu. Consumeixen els seus cossos en el treball i en la passió, lluiten virilment contra les insídies diabòliques i, per a guanyar contra els projectils de foc del roïníssim, lluiten amb les espases espirituals. En

efecte, aquest vell enemic, inventor de tota iniquitat, estudia de fer-los caure i implicar-los en la seua malícia, i apartar-los de la seua bona voluntat, i conduir les seues ments als desitjos mundans, perquè, començat el seu treball, abandonen la persistència. Però Déu totpoderós, que no abandona els que esperen en ell, els envolta amb les armes del seu poder, perquè a ells l'atac de Satanàs no els doblegue, els protegeix l'elevació de la divina misericòrdia. Per això, a ells, els àngels de Déu, els són enviats contínuament, i per mans d'ells moltes vegades se'ls administren les coses necessàries. Trauen aigua de la pedra, com interpreta Crist. És clar que està escrit: "Els sants que esperen el Senyor tindran fortalesa, alçaran les plomes com les àguiles, volaran, i no fallaran, correran, i els seus passos no vacil·laran" (*Isaïes, XL*). I en altre lloc: "Els que tenen set, se saciaran d'una font superior, i les fulles de les herbes en les seues boques seran dolces com rusc de mel". Si, per altra banda, el diable alguna vegada contra ells es prepara, immediatament s'alcen: obrin les seues mans al Senyor, fan precis fidelment davant sa majestat divina i ràpidament amb suport del cel són ajudats, i els dolosos projectils de l'enemic són totalment destruïts. No entendràs, oh, fill!, allò que es llegeix en el psalm?: "Perquè no s'oblidarà del pobre, la paciència dels pobres no perirà per sempre" (*Psalm IX*). I després: "Va escoltar-los el Senyor en el dia de la tribulació, i els va alliberar de tota angoixa" (*Psalm CVI*). "En efecte, cada un rebrà la seua recompensa d'acord amb el seu treball" (*I Corintis, III*). "Feliç és, per descomptat, l'home que sempre és temorós i sempre obra aplicat a la voluntat de Déu en aquesta present i fràgil vida" (*Proverbis, XXVIII*). Que sàpigues que de forma seguríssima, oh fill!, els àngels de Déu als sants i als homes justos cada dia els serveixen, i contínuament il·luminen els seus cossos amb la virtut superior».

## **CAP. VI**

Finalment, jo, el pobre Onofre, instruït subtilment amb tal raonament pels santíssims pares del meu monestir, vaig començar, amb silenciosament, a pensar de quina gloriosa felicitat gaudeixen en els cels, els que han suportat a la terra treballosos certàmens per amor de Déu. El meu cor s'encenia, la meua ment desitjava amb fervor menysprear els gojos del món, acostar-se a la pàtria celestial amb totes les forces, com explica el salmista dient: «Per a mi, el bé és acostar-me a Déu, posar en el Senyor Déu la meua esperança» (*Psalm LXXII*).

## **CAP. VII**

I mentre pensava sol·lícitament aquestes coses, de nit, en silenci, me'n vaig alçar i vaig portar amb mi un xicotet pa amb uns pocs llegums, a penes suficient perquè fora prou per a quatre dies, i així, segons la voluntat de Déu i la seua pietat, vaig marxar perquè em mostrara el lloc del meu habitatge. Quan vaig eixir del monestir fins a la muntanya, vaig arribar al desert i vaig pensar com romandria allà; de sobte, vaig veure una llum esplèndida quasi al meu davant; vista la qual llum, vaig témer molt. Aleshores, vaig pensar que jo havia de tornar al monestir del qual havia eixit. Després, vaig veure un home d'aspecte bellíssim des d'un raig de llum clara, davant de mi, i em va dir: «No tingues por, jo soc, en efecte, un àngel de Déu destinat a custodiar-te des del teu naixement per providència divina, per romandre amb tu amb l'ajuda de Déu, i et portaré a aquest desert. Sigues perfecte, humil davant Déu, treballa amb l'espasa, conserva el teu cor amb tota custòdia, viu sense querella, persevera en les bones obres. Jo, en efecte, no t'abandonaré fins que oferisca la teua ànima en presència de la summa majestat». Açò em va dir l'àngel, que em va acompanyar en el camí començat.

## **CAP. VIII**

Caminàrem, així junts, sis o set milles i vam arribar fins a una cova bastant convenient. Me'n vaig acostar volent saber si de cas algú romania dins. Segons el costum dels monjos, vaig començar a clamar i vaig demanar humilment la benedicció. Després vaig veure eixir un baró santíssim, davant del qual em vaig postrar a terra. Aquell, aleshores, em va agarrar amb les seues mans i em va alçar de terra, em va donar l'òscul de pau i em va dir: «Tu ets en efecte el meu germà, el meu cooperador de vida eremítica; passa, oh fill! Déu et concedisca que el seu temor romanga amb tu, que la teua labor siga agradable a la seua vista». Després, vaig entrar amb ell a la cova i hi vaig passar alguns dies, i va desitjar ensenyar-me les seues obres i investigar amb més cura el seu habitatge. Ell també va aprovar el meu desig i em va donar honorable consell, i em va mostrar com havia de superar les insídies del diable de manera agradable, amb paraules de caritat. Havent transcorregut alguns dies, em va amonestar amb aquestes paraules dient: «Fill, alça't i vine amb mi! Cal que entres en l'interior del desert, i cal

que habites una cova tot sol. Si lluites virilment, superaràs totes les temptacions dels dimonis. Certament, Déu et vol provar en aquest desert per veure si vols obeir fidelment els seus manaments, pels segles dels segles, fets en la veritat i en l'equitat (*Psalm CX*). Aleshores, dient açò, l'home sant es va alçar i amb mi va caminar durant quatre dies a l'interior del desert. Al cinqué dia, vam arribar a un lloc que es diu Calidiomea, on hi havia palmeres a prop. Aleshores, el baró de Déu va dir: «Heus ací, fill, mira el lloc que el Senyor t'ha preparat per a romandre». Va estar ell amb mi per espai de trenta dies i em va ensenyar a observar la doctrina dels mandats de Déu amb cauta diligència. Una vegada hi havien transcorregut, em va encomanar al Senyor amb la seua oració santa, i quan es va separar de mi, va tornar al seu mateix lloc. Al llarg d'alguns anys em va visitar i no cessava d'aconsellar-me amb divines paraules, respecte de quina manera i simplicitat havia de viure.

## **CAP. IX**

En eixe temps, es va acostar a mi, segons com calia i entre les paraules de salutació, es va postrar i va caure a terra. I remetent la seua ànima al Senyor, va morir. Quan jo vaig veure això, em vaig entristir molt; va tornar a la terra. Jo vaig vessar moltes llàgrimes, vaig fer-me càrrec del seu cos i el vaig encomanar a la terra de Calidiomea.

## **CAP. X**

Per altra banda, mentre jo, Pafnuci, encara escoltava les paraules de raó del santíssim baró Onofre, vaig dir-li: «Oh, pare sant!, ja entenc el gran treball que has suportat en aquest desert pel nom de Crist». I l'home sant em va respondre: «Molt benvolgut germà meu, creu-me; he resistit en el desert de tal manera que de vegades pensava que jo em veuria superat per la mort. Desesperat moltes voltes de la vida, a penes l'alé sentia que mantenia en el cos. De dia, a l'estiu, em cremava el foc del sol ardent; a la nit, afectat per la rosada i la gelada, m'afonava per la fam i la set. Oh, quines i quantes coses vaig patir! No es poden contar els treballs i les plagues que una persona, que morirà per l'amor del Déu viu, ha de suportar. Torna el Senyor la mercé dels treballs dels seus sants (*Sapientia, X*), les riqueses dels quals, si no s'augmenten,

disminueixen. Per això, en efecte, he suportat fred i calor i els sofriments de moltes molèsties, tot podent-me consolar amb les riqueses celestials entre grups d'àngels. Menyspreava els aliments corporals, perquè fora més digne dels espirituals. Així és, un sant àngel cada dia m'oferia el pa i m'administrava l'aigua amb mesura, perquè reconfortara el meu cos, i perseverara constantment en l'elogi de Déu. Arbres de palmeres, que hi havia, produïen fruits de dàtils dotze vegades a l'any. Les quals collia durant alguns dies, me'ls menjava com a pa barrejant-los amb fulles d'herbes, i eren a la meua boca com ruscs de mel. Doncs, en l'Evangeli es llig: "No només de pa viu l'home, sinó de tota paraula que prové de la boca de Déu" (*Mateu, IV*). Germà Pafnuci, si vols complir la voluntat de Déu, totes les coses necessàries et seran preparades per ell. Perquè la mateixa veritat t'amonesta en dir: "No us preocupeu en la vostra ànima sobre què menjareu o què beureu, ni amb quina cosa us vestireu; per això, el vostre Pare sap de quines coses manqueu. Busqueu primer el regne de Déu i la seua justícia i totes aquestes coses se us donaran (*Mateu, VI*)"».

## **CAP. XI**

I quan escoltava açò d'aquest beat baró Onofre, admirant-lo en els seus treballs i accions, vaig dir: «Pare benigne, el diumenge o el dissabte rebies la comunió d'algú?». I ell responent-me, va dir: «Tot diumenge o dissabte trobe preparat un àngel del Senyor que em porta el cos i la sang del nostre senyor Jesucrist, de mà del qual em són donats els dons més preciosos, i la salvació perpètua de la meua vida». En efecte, tots els monjos que porten la vida espiritual en el desert participen de tal goig. Aquests sants eremites que viuen en aquesta solitud, si de cas en alguna ocasió, desitgen veure un home, en aquell mateix moment, són portats al cel per un àngel. Allà contemplen la visió de l'ànima dels justos que brillen com el sol al regne del seu pare, la multitud dels àngels i les seues ànimes unides i barrejades amb les dels beats. Per això, tots els que pugnen en aquesta lluita, desitgen amb tota la seua ment, tot el seu cor i totes les seues forces posseir i meréixer la glòria de la pàtria celestial, amb Crist i amb els sants. Finalment, contant el venerable Onofre totes aquestes coses, les vaig conèixer en el cim d'aquest tauró, on estava davant meu. I així, es va completar el meu goig, de tal forma que vaig oblidar tota l'adversitat que havia suportat en el camí.

## CAP. XII

«Crec, vaig dir jo, que em trobe entre els feliços, perquè t'he vist i he contemplat les teues obres egrègiament. Les teues paraules tan boniques, dolces amb la dolçor de la mel, penetren així en el més íntim del cor, de tal forma que podria dir amb el salmista: “Que dolces les teues paraules per a la meua boca, més que una bresca de mel en la meua boca!” (*Psalm CXVIII*)». Ell em va dir: «Fill, vine amb mi, mira el lloc del meu habitatge, oblidem-nos un poc de les paraules». Em va portar per un camí, prop de tres milles, i vam arribar a Calidiomea, un lloc espiritual, agradablement adornat amb arbres de palmeres. Allà, vam fer els precés al Senyor, i quan els haguérem completats, vam seure a terra i vam debatre amb col·loquis divins. Ja en el moment de l'ocàs del sol, vaig veure un pa posat davant meu amb un poc d'aigua. «Ara, fill, mira que no t'afebleixes si no menges algun aliment. Alça't, doncs, i menja!». Jo vaig respondre: «Viu el Senyor (*III Reis, XVII*) i beneït el meu senyor Déu en vista del qual som. No menjaré ni beuré fins que ens unim en la mateixa caritat pura». Així, quasi el vaig forçar perquè fera el que jo volia. D'aquesta forma, perquè complira el meu desig, va partir el pa i em va donar; vam menjar i ens vam sadollar, i ens van sobrar uns trossos després de menjar. Aquella nit la vam passar quasi sense dormir i ens vam entretenir en divins elogis.

## CAP. XIII

Quan es va fer de dia, després de l'hora de l'oració, vaig veure el seu rostre canviat, pàl·lid, i li vaig preguntar què li passava. Ell va dir: «No et preocupes, germà Pafnuci, perquè Déu totpoderós t'ha encaminat rectament fins aquesta solitud, perquè em soterres i lliures el meu cos a la terra. En efecte, en aquesta hora la meua ànima és absoluta del vincle de la carn i és conduïda fins al Creador al seu regne celestial. Oh, germà amantíssim! (doncs conec el teu desig), quan tornes a Egipte recorda'm en presència dels teus germans i de tots els que adoren Crist. Aquesta és la meua petició que he demanat al senyor Déu. Si algú fa una oblació per amor del meu nom davant la mirada del nostre senyor Jesucrist i fa una invocació a la seua lloança, que quede lliure de tota temptació del diable i del cadenat de la maldat humana, i que



amb els sants àngels en el regne dels cels, siga digne de l'herència eterna. A més, si algú no pot oferir una oblació o redimir-se per pobresa, que ell, en el nom del Senyor i en el seu honor, done una almoina a un pobre, i jo resaré per ell en presència de Déu, perquè siga digne de fruir de la vida superior en els cels. I si no pot oferir ni una oblació ni una almoina, per amor meu que encenga encens de suau olor al senyor Déu i jo pregaré per ell, perquè tinga un goig perenne». Jo li vaig dir: «Pare meu, no t'enfades si parle: si algú no té ni tan sols encens ni cap capacitat, com pot fer-se propici a Déu de tal forma que no manque de la teua benedicció quan t'invoque en alguna?» Aleshores aquell va respondre: «Si algun pobre en el desert o en altre lloc no té oblació, ni almoina ni encens per a oferir, que alce les seues mans i les estenga al Senyor tres vegades en oració dominical, és a dir, Pare Nostre, que em tinga present, i que recite psalms en el nom de la santa Trinitat i jo, així, intercediré per ell davant del Senyor, perquè siga mereixedor de la vida celestial i partícip amb tots els sants de Déu».

#### **CAP. XIV**

Després li vaig dir: «Senyor, si jo fora digne, o si se'm permet gaudir dels dons de la teua gràcia, després de la teua mort, m'agradaria molt obtenir aquest lloc agradabilíssim». Però ell va dir: «De cap manera, fill, t'ha sigut concedit, i no per això et va enviar Déu en la peregrinació d'aquesta solitud, perquè aconseguies ací el lloc d'habitatge, sinó perquè estigueres bé amb els justos que estan al desert, i perquè et dediques en el món a aprofundir en aquestes coses que has conegut en el desert. Ves-te'n a Egipte i queda't allà, fins a la fi de la teua vida! Completa aquesta bona obra i rebràs la corona d'una glòria perpètua».

#### **CAP. XV**

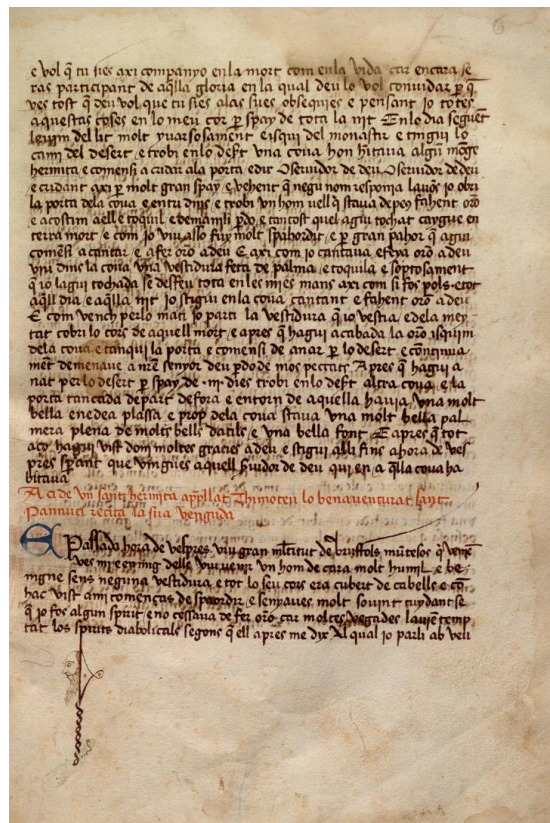
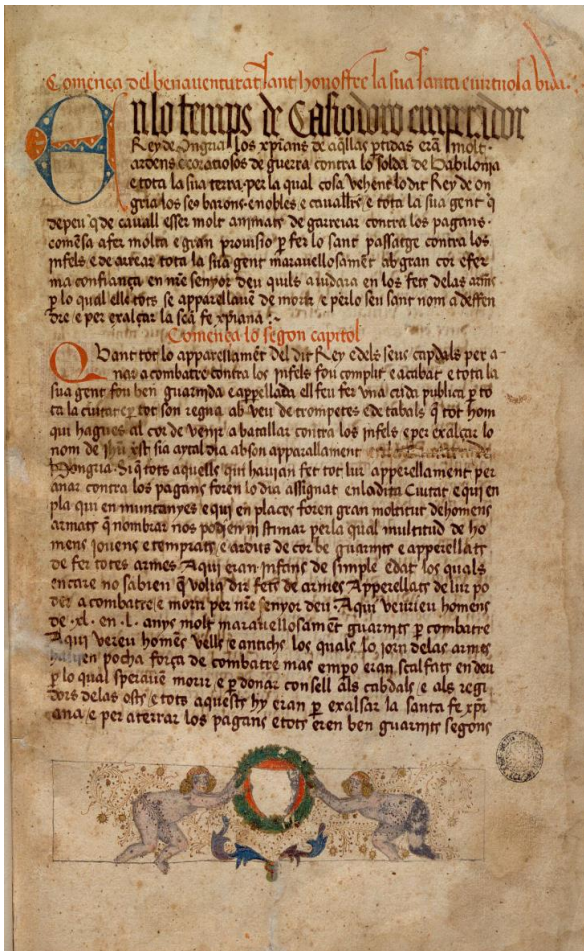
Quan l'home de Déu va dir aquestes coses, em vaig posar als seus peus i vaig dir: «Pare estimat, sé en efecte que allò que demanes a Déu t'ho donarà el Senyor pel teu immens treball de llarguíssim esforç, amb el qual has afligit el teu cos durant setanta anys en nom del Senyor. Dona'm, doncs, els dons de la teua santa benedicció, perquè obre amb una virtut similar a la teua, i que el meu esperit siga dirigit per la teua intervenció i en el futur siga mereixedor de

participar amb tu». Ell, tot seguit, va contestar açò: «Oh, Pafnuci!, no estigues trist; la teua petició, atribuïda a Déu, serà estable. Mantenint-te en la fe, actua amb valor, adreça els ulls amb la ment cap a Déu, corrobora els manaments, esforça't de fer el bé i aprén la vida eterna (*I Corintis, XVI*), que et protegissen els àngels del cel i que et conserven de tot pensament de maldat, com a pur davant Déu, i que et trobe immaculat en el dia del judici». Després d'açò es va alçar i va plorar a Déu, va orar, va doblegar els genolls i de sobte va dir: «En les teues mans encomane el meu esperit». I quan va dir això, una llum esplèndida va enllumenar el seu cos i en la claredat de la mateixa llum, la seua ànima es va separar del cos.

## **CAP. XVI**

De sobte, doncs, vaig escoltar la veu de molts àngels lloant Déu per la marxa de la santíssima ànima de sant Onofre, els cels sonaven amb càntics angèlics que van produir-ne un goig inefable en els astres, per mitjà del qual els exèrcits celestials lloaven l'ànima del seu ínclit soldat. Després, els meus ulls trencaren en plor, les meues entranyes gemegaven, em van eixir rius de llàgrimes, fluïren per mi planys, el pobre Pafnuci. Vaig plorar aquell com a feble, perquè a penes el vaig trobar i no el vaig poder tenir molt de temps. En acabant, vaig tallar la meua túnica pel mig i em vaig posar una part, i l'altra li la vaig col·locar al cos del beat, i el vaig soterrar en el sepulcre que havia obert en la roca. Aleshores, veient que estava a soles, vaig començar a plorar. Així, entristit, me'n vaig alçar i vaig voler entrar a la seua cova, però finalment, estant davant, la mateixa cova va caure amb gran soroll, i al mateix temps caigueren les palmeres de soca-rel. Així, vaig deduir jo, Pafnuci, que no era la voluntat del Senyor que jo habitara aquell lloc. Me'n vaig marxar i vaig tornar a Egipte, i allà vaig contar a les comunitats tot el que havia vist i escoltat. Així doncs, sant Onofre va morir al mes de juny, el dia 11, a tres dies dels idus del mateix mes. Des d'allà, els beneficis seus es presten, fins a hores d'ara, per a lloança i glòria del nostre senyor Jesucrist, al qual es deu l'honor i la potestat pels segles dels segles. Amén.

10.3. MANUSCRIT 13 DE LA BC



## **I. //1 r.// Comença del benaventurat sant Honoffree la sua santa e virtuosa vida**

En lo temps de Casiodoro, emperador, rey de Ongria, los christians de aquellas partidas eran molt ardents e coratjosos de guerra contra lo soldà de Babilònia e tota la sua terra, per la qual cosa, vehent lo dit rey de Ongria, los seus barons e nobles, e cavallers e tota la sua gent, qui de peu, qui de cavall, ésser molt animats de garrejar contra los pagans.

Comensa[ren] a fer molta e gran provisió per fer lo sant passatge contra los infels e de arrear tota la sua gent maravellosament, ab gran cor e ferma confiança en nostre senyor Déu qui·ls ajudarà en los fets de las armes, per lo qual ells tots se apparellaren de morir e per lo seu sant nom a deffendre e per exalçar la sancta fe christiana.

## **II. Comença lo segon capítol**

Quant tot lo apparellament del dit rey e dels seus capdals, per anar a combatre contra los infels, fou complit e acabat, e tota la sua gent fou ben guarnida e apperellada, ell feu fer una crida pública per tota la ciutat e per tot son regna, ab veu de trompetes e de tabals, que tothom qui hagués al cor de venir a batallar contra los infels e per exalçar lo nom de Jhesu Christ, sia aytal dia ab son apparallament en la principal ciutat de Hongria. Si que tots aquells, qui havian fet tot lo lur apparellament per anar contra los pagans, foren lo dia assignat en la dita ciutat. E qui en pla, qui en muntanyes e qui en places foren gran moltitud de hòmens armats, que nombràs no·s podien ni stimar, per la qual multitud de hòmens jóvens e temprats, e ardots de cor bé guarnits e apperellats de fer totes armes.

Aquí eran infans de simple edat, los quals encare no sabien què volia dir fets d'armes, apperellats de lur poder a combatre e morir per nostre senyor Déu.

Aquí veuríeu hòmens de XL en L anys molt maravellosament guarnits per combatre. Aquí vereu hòmens vells e antichs, los quals lo jorn de las armes havien pocha força de combatre, mas emperò, eran scalfats en Déu, per lo qual speraven morir e per donar consells als cabdals e als regidors de las osts, e tots aquests hy eran per exalsar la santa fe christiana e per aterrar los pagans, e tots eren ben guarnits, segons //1 v.// lur poder. Aquí havia molts devots religiosos qui anaven per confessar e per prehicar, e preveres honests per ministrar lo sant

sagrament. Aquí havia metges de física e de sirurgia per guarir e per curar los malalts. Aquí havia molta honrada cavallaria, co és, comtes e bescomtes, nobles e barons, cavallers e fills de aquells, hòmens de paratge e molts d'altres que no havian títol, bé armats e bé apperellats de combatre en totes parts e de morir per lo nom de Jhesu Christ. Aquí havia de bones dones e honestas, hy devotes matrones, les quals, ab gran cor, seguien les osts per ajudar en temps de necessitat e portaven les provisions de lurs marits e de lurs companyes. Aquí havia de bells ramats de bestiers per menjar. Aquí havia moltes bèsties, asinines e rossins, e brúffols per portar les provisions del blat e de farina, e altres vituales moltes. Axí que totes quantes provisions a les dites osts eran necessàries, eran aquí.

Axí que tanta era la multitud de la gent qui aquí era venguda, segons los prechs e manaments del rey, que les ciutats, vilas e castells, e monts e plans, tot havien mester e envides hi cabien, e açò per quant tota la gent era inflamada per l'Esperit Sant.

Emperò, lo rey de Ungria, axí com a senyor discret, ja havia hagut consell com ho havia a fer de la gent qui aquí sobrevendria, pençant que molt seria gran la multitud de la gent que per lo nom de Jhesu Christ serien aperellats de morir, per assò, ell havia feta gran provisió de vitualles e moltes tendes, e barraques e enremades, ben fornides e ben apperellades, en tant que tothom qui de peu, qui de cavall, se tench bé per content del acolliment e de las grans provisions que lo rey havia fetes a la gent qui aquí eren e per avant, si més ne vinguessan, de la qual lo rey fou molt aconsolat de tan gran adjutori que nostra senyor Déu li hac tramès.

Per què un jorn, ell volch exir fora lo mur per veure les sues gents qui eren aquí vengudas e, un dia assignat, ell volch anar visitar les osts, consolant e pregant, e soplicant per la honor de Déu, e preycave que tothom hagués bon cor de combatre contra los infels per la salut de lurs ànimas e per exalçar la sancta religió christiana. Axí, ell los amonestava, que tothom confessars e combregàs, per ço //2 r.// que lur bon viatge fos plasent a nostra senyor Déu. E axí, tothom se confessà e combreguà, bé e diligentment, en axí que tots se comenaren a les mans de Déu e començaren de caminar e de metre's en los navilis qui eran bé aperellats en la mar e ben fornits, e provehits de totes coses que a ells fossen necessàries per lo present e sdavenidor.

E verau los ciutadans e los burgesos e los altres bons hòmens, qui romanien en les partidas del regna de Ongria per governar e per regir los castells e les ciutats, e les gents de aquell

hagueran lur consell abans que lo stol pertís, que molt fora millor cose que lo rey romangués per regir e governar son poble e que Onoffre, son fill, anars per ell en lo sant passatge; car per ventura, si lo fill del rey romania, poria e volria fer joventuts e, ab consell de hòmens jóvens, destroyria lo regna.

Per què més valia que lo rey romanguers e que Onoffre anàrs [a] combatre contra los infels e aquí no porà fer joventuts, car no·y hauria loch, jatsia que al present ell sia bon jova e temprat, e apte segons la sua edat e aqui se poria sprovar en lo fet de las armes.

En axí que tots digueran e tingueran en bo que lo rey romangués per guardar ses ciutats, viles e castells, e lurs mullers e béns, e Honoffre, son fill, anars al sant passatge, lo qual mils poria portar lo càrrech de las armes que no lo pare.

E veus que Onoffre fou elet per anar e lo pare per romandre, de la qual deslberació lo rey fou molt torbat, per quant li convenia romandra, segons que tot lo consell havia ja determenat. Perquè, vehent que ell en açò no podia contrestar, revelà a son fill, Onoffre, lo consell determenat e amonestà'l que·s volgués regir sàviament e que stigués a correcció e regiment de XII bons hòmens antichs e plens de saviesa, als quals lo rey lo comanava, e los XII bons hòmens prengueran a ell en custòdia e en comanda ab homenatge que faheran al rey. E Onoffre feu omenatge al rey, que ell en negunas coses ni en negun fet d'armes no feria ni tractaria sens exprés consell e consentiment dels XII pròmens, e axí ells se materan tots en los navilis, bé en orde e ab gran goig, en lo nom de Jhesu Christ.

E vehent nostre senyor Déu tanta multitut de gent, jóvens, vells e religiosos, e dones, tantes honestas e virtuoses, e apperellats tots per morir per lo seu sant nom, donà'ls en la mar tanta de bonança e tant pròsper vent que en pochs dies foren en Babilònia, //2 v.// sans e salves, e tots isqueran en terra per refrescar e dar repòs a lurs persones.

Adonchs, Onoffra quant veé que era en Babilònia de edat de XIII anys e jatsia que la sua edat no fos donada a sofferir tants treballs, com són los fets de las armes e de las batalles, emperò nostre senyor Déu li cresqué e li enfortí lo seu enteniment e lo seu coratge que si l'hoysseu parlar en los consells e·l vehéssau combatre, millor diguérau que era de edat de XXV anys que no de XIII. En tant que, après spay de pochs dies, morien tanta multitut de infels que en tota Babilònia no romangueran hòmens combatents ni de peu, qui de cavall, pus de MCC,

segons que recomptà lo soldà, lo qual fou pres en la derrera batalla per Onoffre, fill del rey, en la qual moriren gran multitud de christians.

Mas, Onoffre, ab aquells qui li eran romasos, levà lo camp ab gloriosa victòria e hac tota la desferra dels infels, e après que agueran aguda la derrera victòria, en la qual fou pres lo soldà, negú de la part dels infels no gosà exir a combatre fora de Babilònia, mas que guardaven e defenien la ciutat axí com podian ni sabien.

E, per consegüent, se sdavench que Onoffre, un jorn, hac gran desig de tornar-se'n en sa terra e dix-ho als XII pròmens, sots lo bon regiment dels quals ell stave; e axí, tengué consell per ço, com molt de temps havien ja stat, e aquells de Babilònia qui no volien exir a combatre, e ha Onoffre que era romasa pocha gent, mirant e havent sguart en totes aquestas coses e altres, e majorment com havien entès que lo rey son pare era mort, deslberaren que tothom se'n tornàs.

E lavons, ell feu venir lo soldà devant si e feu-lo scapsar devant tot lo stol de la qual cosa tots los christians hagueran gran goig e los pagans ne faheran gran dol e gran lament, e, majorment, com los tramès lo cap, per ço que creguessan que ell era mort.

E posat que Onoffre hagués de consell que se'n tornars en la sua terra ab tota la sua gent qui era romasa, segons lo seu desig, emperò ell se mès en son cor de haver son consell ab nostre senyor Déu e posà's en oració, e molt humilment e devota, ell feu pregària a nostre senyor Déu en tal manera, dient:

—Senyor ver Déu, pare totpoderós, creador del cel e de la terra, plàcia a tu que si aquesta mia voluntat e aquest meu desig que he de tornar en ma terra, ve de part de tu e a tu és plasant, que tu·m vulles donar-me'n algun //3 r.// senyal; car jo, Senyor meu, no planch lo meu treball e si no és a tu plasant que vulles destroyr lo meu desig; car no deman, sinó la tua honor e la glòria del teu sant nom, a tu, Senyor, fas gràcies; car per la tua bonesa e no per mos mèrits has a mi donada victòria dels teus enemichs qui·m blasmen nit e dia e lo teu sant nom, han en gran menyspreu e en gran dirrisió.

E après que hac feta la oració a Déu e l'ach finida, una veu del cel li sobrevench qui li dix:

—Sàpies, Onoffre, que a tota la santa Trinitat és stada plasant la tua venguda per batallar contra los infels e ara li és molt plasant la tua tornada, per ço, com altra cavallaria has [a] exalçar, per la qual vindràs al seu regna.

E com lo benaventurat Onoffre per la veu fos confortat e per semblant per la visió de Jhesu Christ fet alegre, per la tant preciosa resposta com havia hoÿt que altra cavalleria havia a fer, de continent leva't de la oració, pençà de apperellar e metra en execució la sua tornada, e convocar tots los capitans qui li eren romasos, dient-los que fessan recollir la gent tota en los navilis qui eran aquí apperellats dins breus dies.

Axí, lo dia assignat, tothom fou recollit molt alegrement per retornar en Ungria, cascú en son loch, segons li era assignat, pençaren de donar les blanques veles als vents en lo nom de Jhesu Christ.

En tant que, en breus dies navegant, foren retornats en lurs habitacions. E aquest senyal e miracle fou lo primer qui de part de Déu fou fet a honor de Onoffre, despuys que Jhesu Christ li fou aparegut e l'ach tyrat, assí metex lo Sant Spirit no's partí d'ell, ni dels seus negocis. Car deveu saber que com sant Onofre fou en la nau recollit, l'àngel de nostre Senyor li apparech, dient-li:

—Sàpies, Onoffre, que lo rey ton pare és mort en lo món, mas Déu l'a col·locat en lo seu regne, per ço, com és stat principi e començament de aquest sant passatge e per mèrits encare fahedors per tu e axí stà ab cor ferm e no hages desplaer de la mort de ton pare, car Déu ha promès a tu aquell matex regna ab major glòria e hages paciència en ço que t'heu de venir en lo regna de Ungria, car en breu temps lo possehiràs, car en altra cavalleria te ha Déu appellat e de açò no murmures contra Déu, quant la hora serà venguda, mas membre't ço que jo t'he dit.

### **III. Com sant Onoffre renuncià lo regna de Ungria e se n'anà en //3 v.// Boèmia, a hon no conagut stech per spay de gran temps**

Aprés que sant Onoffre fou tornat en Ungria, ell fo noblament rebut per totes les sues gents e après poch temps, se sdavench que un malvat emperador qui lavòs passava per aquellas partides, sabent e veent la venguda de aquell Onoffre, fill del rey de Ungria, e la sua gran fama que tant maravellosament havia obrat nostre senyor Déu per ell contra los infels en les batalles, mogut per enveja diabolical, hac gran enveja de la sua fama e fou en son cor molt torbat, en tant que feu moura guerra contra l'om sant, pretenint que a ell se sperava regir e governar lo regna de Ungria. En tant que veent lo sant hom que Déu permetia ésser ell, axí



atribulat, injustament e recordant-se lo que Déu li havia dit ab ferma paciència, donà loch a la ira, reduynt-se a la memòria lo Sant Evangeli qui diu: «Quant sereu perseguits en una ciutat, fogiu-vos-ne en altre e no vullau dar loch al diable». Per què ell desemparà lo regna de Ungria, e fugís-se'n en Boèmia e aquí no conagut, stech per molt temps ab gran stretura e pobretat.

#### **IV. Com lo benaventurat sant Onoffre, a pregàries de un abat de un sant monestir, ab gran devoció, sospirs e làgrimes, se mès en religió e rebé lo sant hàbit per mans del abat**

Aprés algun temps, dementre que ell stava axí no conagut, ell continuava tots jorns en un monestir de monjes negres appellats Iriti, e per lo contínuament, ell fou fet axí amich dels monges, com si fos I dels monges antics.

Per la qual cosa, vehent l'abat e los monges que ell fahia vida honesta e sancta, fou convidat en special, un dia entre los altres, quant l'abat e los altres monges foren levats de taula, l'abat appellà tot lo seu convent a capítol, axí com havia acostumat, en lo qual fou appellat sant Onoffre.

E aquí demanat per moltes vegades e interrogat qual era la sua vida ni lo seu stament perquè, ymaginant que açò Déu permetia, recomptà'ls per orde tot quant demunt haveu hoÿt dir, e en qual manera ell era fora de son regna e vengut aquí per la persecussió del emperador.

Quant l'abat e los monges hoÿren aytals novelles com li eren sdavengu//4 r.//das, agueran en ell gran devoció e pregaren-lo que volgués pendre lur hàbit e viure sanctament, segons la lur regla. Perquè lo sant hom, molt humilment e devota, après molts sospirs e moltes làgrimes, rebé lo sant àbit, prometent viure segons la institució de lur sancta regla, fahent gràcias a nostre senyor Déu qui en aquell sant stament lo havia volgut appellar; en lo qual àbit el conversà molt altament, donant bon eximpli als altres de la sua penitència e de la sua molt aspre vida.

#### **V. Com los monges, après que lo lur abat fou mort, elegiren per revellació divina lo benaventurat sant Onoffre en pastor e abat lur**

Aprés algun procehiment de temps, nostre senyor Déu, volent honrar lo benaventurat sant Honoffre, volch appellar l'abat al seu regna. En axí que mort l'abat, vench veu del cel, dient als monges que de continent elegissen en abat e en pastor lur, a Onoffre, de la qual cosa lo convent se alegrà molt, per ço, com Déu los havia donat tan gran senyal de la elecció de lur regidor.

Mas emperò, sant Onoffre fou molt desconsolat de la sua elecció, mas tement que, si ell dubtàs de pendre lo regiment pastoral, no fes offensa a nostre senyor Déu Jhesu Christ, segons lo que per ell li era stat revelat, rebé e acceptà, ab grans plors e sospirs, e no de grat, lo dit càrrech en què Déu lo havia elet, jatsia que moltes vegades digués als monges que no l'elegissen, car a la longa lur vida e lurs costums serien dissemblants, axí com a la fi de la obra ho ha demostrat, per què los monges lo elegiren, e sant Honoffre començà de ordenar-se al sant orde de prevera.

Elegit sant Onoffre divinalment en abat, ell fo molt curós de provehir los monges segons lurs provisions e proffit de lurs ànimas, e de continent fou mudat en altre home, axí de vida com //4 v.// de costums, e axí com ell strenya e castigava si matex, castigant lo seu cos, axí volia que los frares fossen a ell semblants en ço que tocava la regla e sinó tot, almenys en partida, consellant e amonestant-los que portassen pacientment lo jou de Jhesu Christ, lo qual és molt leuger. Axí, com ell matex ne fa testimoni en lo Sant Evangeli, segons sant Matheu. Axí que covenia que hagués a entendre a les lurs mesquineses e enfermetats, no derogant en res la institució de la lur regla, del qual destrenyement los monges e tot lo convent foren molt torbats, en tant que començaren a murmurar e a tractar la sua mort, acceptat un solet monge appellat Pannuci, lo qual no consentia en lurs tractaments, ans los reprenia molt caritativament. Car sant Onoffre l'avia pres per son familiar e companyó special, al qual Pannuci tant com podia e en ell era, volia ymitar al sant baró Onoffre de totes ses forces e, entre les altres virtuts de aquest Pannuci, si era que tostemps lo trobareu dejú de tota mala voluntat e ody. Car tanta era la amor que ell portava al sant baró Honoffre que tot lo jorn e quasi tota la nit lo trobàreu prop de sant Onoffre, qui l'informava en sancta conversació ab paraules de la Sancta Scriptura, de las quals ell se sadollava més que del aliment corporal. E aquest frare Pannuci revelava a sant Honoffre tots los seus secrets e ab lo seu consell tot lo monestir, ell regia e governava.

**VI. Com lo benaventurat sant Onoffre, çelebrant la missa e consecrada la òstia, feu oració a Déu e fou-li respost per nostre senyor Déu lo que li era més acceptà e placent. E com se pertí del monestir après que hac instruÿts los monges en sancta vida e se n'anà al desert**

Esdavench-se un dia que ell cantava missa e feya la consecració del cors de Jhesu Christ, abans que al poble la mostràs, feu aytal oració:

—Senyor ver Déu e pare, plàcie al teu //5 r.// sant poder e a la saviesa del teu Fill e al foch del teu Sant Sperit, que·m vulles ensenyar e mostrar en qual manera jo puxa a tu mils servir e complir la tua sancta voluntat, per ço que pus liberalment puxa venir al teu sant regna.

E aquí matex li fou feta resposta per nostre senyor Déu, dient:

—Onoffre, sàpies que III coses són a mi molt placent, ço és: stendre les mans als pobres de Jhesu Christ, e fer penitència condigna, e en totes prosperitats e adversitats lohar lo nom de Déu, e si açò fas, sàpies que, ab la mia misericòrdia hauràs la glòria que demanes, en la qual habitaràs ab los àngels e ab los sants de paradís e ab tu tots aquells qui a la tua vida volran ymitar.

E après dita la missa, ell fou remembrant de la resposta que nostre Senyor li havia feta, ni en qual manera l'havia amonestat, per què ell, de continent, convochà tots los monges a capítol e aquí ell los recomptà que entre les altres vegades que nostre Senyor li era aparegut pur ara en la missa, me ha dit que si jo volia salvar la mia ànima, que fes penitència, loant lo nom de Jhesu Christ totes vegades.

—Perquè senyors, frares e pares, volent jo obeyr a la sua beneÿta voluntat, vos vull comenar tots a Déu, pregant-lo que us fassa complir lo seu sant voler e viure dignament e sancta, segons la institució de la regla e en aquella conversar, humilment e acabadament, per tal que aconseguiau lo loguer promès, car jo me'n vaig al hermitatge per fer penitència e puxa salvar la mia ànima qui és molt peccadora.

E començà-los a besar tots, la hu après l'altre, e beneÿr tots ensemps e pertí's d'ells e del monestir e comenà'ls a Déu, en specialment, al frare Pannuci, qui tostemp era stat son companyó secret, lo qual romania desconsolat e desconortat per la absència de tan gran pare.

Mas emperò, ell era tan spiritual que en tot volia seguir lo voler de nostre senyor Déu e après conversà altament e sancta, més que debans entre los frares e, finalment, fou sant en paradís. E lexem, doncs ara, sant Onoffre qui fa penitència, e retornem al benaventurat sant Pannuci, en qual manera, passats molts anys, Déu li revelà que cuytàs de anar a çercar //5 v.// lo benaventurat Onoffre.

## **VII. Com sant Pannuci se partí del monastir per anar a cercar lo benventurat sant Onoffre e com trobà dins I cova un hermità mort**

A mi, Pannuci, servidor humil de la vostre santedat, a tots los servidors de Déu e a tots los faels qui són en les sglésies stablides en la fe de Jhesu Christ, salut e benedicció, pau e gràcia de nostre senyor Jhesu Christ, sia tostemps ab vosaltres. Amén.

La mia voluntat és que sapiau, per servir a Déu, que sia revelada a la vostra granesa per mi, la vida de un sant e molt gloriós e plasenter a Déu, ermità e enacorita, pare nostre de bones obres, lo nom del qual és Onoffre, per tal que puxau entendre e saber quants són los mèrits seus e quant fou noble la sua vida devant Déu.

Jo, Pannuci, stant un dia en lo monastir ab los altres monges, pencí e ymaginí dins la mia vida, e quin guardó és aquell qui·ns devia ésser donat devant Déu en aquell dia que darem rahó de la nostra vida, e de les obres que en aquest món fetas haurem. E nosaltres e tots los monges qui són ací en aquest monestir, ab tots los altres monges, e com a algú dels monges se sdavé malaltia, és visitat de tots los altres en lo nostre ajustament, és per tots aconsolat e aministrat, mas los sants hermitans, qui habiten en los deserts, són e stan sens totes aquestas coses e fan servir a Déu, e açò per quant són millors que nosaltres, segons que és scrit, aquests seguexen l'anyell immaculat, lo qual és Déu, e seguexen-lo hon se vol que vage per fer-li servir.

E com jo, Pannuci, una nit dormís e reposàs en mon lit, viu que sant Onoffre se n'anave deportant per lo nostre ort e érem abduy[s] ensemps e, après de açò, un àngel me dix:

—Pannuci, Déu te denuncia per mi que tu no romanges pus en lo monastir, mas de continent leve't e partex-te'n en lo nom de Jhesu Christ, e ves a cercar Onoffre, companyó teu, lo qual encara és viu e habita en lo desert, fahent penitència ab gran humilitat, ves-lo a visitar, car

sàpies que Déu lo vol appellar //6 r.// e vol que tu sies axí companyó, en la mort com en la vida, car encara seràs participant de aquella glòria en la qual Déu lo vol convidar, per què ves tost que Déu vol que tu sies a las sues obsèques.

E pensant jo totes aquestas coses, en lo meu cor, per spay de tota la nit, en lo dia següent, leví'm del lit molt yvarsosament e isquí del monastir, e tinguí lo camí del desert e trobí en lo desert una cova hon habitava algun monge hermità e comensí a cridar a la porta e dir:

—O, servidor de Déu! O, servidor de Déu!

E cridant axí per molt gran spay e vehent que negú no-m responia, lavons jo obrí la porta de la cova e entrí dins, e trobí un home vell qui stava de peus, fahent oració. E acostí'm a ell e toquí'l e demaní-li perdó, e tantost que l'aguí tochat, caygué en terra mort. E com jo viu assò, fuy molt spahordit e, per gran pahor que aguí, comensí a cantar e a fer oració a Déu.

E axí com jo cantava e feya oració a Déu, viu dins la cova una vestidura feta de palma e toquí-la e, soptosament, que jo l'haguí tohada, se desfeu tota en les mies mans, axí com si fos pols. E tot aquell dia e aquella nit, jo stiguí en la cova, cantant e fahent oració a Déu. E com vench per lo matí, jo partí la vestidura que jo vestia e de la meytat cobrí lo cors de aquell mort e, après que haguí acabada la oració, isquí'm de la cova e tanquí la porta. E comensí de anar per lo desert, e contínuament demanave a nostre senyor Déu perdó de mos peccats.

Aprés que haguí anat per lo desert per spay de III dies, trobí en lo desert altra cova e la porta tancada de part de fora, entorn de aquella havia una molt bella e nèdea plassa, e prop de la cova stava una molt bella palmera plena de molts bells dàtils e una bella font.

E, après que tot açò haguí vist, doní moltes gràcies a Déu e stiguí allí fins a hora de vespres, sperant que vingués aquell servidor de Déu qui en aquella cova habitava.

### **VIII. Ací de un sant hermità appellat Thimoteu, lo benaventurat sant Pannuci recita la sua venguda**

E passada hora de vespres, viu gran multitud de brúffols mutesos qui venien ves mi e en mig d'ells, viu venir un hom de cara molt humil e benigne sens neguna vestidura e tot lo seu cors era cubert de cabells. E com hac vist a mi, començàs de spaordir e senyave's molt sovint, cuydant-se que jo fos algun spirit e no cessava de fer oració; car moltes vegades l'havien

temptat los spirits diabolicals, segons que ell après me dix, al qual jo parlí ab veu //6 v.// molt alta e diguí-li:

—O, servidor de Déu!, per què duptes? No veus que jo son home peccador; tocha'm, que jo carn e ossos tinch, e demunt so vestit de cuyro natural de hom e, vull e deman aquells qui són servidors de Déu, per ço que per ells puga haver perdó de mos peccats.

Lavons, ell donà a Déu moltes gràcies e vench a mi molt ivarsosament e, com se fou acostat a mi, demaní-li perdó e fiu-li reverència e saludí'l ab paraules de Déu, e après d'açò, menà'm e mès-me dins aquella cova e dix-me:

—O, Pannuci! E com est tu vengut ací ni per qual rahó?

E com jo hoý que ell me appellà per mon nom, sens que jamés no m'havia vist ni jo no'l conaxia e, viu que ell sabia lo meu nom per Spirit Sant, jo li responguí:

—Per ço deman aquells qui són servidors de Déu que fassa les lurs obres e puxa ésser ajustat e companyat als lurs mèrits.

E, lavons, jo diguí-li:

—Prech-te, servidor de Déu, que·m digues en qual temps venguist ací e com te apellas per propi nom.

Lavons, ell me respòs e dix-me axí:

—Frare, abans que jo vingués habitar en aquest desert, jo habitava en la terra de Tebayda en un monestir en lo qual havia gran multitud de monjos ab los quals jo obrava cistelles, e jo stant en aquell monestir e fahent aquell lavor, seguís per temps que en la mia voluntat vench que, stant jo solitari, rebria la gràcia de nostra senyor Déu.

E isquí'm del monastir e aní-me'n en un loch, en lo qual no habitava persona neguna, e en aquella part jo fiu una cel·la en la qual jo, solitari, habitava e allò feya jo, desijant contínuament rebre de Déu major mercè e major gràcia. E stant jo solitari en aquella setlla, exercitàvam en aquella obra que primer en lo monestir obrava.

E moltes companýes dels pobles de aquella comarcha venien a mi, per rahó de aquella obra que jo usava e acostumava de fer, e donaven-me més que jo no merexia de fer les sistelles.

»Emperò, jo no prenia d'ells altra cosa, sinó tan solament allò que jo donava als pobres e als òrffens per amor de Déu. Lavons, per enveja del dimoni e per la sua malícia, lo qual és sembrador de tot mal, sdavench-se que una fembre vestida en hàbit de religió vench a mi e

pregà'm que molt era desijosa que jo la volgués rebre an ma companya e açò ella-m dix, ab gran instància e ab paraules piedoses e devotes, e que la volgués rebre en la mia cel·la, e que ensemps, stiguéssam en companya e féssam vida santa.

»Aprés, per engan e enginy del diable, vingué'm a consentir en lo sutze e vil peccat de la carn, e stiguem contínuant en aquell abominable e sutze e vilíssim peccat, un any e quatra mesos.

»E aprés jo, mesquí e dolorós, recordí'm del //7 r.// juí de Déu e del abominable peccat, e del mal guardó que jo devia haver per lo meu peccat.

»E diguí dins mon cor: “Ay, mesquí! E què diré ni què respondré devant tan alt e tan poderós senyor, com és nostre senyor Déu, de la mia malvada vida e del meu deffalliment, en lo qual he viscut e estat tant lonch temps? O e en quina manera apparré devant la cara de tan<sup>18</sup> alt Senyor e jutge?”. E encara diguí a mi matex: “Leve't, mesquí! Scapa! E aparte't e fuig de aquest peccat en lo qual vius; car millor e pus proffitosa cosa és a tu de lexar e desemperar totes coses, e fugir al peccat que no viure e estar en aquest deffalliment e viltat de luxúria”.

E lavons, per la gran pietat del salvador nostre Jhesu Christ, lexí e abandoní e desemperí aquella cel·la e aquell peccat. E venguí-me'n en aquest desert hon are stich e habite, e trobí aquesta cova e aquesta palmera e aquesta font, per gràcia de nostre Senyor, les quals coses són a salut de la mia ànima e sustentació del meu cors, e vida corporal. E aquesta palmera dona de ci cada any XII rams, e aquests XII rams són complits de dàtils, en tal manera que los dàtils de cascun ram a mi baste al meu menjar, cascun dia menjant-ne, per tot un mes, axí que lo fruyt de aquella palmera és lo meu menjar per tot un any e és lo meu sosteniment.

»E nostre Senyor, per sa bonesa, conforta e ajuda en mi per mos treballs e affanys e les vestidures que jo vestia, com venguí en aquest loch, per temps agueran fi e acabament de son ésser e nostre senyor Déu, per sa infinida bonesa, conforta e ajuda a mi en mos treballs e affanys, e ha fets crèxer los pèls del meu cors, en tal manera que cobren tots los meus membres corporals, segons que tu ara pots veure en mi, e ell qui és Senyor misericordiós e pacient, benigne e humil. En tot aquest temps me ha sostengut de la sua gran gràcia, car dich-te en veritat que XXX anys són passats e més que jo no viu figura de pa material ni n'he menjat.

E jo, Pannussi, hoynt totes aquestas coses que lo sant hom me recitave, meravellí'm molt del que ell rahanave e jo altra vegada demaní-li, dient:

—Digas-me, servidor de Déu, com tu venguist ací, no-t torbist en la tua voluntat e en lo teu cor?

E ell me dix:

—O, hom de Déu! Dich-te en veritat que jo al començament que fuy ací vengut, fuy molt torbat e complit de tristor molt gran e havia soberga dolor dels peccats que havia fets. E era molt torbat per les grans tristors e angoxas e flaqueza que en mi havia, e caía en terra e, estant en terra, pregava a Déu //7 v.//que pertí's de mi aquellas tristors e engoxes qui eran en lo meu cor. E encare, t-e dit ab veritat que XXX anys ha[n] passats que jo habite en aquest desert e herm, en lo qual jo he soffertes moltes batalles e moltes tribulacions e turments de part del dimoni, e contínuament no cessava de pregar nostre senyor Déu que·m perdonàs mos peccats e deffalliments, e l'àngel de Déu tragé a mi lo fetge del meu costat e sanà'l-me, e après tornà'l-me en lo loch d'on l'avia tret en aquesta manera.

»Sdavench-se una vegada que jo havia molt gran dolor e desplaer en lo meu cor, per mos peccats e cahiments qui·m eran sdavenguts en lo meu cors, e sostenia gran dolors per la malaltia del fetge.

»E un dia jo, gitat en terra, sperant fi e acabament de la mia vida, estant en tal manera, apparech a mi l'àngel de Déu axí com un hom molt resplendent ab molt gran bellesa, e pres-me per la mà e levà'm de terra, e dix-me: “Amich, què has?”

E jo responguí: “Pare, soffrir gran dolor en lo fetge”.

E ell dix-me: “Mostre'm lo loch hon has la dolor”.

E jo mostrí-li lo loch e lavons aquell hom gloriós, ab lo seu dit, obrí lo meu costat e tragué'm lo fetge e mostrà'l-me. E jo viu que lo fetge era tot ple de podridura e ell dix-me: “No hages pahor ni dubta de aquesta malaltia que ja est guarit”.

E axí com a bon metge e cirurgià, tenia en la sua mà un raor, ab lo qual ragué lo meu fetge, el obrí e·n tragué tota la podridura que·y era e après torna'l-me dins lo cors, e dix-me: “Ja est guarit. D'aquí avant prega a Déu e no vulles peccar”.

E ditas aquestas paraules, desaperech devant los meus ulls e de aquella ora fins ara, jo no he sentida malaltia ni dolor alguna, e ara stich ací, donant e retent gràcies a Déu totpoderós e tinch ací aquesta palmera e aquesta font qui són sustentació de la mia vida.



E lavons, com jo, Pannussi, haguí oýdas totas aquestas coses, doní gràcies e lahors a Déu e diguí-li:

—O, servidor de Déu molt alt! Prech-te que jo stiga e habite ací ab tu.

E ell dix-me:

—Tu no puries sofferir les menasses e temptacions dels dimonis, per què no cové que habites ací.

E jo diguí-li:

—Prech-te, servidor de Déu, que·m digues com has nom.

E ell dix me que Thimoteu era son nom e jo lavons gití'm en terra devant ell, e diguí-li que pregàs Déu per mi, e que·m donars la sua benedichció.

E lo sant Thymoteu dix-me:

—O, amich de Déu molt amat! Jo no so senyor! Mas Jhesu Christ, qui és senyor, do a tu la sua benedició e·t desliura de las temptacions dels //8 r.// dimonis, e·t do carreras dretas que puxes ab alegria star e continuar en la companya dels sants, axí com has comensat.

E com ell hac dit açò, dix-me:

—Ves-te'n en pau e membre't de mi en les tues sanctes oracions.

**IX. Com lo benaventurat sant Pannussi per lo desert e pus aspre solitud, rebuda la benedició del sant hom Thimoteu, caminà moltes jornades, fins que trobà lo resplendent luminós seraphí, Onoffre, a hon la fi de son desig e camí prenia terma**

Aprés que jo haguí rebuda la benedició del sant hermità Thimoteu, comencí ab gran alegria anar e caminar per lo desert e anava exalçant e lohant nostre senyor Déu, per què·m volch demostrar lo seu sant servent Thimoteu.

E après, vinguí en un desert en lo qual stiguí X dies e contínuament pençava ab gran contricció los meus pecats e deya a mi matex:

—Quina és la mia vida e quina mercè rebré jo de nostre senyor Déu com jamés no hage feta neguna bona obra? Ay de mi, mesquí! Que neguna temptació no hage vensuda, quina mercè rebré jo del Senyor? Car tot combatedor que la temptació no venç, jamés no és coronat ni guardonat».

Aprés, passats II dies, trobí'm molt fort e apperellat de batallar e de treballar, e comensí anar per lo desert, desijant molt fortment trobar e veura alguns servidors de Déu, de aquells qui habitaven en lo desert, e majorment aquells que jo tant desijava veure per tal que'm recomanars en lurs oracions.

E portava ab mi poch pa e pocha aygua qui·m durà entrò a IIII dies e aprés que·m fallí lo pa e l'aygua, haguí molt gran deffalliment e flaqueza en lo meu cor, e gran congoxa. E lavons, rebí en mi la virtut de Déu e comansí anar per lo camí, dins lo desert, per spay de IIII dies, e aprés fuy las e viat del caminar per la gran fam que havia e, defallí'm lo meu spirit, e cayguí en terra.

E lavons, jo sperava fi e acabament de la mia vida, car sperava la mort e viu, de prop mi, en aquella hora, un hom molt bell e espaventable, lo qual stès la sua mà e posà-la sobre la mia bocha, e jo rebí virtut tan gran que lo meu cor e lo cors no sentien neguna tribulació ni negun affany. E tantost, leví'm de terra e comansí anar mon camí molt ivarsosament, //8 v.// metent-me en la major spessura del desert, e per aquell desert jo aní per spay de altres IIII dies e IIII nits. E jo, lavons, duptí en lo meu cor e comensí a estendre les mies mans a Déu e comensí a fer oració a Déu e soptosament viu aquell hom virtuós, lo qual havia mesa la sua mà sopra la mia bocha, e vench a mi e sobtosament jo rebí virtut de ell, en tal manera que fuy del tot guarit del lassament que en lo meu cors sostenia.

E aprés aní VII dies per terra molt aspre en lo pus pregont desert e en lo setèn dia, jo caminant per aquest tant aspre desert, viu un hom, lo qual era molt spaventable a veure e los cabells del seu cap eren molt lonchs e blanchs, axí com a neu e tenia lo seu cors tot nuu e no tenia cobertura neguna, sinó los seus cabells, e era de la cinta avall tot circuït de fulles de arbres.

E, com jo viu que ell venia envers mi, haguí molt gran pahor e temor. E quant més se acostàs a mi, fuy pres de major temor e pugí-me'n sobre una rocha qui stave prop de mi, per lo gran dupte que haguí que no fos algun home salvatge o mal, e que·m volgués devorar. E ell arribat a la rocha sopra la qual jo stava, gità's a la ombra que aquella rocha feya per la gran calor del sol. E aprés que ell se fou gitat a la ombre de la rocha, alsà lo cap e víu a mi e dix-me:

—O, hom de Déu! Devalla a mi e no hages pahor, que jo hom so, axí com tu e semblant a tu, e aytals passions he com tu e stich e habite en aquest desert per la amor de nostre senyor Déu e per salut de la mia ànima.

E com jo hoý aquestas paraules, foren al meu cor molt agradables e súbitament jo devallí de la rocha, e genollí'm devant los seus peus, e demaní-li perdó e ell dix-me:

—Fill, leva't, que tu est amich de nostre Senyor!

E après que·m fuy levat, feu-me asseure devant ell. E jo lavons preguí'l ab gran instància que ell me digués lo seu nom e ell dix-me:

—Onoffre és lo meu nom. Sàpies, per cert, que LXX anys són passats que jo habite en aquesta solitud e so stat sostengut e ajudat per la gràcia de Déu e de la sua misericòrdia, e jamés dins aquests LXX anys no he vist hom ni figura de hom, sinó ara tu.

»E sàpies, per cert, que tu est tramès ací per nostre senyor Déu, per ço que dons sepultura al meu cors e la terra torn a la terra, axí com és ordenat per Déu. E sàpies que en lo primer temps, abans que jo en aquest desert vingués, habitava en un monastir qui havia nom Ariti, en lo qual havia entrò a C monjos, entre los quals era una //9 r.// fe e un ajustament, e una amor, ab gran caritat, e la pau de Jhesuchrist era ab ells. E havien-se los uns als altres en molt gran reverència e ab gran humilitat, e donaven-se los uns als altres en les coses que havien a parlar e fer reverència, ab caritat pura, e jo habitava ab ells.

»E era de pocha edat e contínuament jo pensava en los studis e en les paraules de las Santas Scriptures, semblantment, pensava de tenir la santa fe de Jhesu Christ dretament, axí com cové als bons cristians.

»E hoý parlar jo a ells un dia, rahó molt meravellosa del benaventurat Elyes, com per la sua humilitat e castedat que hac, era en lo desert conortat e consolat per nostre senyor Déu. E, encara hoý més del benaventurat sant Johan Baptista, com stech e habità en lo desert, fins que fou sabut e demostrat en Israhel. E jo, lavons, demaní als monges e diguí'ls: “Aquells qui habiten en lo desert, són pus perfets que nosaltres devant Déu?”.

»E ells respongueran e digueran a mi: “Nosaltres habitam ensemps e vehem-nos los uns als altres, e ajustam-nos ensemps quant volem parlar, e, axí, consolam-nos e si algú de nosaltres és malalt, és aconsolat de tots los altres monges e com havem fam, tantost nos és donat ço que havem mester per a menjar e a beure; e tota cosa que·ns sia de necessitat, tantost nos és donada al devant. E per tal, aquells qui habiten en lo desert són pus nobles e perfets que nosaltres, qui habitam en les congregacions entre les gens, per ço que a aquells totes coses de aquestas los defallen. E si·ls sdavenan tribulacions o temptacions o altres treballs e angústies

de part dels dimonis, allí no és atrobat algú qui li do consolació e en lo temps que han fam o set, no han, ni troben pa ni aygua, de què-s puguen socórrer ni ajudar, abans de totes coses han fretura.

»E altra cose no és lo lur pençament, sinó com poran per dejunis e per oracions vensre, e sobre pujar les sobrevinents temptacions del enemich antich, e semblantment com poram veure aquellas coses que aguaytan o desigen; car los demonis temptan a tots aquells qui aquestes coses desigen a veure; car ells vencent totes aquestas coses, hauran e rebran guardó e corona devant Déu. E com les lurs ànimas ixen de lurs cossos, los àngels de Déu los pren a carrera, e·ls servexen e tots aquells qui vençran los desigs del cors o de la carn en aquesta vida present, e mortificaran la sua carn, hauran gran guardó e gran glòria //9 v.// e corona, la qual negú no porà stimar ne pençar, per tal com aquella és la glòria que desigen haver e aconseguir los sants de Déu, e són aptes a comprendre segons que diu Elies proffeta. Tots aquells qui sostenan e sofferan per amor del senyor muden la sua fortaleza e vesten plomes, axí com àguilas, e com van no han fam, e com són cansats no han set, e les herbes del desert los són pus dolces que la mel. E com han temptacions e batalla del dimoni contra si alsen les lurs mans a Déu, e lo senyor Jhesu Christ e piedós lo sadolla cascun dia, e dalt dels cels los tramet ajuda e consolació, e venen los seus àngells e servexen-los, e tots los consells e temptacions del dimoni lavons fugen, e pertexen-se de aquells. E bé pot ésser fill aquest, car la Santa Scriptura diu que Déu jamás desempare lo pobre e la paciència dels pobres jamás no perirà ~~jamés~~ [sic] en lo dia del judici, e per tant, benaventurats són tots aquells qui fan la voluntat de nostre senyor Déu mentre que viuen sobre la terra, per tal com los àngels de Déu los servexen, els fan exalsar, els coronen, els donen consolacions”.

»E com jo hoý totes aquestas coses, stant ab aquells sants pares e altres bons documents semblants a aquests, e jo, Onoffre, molt humilment, recullint totes aquestas coses en lo meu cor, e en la mia voluntat havia jo, les lurs paraules pus dolces, més que la mel, car eran molt dretureras a servir Déu, axí com si jo fos posat en l'altra món e pensava en mi que ressemblàs a la vida dels sants pares, e per ço, una nit, me pencí que m'isqués del monastir e portí ab mi poch pans que·m bastaren a IIII dies.

»E comensí anar per lo camí qui pus dretament anava al desert e, mentre anava per lo camí, viu qui anava devant mi un hom resplandent com a foch, lo qual era molt terrible e

spaventable de veure e com jo·l viu, haguí molt gran pahor e spahordiment. E comensí a pençar que me'n tornars al monestir d'on era pertit e que no me'n pertirs, ans habitars aquí ab los altres.

»Mas lo senyor Déu totpoderós, qui vol que tots los hòmens sien fets sauls, no·m lexà acabar ni complir tal pensament. E lavons, tornà aquell sant e gloriós e resplendent home, qui anave devant mi, e appellant-me per mon nom, dix-me: “Onoffre, no hages pahor que jo son l'àngel de Déu qui·t son donat //10 r.// en guarda del dia que nasquist fins al dia que has a morir e dich-te, ab veritat, que per aquesta carrera que ara vas que lo senyor Déu és contínuament ab tu, la qual carrera és de salut devant Déu”.

»E jo, lavons, stant enfortit e confortat per ses paraules, seguí aquell àngell per aquell desert, per spay de LV milles.

E trobí una cova petita en la qual jo entrí e trobí dins un hom vell servidor de Déu e gití'm devant los seus peus, e preguí'l que fahes oració a Déu per mi e après que ell hac feta oració, dix-me: “Fill, acosta't a mi”.

E jo acostant-me a ell, donà'm pau e dix-me: “Tu est mon fill, Onoffre, obrador e equal ab mi en lo servir de Déu. Vina, fill, a mi e Déu sia ton deffenedor e custodi en totes les tues obres”.

»E lavons, jo m'aturí e stiguí ab ell VII dies. E contínuament ell me amostrava, dient a mi aquellas coses que los sants pares feyen e mostraven en lo desert hon habitaven. E complits los VII dies dix-me: “O, fill Onoffre, vine e seguex-me! E menar-te en un loch, lo qual és apperellat e ordonat a tu per nostre senyor Déu, en lo qual nostre Senyor ha menat e promès que tu habites, per ço que fasses a ell servir”.

»Lavons, ell se isqué de la cova e jo anave après ell seguint-lo, e anam per spay de IIII dies e nits. E trobam coves petites, en mig de las quals estava una cel·la petita e una palmera e una font d'aygua molt clara e, lavons, lo vell Hermens girà's a mi e dix-me: “Fill, aquesta cel·la és lo loch lo qual Déu ha aperellat ha habitar a tu e ací cové que tu habites”.

E pres-me per la mà e mès-me dins la cel·la petita e stech ab mi en aquella cel·la XXX dies, e mostrà'm paraules santes e totes les obres que fahien los sants pares qui vivien en los deserts per servir nostre senyor Déu. E jo demaní-li de qual linatge era, ni qual era son nom, e dix-me que era de linatge de Syria e que havia nom Hermens. E pregà'm que tostemps fos, membrant de Jhesu Christ e que no·s partirs de la mia memòria e, complits los XXX dies, tornàs-se'n en

la sua cova. E d'aquella hora avant, cascun any me visitava una vegada e aquesta visitació contínuament tench fins que passà d'esta vida e com fou mort, jo soterrí lo seu cors devant la mia cel·la.

»E com totes aquestas coses me hac dites e recomptades, jo li demaní: “Pare sant, prech-te que·m digues, si des que //10 v.// habites en aquest desert, has hagudes temptacions”.

»E ell me respòs: “Sàpies, fill meu, molt amat, que moltes temptacions e moltes dolors he sofferetes e sostengudas, per les quals moltes vegades venie en punt de desesperació, demanant la mort.

»Emperò, la ajuda de nostre senyor Déu ha sostenguda la mia ànima confortada e neta de aquellas temptacions e affanys. E les vestidures que jo vestia, per temps me falliren e foren-me apartades e romanguí tot nuu.

»E he sofferit molt gran fret e gran calor en lo meu cors e lo meu senyor Jhesu Christ, piedós e misericordiós, vehent-me sofferir totes aquestas coses, posà e mès en mi molta paciència e los cabells del meu cap cobriren lo meu cors de fret e de calor, segons que tu pots ara veure. E lo meu senyor Déu e pare piedós tramet lo seu àngel, lo qual me portà cascun dia pa e aygua que a mi és de necessitat.

E los primers XXX anys, après que del monestir fuy partit, no mengí pa ne altra cosa, sinó tan solament herbes, les qui en lo desert naxien e bevia l'aygua a mesura molt pocha. E los XXX anys següents, que ara se complexen, visità'm Déu cascun dia, e vehent e pensant lo meu senyor Jhesu Crist que jo sofferia totes aquestas temptacions e tribulacions, havent ferma sperança en lo seu adjutori. Tostemps ha haguda de mi misericòrdia e pietat, e les herbes de la muntanya que jo menjave eren pus dolces que la mel e contínuament me recordava de la paraula del Senyor qui diu: “No tan solament viu hom de sol pa material, ans viu de la paraula de Déu, la qual és vianda celestial”.

»E axí, fill meu, Pannuci, aquell qui complex la voluntat de Déu, troba mercè e misericòrdia devant ell, e diu lo senyor en l'Avangeli:”No vullau pensar en aquellas coses que haveu a menjar ni a beura, car lo vostra pare sab totes aquellas coses que us fan mester, per tal [que] demenau primerament lo regna de Déu e la sua justícia e après totes aquestas altres coses vos seran donades”.

E hoynt jo, Pannuci, totes aquestas coses que·m deya aquell sant pare, Onoffre, diguí-li:

—Digues-me, pare Honoffre, en lo dia del diumenge e en les altres festes, de hon te era donat per combregar lo preciós cors de Jhesu Christ?

E ell, lavons, me respòs:

—Sàpies, per cert fill, que l'àngel de Déu ve a mi, lo qual me comunica lo cors e la sanch //11 r.// de nostre senyor Jhesu Christ e no tan solament a mi, mas a tots aquells qui habiten en aquesta solitud e com han rebut lo preciós cors de Jhesu Christ, són complits del Spirit Sant, e d'allí avant no han fam ni set, ni fret ni calor, ni senten alguna altra dolor.

»Per ço, com ja primerament passaren e sostingueran moltes temptacions e tribulacions, e com algú de aquells desige veure coses celestials, és pres e rebut per los àngels de paradís, e veen tota a glòria dels sants de Déu, e com ells han vistes en lurs pences totes aquestas coses la longuesa de lur vida e aquest món los sembla un punt en comparació del repòs celestial. E lavons, obliden e menyspresen totes tribulacions e engústies que debans havien hagudas. Aquestas són les obres dels sants e les carreras menant a Déu.

E lo benaventurat Onoffre hac parlat ab mi totes aquestas coses, dix-me:

—Anem, fill!, anem ensemps!

E jo hoynt aquellas paraules tan dolces e tant santas del gloriós Onoffre, tota fam e tota set e tota angústia que havia sofferta en lo desert, tantost, la oblidí. E, lavons, jo li diguí:

—O, pare! Benaventurat son, jo puscha meresch parlar ab tal servidor de Déu com tu est.

E jo, ditas aquestas paraules, seguí lo sant de Déu e aní après ell, e com haguem anat per spay de III milles, trobam una cel·la e una palmera qui stava devant la setlla e lavons, lo benaventurat Honoffre comensà a cantar a Déu, fahent oració e com hac acabada la oració, jo responguí:

—Amén.

E era aquella hora que lo sol se declinava a la posta e jo viu en mig de la cel·la un pa e un cànter de aygua, e dix sant Onoffre a mi:

—Mon fill, Pannuci!, menja de aquest pa e beu de aquesta aygua qui stà devant tu, car jo veig e conech que tu est molt lase e cansat, e has fam e set.

E jo responguí:

—Sàpies, pare, que jo no menjaré ni beuré si tu no menges.

E après que jo l'haguí pregat que menjars, ell beney aquell pa, segons que és de costuma dels religiosos, e dix:

—Menja de aquest pa que Déu nos ha tramès, car dich-te que cascun dia nostre Senyor me n'envia mig e ara, per tu, fill Pannuci, Déu n'a tramès hu tot complit.

E après que haguem menjat de aquell pa, fom tots complits e començam a cantar e fer oració a Déu e, axí stiguem tota aquella nit, fahent oració a Déu entrò que fou dia clar.

**X. //11 v.// De les coses qui·s seguiren, ans que lo benaventurat Honoffre passàs de aquesta vida, recita en lo següent capítol lo gloriós amich seu Pannuci**

Al cap de un poch, jo viu aquell benaventurat pare servidor de Déu, Onoffre, la cara sua tota mudada e groga. E com jo·1 viu axí mudat, fuy molt spaordit e, lavons, ell me dix:

—O, servidor de Déu e bon amich! No vulles haver pahor, mas sies fort e constant, e stà apperellat, car sàpies que per açò te a tremès a mi nostra Senyor, per tal que metès lo meu cors dejús la terra e sàpies que huy, en aquest dia, la mia ànima exirà del meu càrcer, ço és del meu cors e irà al repòs perdurable.

»E sàpies, Pannuci, que són vuy XI dies del mes de juny e segons los romans són XI dies del dit mes. E tu, Pannuci, com seràs tornat en Egipte, preÿca e digues als nostres frares e a t[ot]s los fahels cristians que fassen memòria e remembrança de mi.

»Car sàpies que aquesta gràcia demaní a nostra senyor Déu e m'és stada atorgada, ço és, que qualsevol persona qui farà memòria o remembrança de mi o offerirà alguna cosa o darà almoyna per amor de Déu e de mi, o servirà libre de la mia vida en la mia remembrança, que nostre senyor Déu li perdonarà tots los peccats e, com la sua ànima exirà del seu cors, serà sens peccat, axí com si lavons fos nada del ventra de la sua mara.

E jo, lavons, Pannuci, responguí dient:

—O, pare Onoffre! E si algú serà tant pobre que no puscha donar almoyna ni fer oferta per honor e reverència tua, què serà de aquell?

E sant Honoffre respòs:



—Qualsevol pobre qui no offerrà, sinó una pocha d'aygua e aquella darà, per honor e reverència de Déu e de mi, aquella matexa gràcia aconseguirà del nostre salvador Jhesu Christ, car axí m'és atorgat per lo senyor totpoderós.

E dites lo gloriós sant Honoffre totes aquestas coses, stant agenollat en terra ab les mans junctes, alçà los ulls al cell e feu oració per aytal manera:

### **La oració**

—O, Senyor molt alt! Lo qual neguna persona de aquest món no pot ab los ulls corporals veure, lo poder del qual hom no poria pençar, la glòria del qual és honorable e la misericòrdia del qual és sens fi. A tu, Senyor, prech e a tu, lou; e a tu, be//12 r.//neesch, lo qual he amat e seguit del dia que fuy nat entrò ara, e per tal Senyor, pus jo crit a tu, oges-me! Senyor, molt gran! Per ço, Senyor, te exalsaré e et loaré ab la mia ànima, car tu prenguíst guarda de la mia humilitat, ara m'as amenat en lo poder del meu enemich, mas tu, Senyor, posist los meus peus en loch molt segur. E ara, Senyor, deffence'm del meu enemich per lo teu sant poder e vinga sobre mi la tua misericòrdia, car la mia ànima és molt treballada e prech-te, Senyor, que com la mia ànima exirà del meu cors que lo dimoni no m'aparega, ni·m sia contrari, ni·l vege, ni·m detinga en loch de tenebres.

»O, Senyor, hages mercè de mi!, per tal que aquella serpent cruel e mala no vinga contra mi e que no veja la mia ànima aquelles scuredats e figuras dels dimonis, los quals són de molt gran crueltat e terribilitat de veure. Mas prech-te, Senyor, que la rebes ab los teus sants àngells, qui són complits de pau e la vulles metre en aquell loch hon ha repòs perdurablement, car tu, Senyor, est e seràs beneÿt per tostemps. Encare, Senyor, te deman e·t prech, per la tua pietat e per la tua infinida misericòrdia, que hages mercè de mi e de ton poble cristià e que oges les lurs pregàries, e que vulles perdonar tots los peccats a tots aquells qui feran festa e memòria de mi, e faran oferta per la mia honor e laor, e per reverència del meu nom e donaran a algun pobre de so del lur propi, que tu, Senyor, lo oges quant ells te appellaran e·ls perdon[e]s lurs peccats. Encara, Senyor, si alguns estaran en angústias de càrcer o presons, o ira de senyor o de jutge, e a tu cridarán dient: “O, senyor Déu totpoderós!, per los mèrits del teu humil servidor, Onoffre, hages mercè de mi”. Prech-te, Senyor, que sens triga alguna oges les lurs

pregàries e oracions, e·ls compleras les lurs demandes, car tu, Senyor, est beneÿt e loable per tostemps. Amén».

E com lo benaventurat Onoffre hach dites aquestas paraules, jo, Pannuci, me gití devant los seus peus, ab moltes làgrimes e, plorant, diguí-li:

—O, pare meu! Si a Déu plau e a tu, jo volria habitar en aquest loch hon tu has habitat e ara habites.

E ell me respòs e·m dix:

—No est tu tramès per què stignes ací, mas per ço que dons alagria als servents de Déu que habiten en los deserts, axí bé com alegrist a mi en la tua venguda e donar al meu cors cepultura e cobrir-lo de terra, axí com és ordenat per nostre senyor Déu. //12 v.// Mas torna-te'n tu en Egipte e preÿca a les companÿes totes aquellas coses que has vistes ni hoÿdes en lo desert.

E per ço que tu encare sies atrobat e vist en los sants en glòria, recompta totes aquestas coses que has vistes e hoÿdes de tots los sants monges, hermitans e altres persones, per tal que fassen tots memòria e recordança de mi.

E jo, Pannuci, diguí-li altre vegada axí:

—O, pare Onoffre! Deman-te per lo Senyor totpoderós, per lo qual tu has turmentada la tua carn, que tu·m beneschas e que·t membre, quant seràs en la glòria de Déu, la qual te és ja atorgada.

E sant Onoffre me respòs, dient

que Déu totpoderós vol que tots los hòmens sien fets salves e vinguen a la conaxença de la veritat, e aquell sia lo teu deffenador e guardador e·t desliure de tots los perills de aquest món e de las temptacions del dimoni, e la benedicció del Pare, e del Fill e del Sant Spirit sia ab tu. Amén.

**XI. Ací recita lo benaventurat sant Pannuci del gloriós sant Honoffre quant passà d'aquesta vida e les maravellas grans que lo Senyor demostrà abans e après de la sua gloriosa fi, e com II salvatges leons li ajudaren en la sepultura**

Aprés que·l sant benaventurat Onofre hac dites totes aquestas coses, no parlà pus e jo, lavons, leví·m de peus e viu la sua cara axí com a foch molt resplendent. E tenia les mans juntas e los ulls envers lo cel, e molt bax feya oració, en tal manera que no hoÿa paraula que ell digués e besí·li los peus, e besant·los, jo sentí en mi una odor de paradís molt suau e gloriosa.

E en aquella ora jo viu que·s feu gran turbació e brogit en l'ayre molt spaventable e, per lo gran spahordiment que jo haguí de aquestas coses, cayguí en terra mig smortit. E, axí stant, jo viu que lo cel se obrí e viu grans companýes d'àngels qui muntaven e devellaven del cel devant lo sant baró Onoffre e hoÿ veus qui cantaven en l'ayre càntichs molt melodiosos e plasents, e lahors de gran alegria. E viu star, entorn del cors de sant Onoffre, cors de àngels ab encecers en lurs mans, encensant lo sant cors.

E una veu dix:

—O, ànima de pau! Vina a mi per tal que·t meta en lo repòs de paradís, lo qual has amat ab pura voluntat.

E soptosament, en aquesta hora jo viu per la ubertura del cel, nostre senyor Jhesu Christ qui pres //13 r.// la santa ànima del nostre pare Onoffre ab gran multitud e infinida companýa de àngels, cantant gloriosos càntichs e gloriosa celestial companýa e alagria, e mès·la en la celestial glòria.

E aprés que haguí vistes totes aquestas coses, leví·m de peus e torní en mon recort e toquí ab les mies mans los sants peus de aquell sant cors, e estaven encare blancs e calents. E tot lo seu cors resplandia axí com a raigs del sol e jo, en aquella hora, comensí a dir en mon cor:

—Què faré que no he ab què cave la terra per fer la fossa en què soterrà aquest sant, sant cors? E jo, stant per tal manera pensant, viu per voluntat de Déu II lehons qui vingueran e adoraren aquell sant cors e leparen·li los seus peus ab les lurs lenguas e aprés de assò, ells stiguèran aquí e gitaren·se prop lo cors, donant a entendra que ells se planýen de la mort de aquell, lo qual moltes vegades l'havian hagut per companyó en aquella solitud e ab mi ensemps, ploraren e feyan gran dol.

E aprés que jo haguí molt plorat e feta oració, stant agenollat en terra, leví·m de peus e acostí·m als dits lehons e diguí aytals paraules:

—Jo so sert que tots los hòmens fan algun servir a Déu e encara per los animals és temut e servit, e dona a tots spirit de vida e per tal, vosaltros lehons sou ací venguts que, ab vosaltres e

ab mi ensemps, donem cepultura en aquest sant cors. E man-vos, de part del salvador e creador de totes coses, que fassau-lo per què sou ací venguts.

Lavons, jo prenguí un bordó que tenia e senyalí en terra, deffora la cova, lo loch hon devia ésser la cepultura e tantost, los leons comensaren a cavar la terra ab les unglas molt ivarsosament e fort. E jo despulli'm la vestidura que tenia e enbolquí'l en aquella aquell sant cors, e besí-li los peus e après, metí'l en la fossa que los lehons havien feta e com haguem soterrat lo cors, los II lehons se humiliaren fins en terra e après se partiren d'aquí e tornaren-se'n en lo desert d'on eran venguts.

E a poch stant que lo cors fou soterrat, caygué tota aquella cetlla, hon aquell sant hom havia habitat e per semblant caygué la palmera e jo, vehent tot açò, fuy comprès de molta gran pahor e tristor, e comensí a plorar. E stant jo axí, plorant e comprès de gran tristor, aparech-me un àngel e dix-me:

—No vuelles plorar, Pannuci, ans hages en tu matex gran alegria e plaher, per tant com tu est stat digna de veure tant glorioses e celestials coses. E hix d'ací e ves-te'n en Egipte e preÿca, e digues //13 v.// totes aquestas coses que has vistes e hoÿdes. Axí com te dix aquell nostre amich Onoffre e nostre senyor Jhesu Christ te endreç e·t deffena, e·t fassa personer de la sua glòria per la sua pietat, e hage mercè de tu e tostemps te endreça en los camins de pau.

E après que l'àngel me hac dites aquestas paraules, ell desparch e jo tanstost, sens triga neguna, partí'm d'aquí e comensí a anar per mon camí per lo desert, e contínuament, anave devant mi aquell gloriós àngel molt resplendent, lo qual me dix que m'havia guardat despuys que fuy nat. E après que haguí anat per spay de IIII dies, trobí una casa fundada en un loch molt alt e molt bell, la qual stava closa e tanchada. E jo asseguí'm prop de aquella e deya, en matex, que en aquella casa poria star algun servidor de Déu e de santa vida.

E jo stant pençant en açò, aparech-me un hom vell ple de canes, lo qual vestia una vestidura de palma e havia la cara axí resplendent, que semblava que fos àngel, e acostars a mi benignament e saludà'm, dient:

—La pau de nostre senyor Jhesu Christ sia per tostemps ab tu. Tu est nostre frare Pannuci, obrador egual ab nosaltres en les obres de Jhesu Christ, e tu est aquell qui onrist e meresquist veure lo benaventurat e bon baró sant Onoffre, frare nostre, e has soterrat lo seu cors.

E jo, lavons, agenollí'm devant los seus peus e demaní-li perdó. E en aquella hora vingueran III hòmens vestits de palma e saludaren-me, besant-me en la bocha e digueran-me:

—O servidor de Déu e amich dels seus sants, Pannuci! Pau sia ab tu! Tu est lo qui has cubert lo cors del frare nostre Onoffre. Car en aquesta nit nos és stat revelat lo teu adveniment e per tal som ací venguts e ajustats, que ajam consolació e alegria ab tu en Jhesu Christ. E sàpies que XXXX anys són passats que habitam en aquest desert que no havem vist hom negú, sinó a tu ara e com nos ajustam ací lo dia del diumenge o en altra dia de la festa, lavons nos veem los uns als altres, e per tal te pregam que vullas star ací ab nós, l'espay de un dia.

E com nos haguem parlat ensemps per spay de II hores del benaventurat sant Onoffre, digueran aquells sants vells:

—O frare Pannuci, molt amat! Mengem un poch, car tu est vengut molt viat e llas del camí.

Adonchs, stant nosaltres orant, vehem possats V pans devant nós, calents axí com si lavons fossen axits del forn, e no fou vist per nosaltres qui·ls havia portats, e assignem-nos en terra, e menjam de aquell sant e beneÿt pa, e digueran-me aquells sants pares:

—O frare //14 r.// Pannuci! Sàpies que cascun dia nos eran tramesos IIII pans e vuy per la tua venguda, nostre senyor Déu nos ha tramès V pans e no sabem qui·ls porta ni d'on venen, mas creem que·ns són tramesos per nostre Senyor dellà hon ell plau.

E jo preguí'ls que·m lexassen habitar ab ells e ells me digueran:

—No est tu tramès per ço que romanges ací, mas ix d'ací e ve[s]-te'n en Egipte e recite aquí totes les coses que has vistes e hoÿdes del benaventurat sant Onoffre.

E jo preguí'ls que·m diguessan lurs noms e digueran-me:

—O, frare Pannuci nostre! Perdona'ns! Déu, qui sap totes coses, sap nostres noms, mas pregam-te que·t recorts de nosaltres en tes oracions, per tal que siam dignes, los uns e los altres, en la casa o palau de nostra senyor Jesu Crist, com cascú donarà rahó de sos propis fets.

E digueran-me aquells IIII vells:

—O, frare Pannuci! Sies persebut a batallar fortment contra l'enemich mortal.

E com aquells sants pares me hagneran dites totes aquellas peraules molt dolces, jo·m partí d'ells e tinguí mon camí per la spessura del desert. E, com aguí anat LXX milles, trobí un loch molt bell e plasent, en lo qual havia I cova e una bella font, molt clara manant aygua.

E reposí allí un poch e viu entorn de aquell loch molts arbres e palmers carregats de molts nobles fruyts. E jo, lavons, entrí entre aquells arbres e palmeras, meravellant-me molt de la bellesa d'aquells arbres, desijant saber qui havia plantat allí aquells arbres, cirers, rosers, pomers e amallers, e altres molts arbres de diverses maneres. E tots havien en si fruyt e de la font se regaven tots aquells arbres. E mentre jo stava entre aquells arbres, viu venir vers mi III hermitans jóvens, molt bells, e venien vestits de pells de ovellas e com se fossen acostats a mi, saludaren-me per mon nom, dient:

—Déu te sal, frare nostre Pannuci!

E jo, lavons, postrí'm en terra e fiu-los reverència e assigneran-se dins la cova e parlaven entre ells, los uns ab los altres. E jo stimave que fossen àngels de Déu e ysqueran de la cova e prengueran dels fruyts d'aquells arbres, e assigneran-se e donaren-me'n, e eran pus dolços que mel ni sucre, e jo diguí'ls:

—En qual manera sou vosaltres venguts ací?

Respongueran-me:

—O, Pannuci! Sàpies que Déu te ha amenat ací e tramès per ço que tu veges e sàpies quinas són les obres que Déu obre en aquest desert als seus servidors, e del nostre fet te direm que no·t denegarem neguna cose. Sàpies que nós som naturals de la ciutat qui ha nom Jaron e los nostres pares són //14 v.// los pus honrats de la ciutat. E nós, tots III, stàvem en l'estudi per aprendre letres. E estant en l'estudi, vench-nos en voluntat que·ns metéssam en lo desert e lo salvador, obrador de totes coses, obrant en tot bé. Un dia consellam-nos entre nosaltres e isquem-nos de la ciutat que null hom no·u sabé sinó Déu e vingem-nos-en en aquest bosch, e aportam pa que·ns durà VII dies. E anant nosaltres axí per lo desert, aparech-nos un hom vell, canut e molt honorable de gran santedat, lo qual nos consellà e·ns informà que vinguéssam en aquest loch. E aquest sant vell habità ab nosaltres ensemps tot un any, lo qual nos mostrà, e·ns instruí en qual manera despenguéssam lo temps en servir Déu. E après complit l'any, morí aquell sant hom vell, pare nostre spiritual e tramès la sua ànima a nostre Senyor e nós romanguem en aquest loch. E sàpies que VI anys són passats que negú de nós no ha menjat pa ni altra vianda, sinó solament de la fruyta de aquests arbres e bevem de la aygua de aquesta font. E cascuna setmana nos ajustam ací, ço és, lo diumenge e lo dissapte, e après partim-nos e cascu se'n tornà a la sua habitació, e no sap la hu del altra, què fa ni què obra.

E jo diguí a ells:

—E a hon combregau lo dissapte e lo diumenge?

E ells me respongueran que per açò,

nos ajustam ací la hu de aquells II dies e sàpies que Déu tramet lo seu àngel, qui·ns porta lo sant cors de nostre senyor Jhesu Christ.

E jo, Pannuci, hoynt totes aquestas coses, fuy molt alegre e romanguí aquí ab ells VI dies e, al VIItèn dia, digueran-me:

—O, hom de Déu! Stà apperellat que vuy, en aquest dia, vendrà l'àngel de Déu qui·ns aportarà la santa comunió e qualsevol qui de la sua mà lo pren, tots los seus peccats li són perdonats e neguna temptació no ha poder en ell, per gràcia e per virtut de nostra Senyor e de la santa comunió.

E mentre ells me deyan açò, vench entre nós una odor molt flayrant. E era quasi hora de prima e levam-nos tots de peus e començam a cantar e donar lahor a Déu de glòria. E en aquella hora, vench l'àngel de Déu e rebem de la sua mà angelical lo cors e sanch de nostre senyor Jhesu Christ, e com haguem combregat l'àngel de Déu, nos benehí e acabat son misteri desparech, que no·l veem.

E jo, rebent lo sant cors de Jhesu Christ de la mà del àngel, cayguí en terra smortit e aquells pares jóvens digueran-me:

—Leva't, Pannuci, no //15 r.// hages pahor ni dupta e conforta't!

E era venguda ja la hora de vespres que encara no era retornat en mon recordament. Tant fou gran lo meu regirament e encara aquella nit no poguí dormir, mas contínuament stava cantant e pregant lo Senyor e com vench per lo matí, en lo dia següent, vench semblant odor entre nós, segons que era stat lo dia passat, abans que combregàssem, e fom plens de consolació e alegria, que semblava a nós que stiguéssam en glòria celestial. E en aquella hora vench l'àngel de Déu e combregà'ns a tots de la sancta comunió, dient aquestas paraules:

—Lo cors e la sanch de nostre senyor Déu Jhesu Christ sia ab vosaltres e goig e vida perdurable.

E tots responguem:

—Amén.

Aprés l'àngel me dix aytals paraules:

—Pannuci, leve't e ix d'ací e ves-te'n en Egipte e prehica totes les coses que has vistas ni hoýdas dels sants servidors de Déu, segons te ha dit lo teu frare sant Onoffre, e denuncia-los a tots los monges e religiosos hermitans e a tots los altres fahels cathòlics, per tal que ells seguescan, per obra e per devoció, lo vestigi dels sants pares qui habitan en los deserts per servir Déu. E no vulles tardar ni't desplaçia, car no t'és donat que habites ací, sinó que veges les obres dels sants de Déu e les providències e dispençacions que Déu obra en ells. E que tu recomptes en totes les sgleyas lurs obres e allò studia pus perfetament que't dix sant Onoffre, per tal que tu sies comptat entre los sants elets de Déu e benventurat, est tu e gran bé és a tu, que hages merescut veure tant grans e tan maravellofes coses en los sants pares hermitans, e sia pau ab tu e stà ferm en ton bon propòsit que has comensat, que com a Déu plaurà, rebràs lo loguer ensemps ab los sants pares.

E com l'àngel hac dit açò, beney'ns a tots e tantost desaparech. E après de açò, aquells pares jóvens portaren lo fruyt de aquells arbres e menjam-ne tots ensemps, e haguem en comú gran consolació tot aquell dia.

En l'altro dia següent, per lo matí, partí de la cova e tenguí lo camí vers Egipte, e anaren ab mi ensemps aquells III jóvens hermitans entrò a VI milles, e preguí'ls que'm diguessan lurs noms, e respòs-me la hu, e dix-me que havia nom Johan, e l'altra, Andreu, l'altre, Abdon, lo quart, Theòphil e besaren-se tots en les bochas, los uns als altres, e tornaren-se'n.

E com jo fuy partit d'ells, comensí haver gran tristor en //15 v.// mi matex, car a mi semblà que fos exit de la glòria celestial e que fos entrat en un loch molt scur e tenebrós. Mas, ab la ajuda de Déu, comensí'm de alegrar, pensant en les coses maravellofes que Déu, per la sua gràcia, me havia demostrades e fetes, veure e hoýr dels seus sants servidors e pares hermitans. E aní per aquell camí III dies e venguí en terra de Egipte e trobí molts monges, tements e amans Déu, e tenien lur monestir e reposí ab ells X dies. E recomptí'ls, per orde, totes les coses que havia vistes e hoýdes, axí de sant Onoffre com dels altres sants pares hermitans e com ells hagueran hoýdes totes les coses demunt dites, dígueran-me:

—Benaventurat est tu que aytals servidors de Déu, has merescut veure.

E aquells monges eran fort tements Déu e molt misericordiosos, e majorment havian en costuma que rebian ab gran caritat tots aquells qui eran servidors de Déu e ells, ab gran plaher e consolació, ordenaren e escriviren un libre de totes les coses que de mi hoýran, lo translat



del qual fou tramès, scampat per totes les terras dels cristians, e ells materan lo libre que ells havian scrit en una libreria de lur monestir, per memòria dels sants pares hermitans servidors de Déu, ab los quals quals [sic] merescam pendra guardó e remissió de nostres peccats en la vida perdurable. Amén.

Acabada és la vida del gloriós hermità monsenyor sant Honoffre, la vida del qual és celebrada a XI dies del mes de juny, lo jorn de sant Bernabé apòstol

### *Oratio beati Onoffri*

*Deus qui odierna die beati Onoffri, confessoris tui heremite, preciosis meritis decorasti, da nobis, quae sumus famulis et famulabus tuis, eius precibus gloriosis, ita diligere quod amavit ut ad quod pervenit mereamur felices introire. Per Dominum nostrum Ihesum Christum, filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti, Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.*

## **XII. Del trobament del cors de monsenyor sant Onoffre**

Aprés poch dies que sant Pannuci fou vengut de sepellir sant Honoffre, la fama fou publicada de la sua santedat e penitència que havia feta en lo desert als pobres qui eran prop lo monastir e encara, per moltes parts del setgle, en qual manera havia donat tan //16 r.// gran do nostra senyor Déu e tan singular e special gràcia a sant Pannuci de haver-li revelat lo traspassament del benaventurat màrtir de penitència monsenyor sant Onoffra, e que fos a la sua cepultura, e com los lahons l'havian ajudat a soterrar e totes les altres maravellas qui seran seguides. Los vehyns del monastir posaren en lur cor de cercar tant lo seu cors per lo desert entrò que, per la gràcia de Déu, los fos revelat.

E axí anaren tant que, après molts dies, sdavengueran en lo boscatge hon era la balma dins la qual lo sant hom Onoffre havia complida la penitència. E finida la sua vida e anant per lo bosch, ells veheran IIII leons, stant devant un gran tros de rocha, de la vista dels quals hageran gran pahor en tant que alguns staven ja de retornar atràs.

Mas, nostre senyor Déu, vehent la affecció e devoció de aquells qui·ls havien tramesos e de aquells qui aquí eran venguts, e que lur fe no fos buyda e sens fruyt de aquells qui cercaven tan marvellós tresor, més en lo cor a I de aquells e dix a tots aytals paraules:

—Fares meus e senyors, si bé us recorda, ja haveu hoÿt dir com frare Pannuci, companyó de sant Onoffre, per honor del qual nós som ací, com los leons són acostumats de venir ací per visitar lo sant baró de Déu, mentre que vivia e que en semblant manera se han acostumat de venir tota vegada. Per ço que neguna mala bèstia no descobrís lo seu sant cors, per què·m sembla que Déu vol a nós mostrar aquests senyals dels leons e creeu fermament que aquest deu ésser lo loch dins lo qual és la balma, hon lo sant hom feu la sua penitència e és lo seu sant cors sepellit; per què comanem-nos a Déu de tot nostre cor e als sants mèrits de sant Honoffre, per lo qual tant havem treballat, que Déu, per los seus sants mèrits, nos guart, ens complexcha nostra desig.

E jo, senyors frares, metrem primer ab lo senyal de la creu, per què ells feeran de dos bastons a manera de una creu e, axí com si fos diaqua, tots lo seguiren per orde e quant ells foren devant los lehons, los lehons inclinaren lo cap en terra, e sens negun brugit, los feran lo loch. Per ço que la multitud de la gent qui eran aquí, coneguessan que negun dampnatge no·ls volien fer e quant los bons hòmens coneguieran que Déu los guiava e que los leons no eran braus, ans staven axí com si fossen domèstichs, e reguardaren deçà e dellà, e com molt aguessan reguardat, veeran un gran tros de roqua e, pensant-se que allò era la entrada de la balma, dins la qual era lo sant cors, per què aquell qui portava //16 v.// la creu:

—Comanem-nos a Déu e jo entraré primer.

E veus ell qui·s meté primer e tots ab ferm cor lo seguiren, e agenollaren-se devant l'altar, hon era lo sant cors soterrat e pregaren nostre senyor Déu que aquells lehons ni altres males bèsties no·ls poguessan noure, e per virtut de la passió de Jhesu Christ e per mèrits del seu servidor Onoffre. E feta lur oració, tots hoÿren una veu del cel, dient:

—Barons, no temau dels leons ni altres bèstias, car veus que ara vendran los lehons per ajudar a vosaltres a descobrir lo sant cors, per què stau ab ferma fe, car Déu complirà los vostres desigs.

### **XIII. Com los lehons vingueran a descobrir lo cors de sant Onoffre**

Aprés que hagueran hoÿda la veu, tots foren confortats e donaren lahors e gràcias a Déu e, de continent, los lahons vingueran ab lo cap inclinat, e molt suaus vingueran a la balma, faent reverència a tots e, besant los lurs peus e feta la salutació per lo voler de Déu, comensaren a gratar la terra hon era soterrat lo sant cors, fins que apparech lo cors sant e era axí, bell e net, com si aquell matex dia fos stat soterrat, sens neguna corrupció e donava gran fragrància e gran suavesa de odor, axí com si totes les spícies del món eran aquí.

E lavons, alguns dels majors de la companyá se acostaren a la fossa e devallaren en aquella ab gran devoció e molt humilment y devota prengueran lo sant cors en un artifici, lo qual ells havian portat ab si, e aquí·l meteren molt honradament, vehent-lo tota la companyá qui aquí era, e los lehons tornaren la terra dins la fossa e, quant assò hagueran fet, enclinaren lurs caps e anaren-se'n.

### **XIV. Com lo sant cors fou portat en la ciutat de Boèmia**

Aprés que los leons hagueran pres comiat de tots aquells bons hòmens, meteran-se en camí ab lo senyal de la creu primera e vingueran en Boèmia. E aquí los ysqueran gran multitud de gent de Boèmia e dels habitants entorn, e tots los clergas, ab gran professó e ab relíquies, molt honradament, e reberan la sancta joya que Déu los havia tramesa, per què ells feran gran festa e gran //17 r.// sollempnitat tot aquell dia e tant que tantost, li edificaran una molt bella cepultura e monument, dins lo qual posaren lo sant cors de Onoffre, a honor de nostre senyor Déu.

### **XV. A miracles**

Deveu saber que, abans que lo cors sant fos en Boèmia dins la ciutat, molts malats exien per los plans e per les muntanyes, per ço com hoÿen dir que lo sant cors venia per lo camí, per què nostre senyor Déu, a lahor de monseyor sant Onoffre, feu aquí nous miracles, los quals serian larchs de comptar. Mas la conclusió és que nostre senyor Déu, per demostrar la sua

gràcia e los mèrits de monsenyor sant Onoffre, molts foren ressucitats e a molts cechs tornada la vista, e als contrets donà poder de anar e moltes altres infirmitats foren guaridas e sanades, que seria innumerable de recomptar e après que fou sepellit, feu e fa, vuy en dia, molts miracles per virtut de Déu.

## **XVI. Del monastir de la ciutat de Pisa de dones, fundat a honor del benaventurat sant Onoffre**

En la ciutat de Pisa, la comunitat construí e edificà un monastir de donas, sots la invocació de sant Onoffre gloriós, per los grans e innumerables miracles que del benaventurat sant hoÿen recomptar als peregrins e navegants e altres molts romeus qui per aquella ciutat, venint del sant cors, per allí feyan passatge.

En lo qual monastir, són molts miracles fets a honor de monsenyor sant Onoffre e, en la sua festa, venia tot hom a fer reverència, pobres e richs, burgesos e cavallers, e tota altra manera de gent qui eran a l'entorn, aportant lurs presentales e complint lurs vots, e aprés se'n tornaven alegres e pagats, segons la devoció dels demenants e lurs facultats bastave[n], ni complir podien en les offeretes que presentaven, cascú se sforçava.

## **XVII. De la capella fabricada a honor del gloriós sant Onoffre en la ciutat de Florença**

Aprés algun temps, stant-se la fama del benaventurat //17 v.// monsenyor sant Onoffre, del qual en Florença, pervenguda la fama, los florentís, moguts de devoció, fundaren una molt bella capella, a honor del gloriós monsenyor sant Onoffra, axí que lo comú de Florença fa gran sollempnitat e selebra gran festa per tots los lochs entorn de la dita ciutat.

Sdavench-se que abans del dia de la festa, bé per XV dies, se feu crida pública, per R. de sant Onoffre, en aquesta manera: «tot noble cavaller o de paratge, o fills de aquells, ciutadà o romeu, o peregrí o tot altre hom de qualsevulla condició sia, vulla venir a córrer en la ciutat de Florença, lo dia de la festa de mossèn sant Honoffre, a peu o a cavall, segons lo seu stament, que pens de venir saul e segur a despesa de la ciutat de Florensa e, anant e venint, serà deffès e guardat de tot perill, e de tot altre dampnatge, e provehit segons lo seu stament e en lo cap

del cors ha IIII canes de drap d'escarlata, les quals per joya seran donades al millor corrent, per R. de la festa de sant Honoffre».

E esdavench-se que les dites cridas foren oïdas en la ciutat de Pisa, dins la qual, entre los altres, hi havia un cavaller ample e de poch poder. E hoÿda la nova, mès-se en camí ab un rossí, per anar a Florença, per guanyar la dita joya e aquest cavaller, ans que fos en Florença, feu oració a Dèu e a monsenyor sant Onoffre, per R. del qual ell volia anar a Florença lo dit jorn, dient per tals paraules:

—Senyor meu Jhesu Christ, e a vos, sant Onoffre, plàcia-us que jo puxa guanyar aquesta joya, car vos senyor sabeu que no fas açò per vana glòria, ans tantost que la hage guanyada, la presentaré e axí, o promet a tu.

Lo cavaller se met en lo camí e quant fou en Florença ab son poch rocí e fou vengut lo dia de la festa, secretament, ell se mès en lo camp e los altres, qui eran ben cavalcats e ben endressats.

Plagué a nostre senyor Déu demostrar la sua gràcia, per amor de monsenyor sant Onoffre, e lo cavaller, ab son poch rossí, guanyà la joya e tantost, abans que fos vengut, secretament, se'n tornà a Pisa e al dit monastir de sant Onoffre, se'n vench e al seu altar, la dita joya presentà, axí com havia promès e per ço, com nostre senyor Déu li havia feta gràcia de guanyar la dita joya, per majors gràcies, retté a nostre senyor Déu, donà lo rocí al monastir de sant Onoffre, en lo qual se fan molts miracles e virtuts, per gràcia de Déu e del benaventurat sant Honoffre.

### **XVIII. //18 r// Del miracle que s'esdavench en mar**

Un mercader de la ciutat de Barchinona, com stigués per entrar en mar, per fer son viatge ab una nau hon havia mès-es ses mercaderias. Aquest, primerament, abans que·s matès en mar, anà en un monastir de las menoretas de Padralbes, per pendre comiat de una sor germana sua, a la qual dix:

—Ma sor, pregau per mi, car lonch camí e viatge he a fer.

E ella li dix:

—Mon frare, prech-vos que si en negun perill éreu que recorregau a Déu e a sant Onoffre, car sapiau per tot cert que molts són grans los miracles que nostre Senyor fa per mèrits de monsenyor sant Onoffre a aquells qui l'an en devoció, recorrent e reclamant a ell.

E jo dix la sor:

—Pregaré per vós, axí com Déu me'n farà gràcia.

Lo mercader pres comiat de sa sor e recollí's en nom de bon viatge.

Sdevench-se un dia, stant engolfats en les altes mars, sobtosament se mou tanta de fortuna en la mar que la nau cuydava perir de tot e al dit merchader vench a memòria lo que li havia dit sa sor de monsenyor sant Onofre e feu tal oració:

—Supplich-te axí com pusch ni sé, benaventurat Onoffre, per aquells LX anys que en aquest món has viscut ab vera penitència e per la devoció e pregàries que la mia sor ha en tu, que·m vulles aidar e desliurar de aquest perill, e promet a Déu e a tu, que jo faré fer, a tu, una capella al monastir de Pedralbes, a honor del teu sant nom.

E com lo dit merchader hac feta se pregària e sa promissió, sobtosament la nau se tranchà e los qui eran en la nau periren e lo dit merchader se trobà en terra a la vora de la mar, sà e salve, per la ajuda de Déu e mèrits de monsenyor sant Honoffre.

Lo merchader, veent-se axí, estort e desliure de mort, reté gràcies a nostre senyor Déu que per mèrits de sant Onoffre li havia ajudat e socorregut.

E prestament, lo merchader feu una honrada capella en lo monestir de las menoretas de Pedralbes, hon és lohat e beneït lo nom de Déu e de monsenyor sant Onoffre.

#### 10.4. POSTINCUNABLE DE LA BHUV



#### Comença la vida de sanct Onofre confessor e hermita



**M**alo tēps de thesido  
 dozo rey de vngria: los cri-  
 stians de aq̄lles partides erē  
 molt ardēts: e coratjosos de  
 guerra p̄tra los infels sabēt  
 lo entenumēt dī rey e major-  
 mēt p̄tra lo solda de babylo-  
 nia e tota la sua gēt q̄ d̄ peu  
 qui de cauall erē molt animats de guerejar contra  
 los pagans. Comēçarē a fer tota la lur, puīso p̄ fer  
 lo sanct passatge p̄tra los infels: e de arrear se tota  
 la sua gēt molt marauellosamēt ab grā cor e ferma  
 fe p̄fiant en n̄re senyor deu q̄ls ajudaria en los fets  
 de armes p̄ lo seu sanct nom defendre: e p̄ exalçar la  
 sancta fe christiana. Quāt lo, aparellamēt dī rey e  
 dīls seus capdals p̄ anar a cōbatre cōtra los infels  
 fon cōplit e acabat: e tota la gēt fon ben guarnida  
 e aparellada: el seu fer crida publica per tota la ciu-  
 tat e p̄ tot son regne ab veu de trōperes e de tabals  
 q̄ tot hom q̄ hagues en cor de venir o batallar con-  
 tra los infels: e p̄ exalçar lo nom de Jhesucrist sia en  
 tal dia ab tot son aparellamēt en la p̄ncipal ciutat  
 de ongría: e tots aq̄lls qui hauē fet tot lo lur apa-  
 rellement p̄ anar cōtra los pagans fozen lo dia assi-  
 gnat en la dita ciutat. E qui en pla qui en montāya  
 a ij



//1 r.// **La vida de sancto Honofre**

//1 v.// **Comença la vida de sanct Onofre, confessor e hermità**

## **Cap. I**

En lo temps de Thesiodoro, rey de Ungria, los cristians de aquelles partides eren molt ardents e coratjosos de guerra contra los infels, sabent lo enteniment del rey, e majorment contra lo soldà de Babylònia e tota la sua gent, qui de peu, qui de cavall, que eren molt animats de guerejar contra los pagans.

Començaren a fer tota la lur provisió per fer lo sanct passatge contra los infels e de arrear-se tota la sua gent molt maravellosament, ab gran cor e ferma fe, confiant en nostre senyor Déu que·ls ajudaria en los fets de armes, per lo seu sanct nom defendre e per exalçar la sancta fe christiana.

## **Cap. II**

Quant lo aparellament del rey e dels seus capdals, per anar a combatre contra los infels, fon complit e acabat, e tota la gent fon ben guarnida e aparellada, el feu fer crida pública per tota la ciutat e per tot son regne, ab veu de trompetes e de tabals, que tothom que hagués en cor de venir o batallar contra los infels e per exalçar lo nom de Jesucrist, sia en tal dia ab tot son aparellament en la principal ciutat de Ongria. E tots aquells, qui havien fet tot lo lur aparellament per anar contra los pagans, foren lo dia assignat en la dita ciutat. E qui en pla, qui en montanya //2 r.// e qui en plaçes foren gran multitud de hòmens armats, que no·ls podien stimar, per la qual multitud de hòmens jóvens, temprats e ardents de cor e ben guarnits e aparellats a tots los fets d'armes.

Aquí eren infants de simpla edat, los quals encara no sabien què·s volia dir fet d'armes, aparellats per lur poder de combatre e de morir per Déu.

Aquí veuríeu hòmens de trenta en quaranta anys molt maravellosament guarnits per combatre. E aquí veuríeu hòmens vells, antichs, los quals lo jorn de les armes havien poca força de combatre, mas emperò, eren escalfats en Déu, per lo qual speraven morir e per donar consells



als capdals e als regidors dels hosts, e tots aquests hi eren per exalçar la sancta fe cristiana e per aterrar los pagans, tots eren ben guarnits, segons lur poder. Aquí havia molts religiosos qui anaven per confessar e per preÿcar, e ministrar lo sant sacrament. Aquí havia metges, qui de física, qui de cyrurgia per guarir e per curar los malalts. Aquí havia molta honrada cavalleria, ço és, comtes, vescomtes, nobles, barons, cavallers e fills de aquells, hòmens de paratge e molts d'altres qui no havien títol, ben armats e aparellats de combatre en totes parts e de morir per lo nom de Jesucrist. Aquí havia moltes bones dones honestas e devotes, les quals, ab gran cor, seguien los hosts per ajudar en temps de necessitat e aquí portaven les provisions de lurs marits e de lurs companyes. Aquí havia gran provisió de bestiar par a menjar. Aquí havia molts àsens e someres, rocins, brúfols, qui portaven les provisions, farina e altres vitualles moltes e totes quantas provisions als dits hosts necessàries eren.

Axí que tanta era la multitud de la gent que aquí eren venguts, //2 v.// segons los prechs e los manaments del rey, que nombre quasi hi bastava, que viles e ciutats, castells e plans, tot ho havien mester y envides hi cabien, e açò era per tal com tota la gent era inflammada per lo Sant Sperit.

Emperò, lo rey de Ongria, axí com a senyor discret, ja havia haüt son consell com ho devia fer de la gent que aquí sobrevendria, pensant e cogitant que molt seria gran la multitud de la gent que per lo nom de Jesucrist serien aparellats de morir, perquè hac feta gran provisió de vitualles e moltes tendes, e barraques e enramades, segons lur stament, ben fornides e ben aparellades, en tant que tothom qui a peu, qui de cavall, se tench molt content del acolliment e de les provisions que lo dit rey havia fetes per la gent que havien aquí a ésser e per avant, si més ni venien, de la qual cosa lo rey [fon] molt consollat de tan gran adjutori que nostre Senyor li havia tramés.

Perquè un jorn, ell volgué exir fora de la ciutat per veure les sues gents qui eren aquí vengudes e, un dia assignat, ell volgué anar a visitar los hosts, consolant, pregant, supplicant e per honor de Déu, exortant-los que tothom hagués bon cor de combatre contra los infels per salut de lurs ànimes e per exalçar la sancta fe cristiana. Així que ell los amonestà, que tothom se confessàs e combregats, per ço que lur bon viatge fos plasent a nostre senyor Déu. E així, tothom se confessà e combregà, bé e diligentment, així que tots se acomanaren a Déu y en les

sues mans e començaren de caminar e metre's en los navilis qui eren ben aparellats e provehits de totes coses qui a ells fossen necessàries per lo present e sdevenidor.

E veuríeu los ciutadans e los burjesos e los altres bons hòmens, qui romanien en les partides del regne de Ongria per governar e per regir los castells, e les gents //3 r.// del regne hagueren lur consell abans que l'estol partís, que molt seria millor cosa que lo rey romangués per regir e governar lo seu poble e que Onofre, son fill, anàs per ell en lo sant passatge; car per ventura, si lo fill del rey romania, volria fer joventuts e, ab consell de hòmens jóvens, destrohiria e dissiparia lo regne.

Per ço val més que lo rey romanga e que Onofre vaja a combatre contra los infels e aquí ell se porà exercir en lo fet de les armes e passarà la joventut sua en gloriosos y famosos actes segons la sua edat requir.

Axí que tots tengueren per bo que lo rey romangués per guardar lo regne, los béns y les mullers, e que Onofre, son fill, anàs al sanct passatge, lo qual mils poria portar lo càrrech que no son pare.

E veus que Onofre fon elet per anar e lo rey, son pare, per romanir, de la qual cosa lo rey fon molt torbat, car li convenia romandre, segons que tot lo consell havia ja determinat. Perquè, vehent que açò no podia contrastar, revelà al seu fill, Onofre, lo secret per lo consell determinat, amonestà'l que volgués usar sàviament e que stigués a correctió e a regiment de dotze hòmens antichs e plens de saviesa, als quals lo rey comanà son fill, Onofre, e los dotze bons hòmens antichs prengueren-lo en guarda e en comanda ab homenatge que feren al rey. E Onofre feu homenatge al rey, que ell en negunes coses ni en negun fet d'armes no faria ne tractaria sens exprés consentiment dels dits dotze prohòmens, en tant que ells se meteren tots en los navilis per ells aparellats, ab gran goig, en lo nom de Jesucrist.

Ara, vehent nostre senyor Déu tanta multitud de gents, jóvens, vells, religiosos e dones honestes, tots e totes aparellats a morir per lo seu nom, donà'ls en la mar tanta de //3 v.// bonança de temps e bona hora que en poch dies ells foren en Babylònia, sans e salvos, així que tots exiren en terra per refrescar e per donar repòs a lurs persones.

E adonchs, quant lo noble Onofre arribà en Babylònia, era en edat de tretze anys e ab tot que la sua edat no fos donada a sofrir tants treballs, com era fer fets d'armes e de batalles, emperò nostre Senyor feu-li créxer e enfortir son enteniment e son coratge que si l'hoÿreu parlar en

sos consells e·l véureu combatre, pus tost judicàreu que era en edat de trenta anys que no de tretze. En tant que, après spay de pochs dies, morien tanta multitud de infels que en tota Babylònia no romangueren hòmens combatens qui de peu, qui de cavall, pus de mil e docents, segons que·ls recontà lo soldà, lo qual fon pres en la darrera batalla per Onofre, fill del rey, en la qual batalla moriren gran multitud de christians.

Mas emperò, Onofre, ab aquells que li eren romasos, levà lo camp e agué victòria e agué totes les despulles dels infels, e despuix que hagueren haguda aquesta darrera victòria, en la qual batalla fon pres lo soldà, negun de la part dels infels no gosava exir per combatre fora de Babyolònia, mas guardaven la ciutat lo millor que podien ni sabien.

On, per consegüent, s'esdevench que Onofre agué gran desig un dia de tornar-se'n en sa terra e dix son desig als dotze prohòmens, sots los quals ell stava a regiment; axí que, tengut consell per ço, car molt de temps hi havien stat, en après que aquells de Babylònia no volien exir a camp per combatre, car ab Onofre havia romasa gent per combatre, considerades totes aquestes coses e moltes d'altres, speci//4 r.//alment com havien entés que lo rey son pare era ja mort, determenaren que tothom se'n tornàs.

E adonche, ell feu venir lo soldà davant si e feu-lo scapçar davant tot l'estol de la qual cosa tots los crestians hagueren gran goig e los pagans ne hagueren gran dolor e gran smarriment, e, majorment, quando los tramés lo cap seu, per ço que creguessen de cert que ell era mort.

E jatsia que Onofre hagués de consell que se'n tornassen en la sua terra ab tota la sua gent que era romasa, segons lo seu desig, emperò ell se mès en son cor de haver consell de nostre senyor Déu e posà's en oració, molt humilment e devota, e feu pregària a nostre senyor Déu en aytal manera, dient:

—Senyor ver Déu, pare totpoderós, creador del cel e de la terra, plàcia a la tua sancta magestat que si aquesta mia voluntat e aquest meu desig que he de retornar en la terra mia, ve de part tua e a tu és plasant, que me'n vulles donar algun senyal; car yo, Senyor meu, no puch exir del teu manament e ni menys planch lo meu treball e si no és a tu plasant que aquest desig vulles trastornar; car no demane, sinó la tua honor e la glòria del teu sant nom, Senyor, faç-te gràcies; car per la tua bonea e no per mos mèrits a mi has donada victòria dels teus enemichs qui blasfemaven nit e dia lo teu sanct nom.

E après que agué feta sa oració a Déu e aquella finida, veu del cel li vengué prestament e li dix:

—Sàpies, Onofre, que a Déu lo pare e a tota Trinitat és stada molt plasant la tua venguda per batallar contra los infels e ara li és molt pus plasant la // 4 v.// tua oració e tornada, per ço, car altra cavalleria has a exalçar, per la qual vendràs al seu regne.

E com sanct Onofre per la veu fos confortat e refortat, axí mateix de la visió de Jesucrist tot alegrat que tant graciosa resposta li havia feta e com li havia hoït dir que altra cavalleria hauria a fer, de continent levà's de la oració e pensà de appellar e convocar tots capdals qui li eren romasos, dient-los que fessen recollir la gent tota e metre en los navilis qui eren aquí aparellats e açò lo pus prest que possible los fos.

E axí, fon fet e per al dia assignat, tothom fon aparellat e recolliren-se molt alegrement per retornar en Ongria en los navilis, cascú en son loch, segons que li era assignat e ab pròsper vent feren vela en lo nom de Déu.

En tant que, dins breus dies, foren retornats en lurs habitacions. E aquest senyal e miracle de part de Déu fon fet per honor de sant Onofre, depuix que Jesucrist li fon aparegut e axí mateix, après que lo hagué tirat a si, jamés lo Sanct Sperit d'el no·s partí, ni de tots los seus negocis. E quand sant Onofre fon en la nau recollit, l'àngel de Déu li aparech, dient-li axí:

—Sàpies, Onofre, que lo rey ton pare és mort en lo món, mas Déu lo ha col·locat en lo seu regne, per ço, car és stat principi e començament de aquell sant passatge e per mèrits encara fahedors, perquè stà ab ferm cor e no hajes desplaer de la mort de ton pare, car Déu ha promés a tu aquell mateix regne ab major glòria e hajes paciència en ço que·t dich del regne de Ongria, breu temps lo possehiràs, car en al//5 r.//tra cavalleria te ha Déu appellat e de açò no murmures contra Déu, quand la hora serà venguda, membre't que yo t'o he dit.

### Cap. III

Aprés que sanct Onofre fon en Ongria retornat, ell fon noblement rebut per totes les sues gents e aprés poch temps, sdevench-se que un malvat emperador que ladonchs passava per aquelles partides, sabent e hoint la venguda de aquel Onofre, fill del rey de Ongria, e la sua gran fama que tant maravellosament havia obrat Déu per ell contra los infels en los fets d'armes, mogut per sperit diabolical, agué gran enveja de la sua fama e fon en son cor molt torbat, en tant que feu mover guerra contra lo sant, pretenent que a ell spectava regir e governar lo regne de Ongria. Axí que lo sant hom vehent que Déu permitia que ell fos axí tribulat, justament e per consegüent, remembrant-se de ço que Déu li havia dit ab ferma paciència, donà loch a ira, havent memòria del Sant Evangeli, dient: «Quand sereu perseguits, fogiu-vos-ne en altra terra o ciutat e no vullau dar loch al diable». Per què ell desemparà lo regne de Ongria e fogís-se'n en Bohèmia e aquí no conegut, stigué per molt temps ab grans stretures e ab gran pobretat.

### Cap. IV

Aprés algun temps, de mentre que ell stava axí no conegut, ell continuava tots jorns en un monestir de monges negres appellat Hermòpolim, per lo qual continuar, ell fon fet gran amich e familiar de l'abat e dels monges, com si fos un dels monges.

Per la qual cosa, veent lo abat e los monges que ell feya vida honesta e santa, fon convidat en special, un dia entre los altres, en comú ab lo abat e tots los altres monges, //5 v.// e quand lo abat e los monges foren levats de taula, lo abat apellà tot lo seu convent a capítol, axí com havien acostumat, en lo qual capítol fon appellat sant Onofre.

E aquí li demanà per moltes vegades e enterrogà quina era la sua vida e lo seu stament perquè, imaginant que Déu ho permitia, recontà'ls per orde tot quant davant haveu hoït dir e recontar, ni en qual manera ell era fora de son regne e aquí vengut per la persecució del emperador.

Quand lo abat e los monges hagueren hoït tals paraules e les grans coses que li eren sdevengudes, agueren en ell gran devoció e pregaren-lo que volgués pendre lo lur àbit e viure santament, segons lur vida e retgla. Perquè lo sant, molt humilment e devota, aprés molts

sospirs e làgremes, pres lo sant àbit, prometent de viure segons la institució de lur retgla, fahent gràcies a nostre senyor Déu que en aquell sant stament lo havia volgut appellar; en lo qual àbit ell conversà molt alt[a]ment, donant bon exemple als altres de la sua penitència e de la sua molt aspra vida.

## Cap. V

Aprés algun procehiment de temps, nostre Senyor, volent en aquest món a sant Onofre honrar e appellar-lo abat. Aprés que morí lo abat, vench veu del cel, dient als monges que de continent elegissen en abat e pastor sant Onofre, de la qual cosa tot lo convent se alegrà, per ço, car Déu los havia dat tan gran senyal de electió de lur regidor.

Fon emperò sant Onofre molt desconsolat de la sua electió, mas tement-se que, si dubtàs de pendre lo regiment pastoral que no fos offensa de nostre senyor Déu Jesucrist, segons ço que ja li era stat revelat per ell, per què, ab grans plors e sospirs e moltes làgremes, ell ho rebé, no de grat, lo càrrec en què Déu lo avia elegit, jatsia açò que moltes ve//6 r.//gades digués als monges que no l'elegissen, car a la longa les lurs costums serien dessemblades a les sues, axí com a la fi de la obra ho ha demostrat, perquè los monges lo elegissen, consent-se ordenar al sanct orde de prevere.

Elegit sanct Onofre divinalment en abbat, ell fon molt curós de provehir los monges segons lurs provisions e profit de lurs ànimes, e de continent fon mudat en altre hom, que de vida, que de costumes, e axí com ell strenya e castigava si mateix e lo seu cors, axí mateix volia que sos monges fossen a ell semblants en ço que tocava a la retgla e sinó en tot, almenys en partida, consellant e amonestant-los que portassen pacientment lo jou de Jesucrist, lo qual era molt lauger. Axí mateix, com ell ne feya testimoni en lo Evangeli, segons sanct Matheu. Axí que convenia que hagués a entendre a lurs mesquinehes e enfermedats, no denegant en res a la institució de lur sant retgla, del qual estrenyment los monges e tot lo convent foren molt torbats, en tant que començaren a murmurar contra lo sant e tractar de la sua mort, exceptat un solitari monge appellat Pannúcio, lo qual no cosentia a lurs tractaments, ans los reprenia molt caritativament. Car sant Onofre lo havia pres per son familiar e companyó, aytant com podia e en ell era, volia semblar al sant baró Onofre de totes ses forces e, entre les altres virtuts de

aquest Pannúcio, si era que tostemps lo trobarien dejun de tota mala voluntat e o[d]y. Car tanta era la amor que portava al sant baró Onofre que tot lo jorn e quasi tota la nit lo trobàreu prop //6 v.// sanct Onofre, qui l'enformava en sancta conversació ab paraules de la Santa Scriptura, de les quals ell se sadollava més que de aliment corporal. E a aquest frare Pannúcio revelava sant Onofre tots los seus secrets e ab lo seu consell tot lo monestir, el regia e governava.

## Cap. VI

Esdevench-se un dia, de mentre que cantava missa del cors de Jesuchrist, ans que mostràs al poble lo Corpus, feu aytal oració:

—Senyor ver Déu, plàcia al teu sant poder e a la saviesa del teu Fill e al foch de la tua santa Trinitat, ço és, lo Sanct Sperit, que·m vulles ensenyar e mostrar en qual manera yo puixa a tu mils servir e complir la tua santa voluntat, per ço que pus liberalment la mia ànima puixa venir al teu sant regne. Amén.

E aquí mateix fon feta resposta per Déu, dient:

—Onofre, sàpies que tres coses són a mi molt plasents: la primera és stendre les mans als meus pobres; la segona és fer penitència condigna; la terçera és en totes coses e adversitats e prosperitats loar lo meu nom, e si açò fas, la glòria que·m demanes, ab la mia misericòrdia hauràs, en la qual habitaràs ab los àngels e archàngels e ab tots los altres sants de paradís e ab tots aquells qui la tua vida volran semblar.

En après dita la missa, ell fon remembrant de la resposta que nostre Senyor li hac feta, ni en la qual manera lo havia amonestat, per la qual cosa ell, de continent, convocà tots los monges a capítol e aquí ell los recontà que entre les altres vegades que nostre senyor Déu, li era vengut aparéxer e amostrar, li era aparegut ara en la missa e li avia revelat que si volia salvar la sua ànima, que fes penitència, loant totes vegades lo seu //7r.// sanct nom.

—Perquè senyor e pares e frares meus, volent obehir a la sua beneÿta voluntat, vos vull tots comanar a Déu, que us faça complir lo seu beneÿt voler e viure dignament e santa, segons la institució de nostra retgla e en aquella conservar, humilment e acabadament, per tal que

aconseguescau lo regne e loguer promés, car yo me'n vaig al hermitage per fer penitència, per tal que puixa salvar la mia ànima que és molt peccadora.

E començà'ls tots a besar, de hu en hu, e benehí-los tots ensemps e partí's d'ells e del monestir e comanà'ls a Déu, en special, al frare Pannúcio, lo qual romania desconsolat e desconortat per la absència de tan gran pare.

Mas emperò, ell era tan spiritual que en tot volia seguir lo voler de nostre Senyor e de puix conversà molt alta e santament, més que davant entre los frares e, finalment, fon sant en paradís. Perquè, ara de present, leixem sanct Onofre qui fa penitència en lo desert, segons que per avant veureu la manera de sa aspra vida e en qual manera, passats molts anys, Déu li revelà que·s cuytàs a cercar sanct Onofre.

## Cap. VII

A mi, Pannúcio, servidor humil de la vostra santedat, a tots los servidors de Déu e a tots los feels qui són en totes les sglésies stablides en la fe de Jesuchrist, salut e pau e gràcia de nostre senyor Jesucrist, sia tostemps ab vosaltres. Amén.

La mia voluntat és que sapiau, per fer servir a Déu, que sia revelada a la vostra granea per mi, la vida de un sant molt plasent a Déu, hermità e anacorita, pare nostre de bones obres, lo nom del qual és Onofre, per tal que pugau entendre e saber quants són los seus mèrits e quant és noble la sua vida davant Déu.

Yo, Pannúcio, stant un dia en lo meu monestir ab tots los altres //7 v.// monges, pensí e smaginí dins en lo meu cor quina era la vida e quin guardó és aquell qui·ns devia ésser donat davant Déu en aquell dia que darem rahó de la nostra vida, e de les obres que en aquest món feytes haurem. E nosaltres, tots los monges qui som ajustats en aquest monestir e com algú dels monges li sdevé malaltia, és visitat de tots nosaltres en lo nostre ajustament e per tots és consolat e administrat, mas los sancts, qui habiten en los deserts e herms, són [e] estan sens totes aquestes cosas e fan servir a Déu, e açò és per tal com són millors que nosaltres, segons que és scrit, aquests segueixen lo anyell sens màcula, lo qual és Déu, e segueixen-lo hon se vol que vaja per fer-li servir.



E com yo, Pannúcio, una nit dormint e resposant en mon lit, viu que sanct Onofre se anava deportant per lo nostre ort e érem abduys ensemps e, après de açò, un àngel me dix:

—Pannúcio, Déu te denuncia per mi que tu no romangues pus en lo monestir, mas de continent leva't e parteix-te en lo nom de Déu, e ves cercar sant Onofre, companyó teu, lo qual encara és viu e habita en lo desert, fent penitència ab gran humilitat e fes-lo visitar, car sàpies que Déu lo vol appellar e vol que tu li sies companyó, axí en la mort com en la vida, e, encara, participant de aquella glòria en la qual Déu lo vol convidar, perquè ves tost, car Déu vol que tu sies en les sues obsèques.

E pensant yo totes aquestes coses, en lo meu cor, en spay de tota la nit e en lo dia següent, leví'm del lit molt ivaçosament e ixquí-me'n del monestir, e tenguí lo camí del desert e trobí en lo desert una cova que era tancada e ladonchs pensí'm que dins aquella cova ha//8 r./bitàs algun monge hermità e començí de cridar a la porta e dir:

—O, servidor de Déu! O, servidor de Déu!

E cridant axí per molt gran spay, viu que ningú no-m responia, ladonch yo obrí la porta de la cova e entrí dins, e trobí un home vell qui stava de peus, fahent oració. E acostí'm a ell e toquí'l e demaní-li perdó, e tantost que yo l'haguí tocat, caygué mort en terra. E com viu açò, fuy molt spantat e, per gran paor qui haguí, començí cantar e a fer oració a Déu.

E axí com yo cantava e feya oració a Déu, viu dins la cova una vestidura feta de palma e toquí-la e, sobtosament, com yo la haguí tocada, se desfeu tota en les mans mies, axí com si fos pols. E tot aquell dia e aquella nit, yo stiguí en aquella cova, tancat e fent oració a Déu. E com vench per lo matí, yo partí la vestidura que vestia e de la mitat cobrí lo cors aquell mort e, après que haguí acabada la mia oració, ixquí-me'n de la cova e tanquí la porta. E començí anar per lo desert, e contínuament demanava a Déu perdó de mos peccats.

Aprés com haguí anat per lo desert per spay de tres dies, trobí en lo desert altra cova, la porta tancada a la part de fora e entorn de aquella stava molt bella e nèdea plaça, e prop de aquella cova stava una bella palmera plena de fruyt de molts nobles dàtils e una molt bella font.

E, après que tot açò haguí vist, fiu moltes gràcies a Déu e stiguí allí fins a hora de vespres, sperant que vengués aquell servidor de Déu qui en aquella cova habitava.

## Cap. VIII

E passada hora de vespres, viu gran multitud de brúfols montesos que venien vers mi e en mig de aquells, viu venir un hom de cara molt //8 v.// humil e benigne sens neguna vestidura e tot lo seu cors era cubert de cabells. E après que ell hac vist a mi, començà's d'espasordir e senyava's molt sovent, cuydant-se que yo fos algun sperit e contínuament no cessava de fer oració; car moltes vegades lo havien temptat los sperits diabòlics, segons que el après me dix, al qual yo parlí ab veu molt alta e diguí:

—O, servidor de Déu!, per què dubtes? No vulles tembre que yo home pecador so; vine e toca'm, que yo carn he e ossos, e damunt so vestit de cuyro natural de home e, vull e deman aquells que són servidors de Déu, per ço que per ells puixa haver perdó de mos pecats.

Adonchs, ell donà a Déu moltes gràcies e vench a mi molt ivaçosament e, com se fon acostat a mi, demaní-li perdó e fiu-li reverència e saludí'l ab paraules de Déu, e après que l'haguí saludat, portà'm e mès-me dins aquella cova e dix-me:

—O, Pannúncio! E com est ací vengut e per qual rahó?

E com yo hoý que el me nomenà per mon nom, sens que jamás no m'havia vist ni·l conexia, coneguí que ell sabia lo meu nom per Sperit Sant e yo responguí-li:

—Per tal com yo deman aquells qui són servidors de Déu, per ço que faça lurs obres e puixa ésser ajustat e companyat als seus mèrits.

E, ladonchs, yo demaní-li e diguí-li:

—Prech-te, servidor de Déu, que·m digues en qual temps venguist ací e com has nom.

Ladonchs, ell me respòs e dix-me per aytals paraules:

—Frare, abans que vingués en aquest desert, habitava en la terra de Tebayda en un monestir en lo qual havia gran multitud de monges ab los quals habitava e allí fehia obra de cistells, e yo stant en aquell monestir //9 r.// e usant de la mia obra, vench temps en lo qual sdevench a la mia voluntat que, stant yo soletari, vendria pus prest a conseguir la gràcia de nostre senyor Déu.

E ixquí-me'n del monestir e aní-me'n a un loch, en lo qual no habitava persona alguna, e en aquell loch yo fiu una cel·la en la qual yo, soletari, habitava e açò fehia, desijant contínuament

rebre de Déu major mercé e gràcia. E stant yo soletari en aquella cel·la, fehia aquella obra que primer en lo monestir feya e usava de fer.

Moltes companýes dels pobles de aquella comarca venien a mi, per rahó de aquella obra que yo usava de fer, e aquestes companýes molt més me donaven que no mereixia de fer aquelles cistelles.

»Emperò, yo no prenia de ells altra cosa, sinó tan solament allò que yo donava als pobres e als òrfens per la amor de Déu. Ladonchs, per enveja del diable e per la sua malícia, lo qual és sembrador de tot mal, esdevench-se que una fembra vestida en àbit de religió vench a mi e pregà'm molt, ab gran instància e ab paraules piadoses yo la volgués ab mi ensemps, en la mia cel·la, e que féssem companya.

»E après, per engan e enginy del diable, enemich mortal, vingué'm a consentir e a parrir dolor e tristor, e vengué'm a engenrar lo sùtzeu e hòrreu peccat abominable de luxúria, e stiguem contínuament en aquell vil sùtzeu e hòrreu peccat un any [e] quatre mesos.

»E après yo, mesquí peccador, molt dolorós, acordí'm del juhí de Déu e del meu gran e hominable peccat, e de la gran punició que yo sperava haver per lo meu peccat, si de aquell no fehia condigne penitència.

»E diguí, ladonchs, a mi mateix, dins mon cor: “Ay, mesquí! Què respondre o dir a tan alt e poderós com és Déu, de la mia vida e del meu defalliment, en lo qual he viscut e stat tan lonch temps? En quina //9 v.// manera aparré davant la cara de tan alt Senyor, e tant alt Senyor e tant poderós jutge?”. E encara diguí a mi mateix: “Leva't mesquí! Fuig! Aparta't de aquest peccat en lo qual vius; car millor e pus profitosa cosa és a tu deixar e desemparar totes aquestes coses, e fogir al pecat que no viure y star en aquest defalliment e viltat de luxúria”.

E ladonchs, per la gràcia e pietat del salvador nostre Jesucrist, lexí e desemparí aquella cel·la, e aquell peccat. E venguí-me'n en aquest desert hon ara stich e habite, e trobí aquesta cova e aquesta palmera e aquesta font, per gràcia de Déu, les quals coses són salut de la mia ànima e sustentació de la mia vida corporal. E aquesta palmera engenra e dona cascun any dotze rames, e aquestes dotze ramos són plenes e abundants de dàtils, per tal manera que los dàtils de cascun ram abasten, menjant en cascun dia, per tot un mes, així que lo fruyt de aquesta palmera és ma vianda e mon sosteniment de tot l'any.

»E nostre senyor Déu, per sa bonea, conforta e ajuda a mi en mos treballs e afanys e les mies vestidures, com venguí en aquest loch e solitud, per temps hagueren fi e acabament de son ésser e nostre senyor Déu, per sa bonea, ha fet créixer los pèls del meu cors, en tal manera que cobren tot los meus membres corporals, segons que tu ara pots veure en mi, ell qui és Senyor misericordiós, pacient, benigne e humil. E en tot aquest temps me ha sostengut de la sua gràcia, car dich-te ab veritat que trenta anys són passats e més que yo jamés no viu figura de pa material ni l'he menjat.

E yo, Pannúcio, hoint totes aquestes coses que·m deya aquell sant hom, marvellant-me molt de les coses que·m deya, que trenta anys no hagués menjat pa ni l'hagués vist e demaní-li, dient:

—Digues-me, servidor de Déu, com tu aquí venguist, no·t torbist en la tua voluntat e //10 r.// en lo teu cor?

E ell me respòs e dix-me:

—O, hom de Déu! Dich-te en veritat que com yo al començar fuy ací vengut, fuy molt torbat e complit de tristor molt gran e havia molt gran tristor e dolor de mos peccats. Era molt torbat per les grans tristors e angoixes e per la flaquea que en mi era, e cahia en terra e, stant en terra, pregava Déu que partí's de mi aquelles tristors e angoixes que staven en lo meu cor. E encara, ab veritat te dich que trenta anys ha[n] passats, e més, que yo vixch e habite en aquest desert e en aquest herm e en aquest loch, en lo qual yo he sostengut moltes batalles e moltes tribulacions e turments de part del diable, e contínuament no cessava de pregar Déu que·m perdonàs mos peccats.

»E sdevench-se un dia que yo havia molt gran dolor e desplaer en lo meu cor, per los peccats e cayments que eren esdevençuts en lo meu cors, e moltes grans dolors que en lo meu cors sostenia per la malaltia del fetge.

»E un dia yo, gití'm en terra, sperant ma fi e acabament de la mia vida y, stant en tal manera, aparech-me un hom molt resplandent ab molt gran bell[e]a, e pres-me per la mà e levà'm de terra, e dix-me: “Amich, què has?”

E yo responguí: “Pare, sofrir dolor gran en lo cors per rahó del fetge”.

E ell dix-me: “Mostra'm lo loch hon has la dolor”.

E yo mostrí-li lo loch e ladonchs aquell hom, ab lo seu dit, obrí lo meu costat e tragué del meu cors lo fetge que era ple de molta podridura e ell dix-me: “No hajes paor ni dubtes de aquesta malaltia que ja est guarit e bé”.

E axí com a bon metge o cyrurgià, tenia en la sua mà un rahor, ab lo qual obrí lo meu fetge e tragué de aquell la podridura que stava dins e après tornà'l dedins lo meu cors, e dix-me que “Ja est guarit. D'ací avant prega a Déu e no vulles peccar”.

Dites //10 v.// aquestes paraules, davant los meus ulls, des[a]parech e de aquella hora fins ara, yo no [he] sentit en mi malaltia ni dolor alguna, ni temptació alguna, e ara stich aquí, donant gràcies a Déu totpoderós e tinch aquí aquesta palmera e aquesta font que són rahó de la mia vida.

E ladonchs yo, Pannúcio, après que haguí hoïdes totes aquestes paraules e coses, doní gràcies a Déu e diguí axí:

—O, servidor de Déu molt alt! Prech-te que yo stigue e habite aquí ab tu.

E ell me dix:

—No poràs soferir les menaças e temptacions dels diables, perquè no cové que habites aquí.

E yo diguí-li:

—Prech-te, servidor de Déu, que·m digues com has nom.

E ell me dix que Thimotheu era son nom e yo ladonchs gití'm en terra davant ell, e diguí-li que pregàs Déu per mi, e que·m donàs la sua benedictió.

E lo sant Thimotheu respòs-me:

—O, amich molt amat! Yo no so senyor! Mas Jesucrist, qui és Senyor, te do la sua benedictió e·t delliure de les temptacions dels demonis, e·t do carreres dretes perquè puixes ab alegria star e continuar en la companya dels sancts, axí com has començat.

E com ell hac dit açò, dix:

—Ves-te'n en pau e membre't de mi en les tues sanctes oracions.

## Cap. IX

E après que yo haguí rebuda benedictió d'ell, començí ab alegria anar lo camí per lo desert e anava exalçant e loant nostre senyor Déu, qui·m volgué demostrar lo sant servent seu Thimoteu.

E après, venguí en un desert en lo qual stiguí deu dies e contínuament pensava ab gran contrició de cor en los meus peccats e deya axí mateix:

—Quina és la mia vida? O quina merçé yo rebré de nostre Senyor com jamás no haja feta neguna bona obra? Ay de mi, mesquí! Puix que neguna temptació no he vençuda, quina merçé rebré del Senyor? Car tot combatedor que la temptació no vench, jamás no rebrà corona ne guardó, //11 r.// car Déu no corona a aquells qui no vençen dedins e en les obres defora.

Aprés, acabats dos dies, trobí'm molt fort e aparellat de batalla, e començí anar per lo desert, desijant molt forment trobar e veure alguns servidors de Déu, de aquells qui habiten en lo desert, e majorment aquells que jo tant desijava veure per tal que·m recomanàs en les sues oracions.

E portava ab mi tant pa e tanta aygua que·m durà solament quatre dies e après que fallí lo pa e aygua, haguí molt gran defalliment, flaquea e dolor en lo meu cor, sentí gran congoixa. E ladonchs, súbitament, rebí en mi la virtut de Déu e començí anar per lo camí, dins lo desert, per spay de quatre dies, e après fuy enujat del caminar per rahó de la gran fam que havia e, defallint-me lo sperit, cayguí en terra.

E ladonchs, yo sperava fi e acabament de la mia vida, car sperava la mia mort e viu, en aquella hora, prop de mi, un hom molt spantable, lo qual estés la sua mà e posà-la sobre la mia boca, e tantost que ell hach tocat la mia boca, yo rebí virtut tan gran que lo meu cor e lo cors no sentia alguna tribulació ni afany. E yo, tantost, leví'm de terra e començí anar mon camín molt cuytadament, metent-me en la major spessura del desert, per lo qual desert yo aní per spay de altres quatre dies e nits. E ladonchs, dubtí en lo meu cor e començí de stendre les mies mans a Déu e començí a fer oració e súbitament yo viu aquell hom virtuós, lo qual havia mès la sua mà sobre la mia boca, qui vench a mi e prestament yo rebí virtut d'ell, en tal manera que fuy del tot guarit e del lassament que en lo meu cors sostenia, restí delliure.

E après aní set dies contínuament per terra molt aspra en lo pus pregon del desert; al seté dia, anant yo per lo pus //11 v.// pregon del desert, viu un hom, lo qual era molt spantable de veure e los cabells del seu cap eren molt larchs e blanchs, axí com a neu e tenia lo seu cors tot nuu que no tenia cobertura alguna, sinó los cabells, era de la cinta avall tot circuyt de fulles de arbres.

E, com yo viu que ell venia vers mi, haguí molt gran paor e temor. E com més se acostàs a mi, fuy de major temor e yo pugí-me'n sobre una gran pedra que stava prop mi, per lo dubte que havia que no fos algun home salvatge que·m volgués damnificar. E ell anà a la pedra sobre la qual yo stava e gità's a la ombra que fehia la pedra en què yo stava, per la gran calor del sol que feya. E après que fon gitat en terra a la ombra, alçà lo cap e véu-me e dix-me:

—O, hom de Déu! Devalla a mi e no hajes paor, que yo hom so, axí com tu e semblant a tu, e ab tals passions com tu stich e habite en aquest desert per l'amor de nostre senyor Déu e per salut de la mia ànima.

E com yo hoý aquestes paraules, molt foren al meu cor agradables e prestament yo devallí de la pedra, e genollí'm davant los seus peus, demaní-li perdó e ell me dix:

—Leva't, fill, leva't, que tu amich est de Déu e dels seus sants!

E après que·m fuy levat, feu-me seure davant ell. E yo ladonchs preguí'l ab gran instància que el me digués lo seu nom y ell me dix:

—Onofre és lo meu nom. E sàpies, per cert, que setanta anys són passats que yo habite y stich en aquesta solitud e so stat sostengut e ajudat de la gràcia e misericòrdia de Déu, e jamás dins en aquests setanta anys no he vist hom ni figura de hom, sinó ara a tu solament.

»E sàpies, per cert, que tu est tremés açí per nostre senyor Déu, per ço que dones sepultura al meu cors e que la terra torne a la terra, axí com és ordenat per Déu. E sàpies que en //12 r.// los primers temps, abans que yo açí vengués, habitava en un monestir que havia nom Hermòpolim, en lo qual monestir habitaven tro a cent monges, entre los quals era una fe, un ajustament e una amor, ab gran caritat, e molt gran pau de Jesucrist era entre ells. E havien-se los uns als altres ab molt gran humilitat e donaven-se loch los uns als altres en les coses que havien de parlar, e yo habitava ab ells.

»E era de poca edat e contínuament pensava en los studis e en les paraules de les Santes Scriptures e, semblantment, pensava de tenir la sancta fe de Jesucrist, axí com cové als bons cristians.

»E yo hoint parlar un dia, una rahó molt maravellosa del benaventurat Helies, com per la sua humilitat e castidat que hach, era stat en lo desert e coronat e consolat per nostre senyor Déu. E, encara hoý més del benaventurat sant Johan Babtista, com stech e habità en lo desert tro que fon sabut e demostrat. E yo, ladonchs, demaní als monges e diguí'ls: “Aquells qui habiten en lo desert, en què eren pus perfets que nosaltres davant Déu?”.

»E ells respongueren-me e digueren: “Nosaltres habitam ensemps e vehem-nos los uns als altres, e ajustam-nos ensemps com volem parlar, e, axí, consolam-nos e si algú de nosaltres és malalt, és consolat de tots los altres monges e com havem fam, tantost nos donem ço que havem menester per a menjar e a beure; e tota cosa que·s sia de necessitat, tantost nos és donada. E per tal, aquells qui habiten en lo desert són pus nobles e pus perfets que nosaltres, qui habitam en les congregacions entre les gents, per ço com a aquells totes aquestes coses los defallen. E si aquells qui habiten en lo desert esdeve[nen] tribulacions o temptacions o altres treballs e angústies de part del dimoni, allí no és tro//12 v.//bat algun qui·ls acórrega ni·ls do consolació o en temps que han fam e set, no han de què·s puguen socórrer ni ajudar, ans de totes aquestes coses han fretura.

»E per ço, los qui en la soledat dels aspres deserts habitar delliberen, en la divina temor la torre de la sua vida fermament edificuen, ab fam, ab set, ab treballs e passions los seus treballats cossos tormenten, batallant esforçadament contra les cruels temptacions que l'enemich de natura humana los procurava y ab spirituals armes les cremants sagetes de l'infernal dimoni vencen; perquè lo antich inventor de iniquitat e malícia contínuament studia en derrocar l'altitud dels edificis de virtuoses obres y retraure lurs passos dels sancts y bons exercicis, perquè en los perillosos laços de les mundanes conversacions los faça caure e axí, l'omnipotent rey, Déu y senyor nostre, qui jamás desempara als qui en la sua magestat segura sperança tenen, los arrea de invencibles armes de la sua divina potència; perquè la força de l'inich príncep de tenebres no·ls puga noure, per hon ad aquells los celestials àngels sovint són tramesos, administrant-los ab les sues angèliques mans innumerables coses per a la sua devota vida necessàries, poant de la eleta pedra, qui és Jesú[s] saboroses aygües de



inestimables gràcies. E axí és scrit que, los qui per la divina amor sedejen en la celestial font de la divina misericòrdia, la sua encesa set apaguen y les verdes fulles de les collides herbes com a dolça y suau bresca gusten. E si per ventura ab ells algunes vegades lo enemich diable batalla ab sforçat ànimo se leven, recorrent ab les mans plegades a les armes de la oració devota, per hon tantost los és tramés celestial socors per a ven//13 r.//çre tan infernada força”.

»Hoÿdes per mi, pobre Onofre, de aquells sants pares tan glorioses paraules, començí a stojar en los archius de la mia pensa aquella gran felicitat e benaventura que en los regnes de parahís attenyen, aquells qui en aquesta val de misèria per la divina amor enujosos treballs comporten y, contemplant en tan virtuosos pensaments, en la scura nit, me partí del monestir e portí ab mi tant pa que bastar me pogués per a quatre jorns y, acomanant a la divina providència los meus acomanats passos, prenguí ma via.

»E començí de anar per lo camí que pus dretament anava al desert e, mentre anava per lo camí, viu que anava davant mi un hom resplendent com a foch, lo qual era molt spantable de veure e com jo viu aquell, haguí molt gran paor e spaordiment. E per la gran paor que yo havia, començí a pensar que me'n tornàs al monestir de hon era partit e que habitàs en lo monestir ab los altres.

»Mas nostre senyor Déu totpoderós, qui vol que tots los hòmens sien salvats, no·m leixà acabar ni complir aquell meu pensament. E lavors, tornà a mi aquell sanct hom molt resplendent, qui anava davant mi, e appellà'm per mon nom, Onofre, dient: “No hajes por que yo so àngel de Déu que·t so donat per guarda del dia que naixquist fins ara e fins que hages de morir e dich-te, en veritat, que per aquesta carrera que tu ara vas, Déu és contínuament ab tu, car és carrera de salut a tu, davant Déu”.

»E ladonchs, yo, stant enfortit e confortat per les paraules, seguí aquell àngel per aquell desert, per spay de sis o set mil//13 v.//les.

E trobam una cova petita en la qual yo entrí e trobí dins la cova un hom vell servidor de Déu e postrí'm davant los seus peus, e preguí'l que fes oració a Déu per mi e après ell hach feta sa oració, dix-me: “Fill, acostat't a mi”.

E yo acostant-me a ell, donà'm pau e, après que ell me hach donada pau, dix-me: “Tu est mon fill, Onofre, obrador e egual de mi en lo servir de Déu. Vine, fill, a mi e Déu sia ton defenedor en totes les tues obres”.

»E ladonchs, yo aturí e stiguí ab ell set dies. E contínuament ell me mostrava, dient-me aquelles coses que fehien ne obraven los sants pares qui staven en los deserts. E complits set dies dix-me: “O, fill Onofre, vine e segueix-me! E portar-t’è a un loch, lo qual és ordenat e aparellat a tu per nostre senyor Déu, en lo qual Déu ha promés e manat que tu habites, per ço que faças a ell servir”.

»E ladonchs, ell se n’ixqué de la cova e yo anava’l seguint, e anam per spay de quatre dies e nits. E al cinqué jorn arribam en lo desert appellat Calidiomea, hon havia una cel·la petita ab una palmera e una font d’aygua, lavors, lo vell girà’s a mi e dix-me: “Fill, aquesta cel·la és lo loch que Déu ha app[ar]ellat per a ton habitar e aquí cové a tu que habites”.

E pres-me per la mà e mès-me dins la cel·la e stech ab mi en aquella cel·la trenta dies, e mostra’m paraules santes e totes les obres dels sancts pares qui, vivents, habitaven en los deserts per servir nostre senyor Déu. E yo demaní-li de quina terra era, ni qual era son nom, e ell me dix que era de la província de Síria e que havia nom Hermens. E pregà’m que fos tostemp, membrant de Jesucrist e aquell no·s partís de la mia memòria e, complits los trenta dies, partí’s de mi e tornà-se’n en la sua cova. E de aquella hora avant, ca//14 r.//scun any me visitava una vegada e aquesta visitació tench tro que passà de aquesta vida e après que fon mort, yo soterrí lo seu cors davant la mia cel·la.

»E com totes aquestes coses me hach dites e recomptades, yo li demaní: “Pare sant, prech-te que·m digues, depuix que habites en aquest desert, si has hagudes algunes temptacions”.

»E ell me respòs: “Sàpies, fill meu, molt amat, que moltes temptacions e moltes dolors e angústies he sofertes e sostengudes, per les quals venia en punt [de] desesperar e demanava la mort.

»Emperò, la ajuda de nostre senyor Déu ha sostenguda la mia ànima nèdea e la ha delliurada e confortada en aquelles temptacions e afanys e treballs. E les vestidures que yo vestia, per temps defalliren e foren apartades de mi e romanguí tot nuu.

»He sofert molt gran fret e gran calor del sol en lo meu cors e lo meu senyor Jesucrist, piadós e misericordiós, vehent-me soffrir totes aquestes coses, posà e mès molt gran paciència sobre mi e los cabells del meu cap cobriren lo meu cors e defené-lo de fret e de calor, segons que tu pots ara veure. E lo meu Senyor piadós tramet lo seu àngel, lo qual cascun dia me porta lo pa que a mi és necessari y ab mesura me dona l’aygua.

E los primers trenta anys, après que del monestir fuy partit, no mengé pa ni altra cosa, sinó tan solament les herbes que en lo desert naixen e bevia l'aygua mesurada molt poca. E los altres trenta anys que segueixen, visità'm cascun dia e nit lo meu senyor Jesucrist, que passí e sofrí totes aquestes e altres tribulacions, ha//14 v.// //15 r.//vent ferma fe y sperança en lo seu adjutori. Totstemps ha haüda de [mi] misericòrdia e pietat, que les herbes de la montanya que yo menjava me eren pus dolces que la mel, moltes vegades recordant-me de aquella paraula que dix lo meu senyor Jesucrist: “No tan solament viu hom de sol pa material, ans viu hom per la paraula de Déu, la qual és vianda celestial”.

»E axí, fill Pannúncio, aquell qui compleix la voluntat de Déu, troba merçé e misericòrdia davant ell, e diu ell en lo seu Sanct Evangeli: “No vullau pensar en aquelles coses que haureu a menjar ne a beure, car lo vostre pare celestial sab totes aquelles coses que havem mester, per tal [que] vullau primerament demanar lo regne de Déu e la sua justícia e après totes les altres coses vos seran donades”.

E hoynt yo, Pannúncio, totes aquestes coses que-m deya aquell sant pare, Onofre, diguí-li:

—Digues-me, pare, en lo dia del sant diumenge e en les altres sanctes festes, de hon te era donat per combregar lo preciós cors de Jesuchrist?

E ell, lavors, respòs:

—Sàpies, fill, que cert que l'àngel de Déu ve a mi, lo qual me porta lo consagrat cors de Jesucrist e no tan solament a mi, mas encara a tots aquells qui habiten en aquesta solitud e com han rebut lo preciós cors de Jesucrist, resten tan complits de la gràcia del Sanct Sperit que de allí avant ni fam ni set, ni fret ni calor, ni altra dolor per gran que sia, no·ls sembla fatigosa.

»E si alguna vegada als sants qui la vida hermitana segueixen los ve desig de veure algun home o d'altra mundanal glòria, en continent són per lo sanct àngel portats en paradís e aquí contemplant les ànimes dels benaventurats sants, ab la gran multitud dels àngels, resten complidament saciats de lurs desigs, de hon //15 v.// resten tan fervents e inflamats en lo servir de Jesucrist que tota la lur pensa, tot lur estudi e forces no és altre sinó com, seguint lur bona empresa, puixen fer obres que a la magestat divina sien accept[e]s, per hon sien fets dignes de possehir aquella beatitud eterna que als servidors de nostre senyor Déu stà aparellada.

E com lo benaventurat sant Onofre hach parlat ab mi de totes aquestes coses, dix-me:

—Anem, fill, ab temps!

E yo hoint aquelles paraules tan dolces e tant santes de sant Onofre, tota fam, tota set e tota angústia que havia soffert en lo desert, súbitament per mi, fon oblidada. E lo gloriós sanct dix:

—Segueix-me.

E yo, seguí'l e com haguem anat per spay de tres milles, trobam una cel·la e una palmera que stava davant la cel·la e lavors, lo benaventurat sant Onofre començà a cantar a Déu, fehent oració e com hach acabada la oració, yo responguí:

—Amén.

E aquell dia era hora que·s volia pondre lo sol e viu en mig de aquella cel·la un pa e un cànter e Honofre dix-me:

—Fill, Pannúcio!, menja de aquest pa e beu de aquesta aygua que stà davant tu, car yo veig e conech que tu stàs molt enujat e has fam e set.

Yo responguí:

—Sàpies, pare, que yo no menjaré ni beuré si tu no menjes.

E après que yo l'haguí pregat que menjàs, ell benehí aquell pa, segons que és costuma de les ànimes religioses e après dix-me:

—Menja de aquest pa que Déu nos ha tramés, car dich-te que cascun dia me tramet nostre Senyor mig pa e ara, per tu, fill Pannúcio, ha'ns tremés un pa tot sancer.

E après que haguem menjat tant com nos era menester, començam de cantar e fer oració a Déu e, axí stiguem tota aquella nit, fehent oració fins que fon dia.

## Cap. X

E a cap de un poch, yo viu a aquell sant beneÿt, Onofre, la ca//16 r.//ra tota mudada e groga. E com yo·l viu axí demudat, fuy molt spantat e, lavors, ell me dix:

—O, servidor de Déu! No vulles haver paor, mas sies fort y stà aparellat, car sàpies que per açò te ha tramés a mi Déu, per tal que lo meu cors metès dejús terra e sàpies que huy, en aquest dia, la mia ànima exirà del carçre del meu cors e irà a aquell repòs perdurable.

»E sàpies, Pannúcio, que huy són onze dies del mes de juny segons los romans. E tu, Pannúcio, com seràs tornat en Egypte, digues als frares e a tots los fels cristians que façen memòria e remembrança de mi.

»Car sàpies que aquesta gràcia demaní a nostre senyor Déu, la qual per ell me és stada atorgada, que qualsevol que fes memòria e remembrança de mi o scrivís libre de la mia vida en remembrança mia, que nostre senyor Déu li perdonaria tots los peccats e, qualsevol qui farà aquestes coses que yo t'è dites, pregaré a Déu que li perdó tots sos pecats e, com la sua ànima li exirà del cors, serà sens pecat, axí com si lavors fos nat del ventre de la sua mare.

E yo, Pannúcio, responguí dient:

—O, pare Honofre! Digues-me, si algú serà pobre e no porà donar per reverència tua offerta ne almoyna, què serà de aquell?

E sant Honofre respòs:

—Qualsevol pobre que no tendrà, sinó una poca de aygua e aquella darà, per honor e reverència de Déu e de mi, aquella mateixa gràcia aconseguirà de Jesuchrist salvador nostre, car axí per ell indubtadament m'és stat promés.

E dites per sant Onofre aquestes paraules, stant agenollat en terra ab les mans juntes, alçant los ulls al cel, feu oració a nostre senyor Déu en aytal manera:

## Oració

//16 v.// —O, molt alt e poderós Senyor! Lo qual neguna persona en aquest món pot ab ulls corporals veure, lo poder del qual hom no poria pensar, la glòria del qual és inefable e la misericòrdia del qual és sens fi. A tu, Senyor, ador; a tu, Senyor, benehesch; a tu, Senyor, lou; a tu, Senyor, suplique e pregue, lo qual yo he amat y [per] tal Senyor, puix cride a tu, hoges-me! Car, Senyor, est molt gran! Per ço, Senyor, t'e servit y serviré e t'e loat y loaré ab la mia ànima, car tu prenguist guarda de la mia humilitat e posist guarda als meus peus. E per ço, Senyor, defensa'm de l'enemich diable e vinga sobre mi la tua misericòrdia, car la mia ànima stà molt tribulada, ara que exir vol del meu cors e prech-te, Senyor, que lo diable no m'apareixca, ni·m sia contrari, ni·l veja, ni·m vinga davant.

»Oh, Senyor, hages mercé de mi!, per tal que aquella serpent cruel e mala no·m puga en res noure e que la mia ànima no veja aquelles scuredats e infernals figures, les quals són molt horribles. Supplic-te, Senyor, que tu la rebes ab los teus sants àngels, qui són complits de pau e aquella, per ta infinida pietat y misericòrdia, vulles col·locar en la tua sancta e per tostemps duradora glòria. Encara, Senyor, te demane e suplique, per la tua pietat e misericòrdia, que hajes mercé de mi e del teu poble cristià e que hoges les lurs pregàries, e que perdones tots los peccats de aquells qui faran festa e memòria de mi o faran oferta per la mia honor, e per reverència del teu nom o donaran a menjar a algun pobre de ço de lur propri, que tu, Senyor, los hoges quand ells a tu recorran e·ls perdones tots lurs peccats. Encara, Senyor, si alguna persona starà en alguna angústia, axí com de pre//17 r.//sons e de altres tribulacions, o en ira de senyor o de jutge o de altra persona, e a tu cridarà e, invocant, dirà: “O, senyor Déu, tu poderós!, per los mèrits del teu humil servidor, Onofre, hajes mercé de mi”. Prech-te, Senyor, que sens triga alguna hojes lurs pregàries e·ls compleixques les lurs peticions, car tu, Senyor, est beneÿt e loable per tostemps. Amén».

E quand lo benaventurat sant Onofre hach dites totes aquestes paraules, yo, Pannúcio, acostí'm a ell e postrí'm davant ell, als seus peus, ab moltes làgremes e, plorant, diguí-li:

—O, pare meu! Si a Déu e a tu plau, volria habitar en aquest loch hon tu has habitat e ara habites y stàs.

Ell me respòs e dix-me:

—No est tu tramés per ço que habites ni stigues ací, mas per ço, la alegria als servents de Déu que habiten en los deserts, axí com alegrist a mi en la tua venguda, en donar al meu cors sepultura e cobriment de terra, axí com és stat ordenat per nostre senyor Déu. Mas tu torna-te'n en Egypte e preÿca e digues als feels cristians totes aquelles coses que has vistes ni hoïdes en lo desert.

Per ço que tu semblantment t'est atrobat y vist ab los sants en la glòria de Déu, senyor nostre, reconta totes aquestes coses a tots los sants monges e hermitans e altres persones, per tal que façen tots memòria de mi.

E yo, Pannúcio, plorant, li diguí:

—O, pare Honofre! Deman-te per lo Senyor totpoderós, per lo qual tu has turmentat la tua carn, que tu·m beneïxques e que·t membre de mi, com seràs en la glòria de Déu, la qual te és donada e atorgada de part de Déu.

E sant Onofre respòs, dient:

—Déu totpoderós, qui vol que tots los hòmens sien salvats e vinguen a conexença de la veritat, aquell sia lo teu defenedor e·t deliure dels perills de aquest món e tentacions del diable, e la benedictió del Pare, e del Fill e del Sanct Sperit sia sobre tu. Amén.

## Cap. XI

Aprés que //17 v.// sant Onofre hach dites aquestes paraules, jamés pus no parlà e yo, lavors, leví'm de peus e viu la sua cara axí com a foch molt resplendent. E tenia les mans juntes e los ulls vers lo cel, en tal manera que yo no hoÿa paraula que ell digués e après que li haguí besades les ma[n]s e los peus, sentí en mi una odor de paradís molt suau e gloriosa.

E en aquella hora yo viu que·s feu gran turbació en la ayre e brogit molt spantable e, per lo gran spaordiment que haguí de aquestes coses, cayguí en terra smortit. E, axí stant, yo viu que lo cel se obrí e viu grans companýes de àngels que pujaven e devallaven del cel davant lo cors de sant Onofre que en l'ayre cantaven molt melodioses e placent[s], laors de gran alegria. E viu star, entorn del cors, àngels ab encensers en lurs mans, encensant lo sant cors.

E hoÿ una veu dient:

—O, ànima de pau! Vine a mi per tal que·t col·loque en lo repòs de paradís, car ab pura voluntat me amist.

E súbitament, yo viu en aquella hora que foren uberts los cels e nostre senyor Jesucrist rebé la sancta ànima de nostre pare Onofre ab gran multitud de àngels, cantant gloriosos cants e fehent celestial alegria.

E après que yo haguí vistes totes aquestes coses, leví'm de peus e torní en mon recort e toquí ab les mans los sants peus del cors sanct qui staven encara calents. E tot lo seu cors resplandia axí com raigs de sol e yo, en aquella hora, començí a dir en mon cor:

—Què faré que no he ab què cave la terra per fer la fossa ne ab què soterrar puixa lo sant cors?

E yo, stant axí, viu per voluntat de Déu dos leons qui vengueren e adoraren lo sant cors e leparen-li los peus ab les lengües e //18 r.// après de açò, ells se seguieren, es planýen de la mort de aquell, a qui moltes vegades lo havien hagut axí com a companyó en aquella solitud e ab mi ensemps, ploraven e fehien son dol.

E après que yo haguí molt plorat e feta oració, stant age[no]llat en terra, leví de peus e acostí'm als leons e diguí'ls tals paraules:

—Yo so cert que tots los hòmens fan servey a Déu e encara per los animals és temut e servit, e dona a tots sperit de vida e per tal, vosaltres leons sou açí venguts, perquè ab vostra ajuda, ab mi ensemps, soterrem e honrem aquest sanct cors. E de part del creador e salvador de totes coses, vos man que us leueu e que ab mi ensemps, façau ço perquè sou açí venguts.

E dit açò, prenguí un bordó que tenia e senyalí en terra, defora la cova, lo loch hon devia ésser la fossa e sepultura e tantost, los leons començaren ab lurs ungles a cavar la terra molt fortment e a gran pressa. E yo despolí'm la vestidura que tenia e emboliqué en aquella aquell sant cors, e besí-li los peus e après, posí'l en la fossa que los dos leons havien feta e com haguérem soterrat lo cors, los dos leons se humiliaren en terra e partiren-se de aquí e anaren al desert de hon eren venguts.

E a poch instant que lo cors sant fon soterrat, caygué e·s feu tota aquella cel·la pols e també caygué la palmera e yo, veent tot açò, fuy comprés de molta gran paor e a començí plorar. E yo stant axí, plorant e ab gran tristor, aparech-me un àngel [e] dix-me:



—No vulles plorar, Pannúcio, ans hages en tu gran alegria e molt gran plaer, per tal com tu est stat digne de veure tant glorioses e celestials maravelles. E hix de aquí e ves-te'n en Egypte e preÿca, e digues totes les coses que has vistes e hoïdes. Axí com te dix aquell nostre amich Onofre e nostre senyor Jesucrist te en//18 v.//dreçarà e-t farà sanct en la sua glòria per la sua pietat, e haurà mercé de tu e tostemps te endreçarà en tos camins.

E après que l'àngel me hach dites aquestes coses, ell desaparech e yo tantost, sens triga, partí'm de aquell lloch e començí de anar-me'n per lo desert e, contínuament, davant mi aquell gloriós àngel molt resplendent, lo qual me dix que m'havia guardat y guiat de puix que fuy nat. E après que haguí caminat per spay de quatre dies, trobí una casa fundada en un loch molt alt e molt bell, la qual casa stava closa e tancada. E yo aseguí'm prop la porta de la casa e diguí, en mi mateix, que dins aquella casa devia star algun hom servidor de Déu e de santa vida.

Stant e pensant en asò, aparech-me un vell hom ple de canes, lo qual vestia vestidures de palmes e havia la cara resplendent, que semblava que tots los àngels de Déu lo beneÿssen, e acostà's a mi e saludà'm, dient:

—La pau de nostre senyor Déu sia ab tu. Est nostre frare Pannúcio, obrador equal de nosaltres en les obres de Jesucrist, e tu est aquell que honrist e mereixquist veure lo benaventurat sant Onofre e has soterrat lo seu sant cors.

E yo, ladonchs, agenol[1]í'm davant los seus peus e demaní-li perdó. En aquella hora vengueren altres tres hòmens vells vestits de palmes e saludaren-me, besant-me en la boca e digueren-me:

—O servidor e amich de Déu e dels seus sants, Pannúcio! Pau sia ab tu! Tu est nostre frare qui has cubert lo sant cors de nostre car frare. En aquesta nit nos és stat revelat e demostrat ton adveniment e per tal som ací venguts, ajustats, perquè hajam consolació e alegria ab tu en Jesucrist. E sàpies que sexanta anys són passats que habitam en aquest desert que no havem vist hom negú, sinó //19 r.// ara a tu e com nos ajustam ací en lo dia del diumenge o en dia de altra festa, ladonchs nos vehem los uns als altres, pregam-te que vulles star ací ab nosaltres.

E com hagueren parlat ensemps per spay de dos hores del benaventurat sant Onofre, digueren-me aquells sants vells:

—O frare Pannúcio, molt amat! Menjem un poch, car tu est vengut molt enujat.

E lavors, vehem posats cinch pans davant nosaltres, calents axí com si lavors fossen exits del forn, e no fon vist per nosaltres qui havia aportats aquells pans e, fehent primerament oració, siguem-nos en terra e menjam de aquell sant e beneÿt pa, e digueren-me aquells sants pares:

—O frare Pannúcio! Sàpies que cascun dia nos eren tramesos quatre pans e huy per la tua venguda, nos ha tramés nostre senyor Déu cinch pans e no sabem qui·ls nos porta ne de hon venen, mas creem que·ns són tramesos per nostre senyor Déu.

E yo preguí'ls que·m leixassen habitar ab ells y ells digueren:

—No est tu tramés per ço que romangues açí, mas hix de ací e ves-te'n en Egypte e recita aquí totes les coses que has vistes ni hoïdes del benaventurat sant Onofre.

E yo preguí'ls que·m diguessen los lurs noms e ells me digueren:

—O, frare e amich nostre, Pannúcio! Perdona'ns! Déu, qui sab totes coses, sab los nostres noms, mas pregam-te que·t recorts de nosaltres en tes oracions, per tal que siam, los uns e los altres, en la benaventurança de Jesucrist col·locats.

E digueren-me aquells quatre vells:

—O, frare Pannúcio! Sies percebut a fogir e a batallar contra les temptacions de l'enemich.

E com aquells sants pares me hagueren dites totes aquestes coses e paraules molt dolçes, yo·m partí d'els e tenguí mon camí e haguí anar per la major spessura del desert. E, com haguí anat setanta milles, trobí un loch //19 v.// molt bell e plasant, en lo qual havia una bella font, manant aygua molt clara.

Reposí allí un poch e viu entorn de aquell loch molts arbres e moltes palmeres carregades de singulars dàtils. Entrí entre aquells arbres e palmeres, meravellant-me molt de la lur singular bellea, desijant saber qui·ls havia plantat, car aquí eren cirers, noguers, ametlers e altres molts arbres de diverses maneres. E tots havien en si fruyts e de la aygua que exia de la font regaven-se'n tots aquells arbres. E viu venir vers mi quatre hermitans jóvens, molt bells, e venien vestits de pells de ovelles, com se foren acostats a mi, saludaren-me per mon nom, dient:

—Déu te salve, frare Pannúcio!

E postrí'm en terra e fiu-los reverència. Ells assegueren-se dins la cova e parlaren entre ells. E yo pensava que fossen àngels de Déu e après ixqueren de la cova e prengueren dels fruyts de aquells arbres, e donaren-me'n, los quals eren pus dolços que çucre, e yo diguí'ls:

—O, servidors de Déu! En qual manera vengués aquí?

Els digueren-me:

—O, Pannúcio! Sàpies que Déu te ha aquí portat e tramés per ço que tu veges e sàpies quines són les obres que Déu obra en aquest desert ab los seus servidors, del nostre fet te direm e res no·t negarem. Sàpies que nosaltres som naturals de la ciutat que ha nom Jaron e los nostres pares són los pus honrats de la ciutat. E nós, tots quatre, stàvem en estudi per aprendre sciència. E stant en aquell estudi, vench-nos en voluntat que·ns metéssem en lo desert e lo salvador, Senyor de totes coses, obrà en nosaltres tot bé. E un dia consellam-nos entre nosaltres e ixquem-nos de la ciutat que negú no sabé res e venguem-nos-ne en aquest loch, e portam pa que·ns durà set dies. E anant per aquest desert, aparech-nos un //20 r.// hom vell, canut, molt honorable e de gran santedat, lo qual nos consellà e·ns enformà que venguéssem en aquest loch. E aquell sant vell habità ab nosaltres ensemps tot un any, lo qual nos mostrà, e·ns instruhí en qual manera deguésem dispondre lo nostre temps en servir a nostre senyor Déu Jesuchrist. E après complit l'any, moria aquell sant vell, pare nostre spiritual e tramés la sua ànima a Déu e nosaltres romanguem aquí, en aquest loch. E sàpies que sis anys ha[n] passats que negú de nosaltres no ha menjat pa ne altra vianda, mas solament de la fruyta de aquests arbres nos mantenim, bevent de la aygua de aquesta font. E cascuna setmana nos ajustam aquí, ço és, lo diumenge e lo dissabte, e après partim-nos e cascú se'n torna a la sua habitació, e no sab lo hu de l'altre, què·s fa ne què obra.

E yo diguí'ls:

—Hon combregau lo diumenge e lo dissabte?

E ells me respongueren:

—Per aquesta rahó nos ajustam aquí en aquells dos dies, car sàpies que Déu tramet son àngel, qui·ns aporta lo sant cors de Jesucrist.

E yo, Pannúcio, hoint aquestes coses, fuy molt alegre e remanguí ab ells sis dies e, al setén dia, digueren-me:

—O, hom de Déu! Stà aparellat que huy, en aquest dia, vendrà lo àngel qui·ns porta la santa comunió e qualsevol qui de la sua mà la pren, tots los seus peccats li són perdonats per nostre senyor Déu en honor de la santa comunió.

E mentre ells me deyen aquestes sanctes paraules, vench entre nosaltres claror molt preciosa e molt odorant. E lavors era hora de prima e levam-nos de peus e començam a donar laor a Déu e glòria. E en aquella hora, vench l'àngel e rebem lo cors de Jesu Christ e fet son misteri desaparech, que pus no·l vehem.

E yo, rebent lo sanct //20 v.// cors de la mà de l'àngel, cayguí en terra esmortit e aquells pares jóvens digueren-me:

—Leva't, Pannúcio, no hajes paor ne tingues dubte, stà constant!

Era ja venguda la hora de vespres que encara no era retornat en mon record. Tan fon gran la mia alteració que en aquella nit no poguí dormir, mas contínuament stiguí fehent oració e pregant al Senyor e com vench per lo matí, en lo dia següent, vench semblant odor entre nosaltres, segons era stada en lo dia passat, abans que combregàssem, e tantost fom plens de gran consolació e alegria, e semblava a nosaltres que stiguéssem en la glòria celestial. E en aquella hora vench l'àngel de Déu; combregà'ns a tots de la sua comunió, dient-nos aquestes paraules:

—Lo cors e la sanch de nostre senyor Jesucrist sia ab vosaltres.

E tots responguérem:

—Amén.

E après l'àngel dix a mi aytals paraules:

—Pannúcio, leva't e hix de ací e ves-te'n en Egypte e preÿca totes les coses que has vistes e hoïdes dels servidors de Déu, en la manera que·t dix Onofre, e denuncia-les a tots los monges e religiosos hermitans e laychs, per tal que ells seguesquen per devoció les petjades dels sants pares qui habiten en los deserts, servint Déu. E no·t vulles tardar ni·t desplàcia, car no t'és donat que habites ací.

E com l'àngel hach dit açò, benehí'ns a tots e tantost desaparech. Après de açò, menjam del fruyt dels arbres.

E en l'altra dia següent, per lo matí, yo·m partí de la cova e tinguí lo camí vers Egypte, e anaren ab mi ensemps aquells quatre sants pares jóvens entrò a set milles, e demaní'ls que·m diguessen los lurs noms, e dix lo primer que havia nom Joan, e lo segon, Andreu, e lo terç, Adaon, e lo quart, Theòfilo e besaren-se tots, los uns als altres, e tornaren-se'n.

E començá haver gran tristor en mi mateix, //21 r.// car em semblà que fos exit de la glòria de Déu, que és resplendent, en la qual és alegria, e que fos entrat en un loch molt scur e tenebrós. Mas, ab la ajuda de Déu, començí de alegrar-me, pensant en les grans maravelles que Déu me havia fetes veure e hoir dels seus sants.

E après, aní per aquell camí tres dies e venguí en terra d'Egypte e trobí molts monges que tenien aquí los lurs monestirs, tements Déu, e reposí ab ells deu dies. E diguí'ls lo que havia vist e hoït, per orde, axí de sant Onofre com dels altres pares sants e com ells hagueren hoït aquestes coses, dígueren:

—Benaventurat est tu qui sabs tals coses, has mereixcut veure.

E aquells monges eren fort tements de Déu e eren molt misericordiosos, e havien de costuma que rebien molt graciosament a tots aquells qui eren servidors de Déu e ells, ab gran plaer e consolació, ordenaren e scriveren un libre de totes les coses que de mi hoïren, lo treslat del qual libre fon publicat e tramés e divulgat per totes les terres de cristians, lo qual libre posaren ab gran devoció en la libreria de lur monestir, per memòria dels sancts pares hermitans, ab los quals nosaltres, aquí, mereixcam pendre remissió dels nostres peccats y en la glòria del paradís, vida perdurable. Amén.

Acabada és la vida de sanct Onofre hermità, la qual és celebrada a onze dies del mes de junio.

### **Oració de sant Onofre**

*Deus qui hodierna die beati Onufrii, confessoris tui heremite, preciosis meritis decorasti, da nobis, quae sumus famulis tuis, eius precibus gloriosis, ita diligere quod amavit ut ad quod perve//21 v.//nit mereamur feliciter introire. Per Dominum nostrum Iesum Christum, filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti, Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.*

### **Cap. XII – Del trobament del cors del benaventurat sant Onofre**

Aprés poch dies que sant Pannúcio fon vengut de soterrar sant Onofre, la fama fon publicada de la santedat e penitència que havia feta en lo desert als pobres qui eren prop del monestir e

axí mateix, per moltes partides del món, y en qual manera nostre Senyor havia feta tanta de gràcia e tan gran do que volgués que a sant Pannúcio fos revelat lo trespasament de aquest món de sant Onofre, e que fos stat a la sua sepultura, e com los leons, per voluntat divina, havien soterrat lo seu gloriós cors e moltes altres maravelles, les quals se compten en la història de la sua vida. Per la qual cosa, los circumvehins del monestir posaren en lur cor de cercar tant lo seu cors fins que·l trobassen.

En tant que, après molts dies, sdevengueren en lo boscatge hon era la balma o spelunca dins la qual lo sanct havia complida sa penitència. E anant per lo bosch, ells veheren quatre leons, stant davant una gran roca e hagueren gran paor en tant que alguns staven per tornar atràs.

E, nostre senyor Déu, vehent l'afectió de aquells, perquè lur fe no fos buyda, mès en lo cor a hu de aquells qui aquí eren venguts, lo qual dix tals paraules:

—Senyors e frares meus, si bé vos reco[r]da, ja haveu oït com frare Pannúcio, companyó de sanct Onofre, per honor del qual nós som aquí, que los leons són acostumats de vernir aquí per visitar lo sant cors, dem[en]tre que vivia e vist que sien ara aquí venguts, m'és semblant que //22 r.// Déu volia [a] nós mostrar aquest senyal dels leons e creure fermament que aquest devia ésser lo loch e balma, hon lo sant feu la sua penitència e aquí deu ésser lo seu sant cors soterrat; perquè comanem-nos a Déu de tot lo nostre cor e als sants mèrits de sanct Onofre, per lo qual tant havem treballat, e Déu, per los seus mèrits, sens dubte, siau certs, complirà lo nostre bon desig.

Perquè ells feren de dos bastons a manera de creu, anaren vers los leons e los leons inclinaren los caps en terra, e sens negun brogit, los feren loch.

E per ço que la multitud de la gent qui era aquí, conegués que algun damnatge no·ls volien fer e los bons hòmens vehent que Déu los guiava e que los leons no eren braus, ans staven axí com si fossen domèstichs, dix aquell qui portava la creu:

—Comanem-nos a Déu e yo entraré primer.

E veus el que·s met primer e tots los altres lo segueixen ab ferm cor, e agenollaren-se davant lo altar, hon era lo sant cors e pregaren a nostre senyor Déu que aquells leons ne altres males bèsties no·ls poguessen noure, per virtut de la sua santa passió e per mèrits de sant Onofre. E feta lur oració, tots hoïren una veu del cel, dient:

—Barons, no temau dels leons ne de altra mala bèstia, car veureu que ara vendran los leons per ajudar a vosaltres a descobrir lo cors, perquè stau ab ferma fe, car Déu complirà los vostres bons desigs.

### **Cap. XIII**

E après que hagueren hoïda la veu del cel, reteren gràcies a Déu e, de continent, los leons, ab lo cap inclinat, entraren en la balma, fent reverència a tots, e, per lo voler de Déu, començaren a gratar la terra hon era soterrat lo sant cors, fins tant que·l trobaren, lo qual era axí, bell e net, com si aquel dia mateix fos stat soterrat, sens alguna corrupció e flayrava per gran suavea de odor, com si aquí fossen stades totes les olors e spècies del món.

E alguns de la //22 v.// companya acostaren-se a la fossa e devallaren en aquella ab gran devoció e molt devotament prengueren lo sant cors en un artifici, lo qual ells havien portat ab si, e aquí lo meteren molt honradament, veent-lo tota la multitud de la gent que era aquí, e los leons començaren a tornar la terra dins la fossa e, quand açò hagueren fet, inclinaren los leons los caps, ixqueren-se'n.

### **Cap. XIV – Com lo cors de sanct Onofre fon portat en Bohèmia**

E après que los leons hagueren pres comiat de tots, tota aquella gent que aquí era venguda, se mès en camí ab lo senyal de la creu e vengueren en Bohèmia. E aquí·ls ixque[re]n a rebre gran multitud de gent, e tots los clergues, ab gran professó e relíquies, los quals molt honradament, reberen aquella sancta relíquia, per la qual ells feren gran festa e gran solemnitat tot aquell dia e de continent, li edificaren una bella sepultura molt honrada, dins la qual posaren lo sant cors, a honor de nostre senyor Jesucrist e del beneÿt sant Onofre.

### **Cap. XV – Com lo benaventurat cors de sant Onofre resuscità dos hòmens morts**

E com portaven lo cors del benaventurat sant Onofre en Bohèmia, molts malalts exien per les plaçes e per les montanyes, per ço com hoÿen dir de la venguda del sant cors, car en lo camí, a

laor de sant Onofre, Déu feu molts miracles, los quals ací recitar seria molt larch de comptar. Mas tan solament diré com nostre senyor Déu, per la sua gràcia, per mostrar los mèrits del benaventurat sant Onofre, en lo camí, quand portaven lo seu sant cors, dos cos//23 r.//sos de hòmens morts, per virtut de Déu [e] dels mèrits de sanct Onofre, tantost resuscitaren e molts hòmens cechs cobraren la vista, contrets e altres persones de diverses malalties veixats, promptament reberen curació e après que fon soterrat, ha fets e fa molts miracles a honor de Déu, lo qual sia loat per tostemps. Amén.

### **Cap. XVI – Com, per honor e reverència de Déu e del benaventurat sant Honofre, fon edificat un monestir de monges en la ciutat de Pisa**

En la ciutat de Pisa, la comunitat edificà un monestir de dones, sots invocació de sanct Onofre, per los miracles que cascun jorn d'el hoÿen dir per navegants e pelegrins e molts romeus que per aquelles parts, hon lo seu cors stava, feyen passatge.

En lo qual monestir, s'i són fets innumerables miracles per nostre senyor Déu, a honor de sanct Onofre e, en lo dia de la sua festa, cad·any, tota la multitud del poble, devotament y alegre, concorre a fer oració al gloriós sant, ab aquelles ofertes que lurs devocions poden, cascun segons sa facultat, de hon, de continu, per mijà dels benaventurats sants, molts han conseguit e de tots jorn[s] consegueixen les peticions per ells a nostre senyor Déu demanades.

### **Cap. XVII – Com fon edificada, en la ciutat de Florença, una capella a honor e reverència de Déu e del benaventurat sant Onofre y de un miracle que·s seguí en la sua festa**

//23 v.// Creixent après de tots jorns la fama del benaventurat sant Honofre, la comunitat de Florença, a honor y reverència sua, feu fer huna bellíssima capella, en la qual tots anys, en la sua gloriosa festa, per tota la ciutat y per los circumvehins, s'i fa y solemniza gran festivitatz y alegria.

E seguí's après que, per més honra y magnificar del sant la sua festa, la comunitat feu fer crida que per honor y reverència de sant Onofre, en lo dia de la sua gloriosa festa, que·s



celebre a onze de juny, donaria per joya quatre canes de finíssima scarlata, ço és, al cavaller, ciutadà, burgés o a altre qualsevol condició de persona, qui ab son cavall millor y més corregués en lo camp del cors, ja per açò dedicat e açò, per reverència de la festa de sant Honofre se fehia cascun any.

E seguí's en aquell any que un cavaller natural de la ciutat de Pisa, lo qual era molt devot del benaventurat sant Onofre, delliberà venir a la ciutat de Florença, per guanyar la dita joya e aquest cavaller, ans que partís per a Florença, feu oració a Déu e a sant Onofre, per reverència del qual ell havia delliberat de anar en Florença lo dia de la sua festa, dient per aytal forma:

—Plàcia a tu, senyor Déu Jesucrist, e a tu, sant Onofre, que yo puixa guanyar aquesta joya, car bé sabs que yo açò no faç per cobdícia ni per vana glòria, ans de continent que la haja guanyada, vote y promet a tu, Senyor, la presentaré al benaventurat sant Onofre.

E lo cavaller se meté en camí, ab un roçí molt chich y flach que tenia, e arribà en la ciutat de Florença, e vengut lo dia de la festa de sant Onofre, secretament, mès-se en lo camp del cors ab los altres, qui eren ben encavalcats ab cavalls ben abillats e ben corrents.

E plagué a nostre senyor Déu demostrar la sua gràcia, per ho//24 r.//nor de sant Onofre, que lo cavaller, ab son chich roçí, guanyà la joya e de continent, ans que fos conegut, secretament, se'n tornà en Pisa, en lo dit monestir de sanct Onofre e al seu altar, la dita joya present[à], axí com havia promés e per ço, com nostre senyor Déu Jesuchrist li havia feta gràcia de guanyar la dita joya, per major gràcies, reté a Déu lo chich roçí e aquell al monestir de sant Onofre donà, perquè servís a les necessitats del dit monestir, en lo qual se fan molts miracles e virtuts, per gràcia de Déu e per intercessió del beneÿt sant Onofre, servent seu.

### **Cap. XVIII – Miracle de un mercader de Barsalona, qui per mèrits de sant Onofre fon delliurat del perill de la mar**

Un mercader de la ciutat de Barçelona, delliberant entrar en mar, per fer son viatge ab una nau hon havia més mercaderies. Aquest, primerament, ans que·s metés en mar, anà al monestir de les monges menoretas de Pedralbes, que és prop la ciutat, per pendre comiat de una jermana que y tenia, a la qual, com li digués:

—Jermana, prega per mi, car gran e lonch viatge tinch a fer.

E la jermana li dix:

—Prech-vos, jermà, e us deman gràcia que si en perill negú éreu posat, en mar o en terra, que acorregau a la ajuda de Déu e de mossenyor sanct Onofre, car sapiau de cert que grans són los miracles e les gràcies que nostre senyor Déu fa en diverses partides del món per mèrits de aquest gloriós sant a tots aquells e aquelles qui en ell han devoció e a ell recorren, en lurs necessitats e·l reclamen.

E dix la germana:

—Yo pregaré per vós, axí com Déu me'n farà gràcia.

E lo mercader pres comiat de sa germana e recollí's en nom de bon //24 v.// viatge. Esdevench-se un dia, stant ja la nau en alta mar engolfada, que soptosament se mogué en la mar gran fortuna e mal temps e, com la nau fos ja en punt de perillar, havent ja tots aquells qui eren en la dita nau invocada la ajuda de molts sants, al dit mercader vench en memòria lo benaventurat sant Onofre, la prometença que la sua jermana li havia fet, de pregar per ell al beneït sanct Honofre e dix humilment e devota:

—Axí com puch ni sé, per aquells setanta anys que en aquest món has vixcut en vera penitència e per la devoció que la mia jermana ha en tu, te pregue que vulles ara en aquesta hora socórrer e ajudar en aquest peril, que promet a Déu e a tu, que yo faré una capella en lo monestir de Pedralbes, a honor e reverència de Déu e del teu nom.

E com lo dit mercader hach feta sa pregària e promissió, súbitament la nau se rompé e los qui eren en la nau tots periren e lo dit mercader se trobà en terra a la vora de la mar, sà e salvo, per la gràcia de Déu e per mèrits del beneït sant Onofre.

E lo mercader, vehent-se axí, tret e delliurat de mort, feu gràcies a Déu e al seu sant, Onofre.

E de continent, complí son vot e feu fer una honrada capella en lo dit monestir de menoretas de la villa de Pedralbas, hon és loat lo sant nom de Déu e del benaventurat sanct Onofre.

### **Cap. XIX – Miracle fet en la ciutat de Girona, a un capellà devot de sant Onofre**

En la ciutat de Girona, com un capellà sostengués gran pobrea, no havent benefici ni altra renda, sinó lo treball, continuant de ses mans scriure en la scrivania del //25 r.// bisbe, recomanà's al beneït sant Onofre que li recaptàs gràcia de obtenir alguna capellania de la qual

pogués devotament servir nostre Senyor e que de la renda pogués honestament passar la vida e, si ho fehia, que de son poder li donaria devotes presentalles.

O, gran maravella! Fetes les dites pregàries, en poch dies, ell hach un bon benefici. Emperò, com per destorb e enginy de l'enemich, lonch temps pledejàs lo dit benefici, e com ell no fos plus bastant a les messions per continuar lo plet, e axí mateix, tement perdre lo benefici, açò per sobergueria de la part contrària, recorregué e feu vot altra vegada a Déu e al beneït sant Onofre que, si ell li ajudava en lo dit plet e que lo seu bon dret fos tost vist e preuat, e per tort del jutge e poder de la part contrària, ell no perdés lo benefici, que ell tantost li presentaria devotes presentalles, segons lo seu poder. E, axí mateix, que s'faria confrare e servidor de la dita confraria e capellà de tota la sua vida, e procuraria a la sua confraria renda e tot bé que pogués.

Fet lo vot, tantost, après poch dies, Déu, per intercessió del beneït sant Onofre, li ajudà en tal forma que fon pronunciada e donada sentència, per lo jutge, que lo capellà hagués e obtengués la capellania, possehint bé e pacíficament, de aquí avant, aquella, sens tot contrast. E reté moltes gràcies a Déu e al benaventurat sant Honofre complí son vot, segons que havia promés.

## **Cap. XX – Miracle de la ymatge de sant Honofre en la ciutat de València**

En la ciutat de València, una dona de gran linatge era molt devota del beneït sanct Onofre, a la qual lo beneït sant havia so//25 v.//vent acostumat de fer e recaptar moltes gràcies ab nostre senyor Déu.

Aquesta dona, un dia, pregà a un pintor qui era appellat frare Joan de Nàpols, de l'orde dels preycadors, que li fes una imatge petita del beneït sant Honofre per tenir aquella en casa. E com aquesta dona moltes vegades ab gran affectió de son cor pregàs lo dit frare, dient-li que ella lo'n pagaria, lo frare respòs que no podia fer res, car no sabia quina era la imatge de aquell sant hom, com jamés no l'hagués pintat ni vist pintat, ni menys lo dit sant no s'era en ningun temps mostrat a ell. La dona, hoint aytal resposta, estech molt meravellada. E com ella fon a la sua casa, feu oració a Déu e al beneït sant Honofre que li plagués de complir e

satisfere a la sua bona devoció e intenció, e com la dona lo dia següent vengués a missa al monestir, lo frare pintor appellà la dita dona, dient a ella:

—Sàpies, dona, que sant Onofre me és aparegut aquesta nit e se és demostrat a mi e ha'm manat que yo de continent pintàs la sua imatge, aytal com a la hora yo veyia que's demostrava a mi e que la us donàs, perquè, dona, véu ací la sua imatge.

La qual, aquella pres ab gran devoció, fehent moltes gràcies a Déu e al benaventurat sant Onofre qui havia satisfet a la intenció del pintor e a la sua bona devoció.

### **Cap. XXI – Miracle fet per lo beneït sant Onofre a un religiós de la ciutat de València**

En la ciutat de València, havia hoït un devot religiós les grans maravelles, do[n]s e gràcies que nostre senyor Déu fehia e obrava contínuament als devots del beneït sant Onofre. Devotament, recomanant-se a ell, que'l guardàs de peccat mortal, li presentava tots di//26 r./es, a matines e a vespres, set avemaries e sis paternostres.

E havent dies que ell hac començada la dita oració, lo beneït sant Onofre li aparech en somnis, dient a ell que a matines e a vespres fes tots jorns d'el la memòria, segons santa mare sglésia acostuma de fer de un confessor, perquè lo dit religiós feu gràcies a Déu e al benaventurat sant e pregà'l que ell lo tengués en sa guarda e, de aquí avant, creixqué sa ànima en devoció, fehent-li tots dies la oració que lo sanct de Déu li havia manat. E axí acabà sos dies en grandíssima perfectió per hon fon fet digne de possehir la eterna glòria.

### **Cap. XXII – Com fon edificada en Mompeller una capella a honor y reverència del benaventurat sanct Onofre**

Per la gran multiplicació dels miracles e grans virtuts que contínuament se publicaven, del beneït sant Onofre, los mercaders de Mompeller edificaren una sglésia a honor y reverència de sant Onofre, en la qual tots dies s'i fan molts miracles, per sanació e guariment de diverses malalties e en special de tota manera de febre e de dolor de cor. E açò, per virtut del Sant Spirit e per pregàries e intercessions del benaventurat mossényer sanct Onofre, lo qual nos

impetre gràcia ab nostre senyor Déu, que·ns faça ben viure e morir, segons la sua voluntat.  
Amén.

### **Oració al benaventurat sant Onofre**

Déu, qui en aquest dia de huy al benaventurat sanct Honofre, confessor teu e hermità, de infinits mèrits honrist, dona a nosaltres, servents teus, //26 v.// per les glorioses pregàries de aquell, aquelles coses amar, les quals ell amà e aquelles coses avorrir que el menyspreà e vorrí e, finalment, a aquelles coses a què ell pervengué feelment, nosaltres mereixcam venir, per lo teu fill Jesucrist, senyor nostre, qui, ab tu, viu e regna en unitat del Sperit Sanct eternament.  
Amén.

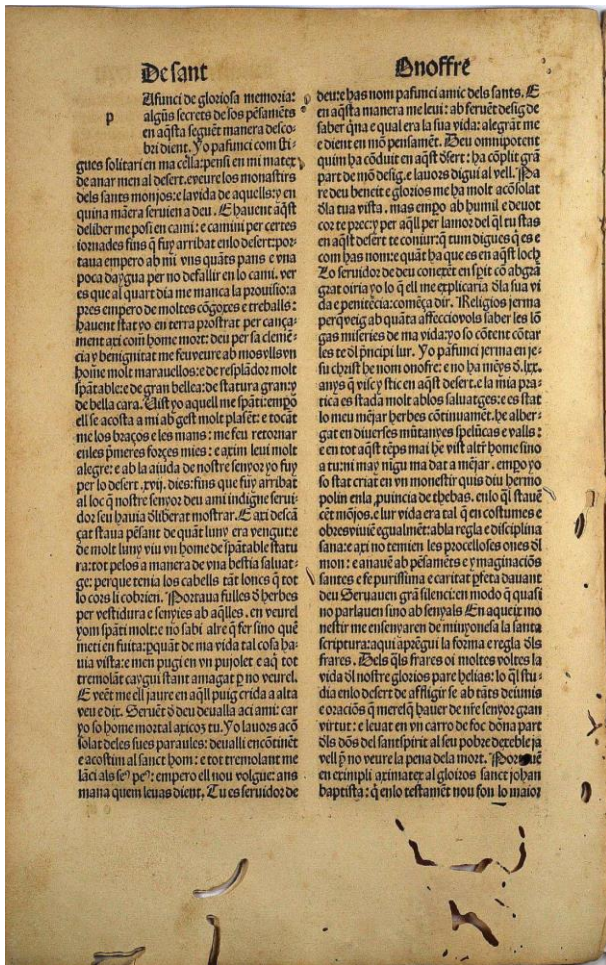
### *Vers*

Prega per nós, benaventurat Onofre, per ço que siam fets digne[s] de les promissions de Jesucrist. Amén.

### *Deo gracias*

\*\*\*

# 10.5. FLOS SANCTORUM ROMANAÇAT

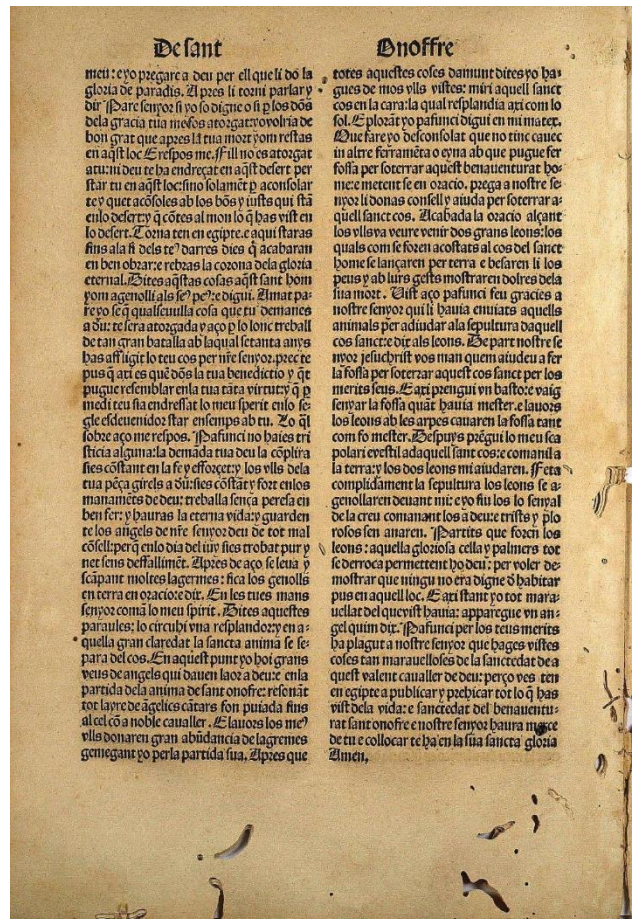


## De sant

Alfunci de gloriola memoria: p alguns fectors de los pñamets en aquita seguer manera de cobru dient. Yo pñamci com fruges solitari en ma cella pens en mi mater de amar men al desert. e veure los monastirs dels sants monjos: e la vida de aquells: en quina miera feruen a deu. E haucen aqst delider me posi en cami: e camini per certes tornades fins q sup arribat enlo desert: portaua empero ab mi vns quars pans e vna poca daigua per no defallir en lo cami. ver es que al quar dia me manca la posuicio: a pres empero de moltes cogores e triballs: haucen star yo en terra posuira: per cançament aci com home morer: deu per fa clençia y benignitat me fer veure ab moos vlls vn boine molt marauellos: de replaudo molt spartible de gran bellea: de statura gran y de bella cara. Aqst yo aquell me spart: empo ell se acostia a mi ab mans: me fa reuotar me los boacs e les mies: e atun leui molt alegre: e ab la ajuda de nostre senyor yo sup per lo desert. ruy. dies: fins que sup arribat al loc q nostre senyor deu amu indigne feru: dos sui banya s'liberat mostrat. E aci de fca gar stava pñant de quat lums era veugue: e de molt lums viu vn home de spartible statu ra: tot pelos a manera de vna bestia saltat: ge: per que tenia los cabells rat lones q tot lo cors li cobrien. I do naua fulles d'herbes per vestidura e semies ab aqles. en veure yom sparti molt: no sabi aire q fer sino que meti en fuita: pguar de ma vida tal cosa banyo lo home mortal antics tu. Yo lauoz acó sola dedes sius paraules: deuall en corint e acostum al sanct bon: e tot tremolant me laci als se pe: empero el nou volque ans mana quem leuas dient. E tu es feruido de

## D'noffre

deute bas nom pñamci amic dels sants. E en aquita manera me leui: ab ferue de fig de saber qna e qual era la sua vida: alegrar me e dient en mo pensamet. Deu omnipotent quin ha cõdit en aqst dert: ha cõplte gra part de mo deig. e lauoz digni al vell. I de re deu benic e gloriuz me ha molt acõsolar sla tua vista. mas empo ab humil e deuor cor te precy per aqll per lamos del q tu stas en aqst desert te conur q tum dignes q es e com bas nome quat ba que es en aqst loc. Yo feruido de deu coner en spit cõ abgra gaar oria yo lo q ell me explicaria sla sua vida e penitencia: com eca dir. Religios jerma per que ab quata affecio vola saber les lo gas miseries de ma vida yo lo cõent cõtar les te d'pncipi lur. Yo pñamci jerma en jesu chust be nom onofre: e no ba mays d'acr. anys q vicy stic en aqst desert: e la mia parica es stada molt ab los saluargese: es stat lo meu mjar herbes cõtinuamçt. de albergar en diuerfes mitanyes splicas e valls: e en tot aqst rps mat de vist alfr bome sino a tu: mi mai nigu ma dar a mjar. empo yo fo star crat en vn monestir quis diu hermo polin en la puncia de tbebas. enlo q stauet cõ mjos. e lur vida era tal q en costumes e obediencia equalmet: ab la regla e disciplina sanare aci no tenien los procelloses ones d'mon: canant ab pñamets e ymaginacõs santes e se purissima e caritat ptera dauant deu: Seruau en gra silencia: en modo q quasi no parlaran sino ab senyals. En aquete: mo nestir me enseruaren de mituyõs la santa scriptura: aqui apçgui la forma e regla d'ls freres. Dels d'ls freres oi moltes voltes la vida d'noffre gloriuz pare bella: lo q stua dia mio desert de assigir se ab rars deuims e oracõs q mereçq bauer de nre senyor: gan virtut: e leuat en vn carro de fce dõna part d'ls dõs del sanct spirit al seu pobre de ceble ja vell p no veure la pena de la mort. I do que en crampili arimate al gloriuz sanct joban baptista: q enlo testamet nou son lo maioz



## De sant

meu: e yo pregare a deu per ell que li do la gloria de paradís. El pres li roeni parlar y dir. I de re senyor si yo lo digue o si p los dõs de la gracia tua me dõs atorgar: ovollria de bon grat que apres li tua mort yom restas en aqst loc. E repos me. I fill nos atorgar atun deu te ha endretat en aqst desert per star tu en aqst loc: sino lo amç p aconsoiar te y que acõsoles ab los dõs y iusts qui stic enlo desert. E tota ten en egre: e aqui stas fins ala h' de la te' d'arns dies q acabaran en ben obzare rebans la coona de la gloria eternal. Dites aqstas cosas aqst sanct bon yom agenoll als se pe: ediqui. E mat pare yo se q qualcunlla cosa que tu demanes a deu: te sera atorgada y aqo p lo lonc treball de tan gran batalla ab la qual seranta anys bas assigir lo teu cos per nre senyor: precie pus q art es que dõs la tua benedictio y qe pugue esblamar en la tua cara virtut y q p medi teu sia endretat lo meu spirit enlo segle e deuenido: star en sempre ab tu. Yo qll sobze aqo me repos. I pñamci no baies tri sticia alguna: la demada tua deu la cõplira sies cõstant en la se y effoçer: los vlls de la tua peca girels a d'is: sies cõstare forr en los manamets de deu: n'eballa senca peresa en ben fer: y bauras la eterna vida y guarden re los angels de nre senyor: deu de tot mal cõsell: per q enlo dia del iur sies trobat pur y net sens defallimçt. Alpres de aqo se leua y scapanir moltes lagrimes: fca los genolls en terra en oracio: e dir. En les mees mans senyor comà lo meu spirit. Dites aqestes paraules: lo circubi vna replandoy: en aquella gran claredat la sanca anima se se para del cos. En aqest punt yo hozi grans veus de angels qui dauen laoz a deu: en la partida de la anima de sant onofre: resonat tot layre de ágels cãtars son puada fins al cel: cõ a noble caualler. E lauoz los me vlls donaren gran abudancia de lagrimes gemegant yo per la partida sua. Alpres que

## D'noffre

acõs aqstes cosas damunt dites yo bas gues de mos vlla vistes: miri aquell sanct cos en la carala qual replandia aç com lo sol. E ploxat yo pñamci digni en mi mat. Que fare yo de consolat que no tinc cauce tu altre ferameta o eyna ab que pugue fer fossa per foterar aqest benaueutur boine: merent se en oracio. paga a nostre senyor li donas consell y ajuda per foterar a: quell sanct cos. Alcabada la oracio alcante los vlls vaure venti dos grans leons: los quals com se voren acostars al cos del sanct home se lançaren per terra e desaren li los pens y ab lurs gels mostraren doires de la sua mort. Aqst aqo pñamci sui gracies a nostre senyor qui li banya enuats aquells animals per aduadar ala sepultura daquell cos sancte dir als leons. De part nostre se moy jesuchrist vos man quem atiden a fer la fossa per foterar aqest bon sancte per los meris seus. E aç pnegui vn basto: vaig senyar la fossa quar banya mester: e lauoz los leons ab les arpes canaren la fossa rane com fo mester. Despuys pnegui vn meu sca polari e vestit adaquell sanct cos: e comandi la terra: y los dos leons mi atudaren. I fca complidament la sepultura los leons se a: genollaren deuant mi: e yo fuis lo senyal de la creu comanant los a deu: tristis y piosos sen anaren. I parris que fossi los leons: aquella gloriola cella y palmera: tot se derroca permetent ho deu: per voler de mostrar que ningu no era digne d'habitar pus en aquell loc. E aç stant yo tot marauellar del que vist banya: apparegue vn angel quin dit. Pñamci per los teus meris ba plagut a nostre senyor que bages vistes cosas tan marauelloses de la sanctedat de aqest valent caualler de deu: perq ves ten en egrepe publicat y pbeicar tot lo q has vist de la vida: e sanctedat del benaueutur sant onofre: e nostre senyor baura mçre de tu e collocar te ha en la sua sancta gloria Amen.



#### DE SANT ONOFFRE //CVIIv//

**P**afunci, de gloriosa memòria, alguns secrets de sos pensaments en aquesta següent manera, descobrí dient: «Yo, Pafunci, com stigués solitari en ma cel·la, pensí en mi matex de anar-me'n al desert e veure los monastirs dels sants monjos e la vida de aquells y en quina manera servien a Déu. E, havent aquest deliber, me posí en camí e caminí per certes jornades fins que fuy arribat en lo desert. Portava, emperò, ab mi uns quants pans e una poca d'aygua per no defallir en lo camí. Ver és que, al quart dia, me mancà la provisió. Aprés, emperò de moltes congoxes e treballs, havent stat yo en terra prostrat per cançament axí com home mort, Déu, per sa clemència y benignitat, me feu veure ab mos ulls un home

molt marvellós e de resplandor molt spantable e de gran bellea, de statura gran y de bella cara.

Vist yo aquell, me spantí, emperò ell se acostà a mi ab gest molt plasant e, tocant-me los braços e les mans, me feu retornar en les primeres forces mies e axí·m leví molt alegre e, ab la ajuda de nostre Senyor, yo fuy per lo desert XVII dies fins que fuy arribat al loc que nostre senyor Déu a mi, indigne servidor seu, havia deliberat mostrar. E, axí descançat, stava pensant de quant luny era vengut e, de molt luny, viu un home de spantable statura, tot pelós a manera de una bèstia salvatge, perquè tenia los cabells tant loncs que tot lo cors li cobrien. Portava fulles de herbes per vestidura e senyie's ab aquelles. En veure'l, yo·m spantí molt e no sabí alre què fer, sinó que·m metí en fuita, per quant de ma vida tal cosa havia vista, e me'n pugí en un pujolet e aquí, tot tremolant, cayguí, stant amagat per no veure'l. E, veent-me ell jaure en aquell puig, cridà a alta veu e dix: “Servent de Déu, devalla ací a mi, car yo só home mortal axí com tu”. Yo, lavors, aconsolat de les sues paraules, devallí encontinent e acostí'm al sant hom e, tot tremolant, me lancí als seus peus. Emperò ell no u volgué, ans manà que·m levàs dient: “Tu es servidor de Déu e has nom Pafunci, amic dels sants”. E en aquesta manera me leví ab fervent desig de saber quina e qual era la sua vida, alegrant-me e dient en mon pensament: “Déu omnipotent, qui m'ha conduït en aquest desert, ha complit gran part de mon desig”.

E, lavors, diguí al vell: “Pare, Déu beneït e gloriós me ha molt aconsolat de la tua vista, mas, emperò, ab humil e devot cor te prec y per aquell, per l'amor del qual tu stàs en aquest desert, te conjur que tu·m digues qui es e com has nom e quant ha que es en aquest loch”.

Lo servidor de Déu, conexent en sperit com ab gran grat oiria yo lo que ell me explicaria de la sua vida e penitència, començà dir:

“Religiós jermà, perquè veig ab quanta affecció vols saber les longas misèries de ma vida, yo só content contar-les-te del principi lur.

Yo, Pafunci, jermà en Jesú Christ, he nom Onofre e no ha menys de LXX anys que visc y stic en aquest desert, e la mia pràctica és stada molt ab los salvatges e és stat lo meu menjar herbes contínuament. He albergat en diverses muntanyes, speluncas e valls e, en tot aquest temps, mai he vist altre home, sinó a tu, ni may ningú m'à dat a menjar. Emperò, yo so stat criat en un monestir qui·s diu Hermòpolin, en la província de Thebas, en lo qual estaven cent monjos.



E lur vida era tal que en costumes e obres vivien egualment ab la regla e disciplina sana, e axí no temien les procel·loses ones del món, e anaven ab pensaments e ymaginacions santes, e fe puríssima e caritat perfeta, davant Déu servaven gran silenci en modo que quasi no parlaven, sinó ab senyals.

En aqueix monestir me ensenyaren de minyonesa la santa Scriptura; aquí aprenguí la forma e regla dels frares, dels quals frares oí moltes voltes la vida del nostre gloriós pare Helias, lo qual estudià en lo desert de affligir-se ab tants dejunis e oracions que meresquen haver de nostre Senyor gran virtut e, levat en un carro de foc, donà part dels dons del Sant Spirit al seu pobre dexeble, ja vell, per no veure la pena de la mort.

Por[ta]ven en exempli, axí matex, al gloriós sanct Johan Baptista, qui en lo Testament Nou fon lo major //CVIIIr// sant nat de dona; lo qual, per molts anys, macerant lo seu cors, meresqué batejar lo nostre redemptor Jesús en lo flum Jordà. E yo, oint-los contar les lurs excel·lències, dehia'ls: “Per quina causa vosaltres, més vells, de la vida e miracles de aquexos, vos spantau, e per què tantes vegades conta la lur història? Són per ventura los qui stan en lo desert més forts que vosaltres o menys?”. E ells respongueren-me dient: “Fill, més forts són que nosaltres, perquè viuen sens adjutori humà, e nosaltres, qui som en lo monestir, miram la un a l'altre e tots plegats diem l'offici. E, si algú de nosaltres ve ninguna infirmitat corporal, los qui són sans, encontinent, han ànxia de aquell e li ajuden. E, axí com veus, nós stam en bona casa, hon no·ns nou la calor del sol ni pluja o altre turment de vents. Mas, emperò, los monjos qui stan en lo desert no han consolació alguna, sinó de nostre senyor Déu e, si qualque volta sofferen tribulacions, congoxes e affanys o començen pelear ab lo enemich de natura humana, qui·ls ajudarà? Perquè los servidors de Déu qui no tenen consolació humana alguna, cert és que la han de la divina clemència. E, si tenen fam, qui·ls darà a menjar? E, si han set, qui·ls darà a beure? E no és dupte que en lo desert és gran treball, per quant cosa alguna necessària no·s troba.

E axí, primerament, los qui desigen e delliberan fer lur vida en lo desert han necessari de haver temor de Déu e treballen e affligixen los lurs cossos en fam, set, en treballs e passions; e contra los aguayts del dimoni combaten esforçadament e, perquè vençen les lances cremants de l'enemic, fan lur guerra ab coltells spirituals. E açò fa lo dimoni enemich de humana natura e inventor de tota maldat, treballant per trastornar los servidors de Déu e tornar-los al compàs

de la sua inveterada malícia e retraure'ls de la bona voluntat e preposít en què han començat, e los bons pensaments lurs il·laquear-los ab los delits mundanals. Emperò, Déu totpoderós, qui no desempara ad aquells qui en ell speren, los té circuïts ab les armes de la sua gran potència de manera que la temptació del maligne spirit no gosa, ni pot lançar per terra, aquells qui la divina misericòrdia deffença. E per ço los tramet nostre senyor Déu moltes vegades àngels e lo que han mester, per quant en lo psalmista és scrit: “Los sants qui tenen ferma sperança en Déu hauran fortalea, pendran ales, axí com les àguiles volaran e no defalliran”. E més és scrit en altra part: “Los qui han set, són provehits de la sobirana font e les fulles de les herbes són dolçes en lurs boques com a bresca de mel”. E axí, si lo bon monjo luyta algunes vegades ab lo dimoni, no pot caure. Fill, no sabs ço que és scrit en lo libre dels Psalms que en la fi lo pobre no serà oblidat e la paciència dels pobres no perirà jamay? Car, certament, quiscú rebrà satisfacció de sos treballs. E per ço és benaventurat aquell qui tem e ama Déu e viu virtuosament. E sàpies, fill, que los àngels servexen quiscun dia als hòmens sants e per la sobirana virtut los cossos e ànimes d'aquells són il·luminades”.

A la fi, per raó de açò, yo, pobre Onofre, adoctrinats molt delicadament per aquells religiosos, pensí de quant gloriosa benaventurança en lo cel se alegren los qui per amor de Déu sofferen tribulacions, cremava lo meu cor ab sobiran desig de leixar tots los mundanals delits e acostarme a Déu. E, com yo, ab contínua ànsia, pensàs aquestes coses, sperada certa hora de la nit, leví'm del lit molt secretament, e prenent un poc de pa ab cert legum, qui no'm bastà sinó per quatre dies e, en aquesta manera, me partí, pregant Déu devotament que li plagués mostrar-me loc al meu viure condecant. E axí, arribí a unes grans muntanyes en loc desert e pensí en mi matex restar-me aquí e, encontinent, viu una lum molt resplendent e pensí que, per aquella lum, yo me'n degué tornar al loc de hon era partit.

E axí, encontinent, isqué del raig de aquella claror un home de molt bel aspecte e acostà's a mi e dix-me: “No't spantes, Onofre, per quant yo so àngel que per ordinació divina so dat en //CVIIIv// custòdia tua e so vengut per guardar-te, axí com he fet del dia que fuist nat ençà, e vull-te acompanyar e menar fins al desert. Sies perfet e camina davant Déu humilment; treballa ab goig e alegria spiritual; guarda bé lo teu cor quant poràs; persevera en ben obrar e sàpies cert que may te leixaré fins a presentar la tua ànima davant Déu”.

Aquestes coses me parlà l'àngel, acompanyant-me per lo camí e, axí, anam tots dos dues legües e més, e arribam a una molt bella cova, a la qual yo m'acostí, volent demanar si per ventura fos algun dintre e, segons la costuma dels monjos, comencí a cridar e demanar la benedició. Cosa maravellosa que, encontinent, viu exir de la spelunca un home sant, al seu aspecte, e yo, vist aquell, me prostrí en terra per reverència sua, e ell me pres, em levà de terra e, besant-me, dix: “Tu seràs lo meu companyó en aquest desert e vida hermitana, per ço, entra e nostre Senyor te darà la sua gràcia e benedició”.

E, axí, entram los dos en la cova, en companyia del qual yo stiguí per molts dies, demanant-li studiosament de la vida solitària. E, passats alguns dies, amonestant-me, dix: “Fill meu, leva sus e vine ab mi, perquè en lo més secret del desert has [de] entrar e star solitari en altre hermitatge e, si seràs bon cavaller y esforçadament pelle[ar]às, aconseguiràs gran victòria del dimoni. E sàpies que per ço vol Déu provar-te en aquest desert e veure si lealment vols servir los seus sants manaments”. E, finides aquestes paraules, partim-nos tots dos e ell no·s partí de mi per quatre dies anant contínuament per lo desert. E, al sinqué dia, arribam a un loc qui·s nomena Calidiomea, prop del qual havia certs palmers, e aquí me dix aquell sant hom: “Vet ací, fill, lo loc que Déu t'ha aparellat, a hon has de star en lo sant servey seu”. E axí ensemps stiguem trenta dies, en los quals me mostrà observar los manaments de Déu e, fini[t]s aquells, me comanà a Déu e tornà-se'n a la sua costumada stància.

E acostumava quiscun any venir-me a visitar una vegada, amonestant-me ab quanta puritat devia viure e, venint-me com era costumadament visitar una vegada y, començant-me de saludar, caygué en terra e finí los seus derrers dies; e yo, vist açò, me entristí molt e, prostrat en terra, sap Déu quantes làgremes escampí. E, axí, prenguí lo seu cors, el vaig soterrar prop de Calidiomea”.

E, com yo, Pafunci, oís aquestes paraules de la boca de sant Onofre, díguí: “Pare, bé conec yo no ésser stat poc lo treball que en aquest desert per nostre Senyor has suportat”. E ell respòs-me: “Jermà, Pafunci, creu-me lo que diré, que moltes vegades so vengut en punt que pensava morir en aquest desert, defallint-me de fam e de set. O, quantes coses he sostengudes e preuades! No és convenient a algú dir los treballs e affanys que l'ome deu sostenir per amor de Déu. Déu remunera lo treball dels seus sants, per l'amor del qual yo he passat fam, set, fret, calor e turments en moltes maneres. Pot, emperò, lo misericordiós Senyor aconsolar-me

entre la companyia dels àngels, per quant yo me so aconortat dels menjars corporals, per posseir los spirituals. L'àngel, emperò, de Déu, quiscun dia me aportava pa e aygua, quant era mester per sostenir lo cors que no deffallís. Havia aquí palmers qui, dotze vegades en l'any, fehien dàtils e yo, quiscun dia, los cullia e mesclave'ls ab fulles d'erbes e parien-me al gust tan dolços com la mel. Segons legim en lo Evangeli: “No viu l'ome en aquest món solament de pa, mas en la paraula que proceex de la boca de nostre Senyor”. Pafunci, jermà, si tu treballes en complir la voluntat de Déu, ell darà tot ço que tu hauràs necessari, car ell matex, Déu, nos amonesta y diu: “No hajau ànsia del que haveu menjar ni beure o del vestir, car vòstron pare y Déu eternal sab bé lo que haveu mester. Cercau primer lo regne de Déu y la sua justícia e totes aquexas coses vos seran administrades”.

Com yo, Pafunci, ab molta atenció aquestas coses per boca del gloriós Onofre hagués oïdes, meravellant-me molt de les sues paraules, fets e treballs, diguí: “Pare beneÿt, lo sanct diumenge o lo dissapte, axí com és costuma entre los monjos, rebies lo //CIXr// cors preciós de Jesuchrist?”. E ell respòs e dix-me:

“Quiscun diumenge e dissapte trop apparellat l'àngel de Déu qui m'aporta la sancta comunió, de les mans del qual yo, indigne, lo reb y no solament yo, mas tots los monjos qui fan vida spiritual en lo desert són participants en tal goig. E, si per ventura algun dels sancts hermitans, dels qui stan en aquest desert, desija alguna volta de veure algun home, encontinent és levat al cel per l'àngel de Déu e aquí contemplen les ànimes dels justs resplandents com lo sol e la bellesa dels àngels, e lurs matexas ànimas ajustades a la companyia dels benaventurats, e per açò, tots quants pelean en la liça de aquest món de tot lur pensament, cor y forces, stan fervents en ben obrar a tal que merescan possehir la glòria del cel”.

En fi, contat totes aquest coses, sant Onofre, sabí quant me dix sopra la sima de hun collet, hon lo trobí, e aquí fon mon goig complit, tant que m'oblidí lo treball que en lo camí havia passat, e diguí-li: “Pare Onofre, yo crech que so en lo nombre dels benaventurats, pus que Déu beneÿt me ha feta gràcia, que he merescut veure a tu, les tues excel·lents obres e les tues singulars paraules, més dolçes a mi que la més dolça cosa d'aquest món. Car, axí, me han penetrades les mies interiors que puc dir ab lo psalmista: ‘Les tues paraules són pus dolçes que la bresca de la mel’”. E sanct Onofre respòs: “Fill, vine ab mi e veuràs lo loc hon yo stich”.

E axí, stiguem hun poc sens parlar y, axí, ell se levà e yo seguí'l cerca de huna legua, e arribam a Calidiomea, en aquell spiritual e molt sanct loc molt poblat de palmers. E aquí nos agenollam y, stant en oració e acabada aquella, asseguem-nos en terra, disputant e parlant de la Scriptura divina en tant que lo sol se acostava ja a la posta e, en açò, yo viu un pa allí prop nosaltres, ab una poca de aygua.

E vehent lo sant hom que yo m'afatigava, dix-me: "Per cert, fill, yo mire en molt perill si tu no menjes alguna cosa e, per ço, leve't y menje". E yo, lavors, responguí-li: "Vivit Dominus, y és beneÿt lo meu Déu y Senyor, en presència del qual stam y starem, que no menjaré ni beuré fins que dos junctament menjem en caritat". E axí, ab gran pena, lo forcí fer lo que yo volia. Emperò, conexent ell lo meu desig, partí lo pa e donà-me'n un tros e menjam los dos abastadament y encara nos sobraren alguns trossos, e axí, passam aquella nit sens dormir, reposant-nos en laors divinals.

Lo sendemà, de que començà ésser dia, ja quasi clar, yo viu lo home de Déu, après de haver feta oració, molt descolorit en la sua cara, e demaní-li si sentia en si alguna indisposició e dix-me: "No t'espantes jermà, car Déu te ha endreçat per bon camí en aquest desert y açò per soterrar aquest meu cors e aquell comanes a la terra de hon és procehit. E sàpies, indubítadament, que en aquesta hora la mia ànima serà deliurada de les cadenas de aquest treballat cos e serà portada al regne dels cels. Pus que yo, jermà Pafunci, sé lo teu desig, quant, plahent a Déu, tu seràs tornat en Egipte. Recorde't de mi en presència dels teus jermans religiosos y a tots los chrestians qui Déu adoren. E dir-te lo que yo he impetrat de nostre senyor Déu. Si algun serà qui faça dir una missa per honor de Déu e devoció que a mi tengua e, per amor del meu nom, serà delliure de tota temptació del diable e de qualsevulla peccat que hage comés en aquest món, pus sia confessat, e serà hereu del regne dels cels ab los sants àngels. E qui per pobrea no porà fer dir una missa e farà altra caritat o almoyna, segons la sua facultat o possibilitat, per amor mia en nom de Déu, a qualsevulla pobre qui la deman en dit nom, yo pregaré per ell a Déu omnipotent que ell pusque posseir vida eterna dignament".

E yo diguí-li: "Pare reverent, no t'enujes del que't diré: si aquells qui per honor del teu nom no tendran res que donar pujan a misses ni a pobres, aquests tals com te poran placar, perquè tu sies lur advocat?". E ell dix: "Si és algú pobre qui no tenga possibilitat de donar alguna cosa per amor e honor mia, estenga les mans al cel e diga ab devoció tres pater noster a honor

de la sancta Trinitat e en nom //CIXv// meu, e yo pregaré Déu per ell, que li do la glòria de paradís”.

Aprés, li torní parlar y dix: “Pare senyor, si yo so digne o si, per los dons de la gràcia tua, me fos atorgat, yo volria de bon grat que, après la tua mort, yo·m restàs en aquest loc”.

E respòs-me: “Fill, no és atorgat a tu, ni Déu te ha endreçat en aquest desert per star tu en aquest loc, sinó solament per aconsolar-te y que t’aconsoles ab los bons y justs qui stan en lo desert y que contes al món lo que has vist en lo desert. Torna-te’n en Egipte e aquí staràs fins a la fi dels teus darrés dies, qui acabaran en ben obrar, e rebràs la corona de la glòria eternal”.

Dites aquestas cosas [a] aquest sant hom, yo m’agenollí als seus peus e diguí: “Amat pare, yo sé que qualsevulla cosa que tu demanes a Déu te serà atorgada, y açò per lonc treball de tan gran batalla ab la qual setanta anys has affligit lo teu cos per nostre Senyor. Prec-te, pus que axí és, que·m dons la tua benedició y que·t pugue semblar en la tua tanta virtut y que, per medi teu, sia endressat lo meu sperit en lo segle esdevenidor star ensemps ab tu”. Lo qual sobre açò me respòs: “Pafunci, no hajes tristícia alguna, la demanda tua, Déu la complirà. Sies constant en la fe y esforce’t y los ulls de la tua pença gire’ls a Déu; sies constant y fort en los manaments de Déu; treballa sença peresa en ben fer y hauràs la eterna vida y guarden-te los àngels de nostre senyor Déu de tot mal consell, perquè en lo dia del juý sies trobat pur y net sens defalliment”.

Aprés de açò, se levà y, scampant moltes làgremes, ficà los genolls en terra en oració e dix: “En les tues mans, Senyor, coman lo meu spirit”. Dites aquestes paraules, lo circuhí una resplandor y en aquella gran claredat la sancta ànima se separà del cos. En aquest punt, yo hoí grans veus de àngels qui daven laor a Déu e, en la partida de la ànima de sant Onofre, resonant tot l’ayre de angèlics cantars, fon pujada fins al cel com a noble cavaller. E lavors, los meus ulls donaren gran abundància de làgremes, gemegant yo per la partida sua.

Aprés que totes aquestes coses damunt dites yo hagués de mos ulls vistes, mirí aquell sanct cos en la cara, la qual resplandia axí com lo sol, e, plorant yo, Pafunci, diguí en mi matex: “Què faré yo, desconsolat, que no tinc cavec ni altre ferramenta o eyna ab què pugue fer fossa per soterrar aquest benaventurat home?”.

E, metent-se en oració, pregà a nostre Senyor li donàs consell y ajuda per soterrar aquell sanct cos. Acabada la oració, alçant los ulls, va veure venir dos grans leons, los quals, com se foren

acostats al cos del sanct home, se lançaren per terra e besaren-li los peus y, ab lurs gests, mostraren dolre's de la sua mort. Vist açò, Pafunci feu gràcies a nostre Senyor, qui li havia enviats aquells animals per adjudar a la sepultura d'aquell cos sanct e dix als leons: “De part nostre Senyor Jesuchrist, vos man que m’ajudeu a fer la fossa per soterrar aquest cos sanct per los mèrits seus”.

E axí, prenguí un bastó e vaig senya[la]r la fossa quant havia mester e, lavors, los leons, ab les arpes, cavaren la fossa tant com fo mester.

Despuys, prenguí lo meu scapolari e vestí'l ad aquell sant cos e comaní'l a la terra y los dos leons m’i ajudaren. Feta complidament la sepultura, los leons se agenollaren devant mi e yo fiu-los lo senyal de la creu, comanant-los a Déu e, trists y plorosos, se n’anaren. Partits que foren los leons, aquella gloriosa cel·la y palmers tot se derrocà, permettent-ho Déu per voler demostrar que ningú no era digne de habitar pus en aquell loc.

E, axí, stant yo tot meravellat del que vist havia, aparegué un àngel qui·m dix: “Pafunci, per los teus mèrits ha plagut a nostre Senyor que hages vistes coses tan maravellooses de la sanctedat de aquest valent cavaller de Déu; per ço, ves-te’n en Egipte a publicar y prehicar tot lo que has vist de la vida e sanctedat del benaventurat sant Onofre e nostre Senyor haurà mercé de tu e col·locar-te-ha en la sua sancta glòria. Amén”».

10.6. FOLS SANCTORUM CORREGIT PER MOSSÉN CATALUNYA

*FLOS SANCTORUM*

(1514)

*Nouament stampat corregit y ben examinat, per lo  
reberent mossén Cathalunya, afegides certes vides  
que fins ací no eren.*

De sent Onofre:





//CXIr// Pafunci, de gloriosa memòria, alguns secrets de sos pensaments en aquesta següent manera, descobrí dient: «Yo, Pafunci, com stigués solitari en ma cel·la, pensí en mi mateyx d'anar-me'n al desert e veure los monestirs dels sants monges e la vida de aquells y en quina manera servien a Déu. E, havent aquest deliber, tantost me posí en camí e caminí per certes jornades fins que fuy arribat en lo desert. Portava, emperò, ab mi uns quants pans e una poca d'aygua per no defallir en lo camí. Ver és que, com fuy al quart dia, me mancà la provisió.

Aprés, emperò de moltes congoxes e treballs, havent stat yo en terra prostrat per lo gran cansament axí com a home dèbil e mortal, Déu, per sa infinida clemència y benignitat, me feu veure ab mos ulls un home molt meravellós, e de resplendor molt spantable e de gran bellea, de statura gran y de bella cara.

Vist yo aquell, me spantí, emperò ell se acostà a mi ab gest molt placent e, tocant-me los braços e les mans, me feu retornar en les primeres forces mies e axí·m leví molt alegre e, ab la ajuda de nostre Senyor, yo fuy per lo desert XVII dies fins que fuy arribat al loch que nostre senyor Déu a mi, indigne servidor seu, havia deliberat mostrar. E, axí descansat, stava pensant de quant luny era vengut e, de molt luny, viu un home de spantable statura, tot pelós a manera de una bèstia salvatge, perquè tenia los cabells tant lonchs que tot lo cos li cobrien. Portava fulles de herbes per vestidura e senyia's ab aquelles. En veure'l, yo·m spantí molt e no sabí alre què fer, sinó que·m metí en fuyta, per quant de ma vida tal cosa no havia vista, e me'n pugí en un pujolet e aquí, tot tremolant, cayguí, stant amagat per no veure'l. E, veent-me ell star en aquell puig, cridà a alta veu e dix: “Servent de Déu, devalla açí a mi, car yo só home mortal axí com tu”. Yo, lavós, aconsolat de les sues paraules, devallí tantost e acostí·m al sanct home e, tot tremolant, me lançí als seus peus. Emperò ell no u volgué, ans manà que·m levàs dient: “Tu est servidor de Déu e has nom Pafunci, amich dels sancts”. E en aquesta manera me leví ab fervent desig de saber quina e qual era la sua vida, alegrant-me e dient en mon pensament: “Déu omnipotent, qui m'ha conduÿt en aquest desert, ha complit gran part de mon desig”. E, lavós, diguí al vell: “Pare, Déu beneÿt e gloriós me ha molt aconsolat de la tua vista, mas, emperò, ab humil e devot cor te prech y per aquell, per l'amor del qual tu stas en aquest desert, te conjur que tu·m digues qui est e com has nom e quant ha que est en aquest loch”.

Lo servidor de Déu, conexent en sperit com ab gran grat oyria yo lo que ell me explicaria de la sua vi//CXIV//da e penitència, començà ha dir:

“Religiós germà, perquè veig ab quanta affectió vols saber les longues misèries de ma vida, yo só contenen con[t]ar-las-te del principi.

Yo, Pafunci, germà en Jesú Crist, he nom Onofre e no ha menys de LXX anys que visch y stich en aquest desert, e la mia pràctica és stada molt ab los salvatges e és stat lo meu menjar herbes. He albergat en diverses muntanyes, coves e valls e, en tot aquest temps, may he vist altre home, sinó a tu, ni may ningú m'ha dat a menjar. Emperò, yo so stat criat en un monestir qui's diu Hermòpolim, en la província de Thebayda, en lo qual staven C monges. E sa vida era tal que en costumes e obres vivien egualment ab la regla e disciplina sana, e axí no temien les tempestuoses ones del món, e anaven ab pensaments e ymaginacions santes, e fe puríssima e caritat perfecta, davant Déu servaven gran silenci en modo que quasi no parlaven, sinó ab senyals.

En aqueyx monestir me mostraren essent chich la santa Scriptura; aquí aprenguí la forma e regla dels frares, dels quals frares hoý moltes vegades la vida del nostre gloriós pare Helies, lo qual estudià en lo desert de afligir-se ab tants dejunis e oracions que mereyxquen haver de nostre Senyor gran virtut e, levat en un carro de foch, donà part dels dons del Sanct Sperit al seu pobre dexeble, ja vell, per no veure la pena de la mort.

Portaven en exemple, axí mateix, al gloriós sent Johan Baptista, qui en lo Testament Nou fon lo major sant nat de dona; lo qual, per molts anys, macerant lo seu cos, mereyxqué batejar lo nostre redemptor Jhesús en lo flum Jordà. E yo, hoint-los contar les seues excel·lències, deya'ls: ‘Per quina causa vosaltres, més vells, de la vida e miracles de aquexos, vos spantau, e per què tantes vegades contau la sua hystòria? Són per ventura los qui stan en lo desert més forts que vosaltres o menys?’. E ells respogueren-me dient: ‘Fill, més forts són que nosaltres, perquè viuen sens adjutori humà, e nosaltres, qui som en lo monestir, miram la hu a l'altre e tots plegats diem l'offici. E, si ha algú de nosaltres ve ninguna infirmitat corporal, los qui són sans, tantost, han ànsia de aquell e li ajuden. E, axí com veus, nosaltres stam en bona casa, hon no·ns nou la calor del sol ni pluja o altre turment de vents. Mas, emperò, los monges qui stan en lo desert no han consolació alguna, sinó de nostre senyor Déu e, si qualche volta soffiren tribulacions, congoxes e affanys o començen pelear ab lo enemich de natura humana,

qui·ls ajudarà? Perquè los servidors de Déu qui no tenen consolació humana alguna, cert és que la han de la divina clemència. E, si tenen fam, qui·ls darà a menjar? E, si han set, qui·ls darà a beure? E no és dupte que en lo desert és gran treball, per quant cosa alguna necessària no·s troba.

E ayxí, primerament, los que desigen e deliberen fer sa vida en lo desert han necessari de haver temor de Déu e treballen e aflegeyxen los seus cossos en molta fam, en set, en treballs e passions; e contra los aguayts del dimoni combaten esforçadament e, perquè vençen les lançes cremants de l'enemich, fan la guerra ab coltells spituals. E açò fa lo dimoni enemich de humana natura e inventor de tota maldat, treballant per trastornar los servidós de Déu e tornarlos al compàs de la sua inveterada malícia, e traure'ls de la bona voluntat e propòsit en què han començat, e los bons pensaments de aquells (e) lançarlos ab los delits mundanals. Emperò, Déu totpoderós, qui no desempara ad aquells qui en ell speren, los té circuÿts ab les armes de la sua gran potència de manera que la temptació del maligne spirit no gosa, ni pot lançar per terra, aquells qui la divina misericòrdia deffensa. E per ço los tramet nostre senyor Déu moltes vegades àngels e lo que han mester, per quant en lo psalmista és scrit: “Los sants qui tenen ferma sperança en Déu //CXIIr// hauran fortalea e pendran ales, axí com les àguiles volaran e no defalliran”. E més és scrit en altra part: “Los qui han set, són proveÿts de la sobirana font e les fulles de les herbes són dolçes en les seues boques com a bresca de mell”. E ayxí, si lo bon monge luyta algunes vegades ab lo dimoni, no pot caure. Fill, no saps ço que és scrit en lo libre dels Psalms que en la fi lo pobre no serà oblidat e la paciència dels pobres no perir(i)à jamay? Car, certament, cascú rebrà satisfació de sos treballs. E per ço és benaventurat aquell qui tem e ama Déu e viu virtuosament. E sàpies, fill, que los àngels serveyxen quascun dia als hòmens sancts e per la sobirana virtut los cossos e ànimes d'aquells són il·luminades”.

A la fi, per rahó de açò, yo, pobre Onofre, adoctrinats molt delicadament per aquells religiosos, pensí de quant gloriosa benaventurança en lo cel se alegren los qui per amor de Déu soffiren tribulacions, cremava lo meu cor ab sobiran desig de leyxar tots los mundanals delits e acostar-me a Déu. E, com yo, ab contínua ànsia, pensàs aquestes coses, sperada certa hora de la nit, leví'm del lit molt secretament, e prenent un poch de pa ab cert legum, qui no·m bastà sinó per a quatre dies, me partí, pregant Déu devotament que li plagués mostrar-me loch al

meu viure condecant. E ayxí, arribí a unes grans muntanyes en loch desert e pensí en mi mateyx restar-me aquí e, tantost, viu una lum molt resplandent e pensí que, per aquella lum, yo me'n degué tornar al loch de hon era partit.

E isqué del raig de aquella claror un home de molt bell aspecte e acostà's a mi e dix-me: 'No't spantes, Onofre, per quant yo so àngel de Déu qui per ordinació divina so dat en custòdia tua e so vengut per guardar-te, axí com he fet del dia que fores nat ençà, e vull-te acompanyar e portar fins al desert. Sies perfet e camina davant Déu humilment; treballa ab goig e alegria spiritual; guarda bé lo teu cor quant poràs; persevera en ben obrar e sàpies cert que may te lexaré fins a presentar la tua ànima davant Déu”.

Aquestes coses me parlà l'àngel, acompanyant-me per lo camí, e, ayxí, anam los dos dues legües e més, e arribàrem a una molt bella cova, a la qual yo m'acostí, volent demanar si per ventura hagués algú dintre e, segons la costuma dels monges, comencí a cridar e demanar la benedictió. Cosa maravellosa que, encontinent, viu exir de la spelunca un home sanct, segons lo aspecte, e yo, vist aquell, me prostrí en terra per reverència sua, e ell me pres, em levà de terra e, besant-me, dix: “Tu seràs lo meu companyó en aquest desert en vida hermitana, per ço, entra e nostre Senyor te darà la sua gràcia e benedictió”.

E, axí, entram los dos en la cova, en companyia del qual yo stiguí per molts dies, demanant-li studiosament de la vida solitària. E, passats alguns dies, amonestant-me, dix: “Fill meu, leva sus e vine ab mi, perquè en lo més secret del desert has de entrar e star solitari en altre hermitatge e, si seràs bon cavaller y efforçadament pelearàs, aconseguiràs gran victòria del dimoni. E sàpies que per ço vol Déu provar-te en aquest desert e veure si lealment vols servir los seus sancts manaments”. E, finides aquestes paraules, partim-nos los dos e ell no's partí de mi per quatre dies anant contínuament per lo desert. E, al V dia, arribam a un loch qui's nomena Calidiomea, prop del qual havia certes palmeres, e aquí-m dix aquell sanct hom: “Vet açí, fill, lo loch que Déu t'à aperellat, a hon has de star en lo sanct servey seu”. E ayxí ensemps stiguem XXX dies, en los quals me mostrà observar los manaments de Déu e, finits aquells, me comanà a Déu e tornàs-se'n a la sua acostumada stància.

E acostumava quascun any venir-me a visitar una vegada, amonestant-me ab quanta puritat devia viure e, venint-me com era costumad a visitar una vegada y, començant-me de //CXIIv// saludar, caygué en terra e finí los seus derrers dies; e yo, vist açò, me entristí molt e, prostrat

en terra, sap Déu quantes làgrimes escampí. E, ayxí, prenguí lo seu cos, e l vaig soterrar prop de Calidiomea”.

E, com yo, Pafunci, oys aquestes paraules de la boca de sent Onofre, diguí: “Pare, bé conech yo no ésser stat poch lo treball que en aquest desert per nostre Senyor has comportat”. E ell respòs-me: “Germà, Pafunci, creu-me lo que diré, que moltes vegades so vengut en punct que pensava morir en aquest desert, deffallint-me de fam e de set. O, quantes coses he sostengudes e preuades! No és possible a algú dir los treballs e affanys que l’ome deu sostenir per amor de Déu. Déu remunera los treballs dels seus sancts, per la amor del qual yo he passat fam, set, fret, calor e turments en moltes maneres. Pot, emperò, lo misericordiós Senyor aconsolar-me entre la companyia dels àngels, per quant yo me so aconortat dels menjars corporals, per posseyr los spirituals. L’àngel, emperò, de Déu, quascun dia me portava pa e aygua, quant era mester per sostenir lo cos que no deffallís. Tenia aquí palmeres qui, dotze vegades en l’any, feyen dàtils e yo, cascun dia, los cullia e mesclava’ls ab fulles d’erbes e parien-me al gust tant dolços com la mel. Segons legim en lo Evangeli: “No viu l’ome en aquest món solament de pa, mas en la paraula que procehix de la boca de nostre Senyor”. Pafunci, germà, si tu treballes en complir la voluntat de Déu, ell te darà tot ço que tu hauràs necessari, car ell mateix, Déu, nos amonesta y diu: “No hajau ànsia del que haveu de menjar ni beure o del vestir, car vòstron pare y Déu eternal sab bé lo que haveu mester. Cercau primer lo regne de Déu y la sua justícia e totes aqueyxes coses seran administrades””.

Com yo, Pafunci, ab molta atenció aquestes coses per boca del gloriós Onofre hagués hoýdes, meravellant-me molt de les sues paraules, obres e treballs, diguí: “Pare beneýt, lo sanct diumenge o lo dissabte, ayxí com és costuma entre los monges, rebies lo cos preciós de Jesú Christ?”. E ell respòs-me e dix: “Quascun diumenge e dissapte trobe aparellat l’àngel de Déu qui·m porta la sancta comunió, de les mans del qual yo, indigne, lo reb y no solament yo, mas tots los monges qui fan vida spiritual en lo desert són participants en tal goig. E, si per ventura algú dels sancts hermitans, dels qui stan en aquest desert, desija alguna volta de veure algun home, tantost és levat al cel per l’àngel de Déu e aquí contemplen les ànimes dels justs resplandents com lo sol e la bellesa dels àngels, e ses mateyxes ànimes ajustades a la companyia dels benaventurats, e per açò, tots quants peleen en la liça de aquest món de tot

son pensament, cor y forçes, stan fervents en ben obrar, per tal que mereyxquen posseyr la glòria del cel”.

En fi, contat totes aquestes coses, sent Onofre, sabí quant me dix sobra la sima de un coltell, hon lo trobí, e aquí fon mon goig complit, tant que m'oblidí lo treball que en lo camí havia passat, e diguí-li: “Pare Onofre, yo bé crech que so en lo nombre dels benaventurats, puyx que Déu beneýt me ha feta gràcia, que he meritat veure a tu e les tues excel·lents obres e les tues singulars paraules, més dolçes a mi que la més dolça cosa d'aquest món. Car, ayxí me han penetrades les mies entràmenes que puch dir ab lo psalmista: ‘Les tues paraules són pus dolçes que la bresca de la mel’”. E sent Onofre respòs: “Fill, vine ab mi e veuràs lo loch hon yo stich”.

E ayxí, stiguérem un poch sens parlar e, lavós, ell se levà e yo seguí'l prop de una legua, e arribàrem a Calidiomea, en aquell spiritual e molt sanch loch molt poblat de palmeres. E aquí nos agenollam y steguérem en oració e acabada aquella, siguérem-nos en terra, disputant e parlant de la Scriptura divina en tant que lo sol se acostava ja a la posta e, en açò, yo viu un //CXIIIr// pa allí prop nosaltres, ab una poca de aygua.

E vehent lo sant hom que yo·m fatigava, dix-me: “Per cert, fill, yo·t veig en molt perill si tu no menjes alguna cosa e, per çò, leva't y menja”. E yo, lavós, responguí-li: “Vivit Dominus, y és beneýt lo meu Déu y Senyor, en presència del qual stam y starem, que no menjaré ni beuré fins que dos junctament menjem en caritat”. E ayxí, ab gran pena, lo forcí fer lo que yo volia. Emperò, coneixent ell lo meu desig, partí lo pa e donà-me'n un tros e menjam los dos abundantment y encara nos sobraren alguns trossos, e ayxí, passam aquella nit sens dormir, reposant-nos en laors divinals.

Lo sendemà, des que començà ésser de dia, ja quasi clar, yo viu lo home de Déu, après de haver feta oració, molt descolorit en la sua cara, e demaní-li si sentia en si alguna indisposició e dix-me: “No t'espantes jermà, car Déu te ha endreçat per bon camí en aquest desert y açò per soterrar aquest meu cos e aquell comanes a la terra de hon és procehit. E sàpies, indubitadament, que en aquesta hora la mia ànima serà deliurada de les cadenas de aquest treballat cos e serà portada al regne dels cels. Puyx que yo, jermà Pafunci, sé lo teu desig, quant, plahent a Déu, tu seràs tornat en Egipte. Recorde't de mi en presència dels teus jermans religiosos y a tots los crestians qui Déu adoren. E dir-te lo que yo he impetrat de nostre senyor

Déu. Si algú serà qui faça dir una missa per honor de Déu e devoció que a mi tingua e, per amor del meu nom, serà delliure de tota temptació del diable e de qualsevulla peccat que haga comés en aquest món, puys sia confessat, e serà hereu del regne dels cels ab los sants àngels. E qui per pobrea no porà fer dir una missa e farà altra caritat o almoyna, segons la sua facultat o possibilitat, per amor mia en nom de Déu, a qualsevulla pobre qui la demane en dit nom, yo pregaré per ell a Déu omnipotent que ell puysqua posseyr vida eterna dignament”.

E yo diguí-li: “Pare reverent, no t’enuges del que·t diré: si aquells qui per honor del teu nom no tendran res que donar [pugan] a misses ni a pobres, aquests tals com te poran placar, perquè tu sies son advocat?”. E ell dix: “Si és algun pobre qui no tinga possibilitat de donar alguna cosa per amor e honor mia, estenga les mans al cel e diga ab devoció tres voltes lo pater noster a honor de la sancta Trinitat e en nom meu, [e] yo pregaré a Déu per ell, que li done la glòria de paradís”.

Aprés, li torní a parlar y diguí: “Pare senyor, si yo so digne o si, per los dons de la gràcia tua, me fos atorgat, yo volria de bon grat que, après la tua mort, yo·m restàs en aquest loch”.

E respòs-me: “Fill, no és atorgat a tu, ni Déu te ha endreçat en aquest desert per star tu en aquest loch, sinó solament per aconsolar-te y que t’aconsoles ab los bons y justs qui stan en lo desert y que contes al món lo que has vist en lo desert. Torna-te'n en Egipte e aquí staràs fins a la fi dels teus darrers dies, qui acabaran en ben obrar, e rebràs la corona de la glòria eternal”.

Dites aquestes coses, a aquest sanct home, yo m'agenollí als seus peus e diguí: “Amat pare, yo sé que qualsevulla cosa que tu demanes a Déu te serà atorgada, y açò per lo lonch treball de tan gran batalla ab la qual LXX anys has affligit lo teu cos per nostre Senyor. Prech-te, puyx que ayxí és, que·m dones la tua benedictió y que·t puga semblar en la tua tanta virtut y que, per medi teu, sia endreçat lo meu sperit e en lo món sdevenidor star ensemps ab tu”. Lo qual sobre açò me respòs: “Pafunci, no hages tristícia alguna, la demanda tua, Déu la complirà. Sies constant en la fe y esforça't y los ulls de la tua pensa gira'ls a Déu; sies constant y fort en los manaments de Déu; treballa sens perea en ben fer y hauràs la vida sempiterna y guarden-te los àngels de nostre senyor Déu de tot mal consell, perquè en lo dia del juý sies trobat pur y net sens deffalliment”.

Aprés de açò, se levà y, //CXIIIv// scampant moltes làgrimes, ficà los genolls en terra en oració e dix: “En les tues mans, Senyor, coman lo meu spirit”. Dites aquestes paraules, lo

circuý una resplandor y en aquella gran claredat la santa ànima se separà del cos. En aquest punt, yo hoý grans veus de àngels qui daven laor a Déu e, en la partida de la ànima de sent Onofre, resonant tot l'ayre de angèlichs cants, fon pujada fins al cel com a noble cavaller. E lavós, los meus ulls donaren gran abundància de làgrimes, gemecant yo per la partida sua.

Aprés que totes aquestes coses damunt dites yo hagués de mos ulls vistes, mirí aquell sanct cos en la cara, la qual resplandia ayxí com lo sol, e, plorant yo, Pafunci, diguí en mi mateix: “Què faré yo, desconsolat, que no tinch legó ni altra neguna ferramenta o aýna ab què puga fer fossa per soterrar aquest benaventurat home?”.

E, metent-se en oració, pregà a nostre Senyor li donàs consell e ajuda per soterrar aquell sant cos. E acabada la oració, alçant los ulls, veu venir dos grans leons, los quals, com se foren acostats al cos del sant home, molt mansament, se lançaren per terra e besaren-li los peus y, ab los gests, mostraren dolre's de la sua mort. E vist açò, Pafunci feu gràcies a nostre senyor Jesu Christ, qui li havia enviats aquells animals per ajudar a la sepultura d'aquell cos sant e dix als leons: “De part nostre senyor Jesús Christ, vos man que m'ajudeu a fer la fossa per a soterrar aquest cos sanct per los mèrits seus”.

E ayxí, yo prenguí un bastó e vaig senyalar la fossa quant havia mester e, lavós, los leons, ab les ungles, cavaren la fossa tant com fon mester.

E après, prenguí lo meu scapolari e vestí'l ad aquell sant cos e comaní a la terra allò que seu era y los dos leons me ajudaren. Feta complidament la sepultura, los leons se agenollaren en terra davant mi e yo fiu-los lo senyal de la creu, comanant-los a Déu [e], trists y plorosos, se n'anaren. Partits que foren los leons, aquella gloriosa cel·la y palmeres tot se derrocà, permettent-ho Déu per voler demostrar que nengú no era digne de habitar pus en aquell loch.

E, ayxí, stant yo tot meravellat del que vist havia, aparegué un àngel qui·m dix: “Pafunci, per los teus mèrits ha plagut a nostre Senyor que hages vistes coses tan maravellofes de la sanctedat de aquest valent cavaller de Déu; per ço, ves-te'n en Egipte a publicar y preýcar tot lo que has vist de la vida e sanctedat del benaventurat sent Onofre e nostre Senyor haurà merçé de tu e col·locar-te-ha en la sua santa glòria. Amén”».